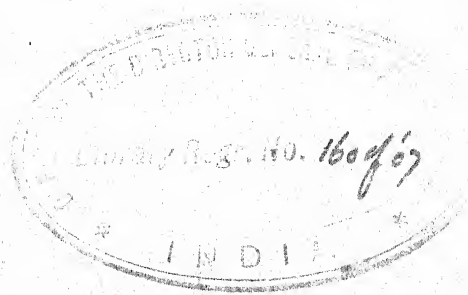

JĀTAKATTHAVANNAṆĀ

BY

V. FAUSBØLL.

—23—

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

9240

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL IV.

BPa8
Fau

LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAGERUP.

1887.

[All Rights Reserved.]

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. ~~2229~~ ~~2440~~ 9240

Date. 3. 8. 58

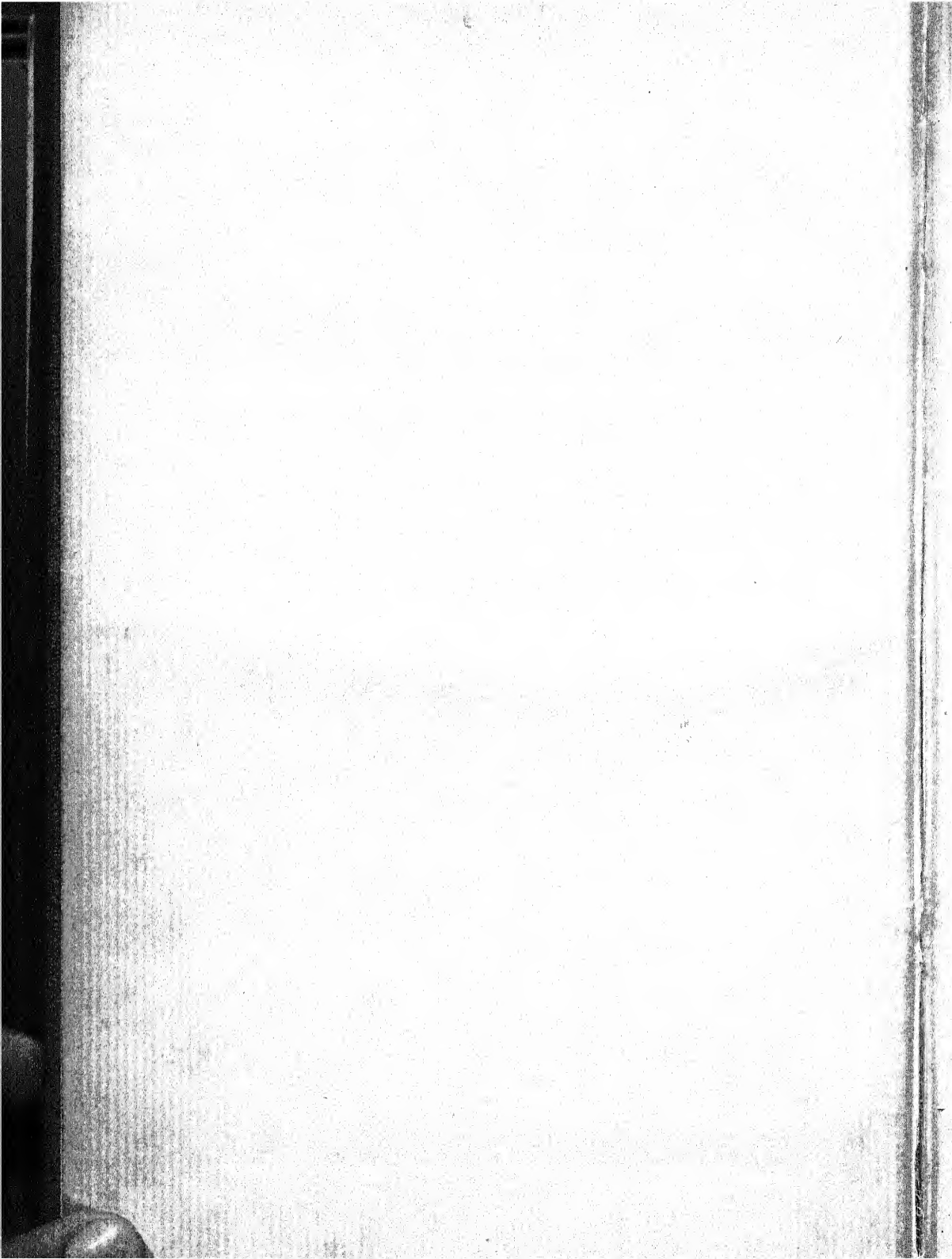
Call No. Bpa 8

Fau

TO
COLONEL D U N C A N
LATE BRITISH RESIDENT AT MANDALAY
AND
THE REV. S U B H Ū T I
BUDDHIST PRIEST IN CEYLON

WITHOUT WHOSE MATERIAL ASSISTANCE IN PROVIDING ME WITH
MANUSCRIPT I SHOULD NOT HAVE BEEN ABLE TO EDIT THE JĀTAKA

THIS VOLUME IS MOST RESPECTFULLY INSCRIBED.

PRELIMINARY REMARKS 5.

My MSS. for this volume have been the same as for the former: C^k C^a B^d and occasionally B^s, and further B^f from p. 1 to p. 242.

I have, it is true, in 1885 from Prince Devawongse, Minister of Foreign Affairs to the King of Siam, received a Pāli-Siamese MS. containing part of the Jātaka, but that does not go farther than to the Macchajātaka, vol. II p. 178 of the printed text.

This Siamese MS. begins, differently from C, in the following way¹:

NAMO etc.

Vanditvā sirasā setṭham
Buddham appaṭipuggalaṃ
ñeyyasāgaram uttiṇṇaṃ
tiṇṇaṃ saṃsārasāgaram |
Tattheva paramaṃ santaṃ
gambhiraṃ duddhasaṃ aṇuṃ
bhavābhavakaraṃ suddhaṃ
Dhammaṃ saddhammapūjitaṃ |
Tattheva paṇaghaṃ Saṃghaṃ
asaṃga saṃghaṃ uttamaṃ
uttama dakkhiṇeyyānaṃ
santindriyaṃ anāsavaṃ |
Takanatassa etassa paṇāmena visesato
ratanattaye visese navisesādare nama |

Dhirātidhiraḍhirehi āgamaññūhi viññūhi apādānatthakathaṃ bhante
kātabban ti visesato punappanādareneva yācito haṃ yasassati tasmā-
haṃ sāpadānassa sesato dīpissa Piṭakattaye yathā Pālinayeneva
atthasaṃvaṇṇanaṃ bhu subhaṃ

¹ Being unable to correct the text in all instances, I prefer giving it as it stands in the Codex.

Kena kattha kadā c' etaṃ
 bhāsitaṃ dhammam uttamaṃ
 kimattha bhāsitaṃ c' etaṃ
 etaṃ vatvā vidhiṃ tato
 Nidānakosasallatthaṃ ca
 sukhattahaṇadhāraṇā
 tasmā tantaṃ vidhiṃ patvā
 pubbāparavisesataṃ
 Purāṇasihaḷabhāsāya
 Porāṇaṭṭhakathāyaṃ ca
 ṭhapitaṃ taṃ na sādheti
 sādhuṇaṃ taccitticitaṃ
 Tasmā tam upānissāya
 Porāṇaṭṭhakathānayaṃ
 vivajjetvā viruddhatthe
 visatthappakāsayaṃ
 visavaṇṇanaṃ seṭṭhaṃ
 karissāṃ' atthavaṇṇanaṃ ti

ca paṭiññātata¹ | Sā panāyamamadānassatthavaṇṇanā dūrenidānaṃ etc.

But looking at the various readings of different Jātakas of the MS., I find that it agrees with C in as many instances as with B, besides having several readings of its own.

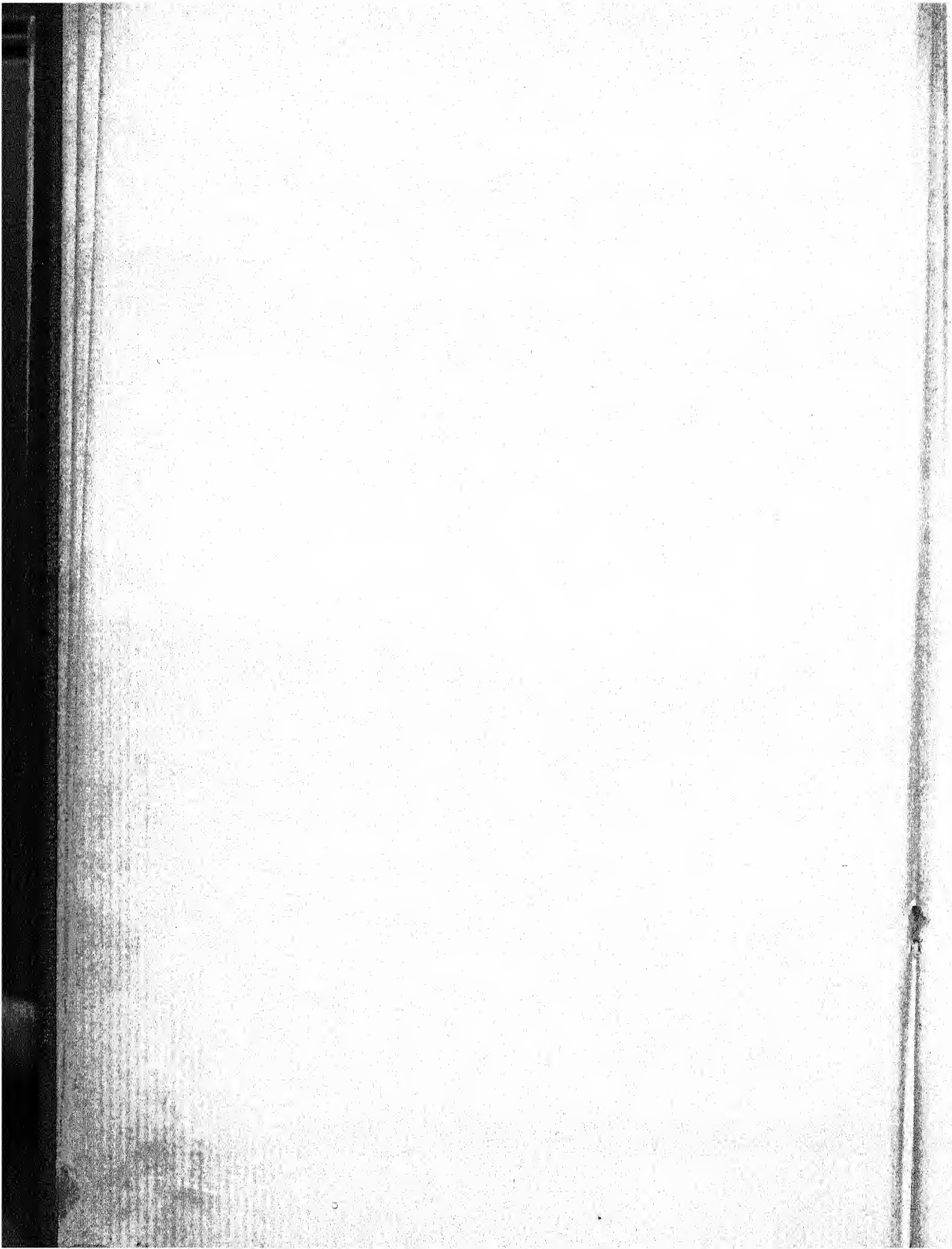
Therefore, if we are to judge from this MS. alone, there really appear to be three different redactions of the canonical Buddhist writings, a Cingalese, a Burmese and a Siamese (C.B.S.), the last of which takes up, it seems, an intermediate position between the two former.

Kopenhagen, April 3, 1887.

¹ The previous passage is in the Codex written out in one without any punctuation and without the verses being marked.

ABBREVIATIONS.

1. A. = atīte.
B. or Bo. = Bodhisatto.
Bh. = Bhagavā.
D. = Dasabalo.
G. = Gotamo.
M. = Mahāsatto.
R. = rajjam.
S. = Satthā.
T. = Tathāgato.
V. = viharanto.
 2. A. ā. = atītaṃ āhari.
A. B. = atīte Bārāṇasiyaṃ.
A. k. = ārabba kathesi.
 3. Dh. k. s. = dhammasabbhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ.
E. k. s. = etarahi kathāya sannisinā.
S. J. v. = Satthā Jetavane viharanto.
 4. S. p. j. s. = saccāni pakāsetvā jātakāṃ samodhānesi.
 5. A. B. Br. r. k. = Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadatte rajjam
kārente.
 6. S. i. d. ā. j. s. = Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā jātakāṃ
samodhānesi.
 7. I. d. ā. s. p. j. s. = imaṃ desanaṃ āharitvā saccāni pakā-
setvā jātakāṃ samodhānesi.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 35 read *Ck Bf*.
 — 5 l. 36 read ¹¹ *Cks* and ¹⁴ *Cks*.
 — 15 l. 29 add: 4. Cfr. Morris, B. & C. p. 74.
 — 22 l. 28 add: 5. Cfr. Morris, B. & C. p. 86.
 — 27 l. 32 add: 6. Cfr. Morris, B. & C. p. 99.
 — 43 l. 16 read *yañce*.
 — 47 l. 24 dele , .
 — 54 l. 22 read *aññatra*.
 — 62 l. 26 read *r k. Bodhisatto*.
 — 71 l. 18 add: (Cfr. III $\frac{313}{10-11}$).
 — 71 l. 24 add: (Cfr. Milindap. p. 402).
 — 71 l. 31 read *ruddho*.
 — 100 l. 32 add: 3. Cfr. Morris, B & C. p. 89.
 — 101 l. 23 read (III $\frac{22}{4}$).
 — 107 l. 16 read *tāyam eva*.
 — 109 l. 1 read *jīṇṇatarāṣīti*.
 — 119 l. 30 add: 6. Cfr. Morris B. & C. p. 92.
 — 236 l. 32 add: 7. Cfr. Morris, B. & C. p. 73.
 — 286 l. 22 read *ramaṇīyā*.
 — 320 l. 14 all three MSS. posemi for pesemi?
 — 320 l. 33 read *Pischel for Morris*.
 — 371 l. 20 add: (Cfr. $\frac{362}{25}$).
 — 375 l. 25 add: 1. Cfr. Morris, B. & C. p. 88.
 — 398 l. 6 add: (Cfr. Saṃyutta-Nikāya ed. by L. Feer p. 2).
 — 413 l. 3 read *jīvitapariṇeṇa*.
 — 494 l. 31 add after ¹⁰: so *Bd* for *-pariyayam*.

Vol. III. Preliminary Remarks after Rangoon add: (*Bf*).

- 24 l. 1 add: (Cfr. Milinda p. 172).
 — 32 l. 26 add: (Cfr. Milinda p. 220).
 — 98 l. 25 read *Paṭṭhapādā*.
 — 109 l. 11 add: (Cfr. supra p. 24 l. 22).
 — 120 l. 23 add: (Cfr. II $\frac{355}{8}$).

Vol. III. 157 l. 8 read osiñcam.

- 185 l. 6 read pādena.
 - 196 l. 10 add (Cfr. Suttanipāta v. 253 etc.).
 - 223 l. 15 read appapañño.
 - 254 l. 23 read āharitvā.
 - 264 l. 22 read sirīsayanan.
 - 281 l. 5 read gaṇhitukāmā.
 - 305 l. 16 add: (Cfr. Saṃyutta p. 204—205).
 - 331 l. 6 add: (Cfr. II $\frac{51}{25} \frac{52}{6}$).
 - 347 l. 32 read Bf -sambha-.
 - 371 l. 25 read ruyha.
 - 411 l. 6 read sīlasaṃvuto.
 - 450 l. 21 read mamēdaṃ (cfr. p. 446 l. 12) or mamā-y-idam.
 - 471 l. 20 add: (Cfr. Saṃyutta p. 31).
 - 472 l. 10 etc. add: (Cfr. Saṃyutta p. 20—22).
-

X. DASANIPĀTA.

1. Catudvārajātaka.

Catudvāramidaṃ nagaraṃ ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ dubbacā¹ ā. k. Paccuppannavatthūṃ Navanipātassa paṭhamajātake vitthāritam eva, idha pana S. taṃ bhikkhūṃ „saccaṃ kira tvaṃ dubbaco“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „pubbe pi tvaṃ bhikkhu dubbacatāya paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā khuracakkaṃ āsādesīti“² vatvā atītaṃ āhari:

Atīte Kassapa dasabalassa kāle Bārāṇasīyaṃ asīti-koṭivibhavassa seṭṭhino⁴ putto Mittavindako nāma ahosi. 10
Tassa mātāpitāro sotāpannā ahesuṃ, so pana dussīlo assaddho. Atha naṃ aparabhāge pitari kālakate⁵ mātā kuṭumbaṃ vicārentī āha: „tāta tayā dullabhamanussattaṃ⁶ laddhaṃ, dānaṃ dehi, sīlaṃ rakkha⁷, uposathakammaṃ kara⁸, dhammaṃ supāhīti“. „Amma na mayhaṃ dānādihi attho, mā maṃ kiñci 15
avaca, ahaṃ yathākammaṃ gamissāmi“ evaṃ vadantam⁹ pi naṃ ekadivasaṃ puṇṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṃ samādiyitvā vihāraṃ gantvā sabbarattīṃ dhammaṃ sutvā ehi, ahaṃ te sahaṃsaṃ dassāmi“¹⁰. So „sādhū“ ti dhanallobhena uposathaṃ 20
samādiyitvā bhuttapātārāso vihāraṃ gantvā divasaṃ vitināmetvā rattīṃ yathā ekaṃ pi dhammapadaṃ kaṇṇaṃ na paharati tathā

¹ Bā dubbacabhikkhū. ² Bā adds bhikkhu. ³ Cks -do-, Bā āhasesīti, Bā bhārasīti. ⁴ Bā adds eko. ⁵ Bā kālakāka-. ⁶ Bā -bhamma-. ⁷ Bā -khāhi
⁸ Bā karohi. ⁹ Bā caran-.

ekasmiṃ padese nipajjitvā niddaṃ okkamitvā punadivase pāto
 va mukhaṃ dhovitvā gehaṃ gantvā nisīdi. Mātā pan'assa
 „ajja me putto dhammaṃ sutvā pāto va dhammakathikatheraṃ¹
 ādāya āgamiṣsatīti“ yāguṃ² khādaniyaṃ bhojaniyaṃ paṭiyāde-
 5 tvā āsanaṃ paññāpetvā³ tassāgamaṇaṃ⁴ patimānenti⁵ taṃ eka-
 kaṃ āgataṃ disvā „tāta dhammakathiko kena nānīto“⁶ ti vatvā
 „na mayhaṃ dhammakathiken“⁷ attho⁸ ti vutte⁹ „tena hi yā-
 guṃ⁹ pivā“ ti āha. So „tumhehi mayhaṃ sahaṣsaṃ paṭi-
 sutam, taṃ tāva me detha, pacchā pivissāmīti“ āha. „Piva tāta,
 10 pacchā¹⁰ gaṇhissasīti“. „Gahetvā va pivissāmīti“. Ath' assa
 mātā sahaṣsabhaṇḍikaṃ purato ṭhapesi. So yāguṃ⁹ pivitvā
 sahaṣsabhaṇḍikaṃ gahetvā vohāraṃ karonto nacirass' eva
 vīsaṃ¹¹ sataṣaṣsaṃ uppādesi. Ath' assa etad ahoṣi: „nāvaṃ
 upaṭṭhapetvā¹² vohāraṃ karissāmīti“. So nāvaṃ upaṭṭhapetvā¹²
 15 „amma ahaṃ nāvāya vohāraṃ karissāmīti“ āha. Atha naṃ
 mātā „tvaṃ tāta ekaputtako, imasmiṃ ghare dhanam pi ba-
 huṃ¹³, samuddo anekādinavo, mā gamīti“ vāresi. So „ahaṃ
 gamissāṃ' eva, na sakkā maṃ vāretuṃ“ ti vatvā „ahaṃ¹⁴ tāta
 vāressāmīti“ mātaraṃ hatthe gahito¹⁵ hatthaṃ vissajjāpetvā
 20 mātaraṃ paharitvā pātetvā antaraṃ katvā gantvā¹⁶ nāvāya sam-
 uddaṃ pakkhandi. Nāvā sattame divase Mittavindakaṃ nissāya
 samuddapitṭhe niccalā aṭṭhāsi. Kālakaṇṇisaṭṭhā vāriyamānā¹⁷
 Mittavindakass' eva hatthe tikkhattuṃ pati. Ath' assa uḷum-
 paṃ¹⁸ datvā „imaṃ ekaṃ nissāya bahū¹⁹ mā vinassantū“ ti
 25 taṃ samudde²⁰ khipiṃsu, tāvad eva nāvā javena samuddaṃ²¹
 pakkhandi. So pi uḷumpe²² nipajjitvā ekaṃ dīpaṃ²³ pāpuṇi.
 Tattha phalīkavimāne²⁴ catasso petiyo addasa. Tā sattāhaṃ

¹ Bā -kattheram. ² Cks -gu. ³ Bā pañña-. ⁴ Bā tassa āg-. ⁵ Bā paṭimānenta
⁶ Ck tena āni-, Bā kena nānīto. ⁷ Cb Bā kena ā-. ⁸ Bā -na. ⁹ Cks -o. ⁹ Bā
 -gum. ¹⁰ Bā adda te dassāmīti. ¹¹ Bā vīsaṣaṣṣāḍhikaṃ, Bā vīsaṣaṣṣāḍhika.
¹² Bā upaṭṭha-, Cks uṭṭhā-. ¹³ Bā -hu, C -huṃ corr. to hu. ¹⁴ Bā ahantaṃ.
¹⁵ Bā adda pi. ¹⁶ Bā omitsga-. ¹⁷ all three MSS. -saṭṭhā, C vāpiya-, Bā cāriya-
 māno, Bā kariyamāno. ¹⁸ C uln- corr. to ulu-, Bā ulu-. ¹⁹ Cks -u. ²⁰ Bā -dda-
 piṭhe. ²¹ Bā mahāsa-. ²² Bā ulu-. ²³ Bā dīpaṃ, C ekadīpaṃ. ²⁴ C Bā -li-.

dukkhaṃ anubhavanti sattāhaṃ sukhaṃ. So tāhi saddhiṃ
 dibbasampattiṃ anubhavi. Atha naṃ tā¹ dukkhānubhavanat-
 thāya gacchamānā „sāmi, mayaṃ sattame divase āgamissāma,
 yāva mayaṃ āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā"
 'ti vatvā agamaṃsu. So tāṇhāvasiko hutvā tasmīṃ yeva pha- 5
 lake nipajjitvā puna samuddapitṭhena gacchanto aparaṃ pi
 dīpaṃ² patvā tattha rajatavimāne aṭṭha petiyo disvā eten' eva
 upāyena aparasmīṃ dīpake maṇivimāne soḷasa aparasmīṃ³ kana-
 kavimāne dvattiṃsa petiyo disvā tāhi saddhiṃ dibbasampattiṃ
 anubhavitvā tāsam pi dukkhaṃ anubhavitum gatakāle puna 10
 samuddapitṭhena gacchanto ekaṃ pākāraparikkhittam catudvā-
 raṃ⁴ nagaraṃ⁵ addasa, ussadanirayo⁶ kira so bahunnaṃ⁷ nerayi-
 kasattānaṃ kammakaraṇānubhavanatṭhānaṃ⁸, Mittavindakassa
 pana alaṃkatapaṭiyattam nagaraṃ viya hutvā upaṭṭhāsi. So
 „imaṃ nagaraṃ pavisitvā rājā bhavissāmīti“ cintetvā pavisitvā 15
 khuracakkaṃ ukkhipitvā⁹ paccamānaṃ nerayikasattaṃ addasa,
 ath' assa taṃ¹⁰ tassa sīse khuracakkaṃ padumaṃ¹¹ hutvā upaṭ-
 ṭhāsi, ure pañcaṅgikabandhanaṃ¹² uracchadapasādhanaṃ hutvā
 sarīrato galantaṃ¹³ lohitaṃ lohita candanavilepanaṃ¹⁴ hutvā
 paridevanasaddo madhuragītasaddo¹⁵ hutvā upaṭṭhāsi. So tassa 20
 santikaṃ gantvā „bho purisa ciraṃ tayā padumaṃ dhāritaṃ,
 dehi me etan“ ti āha. „Samma, na-y-idaṃ padumaṃ, khura-
 cakkaṃ¹⁶ etan“ ti. „Tvam mayhaṃ adātukāmatāya evaṃ vada-
 sīti“. Nerayikasatto cintesi: „mayhaṃ kammaṃ khīṇaṃ
 bhavissati, imināpi mayā viya mātaraṃ paharitvā āgatenā bha- 25
 vitabbaṃ, dassāmi 'ssa khuracakkaṃ“ ti. Atha naṃ „ehi bho,
 gaṇha imaṃ padumaṃ¹⁷“ ti vatva khuracakkaṃ tassa sīse khipi,
 taṃ tassa matthakam¹⁸ pimsamānaṃ¹⁹ bhassi. Tasmīṃ khaṇe

¹ Bā adds tattha. ² Bā dipakaṃ. ³ Bā adds dipake. ⁴ Bā - ra. ⁵ Bā - ram.
⁶ Cks - dā-. ⁷ Bā - hūnaṃ ⁸ Cks - bhāvattāhā-. ⁹ Bā adds sīse. ¹⁰ Ck naṃ,
 Bā omits taṃ. ¹¹ Bā adds viya. ¹² Bā - kaṇḍa-. ¹³ Bā gal-. ¹⁴ Bā omits
 lohita, and adds viya. ¹⁵ Bā - rasarogī-, and adds viya. ¹⁶ Cks - kam. ¹⁷ Bā
 iman, omitting pa-. ¹⁸ Cks - kaṇ. ¹⁹ Cks - pimsamānaṃ. Bā khipamaṇaṃ.

Mittavindako tassa khuracakkabhāvaṃ nātvā „tava khuracakkaṃ
gaṇha, tava khuracakkaṃ gaṇhā“ ti vedanāmatto¹ paridevi.
Itaro antaradhāyi. Tadā Bodhisatto² mahantena parivārena
ussadacārikam caramāno taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi. Mittavindako
5 taṃ ulloketvā³ „sāmi devarāja, idaṃ maṃ⁴ cakkaṃ saṇhakara-
nī⁵ viya tilāni piṃsamānaṃ⁶ otarati, kin nu kho mayā pāpaṃ
katan⁷“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Catudvāram idaṃ nagaraṃ āyasaṃ daḥhapākāraṃ⁸,
oruddhapatiruddho⁹ 'smi, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā. 1.
- 10 2. Sabbe apihitā¹⁰ dvārā, oruddho 'smi yathā dvijo,
kimādhikaraṇaṃ yakkha cakkābhinihato ahan ti. 2.

Tattha daḥhapākāraṃ ti thirapākāraṃ, daḥhatoraṇaṃ ti pi pāṭho, thira-
dvāraṃ ti attho, oruddhapatiruddhosmīti anto katvā samantā pākārena
ruddho, palāyanatṭhānaṃ na paññāyati, kiṃ pāpaṃ pakatan ti kin nu kho
15 mayā pāpakammaṃ kataṃ, apihitā ti thakitā, yathā dvijo¹¹ ti pañjare
pakkhitto sakuṇo viya, kimādhikaraṇaṃ ti¹² kiṃ kāraṇaṃ, cakkābhinihato
ti cakkena abhinihato.

Ath' assa devarājā¹³ kāraṇaṃ kathetum¹⁴ cha gāthā abhāsi:

3. Laddhā satasahassāni atirekāni vīsati
20 anukampakānaṃ nātīnaṃ vacanaṃ samma nākari. 3.
4. Lamghī samuddaṃ pakkhandi sāgaraṃ appasiddhikaṃ,
catūhi¹⁵ atṭh' ajjhagamā atṭhāhi pi ca¹⁶ soḷasa (= III p. 207.) 4.
5. Soḷasāhi¹⁷ ca battimsa¹⁸, atriccho¹⁹ cakkam āsado,
icchāhatassa posassa cakkaṃ bhamati matthake. 5.
- 25 6. Uparivisālaṃ duppūraṃ icchāvisatagāmininī²⁰
ye va²¹ taṃ anugijjhanti te honti cakkadhārino. 6.
7. Bahum²² bhaṇḍaṃ apahāya²³ maggaṃ appaṭivekkhiya
yesaṃ c'etaṃ asaṃkhātā²⁴ te honti cakkadhārino. 7.

¹ Bā -patto, B^s -naṃ patto. ² Bā adds rukkhadevatā hutvā. ³ Bā olo-. ⁴ Bā
imaṃ in the place of idaṃ maṃ. ⁵ C^s Bā -ni. ⁶ C^k piṃsaṃsa-, Bā siṃsamānaṃ.
⁷ Bā paka-. ⁸ C^k daḥhatoraṇaṃ. ⁹ Bā -paṭi-. ¹⁰ C^k hi pi-. ¹¹ C^k Bā dijo.
¹² Bā adds kiṃ adhikaraṇaṃ. ¹³ Bā omits de-. ¹⁴ Bā adds devaputto. ¹⁵ Bā f-
tubhi. ¹⁶ C^k ca omitting pi, C^s catu omitting pi, Bā atṭhāsi vāpi, B^s attha pi
vā ca, B^f atṭhābhi sā ca. ¹⁷ C^k -sāpi, C^s -sāri, Bā f- sabbhi. ¹⁸ C^k -sā. ¹⁹ C^s
-ceha, C^f -cehaṃ. ²⁰ C^k -nī, C^s -ni, Bā visaragāmini. ²¹ C^s omīti va. ²² Bā s-
u. ²³ C^s avhāya, B^f vahāya, Bā ca ohāya, B^s bahubhaṇḍa ca ohāya. ²⁴ C^k -kha-.

s. Kammañ samekkhe vipulañ ca bhogañ,
icchañ na seveyya anatthasañhitam¹,
kareyya vākyam anukampakānam,
tañ tādisañ nātivatteyya cakkam ti.

8.

Tattha laddhā satasahassāni² atirekāni vīsati ti tvañ uposatham³ 5
katvā mātu santikā sahasaṃ gahe tvā vohāraṃ karonto sataśahassañ⁴ ca atire-
kāni vīsati labhivā, nākari⁵ tena dhanena atuṭṭho nāvāya samuddam pavisanto
samudde ādinavañ⁶ kathetvā mātara vāriyāmano pi anukampakānam nātinam
samma vacanañ⁷ nākari⁸, sotāpannañ mātara paharivā antarañ katvā nik-
khanto yevāsīti dipeti, laṃghiti nāvaṃ ullāṃghanasamattam(?)⁹, pakkhanditi 10
pakkhanto si, appasiddhikañ¹⁰ ti mandasiddhiñ¹¹ vinā sabahulam, catūhi¹²
aṭṭhā¹³ 'ti atha nañ nissāya tithāya nāvāya phalakañ datvā samudde khitto
pi¹⁴ tvañ¹⁵ mātarañ nissāya ekadivasañ katassa uposathakamassa nissan-
dena phalika vimāne catasso itthiyo labhivā tato rajatavimāne aṭṭha mañvimañe
soḷasa kanakavimāne dvattiṃsa adhigato si¹⁶, atriccho¹⁷ cakkam āsado ti 15
atha tvañ yathā laddhena asantuṭṭho atra uttaritarañ labhissamīti evaṃ laddhañ
laddhañ atikkamanalobhasamkhātāya¹⁸ atricchāya samannāgatattā atriccho¹⁹
pāpappuggalo tassa uposathakamassa khīṇattā dvattiṃsa itthiyo atikkamitvā
imañ petanagarañ āgantvā tassa mātupahārādānaakusalassa nissandena idañ
cakkam sampatto si, atricchan ti pi pāṭho, atra atra icchamāno ti²⁰ attho, 20
atricchā ti pi pāṭho, atricchāya²¹ 'ti attho, bhamaṭiti tassa te icchāhatassa
posassa idañ cakkam matthakañ nipiṇṣamañ²² idāni kumbhakārakacakkam²³
viya matthake bhamaṭiti attho, ye va²⁴ tañ anugijjhantīti taṇhā nām' esā
gacchanti uparūpari visālā hoti samuddo viya ca²⁵ duppūrā rūpādisu tassa tassa
icchanaicchāya viṣaṭagāminī²⁶, tañ evarūpañ taṇhañ ye anugijjhanti giddhā²⁷ 25
gathitā hutvā punappuna²⁸ allīyanti, te honti cakkadhārino ti te evaṃ
paccantā²⁹ khuracakkam dhārenti, bahum³⁰ bhaṇḍan ti mātāpitunnañ³¹
santakañ bahum³² dhanam ohāya, maggan ti³³ gantabbam appasiddhikañ
samuddamaggañ apaccavekkhitvā, yathā tvañ paṭipanno evaṃ evaṃ aññesaṃ pi
yesaṃ c'etañ asaṃkhātā³⁴ avīmaṃsitā te³⁵ yathā³⁶ tvañ tath' eva taṇhāva-
sikā³⁷ hutvā dhanam pahāya³⁸ gamanamaggañ anavekkhitvā paṭipanna³⁹ 30
cakkadhārino honti, kammam samekkhe ti tasmā paṇḍito puriso attano⁴⁰
kattabbakammañ⁴¹ sadosaṃ nu kho niddosaṃ ti samekkheyya paccavekkheyya,

¹ Bā atthasāñhi-. ² Cks -na. ³ Bā -ssāni. ⁴ Bā -vañca. ⁵ Cs samma-corr. to sacca-, Bā sammā-. ⁶ Cs na-. ⁷ Cks -yan. ⁸ Bā ddbani. ⁹ Bā -tubbhi. ¹⁰ Bā si. ¹¹ Cbs tañ. ¹² Bā sīti. ¹³ Cks -cchañ. ¹⁴ Cks -nakālābhāsam-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Cks add pi. ¹⁷ Ck -cchā. ¹⁸ Bā omits nī. ¹⁹ Cā -kāra-. ²⁰ Cks omit va. ²¹ Ck omits ca. ²² Bā visara-. ²³ Bā gijjhā. ²⁴ Bā -nañ. ²⁵ Bā icchantā. ²⁶ Bā -u. ²⁷ Bā -tūnañ. ²⁸ Cks maggañ gacchanti. ²⁹ Bā -kha-. ³⁰ Cks ye, Bā vo. ³¹ Ck tathā, Cs ta or na. ³² Cks -ko. ³³ Bā ohā-. ³⁴ Bā pati-. ³⁵ Bā -nā. ³⁶ Bā -bbanika-.

vipulañca bhogan ti attano dhammaladdham dhanarāsim pi avekkheyya,
nātivatteyyā 'ti taṃ tādisaṃ puggalaṃ idaṃ cakkhaṃ na ativatteyya¹
nāvattareyya², nātivattetīti pi paṭho, nāvattaratīti attho.

Taṃ sutvā Mittavindako „iminā devaputtena mayā kata-
5 kammaṃ tatvato³ nātaṃ, ayaṃ mayhaṃ paccanapamāṇaṃ pi
jānissati, pucchāmi⁴ naṃ“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

9. Kīva ciraṃ nu me yakkha cakkhaṃ sirasi⁵ ṭhassati,
kati vassasahassāni, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 9.

Ath' assa kathento Mahāsatto dasamaṃ gātham āha:

10. 10. Atisaro accasaro Mittavinda, suṇohi me:

cakkhaṃ te sirasi-m-⁶ āviddhaṃ, na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti. 10

Tattha atisarīti pi atisaro, atisarissatīti pi atisaro⁶, accasaro ti tass'
eva vevacanaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: ambho Mittavindaka⁷ supāhi⁸ mama vacanaṃ,
tvaṃ hi atidāruṇassa kammaṃ katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagaṇa-
15 nāya vipāko paññāpetuṃ ti⁹ aparimāṇaṃ atimahantaṃ vipākadukkhaṃ sarissasi¹⁰
paṭipajjissasīti¹¹ pi atisaro, tena te ettakāni vassasahassāni vattuṃ na sakko-
mīti, sirasimāviddhaṃ ti yaṃ pana te idaṃ cakkhaṃ sirasi¹² āviddhaṃ
kumbhakāracakkam¹³ iva¹⁴ bhamati¹⁵, na taṃ jīvaṃ pamokkhasīti¹⁶ taṃ¹⁷
tvaṃ yāva te kammavipāko na khīyati tāva jīvamāno na mokkhasi¹⁸, kammavi-
20 pāke pana khīṇe idaṃ cakkhaṃ pahāya yathākammaṃ gamissasīti.

Idaṃ vatvā devaputto attano ṭhānaṃ¹⁹ eva gato, itaro pi
mahādukkhaṃ paṭipajji.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Mittavindako²⁰ dubbacabhikkhu ahoṣi,
devarājā²¹ ahaṃ evā“ 'ti. Catudvārajātakaṃ²².

25

2. Kaṇhajātaka.

Kaṇho vatāyaṃ puriso ti. Idaṃ S. Kapilavatthum
nissāya²³ Nigrodhārāme viharanto sita pātuka mmaṃ ā. k. Tadākira S.

¹ Cks nāti-. ² Cks nātivatteyya. ³ Bā tatthato, B^s tathato? ⁴ Bā pucchis-
sāmi. ⁵ Cks sirasmiṃ. ⁶ Bā tattha atisaro ti atipsarīti pi atisaro atisariss-
atīti pi atisaro. ⁷ Bā -da. ⁸ Bā -ṇo-. ⁹ Bā vipākaṃ vattanti. ¹⁰ Cks
pariss-. ¹¹ Ck -pajjasīti, Bā patipaccissasīti. ¹² Bā sirasmiṃ. ¹³ Ck -raṃ
ca-, C^s -rāṃ ca- corr. to -raca-. ¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Cks add taṃ. ¹⁶ Cks -si.
¹⁷ Bā omits taṃ. ¹⁸ Bā pamo-. ¹⁹ Bā devaṭhā-. ²⁰ Bā adds ayaṃ. ²¹ Bā
adds pana. ²² Bā adds paṭhamāṃ. ²³ Bā upani-.

sāyaṇhasamaye Nigrodhārāme bhikkhusaṃghaparivuto jaṃghāvihāraṃ¹
 anucaṃkamanto aññatarasmiṃ padese sitaṃ pātvākāsi. Ānandathero²
 „ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na³
 ahetu Tathāgataṃ sitaṃ pātukaronti, pucchissāmi tāvā“ 'ti añjalim⁴
 paggayha sitakaraṇaṃ pucchi. Ath' assa S. „bhūtapubbaṃ Ānanda⁵
 Kaṇho nāma isi ahosi, so imasmiṃ bhūmippadese⁶ vihāsi jhāyī jhānarato,
 tassa silatejena Sakkabhavanaṃ kampitī“ sitakāraṇaṃ vatvā tassa
 vatthuno apākaṭattā⁶ therena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasiyaṃ⁷ asītikoṭivibhavana aput-
 takena brāhmaṇena sīlaṃ samādiyitvā putte patthite Bodhisatto¹⁰
 tassa brāhmaṇiyā kucchismiṃ nibbatti, kālavappaṭtā pan'
 assa nāmagahaṇadivase Kaṇhakumāro ti nāmaṃ akaṃsu. So
 soḷasavassakāle maṇipaṭimā⁸ viya sobhaggappatto⁹ hutvā pitarā
 sippuggahaṇatthāya pesito Takkasilāya¹⁰ sabbasippāni ugga-
 hetvā paccāgañchi¹¹. Atha naṃ pitā anurūpena dārena saṃ-¹⁵
 yojesi. So aparabhāge mātāpitunnaṃ¹² sabbaissariyaṃ paṭipajji.
 Ath' ekadivasam ratanakotṭhāgārāni viloketvā varapallama-
 majjhagato suvaṇṇapaṭṭaṃ¹³ āharāpetvā „ettakaṃ dhanam
 asukena¹⁴ uppāditam ettakaṃ asukena“ 'ti pubbañātihi su-
 vaṇṇapaṭṭe¹⁵ likhitāni akkharāni disvā cintesi: „yehi imam²⁰
 dhanam uppāditam te na paññāyanti, dhanam eva paññāyati,
 eko pi idam¹⁶ gahetvā gato n' atthi, na kho pana sakkā dhanam
 bhaṇḍikaṃ bandhitvā paralokaṃ netum, pañcasādhāraṇabhāvena¹⁷
 hi¹⁸ asārassa dhanassa¹⁹ dānam sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena
 asārassa kāyassa sīlavantesu abhivādanādikammaṃ sāro, anic-²⁵
 catābhibhūtaṃ asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo
 sāro, tasmā asārehi bhogehi sārāgahaṇattham dānam dassāmīti“
 so āsanā utṭhāya²⁰ rañño santikaṃ gantvā rājānaṃ āpu-
 chitvā mahādānaṃ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanam

¹ Bā -gha-. ² Bā -datthe-. ³ Bā tana. ⁴ Bā -liṃ. ⁵ Bā -mipa-. ⁶ Cs apa-
 C^k apāhaṭattā, B^s apaka-. ⁷ Bā adds ekena. ⁸ Bā -pati- ⁹ Bā sobhaggayasag-
 gapatto. ¹⁰ Bā -yam. ¹¹ Bā -gacchi. ¹² Bā -tūnaṃ. ¹³ Bā -pattam. ¹⁴ Bā
 adds nāma. ¹⁵ Bā -patte. ¹⁶ Bā adds dhanam. ¹⁷ Bā pañcannaṃ verānaṃ
 sā-. ¹⁸ Bā omits hi. ¹⁹ Bā asāradussadha-. ²⁰ Bā vu-.

aparikkhiyamānam¹ disvā „kiṃ me dhanena, yāva maṃ jarā
 nābhibhavati tāvad eva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā brahmalokaparāyano bhavissāmīti“ cintetvā gehe
 sabbadvārāni vivarāpetvā „dinnaṃ ñeva² harantū“³ ‘ti asuci viya
 5 jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevan-
 tassa nagarā nikkhamitvā Himavantapadesaṃ pavisitvā isipab-
 bjaṃ pabbajitvā attano vasanathāya ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ
 olokeno imaṃ thānaṃ patvā „idha vasissāmīti“⁴ ekaṃ inda-
 vāruṇikarukkhaṃ⁵ gocaragāmaṃ katvā adhiṭṭhāya tass’ eva
 10 rukkhassa mūle vihāsi, gāmantasenāsaṇaṃ pahāya āraññako
 ahoṣi, paṇṇasālaṃ akatvā rukkhamaṇḍikaṃ ahoṣi abbhokāsiko
 nesajjiko, sace⁶ nipajjitukāmo⁷ bhūmiyaṃ yeva nipajjati, dan-
 tamusaliko⁸ hutvā anaggipakkam eva khādati, thusaparikkhit-
 taṃ kiñci na khādati, ekadivase ekavāraṃ eva khādati,
 15 ekāsaniko ahoṣi. Khamāya⁹ paṭhaviāpatejavāyusamo¹⁰ hutvā ete
 ettake dhutaguṇe samādāya vatti¹¹. Imasmiṃ kira jātake Bodhi-
 satto paramappiccho¹² ahoṣi. So nacirass’ eva abhiññā ca samā-
 pattiyo ca nibbattetvā jhānakīlikāṃ¹³ kīlanto tatth’ eva vasati,
 phalāphalattham pi aññattha na gacchati, rukkhassa phalitakāle
 20 phalaṃ khādati, pupphitakāle pupphaṃ khādati¹⁴, sapattakāle¹⁵
 pattāni¹⁶ khādati, nippattakāle¹⁷ papaṭikaṃ¹⁸ khādati¹⁹. Evaṃ
 paramasantuṭṭho hutvā imasmiṃ thāne ciraṃ vasi. So eka-
 divasam pi²⁰ pubbaṇhasamaye tassa rukkhassa pakkāni²¹ gaṇ-
 hanto pana loluppacārena utṭhāya aññasmiṃ padese na gaṇhāti²².
 25 Yathānisinno va hatthaṃ pasāretvā hatthappamāṇe thāne²³ thitāni
 phalāni saṃharati, tesu pi manāpāmanāpaṃ avicinitvā sampatta-
 sampattam eva gaṇhi. Evaṃ paramasantuṭṭhassa tassa silatejena
 Sakkassa Paṇḍukambalasilāsaṇaṃ uṇhākaraṃ dassesi. Taṃ
 kira Sakkassa āyukkhayena vā uṇhaṃ hoti puññakkhayena vā

¹ Ck -kkhi-, Bđ -kkha-. ² Bđ yeva. ³ Bđ adds pi. ⁴ Bđ nipajjati. ⁵ Bđ -la-.

⁶ Bds chamā-. ⁷ Bđ -pamo, Bs -yuparamo. ⁸ Bđ vasati. ⁹ Ck -mapariccho.

¹⁰ Bđ -kiḷaṃ. ¹¹ Cks omit khā-. ¹² Bđ omits sa. ¹³ Bđ -ttaṃ. ¹⁴ Ck Bđ nipa-.

¹⁵ Bđ pappati-. ¹⁶ Bđ -saṃ, omitting pi. ¹⁷ Bđ adds phalānigaṇhi. ¹⁸ Bđ gaṇhabhi.

¹⁹ Ck hatthampamāṇe thāne, Bđ hatthappasādaṭṭhāne.

aññasmiñ vā mahānubhāvasatte¹ tañ ṭhānañ patthente² dhammi-
kānañ vā mahiddhiyasamaṇabrāhmaṇānañ³ silatejena⁴ uṇhañ
ahosi. Sakko „ko nu kho mañ⁵ cāvetukāmo“ ti āvajjitvā
imasmīñ padese vane⁷ vasantañ Kaṇhañ isiñ rukkha-
phalāni uccinantāñ disvā cintesi: „ayañ isi ghoratapo⁵
parimāritindriyo⁶, imañ dhammakathāya sīhanādañ nadāpetvā
sukhākāraṇañ sutvā vareña⁹ santappetvā imassa rukkhañ
dhuvaphalañ katvā āgamissāmiti“ so mahantenānubhāvena
sīghañ otaritvā tasmiñ rukkhamūle tassa piṭṭhipasse ṭhatvā
„attano avañne kathite kujjhissati nu kho no“ ti vīmaṇsanto¹⁰
paṭhamāñ gātham āha:

1. Kaṇho vatāyañ puriso, kaṇhañ bhuñjati bhojanañ
kaṇhe bhūmipadesasmīñ¹⁰, na mayhañ manaso piyo ti. 11.

Tattha kaṇhan¹¹ ti kālavaṇṇaṇ¹², rukkhalabhojanatāya kaṇho¹³. 15

Kaṇho tassa¹⁴ vacanañ sutvā „ko mu kho mayā saddhiñ
kathetīti¹⁵“ dibbacakkhunā upadhārento „Sakko“ ti ñatvā ani-
vattitvā¹⁶ anoloketvā va dutiyañ gātham āha:

2. Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo,
yasmiñ pāpāni kammāni sa ve kaṇho Sujampatīti. 12. 20

Tattha tacasā ti tacena kaṇho nāma na hotīti attho, antosāro ti
abbhantare sīlasamādhipaṇṇāvīmuttiñāpadassanasārehi samaunāgato, evarūpo
hi bhāhitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti, sa ve ti yasmiñ pana pāpāni¹⁷ kam-
māni so yattha katthaci kule¹⁸ jāto yena kenaci sarīravāṇṇena samannāgato pi
kālako va. 25

Evañ ca pana vatvā imesañ sattānañ kaṇhabhāvakarāni
pāpakammāni ekavidhādīhi bhedehi vitthāretvā sabbāni pi tāni
garahitvā¹⁹ silādayo guṇe pasaṃsitvā ākāse candañ utthāpento

¹ Ck -ve-, Cs -ve-, Bs -vasattehi. ² Bs adds na vā. ³ Bā -ddhikasa-. ⁴ Cs
adds tadā silatejena, Bā dānatejena vā. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bā adds ṭhānā. ⁷
Bā omits vane. ⁸ Bā paramajitindriyo. ⁹ Cks sukāraṇaṇ suvarena, Bs sukha-
kāraṇaṇ sāvetvā vareña. ¹⁰ Bāf -mippa-. ¹¹ Bā -ho. ¹² Bā -ṇo. ¹³ Bā bhojananti
rukkhalabhojanañ in the place of rukkha- - - ¹⁴ Bā isi sakkassa. ¹⁵ Ck
-theti, Cs -theti corr. to -thetīti. ¹⁶ Cks ni-. ¹⁷ Bā pāpakāni. ¹⁸ Bā -lesu. ¹⁹
Bā -hetvā.

viya Sakkassa dhammaṃ desesi¹. Sakko tassa dhammakathaṃ sutvā pamudito somanassajāto Mahāsattaṃ vareṇa nimantento tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe² subhāsīte

5 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi³. 13.

Tattha etasmiṃ ti yaṃ idaṃ tayā sabbaññū-Buddhena viya sulapitaṃ tasmiṃ sulapite tumhākaṃ eva ca anucehaviṇṇa⁴ patirūpe² subhāsīte, yaṃ kiñci⁵ ti yaṃ yaṃ³ kiñci manasā icchasi sabbaṃ te taṃ varaṃ taṃ⁴ icchitaṃ patthitaṃ dammiti attho.

15 Taṃ sutvā Mahāsatto cintesi: „ayaṃ 'kin nu kho attano avanṇe kathite kujjhissati no' ti maṃ vīmaṃsanto mayhaṃ chavivaṇṇaṃ ca bhojanaṃ ca vasaṇaṭṭhānaṃ ca garahitvā⁵ idāni mayhaṃ akuddhabhāvaṃ ṇatvā pasannacitto varaṃ deti, maṃ kho pan' esa 'Sakkissariya-Brahmissariyānaṃ atthāya brah-
15 macariyaṃ caratīti' pi maññeyya, tatr' assa nikkamābhāvathā⁶ 'mayhaṃ paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu parasampattiyaṃ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu majjhatto va bhaveyyan' ti ime mayā cattāro vare gahetuṃ vaṭṭatīti“ so tassa nikkamābhāvathāya cattāro vare gaṇhanto catuttham
20 gātham āha:

4. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara

sunikkodhaṃ suniddosaṃ nillobhaṃ vattim⁷ attano

nisnehaṃ abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti. 14.

Tattha varaṃ ce me ado ti sace tvaṃ mayhaṃ varaṃ adāsi, sunikkodhan ti akujjhanavasena suṭṭhunikkodhaṃ, suniddosaṃ ti adussanavasena suṭṭhuniddosaṃ, nillobhan ti parasampattisū suṭṭhunillobhaṃ, vattimattano⁷ ti evarūpaṃ attano pavattim, nisnehan ti puttadhītādisu saviññāpakesu dhana-dhaññādisu vā aviññāpakesu attano santakesu pi⁸ nisnehaṃ apagatallobhaṃ, abhikaṃkhāmi⁹ ti evarūpaṃ imehi catuāṅgehi⁹ samannāgataṃ attano vuttim
30 abhikaṃkhāmi, ete me caturo vare ti ete nikkodhādike caturo mayhaṃ vare dehīti vadati, kiṃ pan' esa na jānāti yathā na sakkā Sakkassa santikā¹⁰ varaṃ¹¹ gahetvā va¹² 'me¹³ kodhādayo haritun ti: no na jānāti, Sakke¹⁴ pana va-

¹ Bā -ti. ² Bā paṭi-. ³ Bā omits one yaṃ. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā -he-. ⁶ Bā nikkamāka-. ⁷ Bāf vu-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā catuāṅgi-. ¹⁰ Bā -ke. ¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā vareṇa. ¹³ Cks meme, Bā omits me. ¹⁴ Bā adds kho.

raṁ dadante¹ na gaṇhāmīti vacanaṁ na yuttan ti ca tassa ca nikkamkhābhā-
vatthāya² gaṇhi.

Tato Sakko cintesi: „Kaṇhapāṇḍito varaṁ gaṇhanto ati-
viya anavajjavare³ gaṇhi, etesu varesu guṇadosaṁ etam eva
pucchissāmīti“. Atha naṁ pucchanto pañcamaṁ gātham āha: 5

5. Kin nu kodhe va⁴ dose vā lobhe snehe va⁵ brāhmaṇa
ādinavaṁ sampassasi⁶, tam me akkhāhi pucchito ti. 15.

Tass' attho: brāhmaṇa kiṁ nu tvaṁ kodhe vā dose vā lobhe vā snehe
vā ādinavaṁ passasi⁷, tam tāva me pucchito akkhāhi, na hi mayaṁ tattha ādinavaṁ
pajānāmā 'ti. 10

Atha naṁ Mahāsatto „tena hi suṇāhīti“ vatvā catasso
gāthā abhāsi:

6. Appo hutvā bahu⁸ hoti vaḍḍhat' eso⁹ akhantijo,
āsaṅgi bahupāyāso, tasmā kodhaṁ na rocaye. 16.

7. Duṭṭhassa paṭhamā¹⁰ vācā parāmāso¹¹ anantarā 15
tato paṇi tato daṇḍo satthassa paramā gati,
doso kodhasamutṭhāno, tasmā dosaṁ na rocaye. 17.

8. Ālopasahasākārā nikatī vañcanāni ca
dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhaṁ na rocaye. 18.

9. Snehasaṁgathitā ganthā senti manomayā puthu, 20
te bhusaṁ upatāpentī, tasmā snehaṁ na rocaye ti. 19.

Tattha akhantijo ti yo¹² anadhivāsikajātikassa akhantito jāto¹³ kodho
paṭhamaṁ paritto hutvā bahu hoti aparāparaṁ vaḍḍhati tassa vaḍḍhanabhāvo
Khanthivādijātakena c'eva Culladhammapālajātakena ca vaṇṇetabbo, api ca Tissā-
maccassa p' ettha¹⁴ bhariyaṁ ādiṁ katvā sabbāṁ sajanasaparijanaṁ māretvā 25
pacchā attano mūritavatthuṁ kathetabbaṁ, āsaṁgīti āsaṁgakarāṇo¹⁵, yassa
uppajjati taṁ āsattaṁ lagitaṁ¹⁶ karoti taṁ vatthuṁ vissaḍḍhetvā gantuṁ na deti
nivattitvā nivattitvā¹⁷ akkosanādini kareti, bahupāyāso ti bahunā kāyikacetasika-
dukkhasaṁkhātēna upāyāsena kilamathena samannāgato, kodhaṁ nissāya hi kodha-
vasena ariyādisukatavitikkamā diṭṭhadhamme c'eva samparāye ca vadhabandhana- 30

¹ Bā dente. ² Bā -kha-. ³ Bā -jje-. ⁴ Bāf vā. ⁵ Bā ca. ⁶ Cks -passi. Bf
ādinava tvampassi. ⁷ Cks passi. ⁸ Ck Bā -ū. ⁹ Bā vaḍḍhateso, Cks vaḍḍheteso. ¹⁰
Bāf pharusā. ¹¹ Cks para-. ¹² Bā so. ¹³ Ck joto, Bā omits jāto. ¹⁴ Bā cettha.
¹⁵ Bā āsaṁgisabhāvakarāṇo. ¹⁶ Bā laggi-. ¹⁷ Bā only one ni-.

- vippaṭṭisārādīni¹ c'ev a pañcavinibandhanakammakaraṇādīni² ca bahūni dukkhāni anubhavanti³ kodho bahupāyāso nāma, tasmā ti yasmā esa evaṃ anekādīnavo tasmā kodhaṃ na rocemi, duṭṭhassā⁴ 'ti kodhanalakkaḥaṇa⁵ kodhena kuṇṇhitvā aparabhāge dussanalakkaḥaṇa dosena duṭṭhassa paṭhamāni tāva are dāsa
- 5 pessā 'ti⁶ pharusavācā niccharati⁷, vācāya antarā ākaḍḍhanavikaḍḍhanavasena hatthaparāmāso tato anantarā upakkamanavasena pāpi pavattati, tato daṇḍo⁸, daṇḍappahāre⁹ atikkamitvā¹⁰ pana ekatodhāraubhatodhārassa satthassa paramā gati¹¹ sabbapariyantā satthanipphatti¹² hoti, yadā hi satthena paramā jīvita voropetvā pacchā ten' eva satthena attānaṃ jīvita voropeti tadā doso matthakaṃ
- 10 patto hoti, doso kodhasamuṭṭhāno ti yathā anambilaṃ takkaṃ vā kaṇṇikaṃ¹³ vā pariṇāmanavasena parivattitvā ambilaṃ hoti taṃ ekajātikaṃ pi samānaṃ ambilaṃ anambilaṃ ti nānā vuccati tathā¹⁴ pubbakāle kodho pariṇāmitvā aparabhāge doso hoti, so akusalamūlattaṇṇa ekajātiko pi samāno kodho doso ti nānā vuccati, yathā ca anambilaṃ ambilaṃ evaṃ so pi kodhato samuṭṭhāti¹⁵ kodhasamuṭṭhāno, tasmā ti yasmā evaṃ anekādīnavo doso tasmā dosam pi na rocemi, ālopaśahasākārā ti divādivass'eva¹⁶ gāmaṃ paharitvā vilumpanāni¹⁷ ca āvudhaṃ sarīre ṭhapetvā idaṃ¹⁸ nāma me dehīti sahasākārā ca¹⁹, nikati vañcanaṃ ni cū 'ti patirūpaṇaṃ²⁰ dassetvā parassa haraṇaṃ nikati nāma, sū asuvaṇṇam eva suvaṇṇaṃ ti kūṭakahāpaṇaṃ²¹ ca kahāpaṇo ti datvā parasantakagahaṇe²²
- 20 daṭṭhabbā, paṭibhānavasena pana upāyakusalatāya parasantakagahaṇaṃ vañcanaṃ²³ nāma, tass' evaṃ pavatti daṭṭhabbā: eko kira ujujātiko gāmikapuriso araṇṇato sasakaṃ ānetvā nadītūre ṭhapetvā nahāyitum otari, ath' eko dhutto taṃ sasakaṃ sīse katvā nahāyitum otīṇo, itaro uttaritvā sasakaṃ apassanto ito c' ito ca vilokesi²⁴, tam enaṃ dhutto kiṃ²⁵ vilokesīti vatvā imasmiṃ me²⁶ thāne
- 25 sasako ṭhapito taṃ na passāmīti vutte andhabāla²⁷ na tvaṃ²⁸ jānāsi sasakā nāma nadītūre ṭhapitā palāyanti passa²⁹ ahaṃ attano sasakaṃ sīse ṭhapetvā va nahāyāmīti, so appaṭibhānatāya evaṃ bhavissatīti pakkāmi, ekakahāpaṇena migapotakaṃ gahetvā puna taṃ datvā dvikahāpaṇakagghanakassa³⁰ migassa gahitavattum p' ettha³¹ kathetabbaṃ, dissanti lobhadhammesū 'ti Sakka³²
- 30 ime alobhādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu³³ lobhābhībhūtesu sattesu dissanti, na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti, evaṃ lobho anekādīnavo, tasmā lobham pi na rocemi, snehasaṃgathitā ganthā ti ārammaṇesu allīyanalakkaḥaṇa snehena saṃgathitā³⁴ punappuna uppādasena³⁵ ghaṭitā suttana

¹ Bā -bandhavipatti-. ² Bā pañcavidhabandhana-. ³ Bā kuṇṇhana-. ⁴ Bā adosaṃ passa ti in the place of are-. ⁵ Bā nicchāreti. ⁶ Bā omits daṇḍo, ⁷ Bā rena. ⁸ Bā upakka-. ⁹ Bā paramā māreti in the place of pa-. ¹⁰ Bā nipphutti. ¹¹ Bā kaṇṇikaṃ. ¹² Ck tadā. ¹³ Bā -vāseva. ¹⁴ Bā viluppamānāni. ¹⁵ Ck idan. ¹⁶ Bā va. ¹⁷ Bā paṭi-. ¹⁸ Bā -ne, omitting ca kahāpaṇo, ¹⁹ Bā -ṇena. ²⁰ Bā -ṇan. ²¹ Ck olo-. ²² Bā kimbo. ²³ Bā omits me. ²⁴ Ck -le. ²⁵ Ck adds na. ²⁶ Bā -yanti passa, Ck -yanti tassa. ²⁷ Bā paḍḍha-. ²⁸ Bā adds dipetvā. ²⁹ Ck omits sakka. ³⁰ Bā -venasu-. ³¹ Bā -itvā. ³² Bā -danava-.

pupphāni viya baddhā nānappakāresu ārammaṇesu pavattamānā abhijjhākāyaganthā,
 senti manomayā puthū ti te¹ puthusu ārammaṇesu uppannā suvaṇṇādīhi
 nibbattāni suvaṇṇādīmayāni ābharāṇādīni² viya manena nibbattatā manomayā
 abhijjhākāyaganthā tesu ārammaṇesu senti anusenti, te bhusaṃ upatāpentīti
 te evaṃ³ anusayitā balavatāpaṃ janentā⁴ bhusaṃ upatāpentī atikilamenti, tesaṃ 5
 pana bhusaṃ upatāpane 'sallaviddho va ruppatitī' gāthāya vatthum 'piyājātikā kho
 gāhapati sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhutikā' 'piyatojāyate⁵
 pemato jāyate⁶ soko' ti ādīni suttāni ca āharitabbāni, api ca Maṅgalabodhisattassa⁷
 dārake datvā balavasokena hadayaṃ phali, Vessantarabodhisattassa mahantaṃ
 domanassaṃ udapādi, evaṃ pūritapāramīnaṃ mahāsattānaṃ p' ete⁸ upatāpaṃ 10
 karonti⁹ yeva, ayaṃ snehe ādīnava, tasmā sneham pi na rocemīti.

Sakko pañhavissajjanaṃ¹⁰ sutvā „Kaṇhapaṇḍita, tayā ime
 pañhā Buddhalīlāya sādhukaṃ kathitā, ativiya tuṭṭho 'smi te,
 aparam pi¹¹ varaṃ gaṇhāhīti“ vatvā dasamaṃ gātham āha:

10. Etasmiṃ¹² te sulapite patirūpe subhāsīte 15
 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 20.
 Tato Bodhisatto anantaram gātham āha:

11. Varaṃ¹³ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
 araṇṇe me viharato niccaṃ ekavīhārino
 ābādhā na¹⁴ uppajjeyyūṃ antarāyakarā bhusā ti. 21. 20

Tattha antarāyakarā¹⁵ ti imassa¹⁶ tapokamassa antarāyakarā¹⁷.

Taṃ sutvā Sakko „Kaṇhapaṇḍito varaṃ gaṇhanto na
 āmisasanniṣṣitaṃ¹⁸ gaṇhāti¹⁹, tapokamanniṣṣitaṃ eva gaṇhā-
 tīti¹⁹“ cintetvā bhīyyosomattāya pasanno aparam pi varaṃ
 dadamāno itaraṃ gātham āha: 25

12 Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
 varaṃ brāhmaṇa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasīti. 22.

B. pi varagahaṇāpadesena²⁰ dhammaṃ desento osānagātham
 āha:

¹ Bā tesu. ² Bā -ṇāni. ³ C^{ks} etaṃ. ⁴ Bā balavantāsaṇjanentā. ⁵ C^s sujāyate
⁶ Bā omits pe- jā-, and adds soko me bho jāyate. ⁷ Bā suma-. ⁸ Bā pemaṇi.
⁹ Bā karoti. ¹⁰ C^k -he-, Bā -hā-. ¹¹ Bā -raṃ, omitting pi. ¹² Bā -im. ¹³
 C^{ks} -raṇ. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā adds bhūṣā. ¹⁶ Bā adds me. ¹⁷ C^s -karā corr.
 to -kārā, Bā -karā. ¹⁸ Bā adds varaṃ. ¹⁹ Bā -ha-. ²⁰ C^k varagahana-, Bā
 varagahaṇā-, C^s varagahaṇa-.

13. Varāṃ ceme adō Sakka sabbabhūtānam issara (Milindap. p. 384.)
na mano vā sarīraṃ vā maṃkate¹ Sakka kassaci
kadāci upahaññetha, etaṃ Sakka varāṃ vare ti. 23.

Tattha mano vā ti manodvāraṃ vā, sarīraṃ vā ti kāyadvāraṃ vā,
5 vacīdvāraṃ pi² etesaṃ gahaṇena gahitaṃ evā 'ti³ veditabbaṃ, maṃkate⁴ ti
mama kāraṇā, upahaññethā⁵ 'ti upaghātaṃ⁶ āpajjeyya aparisuddhaṃ assa,
idaṃ vuttaṃ hoti: Sakka devarāja, mama kāraṇā maṃ nissāya mama anatta-
kāmatāya kassaci sattassa kismici⁷ kāle idaṃ tividhaṃ pi⁸ kammaadvāraṃ na⁹
upahaññetha¹⁰, pāpātipātādīhi dasahi akusalakamma pathehi vimuttaṃ parisud-
10 dham eva bhaveyyā 'ti.

Iti M. chasu pi ṭhānesu varāṃ gaṇhanto nekkhammanis-
sitam eva gaṇhi, jānāti c' esa sarīraṃ¹¹ nāma vyāhidhammaṃ,
na taṃ sakkā Sakkena avyādhidhammaṃ¹² kātuṃ, sattānaṃ
hi¹³ tīsu dvāresu parisuddhabhāvo na sakkāyatto va¹⁴, evaṃ
15 sante pi tassa dhammadesanattaṃ ime vare gaṇhi. Sakko
pi taṃ rukkhaṃ dhuvaphalaṃ¹⁵ katvā Mahāsattaṃ vanditvā
sirasi añjaliṃ¹⁶ patiṭṭhapetvā „ārogā¹⁷ idh' eva vasathā“ 'ti
vatvā sakatṭhānam gato. B. pi aparihīnājñhāno brahmalokūpago
ahosi.

20 S. i. d. ā. „Ānanda pubbe mayā nivutthabhūmippadeso v' eso¹⁸“
ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Kaṇhapāṇḍito¹⁹ aham
evā“ 'ti. Kaṇhajātakaṃ²⁰.

3. Catuposathikajātaka.

Yo kopaneyyo ti. Idaṃ Catuposathikajātakaṃ Puṇṇakajātake
25 āvibhavissatīti²¹. Catuposathikajātakaṃ²².

¹ Cks maṃkato, Bā maṃkute. ² Cks -raṃ vā. ³ Cks eva, omitting ti. ⁴ Cks maṃkato, Bā maṃkute. ⁵ Cks -haññethā. ⁶ Bā adds mā. ⁷ Ck -smi, Cs -smici corr. to -smici, Bā -smiṃvi. ⁸ Cks -dhamhi. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Cks -haññetha, Bā -haññethā ti. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -dhikadha-. ¹³ Bā -nañca, omitting hi. ¹⁴ Bā na sakkā sakkena attānaṃ sakko va. ¹⁵ Bā madurapha-. ¹⁶ Cks -lim, Bā li. ¹⁷ Bā Cs a-. ¹⁸ Cks ceso. ¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ Bā adds dutiyaṃ. ²¹ Cks -ssati. ²² Bā adds tatiyaṃ.

4. Saṁkhajātaka.

Bahussuto ti. Idam S. J. v. sabbaparikkhāradānaṁ
 ā. k. Sāvatthiyaṁ kir' eko upāsako Tathāgatassa dhammadesanaṁ
 sutvā pasannacitto svātānāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṁ
 kāretvā alaṁkaritvā punadivase¹ kālaṁ ārocāpesi. S. pañcasatabbhikkhu-
 parivāro² tattha gantvā paññattavarāsane³ nisīdi. Upāsako⁴ Buddha-⁵
 pamukkhassa bhikkhusaṁghassa mahādānaṁ datvā „puna svātānāyā“
 'ti evaṁ sattāhaṁ nimantetvā mahādānaṁ pavattetvā sattame divase
 sabbaparikkhāradānaṁ adāsi. Tam⁵ pana dadamāno upāhanadānaṁ
 ussannaṁ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṁghāto⁶ sahas-
 sagghanako ahosi, dvinnāṁ aggasāvakaṇaṁ⁷ pañcasataggha nakā,⁸
 sesānaṁ⁸ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ satagghanakā⁸ ti. Iti so sabba-
 parikkhā radānaṁ datvā attano parisāya saddhiṁ Bhagavato santike
 nisīdi. Ath' assa S. madhurena sarena auumodanaṁ karonto „upāsaka,
 ulāran te“ sabbaparikkhāradānaṁ, attamano hohi, pubbe anuppanne Buddhe
 paccekabuddhassa ekaṁ upāhanasaṁghātaṁ datvā nāvāya bhinnāya¹⁵
 appatitthe samudde¹⁰ upāhanadānanissandena¹¹ patitthaṁ labhiṁsu,
 tvaṁ pana Buddha-pamukkhassa saṁghassa¹² sabbaparikkhāradānaṁ
 adāsi, tassa te upāhanadānaṁ¹³ kasmā patitthā na¹⁴ bhavissatīti“
 vatvā tena yācito a. ā.:

A. ayaṁ Bārāṇasī Molinī nāma ahosi. Molinīnagare²⁰
 Brahmadaṭṭe rajjaṁ kārente Saṁkho nāma brāhmaṇo
 addho mahaddhano¹⁵ catusu nagaradvāresu nagaramajjhe nive-
 sanadvāre¹⁶ ti chasu ṭhānesu dānasālā¹⁷ kāretvā devasikaṁ
 cha satasahassāni vissajjento¹⁸ kapaṇiddhikānaṁ¹⁹ mahādānaṁ
 pavattesi. So ekadivasaṁ cintesi: „ahaṁ gehe dhane khīṇe²⁵
 dānaṁ dātuṁ na sakkhissāmi, aparikkhīṇe yeva dhane nāvāya
 Suvannabhūmiṁ gantvā dhanāṁ āharissāmi“ so nāvāṁ bandhā-
 petvā bhaṇḍassa pūretvā²⁰ puttadāraṁ āmantetvā „yāvāhaṁ²¹

¹ Bā adds tathāgatassa. ² Bā -bhikkhusata-. ³ Bā -tte-. ⁴ Bā adds saputtadāra-
 parijano, ⁵ Bā tam. ⁶ Bā -to. ⁷ C^{ks} dinnaṁ, and omit agga, Bā divi-. ⁸ Bā -ni-.
⁹ C^k -ranto, C^s -ranto corr. to- rante, Bā -raṁ te. ¹⁰ Bā mahāsa-. ¹¹ Bā
 -dānassa ni-. ¹² Bā bhikkusa-. ¹³ Cā -dānassaphalaṁ. ¹⁴ Bā na patitthā. ¹⁵
 Bā adds mahābhogo pahūtavittapakaraṇo pahūtaḍḍhanadhaññasuvannaparajato. ¹⁶
 Bā adds cā. ¹⁷ Bā -lāyo. ¹⁸ Bā -etvā. ¹⁹ Bā -kāḍinaṁ. ²⁰ Bā pūrāpetvā.
²¹ Bā yāva a.-

- āgacchāmi tāva me dānaṃ anupacchindantā¹ pavatteyyāthā²
 'ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattaṃ ādāya upāhanāṃ
 āruhya majjhantikasamaye paṭṭanagāmābhimukho pāyāsi. Tasmīṃ
 khaṇe Gandhamādane eko paccekabuddho āvajjitvā³ dhanā-
 5 haraṇatthāya gacchantāṃ disvā „mahāpuriso dhanāṃ āharitum
 gacchati, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo no“ ti
 āvajjitvā „bhavissatīti“⁴ ñatvā „esa maṃ disvā chattaṃ ca
 upāhanāṃ ca mayhaṃ datvā upāhanadānanissandena⁵ samudde
 bhinnāya nāvāya paṭiṭṭhaṃ labhissati, karissāmi 'ssa⁶ aruggahan“
 10 ti⁷ ākāsenaṅgantvā tassāvidūre otaritvā caṇḍavatātāpe aṅgāra-
 santharasadisāṃ uṇhavālukaṃ maddanto tassābhimukho⁸
 āgañchi⁹. So taṃ disvā va „puññakkhettaṃ me āgataṃ, ajja
 mayā ettha bījaṃ¹⁰ ropetum vaṭṭatīti“¹¹ tuṭṭhacitto vegena taṃ¹²
 upasaṃkanitvā vanditvā „bhante mayhaṃ anuggahatthāya¹³
 15 thokaṃ maggā okkamma imaṃ rukkhamaṇāṃ upagacchathā¹⁴
 'ti vatvā tasmīṃ rukkhamaṇāṃ¹⁵ upasaṃkamante¹⁶ rukkhamaṇe
 vālukaṃ ussāpetvā uttarāsaṃgaṃ paññāpetvā¹⁷ paccekabuddhaṃ
 nisīdāpetvā vāsita-parissāviteṇa udakena pāde dhovitvā gandha-
 telena makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā puñcitvā¹⁸
 20 gandhatelena makkhetvā tassa paṭimuñcitvā¹⁹ „bhante ima
 upāhanā āruhya chattaṃ matthake katvā gacchathā“²⁰ 'ti chat-
 tupāhanāṃ²¹ adāsi. So tassānuggahatthāya²² taṃ gahetvā
 pasādasamvaddhanatthaṃ²³ passantass' ev' assa uppatitvā Gan-
 dhamādanam evāgamāsi²⁴. B. pi taṃ disvā ativiya pasannacitto
 25 paṭṭanaṃ gantvā nāvaṃ abhirūhi. Ath' assa mahāsamuddaṃ
 paṭipannassa sattame divase nāvā vivaram adāsi, udakaṃ
 ussiñcituṃ nāsakkhimsu. Mahājano maraṇabhayaabhīto attano
 attano devatā namassitvā mahāviraṇaṃ viravi. M. ekaṃ

¹ C^s -echindāntā, B^d -echinditvā. ² B^d -jje-. ³ B^d -dānassa ni-. ⁴ C^s ssaṃ, C^s ss. ⁵ B^d tassa a-. ⁶ B^k āgacchi. ⁷ B^d dānabijam. ⁸ C^s naṃ, B^d omits taṃ. ⁹ B^d -haṇatthāya. ¹⁰ B^d -le. ¹¹ B^d -saṃkamante. ¹² B^d paññā-, ¹³ B^d pucchi-. ¹⁴ B^d pati-. ¹⁵ B^d -ttaṃ upā-. ¹⁶ B^d tassa a-. ¹⁷ C^s pā-, B^d vaḍḍha-. ¹⁸ B^d eva a-.

upatthākaṃ gaheṭvā sakalasarīraṃ telena makkhetvā sappinā
 saddhiṃ sakkharacūṇaṃ yāvadatthaṃ khāditvā tam pi' khā-
 dāpetvā tena saddhiṃ kūpakayaṭṭhimatthakaṃ āruya „imāya
 disāya amhākaṃ nagaraṃ“ ti disaṃ vavatthapetvā maccha-
 kacchapaparipanthato attānaṃ mocento tena² saddhiṃ usabha- 5
 mattaṃ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṃ pāpuṇi. M. pana
 upatthākena saddhiṃ samuddaṃ taritum ārabhi. Tassa taran-
 tass' eva satta³ divasā gatā⁴. So tasmim pi kāle loṇodakena
 mukhaṃ vikkhāletvā uposathiko ahoṣi yeva. Tadā pana catūhi
 lokapālehi Maṇimekhalā nāma devatā⁵ „sace⁶ nāvāya bhinnāya 10
 tisaṇagatā⁷ vā silasampannā vā mātāpitidevatā vā⁸ manussā
 dukkhappattā honti te rakkheyyāsīti“ samudde ārakkhatthāya⁹
 ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhaṃ pamajjitvā sat-
 tame divase samuddaṃ oloketi sīlācārayuttaṃ¹⁰ Saṃkhabrāh-
 maṇaṃ disvā „imassa sattamo¹¹ divaso¹¹ samudde patitassa, 15
 sace amarissa¹² ativiya gārayhā¹³ abhaviṣsaṃ“ ti¹⁴ saṃvigga-
 mānaśā²⁵ ekaṃ suvaṇṇapātiṃ nānaggarasassa¹⁶ dibbabhojanaṃ
 pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā
 „brāhmaṇa tvaṃ sattāhaṃ nirāhāro, imaṃ dibbabhojanaṃ
 bhujjā“ 'ti¹⁷ āha. So taṃ oloketvā¹⁸ „apanehi tava bhattaṃ, 20
 ahaṃ uposathiko“ ti¹⁹. Ath' assa upatthāko pacchato āgac-
 chanto devataṃ adisvā saddaṃ eva sutvā „ayam brāhmaṇo
 pakatisukhumālo sattāhaṃ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhayena
 vilapati maññe, assāsissāmi²⁰ naṃ“ ti cintetvā paṭhamaṃ gātham
 āha:

1. Bahussuto sutadhammo si Saṃkha,
 diṭṭhā tayā samaṇabrāhmaṇā ca,

25

¹ Ck's hi. ² B'd upatthakena. ³ Ck's tassa, B'd sattamo. ⁴ B'd divaso jāto. ⁵ B'd devadhitā. ⁶ B'd has added samudde. ⁷ B'd -nāga-. ⁸ B'd -pitu devatā vā tathā corr. to -pitupaṭhakā vā tathā. ⁹ B'd -kkhanatthāya. ¹⁰ B'd -rasaṇiyu-. ¹¹ Ck's -e. ¹² B'd sace so marissati. ¹³ B'd -reyhaṃ me. ¹⁴ B'd bhaviṣṣati ti. ¹⁵ B'd -mānahadaya hutvā. ¹⁶ B'd -rasa. ¹⁷ Ck's jati, C's -jāni corr. to -jāti? ¹⁸ B'd ullo-. ¹⁹ B'd adds āha. ²⁰ so all three MSS.

ath' akkhaṇe dassayase vilāpaṃ,
añño nu ko te paṭimantako¹ mayā ti. 24.

Tattha sutadhammo ti dhammo pi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ
santike suto, diṭṭhā ti tesāṃ paccaye dadantena veyyāvaccāṃ karontena
5 dhammikasamaṇabrāhmaṇā tayā diṭṭhā, evaṃ akaronto hi passanto pi te na
passati yeva, athakkaṇe ti atha akkhaṇe sallapantassa kassaci abhāvena
vacanassa anokāse, dassayase ti ahaṃ uposathiko ti vadanto vilāpaṃ
dassesī², paṭimantako¹ ti mayā añño ko tava paṭimantako¹ paṭivacanadāyako³,
kimbhāraṇā evaṃ vippalapasīti.

10 So tassa vacanaṃ sutvā „imassa sã⁴ devatā na paññāyati
maññe“ ti cintetvā „samma nāhaṃ maraṇassa bhāyāmi, atthi
pana me añño paṭimantako¹“ ti vatvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Subbhu subhā⁴ suppaṭimuttakambu
paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā

15 bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadeti,
saddhā cittaṃ tam ahaṃ no ti brūmīti. 25:

Tattha subbhū⁵ ti subhamukhā⁶, subhā ti pāsādikā uttamarūpadharā,
suppaṭimuttakambū⁷ ti paṭimuttasuvannaṃālamkāra, paggayhā⁸ ti suvaṇṇa-
pātiyā bhattaṃ gahetvā ukkhipitvā, saddhā cittaṃ ti saddhā c' eva⁹ tuṭṭhacittā
20 ca⁷, saddhaṃ⁸ cittaṃ⁹ ti pi pāṭho, tass' attho: saddhaṃ¹⁰ ti saddahantaṃ¹¹, cit-
taṃ ti tuṭṭhacittaṃ, tamahaṃ no tīti¹² tam ahaṃ¹³ devataṃ uposathikattā
paṭikkhipanto no ti brūmī¹⁴, na vippalapāmi sammā¹⁵ ti.

Ath' assa so tatiyaṃ gātham āha:

3. Etādisaṃ brāhmaṇa disva yakkhaṃ

25 puccheyya poso sukhaṃ āsasāno¹⁶,
uṭṭhehi, naṃ¹⁶ pañjalik' ābhīpucchā:

devī nu si¹⁷ tvaṃ uda mānusi nū¹⁸ ti. 16.

Tattha sukhamāsasāno¹⁸ ti etādisaṃ yakkhaṃ disvā attano sukhaṃ
āsiṃsanto paṇḍito puriso ambhakaṃ sukhaṃ bhavissati na bhavissatīti puccheyya.
30 uṭṭhehīti udakato uṭṭhānakāraṃ dassento uṭṭhaha¹⁹, pañjalikābhīpucchā²⁰ ti

¹ Bā pati-. ² Ck -ti. ³ Bā omits sã. ⁴ Bf sumbhā subhā, Bā subhamukhā in the place of s. s. ⁵ so Cks for -mukā? Bā tattha subhamukhā ti. ⁶ Bā veca. ⁷ Ck ti. ⁸ Ck Bā saddhā. ⁹ Ck citta. ¹⁰ Ck Bā saddhā. ¹¹ Ck saddhahatthaṃ. ¹² Ck devataṃ no tīti tamahaṃ devataṃ no tīti in the place of tamahaṃ notīti. ¹³ subbhū -- tamahaṃ wanting in C. ¹⁴ Bā -mīti. ¹⁵ Bā āsamāno, Bf āsisamāno. ¹⁶ Ck taṃ. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bā āsamāno. ¹⁹ Bā uṭṭhehi taṃ. ²⁰ Bā adds sa.

pañjaliko hutvā abhipuccha, uda mānusi nū 'ti udāhu mahiddhikā siddhatapā¹
mānusi tvaṇ ti.

B. „yuttaṃ kathesi”i² taṃ pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Yaṃ tvaṃ sukenābhisamekkhase maṃ²

bhuñjassu bhattaṃ iti maṃ vadesi

5

pucchāmi taṃ nāri mahānubhāve:

devi nu si³ tvaṃ uda mānusi nū 'ti. 27.

Tattha yaṃ tvaṇ ti yasmā tvaṃ sukena maṃ abhisamekkhase piyacak-
khūhi olokesi, pucchāmi taṇ ti tena kāraṇena taṃ pucchāmi.

Tato devatā dve gāthā abhāsi:

10

5. Devī ahaṃ Saṃkha mahānubhāvā

idhāgatā sāgaravārimajjhe⁴

anukampikā no ca paduṭṭhacittā,

tav' eva⁵ atthāya idhāgatāsmi⁶. 28.

6. Idh' annapānaṃ sayanāsanaṃ ca

15

yānāni nānā vividhāni⁷ Saṃkha

sabbassa ty-āhaṃ paṭipādayāmi⁸

yaṃ kiñci tuyhaṃ manasābhipatthitan ti. 29.

Tattha idhā 'ti imasmīṃ samudde, nānā vividhānī⁹ bahūni ca
anekappakārāni ca hatthiyānaassayānādīni atthi, sabbassa tyāhan ti tass'¹⁰ 20
annapānādino sabbassa sāmikaṃ katvā taṃ te annapānādīni paṭipādayāmi dadāmi,
yaṃ kiñci aññaṃ pi yaṃ kiñci tava manasā icchitaṃ sabbaṃ te dammīti.

Taṃ sutvā M. „ayaṃ devatā¹¹ samuddapiṭṭhe mayhaṃ
'idaṇ c' idaṇ ca dammīti' vadati, kin nu kho esā¹² mayā katena
puññakammena dātukāmā udāhu attano balena, pucchissāmi 25
tāva nan" ti cintetvā pucchanto sattamaṃ gātham āha:

7. Yaṃ kiñci yiṭṭhaṃ va¹³ hutaṃ va¹⁴ mayhaṃ

sabbassa no issārā tvaṃ sugatte¹⁵,

sussoṇi subbhuru¹⁶ vilākamajjhe

kissa me kammaṃ ayaṃ vipāko ti. 30.

30

¹ Bā si tvaṇ aha. ² Cks tvaṃ. ³ Cks si. ⁴ Bā sālapādīmajjhe. ⁵ Cks tameva,
Bā tatheva, Bf bhaveva. ⁶ Cks -gatosmīṃ, Bā -gatāsmīṃ. ⁷ Bā vidhā-, Bf nā
vidhā-. ⁸ Cks -ma, Bf -dessāmi. ⁹ all three MSS. vidhā-. ¹⁰ Bā tassā. ¹¹
Bā devadhītā. ¹² Cks esa. ¹³ Ck omits va, C has ba, Bāsf ca. ¹⁴ Bāsf ca. ¹⁵
Bā sabhatte. ¹⁶ Bā subbhamusu, Bf sumbhamu.

Tattha yitṭhan ti dānavasena yajitaṃ. hutān ti āhunapāhunavasena dinnāṃ, sabbassa no issarā tvaṃ ti tassa amhākaṃ puññakamassa sabbassa tvaṃ issarā, imassa ayaṃ vipāko imassa ayaṃ¹ ti jānituṃ samatthā ti attho, sussoṇṇi sundaraūrullakkhaṇe, subbhurū 'ti² sundarabhamuke, suvilākā-
 5 mājje³ ti suṭṭhuvilaggitanumājje, kissa me ti⁴ mayā katakammesu katara-kamassāyaṃ⁵ vipāko yenāhaṃ appatitṭhe samudde patiṭṭhaṃ labhāmīti.

Taṃ sutvā devatā „ayaṃ brāhmaṇo yaṃ⁶ kusalakammaṃ kataṃ taṃ maṃ⁷ 'na jānātīti' saññāya⁸ pucchati maññe, kathessāmi dāni 'ssā' 'ti kathenti⁹ aṭṭhamāṃ gātham āha:

- 10 s. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṃ
 ugghaṭṭhapādaṃ¹⁰ tasitam kilantaṃ
 paṭipādayi Saṃkha upāhanāhi¹¹,
 sā¹² dakkhiṇā kāmāduhā tav' ajjā 'ti. 31.

Tattha ekabhikkhun ti taṃ paccekabuddhaṃ sandhāyāha, ugghaṭṭha-
 15 pādan¹³ ti uphavalukāya ghaṭṭhapādaṃ¹⁴, tasitaṃ ti pipāsitaṃ, paṭipādayīti paṭipādesi yojesi¹⁵, kāmāduhā ti sabbakāmadāyikā.

M. etaṃ¹⁶ sutvā¹⁷ „evarūpe pi nāma appatitṭhe mahā-samudde mayā dinnāṃ upāhanadānaṃ mama sabbakāmadadaṃ jātaṃ, aho' sudinnaṃ me paccekabuddhassa dānaṃ“ ti tuṭṭha-
 20 citto navamaṃ gātham āha:

9. Sā hotu nāvā phalakūpapannā
 anavassutā erakavāṭayuttā,
 aññassa yānassa na h' atthi bhūmi,
 ajj' eva maṃ Moliniṃ pāpayassū 'ti. 32.

25 Tass' attho: devate evaṃ sante mayhaṃ ekaṃ nāvāṃ māpehi, khuddikaṃ¹⁸ pana ekadonikaṃ¹⁹ nāvāṃ mā²⁰ māpehi, yaṃ pana māpesi²¹ sā hotu nāvā bahūhi susibbītehi²² phalakehi upapannā udakapavesanūbhāvena²³ anavassutā erakena

¹ Cks imissāyaṃ. ² Bd subbhamūti. ³ read: -bhamu, kesu: vi-? ⁴ Cks add kissa. ⁵ Bd -massa ayaṃ. ⁶ Bd yante. ⁷ Bd kammaṃ. ⁸ Bd paññāya. ⁹ all three MSS. -ti. ¹⁰ Bd -ṭṭa-, Bf ugghaṭṭhapā-. ¹¹ Bdf -nāni. ¹² Bd dasā. ¹³ Bd -ṭṭa-. ¹⁴ Ck ghaṭṭa-, Bd ghaṭṭhitapā-. ¹⁵ Bd yojesiṭi attho, Cks add na mama sabbakāmadadaṃ jātaṃ. ¹⁶ C^s taṃ. ¹⁷ Bd taṃ sutvā mahāsatto. ¹⁸ Bd -dda-. ¹⁹ Bd -kappamānaṃ. ²⁰ all three MSS. omit mā. ²¹ Bd -pessasi. ²² Cks -siddhi-. ²³ Bd -nassābh-.

sammā gahetvā gacchantena¹ vātena yuttā, t̥hapetvā hi nāvān³ aññassa yānassa⁵ ettha bhūmi n' atthi, tāya pana nāvāya⁴ mañi ajj' eva Molinīnagarañ pāpayā⁵ ti.

Devatā⁶ tassa vacanañ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanaṃ mayāñ nāvāñ māpesi, sā dīghato aṭṭhausabbhā ahoṣi, vitthārato catu-
usabbhā⁷, gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā, tassā indanīlamayā tayo⁸ 5
kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni, rajatamayāni⁸ sītāni, sovaṇṇa-
mayāñ' eva⁹ phiyārittāni¹⁰ ahesum. Devatā tañ nāvāñ sattan-
nañ ratanānañ pūretvā brāhmaṇañ ālingitvā alaṃkātanaṃ vāya
āropesi, upaṭṭhākañ pañ' assa na olokesi, brāhmaṇo attanā
katakalyāṇato tassa pattim adāsi, so anumodi, tadā devatā tañ¹¹ 10
pi ālingitvā nāvāya paṭiṭṭhāpesi. Atha nañ nāvāñ Molinī-
nagarañ netvā brāhmaṇassa ghare dhanāñ paṭiṭṭhāpetvā attano
vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi.

Satthā abhisambuddho hutvā

10. Sā tattha vittā¹² sumanā patitā

15

nāvāñ sucittañ abhinimminivā¹³

ādāya Saṃkhañ purisena saddhiñ

upānayaī nagarañ sādhuṃ rammañ ti 33.

imañ oṣānagātham abhāsi.

Tattha sā ti bhikkhave sā devatā tattha samuddamañjhe tassa vacanañ 20
suvā vuttisaṃkhātāya pītiyā samannāgatattā vittā¹⁴, sumanā ti¹⁵ sunda-
ramañ¹⁶ pāmujjena paṭitacittā hutvā citrañ¹⁷ nāvāñ nimminivā¹⁸ tañ¹⁹
brāhmaṇañ paricārakena²⁰ saddhiñ ādāya sādhuṃ rammañ atiramaṇiyañ nagarañ
upānayaī.

Brāhmaṇo pi yāvajīvañ aparimitadhanañ²¹ gehañ ajjhā- 25
vasanto dānañ datvā sīlañ rakkhivā āyupariyosāne²² sapariṣo
devanagarañ pūresi²³.

¹ Cks -tenā. ² Cks nāvā, Bā dibbanāvāñ. ³ Cks omit yānassa. ⁴ Bā nāvāya
corr. to dibbanā-. ⁵ Bā pāpayassu. ⁶ Bā devatā corr. to devadhītā. ⁷ Cks
catuttha us-. ⁸ Cks -yā, ⁹ Bā -yāni ca. ¹⁰ Cks piyā-. ¹¹ Bā nañ. ¹² Ck
vithā, Bāf tuṭṭhacittā in the place of tattha vittā. ¹³ Ck -nimminivā. ¹⁴ Bā
cittā corr. to tuṭṭhacittā. ¹⁵ Bā has added sumanā ti, Cks omit them. ¹⁶ Cs
suramañā, Bā sundaramaṇasā. ¹⁷ Bā vicitra. ¹⁸ Ck nimminivā. ¹⁹ Bā omits
tañ. ²⁰ Bā -rik-. ²¹ Bā amita- ²² Bā jīvita- ²³ Bā paripū-.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsako sotāpatti-phale patitṭhahi): „Tadā devatā¹ Uppalavaṇṇā ahoṣi, puriso² Ānando, Saṃkhabrahmaṇo aham evā³ 'ti. Saṃkha-jātakaṃ⁴.

5. Cullabodhi-jātaka.

5 Yo tē imaṃ visālakkhin ti. Imaṃ S. J. v. ekaṃ kodha-
naṃ ā. k. So kira bhikkhu niyyānikasāsane pabbajitvāpi kodhaṃ
niggahetuṃ nāsakkihi, kodhano ahoṣi upāyāsabahuḷo, appam pi vutto
samāno abhisajji kuppi vyāpajji patitṭhiyī⁵. S. tassa kodhanabhāvaṃ⁶
sutvā pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ kodhano⁷“ ti⁷ pucchitvā
10 „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu, kodho nāma vāretabbo, evarūpo
hi idhaloke ca paraloke ca anattakārako nāma n' atthi⁸, tvaṃ⁹ nikko-
dhassa Sambuddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi, porāṇakapaṇḍitā
bāhiraāsane pabbajitvāpi kodhaṃ na karimsū¹⁰“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsinigame¹⁰ eko brāhmaṇo
15 aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇī
puttaṃ patthesi. Tadā Bodhisatto Brahmaloḷā cavitvā tassa
brāhmaṇiyā¹¹ kucchiyaṃ nibbatti, tassa nāmagahaṇadivase
Bodhikumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa vayappattakāle Takka-
silaṃ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgatassa aniccha-
20 mānass⁷ eva mātāpitāro samajātikakulā¹² kumārikaṃ ānesuṃ.
Sāpi Brahmaloḷā cutā va uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā.
Tesaṃ anicchamānānaṃ ñeva aññamaññaṃ āvāhavivāhaṃ karimsu.
Ubhinnaṃ pi¹³ pana tesaṃ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo,
saṃrāgavasena¹⁴ aññamaññaṃ olokaṇaṃ nāma nāhoṣi¹⁵, su-
25 pinena¹⁶ pi nehi¹⁷ methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṃ
parisuddhasilā, ahesuṃ. Athāparabhāge M. mātāpitūsu kālaka-
tesu¹⁸ tesaṃ sarīrakiccaṃ katvā taṃ pakkosivā „bhadda tvaṃ

¹ B^d devatā corr. to devadhīta. ² B^d upaṭṭhāka-pu-. ³ B^d adds catutthaṃ. ⁴ C^k -tṭhiyī, B^d patitṭhahi, B^s patitṭhayi. ⁵ C^k kōdhabhā-. ⁶ B^d has added sī. ⁷ B^d adds taṃ. ⁸ B^d has crossed out nāma natthi. ⁹ C^k omits tvaṃ. ¹⁰ B^d kāsikani-. ¹¹ B^d tassā, omitting brāhmaṇiyā. ¹² C^s -ka- corr. to -kā-, B^d samānajaṭīkā-. ¹³ B^d -naṃ, omitting pi. ¹⁴ B^d sarā-. ¹⁵ C^k nahosi. ¹⁶ B^d -ine. ¹⁷ B^d omits nehi. ¹⁸ B^d kālāni-.

imaṃ asītikotiḍḍhanam gaḥetvā sukhena jīvāhīti“ āha¹. „Tvaṃ
 pana ayyaputtā“ ti. „Mayhaṃ dhanena kiccaṃ n’ atthi, Hima-
 vantapadesaṃ pavisitvā pabbajitvā attano paṭiṭṭhaṃ karissāmīti“.
 „Kiṃ pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānaṃ yeva² vaṭṭatīti“.
 „Itthīnam pi vaṭṭati bhadde“ ti. „Tena hi ahaṃ tayā chaḍḍi- 5
 takheḷapiṇḍaṃ³ na gaṇhissāmi⁴, mayhaṃ pi dhanena kiccaṃ
 n’ atthi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“.
 „Sādhu bhadde“ ti. Ubho
 pi⁵ mahādānaṃ datvā nikkhamitvā ramaṇīye bhūmibhāge assa-
 maṃ katvā pabbajitvā uñchāphalāphalehi⁶ yāpento⁷ tattha
 dasamattāni saṃvaccharāni vaṣiṃsu, jhānaṃ pana nesaṃ na 10
 tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukheṇ’ eva dasasaṃvaccharaṃ
 vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ⁸ carantā anu-
 pubbena Bārāṇasīṃ patvā rājuyyāne vaṣiṃsu. Ath’ ekadivasam
 rājā uyyānapālaṃ paṇṇākāraṃ ādāya āgataṃ disvā „uyyāna-
 kilikaṃ⁹ kilissāma, uyyānaṃ sodhehīti“ vatvā tena sodhitasajji- 20
 taṃ¹⁰ uyyānaṃ mahantena parivārena agamāsi. Tasmiṃ khaṇe
 te ubho pi janā uyyānassa ekasmiṃ passe pabbajjāsukhena
 vītināmentā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubho
 nisinnake disvā paramapāsādikaṃ uttamarūpadharaṃ parib-
 bājikaṃ¹¹ olovento paṭibaddhacitto ahoṣi. So kilesavasena 25
 kampanto „pucchissāmi tāva ‘ayaṃ paribbājikā imassa kiṃ
 hotīti“ Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā „pabbajita ayaṃ te parib-
 bājikā kiṃ hotīti“ pucchi. „Mahārāja, kiñci na hoti, kevalaṃ
 ekapabbajjāya pabbajitā, api¹² kho pana me gihikāle pāda-
 paricārikā ahoṣīti“. Taṃ sutvā rājā „ayaṃ kir’ etassa kiñci 30
 na hoti, api¹² kho pana gihikāle pādapariacārikā kir’ assa ahoṣi,
 sace paṇāhaṃ imaṃ issariyabalena gaḥetvā gaccheyyaṃ kiṃ
 nu kho esa karissati, parigaṇhāmi¹³ tāva na¹⁴ ti¹⁴ cintetvā
 upasaṃkamitvā paṭhamam gātham āha:

¹ Bā has added kiṃ karissatha tumhe, and scratched out tvaṃ; so reads B^o also. ² Bā -naññeva. ³ C^k chaḍḍhi-. ⁴ C^{ks} -mīti. ⁵ Bā has added jānā.

⁶ C^o uccāpha-, B^o uccācariyāyaṃ pha-, B^o uñchāriyā pha-. ⁷ so all three MSS.

⁸ Bā -kañ. ⁹ Bā -kilāṃ. ¹⁰ Bā susodhitaṃ sus-. ¹¹ C^{ks} add disvā. ¹² Bā add ca. ¹³ Bā parigaṇhissāmi. ¹⁴ C^{ks} tāvanti.

1. Yo te imaṃ visālakkhiṃ piyaṃ sammillabhāsiniṃ¹
ādaya balā gaccheyya kin nu kayirāsi brāhmaṇā 'ti. 34.

Tattha sammillabhāsiniṃ¹ ti mandahasitabhāsiniṃ², balā gaccheyya³
'ti balakkārena ādaya gaccheyya, kin nu kayirāsīti tassa tvaṃ brāhmaṇa kiṃ
5 kareyyāsīti.

Ath' assa kathaṃ sutvā M. dutiyaṃ gātham aha:

2. Uppajjā³ me na mucceyya na me mucceyya jīvato⁴
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippam eva nivāraye ti. 35.

Tass' attho: mahārāja sace imaṃ gahetvā gacchante kismici mama abbhan-
10 tare kopo uppajjeyya so me anto uppajjitvā na mucceyya yāvāhaṃ jīvāmi tāva
me na mucceyya, nāssa anto ghanasannivesena⁵ paṭiṭṭhātuṃ dassāmi, atha kho
yathā uppannaṃ rajaṃ vipulā meghavuṭṭhi khippaṃ nivārayati⁶ tathā khippam
eva taṃ⁷ mettābhāvanāya niggahetvā vāressāmīti.

Evam M. sīhanādaṃ nadi. Rājā pan' assa kathaṃ sutvāpi
15 andhabālatāya paṭibaddhaṃ attano cittaṃ nivāretuṃ asakkonto
aññataraṃ amaccaṃ ānāpesi: „imaṃ paribbājikaṃ rājanive-
sanaṃ nehīti“. So „sādhū“ 'ti paṭisunītvā „adhammo loke vattati,
ayuttan“ ti ādini vatvā paridevamānaṃ nīva naṃ ādaya pāyāsi.
B. tassā paridevanasaddaṃ sutvā ekavāraṃ oloketvā puna na
20 olokesi. Taṃ rodantiṃ paridevantiṃ rājanivesanaṃ eva nayiṃsu.
So pi Bārāṇasirājā uyyāne papañcaṃ akatvā va sīghaṃ gha-
raṃ⁸ gantvā taṃ paribbājikaṃ pakkosāpetvā mahantena yasena
nimantesi. Sā⁹ yasassāguṇaṃ¹⁰ pabbajjāy' eva¹¹ ca guṇaṃ
kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manaṃ alabhanto taṃ
25 ekasmiṃ gabbhe karitvā cintesi: „ayaṃ paribbajikā¹² evarūpaṃ
yasaṃ na icchatī, so pi tāpaso evarūpaṃ mātugāmaṃ gahetvā gac-
chante¹³ kujjhītvā olokitamattam pi na akāsi, pabbajitā kho pana
bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattam pi me kareyya,

¹ B^{dsf} saṃmillahāsi-. ² C^k mandanāhasitabhāsini, C^s manāhasitabhāsini, B^d mandahasini. ³ C^s -jjā? B^{dsf} -jje. ⁴ C^{ks} jīvi-. ⁵ B^d antogharassannivāsena.
⁶ C^{ks} -yeti, B^d -reti. ⁷ B^d naṃ. ⁸ B^d gharaṃ corr. to taraṃ. ⁹ B^{ds} add
pana. ¹⁰ B^{ds} yasassa ag-. ¹¹ B^d -jjāya eva. ¹² B^d adds silavati kalyāṇadhammā.
¹³ B^d -to. ¹⁴ B^d -mīti.

gacchāmi tāva, jānāmi¹⁴ 'kiñ karonto nisinno'¹⁴ ti saññātum asak-
konto uyyānam agamāsi. B. pi cīvaram sibbento¹ nisīdi. Rājā
mandaparivāro² va padasaddam akaronto saṅkaṃ upasaṅkamī. B.
rājānam anoloketvā cīvaram eva sibbi. Rājā „ayaṃ kujjhivāmayā
saddhiṃ na kathetīti³“ maññamāno „ayaṃ kūṭatāpaso 'kopassa'⁴ 5
uppajjitum na dassāmi, uppanne⁵ pi naṃ khippam eva niggaheṣṣā-
mīti' paṭhamam eva gajjitvā idāni kodhen' eva thaddho⁶ hutvā
mayā saddhiṃ na sallapatīti⁷“ saññāya tatiyaṃ gātham āha:

3. Yan nu pubbe vikatthittho⁷ balamhi va⁸ apassito⁹

sv-ājja¹⁰ tuṇhikkhako¹¹ dāni saṃghātiṃ sibbam acchasīti. 36. 10

Tattha balamhi va⁸ apassito⁹ ti balanissito viya butvā tuṇhikkhako¹²
ti kiñci avadanto, sibbam acchasīti sibbanto acchasi.

Tam sutvā M. „ayaṃ rājā 'kodhavasena maṃ nālapatīti'
maññati¹³, kathessāmi dāni 'ssa uppannassa kodhassa vasaṃ
agatabhāvan¹⁴“ ti cintetvā catuttham gātham āha: 15

4. Uppajji me, na muccittha, na me mucceyya¹⁵ jīvato,
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi khippaṃ eva nivārayin¹⁶ ti. 37.

Tass' attho: mahārāja uppajji¹⁷ me, na na¹⁸ uppajji, na pana me muc-
cittha, nāssa paṭṭhayitvā¹⁹ hadaye ṭhātum adāsīṃ, iti so mama jīvato na 'muc-
citth' eva, rajaṃ va vipulā vuṭṭhi viya khippam eva naṃ nivārayin ti. 20

Tam sutvā rājā „kin nu kho esa kopam eva sandhāya
vadati udāhu aññaṃ kiñci sippaṃ²⁰ sandhāya kathesīti²¹, puc-
chissāmi tāva naṃ“ ti cintetvā pucchanto pañcamam gātham
āha:

5. Kin te uppajji no²² mucci, kin te no²³ mucci jīvato, 25
rajaṃ va vipulā vuṭṭhi katamaṃ tvaṃ nivārayīti. 38.

¹ Bā sibbanto. ² Cā manāpari-, Cā mauapa- corr. to manāpa-, Bā manta-, Bā manda-. ³ Bā sallapasīti. ⁴ Bā kodhassa. ⁵ Bā -naṃ. ⁶ Bā baddho. ⁷ Cā Bā -kattittho, Cā -katthittho corr. to -katthito, Bā kattittho. ⁸ Cā ca, Bā balamhi. ⁹ Cā -no. ¹⁰ Bā svajja. ¹¹ Cā -ikkako, Bā ikkato, Bā -ikato? Bā -ikabho. ¹² Cā ikkako, Cā -ikkako corr. to -ikkhako, Bā -ikkato. ¹³ Bā maññeti. ¹⁴ Cā apagata-. ¹⁵ Bā muccittha, ¹⁶ Bā -yi. ¹⁷ Cā -jja. ¹⁸ Bā omits one na. ¹⁹ so Cā; Bā paṭṭhayitvā. ²⁰ Cā omits sippaṃ. ²¹ Cā kathesīti. ²² Cā na. ²³ Cā na, Bā nā.

Tattha kin te uppajji no¹ muccīti kin tava uppajji c' eva na ca mucci.

Tam sutvā B. „mahārāja, evaṃ kodho² anekādinavo³ mahāvināsadāyako, eko mama uppajji uppannaṃ ca tam⁴ mettā-
5 bhāvanāya nivāresin“ ti kodhe ādinavaṃ kathento

6. Yamhi jāte na passati ajāte sādhu passati
so me uppajji no¹ mucci kodho dummedhagocaro. 39.

7. Yena jātena nandanti amittā dukkhamesino
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 40.

10 8. Yasmiṃ ca jāyamānasmiṃ sadatthaṃ nāvabujjhati
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 41.

9. Yenābhībhūto kusalaṃ jahāti
parakkare vipulaṃ cāpi atthaṃ
sa bhīmaseno balavā pamaddi

15 kodho mahārāja na me amuccatha. 42.

10. Katthasmiṃ manthamānasmiṃ⁵ pāvako nāma jāyati,
tam eva katthaṃ dahati⁶ yasmā so jāyate gini. 43.

11. Evaṃ mandassa posassa bālassa-m-avijānato⁷
sārambhā jāyate kodho, so pi ten' eva dayhati⁸. 44.

20 12. Aggīva tipakatthasmiṃ kodho yassa⁹ pavaddhati (Grimblot, 7
nīhiyati tassa yaso kālapakkhe va candimā. 45. [S.P. p. 299.]

13. Aneho⁹ dhūmaketu va kodho yass' upasammati
āpūراتi tassa yaso sukkapakkhe va candimā ti 46.

ime gāthā āha.

25 Tattha na passatīti attatthaṃ pi na passati pag eva paratthaṃ, sādhu
passatīti attatthaparatthaṃ¹⁰ ubhayatthaṃ¹¹ sādhu passatī, dummedhagocaro
ti nippaṇṇānaṃ āhārābhūto¹², dukkhamesino ti dukkhaṃ icchantā, sadatthaṃ
ti attano atthabbhūtaṃ atthato c' eva dhammato ca vadḍhiṃ¹³, parakkare ti
vipulam pi atthaṃ uppannaṃ parato kāreti, apanetha na me iminā attho ti
30 vadati, sa bhīmaseno ti so bhīmāya bhayajananiyā mahatiyā kilesa-

¹ Cks na. ² Cks omīti kodho. ³ Bā bahuādinavo. ⁴ Bā nari. ⁵ Bā mattha-, Bf madda-
mā-. ⁶ Bāf da-. ⁷ Bāf omīti m. ⁸ Ck yassu, Cs yassū. ⁹ Bā anidho, Bf aniddho.

¹⁰ Cks -ttha. ¹¹ Cks -tthe. ¹² Bā ādhāra-, Bā adda karoti. ¹³ Ck -i, Cs -i, Bā buddhi.

senāya samañnāgato¹, pammaddīti attano balavabhāvena² ulāre pi satte gahetvā
attano vase karaṇena maddanasamattho, na me amuccathā 'ti mama santikā
mokkhaṃ na labhi, hadaye vā pana me khīraṃ³ viya muḍḍantaṃ dadhibhāvena
na patitthiyyatthā⁴ 'ti attho, kaṭṭhasmiṃ manthamānasmiṃ⁵ 'ti araṇisaḥite
mathiyamāne⁶, matthamānasmiṃ ti pi pāṭho, yasmā ti yato kaṭṭhā jāyati tam
eva dahati, giṇṇīti aggi, bālāssamavijānato ti bālāssa avijānantassa, sāram-
bhā jāyate ti ahaṃ tvaṃ ti ākaḍḍhanavikaḍḍhanaṃ karontassa kāraṇuttariya-
lakkhaṇasārambhā⁷ araṇimattathanāya⁸ viya pāvako kodho jāyati, so pi tenevā 'ti so
pi bālo ten' eva kodhena kaṭṭhaṃ viya agginā dayhati⁹, anedho¹⁰ dhūmaketu
vā 'ti anindhano aggi viya, tassā 'ti tassa adhivāsanaḥantiyā samannāgatassa
puggalassa sukkapakkhe¹¹ cando viya laddho yaso aparāparaṃ āpūratī.

Rājā M-ssa dhammakathaṃ sutvā tuṭṭho ekaṃ amaccaṃ
ānāpetvā¹² paribbājikaṃ ānāpetvā¹³ „bhante nikkodhatāpasa¹⁴,
ubho pi tumhe pabbajjāsukhena vītināmentā idh' eva uyyāne
vasatha, ahaṃ vo dhammikaṃ¹⁵ rakkhāvaraṇaguttiṃ¹⁶ karissāmi-
ti“ vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubho pi tatth'
eva vasiṃsu. Aparabhāge paribbājikā kalam akāsi. B. tassā
kālakatāya Himavantaṃ pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
nibbattetvā¹⁷ brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḥa-parāyaṇo
ahosi.

20

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kodhano
bhikkhu anāgāmiṃphale patiṭṭhahi): „Tadā paribbājikā Rāhulamātā
ahosi, rājā Anando, paribbājako ahaṃ evā“ 'ti. Cullabodhi-
jātakaṃ.

6. Kaṇhadīpāyanajātaka.

Sattāhamevāhan ti. Idam S. J. v. ekaṃ¹⁸ ukkaṇṭhita-
bhikkhuṃ ā. k. Vatthum Kusajātaka āvibhavissati. S. tam
bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvaṃ¹⁹ ukkaṇṭhito²⁰“ ti pucchitvā „saccaṃ“

25

¹ Bā has added balavā. ² Bā balabhā-. ³ Bās patiṭṭhahitthā. ⁴ Bā maṭṭha-
haṇasmiṃ? ⁵ Bā matthi-. ⁶ Bā ka-, Ck- -bho. ⁷ Ck araṇiṃ-, Cs araṇiṃ-. ⁸ Bā
da-. ⁹ Bā anindho. ¹⁰ Ck add va. ¹¹ Ck ānā-. ¹² Bās āharāpetvā. ¹³
Bā adds te ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -caraṇa-. ¹⁶ Bā adds cattāro. ¹⁷ Bā omits
ekaṃ. ¹⁸ Bā adds bhikkhu. ¹⁹ Bā adds si.

ti vutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē bāhīrakapab-
bajjāṃ pabbajitvā atirekapaññāsavassāni anabhiratā brahmacariyaṃ
carantā hirottappabhedabhayena attano ukkaṇṭhitabhāvaṃ kassaci na
kathesuṃ, tvaṃ kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa
5 garuno Buddhassa sammukhe thatvā catuparisamajjhe ukkaṇṭhita-
bhāvaṃ āvikarosi, kimatthaṃ attano hirottappaṃ na rakkhāsīti“
vatvā a. ā.:

A. Vamsaraṭṭhe¹ Kosambiyaṃ Kosambiko nāma rājā
rajjaṃ kāresi. Tadā aññatarasmiṃ nigame dve brāhmaṇā
10 asitikoṭṭidhanavibhavā aññamaññaṃ piyasahāyakā kāmesu
dosaṃ disvā mahādānaṃ pavattetvā ubho pi kāme pahāya
mahājanassa rodantassa paridevantassa² nikkhamitvā Hima-
vantapadese assamapadaṃ katvā pabbajitvā uñchācariyāya³
vanamūlaphalāphalena yāpentā⁴ paññāsavassaṃ⁵ vasiṃsu, jhānaṃ
15 uppādetuṃ nāsakkhiṃsu⁶. Te paññāsavassaccayena loṇambilase-
vanatthāya janapadaṃ carantā Kāsiraṭṭhaṃ⁷ pāpuṇiṃsu⁸.
Tatr' ekasmiṃ⁹ nigamagāme¹⁰ Dīpāyanatāpasassa gihisahāyo¹¹
Maṇḍavyo¹² nāma atthi. Te ubho pi tassa santikaṃ aga-
maṃsu. So te disvā va attamaṇo¹³ pañnasālaṃ kāretvā ubho
20 pi catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tattha tīṇi cattāri vassāni
vasitvā taṃ āpucchitvā cārikaṃ carantā Bārāṇasīṃ patvā Ati-
muttakasusāne¹⁴ vasiṃsu. Tattha Dīpāyano yathābhirantaṃ
viharitvā puna tass' eva sahāyakassa santikaṃ gato. Maṇḍavya-
tāpaso¹⁵ tatth' eva vasi. Ath' ekadivasaṃ eko coro antonagare
25 corikaṃ katvā dhanarāsīṃ¹⁶ ādāya nikkhamanto „coro“ ti ñatvā
paṭibuddhehi gharasāmihehi c'eva ārakkhamanussehi ca anu-
baddho¹⁷ niddhamanena nikkhamitvā vegena susānaṃ pavisitvā
tāpasassa pañnasāladvāre bhaṇḍikaṃ chaḍḍetvā¹⁸ palāyi. Dhana-
sāmikā¹⁹ bhaṇḍikaṃ disvā „are duṭṭhajaṭila tvaṃ rattīṃ corikaṃ

¹ Bā vāmīkaraṭṭhe, B^s vamsika-. ² Bā -tasseva. ³ C^s Bā ucchā-. ⁴ C^{ks} -to. ⁵ B^s -ssāni. ⁶ Bā na-. ⁷ Bā kāsikara-. ⁸ Bā saṃpā-. ⁹ B^s tatra tasmīṃ. ¹⁰ Bā nigame. ¹¹ C^{ks} gihī-, Bā hīhī-. ¹² C^s maṇḍabba, C^k Bā -byo. ¹³ C^k attano. ¹⁴ C^{ks} -kaṃ-, B^s adhimuttika-? ¹⁵ Bā -bya-. ¹⁶ C^s dhanasāpaṃ, B^s dhanasā-
raṃ. ¹⁷ B^s -bandhanto. ¹⁸ C^{ks} chaḍḍhe- ¹⁹ B^s manussā.

katva divā tāpasarūpena carasīti“ tajjētvā pothetvā taṃ ādāya
 netvā rañño dassayim̐su. Rājā anupaparikkhitvā va „gacchatha,
 naṃ sūle uttāsethā“ 'ti āha. Taṃ susānaṃ netvā khadira-
 sūlaṃ¹ āropayim̐su. Tāpasassa sarīre sūlaṃ na pavisati. Tato
 nimbasūlaṃ āharim̐su, tam pi na pavisati. Ayasūlaṃ² āharim̐su, 5
 tam pi na pavisati. Tāpaso „kin nu kho me pubbakamman“
 ti olokesi. Ath' assa jātissaraññaṃ uppajji, tena pubbakam-
 maṃ olovento addasa³. Kiṃ pan' assa pubbakamman ti:
 Koviḷārasūle makkhikāvedhanaṃ⁴. So kira purimabhava vad-
 dhakiputto⁵ hutvā pitu rukkhatacchanatṭhānaṃ gantvā ekaṃ 10
 makkhikaṃ gahetvā koviḷārasakalikāya⁶ sūle viya⁷ vijjihi. Tam
 enaṃ pāpaṃ⁸ imaṃ ṭhānaṃ patvā gaṇhi. So⁹ „na sakkā ito
 pāpā¹⁰ muccitun“ ti ñatvā rājapurise āha: „sace maṃ sūle
 uttāsetukāṃ' attha¹¹ koviḷārasūlaṃ āharathā“ 'ti. Te tathā
 katvā taṃ sūle uttāsetvā ārakkhaṃ datvā pakkamim̐su. Ārak- 15
 khikā paṭicchannā hutvā tassa santikaṃ āgacchante olokenti.
 Tadā Dipāyano „ciraḍiṭṭho¹² me sahāyo“ ti Maṇḍavyassa¹³ san-
 tikaṃ āgacchanto „sūle uttāsito“ ti taṃ divasaṃ ñeva antarā-
 magge sutvā taṃ ṭhānaṃ gantvā ekamantaṃ ṭhito „kiṃ samma
 kārako sīti“ pucchitvā „akārako 'mhīti“ vutte „attano mano- 20
 padosaṃ rakkhituṃ sakkhi na sakkhīti“ pucchi. „Samma yehi
 ahaṃ gahito n'eva tesāṃ na rañño upari mayhaṃ manopadoso
 atthīti“. „Evaṃ sante tādisassa silavato chāyā mayhaṃ sukhā“
 ti vatvā Dipāyano sūlaṃ nissāya nisīdi¹⁴. Ath' assa sarīre
 Maṇḍavyassa sarīrato lohitabindūni patim̐su, tāni suvaṇṇavaṇṇa- 25
 sarīre¹⁵ patitapatitāni sukkhitvā kālākāni sampajjim̐su, tato paṭ-
 ṭhāya ca so Kaṇhadīpāyano nāma ahosi. So sabbarattim̐ tatth' eva
 nisīdi. Punadivase ārakkhapurisā gantvā taṃ pavattim̐ rañño
 ārocesuṃ. Rājā „anisāmetvā va¹⁶ me katan“ ti vegena tattha

¹ Bds -le. ² Bd tato aya-. ³ Ck -si. ⁴ Cks -vedanaṃ. ⁵ Ck -kī-. ⁶ Bs
 -salākaya? ⁷ Bd omits viya. ⁸ Bds pāpakammaṃ. ⁹ Bd adds taṃ. ¹⁰ Bd adds
 mayā. ¹¹ Bd -kāmattha. ¹² Bd ciraṃ-. ¹³ Bd -byassa. ¹⁴ Bd -dati. ¹⁵ Bd
 -vaṇṇe-. ¹⁶ Bd omits va.

gantvā „pabbajita kasmā sūlaṃ nissāya nisinno sīti“¹ Dīpāyanaṃ
 pucchi. „Mahārāja imaṃ tāpasam rakkhanto nisinno 'smi',
 kiṃ pana tvaṃ imassa kārakabhāvaṃ vā akārakabhāvaṃ vā
 ñatvā evaṃ karo'sīti“². So kammassa asodhitabhāvaṃ ācikkhi.
 5 Ath'assa so „mahārāja raññā nāma nisammakārīnaṃ bhavittabbaṃ,
 'alaso gihī³ bhogakāmo⁴ na sādhu“⁵ 'ti ādīni vatvā dham-
 maṃ desesi. Rājā Maṇḍavyassa niddosabhāvaṃ ñatvā „sūlaṃ
 harathā“⁶ 'ti āpāpesi. Sūlaṃ harantā haritum na sakkhimsu.
 Maṇḍavyo āha: „mahārāja, ahaṃ pubbe katakammadosena eva-
 10 rūpaṃ ayasam⁷ patto, mama sarīrato sūlaṃ haritum na sakkā,
 sace pi mayhaṃ jīvitam dātukāmo kakacaṃ⁸ āharāpetvā imaṃ
 sūlaṃ cammasamaṃ⁹ chindāpehīti“. Rājā tathā kāresi. Anto-
 sarīre sūlo anto yeva ahosi. Tadā kira so sukhumaṃ sakalika-
 hīraṃ¹⁰ gahetvā makkhikāya vaccamaggaṃ¹¹ pavesesi, taṃ tassā
 15 antosarīre yeva ahosi, sā tena kāraṇena amaritvā attano āyuk-
 khayen' eva mari, tasmā ayam pi na mato ti. Rājā tāpase vanditvā
 khamāpetvā ubho pi uyyāne vasāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya
 Maṇḍavyo¹² Aṇimaṇḍavyo nāma jāto. So rājānaṃ upanissāya
 tatth' eva vasi. Dīpāyano pana tassa vaṇaṃ¹³ phāsukaṃ katvā
 20 attano gihisahāya-Maṇḍavyassa santikam eva gato. Taṃ paṇṇa-
 sālāṃ pavisantaṃ disvā sahāyassa ārocesuṃ¹⁴. So sutvā¹⁵ tutṭha-
 citto saputtadāro bahuṃ gandhamālatelaphāṇitādiṃ ādāya taṃ
 paṇṇasālāṃ gantvā Dīpāyanaṃ vanditvā pāde dhovitvā¹⁶ makkhetvā
 pānakaṃ pāyetvā Aṇimaṇḍavyassa pavattim suṇanto nisīdi. Ath'
 25 assa putto Yaññadattakumāro nāma caṃkamanakoṭiyaṃ bheṇḍu-
 kena¹⁷ kīḷi. Tatra c' ekasmiṃ vammike āsīso vasati. Kumārassa
 bhūmiyaṃ pabaṭabheṇḍuko¹⁸ gantvā vammikabile āsīvisassa mat-
 thake pati. So ajānanto bile hatthaṃ pavesesi. Atha naṃ kuddho
 āsīso hatthe ḍasi, so visavegamucchito¹⁹ tatth' eva pati. Ath'assa

¹ B^d -smīti. ² B^d kāresīti. ³ C^s gihī, B^d gīhi. ⁴ C^s repeat kāmo, B^d alaso
 gīhi gāmahogini, cfr. III p. 154. ⁵ B^d bhayaṃsam. ⁶ C^k cakataṃ corr. to kakacaṃ,
 C^k kkamaṃ? corr. to kakacaṃ. ⁷ C^k cammaṃ sa-. ⁸ B^d -kaṃ hīraṃ. ⁹ B^d
 vecca-. ¹⁰ C^s omit maṇḍavyo. ¹¹ C^k vaṇaṃ, C^s vaṇaṃ corr. to vaṇaṃ. ¹² B^d
 disvā eko puriso sahāyakassa ārocesi. ¹³ B^d add^s va. ¹⁴ B^d add^s telena. ¹⁵ B^d
 gen-. ¹⁶ B^d -gen-. ¹⁷ B^d -gena mu-.

mātāpitāro sappena datṭhabbhāvaṃ¹ ñatvā kumāraṃ² ukkhipitvā
tāpasassa santikaṃ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā „bhante,
pabbajitā nāma osadhaṃ vā parittaṃ vā jānanti, puttakaṃ no
nīrogaṃ³ karothā“⁴ 'ti āhaṃsu⁴. „Ahaṃ osadhaṃ na jānāmi,
nāhaṃ vejjakammaṃ karissāmīti“⁵. „Pabbajito ti⁵ tena hi bhante
imasmim kumārake mettaṃ katvā saccakiriyaṃ karothā“⁶ 'ti⁶.
Tāpaso „sādhu saccakiriyaṃ karissāmīti“⁷ vatvā Yaññadattassa
sīse hatthaṃ ṭhapetvā paṭhamam gātham āha:

1. Sattāham evāhaṃ pasannacitto (= Morris, Cariyāp. p. 100)
puññatthiko acarim⁷ brahmacariyaṃ, 10
athāparaṃ yaṃ caritaṃ mama-y-idaṃ⁸
vassāni paññāsa samādhikāni
akāmakā vā hi ahaṃ cārāmi,
etena saccena suvatthi hotu,
hataṃ visaṃ, jīvatu Yaññadatto ti. 47. 15

Tattha athāparaṃ yaṃ caritaṃ tiatha tasmā⁹ sattāhā¹⁰ uttari yaṃ¹¹
brahmacariyacaraṇaṃ, akāmakā vā hīti pabbajjaṃ aniechanto yeva, etena
saccena suvatthi hotū 'ti sace atirekapaññāsa vassāni anabhirativāsaṃ¹²
vasantena mayā kassaci ajānāpitabhāvo saccam etena saccena Yaññadattakumā-
rassa sotthi¹³ hotu jīvitaṃ paṭilabbhatū 'ti. 20

Saha saccakiriyaṃ Yaññadattassa thanappadesato¹⁴ uddham
visaṃ bhassitvā paṭhaviṃ pāvisi. Kumāro akkhīni ummāletvā
mātāpitāro oloketvā „ammā“¹⁵ 'ti vatvā parivattitvā nipajji. Ath'
assa pitaraṃ Kaṇḍapāyano āha: „mayā tāva mama balaṃ
kataṃ, tvam pi attano balaṃ karohīti“¹⁶. So „aham pi¹⁵ saccam
karissāmīti“¹⁷ puttassa ure hatthaṃ ṭhapetvā dutiyaṃ gātham
āha:

2. Yasmā dānaṃ n' abhinandim¹⁶ kadāci
disvānāhaṃ atithim vāsakāle

¹ B^d dātha-. ² B^d -rakaṃ. ³ all three MSS. ni-. ⁴ B^d ti āha taṃ sutvā
tāpaso āha. ⁵ B^d omits pabbajito ti. ⁶ B^d adds vutte. ⁷ C^k acariyaṃ, B^d
ācari. ⁸ C^{ks} mama-, B^r mama idaṃ. ⁹ B^d tasmim. ¹⁰ C^s -ha. ¹¹ B^d adds
mama. ¹² B^p -rataṃ vā-. ¹³ B^s adds bhāvo. ¹⁴ B^d vinappa-. ¹⁵ B^d pi ahaṃ.
¹⁶ C^s B^d nābhinandi.

- na cāpi me appiyataṃ¹ avedun
 bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca
 akāmakō vā hi ahaṃ dadāmi,
 etena saccena suvatthi hotu,
 5 hataṃ visam, jīvatu Yaññadatto ti. 48.

Tattha vāsakāle ti vasanattāya gehaṃ āgatakāle, na cāpi me appiyataṃ¹
 avedun ti bahussutāpi pana samaṇabrāhmaṇā ayaṃ n'eva dānaṃ abhinandati
 na amhe ti imaṃ mama appiyabhāvaṃ n'eva jānissu, ahaṃ² hi te piyakkhūhi
 yeva olokeṃti dīpeti, etena saccenā³ 'ti sace ahaṃ dānaṃ dadamāno pi⁴
 10 vipākaṃ asaddahitvā attano anicchāya dammi anicchanabhāvaṃ ca⁵ mama pare
 na⁶ jānanti etena saccena suvatthi hotū⁷ 'ti attho.

Evam tena⁸ saccakiriyāya katāya kaṭṭho uddham visam
 bhassitvā paṭhavim pāvisi. Kumāro utthāya nisīdi, ṭhatum
 pana na sakkoti. Ath' assa pitā mātaraṃ aha: „bhadde mayā
 15 attano balaṃ kataṃ, tvaṃ dāni⁹ saccakiriyam katvā puttassa
 utthāya¹⁰ gamanabhāvaṃ karohīti“. Sā¹¹ „atthi mayhaṃ ekaṃ¹²
 saccam, tava pana santike kathetum na sakkomīti¹³“. „Bhad-
 de yathātathā me puttam ārogaṃ¹⁴ karohīti“. Sā „sādhū“¹⁵ 'ti
 sampaticchitvā saccam karontī tatiyaṃ gātham āha:

- 20 s. Āsiviso¹⁶ tāta pahūtatejo
 yo taṃ aḍatthi¹⁷ patarā¹⁸ udicca,
 tasmiṃ ca¹⁹ me appiyatāya ajja
 pitari²⁰ ca te n' atthi koci viseso,
 etena -pe- Yaññadatto ti. 49.

25 Tattha tātā²¹ 'ti puttam ālapati, pahūtatejo²² ti balaviseso, patarā ti
 padarā²³, ayam eva vā pāṭho, udicca²⁴ 'ti uddham nātva²⁵ vammikabilato
 utthito²⁶ ti attho, pitari ca²⁷ te ti te pitari²⁸, aṭṭhakathāyaṃ pana ayam
 eva vā pāṭho, idaṃ vuttam hoti: tāta Yaññadatta asmiṃ ca āsivise tava ca

¹ Cks -tū. ² Bā ahañ. ³ Bā omits pi. ⁴ Cks anicchitabbā-, Bā anicchānabhāvaṃ, omitting ca. ⁵ Bā neva in the place of pare na. ⁶ Bā e tena. ⁷ Bā idāni.
⁸ Ck vu-. ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Ck eka Bā ekañca. ¹¹ Bā sakkāti. ¹² Bā ar-.
¹³ Cks as-. ¹⁴ Bā aḍassi virālā aṭacchi, Bā aḍassi. ¹⁵ Bā satarā, Bā bilārā. ¹⁶
 Bā va. ¹⁷ Ck -rī. ¹⁸ Bā bahuta-. ¹⁹ Bā vigulā ti vivarā satarā ti satasarasā,
 Bā vilārā ti vivarā. ²⁰ so Cks for ṭhatvā? Bā uddharitvā in the place of u. n.
²¹ Bā utthāyā. ²² Ck -rī, Bā omits ca. ²³ Bā pitari va te, Bā pitari ca tava.

pitari appiyabhāvena mayhaṃ koci viseso n' atthi, taṃ ca pana appiyabhāvaṃ
 ṭhapetvā ajja mayā koci¹ jānāpītapubbo nāma n' atthi, sace etaṃ saccam etena
 saccena tava sotthi hotu².

Saha saccakiriyāya sabbam visam bhassitvā paṭhaviṃ pāvisi,
 Yaññadatto nibbisena sarīrena utṭhāya kilītuṃ āradhho. Evaṃ 5
 putte utṭhite Maṇḍavyo Dīpāyanassa ajjhāsayaṃ pucchanto
 catuttham gātham āha:

4. Santā dantā yeva paribbajanti
 aññatra Kaṇhā anakāmarūpā,
 Dīpāyana kissa jigucchamāno
 akāmako carasi brahmacariyan ti. 50.

10

Tass' attho: ye keci³ khattiyādayo kāme pahāya idhaloke pabbajanti te
 aññatra Kaṇhā bhavantaṃ Kaṇham ṭhapetvā aññe akāmarūpā nāma n' atthi,
 sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṃ samitattā santā tīṇi⁴ dvārāni yathā nibbisevanāni
 honti tathā tesam damitattā dantā hutvā abhiratā va⁵ brahmacariyaṃ caranti, 15
 tvaṃ pana bhante Dīpāyana kimkāraṇā tapam jigucchamāno akāmako hutvā
 brahmacariyaṃ carasi, kasmā puna agāram eva na ajjhāvasīti.

Ath' assa so kāraṇam kathento pañcamaṃ gātham āha:

5. 'Saddhāya nikkhamma punam nivatto,
 so elamūgo va⁶ bālo⁷ vatāyam',
 etassa vādassa jigucchamāno
 akāmako carāmi brahmacariyaṃ
 viññūpasatthaṃ ca⁸ sataṃ ca⁹ ṭhānam,
 evaṃ p' ahaṃ¹⁰ puññakaro bhavāmīti. 51.

20

Tass' attho: Kaṇho kammaṃ ca phalaṃ ca saddahitvā tūva mahantaṃ 25
 vibhavam pahāya agārā nikkhamitvā yaṃ pajahi puna tadattham eva nivatto, so
 ayaṃ lālamukho vata¹¹ gāmadārako viya¹² bālo¹³ vatā 'ti imaṃ¹⁴ vadam jiguc-
 chamāno ahaṃ attano hīrottappabhedabhayena aniechamāno pi brahmacariyaṃ
 carāmi¹⁵, kiñca¹⁶ bhiyyo: pabbajjāpuññaṃ ca nāma¹⁷ etaṃ viññūhi Buddhādhi
 pasatthaṃ¹⁷ tesam nēva¹⁸ ca¹⁹ sataṃ nivāsanaṭṭhānam, evaṃ²⁰ imināpi kāra- 30
 ñena ahaṃ puññakaro bhavāmi, assumukho pi rudamāno brahmacariyaṃ carāmi
 yevā 'ti.

¹ Cks kenaci. ² Bā hotū ti. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā cakkhādini. ⁵ Bā abhiramitvā ca. ⁶
 Cks ca, Bf omits va. ⁷ Ck Bā balo, Bf selo, Cē bāle. ⁸ Bā viññūppasattham va. ⁹ Bā
 va. ¹⁰ Bā evamaham, Bf evamā puñña-. ¹¹ Bā te. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā ba. ¹⁴ Bā
 idam. ¹⁵ Ck carasi. ¹⁶ Cks kiñci. ¹⁷ Bā -sattham. ¹⁸ Bā yeva. ¹⁹ Bā va. ²⁰ Cks adds pahaṃ.

Evam so attano ajjhāsayaṃ kathetvā puna Maṇḍavyaṃ
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Samaṇe tuvaṃ¹ brāhmaṇe addhike² ca
santappayāsi annapānena³ bhikkhuṃ,
5 opānabhūtaṃ va gharaṃ tavā-y-idaṃ⁴
annena pānena upetarūpaṃ,
atha kissa vādassa jigucchamāno
akāmakō dānam imaṃ⁵ dadāsīti. 52.

Tattha bhikkhuṃ ti bhikkhaṃ carantānaṃ⁶ bhikkhaṃ ca sampādetvā
15 dadāsi⁷(-?), opānabhūtaṃ vā 'ti catumahāpathe⁸ katasādhāraṇā⁹ pokkha-
raṇi viya.

Tato ca¹⁰ Maṇḍavyo attano ajjhāsayaṃ kathento sattamaṃ
gātham āha:

7. Pitaro ca¹¹ me āsu¹² pitāmahā ca¹³
15 saddhā, ahū¹⁴ dānapatī vadaññū,
taṃ kullavattaṃ¹⁵ anuvattamāno
'māhaṃ kule antimagaṇḍhino ahuṃ'
etassa vādassa jigucchamāno
akāmakō dānam imaṃ dadāmi. 53.

- 20 Tattha āsū¹⁵ 'ti padassa saddhā ti iminā sambandho, saddhā ahesun ti
attho, ahū ti saddhā hutvā¹⁶ uttari dānajeṭṭhakā c' eva detha karoṭhā ti vutta-
vacanassa¹⁷ atthajānanakā ca ahesuṃ, taṃ kullavattan¹⁸ ti taṃ kulavattaṃ¹⁹,
aṭṭhakathayā²⁰ pana ayam eva vā pāṭho, māhaṃ kule antimagaṇḍhino
a hun ti ahaṃ attano kule sabbapaccchimako c' eva kulapālāpo²¹ ca mā assan²²
25 ti sallakkhetvā etaṃ kulantimo kulapālāpo²³ ti vādaṃ jigucchamāno ahaṃ
anīcchamāno pi idaṃ dānaṃ dadāmi ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā Maṇḍavyo attano bhariyaṃ pucchanto²⁴
aṭṭhamam gātham āha:

¹ Cks tvam. ² Bđ andhi-. ³ so Bf; Bđ annapānehi, Cks annapānena. ⁴ Cks
tava-, Bđ tava sariraṃ, Bf tavassidaṃ. ⁵ Bđ idaṃ. ⁶ Bđ bhikkhaṃ ca varadantānaṃ.
⁷ Bđ dadāmi. ⁸ Bđ cā-. ⁹ Ck katha-, Cs katha- corr. to kata-, Bđ khata-.
¹⁰ Bđ omits ca. ¹¹ Bđ va. ¹² Bđ āsuṃ. ¹³ all four MSS. -u. ¹⁴ Bds kulavataṃ.
¹⁵ Ck ahū. ¹⁶ Bđ adds tato. ¹⁷ Bđ vuttanayena va-. ¹⁸ Bđ kulavatan. ¹⁹ Ck
kulla-. ²⁰ Bđ -yam. ²¹ Bđ -palāso. ²² Bđ assun. ²³ Cks kulantimā - -, Bđ
etaṃ kulam antimo kulapālāso. ²⁴ Bđ phucchamāno.

s. Daharim kumārim asamatthapaññam
 yan t' ānayim nātikulā sugatte
 na vāpi¹ me appiyataṃ² aveli
 aññatra kāmā paricārayantī³,
 atha kena vaṇṇena mayā te⁴ bhoti
 samvāsadhammo ahu evarūpo ti. 54.

5

Tattha asamatthapaññan ti kuṭumbaṃ vicāretum appaṭibalaṇṇam⁵
 atitaruṇim ōeva samānam, yantānayin ti yan taṃ ānayim, yaṃ⁶ ahaṃ daharam
 eva samānam taṃ nātikulato ānesin ti vuttaṃ hoti, aññatra kāmā pari-
 cārayantī⁷ ettakaṃ kālāṃ vinā kāmēna anicchāya maṃ paricārayantāpi attano
 appiyabhāvam pi maṃ na jānāpēsi, sampiyāyamānarūpā va⁸ maṃ paricāri⁹,
 kena vaṇṇenā 'ti kena kārāṇena, bhotīti taṃ ālapati, evarūpo ti āsivisa-
 samānapaṭikūlabhāvena¹⁰ mayā saddhim tava samvāsadhammo evarūpo piyasani-
 vāso viya kathaṃ jāto ti.

10

Ath' assa sā kathenti navamaṃ gātham āha:

15

9. Ārā dūre na idha¹¹ kadāci atthi
 paramparā nāma kule imasmim,
 taṃ kullavattaṃ¹² anuvattamānā
 'māhaṃ kule antimagandhinī ahuṃ'
 etassa vādassa jigucchamānā
 akāmikā baddha¹³ carāmi¹⁴ tuyhan ti. 55.

20

Tattha ārā dūre ti aññamaññavevacanaṃ, atidūre ti vā¹⁵ dassenti¹⁶
 evam āha, idhā 'ti nīpātamaṃ, na kadāci attho, paramparā ti purisapa-
 ramparā, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmī¹⁷, imasmim amhākaṃ nātikule dūrato paṭṭhāya
 yāva sattamā kulaparivattā¹⁸ purisaparamparā nāma n' atthi, ekitthiyāpi sāmikaṃ
 chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo¹⁹ nāma n' atthīti, taṃ kullavattaṃ²⁰
 ti²¹ ahaṃ pi taṃ kulavattaṃ kulapameṇim anuvattamānā attano kule pacchimikā
 palāpabhūta²² mā assan²³ ti sallakkhetvā etaṃ kulantimā kulagandhinīti²⁴ vādaṃ
 jigucchamānā akāmikāpi²⁵ tuyhaṃ baddha²⁶ carāmi, veyyāvaccakārikā padacārikā²⁷
 jāt' amhīti²⁸.

30

¹ Cks cāpi ² Cks Bf -tā. ³ Cks -ti, Bā parivārayantā, Bf -cārayantā. ⁴ Bāf hi.
⁵ Cks apaṭi-. ⁶ Bā ānayissam. ⁷ Bā -yantāti. ⁸ Bā ya. ⁹ Cks -ra. ¹⁰ Bā
 -tikku. ¹¹ Bāf yidha. ¹² Bāf kulavattaṃ. ¹³ Cā baṇḍa, Bā paṭha, Bf pattha.
¹⁴ Bā varami. ¹⁵ Bā add taṃ. ¹⁶ Cks dasseti, Bā dassenti. ¹⁷ Bā adds idha.
¹⁸ Bā -vattā. ¹⁹ Cā aññaṃ purisaṃ gahitapubba, Cā aññaṃ purisaṃ gahitapubbā.
²⁰ Cā Bā kula-. ²¹ Bā hi hoti. ²² Bā palāla-, Bā palāsa-. ²³ Bā assun. ²⁴
 Cā -dhini, Cā -dhinī. ²⁵ Bā -kāsi. ²⁶ Cā baṇḍa, Bā paṭha. ²⁷ Bā padaparicā-
²⁸ Bā -tasmīti.

Evañ ca pana v. atvā „mayā sāmikassa santike abhāsita pub-
bañ¹ guyhañ bhāsitañ, kujjheyya pi² me ayañ, amhākañ kulū-
pakatāpasassa sammukhā³ yeva nañ khamāpessāmīti“ cintetvā
khamāpentī dasamañ gātham āha:

- 5 10. Maṇḍavya bhāsissañ abhāsaneyyañ,
tañ khamy:atañ puttahetu mam' ajja,
puttapemā na idha par' atthi⁴ kiñci,
so no ayañ jīvati Yaññadatto ti. 56.

Tattha tañ khamy:atan ti tañ khamyatu⁵, puttahetu mama jñā⁶ 'ti⁷
10 mama bhāsitañ ajja imassa puttassa hetu khamiyatu⁷, so no ayañ ti yassa
puttassa kāraṇā mayā etañ bhāsitañ so no putto jīvati, imassa jīvitābhen'eva⁸
me khamā sāmī. ajja paṭṭhāya tava vasavattinīnañ⁹ bhavissāmīti.

- Atha nañ Maṇḍavyo „utṭhehi bhadde, khamāmi te, ito
pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahosi, ahañ¹⁰ te appiyañ na
15 karissāmīti“ āha. B. pi Maṇḍavya āha: „āvuso tayā dussañ-
gharañ dhanāñ sarigharitvā kammañ ca phalañ ca asaddahitvā
dānañ dentena ayuttañ katañ, ito paṭṭhāya dānāni saddahitvā
dadeyyāsīti“. So „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā¹¹ B-añ āha:
„bhante tayā¹² amhākañ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhiratena¹³
20 brahmacariyañ carantena¹⁴ ayuttañ katañ, ito paṭṭhāya dāni¹⁵
yathā tayi katā kāra mahapphalā honti evañ cittañ pasādetvā
suddhacitto jhānābhirato hutvā brāhmacariyañ carā¹⁶ 'ti. Te
M-añ vanditvā utṭhāya agamaṃsu. Tato paṭṭhāya bhariyā
sāmike sasnehā¹⁷ ahosi, Maṇḍavyo pasannacitto saddhāya dānañ
25 adāsi, B. anabhiratiñ vinodetvā jhānābhīññañ uppādetvā Brahma-
loka-parāyano ahosi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇ-
ṭhito¹⁸ sotāpatti phalle patīṭṭahi): „Tadā Maṇḍavyo Ānando ahosi,

¹ Bā -sitabbañ. ²

yāsi. ³ Bā -khe.

tañ. ⁷ Ck^s khalīyatu, Bā khamiyatu.

Bā ahampi. ¹¹ Bā

¹⁴ Bā -nto. ¹⁵ Bā

id-.

¹⁶ Bā carāhi. ¹⁷ Bā sneho. ¹⁸ Bā addas bhikkhu.

Cs kujjheyanapi, Ck kujjhe pi, Bā kujjheyyāsi, B^s jigucchey-

4 Bā pañatthi, B^s paritti. ⁵ Bā khamyapiyyatu. ⁶ Bā add

8 Ck^s -lābhova. ⁹ Bā vasavattinī. ¹⁰

12 Ck^s yadā. ¹³ Bā addas hutvā, B^s has -rato hutvā.

bhariyā Visākhā, putto Rāhulo, Ānimaṇḍavyo Sāriputto, Kaṇhadīpāyano aham evā¹ ti. Kaṇhadīpāyanajātakaṃ.

7. Nigrodhajātaka.

Navāhametaṃ jānāmiti. Idam S. Veḷuvane v. Devadattaṃ
ā. k. Ekadivasam hi¹ tena „āvuso Devadatta, S. tava bahūpakāro, 5
tvam hi Satthāraṃ nissāya pabbajjāṃ labhi, upasampadaṃ labhi,
Tepitakaṃ Buddhavacanaṃ uggaṇhi, jhānaṃ uppādesi, lābhasakkāro
pi te Dasabalass' eva santako² ti bhikkhūhi vuttena³ tiṇasalākaṃ
ukkipitvā „ettakaṃ pi samaṇena Gotamena mayhaṃ katagunaṃ⁴ na
passāmiti⁵ vutte dhammasabhāyaṃ kathaṃ samutṭhāpesuṃ. S. āgantvā 10
„kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi katthāya sannisinnā⁶ ti pucchitvā
„imāya nāmā⁷ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto
akataññū mittadūbhī yevā⁸ ti vatvā a. ā.:

Atīte Rājagahe Magadhamahārājā nāma rajjāṃ kāresi.
Tadā Rājagahaseṭṭhi attano puttassa janapadaseṭṭhino dhītaraṃ 15
ānesi. Sā vaṃjhā ahoṣi. Ath' assā aparabhāge sakkāro pari-
hāyi. „Amhākaṃ puttassa gehe vaṃjhitthiyā vasantiyā kathaṃ
kulavaṃso vadḍhissatīti⁹ yathā sā⁵ suṇāti evam pi kathaṃ
samutṭhāpenti. Sā taṃ sutvā „hotu, gabbhinīlāyaṃ katvā ete
vañcessāmiti¹⁰ cintetvā attano atthacārikaṃ dhātīm¹¹ „amma 20
gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontīti¹² gabbhinipari-
hāraṃ pucchitvā sutvā utukālaṃ¹³ paṭicchādetvā ambilādirucikā¹⁴
hutvā hatthapādānaṃ uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo
kotṭhāpetvā¹⁵ bahalā¹⁶ kāresi, divase divase pi pilotikāveṭhanena¹⁷
udaravadḍhanaṃ vadḍhesi¹⁸, thanamukhāni kālāni¹⁹ kāresi, 25
sarīrakkiccam karontī pi aññatra tassā²⁰ dhātiyā aññesaṃ sam-
mukhe²¹ na karoti. Sāmiko pi 'ssā gabbhaparihāraṃ adāsi.
Evam²² nava māse vasitvā „idāni janapade pitu gharaṃ gantvā
vijāyissāmiti²³ sassusasare apucchitvā rathaṃ abhiruyha mahantena

¹ Bds add bhikkhū. ² Bds vutte. ³ Bds kataṃ-. ⁴ Bds omits yevā. ⁵ Cks sādhu.

⁶ Bds dhāti āha. ⁷ Bds utunikāle. ⁸ Bds -diniru-. ⁹ Bds kotṭā-. ¹⁰ Bds pahalaṃ

¹¹ Bds adds ca. ¹² Bds dassesi. ¹³ Bds kālākāni. ¹⁴ Cks tassa, Bds tayā. ¹⁵

Bds aññe pi sammukkhathāne. ¹⁶ Cks eva.

parivārena Rājagahā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Tassā
 pana purato purato eko sattho gacchati, satthena vasitvā gataṭ-
 ṭhānaṃ eśā pātārāsakāle pāpuṇāti. Ath' ekadivasam tasmiṃ
 satthe ekā duggatitthi rattiṃ ekasmiṃ nigrodharukkhamūle
 5 puttaṃ vijāyitvā pāto¹ satthe gacchante „ahaṃ vinā satthena
 gantuṃ na sakkhissāmi², sakkā kho pana jīvantiyā puttaṃ
 labhituṃ“ ti nigrodhamūle³ jalābuṇ⁴ c' eva gabbhama-
 laṇ ca attharivitvā puttaṃ chaḍḍetvā agamāsi⁵. Dārakassāpi
 devatā rakkhaṃ gaṇhimsu, so hi na yo vā so vā, B. yeva⁶
 10 pana tadā tādisaṃ paṭisandhiṃ gaṇhi. Itarā pātārāsakāle
 taṃ ṭhānaṃ patvā „sarīrakiccaṃ karissāmi⁷“ tāya dhātiyā
 saddhiṃ nigrodhamūlaṃ⁷ gatā suvaṇṇavaṇṇaṃ dārakaṃ disvā
 „amma nipphannaṃ no kiccaṃ“ ti pilotikā⁸ apantvā ucchaṇ-
 gapadesaṃ lohiteṇa ca⁹ gabbhamaleṇa ca¹⁰ makkhetvā attano
 15 gabbhavuṭṭhānabhāvaṃ ārocesi. Tāvad eva naṃ sāpiyā parik-
 khipitvā haṭṭhatuttho pariṇāso Rājagahā paṇṇaṃ pesesi. Ath'
 assā sassusasurā „vijātakālato paṭṭhāya pitu kule kiṃ karissati,
 idh' eva āgacchatu¹¹“ ti pesayimsu. Sā paṭinivattitvā Rājaga-
 haṃ eva pāvisi. Tatra naṃ sampaṭicchitvā dārakassa nāmaṃ
 20 karontā nigrodhamūle jātattā Nigrodhakumāro ti nāmaṃ karimsu.
 Taṃ divasaṃ ñeva seṭṭhisuṇisāpi¹¹ vijāyanatthāya kulagharaṃ
 āgacchanti¹² antarāmagge ekissā rukkhasākhāya heṭṭhā puttaṃ
 vijāyi, tassa Sākhakumāro ti nāmaṃ karimsu. Taṃ divasaṃ
 ñeva seṭṭhiṃ nissāya vasantassa tunnakārassa¹³ bhariyāpi pilo-
 25 tikantare puttaṃ vijāyi, tassa Pottiko¹⁴ ti nāmaṃ karimsu.
 Mahāseṭṭhi ubho pi te dārake „Nigrodhakumārassa jātadivase¹⁵
 jātā“ ti ānāpetvā¹⁶ ten' eva saddhiṃ samvaddhesi. Te ekato
 vaddhitvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇ-
 himsu. Ubho pi seṭṭhiputtā ācariyassa dve sahaṇṇāni adamsu.

¹ Bā adds va. ² Bā mīti, C^s -mīti corr. to -mī. ³ C^s -mūlajāle. ⁴ C^k jalā-
 mukhaṇ, C^s jalābuṇ, Bā jalapuṇ. ⁵ C^k Bā āg-. ⁶ Bā adds so-. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā
 -kāyo. ⁹ Bā -teneva. ¹⁰ C^s omīti ca. ¹¹ Bā anuse-. ¹² Bā gacchanti. ¹³
 Bā tunnakārakassa. ¹⁴ C^s potta-, Bā potthi-. ¹⁵ Bā -saññeva. ¹⁶ Bā āharāpetvā.

Nigrodhakumāro Pottikassa attano santike sippaṃ paṭṭhapesi. Te nipphannasippā ācariyaṃ āpucchitvā nikkhantā „jenapada-cārittaṃ jānissāmā“¹ “ti anupubbena Bārāṇasīṃ patvā ekasmiṃ devakule² nipajjimsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso. „Sve phussarathaṃ yojessāmā“³ “ti nagare bheriṃ⁵ carāpesuṃ. Tesu pi sahāyesu rukkhamaṇe nipajjitvā niddāyantesu Pottiko paccūsakāle uṭṭhāya Nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi³. Tasmiṃ rukkhe vutthakukkuṭesu⁴ uparikkukkuṭo heṭṭhākkukkuṭassa sārīre vaccaṃ pātesi. Atha naṃ⁵ so „ken’ etaṃ pātitaṃ“ ti āha⁶. „Samma, mā kujjhi, mayā¹⁰ ajānantena pātitaṃ“ ti⁷. „Are tvaṃ mama sarīraṃ attano vaccaṭṭhānaṃ⁸ maññasi⁹, mama pamāṇaṃ na jānāsīti“. Atha naṃ itaro¹⁰: „are tvaṃ ‘ajānantena me katan’ ti vutte pi kujjhasi¹¹ yeva, kiṃ pana te pamāṇaṃ“ ti āha. „Yo¹² maṃ māretvā maṃsaṃ khādati¹³ so¹⁴ pāto va sahaṃsaṃ labhati¹⁵,¹⁵ kasmā¹⁶ ahaṃ mānaṃ na karissāmīti“. Atha naṃ itaro āha: „are ettakamattena tvaṃ mānaṃ karosi, maṃ pana māretvā yo thūlamaṃsaṃ khādati so pāto va rājā hoti, yo majjhimamaṃsaṃ khādati so senāpati hoti, yo aṭṭhinissitaṃ¹⁷ khādati so bhaṇḍāgāriko hotīti“ āha. Pottiko tesāṃ kathaṃ sutvā „kin²⁰ no sahaṃsena, rajjam eva varan“ ti saṇikaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā uparisayitakukkuṭaṃ¹⁸ gahetvā māretvā aṅḡārakesu¹⁹ pacitvā thūlamaṃsaṃ Nigrodhassa adāsi majjhimamaṃsaṃ Sākhassa aṭṭhimamaṃsaṃ attanā khādi, khādītva ca pana „samma Nigrodha tvaṃ ajja rājā bhavissasi, samma Sākha tvaṃ senā²⁵ pati bhavissasi, ahaṃ pana bhaṇḍāgāriko“ ti vatvā „kathaṃ jānāsīti“ puṭṭho taṃ pavattiṃ ārocesi. Te tato²⁰ pi pātārāsa-velāya Bārāṇasīṃ pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappi-sakkharāyuttaṃ pāyāsaṃ²¹ bhuñjitvā nagarā nikkhamitvā

¹ Bds -cārikaṃ carissāmā. ² Bd rukkhamaṇe. ³ Bd nisiṃho hoti. ⁴ Cs vutta-, Bd dvīsu nivutta-. ⁵ Bd adds itaro. ⁶ Cs ahaṃ. ⁷ Bd adds āha. ⁸ Cs vaccaṇṭṭhā-. Bd vaccaṭṭhā-. ⁹ Bd adds kiṃ. ¹⁰ Bd adds āha. ¹¹ Cs kujjhi-. ¹² Bd adds pana. ¹³ Bd khādeti. ¹⁴ Cs omit so. ¹⁵ Bd labhissati. ¹⁶ Bd tasmā. ¹⁷ Bd adds maṃsaṃ, cfr. vol. II $\frac{412}{4}$. ¹⁸ Bd -taṃ ku-. ¹⁹ Bd -re. ²⁰ Bd tayo. ²¹ Bd pātārāsaṃ.

uyyānaṃ pavisiṃsu¹. Nigrodhakumāro silāpatṭe nipajji, itare
 dve bahi nipajjiṃsu. Tasmim samaye pañca rājakakudha-
 bhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussarathaṃ vissajjesum. Tassa
 vitthārakathā Mahājanakajātake āvibhavissati. Phussaratho
 5 uyyānaṃ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito
 „uyyāne puññavatā sattena bhavitabban“ ti uyyānaṃ pavisitvā
 kumāraṃ disvā pādato² sāṭakaṃ apānetvā pādesu lakkhaṇāni
 upadhāretvā “tiṭṭhatu Bārāṇasīrajjaṃ³, sakala-Jambudīpassa
 pi⁴ rājā bhavitum yutto“ ti sabbatālāvācare⁵ paggaṇhāpesi.
 10 Nigrodhakumāro pabujjhivā mukhato sāṭakaṃ apānetvā
 mahājanaṃ oloketvā parivattitvā⁶ nipanno thokaṃ vītināmetvā
 silāpatṭe pallaṃkena nisīdi. Atha naṃ purohito jānuna⁷ paṭi-
 ṭṭhāya „rajjaṃ te deva pāpuṇātīti“ vatvā „sādhū“ ’ti vutte
 . tatth’ eva ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisīñci. So rajjaṃ patvā
 15 Sākhassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā mahantena sakkārena nagaraṃ
 pāvisi. Pottiyo pi tehi⁸ saddhim űeva agamāsi⁹. Tato paṭṭhāya
 M. Bārāṇasiyaṃ dhammena rajjaṃ kāresi. So ekadivasam
 mātāpitunnaṃ saritvā Sākhaṃ āha: „samma, na sakkā
 mātāpitūhi vinā vattitum, mahantena parivārena gantvā mātā-
 20 pitaro no ānehīti“. Sākho¹⁰ „na me tattha kammaṃ atthīti“
 paṭikkhipi. Tato Pottikaṃ ānāpesi. So „sādhū“ ’ti tattha
 gantvā Nigrodhassa mātāpitaro „putto vo¹¹ rajje paṭiṭṭhito,
 etha gacchāmā“ ’ti āha. Te „atthi no tāta vibhavamattā¹²,
 alaṃ tattha gamanenā“ ’ti paṭikkhipiṃsu. Sākhassāpi mātā-
 25 pitaro avoca, te pi na icchiṃsu, attano mātāpitaro avoca,
 „mayam¹³ tunnakammena¹⁴ jivissāma, alaṃ“ ti paṭikkhipiṃsu.
 So tesam manam alabhitvā Bārāṇasim eva paccāgantvā¹⁵ „senā-
 patissa ghare maggakilamathaṃ vinodetvā pacchā Nigrodham
 passissāmīti“ cintetvā tassa nivesanadvāraṃ gantvā „sahāyo

¹ Bā pā-. ² Bā pādantato. ³ Bā -sīyaṃ rajjaṃ. ⁴ Bā adhipati in the place of pi. ⁵ Ck -tālāvācare, Bā sabbatūriyāni. ⁶ Ck -vattetvā. ⁷ Bā jānuna, C jānuna. ⁸ Ck omīte tehi. ⁹ Ck āg-. ¹⁰ Bā adda sāmī. ¹¹ Ck vā, Bā te. ¹² Bā -mattam. ¹³ Bā add tāta. ¹⁴ Bā tunnakārekakammena. ¹⁵ Bā paccāg.

kira te Pottiyō nāma āgato' ti senāpatissa ārocethā¹ " 'ti dovārikaṃ āha. So tathā akāsi². Sākho pana „ayaṃ³ mayhaṃ rajjaṃ adatvā sahāyassa Nigrodhassa adāsīti“ tasmiṃ veraṃ bandhi, so taṃ kathaṃ sutvā va kuddho āgantvā „ko imassa sahāyo, ummattako dāsiputto, gaṇhatha tan⁴“ ti vatvā hattha- 5 pādajānukapparehi koṭṭhāpetvā⁵ gīvāya⁶ gāhāpetvā nīharāpesi. So cintesi: „Sākho mama santikā senāpatiṭṭhānaṃ labhitvā akataññū mittadūbhī' maṃ koṭṭetvā⁸ nīharāpesi, Nigrodho pana paṇḍito kataññū sappuriso, tass' eva santikaṃ gamissā-mīti“ so rājadvāraṃ gantvā⁹ „Pottiyō kira nāma te sahāyo 10 dvāre thito“ ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā taṃ āgacchantāṃ disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthāraṃ katvā massukammādīni kārāpetvā sābbābharaṇapati- maṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena¹⁰ tena saddhiṃ sukhanisino mātāpitunnaṃ pavattiṃ pucchitvā anāgamana- 15 bhāvaṃ suṇi. Sākho pi „Pottiyō maṃ rañño santike pari- bhindeyyā 'ti, mayi pana gate kiñci vattuṃ na sakkhissatīti“ tath' eva agāmasi. Pottiyō tassa santike yeva rājānaṃ āmantetvā “deva ahaṃ maggakilanto 'Sākhassa gehaṃ gantvā vissamitvā idhāgamissāmīti' āgamiṃ¹¹, atha maṃ Sākho 20 'nāhaṃ¹² jānāmīti' vatvā koṭṭhāpetvā¹³ gīvāya¹⁴ gāhāpetvā nīharāpesī saddaheyyāsi tvaṃ etan¹⁵“ ti vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Na vāhaṃ etaṃ jānāmi ko vāyaṃ kassa vā ti vā
yathā Sākho vadi¹⁶ evaṃ Nigrodha kin ti maññasi. 57. 25
2. Tato galavinītena purisā niddhāpayiṃsu¹⁷ maṃ
datvā mukhapahārāni Sākhassa vacanaṃkarā. 58.
3. Etādisaṃ dummatinā akataññuna¹⁸ dubbhinā
kataṃ anariyaṃ¹⁹ Sākhena sakhinā te janādhīpā 'ti. 59.

¹ Bā -cehi. ² Bā adds so cintesi. ³ Cks ahaṃ, Bā omits ayaṃ. ⁴ Bā nan. ⁵ Bā koṭṭā-.

⁶ Bā -yaṃ. ⁷ Cks -dubhi, Bā dubbhi. ⁸ Bā koṭṭāpe-. ⁹ Bā adds deva. ¹⁰ Cks-rasapari-
bho-. ¹¹ Cs -mi, Bā idhāgamīti. ¹² Bā add taṃ. ¹³ Bā koṭṭā-. ¹⁴ Bā -yaṃ. ¹⁵ Cks
evan. ¹⁶ Bā yadi, Bf cari. ¹⁷ Bā niddā-. ¹⁸ Bā -nā. ¹⁹ Bā anadiyaṃ.

Tattha kintī maññasīti yathā mañ Sākho avadi¹ kiñ tvam pi evam
eva maññasi udāhu aññathā² maññasi, mañ Sākho evam vadeyyā 'ti³ saddhaasi,
tañ⁴ na saddhasīti, galavinītenā 'ti galaggahena, dubbhinā ti mittadub-
bhinā.

5 Tam sutvā Nigrodho catasso gāthā abhāsi:

4. Na vāham etañ jānāmi na pi me koci saṁsati
yam me tvam⁵ samma akkhāsi Sākhena katanam⁶ katanam. 60.

5. Sakhīnam sājīvakaro mama Sākhassa c' ūbhayañ,
tvam no 's' issariyañ dātā manussesu mahantatañ,

10 tay' amhā labbhita iddhi⁷, ettha me n' atthi saṁsayo. 61.

6. Yathāpi bījañ aggismiñ dayhati na virūhati
evam katanam asappurise nassati na virūhati. 62.

7. Kataññumhi ca⁸ posamhi silavante ariyavuttine
sukhette viya bījāni katanam tamhi na nassatīti. 63.

15 Tattha⁹ saṁsatīti¹⁰ ācikkhati, katanam katan ti ākaḍḍhanavikaḍ-
ḍhanapothanakottaṇasamkhātāñ¹² katanam¹² katan ti attho, sakhīnam sājīva-
karo ti samma Pottiya tvam sahāyakānañ sājīvakaro¹³ jīvikāya uppādetā¹⁴,
mama Sākhassa cūbhayan ti mayhañ ca Sākhassa ca ubhinnam pi sakhīnan
ti attho, tvam no sissariyan ti tvam no āsi issariyañ dātā¹⁵, tava santikā
20 amhehi imañ laddham¹⁶, mahantatan ti mahantabbhāvañ.

Evam¹⁷ pana¹⁸ ettakam kathente Nigrodhe Sākho tatth'
eva atthāsi. Atha nañ rājā „Sākha imañ Pottikam sañjānā-
sīti“ pucchi. So tuñhi aho. Ath' assa rājānañ¹⁹ āṇāpento²⁰
atthamañ gātham āha:

25 8. Imañ ca jammañ nekatikam asappurisasintakam²¹
hanantu Sākhāñ sattihi²², nāssa icchāmi jivitan ti. 64.

Tattha jamman ti lūmakam, nekatikan ti vañcakanam²³.

Tam sutvā Pottiko „mā esa bālo mañ nissāya nassatū“
'ti cintetvā navamañ gātham āha:

¹ B^s acari. ² B^d yathā. ³ B^d si. ⁴ B^d me. ⁵ C^{ks} tañ. ⁶ B^d katanam na, B^f
kaḍḍhanam, C^s katanam. ⁷ so C^{ks}; B^f B^d labhita iddhi. ⁸ B^d va. ⁹ B^d add me. ¹⁰
B^d add mañ. ¹¹ C^{ks} -kodhana sam-. ¹² B^d katanam na. ¹³ B^d su-. ¹⁴ C^s -to, B^d
-detvā. ¹⁵ allthree MSS. āsi, C^s -yadātā. ¹⁶ B^d imañ sampatti amhehi laddham. ¹⁷ B^d
evañca. ¹⁸ B^d add vatvā. ¹⁹ C^{ks} rājānañ, B^d rājadañam. ²⁰ C^s ānā-. ²¹ C^s cittakam,
B^d cintitañ. ²² C^{ks} sahinti? C^s santihi, B^d sattihi? ²³ B^d vañcanikam.

9. Khamyat' assa mahārāja, pāṇā duppaṭṭāṇayā,
khama deva asappurisassa, nāssa icchām' ahaṃ vadhan ti. 65.

Tattha khamyatassā 'ti khamyatam¹ assa, etassa asappurisassa khamathā
'ti attho, duppaṭṭāṇayā ti matassa nāma pāṇaṃ paṭṭānetum² na
sakkā.

5

Rājā tassa vacanaṃ sutvā Sākhassa khami, senāpatitṭhānam
pi Pottiyassa³ dātukāmo āsi⁴, so pana na icchi. Ath' assa
sabbasenīnaṃ⁵ vicāraṇārahaṃ bhaṇḍāgārikatṭhānaṃ nāma
adāsi. Pubbe⁶ kir' etaṃ ṭhānantaraṃ nāhosi, tato paṭṭhāya
jātaṃ⁷. Aparabhāge Pottikabhaṇḍāgāriko⁸ puttadhītāhi vaḍ- 10
ḍhamāno attano puttadhītānaṃ ovādasena osānagātham
āha:

10. Nigrodham eva seveyya,
na Sākhā upasaṃvase, (J. I. p. 152. Māhavastu
Nigrodhasmiṃ⁹ mataṃ seyyo I. p. 366. Dh. p. 329.) 15
yañce Sākhasmi¹⁰ jīvitan ti. 66.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi akataññū
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sākho Devadatto ahosi, Pottiko Ānando.
Nigrodho aham evā“ 'ti. Nigrodhajātakaṃ.

8. Takkaḷajātaka.

20

Na takkaḷā¹¹ santi na āḷupānīti¹². Idaṃ S. J. v. ekaṃ
pituposakaṃ upāsakaṃ ā. k. So kira ekasmiṃ daḷiddakule¹³
paccājāto¹⁴ mātari kālakatāya pāto va utṭhāya¹⁵ dantakaṭṭhamukho-
dakādīni karonto bhatim vā kasim vā katvā laddhavibhavanurūpena
yāgubhattādīni sampādetvā pitaraṃ posesi. Atha naṃ pitā āha: 25
„tāta tvaṃ ekako va anto ca bahi ca kattabbaṃ karosi, ekaṃ te kula-
dārikaṃ ānessāma¹⁶, sā te gehe kattabbaṃ karissatīti“. „Tāta
itthiyo nāma gharaṃ āgatā n' eva mayhaṃ na tumhākaṃ cittasukhaṃ¹⁷
karissanti, mā evarūpaṃ cintayittha, ahaṃ yāvajīvaṃ tumhe posetvā

¹ Bā khamatu ² Bā pati-. ³ Bā -yasseeva. ⁴ Bā ahosi. ⁵ Bā -senānaṃ, C^s
-senīnaṃ. ⁶ Bā adds pi. ⁷ Bā jānāti. ⁸ Bā -ko-. ⁹ C^s -smi. ¹⁰ C^k Bā
-smiṃ. ¹¹ C^k -lā. ¹² C^k ālu-, Bā āluvā-. ¹³ C^s Bā -li-. ¹⁴ Bā^s pacchā-.
¹⁵ Bā upaṭṭhāya. ¹⁶ Bā ānema. ¹⁷ Bā cittaṃ-.

tumhākaṃ accayena jāniṣṣāmi¹. Ath' assa pitā anicchamānakassa² ekam kumārikaṃ ānesi, sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārikā ahoṣi nicavutti. Sāmiko pi 'ssa „mama pitu upakārikā“ ti tussitvā laddhaṃ laddhaṃ manāpaṃ manāpaṃ āharitvā deti, sāpi taṃ [sasurass' eva
 5 upanāmeti³. Sā aparabhāge cintesi: „mayhaṃ sāmiko laddhaṃ laddhaṃ pitu adatvā mayham eva deti, addhā pitari nisheho jāto, imaṃ mahallakaṃ eken' upāyena mama sāmikassa paṭikkulāṃ katvā gehā nīharāpessāmi⁴“ sā tato paṭṭhāya udakaṃ atisītaṃ vā accuṇhaṃ vā⁵ atiloṇaṃ vā aloṇaṃ vā bhattaṃ uttaṇḍulaṃ vā atikilinnā⁶ vā
 10 ti⁷ evamādiṇi tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṃ kujjhante „ko imaṃ mahallakaṃ upaṭṭhātum sakkhissati⁸“ pharusāni vatvā kalahaṃ vaḍḍheti⁹. Tattha tattha khelaṇiṇi chaddetvāpi sāmikaṃ ujjhāpesi¹⁰, „passa¹¹ pitu kammaṃ, 'idaṃ c' idaṃ ca mā karīti¹²“ vutto¹³ kujjhati, imasmiṃ gehe pitaraṃ vā¹⁴ vāsehi maṃ vā“ ti. Atha naṃ
 15 so „bhadde, tvaṃ daharā, yattha katthaci jīvituṃ sakkhissasi, mayhaṃ pitā mahallako, tvaṃ tassa¹⁵ asahantī imamahā gehā nikkhamā“ ti āha. Sā bhītā „ito¹⁶ paṭṭhāya evaṃ na karissāmi¹⁷“ sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmen' eva paṭijaggituṃ ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbālho Sattu santikaṃ¹⁸
 20 dhammasavanāya agantvā¹⁹ tassā pakatiyaṃ ṭhitakāle agamāsi²⁰. Atha naṃ S. „kiṃ upāsaka sattatṭhādivasāni dhammasavanāya nāgato sīti“ pucchi. So taṃ kāraṇaṃ kathesi. „Idāni tāva²¹ tassā kathaṃ agahetvā pitaraṃ na nīharāpesi, pubbe pana²² etissā kathaṃ²³ gahetvā pitaraṃ āmakasusānaṃ netvā āvāṇe nikhaṇi²⁴, maraṇakāle ahaṃ²⁵
 25 sattavassiko hutvā mātāpitunnaṃ guṇaṃ kathetvā pitughātakammaṃ²⁶ nivāresiṃ, tadā tvaṃ mama kathaṃ sutvā tava pitaraṃ yāvajīvaṃ paṭijaggitvā saggaṇarāyano jāto, sv-āyaṃ mayā dinnaovādo²⁷ bhavantara-gatam pi taṃ²⁸ na vijahīti²⁹ iminā kāraṇena tassā kathaṃ gahetvā³⁰ idāni tayā pitā na nīhaṇo³¹“ ti vatvā tena yācito a. ā.:

30 A. B. Br. r. k. aññatarasmiṃ Kāsigāme ekassa kulassa³² ekaputto ahoṣi nāmena Vasiṭṭhako³³ nāma. So mātāpitaro

¹ Bā pabbajissāmi. ² Ck - mānatassa, Bā - mānasseva. ³ Cks - mesīti. ⁴ Bā adds āhari sūpaṇ. ⁵ Bā - kilinaṃ, Cks - kilantaṃ. ⁶ Bā omits ti. ⁷ C - esi, Bā - etvā. ⁸ Bā kujjhā-. ⁹ Bā has added te. ¹⁰ Bā - e. ¹¹ Bā mā added afterwards in the place of vā. ¹² Bā et-. ¹³ Bā ito. ¹⁴ Bā - ke. ¹⁵ Cks āg-. ¹⁶ Ck āg-. ¹⁷ Bā satthā idāni tuvaṃ. ¹⁸ Bā adds te. ¹⁹ Bā adds sutvā. ²⁰ Ck nikhaṇitvā, C - nikkhāṇitvā, Bā khīpitvā. B - āvāṇaṃ khaṇitadā. ²¹ Bā omits ahaṃ. ²² Ck kammā, C - takakammā, Bā - takakammam. ²³ Bā dinno-. ²⁴ Cks naṃ. ²⁵ Bā - hatī. ²⁶ Bā ag-. ²⁷ Bā nīhato. ²⁸ Bā kulaghare. ²⁹ Bā pavīṭhako corr. to savi-.

patijagganto aparabhāge mātari kālakatāya pitaraṃ posesīti
 sabbaṃ¹ paccuppannavatthuniyāmen² eva kathetabbam. Ayaṃ
 pan³ ettha viseso: Tadā sā itthi „passa pitu kammaṃ, idaṇ
 c⁴ idaṇ ca mā karīti⁵ vutto⁶ kujjhatīti⁷“ vatvā „sāmi pitā te
 caṇḍo pharusso niccam⁸ kalahaṃkaro⁹, jarājiṇṇo vyādhipīḷito¹⁰
 nacirass¹¹ eva marissati, ahaṃ¹² etena saddhiṃ ekagehe vasitum¹³
 na sakkomi, sāyam p¹⁴esa¹⁵ katipāhen¹⁶ eva¹⁷ marissat¹⁸ eva¹⁹, tvaṃ
 etaṃ āmakasusānaṃ netvā āvāṭaṃ khaṇitvā tattha naṃ pak-
 khipitvā kuddālena sīsaṃ chinditvā²⁰ jīvitakkhayaṃ pāpetvā
 upari paṃsunā chādetvā āgacchā²¹“ ti āha. So²² punappuna²³
 vuccamāno²⁴ „bhaddo purisaṃmāraṇaṃ²⁵ nāma bhāriyaṃ, kathaṃ
 naṃ māressāmīti²⁶“ āha. „Ahaṃ te upāyaṃ ācikkhissāmīti²⁷.
 „Acikkha tāvā²⁸“ ti. „Sāmi, tvaṃ paccūsakāle pitu nipanna-
 tthānaṃ gantvā yathā sabbe suṇanti evaṃ mahāsaddaṃ katvā
 ‘tāta asukagāmetumhākakaṃ dhāraṇako²⁹’ atthi, mayigate na deti,
 tumhākaṃ accayena na dassat³⁰ eva, sve yānake nisīditvā pāto
 va gacchissāmā³¹“ ti vatvā tena vuttavelāyaṃ eva vuṭṭhāya³²
 yānakaṃ yojetvā tattha naṃ nisīdāpetvā āmakasusānaṃ netvā
 āvāṭe nikhaṇitvā³³ corehi acchinnasaddaṃ katvā³⁴ sīsaṃ³⁵
 nahāyitvā āgacchā³⁶“ ti. Vasiṭṭhako³⁷ „atth³⁸ esa upāyo“ ti³⁹
 tassā vacanaṃ sampaticchitvā yānakaṃ gamanasajjakaṃ⁴⁰
 akāsi. Tassa pan⁴¹ eko⁴² sattavassiko putto atthi paṇḍito
 vyatto, so mātu vacanaṃ sutvā „mayhaṃ mātā pāpadhammā,
 pitaraṃ me pitighātakammaṃ⁴³ kāreti⁴⁴, ahaṃ imassa pitighā-
 takammaṃ⁴⁵ kātum na dassāmīti⁴⁶“ saṇikaṃ⁴⁷ gantvā ayyakena
 saddhiṃ nipajji. Vasiṭṭhako⁴⁸ pi itarāvuttavelāya⁴⁹ yānakaṃ yoje-
 tvā „ehi tāta uddhāraṃ sodhessāmā⁵⁰“ ti pitaraṃ yānake nisīdā-
 pesi. Kumārako pi paṭhamataraṃ yānakaṃ abhirūhi. Vasiṭṭhako⁵¹

¹ Bā adds vatthu. ² Bā -e. ³ Bā -karoti. ⁴ Bā ahaṇ ca. ⁵ Bā nisaṃsayāṃ so.

⁶ Bā -hena. ⁷ Bā -ti yeva. ⁸ Bā bhind-. ⁹ Bā adds tāya. ¹⁰ Bā -nāya. ¹¹

Cks -ma-. ¹² Bā uddhā-. ¹³ Bā C^s -mī. ¹⁴ Bā uṭṭhāya. ¹⁵ Bā -taṃ khaṇitvā.

¹⁶ Bā adds māretvā āvāṭe pakkhipetvā. ¹⁷ Bā adds bhinnitvā. ¹⁸ Bā pavīṭhako

pi corr. to sav-. ¹⁹ Bā -sajjaṃ. ²⁰ Cks eke. ²¹ Bā pitu-. ²² Bā -si. ²³ Bā

santikaṃ. ²⁴ Bā pavīṭhako corr. to sav-. ²⁵ Bā -rū corr. to -rāya. ²⁶ so all three MSS.

taṃ nivāretuṃ asakkonto ten' eva saddhiṃ āmakasusānaṃ
gantvā pīṭaraṇ ca puttaṇ¹ ca yānakena saddhiṃ ekamante
ṭhapetvā sayam otarivā kuddālapīṭakaṃ ādāya ekasmiṃ
paṭicchannaṭṭhāne² caturassaāvāṭaṃ khaṇitum ārabhi. Kumāro³
5 otarivā tassa santikaṃ gantvā ajānanto viya kathaṃ⁴ samuṭṭhā-
petvā paṭhamam gātham āha:

1. Na takkaḷā⁵ santi na ālupāni⁶

na biḷāliyo⁷ na kalambāni⁸ tāta,

eko araṇṇamhi susānamajjhe

10 kimatthiko tāta khaṇāsi⁹ kāsuna ti. 67.

Tattha na takkaḷā¹⁰ ti piṇḍalukandā na santi¹¹, ālupānīti¹² āluka-
kandā¹³, biḷāliyo¹⁴ ti biḷāravallikandā, kalambānīti tālakandā¹⁵.

Ath' assa pitā dutiyaṃ gātham āha:

2. Pitāmaho tāta sudubbalo te

15 anekavyādhīhi dukhena¹⁶ phuṭṭho¹⁷,

tam aji' ahaṃ nikhaṇissāmi sobbhe,

na hi 'ssa taṃ jīvitam rocayāmiti. 68.

Tattha anekavyādhīhīti anekehi vyādhīhi uppannena dukkhena
phuṭṭho¹⁷, na hissa tan ti ahaṃ hi assa tava pitāmahassa taṃ dujjīvitam na
20 icchāmi, evarūpā jīvītā maraṇam ev' assa varan ti maññamāno taṃ sobbhe
nikhaṇissāmiti.

Taṃ sutvā kumāro upaḍḍhagātham¹⁸ āha:

3. Saṃkappam etaṃ paṭiladdha pāpaṃ¹⁹

accāhitaṃ²⁰ kamma²¹ karosi luddan ti.

25 Tass' attho: tāta tvaṃ pīṭaram dukkhā mocessamīti²² maraṇadukkhena
yojento etaṃ pāpakaṃ saṃkappaṃ paṭiladdhā²³ tassa ca saṃkappassa vasena
hitam atikkamma ṭhitattā accāhitaṃ kamma karosi luddan ti.

Evaṃ ca pana vatvā pitu hatthato kuddālaṃ gahetvā
avidūre aññaṃ²⁴ āvāṭaṃ khaṇitum ārabhi. Atha naṃ pitā

¹ Bā kumārakaṇ. ² Bā -nne ṭhāne. ³ Bā -rako. ⁴ Ck taṃ. ⁵ Cks Bf -lā. ⁶ Bds -vāni. ⁷ Ck biḷā-. ⁸ Bā kaḷ- corr. to kal-, Ck kalambiyō. ⁹ Ck Bdf kha-
ṇasi. ¹⁰ Ck -lā. ¹¹ kandā na santi wanting in Cks. ¹² Bds -vānīti. ¹³ Cks
-da, Bā āluva-. ¹⁴ Ck biḷā-. ¹⁵ Bā kāla-. ¹⁶ Bdf dukkhena. ¹⁷ Cks phuṭṭho.
¹⁸ Bā -ḍḍhagāthā-. ¹⁹ Bā pāpakaṃ. ²⁰ Cks asāhi-. ²¹ Bdf kammaṃ. ²² Bā
pamo-. ²³ Bā -laddham. ²⁴ Bā aññataraṃ.

upasaṃkamitvā „kasmā tāta āvātaṃ khaṇasīti“ pucchi. So¹
tassa kathento tatiyaṃ gātham pūresi²:

3^b. Mayāpi tāta paṭilacchase tuvaṃ
etādisaṃ kamma jarūpanīto³,
taṃ kullavattaṃ⁴ anuvattamāno
aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 69. 5

Tass' attho: tāta aham pi etasmiṃ⁵ sobbhe taṃ mahallakakāle nikhaṇis-
sāmi, iti kho tāta mayāpi kate⁶ imasmiṃ sobbhe tuvaṃ jarūpanīto⁷ etādisaṃ
kammaṃ paṭilacchase, yaṃ etaṃ tayā pavattitaṃ kulavattaṃ anuvattamāno
vayappatto bhariyāya saddhiṃ vasanto aham pi taṃ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 10

Ath' assa⁸ pitā catutthaṃ gātham āha:

4. Pharusāhi vācāhi pakubbamāno
āsajja maṃ tvaṃ vadase kumāra,
putto mama⁹ orasako samāno
ahitānukampi me tvaṃ si puttā 'ti. 70. 15

Tattha pakubbamāno ti abhivhavanto, āsajjā 'ti ghaṭṭetvā.

Evam vutte paṇḍitakumārako ekaṃ paṭivacanagātham dve
udānagāthā ti tisso gāthā abhāsi:

5. Na t' āhaṃ¹⁰ tāta ahitānukampī
hitānukampi te aham pi tāta,
pāpaṃ ca taṃ kamma¹¹ pakubbamānaṃ
arahāmi no vārayitum tato hi. 71. 20

6. Yo¹² mātaraṃ¹³ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
adūsa¹⁵ke hiṃsati pāpadhammo¹⁶,
kāyassa bhedā abhisamparāyaṃ
asaṃsayam so nirayaṃ pareti¹⁷. 72. 25

7. Yo¹⁸ mātaraṃ¹⁹ pitaraṃ vā Vasiṭṭha¹⁴
annena pānena upatṭhahāti

¹ Cks omit so. ² Bā gāthamāha. ³ Bāf kammaṃ jaro-. ⁴ Bāf kula-. ⁵ Bā
eka-. ⁶ C^s tate, Bā nikkhaṇite. ⁷ Bā jaro-. ⁸ Bā tassa in the place of
athassa. ⁹ C^s mamaṃ. ¹⁰ Bā natahaṃ corr. to na cāhaṃ. ¹¹ Bā kammaṃ.
¹² Cks so. ¹³ Cks add vā. ¹⁴ Cks saviṭṭha, Bāf saviṭha. ¹⁵ Cks -ko, Bā -ko
corr to -ke. ¹⁶ Cks -ā. ¹⁷ C^s paroti, C^s papoti, Bā pureti, Bf upeti. ¹⁸ Cks
so. ¹⁹ all three MSS. add vā.

kāyassa bhedaḥ abhisamparāyaṁ
asaṁsayam so sugatim paretīti¹. 73.

Imaṁ² pana puttassa dhammakatham sutvā pitā aṭṭhamam
gātham āha:

- 5 s. Na me tvaṁ putta ahitānukampī
hitānukampi me tvaṁ si putta,
ahaṁ ca taṁmātarā vuccamāno
etādisaṁ kamma³ karomi luddan ti. 74.

Tattha ahaṁca taṁmātarā ti ahaṁ ca te mātara, ayaṁ eva vā pāṭho.

- 10 Taṁ sutvā kumārako⁴ „tāta, itthiyo nāma uppanne dose
aniggayhamānā punappuna pāpaṁ karonti, mama mātā yathā
puna evarūpaṁ na karoti tathā naṁ paṇāmetum⁵ vaṭṭatīti“
navamaṁ gātham āha:

9. Yā te sā bhariyā anariyarūpā
15 mātā mam' esā sakiyā⁶ janettī
niddhāmase⁷ taṁ sakā agārā,
aṇṇam pi te sā dukkham āvaheyyā 'ti. 75.

- Vasiṭṭhako⁸ paṇḍitaputtassa katham sutvā somanassajāto
huvā „gacchāma tātā“ 'ti saddhim puttena ca pitarā ca yānake
20 nisīditvā pāyāsi. Sāpi kho anācārā „nikkhamtā no gehā kāla-
kaṇṇīti“ haṭṭhatutṭhā allagomayena puñchitvā⁹ pāyāsaṁ pacitvā
āgamanamaggaṁ oloketi te āgacchānte disvā „nikkhamtaṁ
kālakappaṁ puna gahetvā āgato“ ti kujjhivā „are niggatika“¹⁰
nikkhamtaṁ kālakappaṁ puna ādāya āgato sīti“ paribhāsi¹¹.
25 Vasiṭṭhako¹² kiñci avatvā yānakaṁ mocetvā „anācāre kiṁ
vadesīti“ taṁ sukoṭṭhitaṁ koṭṭhetvā¹³ „ito paṭṭhāya imaṁ
gehaṁ mā pāvīsīti“¹⁴ pāde gahetvā nikkaḍḍhi. Tato
pitarāṇi ca puttaṇi ca¹⁵ nahāpetvā sayam pi nahāyitvā¹⁶

¹ Bā pureti, Bf upeti. ² Cks idaṁ. ³ Bāf kamman. ⁴ Bā -ro. ⁵ Ck pana-, Bā panā-. ⁶ Bāf jātiyā. ⁷ Bāf niddhāpaye. ⁸ Bā saviṭṭhako. ⁹ Cs pucchitvā, Bā upalimpitvā, Bf upalimpitvā. ¹⁰ Bā nikatika. ¹¹ Cks -hāsi. ¹² Cks saviṭṭha-, Bā pavitha-corr. to sav-. ¹³ Bā -koṭṭi- koṭṭe-. ¹⁴ Cks pa-. ¹⁵ Cks add sayam. ¹⁶ Cks omit sayampi nahāyitvā.

tayo pi pāyāsaṃ paribhuñjimsu. Sāpi pāpadhammā
 katipāhaṃ aññasmiṃ gehe vasi. Tasmim kāle putto pitaraṃ āha:
 „tāta mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātu
 mamkubhāvakaranatthaṃ¹ ‘asukagāme mama mātuladhītā atthi,
 sā mayhaṃ pitaraṃ ca puttaṃ ca maṇi ca paṭijaggissati, taṃ²
 ānessāmīti’ vatvā mālāgandhādīni ādāya yānakena nikkhamitvā
 khettaṃ anuvicaritvā sāyaṃ āgacchathā“³ ti. So tathā akā-
 si. Paṭivissakakule itthiyo „sāmiko kira te aññaṃ bhariyaṃ
 ānetuṃ asukagāmaṃ nāma gato“⁴ ti tassā ācikkhimsu. Sā
 „idāni ‘mhi taṃtā, n’atthi me puna okāso“⁵ ti bhītatasi tā hutvā⁶
 „puttaṃ eva yācissāmīti“⁷ saṅkaṃ puttassa santikaṃ gantvā
 tassa pādesu patitvā „taṃ tṭhapetvā“⁸ añño mama paṭisaranāṃ
 n’ atthi, ito paṭṭhāya tava pitaraṃ ca pitāmahaṃ ca alaṃka-
 tacetiyaṃ viya paṭijaggissāmi⁹, puna mayhaṃ imasmiṃ ghare
 pavesaṃ¹⁰ karohīti¹¹ āha. So „sādhu amma, sace puna eva-
 rūpaṃ na karissatha¹² karissāmi¹³, appamattā hothā“¹⁴ ti vatvā
 pitu āgamanakāle dasamaṃ gātham āha:

10. Yā te sā⁷ bhariyā anariyarūpā

mātā mam’ esā sakiyā⁸ janettī

dantā kaṇeru⁹ va vasūpanitā

20

sā pāpadhammā punarāvajātū¹⁰ ti. 76.

Tattha kaṇeru⁹ vā¹¹ ti¹² idāni sā ānañjakāraṇaṃ¹³ kārītā hatthinī viya
 dantā vasaṃ upanītā nibbisevanā, punarāvajātū¹⁴ ti puna imaṃ gehaṃ
 āgacchatū¹⁵ ti.

Evam so pitu¹² kathetvā gantvā mātaraṃ ānesi. Sā sāmi-
 kaṃ ca sasuraṃ ca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā¹³ dham-
 mena samannāgatā hutvā sāmikaṃ ca sasuraṃ ca puttaṃ ca
 paṭijaggi, ubho pi ca puttassa ovāde tṭhatvā dānādīni puññāni
 karitvā¹⁴ saggaparāyanā ahesuṃ.

¹ C^k -kārāṇa-. ² B^d tāta tṭhapetvā taṃ. ³ B^d -mīti. ⁴ B^d -sanaṃ. ⁵ C^k
 na karissa e, B^d na karissasī, ⁶ after karissasī B^d has added ti na karissāmi
 tātā ti tena hi. ⁷ B^d omits sā. ⁸ B^d sakiyā? corr. to jātiyā, B^f jātiyā. ⁹
 B^d f kareṇu. ¹⁰ B^d adds tāta. ¹¹ all three MSS. āṇ-. ¹² B^d adds dhammaṃ.
¹³ C^k -ta. ¹⁴ B^d kareṭva.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pituposako sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi): „Tadā pitā ca putto ca suṇisā ca ete¹ yeva ahesuṃ, paṇḍitakumārako pana² aham evā³ ti. Takkaḷa-jātakam.

5

9. Mahādhammapālajātaka.

Kinte vatan ti. Idam S. paṭhamagamanena Kapilapuram gantvā Nigrodhārāme v. pitu nivesane raṇṇo asaddahanam ā. k. Tadā hi Suddhodana-mahārājā vīsatisahassabhikkhuparivārassa Bhagavato attano nivesane yāgukhajjakam datvā antarābhatte
 10 sammodaniyam karonto „bhante tumbhākam padhānakāle devatā āgantvā ākāse thatvā ‘putto te Siddhatthakumāro apāhārātāya mato’ ti mayham ārocesun“ ti āha, Satthārā ca „saddahi³ mahārājā“ ti vutte „na saddahiṃ bhante⁴, ākāse thatvā kathentiyo pi pana⁵ devatā ‘mama puttassa bodhitale buddhattam apatvā⁶ parinibbānam nāma n’
 15 atthīti’ paṭikkhipin“ ti āha. „Mahārāja pubbe⁷ tvaṃ Mahādhammapālakāle pi ‘putto te mato, imāni ‘ssa atṭhīnīti’⁸ dassetvā vadantassa pi disāpāmokkhācariyassa ‘amhākam kule taruṇakāle kālakiriya nāma n’ atthīti’ na saddahi, idāni pana kasmā saddahissatīti“⁹ vatvā tena yācito a. ā.:

20

A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe Dhammapālagāmo nāma ahosi, so Dhammapālakulassa vasanatāya etaṃ nāmaṃ labhi, tattha dasannaṃ kusalakammapathadhammānam pālanato Dhammapālo tv-eva¹⁰ paññāto brāhmaṇo¹¹ paṭivasati. Tassa¹² kule antamaso dāsakammakarāpi dānam denti sīlam rakkhanti uposathakam-
 25 maṃ¹³ karonti. Tadā B. tasmīṃ kule nibbatti, Dhamma-pāla kumāro tv-ev’ assa¹⁴ nāmaṃ karimsu. Atha naṃ vayap-pattam pitā sahasam datvā sippuggahanatthāya¹⁵ Takkaḷam pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippam uggaṇhi¹⁶, pañcannaṃ mānavakasatānam jeṭṭhantevāsiko ahosi.
 30 Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kalam akāsi. Acariyo mānava-

¹ Cks te. ² Bā -māro pi. ³ Bā saddahasi pana. ⁴ Bā adds ti. ⁵ Bā omits pana. ⁶ Cks āpatvā, Bā app-. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā adds atthini. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā teva. ¹¹ Bā adds tattha. ¹² Bā tasmīṃ. ¹³ Bā -satham, omitting kamam. ¹⁴ Bā tevassa. ¹⁵ Cks sippagah-. ¹⁶ Bā gaṇhi.

parivuto¹ nātigaṇena saddhiṃ rodanto² susāne tassa sarīrakiccaṃ
 kāreti³, tattha ācariyo ca nātivaggo c' assa antevāsikā ca
 rodanti paridevanti, Dhammapālo c' eko⁴ na rodanti na pari-
 devati, api ca kho pana tesu pañcasatesu māṇavesu susānā
 āgama⁵ ācariyassa santike nisīdītvā „aho evarūpo nāma 5
 ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāle yeva mātāpitūhi
 vippayutto maraṇaṃ patto“ ti vadantesu „sammā⁶ tumhe
 ‘taruno’ ti bhāṇatha, atha kasmā⁷ taruṇakāle yeva mato⁸, ayuttaṃ
 taruṇakāle maritun“ ti aha. Atha naṃ te āhaṃsu: „kiṃ pana
 samma tvaṃ imesaṃ sattānaṃ maraṇasabhāvaṃ⁹ na jānāsīti“. 10
 „Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāle yeva
 marantīti“. „Nanu aniccā sabbe saṃkhārā hutvā abhāvino“
 ti. „Saccaṃ aniccā¹⁰, daharakāle pana sattā na maranti,
 mahallakakāle¹¹ aniccataṃ¹² pāpuṇantīti“. „Kiṃ pana samma¹³
 Dhammapāla tumhākaṃ gehe na keci¹⁴ marantīti“. „Daharakāle 15
 pana¹⁵ na maranti, mahallakakāle yeva marantīti¹⁶. Kiṃ paṇ'
 esā tumhākaṃ kule¹⁷ paveṇīti“. „Āma kule¹⁷ paveṇīti“.
 Māṇavā taṃ tassa kathaṃ ācariyassa ārocesum. Atha naṃ
 so pakkosāpetvā pucchi: „saccaṃ kira tāta Dhammapāla tumhā-
 kaṃ kule daharakāle na mīyanti“. „Saccaṃ ācariyā“ ti. 20
 So tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya acchariyaṃ
 vadati, imassa pitu santikaṃ gantvā pucchitvā sace etaṃ sac-
 caṃ aham pi tam eva dhammaṃ paripūressāmīti¹⁸“. So put-
 tassa kattabbakiccaṃ katvā sattaṭṭhadivasaccayena Dhamma-
 pālaṃ pakkosāpetvā „tāta ahaṃ vippavasissāmi¹⁹, tvaṃ yāva 25
 mamāgamanā ime māṇave sippaṃ vācehi“ vatvā ekass’

¹ Bā -vakapa-. ² Bā adds kandanto. ³ Bā -resi, Ck -resīti corr. to -reti. ⁴
 Bā veko. ⁵ Bā gamma. ⁶ Bā -a. ⁷ Ck a kasmā, Bā kasmā. ⁸ Bā marati
 nanu. ⁹ Bā -nabbhāvaṃ. ¹⁰ Cks -aṃ. ¹¹ Bā adds pana maranti, C^s pana sattā
 na maranti mahallakakāle. ¹² Ck aniccantaṃ, C^s aniccantaṃ corr. to aniccantaṃ.
¹³ Bā omits samma. ¹⁴ Cks kiñci, Bā teci corr. to keci. ¹⁵ Bā adds sattā. ¹⁶
 Bā -ranti. ¹⁷ Bā kula. ¹⁸ Bā purissāmīti. ¹⁹ Cks -vassissāmi, Bā khippaṃ
 āgamissāmi in the place of vi-.

eḷakassa¹ atṭhīni gaheṭvā dhovivā vāsetvā pasibbake katvā ekam
 cullupaṭṭhākam ādāya Takkaṣilato nikkhamivā anupubbenā
 taṃ gāmaṃ patvā „kataram Mahādharmapālassa gehaṃ“ ti
 pucchitvā gantvā dvāre atṭhāsi. Brāhmaṇassa dāsamanussesu
 5 yo yo paṭhamam addasa so so ācariyassa hatthato chattaṃ
 gaṇhi, upāhanam gaṇhi upaṭṭhākassāpi² hatthato pasibbakam
 gaṇhi, „puttassa vo³ Dhammapālakumārassa ācariyo dvāre
 ṭhito⁴ ti kumārassa pitu ārocethā“ ’ti ca vuttā te „sādhū“ ’ti
 vatvā⁴ ārocayimṣu. So vegena dvāramūlam gantvā „ito ethā“
 10 ’ti taṃ gharam ānetvā⁵ pallamke nisīdāpetvā sabbam pāda-
 dhovanādikkiccam akāsi. Ācariyo bhuttabhōjano sukhakathāya
 nisinnakāle „brāhmaṇa putto te Dhammapālakumāro paññavā
 tiṇṇam vedānam atṭhārasannaṃ ca sippānam nipphattiṃ patto,
 api kho⁶ pan’ ekena aphāsukena jīvitakkhayaṃ patto, sabbe
 15 saṃkhārā aniccā, mā socitthā“ ’ti āha. Brāhmaṇo pāṇim
 paharivā mahāhasitam hasi, „kin nu brāhmaṇa hasasīti“ ca vutte
 „mayham putto na marati, añño koci mato bhavissatīti“ āha.
 „Brāhmaṇa, putto yeva mato⁷, atṭhīni disvā saddahā“ ’ti
 atṭhīni⁸ niharivā „imāni te puttassa atṭhīnīti“ āha. „Etāni
 20 eḷakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayham pana putto
 na marati, amhākam⁹ kule yāva sattamā kulaparivattā taruṇa-
 kāle matapubbā nāma n’atthi, tvaṃ musā bhaṇasīti“. Tas-
 sim khane sabbe pi pāṇim paharivā mahāhasitam hasimṣu.
 Ācariyo taṃ acchariyam disvā somanassappatto hutvā „brāh-
 25 maṇa, tumhākam kulapaveniyam daharānam amaraṇena na sakkā
 ahetukena bhavituṃ, kena vo¹⁰ kāraṇena daharā na miyanti“
 pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyam,
 kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
 30 akkhāhi me brāhmaṇa etam attham,
 kasmā hi tuyham daharā na miyare ti. 77.

¹ Bā ekassa e-. ² Bā -kassa pi- ³ Bā te? ⁴ Bā gantvā. ⁵ Cks atine-. ⁶ Cs
 pi mo, Bā api va kho. ⁷ Bā ate corr. to te. ⁸ Cks omit atṭhīni. ⁹ Bā adds
 hi. ¹⁰ Bā omits vo.

Tattha vatan ti vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti seṭṭhacariyaṃ,
kissa suciṇṇassa 'ti tumbhakaṃ kule daharānaṃ amaraṇaṃ nāma katara-
sucaritassa vipāko¹.

Taṃ sutvā brāhmaṇo yesaṃ guṇānaṃ ānubhāvena tasmiṃ
kule daharā na mīyanti te vaṇṇayanto

5

2. Dhammaṃ carāma, na musā bhaṇāma,
pāpāni kammāni vivajjayāma²,
anariyaṃ parivajjemu sabbaṃ,
tasmā ti³ amhaṃ daharā na mīyare. 78.

3. Suṇoma dhammaṃ asataṃ sataṃ ca,
na cāpi dhammaṃ asataṃ rocayāma,
hitvā asante na jahāma sante,
tasmā -pe-. 79.

10

4. Pubbe va⁴ dānā sumanā bhavāma, (J. III p. 300.)
dadam pi ce⁵ attamanā bhavāma,
datvāpi ce nānutappāma pacchā -pe-. 80.

15

5. Samaṇe mayaṃ brāhmaṇe addhike ca
vanibbake yācanake dalidde
annena pānen' abhitappayāma⁶ -pe-. 81.

6. Mayaṃ ca bhariyaṃ nātikkamāma,
amhe ca bhariyā nātikkamanti,
aññatra tāhi brahmacariyaṃ carāma -pe-. 82.

20

7. Etāsu ve jāyare suggavāsu⁷
medhāvino honti pahūtapaññā
bahussutā vedaguno⁸ ca honti -pe-. 83.

25

8. Mātā pitā ca bhagini bhātaro ca
puttā ca dārā ca mayaṃ ca sabbe
dhammaṃ carāma paralokahetu -pe-. 84.

9. Dāsā ca dasso⁹ anujīvino ca
paricārikā kammakarā ca sabbe

30

¹ Bds add ti. ² Bdf pariva-. ³ Bdf hi. ⁴ Ck na. ⁵ Bd ca. ⁶ Ck pānenahatap-
payāma, C^s pānenahatatapp- corr. to pānenabhitatapp-. ⁷ Bf suttamāsu, Bd
muttamāsu. ⁸ Ck -nā, C^s Bdf -ṇā. ⁹ Bd dāvesyo? Bf dāyyo.

dhammaṃ caranti paralokahetu

tasmā ti¹ amhaṃ daharā na miyare ti 85.

imā gāthā āha.

- Tattha dhammaṃ carāmā 'ti dasakusalakammapathadhammaṃ carā-
 5 ma², attano jīvitahe tu kunthakipillakam³ pi jīvitaṃ na voropema, parabhaṇḍaṃ
 lobhacittena na olokemā 'ti sabbaṃ vitthāretabbaṃ, musāvādo⁴ c' ettha⁵ musā-
 vādisa akaraṇapāpaṃ nāma n' atthi⁶ ussada vasena⁷ puna⁸ vutto, te kira
 hassūdhippāyena pi musā na bhaṇanti, pāpānīti sabbāni pi nirayagāmini⁹
 lāmakakammāni¹⁰, a n a r i y a n ti a r i y a g a r a h i t a ṃ s a b b a ṃ a s u n d a r a ṃ a p a r i s u d d h a ṃ¹¹
 10 kammaṃ parivajjayāma, tasmā ti amhaṃ ti ettha tikāro nipātamatto, tena
 kāraṇena amhākaṃ daharā na miyanti, antarā¹² akālamaraṇaṃ nāma no n' atthi
 attho, tasmā hi¹³ amhaṃ ti pi pāṭho, suṇomā¹⁴ 'ti mayaṃ kiriyavādā¹⁵ nāma
 sappurisaṇaṃ kusala dīpanam pi asappurisaṇaṃ akusala dīpanam pi dhammaṃ
 suṇāma¹⁶, so pana no sutamatto va hoti, taṃ na rocayāma¹⁷, 'ehi pana no sad-
 15 dhīṃ viggaho vā¹⁸ vivādo vā mā hotu¹⁹ 'ti, dhammaṃ suṇoma, sutvāpi hitvā²⁰ asante²¹
 sante vattāma, ekam pi khaṇaṃ na jahāma²² sante²³, pāpamitte pahāya
 kalyāṇamitte sevino va homā²⁴ 'ti, samaṇe mayaṃ brāhmaṇe ti brāhmaṇa
 mayaṃ samitapāpabāhita pāpe paccekabuddhasamaṇabrāhmaṇe pi²⁵ avasesadham-
 mikasamaṇabrāhmaṇe pi adbhikādayo²⁶ sesajane pi annapāneṇa abhitaṇṇamā
 20 'ti attho, pāliyaṃ pana ayaṃ gāthā pubbe va dānā ti gāthāya²⁷ pacchato
 āgacchati²⁸, nātikkaṃ āmā²⁹ 'ti attano bhariyaṃ atikkamitvā bahi aññaṃ
 micchācāraṃ na karoma, añña atra tāhiti tā attano bhariyā³⁰ thapetvā sesa-
 itthiṃ brahmacariyaṃ carāma, amhākaṃ bhariyāpi³¹ sesapurisesu evam eva
 pavattanti³², jāyare ti jāyanti, suggavāsū³³ 'ti susīlāsu uttamitthiṃ, idaṃ
 25 vuttaṃ hoti: ye etāsu sampannasīlāsu³⁴ uttamitthiṃ amhākaṃ puttā jāyanti te
 medhāvino ti evaṃpakārā honti, kuto tesaṃ antarā maraṇaṃ, tasmāpi amhākaṃ
 kule daharā na marantīti, dhammaṃ carāmā³⁵ 'ti paralokatthāya tividhasucari-
 tadhammaṃ³⁶ carāma, dasso³⁷ ti dāsiyo.

Avasāne

- 30 10. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, (Dhp. p. 126. Jāt.
 dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, vol. I. p. 31, Thera-
 esānisamso dhamme suciṇṇe: gāthā by Olden-
 berg p. 35.
 na duggatiṃ gacchati dhammacārī. 86.

¹ Bā hi. ² Cks dhammakarā. ³ Bā -pilli-. ⁴ Bā omits mu-. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā natthi. ⁷ Bā ussannavasena. ⁸ Bā pana. ⁹ Ck -mini, Cs Bā -mini. ¹⁰ Bā omits lāmaak. ¹¹ Cks -ddha. ¹² Bā -re. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ Cs kiriyavādā corr. to -ya-, Bā kiriyathā. ¹⁵ Bā suṇo-. ¹⁶ Ck -mi. ¹⁷ Cks omit vā, ¹⁸ Bā labhitvā. ¹⁹ Bā omits asante. ²⁰ Bā paja-. ²¹ Bā asante. ²² Ck hi. ²³ Bā adbhikāyācaka. ²⁴ Ck gāthā, Cs thā. ²⁵ Bā āgacchato āgacchati corr. to āgato. ²⁶ Bā -yāyo. ²⁷ Bā -yayo pi. ²⁸ Ck pattanti, Bā vattanti. ²⁹ Bā muttamāsū. ³⁰ Cks sammantasi-. ³¹ Bā -taṇḍha-. ³² Bā dāsiyo.

11. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ
 chattaṃ mahantaṃ viya vassakāle,
 dhammena gutto mama Dhammapālo,
 aññassa aṭṭhīni, sukhī kumāro ti 87.
 imāhi dvīhi gāthāhi dhammacārīnam guṇaṃ kathesi.

5

Tattha rakkhatīti dhammo nāṃ¹ esa¹ rakkhito attano² rakkhakaṃ³
 patirakkhati, sukhamaṇvahātīti devamanussasukhaṃ c' eva nibbānasukhaṃ ca
 āharati⁴, na duggatin ti nirayādibhedaṃ duggatīṃ na gacchati, evaṃ brāh-
 maṇa mayāṃ dhammaṃ rakkhāma, dhammo pi amhe rakkhatīti dasseti,
 dhammena gutto ti mahāchattasadisena attano gopitadhammena gutto, aññassa
 aṭṭhīnīti tayā aññānī pan' aṭṭhīni⁵ aññassa eḷakassa vā sunakhassa vā⁶
 bhavissanti, chaḍḍeh' etāni⁷, mama putto sukhī kumāro ti.

Taṃ sutvā ācariyo āha: „mayhaṃ āgamanāṃ suāgamanāṃ
 saphalaṃ no nipphalaṃ“ ti sañjātasomanasso Dhammapālassa
 pitaraṃ khamāpetvā „mayā āgacchantena tumhākaṃ vīmaṃsa- 15
 natthāya imāni eḷakatṭhīni ābhatāni⁸, putto te ārogo⁹ yeva,
 tumhākaṃ rakkhaṇadhammaṃ¹⁰ mayham pi dethā“ ti paṇṇe
 likhitvā katipāhaṃ tattha vasitvā Takkaṣilaṃ gantvā Dhamma-
 pālaṃ sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

S. Suddhodanamahārājassa imaṃ dhammadesanaṃ ā. saccāni 20
 pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne rājā anāgāmiphale patitṭhahi): „Tadā
 mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, ācariyo Sāriputto, parisā Buddha-
 parisā, Dhammapālakumāro pana aham evā“ ti. Mahādharmapāla-
 jātakaṃ.

10. Kukkuṭajātaka.

25

Nāsmase katapāpamhīti. Idaṃ S. Veluvane v. va-
 dhāya parisakkanam ā. k. Dhammasabbhāyaṃ¹¹ bhikkhū
 Devadattassa agunakathaṃ¹² samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto dha-
 nuggahādipayojanena Dasabalassa vadhattham¹³ eva upāyaṃ karotīti“.

¹ Bā -so. ² C^{ks} add rakkhataṃ, Bā rakkhitaṃ. ³ Bā omits rakkhakaṃ. ⁴ Bā
 āvahati. ⁵ Bā pana aṭṭhīni. ⁶ Bā adds aṭṭhīni. ⁷ C^s tiḍḍehotāni, Bā chaḍḍeso-
 tāni, Bā chaḍḍetha tāni. ⁸ Bā āgatāni. ⁹ Bā ar-. ¹⁰ C^s -na-, Bā rakkhita-.
¹¹ Bā -yañhi. ¹² C^s agunaṃkā-, Bā agunā-. ¹³ Bā dhanattham.

S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“
ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe
p'esa mayham vadhāya parisakki¹ yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Kosambiyam Kosambako² nāma rājā rajjam kāresi.

- 5 Tādā B. ekasmiṃ veļuvane kukkuṭayoniyam³ nibbattitvā⁴ aneka-
satakukkuṭaparivāro araṇṇe vasati. Tassāvidūre eko seno
vasati, so upāyena ekaṃ⁵ kukkuṭam gahetvā khādanto ṭhapetvā
B-am sese⁶ khādi, B. ekako va ahosi. So appamatto velāya
gocaram gahetvā veṇugahanam⁶ pavisitvā vasati. Seno⁵ tam
10 gaṇhitum asakkonto „ekena nam upāyena upalāpetvā gaṇhissā-
mīti“ cintetvā tassāvidūre sakhāya niliyitvā „samma kukku-
ṭarāja, tvam mayham kasmā bhāyasi, aham tayā saddhim
vissāsam kattukāmo, asuko⁹ nāma padeso¹⁰ sampannagocarō,
tattha ubho pi gocaram gahetvā aññamaññam piyasamvāsam
15 vasissāmā“ 'ti āha. Atha nam B. āha: „samma mayham tayā
saddhim vissāso nāma n' atthi, gaccha tvan“ ti. „Samma, tvam
mayā pubbe katapāpatāya na saddahasi, ito paṭṭhāya evarūpam
na karissāmīti“. „Na mayham tādisena sabāyen' attho, gacch'
eva¹¹ tvan“ ti. Iti nam yāva tatiyam paṭikkhipitvā „ettakehi
20 aṅgehi samannāgatena puggalena saddhim vissāso nāma kātum
na vaṭṭatīti“ vanaghaṭam unnādentō devatāsu¹² sādhu-kāram
dadamānāsu dhammakatham paṭṭhapento

1. Nāsmase katapāpamhi, nāsmase alikavādine,
nāsmas' attapṭhapaññamhi¹³, atisante pi nāsmase. 88.

- 25 2. Bhavanti h' eke purisā gopipāsakajātikā¹⁴,
ghaṃsanti¹⁵ mañṇe mittāni vācāya na ca kammanā¹⁶. 89.

3. Sukkhañjalipaggahitā vācāya paligunṭhitā
manussapheggū— nāsīde¹⁷ yasmim n' atthi kataññutā. 90.

¹ Ck -sakkhi. Bā -sakkati. ² Bā -piko. ³ Cks kukkuha- throughout. ⁴ Cks
nibbatti. ⁵ Bā ekekaṃ. ⁶ Bā sesam. ⁷ Bā veļu-. ⁸ Bā so se-. ⁹ Bā -kasmim.
¹⁰ Bā -se. ¹¹ Bā gaccha, omitting eva. ¹² Cks -tā. ¹³ Bā nāsmāse attatthap-,
Bf nāsmāse akkattap-. ¹⁴ Bāf -pāsi-. ¹⁵ Cks ghas-. ¹⁶ Bāf -unā. ¹⁷ Bāf nāsīte,
Cks nāsīde-.

4. Na hi aññasacittānaṃ¹ itthīnaṃ² purisānaṃ vā-
nānā va³ katvā saṃsaggaṃ tādisaṃ pi nāsmase⁴. 91.
5. Anariyakammaṃ okkantaṃ⁵ atthetaṃ⁶ sabbaghātināṃ
nisitaṃ va paṭicchannaṃ tādisaṃ pi⁷ nāsmase. 92.
6. Mittarūpen' idh' ekacce sākhallena acetasaṃ 5
vividhehi upāyehi — tādisaṃ pi⁷ nāsmase. 93.
7. Āmisaṃ vā dhaṇaṃ vāpi yattha passati tādiso
dūbhiṃ⁸ karoti dummedho taṃ ca jhatvāna⁹ gacchatīti 94.
imā gāthā āha.

Tattha nāsmase ti nāssase, ayam eva vā pāṭho, na vissase ti vuttaṃ 10
hoti, katapāpamhīti paṭhamakataṭāpe¹⁰ puggale, alikavādīne ti musāvādimhi
pi na vissase, tassa hi akattabbānā nāma pāpānā n' atthi, nāsmasattaṭṭha-
paññāmbhīti¹¹ attano atthāya eva yassa paññā snehavasena na bhajati dhanatthiko
va bhajati¹² tasmiṃ attatṭhapaññe pi na vissase, atisante ti anto upasame
avijjamāne yeva bahi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammante 15
bilapaṭicchannañāsivisasadise¹³ kuhakapuggale, go pipāsakajātikā¹⁴ ti guṇaṃ
pipāsakajātikā¹⁵, pipāsitaḡosadisā¹⁶ ti vuttaṃ hoti, yathā pipāsitaḡavō titthaṃ
otaritvā mukhapūraṃ udakaṃ pīvanti na pana udakassa kattabbayuttakaṃ
karonti evaṃ evaṃ ekacce idaṇ c' idaṇ ca karissūmā 'ti madhuravacanena
mittāni ghaṃsanti¹⁷ piyavacanānucchavikaṃ pana na karonti, tādisesu vissāso 20
mahato anattāya hotīti dīpeti, sukkhañjalīpaggahitā ti paggaḡhitatuecha-
añjalino¹⁸, vācūya paligunḡhitā ti idaṃ dassāma karissūmā 'ti vacanena
paṭicchūditā¹⁹, manussapheggū ti evarūpā asārakā manussapheggū nāma,
nāsīde²⁰ ti nāsīde²¹ evarūpe na upagaccheyya, yasmiṃ natthīti yasmiṃ ca
puggale kataññūtā n' atthi tam pi nāsīde²¹ ti attho, aññasacittānaṃ²² ti aññen' 25
aññena cittena samannāgatānaṃ, labucittānaṃ ti attho, evarūpānaṃ itthīnaṃ vā
purisānaṃ vā na vissase ti dīpeti, nānā va²³ katvā saṃsaggaṃ ti yo²⁴ pi
na sakkā anupagantvā etassa antarāyaṃ kātun ti antarāyakaṇatthaṃ nānākara-
ṇehi²⁵ saṃsaggaṃ katvā²⁶ dāhaṃ karitvā pacchā antarāyaṃ karoti tādisaṃhi²⁷
puggale²⁸ nāsmase na vissaseyyā 'ti dasseti, anariyakammaṃ okkantaṃ ti 30
anariyānaṃ dussilānaṃ kammaṃ otaritvā tḡitaṃ, atthetan²⁹ ti atthiraṃ³⁰ appa-
tiḡhitavacanaṃ, sabbaghātinān ti okāsaṃ labhitvā sabbesaṃ upaghātakaraṃ³¹.

¹ Bā aññamaññacittānaṃ, Bf natthi anaññaññacittāna. ² Bā adds vā. ³ Bā/ vi. ⁴ Bf casmase, Bā na vissase. ⁵ Ck -ti, C^s -tiṃ. ⁶ Bā atthetaṃ. ⁷ Bā adds hi. ⁸ Ck^s du-, Bdf dubhi. ⁹ Bā chetvāna, Bf hantāna. ¹⁰ C^s paṭhamānaṃ. ¹¹ Bā nāsmā attattha-. ¹² Ck^s bhajeti, Bā anattāhiko pi bhajati. ¹³ Bā sidhila-
paṭicchannaṃ-. ¹⁴ Bā -si-. ¹⁵ Bā omits gu- -kā. ¹⁶ Bā -sika-. ¹⁷ Ck^s ghas-.
¹⁸ Ck^s paggaḡhitā-, Bā -hitarittatuecha-. ¹⁹ C^s -dinā, Bā^s -dikā. ²⁰ Bā^s nāsīte.
²¹ so Ck^s; Bā^s nāhare. ²² Ck aññaci-, Bā aññamaññaci-. ²³ Bā vī. ²⁴ Ck^s so.
²⁵ Bā -kā-. ²⁶ Bā āvika-. ²⁷ Ck^s-simhi, Bā -sampi. ²⁸ Bā eḡaṃ. ²⁹ Bā atthetan.
³⁰ Ck^s ati-, Bā adhi-. ³¹ Bā -kaṃ.

- nisitaṃ va paṭicchannan ti kosiyaṃ vā pilotikāya vā paṭicchannaṃ nisi-
 takhaggaṃ iva, tādisampīti evarūpaṃ¹ pi amittaṃ mittapaṭirūpakaṃ na
 vissaseyya. sākhalenā² ti maṭṭhavanena, acetasaṃ ti acittakena, vacanam
 eva hi nesaṃ maṭṭhaṃ³ cittaṃ pana thaddhaṃ⁴ pharusāṃ, vividhehi ti vividhehi
 5 upāyehi otārepekhā⁵ upagacchanti, tādisampīti yo tehi amittehi mittapaṭi-
 rūpakehi sadiso hoti tam pi na vissase ti attho, āmisaṃ ti khādanīyabhoja-
 niyaṃ⁶, dhanan ti mañcapaṭipādakaṃ ādiṇ katvā avasesaṃ, yattha passa-
 tīti sahāyassa⁷ gehe yasmiṃ ṭhāne passati, dūbhiṃ⁸ karotīti dūbhicittaṃ⁹ uppā-
 deti taṃ dhanāṃ harati taṃ ca jhātvaṇā¹⁰ ti taṃ ca sahāyakaṃ hantvāpi¹¹ gacchati.
 10 Iti imā satta gāthā kukkuṭarājā kathesi.

- s Mittarūpena bahavo channā sevanti sattavo,
 jahe kāpurise h' ete kukkuṭo viya senakaṃ. 95.
 9. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ na khippam anubujjhati (III. p. 438.)
 amittavasam anveti pacchā ca-m-anutappati. 96.
 15 10. Yo ca uppatitaṃ atthaṃ khippam eva nibodhati
 muccate sattusambādhaṃ kukkuṭo viya senakā. 97.
 11. Taṃ tādisaṃ kūṭam iv' oḍḍitaṃ vane
 adhammikaṃ niccavidhamsakārinaṃ¹²
 ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo
 20 senaṃ yathā kukkuṭo vamsakānane ti¹³ 98.
 imā catasso dhammarājena bhāsitaṃ abhisambuddhagāthā.

Tattha jahe kāpurise hete ti bhikkhave ete kāpurise paṇḍito jaheyya,
 hakāro pan' ettha nipātamatthaṃ, pacchā ca manutappaṭīti pacchā ca anu-
 tappati, kūṭamivoḍḍitaṃ ti vane migānaṃ bandhanatthāya kūṭapāsaṃ viya
 25 oḍḍitaṃ, niccaṃ viddhamsakārinaṃ ti niccaṃ viddhamsanakaṃ¹⁴, vāṃ-
 sakānane ti yathā¹⁵ vamsavane kukkuṭo senaṃ vivajjesi evaṃ vicakkhaṇo pāpa-
 mitte vivajjeyya.

So pi¹⁶ tā gāthā vatvā senaṃ āmantetvā „sace imasmiṃ
 ṭhāne vasissasi jānissāmi te kattabban“ ti tajjesi. Seno tato
 30 palāyitvā aññattha¹⁷ gato.

¹ Bā - paṃ, omitting pi. ² Bā sākhalenā. ³ Bā maṭṭhaṃ, Cks maṭṭha. ⁴ Ck panatthad-
 dham? Bā omits thaddham. ⁵ Cks ota-, Bā -kā, Bs -kkhā. ⁶ Bā -yaṃ bho-.
⁷ Bā -ya. ⁸ Ck dūbhi, Cs dubhi, Bā dubbhi. ⁹ Cks omit dūbhi. ¹⁰ Bā chetvānā
¹¹ Bā -kampi hantvā, Cks -kaṃ gantvā. ¹² Bā niccaṃ. ¹³ Cks omit ti. ¹⁴
 Bā -sakaraṃ. ¹⁵ Cks omit yathā. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā -tra.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave Devadatto pubbe pi mayham vadhāya parisakkhīti“¹ vatvā j. s.: „Tadā senako Devadatto ahosi, kukkuṭo aham evā“² ti. Kukkuṭajātakaṃ.

11. Maṭṭakunḍalijātaka.

Alaṃkato maṭṭakunḍalīti. Idam S. J. v. mataputta-
kuṭumbikaṃ² ā. k. Sāvattthiyaṃ kir' ekassa buddhupaṭṭhākassa
kuṭumbikassa piyaputto kālam akāsi. So puttāsokasamappito na
nahāyati na bhuñjati na kammante vicāreti na Buddhupaṭṭhānaṃ gacchati,
kevalaṃ „piyaputtaka maṃ ohāya paṭhamataraṃ gato sīti“³ ādini vatvā
vilapati. S. paccūsasamaye lokam volokento³ tassa sotāpattiphalūpani-
sayaṃ disvā punadivase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvattthiyaṃ piṇḍāya
caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā Ānandattherena pacchāsama-
nena tassa gharapṭṭhānaṃ⁴ agamāsi. Satthu āgatabhāvaṃ kuṭumbikassa
ārocesuṃ. Ath' assa gehajano⁵ āsanaṃ paññāpetvā Satthhāraṃ nisīdāpetvā
kuṭumbikaṃ pariggahetvā Satthu santikam ānesi. Tam vanditvā eka-
mantaṃ nisinnaṃ S. karuṇāsītalena vacanena āmantetvā „kiṃ upāsaka
ekaputtakaṃ⁶ anusocasīti“⁷ pucchitvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka
porāṇakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantā paṇḍitānaṃ
kathaṃ sutvā alabhanīyapṭṭhānaṃ⁷ ti tattato ūtvā appam⁸ pi⁹ sokaṃ
na karimsū“¹⁰ ti vatvā tena yācito a. ā.:
20

A. B. Br. r. k. ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto
pañcadasasolasavassakāle ekena vyādhinā phuṭṭho¹⁰ kālam katvā
devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato¹¹ paṭṭhāya
susānaṃ gantvā chārikapuñjaṃ¹² āvijjhanto paridevati, sabba-
kammante pacchinditvā¹³ sokasamappito vicarati. Devaputto²⁵
anuvicaranto tam disvā „ekam upāyaṃ¹⁴ katvā sokaṃ harissāmīti“
tassa susānaṃ gantvā paridevanakāle tass' eva puttavaṇṇi hutvā
sabbābharanapaṭimaṇḍito ekasmiṃ passe¹⁵ thātvā ubho hatthe sīse

¹ Ck -sakkhīti, Bā -sakkatīti. ² Bā -puttaṃ-. ³ Bā olo-. ⁴ Bās gharadvāraṃ.

⁵ Bā gehe-. ⁶ Bā omits eka. ⁷ Bā Cks alabbhaniya-. ⁸ Bā appamattakam. ⁹

nisinnaṃ --- appampi wanting in Ck. ¹⁰ Cks phuṭṭho. ¹¹ Bā kālāṃkatakālato.

¹² Cks -chaṃ. Bā -puñcaṃ. ¹³ Bā paricajitvā. ¹⁴ Bā upamaṃ. ¹⁵ Bā padese.

ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Brāhmaṇo saddaṃ sutvā taṃ
oloketvā puttapemaṃ paṭilabbhitvā tassa santike ṭhatvā „tāta
māṇava imasmiṃ susānamajjhe kasmā paridevasīti“ pucchanto
paṭhamam gātham āha:

- 5 1. Alambhāto maṭṭakunḍalī¹ (Dhp. p. 95.)
mālabhārī² haricandanussado
bāhā paggayha kandasī,
vanamajjhe kiṃ dukkhito tuvaṇ³ ti. 99.

Tattha alambhāto nānābharaṇabhūṣito⁴, maṭṭakunḍalī⁵ karaṇapari-
10 niṭṭhitehi⁶ kuṇḍalehi samannāgato, mālabhārī⁷ vicitrakusumamāladharo⁸,
haricandanussado ti suvaṇṇapaṇṇena candanena anulitto, vanamajjhe ti
susānamajjhe, kiṃ dukkhito tuvaṇ⁹ ti kiṃkāraṇaṃ dukkhito tvaṃ ācikkha, ahaṃ
te yaṃ¹⁰ icchasi taṃ dassāmi ti āha.

Ath' assa kathento māṇavo dutiyaṃ gātham āha:

- 15 2. Sovanṇamayo pabhassaro
uppanno rathapañjaro mama,
tassa cakkayugaṃ na vindami¹¹,
tena dukkhena jahāmi jīvitan ti. 100.

Brāhmaṇo sampaticchanto

- 20 3. Sovanṇamayaṃ maṇimayaṃ¹¹
lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ¹²
[atha] pāvada, rathaṃ kārayāmi¹³ te,
cakkayugaṃ paṭipādayāmi¹⁴ tan ti 101.

tatiyaṃ gātham āha.

- 25 Tattha pāvada¹⁵ ti yādisena te attho yādisaṃ ca¹⁶ rocesi¹⁶ tādīsaṃ vada
ahan te rathaṃ kārayāmi¹⁷, paṭipādayāmi¹⁸ paṇḍarānūrūpaṃ cakkayugaṃ
taṃ¹⁸ adhigacchāpemi.

Taṃ sutvā māṇavena kathitāya gāthāya¹⁹

4^a. So māṇavo tassa pāvadīti
paṭhamapadaṃ S. abhisambuddho hutvā kathesi,

¹ Cks -h, Bdf maṭha-. ² Cks mālabhārī, Bf māladhārī. ³ Cks tvaṇ. ⁴ Bd -vibhūṣito.

⁵ Bd maṭha-. ⁶ Bd -paṇi-. ⁷ Cs Bd māla-. ⁸ Bd -mālā-. ⁹ Cks tvaṇ. ¹⁰ Cks saṃ.

¹¹ Cs Bdf -dami. ¹² all four MSS. maṇi-. ¹³ Bdf -yamā-. ¹⁴ Cks

karēyyāmi, Bsf karissāmi. ¹⁵ Ck paṭilabbhayāmi, Cs -lābhi-. ¹⁶ Bd -saṃ. omitting

ca. ¹⁷ Cks rocasī. ¹⁸ Bds karissāmi. ¹⁹ Bd omits taṃ. ²⁰ Bd omits so mā-

ṇavo - - -padaṃ. ²¹ Ck sutvā. ²² Bf so māṇavo tassa pāvadīti;

4. Candasuriyā¹ ubhay' ettha² bhātaro³,

sovannamayo ratho mama

tena cakkayugena sobhatīti 102.

sesaṃ māṇavo⁴. Tadanantaraṃ⁵

5. Bālo kho tvaṃ si māṇava

5

yo⁷ tvaṃ patthayase⁸ apatthiyaṃ,

maññāmi tvaṃ⁹ marissasi

na hi¹⁰ tvaṃ lacchasi candasūriye¹¹ ti 103.

brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyaṃ ti apatthetabbaṃ.

Tato

10

6. Gamanāgamanam pi dissati vāṇṇadhātū ubhay' ettha vīthiyo,
peto pana n' eva dissati, ko nu kho kandaṃ balyatara¹² ti 104.

māṇavena vuttagāthāya¹³ gamanāgamanam ti uggamaṇaṃ ca atthagamaṇaṃ
ca, vāṇṇo yeva vāṇṇadhātū, ubhayettha¹⁴ vīthiyo ti ettha ākūse ayaṃ can-
dassa vīthi ayaṃ suriyassā 'ti evaṃ ubhayāgatabhūmiyo¹⁵ pi paññāyanti, peto 15
panā 'ti paralokaṃ gatasatto pana na dissat' eva, ko nu kho ti evaṃ sante
amhākaṃ dvīnaṃ kandaṇṇaṃ ko nu kho balyatara¹⁶.

Evaṃ māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā

7. Saccaṃ kho vadesi māṇava,

aham eva kandaṃ balyatara,

20

candaṃ viya dārako rudam

petam kālakat' ābbipatthaye ti 105. gātham āha.

Tattha candaṃ viya dārako¹⁷ ti yathā daharo gāmadārako candaṃ¹⁸
de thā'ti candass' atthāya rodeyya evaṃ aham pi petam kālakaṃ ābbipatthemīti.

Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thu- 25
tiṃ karonto sesagāthā abhāsi:

8. Ādittaṃ vata maṃ santaṃ ghatasittaṃ va pāvakaṃ

vārinā viya osiñci¹⁹. sabbam nibbāpaye²⁰ daraṃ. 106.

¹ Bā candima-. ² Bā -yattha. ³ Bā adds vehāyasaṅgamo. ⁴ Bā brāhmaṇo. ⁵
Bā tassa an-. ⁶ Cks omitt āha. ⁷ Cks so. ⁸ Bā satthassasi. ⁹ Ck paññā-
mitvā. Ck maññāvitavāṃ, Bā aññāpituvāṃ, Bf maññāpituvāṃ. ¹⁰ Bā omitt hi. ¹¹
Bā candimasu-. ¹² Cks -karo. ¹³ Bā -yaṃ. ¹⁴ Bā -yattha. ¹⁵ Bā ubhayagamanā-
gamanabhū-. ¹⁶ Ck -karo, Bāsf balyatara. ¹⁷ Bā adds rudan. ¹⁸ Bā adds me.
¹⁹ Bā -ce. ²⁰ Ck -yo; cfr. Thiessen, Die Legende von Kisaṅgotamī p. 45.

9. Abbahi¹ vata me sallam yam āsi² hadayanissitam
yo me sokaparetassa puttasokam apānudi. 107.
10. So 'ham abbūḷhasallo 'smi vītasoko anāvilo, (III. 390, 215.)
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti. 108.
- 5 Atha nam māṇavo „brāhmaṇa yass' atthāya tvaṃ rodasi
ahan te putto, ahaṃ devaloke nibbatto, ito paṭṭhaya mā maṃ
anusoci, dānaṃ dehi sīlaṃ rakkha³ uposathakammaṃ karohīti“
ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Brāhmaṇo pi tass' ovāde
ṭhatvā dānādīni puññāni katvā kālakato devaloke nibbatti.
- 10 S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko
sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā dhammaḍḍakadevaputto aham eva
ahosi“ ti. Maṭṭakunḍalijātakam⁴.

12. Biḷārikosiyajātaka.

- Apacanto pīti. Idam S. J. v. ekaṃ dānavatam⁵ bhikkhuṃ
- 15 ā. k. So kira Bhagavato dhammaḍḍesanaṃ sutvā sāsane pabbajita-
kālato paṭṭhāya dānavato⁶ ahosi dānājḥāsayo⁷, pattapariyāpannam⁸
aṇṇassa adatvā na bhuñji, antamaso pāṇiyam pi labhitvā aṇṇassa adatvā na
pivati⁹, evaṃ dānābhīratō ahosi. Ath'assa¹⁰ dhammasabhāyaṃ guṇakathaṃ
kathesum. S. āgantvā „kāyaṃ nu'ttha bhikkhave etarahi kathāya sammisinnā“
- 20 ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte taṃ bhikkhuṃ pakkosāpetvā „saccam
kira tvaṃ¹¹ dānavato⁶ dānājḥāsayo“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti
vutte „bhikkhave ayaṃ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena¹²
telabindum¹³ pi uddharitvā kassaci na adāsi, ahaṃ nam ahaṃ dametvā nibbi-
sevanam katvā dānaphalam nāpesim¹⁴, taṃ enaṃ dānaninnam¹⁵ cittaṃ
- 25 bhavantare pi na vijahatīti“ vatvā¹⁶ a. ā.:

A. B. Br. r. Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayap-
patto kuṭumbaṃ saṇṭhāpetvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānam
patvā ekadivasam dhanavilokanam katvā „dhanam paññāyati,

¹ Bā abbulhi, B^s abbūḷham, ² C^{ks} yasmāhi. ³ Bā rakkhāhi. ⁴ C^{ks} -la-. ⁵ Bā
-vantaṃ. ⁶ Bā^s -vanto. ⁷ C^s -yā. corr to -yo. ⁸ Bā adda pi piṇḍapātāṃ.
⁹ Bā pivi. ¹⁰ Bā adda bhikkhū. ¹¹ Bā adda bhikkhu. ¹² Bā tiṇena ¹³ Bā
-dumattāṃ. ¹⁴ Bā -phale paṭiṭṭhā pesim. ¹⁵ Bā tameva dānam dinna. ¹⁶ Bā
adda bhikkhuhi yācīto.

etassa uppādakā na paññāyanti, imaṃ dhanam vissajjtvā mayā¹
dānam dātum vaṭṭatīti“ dānasālam kāretvā yāvajīvam mahādānam
pavattetvā āyupariyosāne „idaṃ dānavatṭam² mā upacchindīti“³
puttassa ovādam datvā Tāvatisabhavane Sakko hutvā nibbatti.
Putto pi 'ssa tath' eva dānam datvā puttam ovaditvā āyupari- 5
yosāne Cando devaputto hutvā nibbatti. Tass aputto Suriyo hutvā⁴
tassāpi⁵ putto Mātalisaṃgāhako hutvā⁶ tassa putto Pañcasikho
gandhabbaputtako⁷ hutvā nibbatti. Chaṭṭho pana assaddho
ahosi thaddhacitto nisheho maccharī, so⁸ dānasālam viddhamsetvā
jhāpetvā⁹ yācake pothetvā¹⁰ nīharāpesi, kassaci tiṇaggena¹¹ 10
uddharitvā telabindum¹² pi na deti. Tadā Sakko devarājā
attano pubbakammaṃ oloketvā „pavattati nu kho me dānavamso
udāhu no“ ti upadhārento „putto me dānam¹³ pavattetvā
Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo¹⁴ tassa putto Mātali¹⁵
tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti, chaṭṭho pana tam vām- 20
saṃ upacchindīti¹⁶ passi. Ath' assa etad¹⁷ ahosi: „imaṃ
pāpadhammaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā āgamissāmīti“
so Canda-Suriya-Mātali-Pañcasikhe pakkosāpetvā „sammā¹⁸
amhākaṃ vāmse chaṭṭho kulavamsaṃ samucchinditvā dānasālam
jhāpetvā yācana¹⁹ nīharāpesi, na kassaci kiñci deti, etha²⁰ 25
naṃ damayissāmā“ ti tehi saddhiṃ Bārāpasim āgamāsi²¹.
Tasmiṃ khane seṭṭhi rājupatṭhānam katvā²² āgantvā sattame
dvārakoṭṭhake antaravithiṃ olovento caṃkamati²³. Sakko
„tumhe mama pavatṭhakāle pacchato paṭipāṭiyā āgacchatā“ ti
vatvā gantvā seṭṭhissa santike ṭhatvā „bho seṭṭhi²⁴ bhojanaṃ 30
me dehīti“ āha. „Brāhmaṇa n' atthi tava idha bhattam,
aññattha gacchā²⁵“ ti. „Bho mahāseṭṭhi brāhmaṇehi bhatte

¹ Bā mahā. ² Bā -vattam. ³ Bā -dāti. ⁴ Bā adds nibbatti. ⁵ Bā tassa. ⁶ C^s -putto, Bā -devaputto. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā omits jhā-. ⁹ C^s poth-. ¹⁰ Bā tiṇena. ¹¹ Bā -dumattam. ¹² C^s omits dānam. ¹³ Bā adds hutvā. ¹⁴ Bā adds saṃgāhako hutvā. ¹⁵ C^s -dāti, C^s Bā -diti, B^s -datīti. ¹⁶ C^s etam. ¹⁷ Bā -a. ¹⁸ Bā -cake. ¹⁹ C^s atha. ²⁰ C^s Bā āg-. ²¹ Bā gantvā. ²² C^s okkamati. ²³ Bā mahāse-. ²⁴ gacchābīti.

yācite na¹ dātuṃ na labbhatīti². „Brāhmaṇa, mama gehe
pakkam pi pacitabbam³ pi bhattaṃ n⁴ atthi, apagacchā⁵“ ’ti
āha. „Mahāseṭṭhi, ekaṃ te silokaṃ kathessāmi⁶, supāhīti⁷.
„N⁸ atthi mayhaṃ tava silokenaattho⁹, gaccha mā idha tiṭṭhā¹⁰“

5 ’ti. Sakko tassa kathaṃ asuṇanto viya dve gāthā abbhāsi:

1. Apacantāpi⁶ dicchanti santo laddhāna bhojanaṃ,
kim eva tvaṃ pacamāno yaṃ na dajjā na⁷ taṃ samaṃ. 109.
2. Maccherā ca pamādā ca evaṃ dānaṃ na diyyati,
puññaṃ ākaṃkhamānena deyyaṃ hoti vijānatā ti. 110.

10 Tāsaṃ attho: mahāseṭṭhi apacantāpi⁶ santo⁸ sappurisā bhikkhācariyāya
laddham pi bhojanaṃ dātuṃ icchanti, na ekakā⁹ paribbuñjanti, kim eva tvaṃ¹⁰
pacamāno yaṃ na dadeyyāsi na taṃ saman taṃ¹¹ tava anurūpaṃ anucchavikaṃ
na hoti, dānaṃ hi maccherena ca pamādena cā ’ti dvīhi dosesi na diyyati,
puññaṃ pana ākaṃkhamānena vijānatā paṇḍitamanussena¹² dātabbam eva hotīti.

15 So tassa vacanaṃ sutvā „tena hi gehaṃ pavisitvā nisīda,
thokaṃ lacchasīti¹³“ āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto¹⁴
nisīdi. Atha Cando āgantvā bhattaṃ yāci, „n⁸ atthi te bhattaṃ,
gacchā⁵“ ’ti ca vutto „mahāseṭṭhi, anto eko brāhmaṇo nisinno,
brāhmaṇavācānakaṃ maññe bhavissati, aham pi pavisissāmīti¹⁵“
20 vatvā „n⁸ atthi brāhmaṇavācānakaṃ, nikkhamā¹⁶“ ’ti vuccamāno
pi „mahāseṭṭhi imha tava silokaṃ supāhīti dve gāthā abbhāsi:

3. [Yass’ eva bhīto na dadāti maccharī tad eva adadato¹⁴ bhayaṃ]
dighacchā¹⁶ ca pipāsā ca yassa bhāyati maccharī
tam eva bālaṃ phusati asmiṃ loke paramhi ca. 111.

25 4. Tasmā vineyya maccheraṃ dajjā dānaṃ malābhibhū,
puññāni paralokasmiṃ patitṭhā honti paṇinan ti. 112.

Tattha yassa bhāyatīti ahaṃ aññesaṃ datvā sayaṃ jighacchito ca
pipāsito ca bhavissāmīti yassa¹⁷ jighacchāya ca pipāsāya ca bhāyati, tamevā

¹ Bā a. ² C^ks pacitam. ³ Bā aññattha gacchāhīti. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵ Bā
-kenattho. ⁶ C^ks B^f -to pi. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā omits sa-. ⁹ Bā eki-. ¹⁰ C^s adds
hi, Bā reads kimeva tvanti tvaṃ kim. ¹¹ Bā samantitaṃ. ¹² Bā adds tava
sadisena. ¹³ C^ks sajjh-. ¹⁴ B^s supo. ¹⁵ C^k addato, Bā adato. ¹⁶ Bā^s jigh-
¹⁷ C^k yassā.

¹ti tañ yeva ¹jighacchāpipāsāsāmkhātābhayañ ²etañ bālañ nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke ca paraloke ca phusati pīleti, accantadāhiddiyañ ³pāpuṇāti, malābhībhū ti macchariyamalañ ⁴abhibhavanto.

Tassāpi vacanañ sutvā „tena hi pavisa, thokañ labhisasīti“ āha. So ⁵pavisitvā Sakkassa santike nisīdi. Tato thokañ vītināmetvā Suriyo āgantvā bhattañ yācitvā ⁶dve gāthā abhāsī:

5. Duddadañ dadamānānañ dukkarañ kamma ⁷kubbatañ asanto nānukubbanti, satañ dhammo durannayo. 113.
6. Tasmā satañ ca ⁸asatañ ca nānā hoti itogati: (II ⁸⁶₁.)
asanto nirayañ yanti, santo saggaparāyana ti. 114. 10

Tattha duddadañ ti dānañ nāma ⁹duddadañ maccherañ abhibhavitvā dātābato tañ dadamānānañ, dukkarañ ti tad eva dānakammañ dukkarañ ¹⁰yuddhasadisā tañ kubbatañ, nānukubbanti ¹¹asappurisa dānapalañ ajānanti tesāñ gatamaggāñ nānugacchanti, satañ dhammo ti sappurisañāñ Bodhisattānañ dhammo aññehi duranugamo ¹², asanto ti macchariyavasena dānañ ¹³adatvā ¹⁴asappurisa nirayañ yanti. 15

Seṭṭhi gahetabbagahañānañ apassanto „tena hi pavisitvā brāhmaṇānañ santike nisīda, thokañ lacchāsīti“ āha. Tato thokañ vītināmetvā Mātali āgantvā bhattañ yācitvā „n’ atthīti“ vacanasamakālam ¹⁴eva sattamañ gātham āha: 20

7. Appasm’ eke ¹⁵paveccanti, bahunā eke ¹⁶na dicchare, appasmā dakkhiṇā dinnā sahasseña samañ mitā ¹⁷ti. 115.

Tattha appasmeke paveccanti mahāseṭṭhi ekacce paṇḍitapurisa appe pi deyyadhamme paveccanti dadanti yevā’ ti attho, bahunāpi deyyadhammena samannāgatā eke hīnasattā ¹⁸, na dicchare ti na dadanti, dakkhiṇā ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dinnā ¹⁹dānañ, sahasseña samañ mitā ti eva dinnā kaṭacchubhattamattāpi dakkhiṇā sahasadānañ saddhiñ mitā ²⁰, mahāphalattā sahasadānasadisī yeva ²¹hoti ti attho. 25

¹ Bā taññeva. ² Bā -tañbhayañ. ³ C^s -dāhiddayañ, Bā daliddayañ. ⁴ C^s -yañmale, C^k -yamale. ⁵ Bā adds pi. ⁶ Bā yācanto. ⁷ Bāf -aṇ. ⁸ Bāf satañ, omitting ca. ⁹ C^{ks} dāma. ¹⁰ C^{ks} -ra. ¹¹ C^{ks} nānugacchanti. ¹² C^{ks} durā-, Bā duradugamo. ¹³ Bā adantā. ¹⁴ Bā -namattakū-. ¹⁵ Bā appamheke. ¹⁶ Bā peke, Bāf bahunēke. ¹⁷ C^k samappitā. ¹⁸ C^k hīna, C^s hīsatā, Bā omits hīna. ¹⁹ Bā dinna. ²⁰ C^k matā, C^s manā. ²¹ C^{ks} eva.

Tam pi so „tena hi pavisitvā nisidā“ 'ti āha. Tato tho-
kam vītināmetvā Pañcasikho āgantvā bhattam yācitvā „n'atthi,
gacchā“ 'ti vutte „aham kham¹ gatapubbo, imasmiñ gehe brāh-
maṇavācanakam bhavissati² maññe“ ti tassa dhammakatham
5 ārabhanto aṭṭhamam gātham āha:

s. Dhammam care yo pi samuñchakam³ care
dārañ⁴ ca posam dadam appakasmī pi,
satham sahasānam sahasayāginam
kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te⁵ ti. 116.

10 Tattha dhamman ti tividhasucaritadhammam⁶, samuñchakan⁷ ti gāme
vā āmapakkabhikkhācariyam⁸ araññe vā phalāphalaharaṇasamkhātām uñchañ⁹ yo
careyya so pi dhammam eva care, dārañca posan ti attano ca¹⁰ puttadārañ
posento yeva, dadam appakasmī ti paritte pi ca¹⁰ deyyadhamme dhammika-
samaṇabrāhmaṇānam dadamāno va¹¹ dhammam care ti attho, satham¹² sahasā-
15 nam sahasayāginan ti param hehetvā vihetvā sahasena sahasena¹³
yāgam yajantānam sahasayāginam¹⁴ issarānam sata-sahasam¹⁵ pi, kalam pi
nāgghanti tathāvidhassa te¹⁶ ti tesam sata-sahasasamkhātānam¹⁷ sahas-
sayāginam¹⁸ yāgū tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammam uppādetvā
dadantassa duggatamanussassa soḷasim kalam nāgghanti.

20 Setṭhi¹⁹ Pañcasikhassa katham sutvā sallakkhesi. Atha
nam anagghakāraṇam²⁰ pucchanto navamam gātham āha:

9. Ken' esa yañño vipulo mahagghato²¹
samena dinnassa na aggham eti,
katham sahasānam sahasayāginam
25 kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 117.

Tattha yañño ti dānayogo sata-sahasapariccāgasena²² vipulo vipulat-
tā²³ ca²⁴ mahagghato, samena dinnassā 'ti²⁵ dhammena dinnassa²⁶
kena²⁷ kāraṇena aggham na upeti, katham sahasānan ti brāhmaṇa

¹ Bā na. ² Ck -titi. ³ Ck -kañ, Cs samuñjakañ, Bā samucchakam. ⁴ Bā
puttadārañ. ⁵ Cks ne. ⁶ Bā -tañdha-. ⁷ Cs samuñja-, Bā samucchā-. ⁸ Bā
āmapakka-. ⁹ Cs uñjañ, Bā ucchañ. ¹⁰ Bā omits ca. ¹¹ Bā omits va. ¹²
Ck Bā sata. ¹³ Bā only one sah-. ¹⁴ Bā -gīnañ. ¹⁵ Bā -hassānañ. ¹⁶ Cks
-dhassā, omitting te. ¹⁷ Bā omits sata, Cks read -khātāñ. ¹⁸ Bā gīnañ, Ck
-gīniñ. ¹⁹ Bā atha kho se-. ²⁰ Cks anagghanam-. ²¹ Cks -ano. ²² Cks sata-
sahasassa sahasapari-. ²³ Bā vipulaphalattā, Bā -phalatāya. ²⁴ Cks va, Bā
adds mahagghatāya ca. ²⁵ Cks dinnassa, omitting ti. ²⁶ Cks omit dh- di-. ²⁷
Bā tena.

katham saḥassayāgināṃ purisānaṃ bahunnaṃ saḥassānaṃ¹ satasahassa-saṃkhātā² issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakaṃ ekassa duggaṭa-manussassa³ kulāṃ nāgghantīti.

Ath' assa kathento Pañcasikho osānagātham āha:

10. Dadanti h' eke visame niviṭṭhā

5

jhatvā⁴ vadhitvā atha socayitvā,

sā dakkhiṇā assumukhā sadanḍā

samena dinnassa na aggham eti,

evaṃ saḥassānaṃ saḥassayāgināṃ

kalam pi nāgghanti tathāvidhassa te ti. 118.

10

Tattha visame ti visame kāyakammādīmhi niviṭṭhā, jhatvā⁴ ti kilamētvā, vadhitvā ti māretvā, socayitvā ti sasoke katvā.

So Pañcasikhasa dhammaṃ⁵ sutvā „tena hi gaccha, gehaṃ pavisitvā nisīda, thokaṃ lacchasīti“ āha. So pi gantvā tesarṃ santike nisīdi. Tato Bīlārikosiyasetṭhi⁶ dāsiṃ āmantetvā⁷ 15 „etesarṃ brāhmaṇānaṃ palāpavīhīnaṃ⁸ nālīm nālīm⁹ dehīti“ āha. Sā vihi⁹ gahetvā brāhmaṇe upasaṃkamitvā „ime ādāya yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā“ 'ti āha¹⁰. „Na mayaṃ vihi āmasāmā“ 'ti¹¹. „Ayya¹² vihi kira na āmasantīti“. „Tena hi nesarṃ¹³ taṇḍule dehīti“. Sā taṇḍule ādāya gantvā brāh- 20 maṇe „taṇḍule gaṇhathā¹⁴“ 'ti āha. Mayaṃ āmakarṃ na pati-gaṇhāmā“ 'ti. „Ayya āmakarṃ kira na gaṇhantīti“. „Tena hi nesarṃ¹⁵ karotiyaṃ vaḍḍhetvā gobhattaṃ dehīti“. Sā tesarṃ karotiyaṃ vaḍḍhetvā mahāgoṇānaṃ¹⁶ pakkabhattaṃ āharitvā adāsi. Pañca pi janā kabale vaḍḍhetvā mukhe pakkhipitvā 25 gale laggāpetvā akkhini parivattetvā viṣṭāṭṭhasaṇṇā matā viya nipajjimsu. Dāsi¹⁷ te disvā „matā bhavissantīti“ bhītā gantvā seṭṭhino ārocesi: „ayya te brāhmaṇā gobhattaṃ gilituṃ

¹ Bā omits saḥ-. ² Cks purisaṭasahasasamkhā. ³ Bā adds dānaṃ. ⁴ Bā chetvā. ⁵ Bā dhammakathaṃ. ⁶ Bā -ra-. ⁷ Bā -tesī. ⁸ Bā palāsa-. ⁹ Bā only one nālīm. ⁹ Cks vihi, Bā vihinālīm. ¹⁰ Bā adds brahmaṇā na amhakarṃ vihinā attho. ¹¹ Bā adds taṃ sutvā sā. ¹² Bā adds ime brahmaṇa. ¹³ Bā te-. ¹⁴ Bā pag-. ¹⁵ Ck sam, Bā jetesam. ¹⁶ Bā omits mahā. ¹⁷ Bā sādāsi.

- asakkontā matā“ ti. So cintesi: „idāni ‘ayaṃ pāpadhammo sukhumālabrahmaṇānaṃ’ gobhattaṃ dāpesi, te taṃ gilituṃ asakkontā matā’ ti maṃ garahissanti“¹. Tato dāsiṃ āha: „khippaṃ gantvā etesaṃ karotikesu² bhattaṃ haritvā nānagga-
 5 rasaṃ³ sālibhattaṃ vaḍḍhehi“⁴. Sā tathā akāsi. Setṭhi antara-
 vīthipaṭipanne manusse pakkosāpetvā „ahaṃ mama⁴ bhuñjana-
 niyāmena etesaṃ brahmaṇānaṃ bhattaṃ dāpesiṃ, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhuñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṃ jānāthā⁵“⁶ ‘ti vatvā parisāṃ sannipātāpesi⁶.
 10 Mahājāne⁷ sannipatite brahmaṇā utṭhāya mahājanaṃ oloketvā „passath’ imassa setṭhissa musāvāditā⁸, amhākaṃ attano bhuñjanabhattaṃ dāpesiṃ ti vadati, paṭhamāṃ amhākaṃ gobhat-
 taṃ dento⁹ amhesu matakesu¹⁰ viya nipannesu imaṃ bhattaṃ vaḍḍhāpesi“¹¹ vatvā attano mukhehi gahitabhattaṃ¹¹ bhūmiyaṃ
 15 pātetvā dassetuṃ. Mahājano setṭhiṃ garahitvā¹² „andhabāla attano kulavaṃsaṃ nāsesi, dānasālaṃ jhāpesi, yācanake¹³ gī-
 vāya gahetvā niharāpesi, idāni imesaṃ sukhumālabrahmaṇānaṃ bhattaṃ dento gobhattaṃ¹⁴ dāpesi, paralokaṃ gacchanto tava gharavibhavaṃ¹⁵ gīvāya bandhitvā gamissasi maññe“¹⁶ ti. Tas-
 20 miṃ khaṇe Sakko mahājanaṃ pucchi: „jānātha tumhe imas-
 miṃ gehe¹⁶ dhanāṃ kassa santakan“¹⁷ ti. „Na jānāma“¹⁸ ‘ti.
 „Imasmiṃ nagare asukakāle Bārāṇasimahāsetṭhi nāma dāna-
 sālā¹⁷ kāretvā mahādānaṃ pavattayīti’ sutapubbaṃ tumhehi“¹⁸.
 „Āma suṇāma“¹⁹ ‘ti. „Ahaṃ so setṭhi, taṃ dānaṃ datvā
 25 Sakko devarājā hutvā nibbatto, putto pi me taṃ vaṃsaṃ anāsetvā¹⁸ Cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto Suriyo
 tassa putto Mātali tassa putto Pañcasikho¹⁹ hutvā nibbatto,
 tesu ayaṃ Cando ayaṃ Suriyo ayaṃ Mātali saṃgāhako ayaṃ

¹ Bā -lānaṃbrā-. ² Cks etesu, Ck -ṭitesu, Bā karotikesu. ³ Bā -sa. ⁴ Cks omīti mama. ⁵ Cks jāna-. ⁶ Bā -pātesi, ⁷ Cks -no. ⁸ Cks -dinaṃ, Bā -vādiṃsa taṃ, Bā -vādī taṃ. ⁹ Bā datvā. ¹⁰ Bā matesu. ¹¹ Bā taṃ bhattaṃ. ¹² Ck garahi, Ck -hindā? ¹³ Bā yavake. ¹⁴ Cks repeat vaḍḍhāpesiṃ --- gobhattaṃ. ¹⁵ Bā ghare-. ¹⁶ Bā adds janasāṃikaṃ. ¹⁷ Bā -laṃ. ¹⁸ Bā avinā-, adding dānaṃ datvā. ¹⁹ Bā adds gandhabbadevaputto.

imassa pāpadhammassa pitā Pañcasikho gandhabbaputto¹, evaṃ bahugūṇaṃ² dānaṃ nāna kattabbam eva³ kusalaṃ paṇḍitehīti⁴ kathentā⁴ mahājanassa kaṃkhacchedanatthaṃ ākāse uppatitvā mahantenānubhāvena mahantena parivārena jalamānasarīrā atthaṃsu, sakalanagaraṃ pajjalitaṃ⁵ viya ahosi. Sakko mahā- 5 janam āmantetvā „mayaṃ⁶ attano dibbasampattiṃ pahāya āgacchantā⁷ imaṃ kulapacchimakaṃ⁸ kulagaraṃ⁹ pāpadhammaṃ Biḷārikosikaṃ nissāya āgatā, ‘ayaṃ papadhammo attano kulavaṃsaṃ nāsetvā dānasālaṃ jhāpetvā yācana¹¹ gīvāya gahetvā nīharāpetvā amhākaṃ vaṃsaṃ samucchindi¹², ayaṃ adānasīlo hutvā 10 niraye nibbatteyyā’¹³ ti imassa anukampāya āgat’ amhā¹⁴ ‘ti vatvā dānagūṇaṃ pakāsentā mahājanassa dhammaṃ desesi. Biḷārikosiyō¹⁵ añjaliṃ patitthāpetvā „deva ahaṃ ito patthāya porāṇakulavaṃsaṃ anāsetvā dānaṃ pavattessāmi, ajja ādiṃ katvā va antamaso udakadantapoṇaṃ upādāya attanā laddhāhāraṃ parassa adatvā 15 na khādissamīti¹⁶’ patinānaṃ adāsi. Sakko taṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā pañcasu sīlesu patitthāpetvā cattāro devaputte ādāya sakatthānam eva gato. So pi setthi yāvajīvaṃ dānaṃ datvā Tāvatisabhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave ayaṃ bhikkhu pubbe assaddho 20 ahosi kassaci kinci adātā¹⁵, ahaṃ pana naṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpesiṃ, tam eva cittaṃ¹⁶ bhavantaragatam pi na jahātīti¹⁷ vatvā j. s.: „Tadā setthi ayaṃ dānapatikabhikkhu¹⁷ ahosi, Cando Sāriputto, Suriyo¹⁸ Moggallāno, Mātali Kassapo, Pañcasikho Ānando, Sakko pana aham evā¹⁹ ‘ti. Biḷārikosiyajāṭakaṃ¹⁹. 25

¹ Bā gandhabbadevaputto ti. ² Cks add etaṃ. ³ Cks etaṃ. ⁴ Cks repeat ka-, Bā reads kathento va. ⁵ Bā -lantaṃ. ⁶ Bā adds bho. ⁷ Cks -to. ⁸ Ck kusalaṃ pa-, C⁹ kulavaṃsa-. ⁹ so Cks; Bā kulavaṃsanāsaṃ. ¹⁰ Bā -siyaṃ, alt three MSS. read here biḷāra. ¹¹ Bā yācaka. ¹² Ck -diya, Bā chindi. ¹³ Bā bilāra-, and adds pi sīrasmiṃ. ¹⁴ Bā adds Sakkassa. ¹⁵ Bā adatvā. ¹⁶ Bā dānacittaṃ. ¹⁷ Bā -kobhi-. ¹⁸ Bā puriso. ¹⁹ Bā -ra-, B/ appacantiajāṭakaṃ.

13. Cakkavākajātakaṃ.

Vaṇṇavā abhirūpo sīti. Idam S. J. v. ekam lolabhikkhuṃ
 ā. k. So kira cīvarādīhi atitto „khaṃ saṃghabhattaṃ khaṃ ni-
 mantanaṃ“ ti¹ pariyesanto vicarati, āmisakathāyaṃ evābhiramati².
 5 Ath' aññe pesalā bhikkhū tassānuggahena Satthu ārocesuṃ. S. tam
 pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu lolo“ ti pucchitvā³ „saccaṃ
 bhante“ ti vutte „bhikkhu, kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā
 lolo ahoṣi⁴, lolabhāvo⁵ nāma pāpako⁶, pubbe pi tvaṃ lolabhāvaṃ nissāya
 Bārāṇasīyaṃ hatthikūṇapādīhi atitto mahāaraññaṃ pavitṭho“ ti vatvā
 10 a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko lolakāko Bārāṇsīyaṃ hatthikūṇapā-
 dīhi atitto „araññaṃ nu kho kīdisaṃ“ ti araññaṃ gantvā tattha
 pi⁷ phalāphalehi asantuṭṭho Gaṅgātīraṃ gantvā vicaranto jayaṃ-
 patike cakkavāke disvā „ime sakūṇā ativiya sobhanti, ime⁸
 15 imasmim Gaṅgātīre bahūṃ maṃsaṃ⁹ khādanti maññe¹⁰, ime
 paṭipucchitvā mayāpi imesaṃ gocaraṃ khādītva vaṇṇavanta
 bhavitum vaṭṭatīti“ tesam avidūre nisīditvā cakkavākaṃ puc-
 chanto dve gāthā abhāsi:

1. Vaṇṇavā abhirūpo si ghano sañjātarohito
- 20 cakkavāka surūpo si vipasannamukhindriyo. 119.
2. Pāṭhīnaṃ pāvusaṃ¹¹ macchaṃ vālaṃ¹² muñjarohitaṃ
 Gaṅgātīresu¹³ nisinno¹⁴ evaṃ bhuñjasi bhojanaṃ ti. 120.

Tattha ghano ti ghanasarīro, sañjātarohito ti uttatasuvaṇṇaṃ viya
 utthujātarohitavanno. pāṭhīnaṃ ti pāṭhīnaṃmakam¹⁵ pāsānamacchaṃ pāvusaṃ
 25 ti mahāmukhamacchaṃ, pāvusaṃ¹⁶ ti pi pāṭho, vālaṃ¹⁷, vālaṃmacchaṃ¹⁸
 muñjarohitaṃ ti muñjamacchaṃ ca rohitamacchaṃ ca, evaṃ bhuñjasīti
 evarūpaṃ bhojanaṃ maññe bhuñjasīti pucchi¹⁹.

Cakkavāko tassa vacanaṃ paṭikkhipanto tatiyaṃ gātham
 āha:

¹ Bā adds ādinā. ² Bā eva abh-. ³ Cks pucchi. ⁴ Bā si. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā mahāpā-. ⁷ Bā omits pi. ⁸ Bā omits ime. ⁹ Bā bahūmacchamaṃsaṃ. ¹⁰ Bā adds ti. ¹¹ Cks pāvusaṃ, Bā pāvumaṃ. ¹² Ck vālaṃ, Cs vālaṃ, Bā thalaṃ, Bf talakhaṃ. ¹³ Cks gaṅgāya ti-. ¹⁴ Bdf gaṅgātīre nisinno si. ¹⁵ Bā omits pā-. ¹⁶ Bā pāvusaṃ. ¹⁷ Cks va-, Bā tha-. ¹⁸ Bā pucchati.

3. Na vāham¹ etaṃ bhuñjāmi jaṅgalān' odakāni² vā
aññatra sevālapaṇakā³, etaṃ me samma bhojanan ti. 121.

Tass' attho: ahaṃ aññatra sevāla ca paṇakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni
vā maṃsāni ādāya etaṃ bhojanāni na⁴ bhuñjāmi, yaṃ paṇ' etaṃ sevālapaṇakāni
etaṃ me samma bhojanan ti.

5

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

- 4 Na vāhaṃ etaṃ saddahāmi cakkavākassa bhojanāṃ,
ahaṃ hi samma bhuñjāmi gāme loṇiyateliyaṃ, 122.
5. Manussesu kataṃ bhataṃ sucim⁵ maṃsūpasecanāṃ,
na ca me tādiso vaṇṇo cakkavāka yathā tavan ti. 123. 10

Tattha yathā tavan ti yathā tava sobhaggappatto sarīravanno tādiso
mayhaṃ vaṇṇo n'atthi. etena kāraṇena nāhaṃ tava sevālapaṇakāni mama bhojanan
ti vadantassa vacanāṃ na⁶ saddahāmiti.

Ath' assa cakkavāko dubbaṇṇakāraṇaṃ kathetvā dhammaṃ
desento sesagāthā abhāsi:

15

6. Sampassaṃ attani veraṃ himsāya mānusiṃ pajan
utrasto ghasasi bhīto, tena vaṇṇo te ediso⁷. 124.
7. Sabbalokaviraddho⁸ si dhamka pāpena kammanā⁹,
laddho piṇḍo na piṇeti, tena vaṇṇo te ediso⁷. 125.
8. Ahaṃ pi samma bhuñjāmi ahimsā sabbapāṇinaṃ 20
appossukko nirāsaṃki asoko akutobhaya. 126.
9. So karassu ānubhāvaṃ; vītivattassu siliyaṃ,
ahimsāya cara¹⁰ loke, piyo hohisi mammiva. 127.
10. Yo na hanti na ghāteti na jināti na jāpaye¹¹
mettaṃso sabbabhūtesu veraṃ tassa na kenacīti. 128. 25

Tattha sampassan ti samma kāka tvaṃ paresu uppannaṃ attani vera-
cittaṃ sampassamāno mānusiṃ pajan himsanto¹² vihetthento utrasto bhīto
ghasasi¹³ bhuñjasi, tena te edis obībhacchavaṇṇo ti¹⁴, dhamkā 'ti kākāni ālapati,
piṇḍo ti bhojanāni, ahimsā sabbapāṇinaṃ¹⁵ ti ahaṃ pana sabbasatte

¹ Bā cāham. ² Bāf uda-. ³ Bā -lā-. ⁴ Cks omit na. ⁵ Bāf suci. ⁶ Cks omit
na. ⁷ Bāsf tavediso. ⁸ Bāsf -rudd ho. ⁹ Bāf kammunā. ¹⁰ Cks Bf carāni. ¹¹ Cks
hāpaye. ¹² Bāsf pajanti satte. ¹³ Bā ghassasiti. ¹⁴ Bā cigaccho vaṇṇo jāto.
¹⁵ Cks -pino.

ahimsanto bhuñjāmīti vadati, so karassu ānubhāvan ti so tvaṃ pi¹ viriyaṃ karohi, attano sīliyasamkhātāṃ dussīlabhāvaṃ vītivattassu, ahimsāyā² 'ti ahimsāya samannāgato hutva loke vicara, piyo hohisi mammivā³ 'ti evaṃ sante mayā sadiso va lokassa piyo hohisi³, na jinātīti⁴ dhanajānīm⁵ na karoti, na
5 jāpaye ti aññena⁶ pi na kareti, mettaṃso ti mettakoṭṭhāso mettacitto, na kenacīti kenaci ekasattena pi saddhīm tassa veraṃ nāma n' atthīti.

„Tasmā sace lokassa piyo bhavitum icchasi sabbaverehi vi-
ramāhīti“ evaṃ cakkavāko kākassa dhammaṃ desesi. Kāko⁷
„tumhe attano gocaraṃ mayhaṃ na kathethā“ 'ti kākā ti vas-
10 santo uppatitvā Bārānasiyaṃ ukkārabhūmiyaṃ ñeva otari.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgamiphale patiṭṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahoṣi, cakkavākī Rōhulamātā cakkavāko aham evā“ 'ti. Cakkavākajātakam.

14. Bhūripaṇhājātakam.

15 Saccam kirā 'ti. Idam Bhūripaṇhājātakam⁸ Ummaggajātake āvibhavissati. Bhūripaṇhājātakam⁹.

15. Mahāmaṅgalajātakam.

Kim su naro ti. Idam S. J. v. Mahāmaṅgalasuttam
ā. k. Rājagahanagarasmim hi¹¹ kenacid eva karaṇīyena santhāgāre
20 sannipatitassa¹¹ mahājanassa majjhe eko puriso „ajja me maṅgalakiriya
atthīti“ utthāya agamāsi. Aparo tassa vacanaṃ¹² sutvā „ayaṃ 'maṅ-
galan' ti vatvā¹³ gato¹⁴, kim etaṃ maṅgalaṃ nāma“ 'ti āha. Tam
añño „abhimāṅgalarūpadassanaṃ maṅgalaṃ nāma, ekacco hi kālāss'
eva utthāya sabbasetam vā usabham¹⁵ passati gabbhinīthim vā rohita-
25 macchaṃ vā punṇaghaṭam vā navavilīnagosappiṃ¹⁶ vā ahatavattam¹⁷
vā pāyāsam vā¹⁸ passati, ito uttarim¹⁹ maṅgalaṃ nāma n' atthīti“
āha. Ekacce tena kathitaṃ²⁰ „sukathitaṃ“ ti abhinandimsu. Aparo

¹ Bā adds attano. ² Bā mampivā. ³ Ck hoti, C^s hohi. ⁴ Cks jināti. ⁵ C^s -jānīm, Bā -hānīm. ⁶ Bā añño. ⁷ Cks omit kākā. ⁸ Cks Bā -pañña-. ⁹ Bā -pañña-. ¹⁰ Bā adds mahājano. ¹¹ Cks -titvāssa. ¹² Bā omits va-. ¹³ Bā adds va. ¹⁴ Bā adds ki esa maṅgalaṃ gato. ¹⁵ Bā -setam maṅgala usabham vā. ¹⁶ Cks -sippiṃ, Bā navanītam vā gosappiṃ vā. ¹⁷ Bā āhāram vā vattham. ¹⁸ Cks omit vā. ¹⁹ C^s -riyam, Bā -ri. ²⁰ Bā tena k. ekacce.

„na¹ etaṃ maṅgalaṃ, sutam² nāma³ maṅgalaṃ, ekacco hi⁴ puṇṇā ti vandantānaṃ suṇāti, tathā vaḍḍhā ti⁵ vaḍḍhamānā ti suṇāti⁶, bhuṇjā 'ti khādā 'ti vadantānaṃ suṇāti, ito uttariṃ maṅgalaṃ nāma n' atthīti⁷ āha. Tena⁸ kathitam pi⁹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu. Aparo „na etaṃ maṅgalaṃ, mutam⁹ nāma¹⁰ maṅgalaṃ, ekacco¹¹ hi 5 kālāss' eva uṭṭhāya paṭhaviṃ āmasati¹², haritam¹³ tiṇaṃ allagomayaṃ¹⁴ parisuddhasāṭakaṃ rohitamacchaṃ¹⁵ suvaṇṇarajataṃ¹⁶ bhojanaṃ¹⁷ āmasati¹⁷, ito uttari maṅgalaṃ nāma n' atthīti¹⁸ āha. Tena¹⁸ kathitam pi¹⁹ ekacce „sukathitan“ ti abhinandiṃsu²⁰. Evaṃ diṭṭhamaṅgalikā sutamaṅgalikā mutamaṅgalikā ti tisso parisā²¹ hutvā aññaṃaññaṃ 10 saññāpetuṃ²² nāsakkhiṃsu²³. Bhummadevatā ādiṃ katvā yāva Brahma-lokā „idaṃ maṅgalaṃ“ titatvato²⁴ na jāniṃsu. Sakko cintesi: „imaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevake loke aññatra Bhagavatā añño kathetuṃ samattho nāma n' atthi, Bhagavantaṃ upasaṃkamitvā²⁵ paṇhaṃ pucchissāmi²⁶ so rattibhāge Satthāraṃ upasaṃkamitvā vanditvā añjaliṃ paggayha 15 „bahū devā manussā cā“ 'ti paṇhaṃ pucchi. Ath' assa S. dvādasahi²⁶ gāthāhi atṭhatimsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivattente vinivattente²⁷ koṭisahasamattā devatā arahattaṃ pāpuṇiṃsu, sotapannā dīnaṃ gaṇanapatho n' atthi. Sakko maṅgalaṃ²⁸ sutvā sakaṭṭhānaṃ eva gato. Satthārā maṅgale kathite sadevako²⁹ loko²⁹ „sukathitan“ 20 ti abhinandi. Tadā³⁰ dhammasabhāyaṃ Tathāgataṃ guṇakathaṃ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso S. aññesaṃ avisayaṃ maṅgalapaṇhaṃ sadevakaṃ lokassa cittaṃ gahetvā kukkuccaṃ chinditvā³¹ gaganatale candaṃ uṭṭhāpento viya kathesi, evaṃ mahāpaṇño āvuso Tathāgato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna“ ti 25 pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave idāni sambodhipattassa mama³² maṅgalapaṇhakathanāṃ, sv-āham Bodhisattacariyaṃ caranto pi devamanussānaṃ kaṃkhā³³ chinditvā maṅgalapaṇhaṃ kathesi“ ti vatvā a. ā.:

¹ C^s taṃ. ² C^s mata. ³ C^k maṅgalannāma, C^s omits nāma. ⁴ C^k ekasohi C^s ekahiso. ⁵ B^d omis vaḍḍhā ti. ⁶ B^d sukhaṃ ti. ⁷ B^d tenāpi-. ⁸ B^d -thitaṃ, omitting pi. ⁹ C^k muta. ¹⁰ C^k omits nāma. ¹¹ B^d -cce. ¹² C^k aṇma-, B^d āmasanti. ¹³ B^d -ta. ¹⁴ C^k -malayaṃ. ¹⁵ B^d -a. ¹⁶ B^d bhā-. ¹⁷ B^d -santi. ¹⁸ B^d tehi. ¹⁹ B^d -taṃ, omitting pi. ²⁰ aparo na - - abhinandiṃsu wanting in C^s, ²¹ B^d tayo visadisā in the place of tisso parisā. ²² C^k -pesuṃ. ²³ B^d na-. ²⁴ B^d tathato. ²⁵ B^d adds imaṃ. ²⁶ cfr. Suttanipāta, B^d -sa. ²⁷ B^d vitivatte only once. ²⁸ B^d -lasuttaṃ. ²⁹ C^k -ke. ³⁰ C^k tathā. ³¹ B^d bhīn-. ³² B^d omits mama. ³³ B^d -khaṃ.

A. Bo. ekasmim nigame vibhavasampannessa brāhmaṇassa kule nibbatti, Rakkhitakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu¹. So vayappatto Takkasilāya² uggahitasippo katadārapariggaho mātāpituunam accayena ratanavilokanam katvā samviggamānaso
 5 mahādānam pavattetvā kāme pahāya Himavantapadese pabbajitvā jhānābhīṇam nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmim padese vāsam kappesi. Anupubben' assa parivāro mahā ahoṣi pañca antevāsikasatāni. Ath' ekadivasam te tāpasā B-am upasamkamitvā³ „ācariya vassārattasamaye Himavantato otarivā
 10 loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṃ gacchāma, evaṃ no sarīraṃ ca thiraṃ bhavissati jaṃghāvihāro ca kato bhavissatīti“ āhaṃsu. Te⁴ „tena hi⁵ tumhe gacchatha, ahaṃ idh' eva vasissāmīti“ vuttā⁶ taṃ vanditvā Himavantā otarivā cārikaṃ caramānā Bārāṇasim patvā rājuyyāne vasiṃsu. Tesam mahā-
 15 sakkārasammāno ahoṣi. Ath' ekadivasam Bārāṇasiyaṃ santhāgāre sannipatite mahājanakāye maṅgalapañho samutṭhahi Sabbam paccuppannanayen' ena veditabbaṃ. Tadā pana manussānam kamkham chinditvā maṅgalapañham kathetuṃ samattham apassanto mahājano uyyānam gantvā isigaṇam
 20 maṅgalapañham pucchi. Isayo rājānam āmantetvā „mahārāja, mayam etaṃ⁷ kathetuṃ na sakkhissāma⁸, amhākaṃ pana ācariyo Rakkhitatāpaso nāma mahāpañño⁹ Himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittaṃ gahetvā etaṃ maṅgalapañham kathessatīti“ vadiṃsu. Rājā¹⁰ „bhante Himavanto nāma dūre
 25 duggamo ca¹¹, na sakkhissāma mayam¹² gantuṃ, sādhu vata tumhe yeva ācariyassa¹³ santikaṃ gantvā pañham pucchitvā uggaṇhitvā puna āgantvā¹⁴ amhākaṃ kathethā“ 'ti āha. Te „sadhū“ 'ti sampatiṇṇhitvā ācariyassa santikaṃ gantvā¹⁵ katapaṭisanthārā ācariyena rañño dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite taṃ diṭṭhamaṅgalādīnam uppattim ādito paṭṭhāya

¹ Bā akaṃsu. ² Bā -yam. ³ Bā adds vanditvā. ⁴ Bā omits te. ⁵ Cks omit hi. ⁶ Bā vutte. ⁷ Bā evam. ⁸ Bā adds ahi ca kho. ⁹ Cks -pañho. ¹⁰ Bā taṃ sutvā rājā. ¹¹ Bā va. ¹² Bā adds tattha. ¹³ Bā -ya. ¹⁴ Bā punāgantva. ¹⁵ Bā adds vanditvā.

kathetvā rañño yācanāya¹ ca² attano pañhasavanattham³ āga-
tabhāvaṃ pakāsetvā „sādhū no bhante maṅgalapañhaṃ pakāṭaṃ
katvā kathethā“⁴ 'ti yācimsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṃ
pucchanto paṭhamam gātham āha:

1. Kiṃ su naro jappam adhicca kāle 5
kaṃ vā vijjaṃ katamaṃ vā sutānaṃ
so macco asmiṃ va⁵ paramhi loke
kathamkaro sotthānena gutto ti. 129.

Tattha kāle ti maṅgalapaṭhanakāle, vijjan ti vedam, sutānaṃ ti
sikkhitabbayuttakapariyattinaṃ, asmiṃ va⁵ ti ettha vā⁶ ti nipātamattaṃ, 10
sotthānenā 'ti sotthibhāvavahena⁷ maṅgalena, idaṃ vuttaṃ hoti: ācariya
puriso maṅgalaṃ icchanto maṅgalakāle kiṃ su nāma jappanto tisu vedesu
katarāṃ vā vedāṃ katamaṃ⁸ vā sutānaṃ antare sutapariyattin⁹ adhīyitvā so
macco imasmiṃ loke paramhi ca kathamkaro¹⁰ etesu jappādīsu kiṃ kīdisena¹¹
kena kena¹² niyāmena karonto sotthānena niraparādhamaṅgalena¹³ gutto rakkhito 15
hoti¹⁴, ubhayalokahitaṃ gahe tvā ṭhitamaṅgalaṃ¹⁵ amhākaṃ kathehitī.

Evam jeṭṭhantevāsina¹⁶ maṅgalapañhaṃ puṭṭho M. deva-
manussānaṃ kaṃkhā¹⁷ chindanto „idaṃ c' idaṃ ca maṅgalaṃ“
ti Buddhalīlāhāya maṅgalaṃ kathento

2. Yassa devā pitaro ca sabbe 20
sirimsapā sabbabhūtāni cāpi
mettāya niccaṃ apacitāni honti
bhūtesu ve¹⁸ sotthānaṃ tad āhū 'ti āha. 130.

Tattha yassa¹⁹ devā ti bhummadeve ādīṃ katvā sabbe pi kāmāvacara-
devatā²⁰, pitaro cā 'ti tatuttariṃ²¹ rūpāvacarārūpāvacarabrahmāno²², sirim- 25
sapā ti dīghajātikā. sabbabhūtāni cāpīti²³ vuttāvasesāni ca sabbāni pi
bhūtāni, mettāya niccaṃ apacitāni hontīti ete sabbe sattā dasa diṣā²⁴
pharaṇavasena pavattāya appanappattāya²⁵ mettāya²⁶ apacitā honti mānītā²⁷,
bhūtesu ve²⁸ ti taṃ tassa puggalassa sabbasattesu²⁹ sotthānaṃ niraparādha-

¹ Bā āyā-. ² Bā va. ³ Bā attano sattapañhāya nāpanatthaṃ. ⁴ Bā asmīdha, Ck Bf
asmiṃ ca, B^s asmiṃ vā. ⁵ C^s pa, Bā dhā. ⁶ Bā idhā. ⁷ Bā suttibhāvaṃ gatena B^s suddhi-
bhāvaṃ gatena. ⁸ Bā katarāṃ. ⁹ Ck -yanti, C^s yanti, B^s -yattinaṃ. ¹⁰ Bā adds ti.
¹¹ Bā omits kī-. ¹² Bā omits one¹²kena. ¹³ Ck -rādhaṃ-. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Bā
ṭhitam-. ¹⁶ Bā -vāsikena. ¹⁷ Bā^s khaṃ. ¹⁸ C^s Bā ce. ¹⁹ Bā yassa ti yassa puggalassa.
²⁰ Bā devā. ²¹ Bā taduttari. ²² Bā rūpāvacarā arūpāvacarā-. ²³ Ck^s cā, omit-
ting pī. ²⁴ Bā da odisā, B^s odissa? ²⁵ C^s appanāpp-, Bā appanāpa-. ²⁶ Bā^s
mettābhāvanāya. ²⁷ Bā omits mā-. ²⁸ Ck ce. ²⁹ Bā sabbesu-.

maṅgalaṃ¹ āhu, mettāvīhārī hi² sabbesaṃ piyo hoti parūpakkena³ avidhiko
piyo hoti⁴, iti so iminā maṅgalena rakkhito gopito hotitti.

Iti M. paṭhamamaṅgalaṃ kathetvā dutiyādini kathento

3. Yo⁴ sabbalokaassa nivātavutti
5 itthīpumānaṃ sahadāraṇānaṃ
khantā duruttānaṃ apaṭikkulāvādī —
addivāsanaṃ sotthānaṃ tad āhu. 131.
4. Yo⁶ nāvajānāti sahāyamatte⁷
sippena kulyābhi dhanena⁸ jaccā
10 rucipaṇṇo atthakāle⁹ mutimā¹⁰ —
sahāyesu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 132.
5. Mittāni¹² ve¹³ yassa bhavanti santo
saṃvissatthā avisaṃvādakassa
na mittadūbhī saṃvibhāgī¹⁴ dhanena —
15 mittesu ve¹⁵ sotthānaṃ tad āhu. 133.
6. Yassa bhariyā tulyavayā samaggā
anubbatā dhammakāmā pajātā¹⁶
koliniyā sīlavatī patibbatā —
dāresu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 134.
- 20 7. Yassa rājā bhūtapatī yasassī
jānāti soceyyaṃ¹⁶ parakkamaṇ ca
advejjhatā suhad ayaṃ maman ti —
rājūsu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 135.
8. Annaṇ ca pānaṇ ca dadāti saddho
25 mālaṇ ca gandhaṇ ca vilepanaṇ ca
pasannacitto anumodamāno —
saggesu ve¹¹ sotthānaṃ tad āhu. 136.
9. Yam ariyadhammena punanti¹⁷ vaddhā
ārādhitā¹⁸ samacariyāya santo

¹ Bā -rādham-. ² Bā add puggalo. ³ Bā parakk-. ⁴ so C; Ck avidhi corr. to avidhiko⁷
Bā aviko. ⁵ Bā omits hoti. ⁶ Cks so. ⁷ Bāsf -mitte. ⁸ Bā tulyā-. ⁹ Cks
-ja. ¹⁰ Ck bhūtima. Ck munimā, Bā sumatimā. ¹¹ Bā ce. ¹² Bā me-. ¹³ Bāsf
ce. ¹⁴ Bā -gi, Cks -gaṇ. ¹⁵ Bā sajāta. ¹⁶ Cks soveyya, Bā soveyyaṃ. ¹⁷ Bā
sunanti. ¹⁸ Bā anādhitā.

bahussutā isayo sīlavanto

arahantamajjhe sotthānaṃ tad āhū 'ti imā gāthā āha¹. 137.

Tattha nivātavuttitī muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti, khantā
duruttānaṃ ti parehi vuttānaṃ duṭṭhavacanānaṃ adhivāsako hoti, appaṭik-
kūlavādīti 'akkocchi maṃ avadhi maṃ' ti yugaggāhaṃ akaronto anukūlam eva 5
vadati, adhivāsanaṃ ti idaṃ adhivāsanaṃ tassa narassa sotthānaṃ niraparādha-
maṅgalaṃ² paṇḍitā vadanti, sahāyamatte³ ti sahāye ca sahāyamatte⁴ ca, tattha
sahapaṇisukilīṭṭasahāyā nāma, dasadvādasa vassāni ekato vutthā sahāyamattā⁵ nāma⁶,
te sabbe pi 'ahaṃ sippavā ime nisippā'⁷ ti evaṃ sippena vā 'ahaṃ kulīno ime
nikkulīnā'⁸ ti evaṃ kulasampattisaṅkhātāhi kulyābhi⁹ vā 'ahaṃ aḍḍho ime duggatā'¹⁰
ti evaṃ dhanena vā 'ahaṃ jātisampanno ime dujjāta' ti evaṃ jaccā vā nāvajā-
nāti, rucipañño ti sādhipañño sundarapañño, atthakāle ti kassaci eva
atthassa kāraṇassa uppannakāle, mutimā¹¹ ti taṃ¹² atthaṃ paricchinditvā
vicāraṇasamatthatāya mutimā¹³ hutvā te sahāye nāvajānāti, sahāyesū 'ti taṃ¹⁴
tassa anavajānanaṃ sahāyesu sotthānaṃ nāma 'ti porāṇakapaṇḍitā āhu, tena hi 15
so niraparādhamāṅgalena¹⁴ idhaloke ca paraloke ca gutto hoti, tattha paṇḍite
sahāye¹⁵ nissāya sotthibhāvo Kusaṇḍijātakena kathetabbo, santo ti paṇḍitā
sappurisā va¹⁶ yassa mittāni bhavanti, saṃvissatthā ti ghaṇaṃ pavisitvā
icchiticchitassa¹⁷ gahaṇavasena viśāsam āpannā, avisaṃvādakassā 'ti avisaṃ-
vādasilassa, na mittadūbhīti¹⁷ yo ca mittadūbhī na hoti, saṃvibhāgī dha- 20
nenā 'ti attano dhanena mittānaṃ saṃvibhāgaṃ karoti. mittesū 'ti mitte
nissāya laddhabbaṃ tassa taṃ mittesu sotthānaṃ nāma hoti, so hi evarūpehi
mittehi rakkhito sotthiṃ pāpuṇāti, tattha mitte nissāya sotthibhāvo Mahāuk-
kusaṇḍitakādīhi¹⁸ kathetabbo, tulya vayā ti samānavayā, samaggā ti samagga-
vāsā²⁰, anubbatā ti anuvattikā, dhammakāmā ti tividhasucaritadhammaṃ 25
roceti, pajātā²¹ ti vijāyani²² na vaṇḍhā²³, dāresū 'ti etehi guṇehi²⁴ sama-
nāgate mātugāme gehe vasante²⁵ sāmikassa sotthi hotīti paṇḍitā kathenti, tattha
sīlavantaṃ matugāmaṃ nissāya sotthibhāvo Maṇicorajātaka-Sambulajātaka-Khaṇḍa-
hūlajātakehi²⁶ kathetabbo, soceyyaṃ ti sucibhāvaṃ, advejjhatā ti advejjha-
tāya, 'na esa mayā saddhiṃ bhijjivā dvidhā bhavissatīti' evaṃ advejjhabhāvena 30
yaṃ jānāti, suhadayaṃ mamaṃ ti suhado²⁷ ayaṃ mamaṃ ti ca yaṃ jānāti²⁸,
rājūsu ve²⁹ ti evaṃ rājūsu sevakānaṃ sotthānaṃ nāma 'ti paṇḍitā kathenti,

¹ Bā abhāsi. ² Bā -rādhaṃ-. ³ Ck -vatte, Bā -mitte. ⁴ Ck -matthe, Bā mitte.

⁵ Bā -mittā. ⁶ Bā adds hotīti. ⁷ Cks nasippā. ⁸ Cks nakul-. ⁹ Cks kalyābhi,
Bā -saṅkhātā parikulyābhi. ¹⁰ C^s munimā, Bā^s matimā ¹¹ Bā taṃ taṃ. ¹²
Bā ma-. ¹³ Bā omits taṃ. ¹⁴ Bā -rādheṇa attano māṅga-. ¹⁵ Bā -taṃ sahāyaṃ.

¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -tasseva. ¹⁸ Cks -dubhi. ¹⁹ Cks -kukkusa-. ²⁰ Cks avagga-.

²¹ Bā sajātā. ²² Bā -yini. ²³ Bā sa vajjhā. ²⁴ Bā silagu-. ²⁵ Bā gahessante.

²⁶ Cks -jātakehi khaṇḍahāla-. ²⁷ Bā -hadayo. ²⁸ Bā ayanti manāṃ jānāti. ²⁹

Bā ce.

dadāti saddho ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dadāti, saggesu ve¹ ti evaṃ sagge devaloke sotthānañ niraparādhamañgalan² ti paṇḍitā kathenti. tañ Petavatthu-Vimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbañ, punanti vaddhā³ ti yañ puggalañ nānavaddhā⁴ ariyadhammena sundaradhammena⁵ punanti⁶ pariso-
 5 dhenti⁷, samacariyāyā⁸ 'ti sammāpaṭipattiya⁹, bahussutā ti paṭivedhaba-
 hussutā, isayo ti isigaṇā, sīlavanto¹⁰ ti ariyasīleṇa samannāgatā, arahanta-
 majjhe ti arahantānañ majjhe paṭilabbhitabban ti sotthānañ paṇḍitā¹¹
 kathenti, arahanto hi attanā¹² paṭividdhamaggañ ācikkhitvā paṭipadenta¹³
 ārādhakañ¹⁴ puggalañ ariyadhammena punanti¹⁵, so pi arahā¹⁶ va hoti.

10 Evaṃ M. arahattena desanāya kūṭaṃ gaṇhanto aṭṭhahi
 gāthāhi maṅgalāni¹⁶ kathetvā tesam yeva maṅgalānañ thutim
 karonto osānagātham āha:

10. Etāni kho sotthānāni loke
 viññūpasatthāni sukhindriyāni¹⁷,

15 tānīdha sevetha naro sapañño,
 na hi maṅgale kiñcanam atthi saccan ti. 138.

Tattha na hi maṅgale ti tasmiñ pana diṭṭhasutamuttappabhede maṅgale
 kiñcanañ ekamaṅgalam¹⁸ pi saccan nāma n' atthi, nibbānaṃ eva pañ' ekañ¹⁹
 paramasaccan ti.

20 Isayo tāni maṅgalāni sutvā sattatṭhādivasaccayena ācari-
 yañ āpucchitvā tatth' eva agamaṃsu²⁰. Rājā²¹ tesam santikañ
 gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitaniyāmen' eva²²
 maṅgalapañhañ kathetvā Himavantam eva agamaṃsu. Tato
 paṭṭhāya loke maṅgalam pākaṭaṃ ahosi. Maṅgalesu vattitvā
 25 matamatā²³ saggapathaṃ²⁴ pūresum. B.²⁵ brahmavihāre bhā-
 vetvā isigaṇaṃ ādāya Brahmaloce nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhañ maṅgala-
 pañhañ kathesiñ“ ti²⁶ vatvā j. s.: „Tadā isigaṇo²⁷ Buddhaparisa

¹ Bā ce. ² Bā -rādham-. ³ Bā sunanti vuddhā. ⁴ Bā -vu-. ⁵ Bā omits su-.
⁶ Bā sun-. ⁷ Cks puri-, Bā so dhenti. ⁸ Bā sampaca-. ⁹ Bā vattatipattiyā.
¹⁰ Cks -tā. ¹¹ Cks -tānañ. ¹² Bā no. ¹³ Bā -to. ¹⁴ Ck -dhanamkañ. ¹⁵ Cks
 -ho. ¹⁶ Bā aṭṭhamāmañg-. ¹⁷ Ck sucudriyāni, Cs sumudriyāni. ¹⁸ Bā ekañ-.
¹⁹ Bā etañ. ²⁰ Cs Bā āg-. ²¹ Bā atha rā-. ²² Bā -mena, omitting eva. ²³
 Cs matā, Bā matāmatā. ²⁴ saggapuram. ²⁵ Bā adds cattāro. ²⁶ Bā kathesi yevā
 ti. ²⁷ Bā -ṇā.

ahosi¹, maṅgalapaṇhapucchako² jeṭṭhantevāsī³ Sāriputto, ācariyo aham evā⁴ 'ti. Mahāmaṅgalajātakaṃ.

16. Ghatajātaka.

Uṭṭhehi Kaṇhā 'ti. Idam S. J. v. mataputtam⁴ ā. k. Vatthum Maṭṭhakunḍalivatthusadisam⁵ eva. Idha pana S. tam upāsakam⁶ „kim 5 upāsaka socasīti“ vatvā „āma bhante“ ti vutte „upāsaka porāṇaka- paṇḍitā paṇḍitānaṃ katham sutvā mataputtam⁷ nānusočiṃsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. Uttarāpathe Kaṃsabhoge Asitañjananagare⁸ Ma- kākāṃso nāma⁹ r. kāresi. Tassa Kaṃso ca Upakāṃso cā 'ti 10 dve puttā ahesuṃ, Devagabbhā nāma ekā dhitā. Tassā jātadivase nemittikabrāhmaṇā „etissā kucchiyaṃ nibbattaputto Kaṃsa- bhogaṃ¹⁰ Kaṃsavāṃsaṃ nāsessatīti“ vyākariṃsu. Rājā bala- sinehena dhītaraṃ nāsetuṃ¹¹ nāsakki, „bhātaro¹² jānissan- tīti¹³“ yāvatāyukaṃ ṭhatvā kālam akāsi. Tasmiṃ kālakate 15 Kaṃso rājā ahosi, Upakāṃso uparājā, te¹⁴ cintayīṃsu: „sace mayāṃ bhaginiṃ nāsessāma gārayhā bhavissāma, etaṃ kassaci adatvā nissāmikaṃ katvā paṭijaggissāmā“ 'ti te ekathūpakāṃ¹⁵ pāsādaṃ kāretvā taṃ tattha vasāpesuṃ. Nandagopā nām' assā¹⁶ paricārīkā ahosi, Andhakaveṇhu¹⁷ nāma dāso tassā 20 sāmiko ārakkham akāsi. Tadā Uttaramadhurāyaṃ¹⁸ Mahāsāgaro nāma rajjaṃ kāreti¹⁹, tassa Sāgaro ca Upasāgaro cā 'ti dve puttā ahesuṃ. Tesu pitu accayena Sāgaro rājā ahosi, Upasāgaro uparājā. So Upakāṃsassa sahāyako ekā- cariyakule ekato²⁰ uggahitasippo, so²¹ bhātu antepure 25 dubbhitvā gayhamāno²² palāyitvā Kaṃsabhoge²³ Upakāṃ- sassa santikaṃ agamāsi. Upakāṃso Kaṃsarañño dassesi, rājā

¹ Bā ahesuṃ. ² Bā -; aṇhaṃ pucchanto. ³ Bā -vāsiko. ⁴ Bā adds kuṭumbikaṃ.

⁵ Cks -kunḍalasadisam. ⁶ Bā adds pucchi. ⁷ Cs -putta, Ck -puttā. ⁸ Ck aṇsit-. ⁹ Bā adds rājā. ¹⁰ Bā kaṃsagottaṃ. ¹¹ Bā vinā-. ¹² Bā adds pi. ¹³ Bā adds mahākāṃso. ¹⁴ Bā tadā. ¹⁵ Bā ekathambhaṃ. ¹⁶ Bā nāma tassā. ¹⁷ Bā addhakaveṇho. ¹⁸ Bā -mathūrāyaṃ. ¹⁹ Bā -resi. ²⁰ Cks eko. ²¹ Bā adds sāgarassa. ²² Bā bhayamāno. ²³ Cks -bhogge.

tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi. So rājupatṭhānaṃ gacchanto
 Devagabbhāya nivāsaṃ ekatthūpakapāsādaṃ¹ disvā „kass' eso
 nivāso“ ti pucchitvā taṃ kāraṇaṃ sutvā Devagabbhāya paṭi-
 buddhacitto ahoṣi. Devagabbhāpi ekadivasaṃ taṃ Upakaṃsena
 5 saddhiṃ rājupatṭhānaṃ gacchantāṃ disvā „ko eso“ ti pucchi-
 tvā „Mahāsāgarassa putto Upasāgaro nāmā“² 'ti Nandagopāya
 santikā sutvā tasmiṃ paṭibaddhacittā ahoṣi. Upasāgaro Nan-
 dagopāya lañcaṃ datvā „bhagini sakkhissasi me Devagabbhaṃ
 dassetun“ ti āha. Sā „na etaṃ sāmi garukan“ ti vatvā taṃ
 10 kāraṇaṃ Devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyā va tasmiṃ
 paṭibaddhacittā taṃ vacanaṃ sutvā „sādhū“³ 'ti sampāṭicchi².
 Nandagopā Upasāgarassa saññaṃ datvā rattibhāge taṃ³ pāsādaṃ
 āropesi. So Devagabbhāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi. Atha
 nesāṃ punappunasaṃvāsena Devagabbhā gabbhaṃ paṭilabhi.
 15 Aparabhāge tassā gabbhapatiṭṭhānaṃ pākataṃ ahoṣi. Bhātaro
 Nandagopaṃ⁴ pucchimsu. Sā abhayaṃ yācitvā taṃ antaraṃ
 kathesi. Te sutvā „bhaginiṃ⁵ nāsetuṃ na sakkā, sace dhīta-
 raṃ vijāyissati taṃ pi na nāsessāma, sace pana putto bhavis-
 sati nāssesāma“⁶ 'ti cintetvā Devagabbhaṃ Upasāgarass' eva
 20 adamsu. Sā paripuṇṇagabbhā dhītaraṃ vijāyi. Bhātaro sutvā
 haṭṭhatuṭṭhā tassā Añjanadevīti nāmaṃ karimsu. Tesaṃ
 Govaḍḍhamānaṃ⁶ nāma bhogaḍḍhamānaṃ adamsu. Upasāgaro⁷
 Devagabbhaṃ gahetvā Govaḍḍhamānaḡame⁶ vasi. Devagab-
 bhāya puna pi gabbho patiṭṭhāsi. Nandagopāpi taṃ divasaṃ
 25 eva gabbhaṃ paṭilabhi. Tāsu pariṇatagabbhāsu⁸ ekadivasaṃ
 eva Devagabbhā puttāṃ vijāyi Nandagopā dhītaraṃ. Deva-
 gabbhā puttassa nāsanabhayena⁹ puttāṃ Nandagopāya rahassena
 pesetvā tassā dhītaraṃ ānāpesi¹⁰. Tassā vijātabbhāvaṃ bhāti-
 kānaṃ ārocesuṃ. Te „puttāṃ vijātā¹¹ dhītaraṃ“ ti pucchitvā

¹ Bā ekathāmbhāṇaṃ. ² Bā -itvā. ³ Ck naṃ. ⁴ Bā -pakaṃ. ⁵ Bā bhagīni. ⁶ Bā bhogaḡaḡḍḍha-. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Ck pariṇātha-. ⁹ Ck pariṇāna-. Bā paripuṇṇa-.
¹⁰ Bā vināsaḡbhayena. ¹¹ Bā āharāpesi. ¹² Bā omits vi-.

„dhītaran“ ti vutte „tena hi posethā“ 'ti āhaṃsu. Eten' upāyena Devagabbhā dasa putte vijāyi, Nandagopā dasa dhītaro. Puttā Nandagopāya santike vadḍhanti dhītaro Devagabbhāya, taṃ antaraṃ koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto Vāsudevo nāma ahosi dutiyo Baladevo nāma tatiyo Candadevo nāma catuttho 5 Suriyadevo pañcama Aggidevo chaṭṭho Varuṇadevo sattamo Ajjuno aṭṭhama Pajjuno navama Ghatapaṇḍito dasama Amkuro nāma ahosi. Te „Andhakaveṇhudāsaputtā¹ dasa bhātikā ceṭakā“ ti pākāṭā ahesuṃ. Te aparabhāge vuddhim² anvāya thāma balasampannā kakkhalapharusā³ hutvā vilopaṃ karontā 10 caranti⁴, rañño gacchantāṃ paṇṇākāraṃ⁵ vilumpant' eva. Manussā sannipatitvā „Andhakaveṇhudāsaputtā⁶ dasa bhātikā raṭṭhaṃ vilumpantīti“ rājaṅgaṇe upakkosimsu. Rājā Andhakaveṇhum⁷ pakkosāpetvā „kasmā puttehi vilopaṃ kārapesīti“ tajjesi. Evaṃ dutiyam pi tatiyam pi manussehi upakkose kate 15 rājā taṃ santajjesi. So maraṇabhaya bhīto rājānaṃ varaṃ⁸ yācītvā „deva ete na mayhaṃ puttā, Upasāgarassa puttā“ ti taṃ⁹ antaraṃ ārocesi. Rājā bhīto „kena ne¹⁰ upāyena gaṇhāmā“ 'ti amacce pucchitvā „ete deva mallayuddhakā¹¹, nagare yuddhaṃ kāretvā tattha ne yuddha maṇḍalaṃ āgate gābhāpetvā māressāmā“ 20 'ti vutte Cānuraṃ ca Muṭṭhikaṃ cā 'ti dve malle pesetvā „ito sattame divase yuddhaṃ bhavissatīti“ nagare bheriṃ carāpetvā rājadvāre¹² yuddha maṇḍalaṃ sajjāpetvā akkhavāṭaṃ kāretvā yuddha maṇḍalaṃ alaṃkārapetvā jayapaṭākā¹³ bandhāpesuṃ. Sakalanagaraṃ saṃkhubhī¹⁴, cakkāticakkaṃ mañcātimaṇcaṃ 25 bandhimsu. Cānura-Muṭṭhikā yuddha maṇḍalaṃ āgantvā vaggantā gajjantā appoṭhantā vicarimsu. Dasa bhātikāpi āgantvā rajakavīthiṃ¹⁵ vilumpitvā vaṇṇasāṭake nivāsetvā gandhāpapesu

¹ Bā antakaveṇḍa-. ² Bā vadḍhim. ³ Bā'-lā-. ⁴ Bā vica-. ⁵ Bā -te paṇṇā kārepi. ⁶ Bā andhakaveṇḍa-. ⁷ Bā aṇḍakaveṇḍaṃ. ⁸ Bā abhayaṃ. ⁹ Cā omīti taṃ. ¹⁰ Bā te. ¹¹ Bā -yuddhacittakā. ¹² Bā rājaṅgaṇe. ¹³ Bā dhajapaṭākāṃ. ¹⁴ Bā -khubhitaṃ. Cā -khubhitaṃ. ¹⁵ Bā bhattagandharajaka-.

- gandhe mālākārāṇesū mālāṃ vilumpitvā vilittagattā¹ mālā-
bhārino² katakaṇṇapūrā³ vaggantā gajjantā appoṭhentā yuddha-
maṇḍalaṃ pavisiṃsu. Tasmim̐ khāṇe Cānuro appoṭhento
vicarati⁴. Baladevo taṃ disvā „na naṃ hatthena chupissāmīti“
- 5 hatthisālato mahantaṃ hatthiyottaṃ āharitvā vaggitvā gajjitvā
yottaṃ khipitvā Cānuraṃ udare veṭhetvā dve yottakoṭṭiyo ekato
katvā veṭhetvā⁵ ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṃ
pothetvā⁶ bahi akkhavāṇe⁷ khipi. Cānure mate rājā Muṭṭhika-
mallaṃ āṇāpesi. So utṭhāya vaggitvā gajjitvā appoṭhesi.
- 10 Baladevo taṃ pothetvā atṭhīni saṇcunnetvā „amallo 'mhi amallo
'mhīti“ vadantaṃ eva „nāhaṃ tava mallabhāvaṃ vā amalla-
bhāvaṃ vā jānāmīti“ hatthe gahetvā bhūmiyaṃ pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpetvā bahi akkhavāṇe khipi. Muṭṭhiko
maranto⁸ „yakkho hutvā taṃ khādituṃ labhissāmīti“ patthanaṃ
- 15 ṭhāpesi, so Kālamattiyaataviyaṃ⁹ nāma yakkho hutvā nib-
batti. Rājā „gaṇhatha dasa bhātikaceṭṭake¹⁰“ ti utṭhahi.
Tasmim̐ khāṇe Vāsudevo cakkaṃ khipi, taṃ dvinnam pi bhāti-
kānaṃ sīsāni pātesi. Mahājano bhītatasito „avassayo no ho-
thā“ 'ti tesāṃ pādesu patitvā nipajji. Te dve mātule māretvā
- 20 Asitañjananagare¹¹ rajjaṃ gahetvā mātāpitara tattha katvā
dasa pi janā „sakala-Jambudīpe rajjaṃ gaṇhissāmā“ 'ti nikkha-
mitvā anupubbena Kālasenarañño¹² nivāsaṃ Ayojjanagaraṃ
gantvā nagaraṃ¹³ parikkhipitvā ṭhitarukkhagahanaṃ¹⁴ viddhaṃ-
setvā pākāraṃ bhinditvā rājānaṃ gahetvā taṃ rajjaṃ attano
- 25 hatthagataṃ katvā Dvāravatīṃ saṃpāpuṇiṃsu. Tassa pana
nagarassa ekato samuddo ekato pabbato. Amanussapariggahitaṃ
kira taṃ ahoṣi, tassa ārakkaṃ katvā¹⁵ ṭhitayakkho paccāmitte
disvā gadrabhavesena gadrabharavaṃ ravati, tasmim̐ khāṇe

¹ Bā -gatta. ² Bā -dhārino. ³ Bā -durā. ⁴ Bā vivarati. ⁵ Bā vaṭṭetvā. ⁶ Cks poṭhe-. ⁷ Ck Bā -te. ⁸ Bā mahantō. ⁹ Ck kalamattiyaṃ, omitting ataviyaṃ, Ck kalamattiyaṃ, Bā kalamattiya ataviyaṃ. ¹⁰ Ck bhāṭice-, Bā -kece-. ¹¹ Ck asitañjana-, Ck asitañjanagare. ¹² Bā kālayāna-. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Bā gahanaṃ, omitting ṭhitarukka. ¹⁵ Bā gahetvā.

yakkhānubhāvena sakalanagaraṃ uppatitvā samuddamajjhe ekasmiṃ dīpake tiṭṭhati, paccāmittesu gatesu punāgantvā¹ sakaṭṭhāne yeva patiṭṭhāti. Tadāpi so gadrabho tesam dasan-
nam bhātikānaṃ āgamaṇaṃ nātvā gadrabharavaṃ ravi, na-
garam uppatitvā dīpake patiṭṭhāya² tesu nagaram adisvā 5
nivattesu punāgantvā¹ sakaṭṭhāne patiṭṭhahi. Te puna nivat-
tiṃsu, puna¹ gadrabho tath' eva akāsi. Te Dvāravatīnagare
rajjam gaṇhitum⁵ asakkontā Kaṇhadīpāyanassa santikaṃ gantvā
vanditvā „bhante mayam Dvāravatīrajjam gahetum na sakkoma,
ekam no upāyam kathethā“ 'ti pucchitvā „parikhāpiṭṭhe asu- 10
kasmim nāma ṭhāne eko gadrabho carati, so⁶ amitte disvā
viravati, tasmiṃ khaṇe nagaram uppatitvā gacchati, tumhe
tassa pāde gaṇhatha, ayam vo nipphajjanupāyo“ 'ti vutte tāpa-
sam vanditvā⁷ dasa pi janā gadrabhassa pādesu⁸ patitvā⁹
„sāmi ṭhapetvā tumhe añño ambhakaṃ nissayo¹⁰ n' atthi, 15
ambhakaṃ nagaram gaṇhanakāle mā ravitthā¹¹“ 'ti yācimsu.
Gadrabho „na sakkā mayā na viravitum¹², tumhe pana paṭha-
mataram āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni ādāya¹³
catūsu nagaradvāresu¹⁴ mahante ayakhāṇuke bhūmiyam koṭṭe-
tvā¹⁵ nagarassa uppatanakāle naṅgalāni¹⁶ gahetvā naṅgalābad- 20
dham¹⁷ ayasamkhalikaṃ ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaram uppa-
titum na sakkhissatīti“ āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā tasmiṃ
aviravante¹⁸ yeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke
bhūmiyam ākoṭetvā¹⁹ atṭhamisu. Tasmiṃ khaṇe gadrabho ravi²⁰,
nagaram uppatitum ārabhi, catūsu dvāresuṭṭhitā catūhi ayanaṅgalehi 25
gahetvā naṅgalābaddhā ayasamkhalikā khāṇuke²¹ bandhimsu, na-
garam uppatitum nāsakkihi. Dasa bhātikā tato nagaram pavisitvā
rājānaṃ māretvā rajjam gaṇhimsu. Evaṃ te sakala-Jambudīpe

¹ Cks puna-. ² Bā patiṭṭhāti. ³ Cks puna-. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā gahi-. ⁶ Bā adds hi. ⁷ Bā adds gantvā. ⁸ Bā add gahetvā. ⁹ Bā nipati-. ¹⁰ Bā avassayo. ¹¹ Bā vira-. ¹² Bā ravitum. ¹³ Bā gahetvā. ¹⁴ Bā omits nagara. ¹⁵ Cks koṭṭhe-. Bā ākoṭetvā. ¹⁶ Cks -le. ¹⁷ Bā -bandham. ¹⁸ Bā adḍharatte. ¹⁹ Cks -the-. ²⁰ Bā vir-. ²¹ Bā ayakhāṇukesu.

tesatṭhiyā nagarasahassesu sabbe rājāno cakkena jīvitakkhayaṃ
pāpetvā Dvāravatiyaṃ vasamānā rajjaṃ dasa koṭṭhāse katvā
vibhajimsu. Bhaginiṃ pana¹ Añjanadeviṃ² na sarimsu³. Tato
puna „ekādasa koṭṭhāse karomā“⁴ 'ti vutte Aṃkuro⁵ „mama
5 koṭṭhāsaṃ tassā detha, ahaṃ vohāraṃ katvā jīvissāmi, kevalaṃ
tumhe attano attano janapade mayhaṃ suṃkaṃ vissajjethā“⁶ 'ti
āha. Te „sādhū“⁷ 'ti sampatichitvā tassa koṭṭhāsaṃ bhaginiyā
datvā saddhiṃ tāya nava rājāno Dvāravatiyaṃ vasimsu, Aṃkuro
pana vāṇijjaṃ akāsi. Evaṃ tesu aparāparaṃ puttadhītāhi vad-
10 dhamānesu addhāne⁸ gate mātāpitāro kālam akaṃsu. Tadā kira
manussānaṃ vīsativassasahassāyukālo hoti. Tadā Vāsudeva-
mahārājassa eko piyaputtako⁹ kālam akāsi. Rājā sokapareṇo
sabbakiccāni pahāya mañcassa aṭṭhaṇiṃ pariggahetvā vilapanto
nipajji. Tasmim kāle Ghatapaṇḍito¹⁰ cintesi: „ṭhapetvā maṃ
15 aṇṇo¹¹ mama bhātu sokaṃ harituṃ¹² samatto nāma n' atthi,
upāyen' assa sokaṃ harissāmiti“¹³ so ummattakavesaṃ gahetvā
„sasaṃ me detha sasaṃ me dethā“¹⁴ 'ti ākāsaṃ ullokeno¹⁵ sakala-
nagaraṃ vicari. „Ghatapaṇḍito ummattako jāto“¹⁶ ti sakala-
nagaraṃ saṃkhubhi. Tasmim kāle Rohiṇeyyo nāma amacco
20 Vāsudevaraṇṇo santikaṃ gantvā tena saddhiṃ kathaṃ samuṭ-
ṭhāpento paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Uṭṭhehi Kaṇha, kiṃ sesi, ko attho supinena te,
yopi t'āyaṃ sako¹⁷ bhātā hadayaṃ cakkhuṃ¹⁸ va¹⁹ dakkhiṇaṃ
tassa vātā baliyanti²⁰, Ghato jappati Kesavā 'ti. 139.

25 Tattha Kaṇhā 'ti gottenālapati, Kaṇhāyanagotto kir 'esa, ko attho ti
katarā nāma vadḍhi, hadayaṃ cakkhuṃ¹² va¹³ dakkhiṇaṃ ti hadayena
c' eva dakkhiṇacakkhunā ca samāno ti attho. tassa vātā baliyanti¹⁵
tassa hadayaṃ apasmāravātāvattharantī¹⁶ attho, jappatīti sasaṃ me dethā
ti vippalapati, kesavā 'ti so kira kesasobhanatāya kesavo ti paññāyittha, tena
30 taṃ nāmena ālapati.

¹ Cks add vāṇijjaṃ akāsi. ² Bā -vī. ³ Bā adamsu. ⁴ Bā aṅg-. ⁵ Cks -naṃ.
⁶ Bā -putto. ⁷ Bā ghaṭa-. ⁸ Bā adds koci. ⁹ Bā paha-. ¹⁰ Bā olo-. ¹¹ Bāsf
tuyhaṃ sakā. ¹² Ck Bf -u. ¹³ Bā Bf ca. ¹⁴ Cks khalī-, Bā bali-, Bf paliyanti. ¹⁵ Cks
khal-, Bāsf paleyyantīti. ¹⁶ Bā asamāvātā avattha-. Bā aghasmiṃ vātā ava-.

Evam amaccena vutte tassa vuṭṭhitabhāvaṃ nātvā S. abhisambuddho hutvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā Rohiṇeyyassa Kesavo
taramānarūpo vuṭṭhāsi bhātu sokena aṭṭito ti. 140.

Rājā uṭṭhāya sīghaṃ pāsādā otarivā Ghatapaṇḍitassa 5
santikaṃ gatvā¹, ubhosu hatthesu daḥhaṃ gahetvā tena saddhiṃ
sallapanto tatiyaṃ gātham āha:

3. Kin nu ummattarūpo va² kevalaṃ Dvārakaṃ³ imaṃ
saso saso ti lapasi, ko nu te sasam āharīti. 141.

Tattha kevalaṃ dvārakaṃ³ imaṃ ti kasmā ummattako viya hutvā 10
sakalaṃ imaṃ Dvāravatīnagaraṃ vicaranto⁴ saso saso ti lapasi⁵, ko tava sasam
hari⁶. kena te saso gahito ti pucchati.

So rañña⁷ evaṃ vutte pi punappuna⁸ tad eva vacanaṃ
vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi:

4. Sovanṇamayaṃ maṇimayaṃ⁹ (cfr. supra p. 60.) 15
lohamayaṃ atha rūpiyāmayaṃ
saṃkhasilāpavāḷamayaṃ
kārayissāmi te sasam. 142.

5. Santi aññe pi sasakā araññe vanagocarā,
te pi te ānāyissāmi, kīdisaṃ sasam icchasīti. 143. 20

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: etesu suvaṇṇamayādīsu yaṃ icchasi taṃ vada,
ahaṃ te karetvā dassāmi, atha pi te na rocesi¹⁰ aññe pi araññe vanagocarā
sasakā atthi, te pi¹¹ te ānāyissāmi, vada bhadramukha kīdisaṃ sasam icchasīti.

Raṇño kathaṃ sutvā paṇḍito¹² chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Na vāham¹³ etaṃ icchāmi ye sasā paṭhaviṃ sitā, 25
candato sasam icchāmi, tam me ohara Kesavā¹⁴ ti. 144.

Tattha oharū ti otārehi¹⁴.

Rājā tassa kathaṃ sutvā „nissamsayaṃ me bhātā um-
mattako jāto“ ti domanassappatto sattamaṃ gātham āha:

¹ Cks addhito. ² Ck Bf ca. ³ Bā nagaraṃ. ⁴ Bā caranto. ⁵ Bā vilapati. ⁶ Bās
avahari. ⁷ Cks rañño. ⁸ Bā -nampi. ⁹ all four MSS. maṇi-. ¹⁰ Bā athāpi
ete na rocesi. ¹¹ Cks omit pi. ¹² Bā ghatapa-. ¹³ Bāf cā-. ¹⁴ Bā ohārehi.

7. So nūna madhuram nāti jivitaṃ vijahissasi
apatthiyaṃ yo patthayasi candato sasam icchasīti. 145.

Tattha nātīti kanīṭṭham ālapanto āha, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta 'mayhaṃ piyaṇāti so tvaṃ nūna atimadhuraṃ attano jivitaṃ jahissasi¹ yo apatthetabbaṃ
5 patthesīti.

Ghatapaṇḍito rañño vacanaṃ sutvā niccalo ṭhatvā „bhā-
tika tvaṃ candato sasakaṃ patthentassa taṃ alabhitvā² jī-
vitakkhayabhāvaṃ jānanto kimkāraṇā mataputtaṃ anusocasīti“
vatvā aṭṭhamaṃ gātham āha:

- 10 8. Evaṃ ce Kaṇha jānāsi yad' aññaṃ anusāsasi
kasmā pure mataṃ puttaṃ ajjāpi-m-anusocasīti. 146.

Tattha evaṃ ti idaṃ alabbhaneyyaṭṭhānaṃ³ nāma na patthetabbaṃ ti yadi
evaṃ jānāsi, yadaññaṃ ti evaṃ jānanto ca⁴ yadi aññaṃ⁵ anusāsasīti attho,
pure ti atha kasmā⁶ catutthamāsamatthake mataṃ puttaṃ ajjāpi anusocasīti
15 vadati.

Iti⁷ so antaravithiyaṃ ṭhitako va „bhātika ahaṃ tāva
paññāyamānaṃ patthemī, tvaṃ pana apaññāyamānassa⁸ so-
casīti“ vatvā tassa dhammaṃ desento puna dve gāthā abhāsi:

9. Yaṃ na labbhā manussena amanussena vā puna
20 jāto me mā marī putto kuto labbhā alabbhiyaṃ. 147.
10. Na mantā mūlabhesajjā osadhehi dhanena vā
sakkā ānayaṭṭuṃ Kaṇha yaṃ petam anusocasīti. 148.

Tattha yaṃ ti bhātika yaṃ etaṃ⁹ jāto me putto mā marīti manussena vā
devena¹⁰ vā puna na labbhā na sakkā laddhuṃ taṃ tvaṃ patthesī, taṃ pan'
25 etaṃ kuto labbhā kena kāraṇena sakkā laddhuṃ, na sakkā ti dīpeti, kasmā:
yasmā¹¹ alabbhiyaṃ alabbhaneyyaṭṭhānaṃ hi nāma' etaṃ ti attho, mantā ti
mantappayogena, mūlabhesajjāti mūlabhesajjena, osadhehi itī nānāvīdhosadhehi,
dhanena vā ti koṭṭisatasamkhenāpi dhanena vā, idaṃ vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ
petam anusocasi etehi mantappayogādīhi pi ānetuṃ na sakkā ti.

- 30 Rājā taṃ sutvā „yuttaṃ tāta sallakkhitaṃ¹², mama soka-
haraṇatthāya tayā idaṃ katan“ ti Ghatapaṇḍitaṃ vaṇṇento catasso
gāthā abhāsi:

¹ Cks jahati, Bā vijahessasi. ² Bā adds va. ³ Bā -peyyakaṃ. ⁴ Cks va. ⁵ Cks aññe. ⁶ Bā adds ito. ⁷ Bā evaṃ. ⁸ Bā -mānassatthāya. ⁹ Bā evaṃ. ¹⁰ Bā amanussena. ¹¹ Bā omits ya-. ¹² C^s adds ce, C^k me.

11. Yassa etādisā assu amaccā purisapaṇḍitā
yathā nijjhāpaye ajja Ghato purisapaṇḍito—. 149.
12. Ādittam vata maṃ santam -pe- (cfr. supra p. 61.) 150.
13. Abbahi vata me sallam -pe- 151.
14. So 'ham' abbūḷhasallo 'smi vītasoko anāvilo
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti 152.

5

Tattha paṭhamagāthāya ayaṃ saṃkhepattho: yathā yenākārena² ajja maṃ
puttasokaṇaretam Ghato purisapaṇḍito sokaharaṇatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi
bodhesi yassa aññassāpi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu tassa kuto soko ti,
sesagāthā vuttatthā yeva.

10

Avasāne

15. Evaṃ³ karonti sappanā ye honti anukampakā
vinivattayanti sokamhā Ghato jeṭṭham va bhātaran ti 153.
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Evaṃ Ghatakumārena visoke kate Vāsudeve rajjam anu- 15
sāsente dīghassa addhuno accayena dasabhātikaputtā⁴ kumārā
cintayimsu: „Kaṇḍadīpāyanam 'dibbacakkhuko' ti vadanti,
vīmaṃsissāma tāva nan“ ti ete⁵ ekaṃ daharakumāram alam-
karitvā gabbhiniākārena⁶ dassetvā udare masūrakam⁷ bandhitvā
tassa santikam netvā „bhante ayaṃ kumārikā kiṃ vijāyissatī“ 20
pucchimsu. Tāpasō⁸ „dasabhātikarājūnam vināsakālo patto,
mayham nu kho āyusaṃkhāro kīdiso“ ti olokento „ajj“ eva
me maraṇam bhavissatī“ natvā „kumārā iminā tumbhākam ko
attho“ ti vatvā „katheth' eva no¹⁰“ ti nibaddho „ayaṃ ito
sattame divase khadiraghaṭikam vijāyissati, tāya Vāsudeva- 25
kulam nassissati, api¹¹ kho pana tumhe khadiraghaṭikam gahetvā
jhāpetvā chārikam nadiyam pakkhipeyyāthā¹²“ ti āha. Atha
nam te „kūṭajaṭila puriso vijāyanako nāma n' atthīti“ vatvā
tantarajjukam¹³ nāma kāraṇam katvā tatth' eva jīvitakkhayaṃ
pāpayimsu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā „kimkāraṇā tāpasam 30

¹ Ck so aham. ² Bā yena kāraṇena. ³ Bā etam. ⁴ Bā -kānam puttā. ⁵ Bā te. ⁶ Bā -raṇ. ⁷ Bā massu-. ⁸ Bā mayū-. ⁹ Bā adds dibbacakkhunā olokento. ¹⁰ Bā adds hoti. ¹¹ Ck -tha va no, Bā -tha bhante. ¹² Bā api ca. ¹³ Cks -peyyathā. ¹⁴ Bā -rajju.

- mārayitthā“ ‘ti pucchitvā sabbam sutvā bhītā tassa ārakkham datvā sattame divase tassa¹ kucchito nikkhantaṃ khadiraḡa-
 5 tikaṃ jhāpetvā chārikaṃ nadiyā pakkhipimsu. Sā nadiyā vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakaṃ nibbatti.
- Ath’ ekadivasam te rājāno „samuddakīḡikaṃ² kīḡissāmā“ ‘ti
 mukhadvāraṃ gantvā mahāmaṇḡapaṃ kāretvā alaṃkatamaṇḡape
 khādantā pivantā keḡivasen’ eva pavattahatthapāḡaparāmāsā³
 dvidhā bhijjitvā mahākalaham karimsu. Ath’ eko aññaṃ mug-
 10 garaṃ alabbhanto erakavanato ekaṃ erakapattaṃ gaṇhi, taṃ
 gahitamattam eva khadiramusalaṃ ahoṣi, so tena mahājanaṃ
 potheti. Ath’ aññehi⁴ sabbehi gahitagahitaṃ⁵ musalam eva ahoṣi,
 te aññamaññaṃ paharitvā vināsaṃ pāpuṃimsu. Tesu vinassantesu
 Vāsudevo Baladevo bhaginiñ Añjanadevī purohito⁶ ti cattāro
 janā rathaṃ abhirūhitvā palāyimsu, sesā sabbe pi vinaṡṡhā.
 15 Te pi cattāro rathena palāyanta Kāḡamattikāṡaviṃ⁷ pāpuṃimsu.
 Muṡṡhikamallo patthanaṃ katvā yakkho hutvā tattha nibbatto
 Baladevassa āgatabhāvaṃ ñatvā tattha gāmaṃ māpetvā malla-
 vesam gahetvā „ko yujjhitukāmo“ ti vagganto gaḡjanto appo-
 20 ṡhento⁸ vicari. Baladevo taṃ disvā va „bhātika ahaṃ iminā
 saddhiṃ⁹ yujjhissāmīti“ vatvā Vāsudeve vārente vārente yeva rathā
 oruyha tassa santikaṃ gantvā¹⁰ appoṡhesi¹¹. Atha naṃ so
 pasāritahatthe yeva gahetvā mūlakakandaṃ viya khādi. Vāsudevo
 tassa matabhāvaṃ ñatvā bhaginiñ ca purohitañ ca āḡāya sabba-
 25 rattim gantvā suriyodaye ekaṃ paccantagāmaṃ patvā¹² „āhāraṃ
 pacitvā āharathā“ ‘ti bhaginiñ ca purohitañ ca gāmaṃ pahipitvā
 sayam ekasmiṃ gacchantare paṡicchanno nipajji. Atha naṃ Jarā
 nāma eko luddo gacchaṃ calantaṃ disvā „sūkaro¹³ ettha
 bhavissatīti“ saññāya sattiṃ khipitvā pāde vijjhitvā¹⁴ „ko maṃ
 vijjhīti“ vutte manussassa viddhabhāvaṃ ñatvā bhīto palāyituṃ

¹ Bā tassā. ² Bā -kīḡitaṃ. ³ Bā pavattā-. ⁴ Cks athaṃñño athaṃñño ti. ⁵ Ck sabbe gahitaṃ. Cs sabbehitagahitaṃ. ⁶ Bā has added cā. ⁷ Ck kāla-, Bā kālā-mattika aṡavi. ⁸ Bā omits saddhiṃ. ⁹ Bā -ṡento. ¹⁰ Bā has added vagganto gaḡjanto. ¹¹ Bā -ṡesi. ¹² Cks omīṡ patvā. ¹³ Bā sukkaro. ¹⁴ Bā vijjhi.

arabhi. Rājāsa tiṃ paccupatṭhapetvā utthāya „mātula mā bhāyi,
 ehīti“ pakkositvā āgataṃ „ko si nāmā¹ tvaṃ“ ti pucchitvā
 „aham sāmi Jarā nāmā³“ 'ti „Jarāya viddho marissatīti' kira
 maṃ porāṇā vyākariṃsu, nissamsayaṃ ajja mayā maritabban“
 ti űatvā „mātula, mā bhāyi, ehi, pahāram³ me bandhā⁴“ 'ti tena ⁵
 pahāramukhaṃ bandhāpetvā taṃ uyyojesi, balavavedanā pavat-
 tiṃsu, itarehi ābhataṃ āhāraṃ paribhuñjitum nāsakkhi. Atha
 te āmantetvā „ajja aham¹ marissāmi, tumhe pana sukhumālā
 aññaṃ kammaṃ katvā jīvitum na sakkhissattha, imaṃ vijjaṃ
 sikkhathā“ 'ti ekaṃ vijjaṃ sikkhāpetvā te uyyojetvā tatth' eva ¹⁰
 jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Evaṃ Añjanaḍevīṃ ṭhapetvā sabbe va
 vināsaṃ pāpuṇiṃsū 'ti.

S. i. d. ā. „upāsaka, evaṃ porāṇakapaṇḍitānaṃ kathaṃ sutvā
 attano puttasaṃsaṃ harīṃsu, mā⁶ cintayīti“ vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Upāsako saccapariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā ¹⁵
 Rohiṇeyyo Ānando ahoṣi, Vāsudevo Sāriputto, avasesā⁷ Buddhapaṇḍitā,
 Ghatapaṇḍito pana aham evā⁸“ 'ti. Ghatajātakaṃ. Dasanipāta-
 vaṇṇanā⁹ niṭṭhitā¹⁰.

¹ Bā omits nāma. ² C^k nāmo- C^s nāmā altered to nāmo. ³ Bā pādāni. ⁴ Bā
 -āhi. ⁵ Bā ajjāhaṃ. ⁶ Bā tvaṃ mā. ⁷ Bā sabbe paṇḍitā. ⁸ Bā aham eva sam-
 māsambuddho loke vivattacchedo ahoṣi. ⁹ Bā Ghatapaṇḍitajātakaṃ iti soḷasaṃjātaka-
 paṇḍitassa dasanipātassa atthavaṇṇanā. ¹⁰ Bā adds akkharā ekamekaṇṇa bud-
 dharūpaṃ samaṃ siyā tasmā hi paṇḍito poso likkheyya piṭakattiyāṃ. Nibbāna-
 paccayo hotu. Sakkarāj 1150 etc.

XI. EKĀDASANIPĀTA.

1. Mātiposakajātaka.

Tassa nāgassa vippavāsenā 'ti. Idam S. J. v. mātuposa-
katheram ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātakavatthu-sadisam.
S. pana bhikkhū āmantetvā „mā bhikkhave etaṃ ujjhāyittha. porāṇa-
kapaṇḍitā tiracchānayanīyaṃ nibbattāpi mātaraṃ viyuttā sattāhaṃ nirā-
hāratāya sussamānā rājārahaṃ bhojanaṃ labhivāpi 'mātaram' vinā
5 na bhuñjissāmā' 'ti mātaram disvā va gocaram gaṇhimsū" 'ti vatvā
ā. a.:

A. B. Br. r. k. Bo. Himavantapadese hatthiyonīyaṃ
nibbattitvā sabbaseto ahosi abhirūpo² asīti hatthisahassapari-
10 vāro³, mātā pan' assa andhā. So madhuramadhurāni⁴ phalā-
phalāni hatthīnaṃ datvā mātu peseti⁵, hatthī⁶ tassā adatvā
attanā va khādanti. So parigaṇhanto taṃ pavattiṃ ñatvā
„yūthaṃ chaḍḍetvā mātaram me⁷ posessāmiti“ rattibhāge
aññesaṃ hatthīnaṃ ajānantānaṃ mātaram gahetvā Caṇḍoraṇa-
15 pabbatapādaṃ gantvā ekaṃ naḷiniṃ upanissāya t̥hitāya pabbata-
guhāya mātaram t̥hapetvā posesi⁸. Ath' eko Bārāṇasi-vāsi⁹
vanacarako maggamūlho disaṃ vavatthapetum asakkonto

¹ Bā -rā. ² Bā adds dassaniyo pāsādikko lakkhaṇasampanno, B^s pāsādikko
manavaḍḍhikaro. ³ Bā adds so jarājijjhaṃ mātaram peseti. ⁴ C^k dhuramadhu-
rāni. ⁵ C^s peseti, Bā mātu santikaṃ pesesi. ⁶ Bā hatthayo. ⁷ Bā -rameva.
⁸ C^k pe-. ⁹ all three MSS. -si.

mahantena saddena paridevi. B. tassa saddaṃ sutvā „ayaṃ
 puriso anātho, na kho pana me taṃ patirūpaṃ yaṃ esa mayi
 t̥hite idha vinasseyyā“ 'ti tassa santikaṃ gantvā taṃ bhayena
 palāyantaṃ disvā „ambho purisa, n' atthi te maṃ nissāya
 bhayaṃ, mā palāyi, kasmā tvaṃ paridevanto vicarasīti“ puc- 5
 chitvā „sāmi ahaṃ maggamūlho, ajja me sattamo divaso“ ti
 vutte „bho purisa, mā bhāyi, ahan taṃ manussapathe t̥hapes-
 sāmīti“ taṃ attano piṭṭhiyaṃ nisīdāpetvā araṇṇā nīharitvā
 nivatti. So pi pāpo „nagaraṃ gantvā raṇṇo ārocessāmīti“
 rukkhasaṇṇaṃ pabbatasaṇṇaṃ karonto va nikkhamitvā Bārā- 10
 ṇasim agamāsi. Tasmim kāle raṇṇo maṅgalahatthi¹ kālam
 akāsi. Rājā „sace kenaci katthaci opavayhaṃ' kātum yutta-
 rūpo hatthi¹ diṭṭho atthi so ācikkhatū“ 'ti bheriṃ carāpesi.
 So puriso rājānaṃ upasaṃkamitvā „mayā deva tumbhakaṃ
 opavayho³ bhavitum yuttarūpo sabbaseto sīlavā hatthirājā 20
 diṭṭho, ahaṃ maggaṃ desessāmi, mayā saddhim hatthācariye
 pesetvā taṃ gaṇhāpethā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti vanacara-
 kena⁴ saddhim mahantena parivārena hatthācariyaṃ pesesi.
 So tena saddhim gantvā B-aṃ naḷiniṃ pavisitvā gocaraṃ
 gaṇhantaṃ passi. B. pi hatthācariyaṃ disvā „idaṃ bhayaṃ 25
 na aṇṇato uppannaṃ, tassa purisassa⁵ santikā uppannaṃ
 bhavissati, ahaṃ kho panā mahābalo hatthisahassam pi vid-
 dhamsetum samattho, pahomi⁶ kujjhitvā raṭṭhakaṃ⁷ senāvāha-
 naṃ nāsetum, sace pana kujjhissāmi silaṃ me bhijjissati, tasmā
 ajja sattīhi koṭṭiyamāno pi na kujjhissāmīti“ adhiṭṭhāya sīsaṃ 30
 nāmetvā niccalo⁸ aṭṭhāsi. Hatthācariyo padumasaraṃ otaritvā
 tassa lakkhanasampattiṃ disvā „ehi puttā“ 'ti rajatadāma-
 sadisāya soṇḍāya gaṇetvā sattame divase Bārāṇasim pāpuṇi⁹.
 Bodhisattamātā¹⁰ putte anāgacchante „putto me rājamahāmattehi

¹ so all three MSS. ² Bā opaguyhaṃ. ³ Bā -guyho. ⁴ Bā rājā sādhū imaṃ
 maggadesikaṃ katvā araṇṇaṃ gantvā iminā vuttaṃ hatthināgaṃ ānethā ti tena.
⁵ Bā pāpapu-. ⁶ Bā homi. ⁷ Bā sara-. ⁸ Bā adds va. ⁹ Bā -ṇāti. ¹⁰ Bā
 -sattassa mātā pana.

nīto bhavissati, idāni tassa vippavāsenā ayaṃ vanasaṇḍo
vaḍḍhissatīti“ paridevamānā dve gāthā abhāsi:

1. Tassa nāgassa vippavāsenā
virūḷhā sallakī ca kuṭajā ca
5 kuruvindakaravīrā¹ bhisasāmā ca
nivāte pupphitā kaṇikārā. 1.
2. Kocid eva suvaṇṇakāyūrā
nāgarājāṃ bharanti piṇḍena
yattha rājā² rājakumāro vā³
10 kavacam abhihessati asambhīto ti. 2.

Tattha virūḷhā ti vaḍḍhitā nāma, n' atth' ettha saṃsayo ti āsaṃsāvasen'
evam āha, sallakī ca kuṭajā cā 'ti⁴ indasālarukkhā kūṭajarukkhā ca,
kuruvindakaravīrā⁵ bhisasāmā cā 'ti kuruvindarukkhā ca karavīranā-
makāni⁶ mahātīṇāni ca bhisāni ca sāmākā cā 'ti attho, ete ca sabbe idāni
15 vaḍḍhissantīti paridevatī, nivāte ti pabbatapāde, pupphitā ti mama puttana
sākhā⁷ bhañjitvā⁸ akhādiyamānā kaṇikārāpi pupphitā⁹ bhavissantīti vuttam
hoti, kocidevā 'ti katthacid eva gāme vā nagare vā, suvaṇṇakāyūrā
ti suvaṇṇābharapā rājarājāmahāmattā, bharantī piṇḍenā 'ti ajja mātī-
posakaṃ¹⁰ nāgarājānaṃ¹¹ rājarahassa bhojanassa suvaḍḍhitena piṇḍena
20 posenti, yatthā 'ti yasmiṃ nāgarāje rājā nisīditvā, kavacam abhihessatīti¹²
saṅgāmaṃ pavisitvā paccāmittānaṃ kavacaṃ abhihanissati bhindissati, idaṃ
vuttam hoti: yattha mama putte nisinno rājā vā rājakumāro vā asambhīto
hutvā paccāmittānaṃ kavacaṃ hanissati taṃ maññe¹³ nāgarājānaṃ suvaṇṇā-
bharanā ajja piṇḍena bharantīti.

- 25 Hatthācariyo pi antarāmagge¹⁴ va rañño sāsanam pesesi¹⁵.
Rājā nagaraṃ alaṃkārapesi. Hatthācariyo B-aṃ katagandha-
paribhaṇḍaṃ alaṃkatapaṭiyattaṃ hatthisālaṃ netvā citrasāṇiyā¹⁶
parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanaṃ
ādāya gantvā B-assa dāpesi. So „mātaraṃ vinā gocaraṃ na
30 gaṇhissāmīti“ piṇḍaṃ na gaṇhi. Atha naṃ yācanto rājā tati-
yaṃ gātham āha:

¹ Bā -varā. ² Cks Bā rāja. ³ Cks omit vā. ⁴ Cks ca, omitting ti. ⁵ Bā -varā
⁶ Bā -vara-, Cks -vīrānāmakāti. ⁷ Bā -khaṃ. ⁸ Cks bhañjitvā. ⁹ Cks add
viya vaḍḍhitā. ¹⁰ Bā mātuposaka. ¹¹ Bā -rājāṃ. ¹² Bā -bhihanessa-. ¹³ Bā
me. ¹⁴ Bā adds vattamāno. ¹⁵ Bā adds taṃ sutvā. ¹⁶ Bā vicitra-.

5. Gaṇhāhi nāga kabalaṃ, mā nāga kisako bhava,
bahūni rājakiccāni yāni¹ nāga karissasīti. 3.

Taṃ sutvā B. catuttham gātham āha:

4. Sā nūna sā kapaṇiyā² andhā aparināyikā³
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti giriṃ Caṇḍoraṇaṃ patīti. 4. 5

Tattha sā nūna sā ti mahārāja nūna sā esā⁴, kapaṇiyā² ti puttaviyo-
gena kapaṇā, khāṇuṃ ti tattha tattha patitaṃ rukkhakalīṃgaram⁵, ghaṭṭetīti
paridevamānā tattha tattha pādena⁶ pothenī⁷ nūna pādena hanatī⁸ caṇ-
ḍoraṇaṃ patīti caṇḍoraṇapabbatābhīmukhī pabbatapāde pariphandaṃnā ti
attho. 10

Atha naṃ pucchanto rājā

5. Kā nu te sā mahānāga andhā aparināyikā⁹
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti giriṃ Caṇḍoraṇaṃ patīti 5.
pañcamam gātham vatvā¹⁰

6. Mātā me sā mahārāja andhā aparināyikā¹¹ 15
khāṇuṃ pādena ghaṭṭeti giriṃ Caṇḍoraṇaṃ patīti¹² 6.
chaṭṭhagāthāya¹³ tam attham sutvā muñcāpentō sattamaṃ
gātham āha:

7. Muñcath' etaṃ mahānāgaṃ yo 'yaṃ bharati mātaraṃ,
sametu mātaraṃ nāgo saha sabbehi nātibhīti. 7. 20

Tattha yoyaṃ bharatīti yaṃ nāgo 'ahaṃ mahārāja andhamātaraṃ
posemi, mayā vinā mayhaṃ mātā jīvitaṃkhaṇaṃ pāpuṇissati, tāya vinā mayhaṃ
issariyena attho n' atthi, ajja me mātu gocarāṃ aṇṇantiyā¹⁴ sattamo divaso'
ti vadati¹⁵, tasmā yo yaṃ mātaraṃ bharati etaṃ mahānāgaṃ khippaṃ muñ-
catha, sabbehi nātīhi¹⁶ saddhiṃ esa mātaraṃ sametu samāgacchatū 'ti. 25

Aṭṭhamanavamā abhisambuddhagāthā honti:

8. Mutto ca bandhanā nāgo mutto dāmāto¹⁷ kuñjaro
muhuttaṃ assasitvāna¹⁸ agamā¹⁹ yena pabbato. 8.

¹ Bā tāni. ² Bā kapaṇikā. ³ Bā -ṇā-. ⁴ Bā omits esā. ⁵ Ck -līṃgaram
Bā dukkharakaḷikaram. ⁶ all three MSS. pāde. ⁷ Cks pothenī, Bā pothenī.
⁸ Cks -haranti. ⁹ Ck Bā -ṇā-. ¹⁰ Bā āha. ¹¹ Cs Bā -ṇā-. ¹² Bā adds rājā.
¹³ Cks chaṭṭhamā-, Bā chaṭṭhamā-. ¹⁴ Bā alabhantiyā. ¹⁵ Ck omits va-.
¹⁶ Cs Bā nātibhīti. ¹⁷ Bā dāmāya. ¹⁸ Bā assasetvāna. ¹⁹ Cks āg-.

9. Tato so naṇiṇi¹ gantvā sītaṃ kuṇḍjarasevitam
sonḍāya udakam āhatvā² mātaram abhisīncathā³ 'ti. 9.

So kira nēgo bandhanā mutto thokaṃ vissamitvā rañño dasarājadhamma-
gāthāya dhammaṃ desetvā 'appamatto hohi mahārājā' 'ti ovādaṃ datvā mahā-
5 janena gandhamālādīhi pūjyamāno nagarā nikkhamitvā tadahe va taṃ paduma-
saraṃ patvā 'mama mātaram gocaraṃ gāhāpetvā va sayam gaṇhissāmīti' bahum
bhisamulālanā³ ādāya sonḍapūram udakam gahetvā guhālenato nikkhamitvā
guhādvāre nisinnāya mātu⁴ santikaṃ gantvā sattāhaṃ nirāhāratāya mātu
sarīraṃ⁵ phassapaṭilābhattham⁶ upari udakam siñci. Tam atthaṃ āvikaronto
10 S. dve gāthā abhāsi.

Bodhisattamātāpi⁷ „devo vassatīti“ saññāya taṃ akkosan-
tī⁸ dasamaṃ gātham āha:

10. Ko 'yaṃ anariyo devo akālen ativassati,
gato me atrajo putto yo mayhaṃ paricārako ti. 10.

15 Tattha atrajo ti attano¹⁰ jāto.

Atha naṃ samassāsento B. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Uṭṭhehi amma, kiṃ sesi, āgato ty-āham atrajo,
mutto' mhi Kāsirājena Vedeheṇa¹¹ yasassinā. ti. 11.

Tattha āgato tyāhaṃ ti āgato te ahaṃ, vedeheṇā 'ti nāṇasampan-
20 nena¹², yasassinā ti mahāparivāreṇa, tena rañña maṇḍalahatthibhāvāya gahito
pi ahaṃ mutto idāni tava santikaṃ āgato, uṭṭhehi gocaraṃ gaṇhāhīti.

Sā¹³ rañño anumodanaṃ karontī osānagātham āha:

12. Ciraṃ jivatu so rājā Kāsinaṃ raṭṭhavaddhano¹⁴
yo me puttaṃ amocesi¹⁵ sadā vaddhāpacāyikan¹⁶ ti. 12

25 Rājā¹⁷ B-assa guṇe pasīditvā naṇiniyā avidūre gāmaṃ
māpetvā B-assa ca mātu c' assa¹⁸ nibaddhavattaṃ¹⁹ paṭṭha-
pesi. Aparabhāge B. mātari kālakatāya tassā sarīraparihāraṃ

¹ C^o nali-. ² C^k āhattha, C^o āhatva, B^d āharitvā, B^s -kaṃ gahetvā. ³ B^d
mū-, C^{ks} -mūlā-. ⁴ B^d mātuyā. ⁵ B^d -ra. ⁶ C^{ks} -ttaṃ, B^d samphassapaṭilā-
bhattham. ⁷ B^d -sattassamā-. ⁸ all three MSS.- ti. ⁹ B^d sa. ¹⁰ B^d -nā.
¹¹ C^k vedena. ¹² C^k nānās-, C^o nānas-, B^s kātis-. ¹³ B^d adds tuṭṭhamānasā.
¹⁴ B^d -vaḍḍhano. ¹⁵ B^d pamo-. ¹⁶ B^d vu-. ¹⁷ B^d tadā rājā. ¹⁸ C^k mātuc-
cassa, C^o mātussa ca, B^d mātuyā cassa. ¹⁹ C^{ks} nibaḍḍavattaṃ.

katvā Karaṇḍakam¹ assamapadam² nāma gato. Tasmiñ pana
 ṭhāne Himavantato otarītvā pañcasatā isayo vasiṃsu, tam
 vattam³ tesam adāsi. Rājā B-assa samānarūpaṃ silāpaṭimaṃ⁴
 kāretvā mahāsakkāraṃ pavattesi. Jambudīpa-vāsino anusaṃ-
 vaccharaṃ sannipatītvā hatthimahaṃ nāma karīṃsu.

5

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne mātiposaka-
 bhikkhu⁵ sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahosi⁶,
 hatthinī Mahāmāyā devī⁷, mātiposakanāgo⁸ pana aham evā⁹ ‘ti.
 Mātiposakajātakaṃ.

2. Juhajātaka.

10

Suṇohi mayhaṃ vacanaṃ janindā ‘ti. Idam S. J. v
 Ānandatherena laddhavare ā. k. Paṭhamabodhiyaṃ hi⁹ visatīva-
 sāni Bhagavato anibaddhaupaṭṭhākā ahesuṃ, ekadā thero Nāgasamālo
 ekado Nāgito¹⁰ Upavāṇo¹¹ Sunakkhatto¹² Cundo¹² Sāgalo¹³ ekadā
 Meghiyo Bhagavantaṃ upaṭṭhahi¹⁴. Ath’ ekadivaṃ Bhagavā bhik- 15
 khū āmantesi: „bhikkhave idāni ‘mhi mahallako, ekacce bhikkhū
 ‘iminā maggena gacchāma’ ‘ti vutte aññena gacchanti, ekacce may-
 haṃ pattacīvaraṃ bhūmiyaṃ nikkhipanti, nibaddhaupaṭṭhākam me¹⁵
 ekaṃ bhikkhuṃ jānāthā¹⁶ ‘ti. „Bhante ahaṃ upaṭṭhahissāmi ahaṃ
 upaṭṭhahissāmiti¹⁷ sirasi añjalīṃ katvā utṭhite Sāriputtatherādayo „tum- 20
 hākaṃ patthanā¹⁸ mattakaṃ pattā¹⁷, alaṃ¹⁹ ti paṭikkhipi¹⁸. Tato
 bhikkhū Ānandattheraṃ „tvaṃ āvuso upaṭṭhākapaṭṭhānaṃ yācā¹⁹ ‘ti
 āhaṃsu. Thero²⁰ „sace me²¹ Bhagavā attanā laddhaṃ²² cīvaraṃ na
 dassati piṇḍapātāṃ na dassati ekagandhakuṭiyaṃ vasitūṃ na dassati
 maṃ gahetvā nimantanāṃ na gamissati, sace pana Bhagavā mayā 25
 gahitaṃ²³ nimantanam gamissati sac’ āhaṃ²⁴ tiroraṭṭhā tirojanapadā
 Bhagavantaṃ daṭṭhuṃ āgataparisaṃ āgatakkhaṇe yeva dassetuṃ

¹ Bā kadanḍaka. ² C^s -desaṃ, Bā assamasapadānraṃ. ³ C^s vaddhaṃ i. e. vaṭṭaṃ. ⁴ C^s silāyapa-. ⁵ Bā^s mātu-. ⁶ Bā adds pāpuriso devadatto ahosi hatthācariyo sārīputto ahosi mātā. ⁷ Bā omits devī. ⁸ Bā mātiposakahatthi. ⁹ Bā -yañhi. ¹⁰ Bā nābhito ekadā. ¹¹ C^s -no, Bā adds ekadā. ¹² Bā adds ekadā. ¹³ Bā sāgato. ¹⁴ C^s -hiṃsu. ¹⁵ Bā^s maṃ. ¹⁶ C^s -naṃ. ¹⁷ C^s patvā. ¹⁸ C^s pari-. ¹⁹ Bā yācāhi. ²⁰ C^s add me. ²¹ Bā^s add bhante. ²² Bā laddha. ²³ C^s -ta. ²⁴ Bā sacehaṃ.

labhissāmi yadā me kaṃkhā uppajjati tasmiṃ khāṇe¹ Bhagavantam
 upasamkamitum labhissāmi sace yaṃ Bhagavā mama parammukkhā
 dhammam katheti² tam āgantvā mayham kathessati ev'āham³ Bha-
 vantaṃ upaṭṭhabhissāmi⁴ ime cattāro paṭikkhepe catasso ca⁴ āyā-
 5 canā ti⁵ aṭṭha vare yāci. Bhagavāpi 'ssa adāsi. So tato paṭṭhāya
 pañcavīsativassāni⁶ nibaddhaupaṭṭhāko ahosi. So pañcasu ṭhānesu⁷
 etadagge ṭhapanam patvā āgamasampadā adhigamasampadā pubbahe-
 sampadā attatthaparipucchāsampadā⁸ titthavāsasampadā yonisomanasikā-
 rasampadā Buddhūpanissayasampadā ti imāhi sattahi sampadāhi saman-
 10 nāgato Buddhassa¹⁰ santike aṭṭha vare dāyajjam labhivā Buddhasāsane
 paññāto gaganamajjhe¹¹ cando viya pākaṇo ahosi. Ath' ekadivasaṃ¹²
 dhammasabhāyaṃ katham samuṭṭhāpesum: „āvuso Tathāgato Ānandat-
 theram varadānena santappesi¹³“. Satthā āgantvā „kāya nu' ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sammisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte
 15 „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āham¹³ Anandam varena santappesiṃ,
 pubbe p' āham yaṃ yaṃ esa yāci tam tam adāsim evā“ 'ti vatvā
 a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa putto Junhakumāro nāma Takka-
 silāyaṃ sippam uggahetvā ācariyassa anuyogaṃ datvā rattibhāge
 20 andhakāre ācariyagharā nikkhamitvā attano nivāsanaṭṭhānam
 vegena gacchanto aññataram brāhmaṇam bhikkham caritvā
 attano nivāsanaṭṭhānam gacchantam apassanto bāhunā paha-
 ritvā tassa bhattapātini¹ bhindi. Brāhmaṇo patitvā viravi. Ku-
 māro kāruṇṇena nivattitvā tam hatthe gahetvā utṭhāpesi¹⁴.
 25 Brāhmaṇo „tayā tāta mama bhikkhābhājanam bhinnam, bhatta-
 mūlam me dehīti“ āha. Kumāro „brāhmaṇa, idān' āham tava
 bhattamūlam dātum na sakkomi, aham kho pana Kāsirañño
 putto Junhakumāro nāma, mayi rajje patiṭṭhite āgantvā maṃ
 dhanam yāceyyāsīti“ vatvā niṭṭhitasippo ācariyam vanditvā
 30 Bārāṇasim gantvā pitu sippam dassesi. Pitā „jīvantena me
 putto diṭṭho, rājabhūtam pi naṃ passissāmi¹⁵“ rajje abhisiñci.

¹ Bā adds yeva. ² Bā -thessati. ³ Bā -hantam. ⁴ C^s Bā omit ca. ⁵ C^s -nāniti. ⁶ Bā vassādini. ⁷ Bā adds te. ⁸ C^s atthathapaṭi-. ⁹ C^s tattha-, Bā tiṭṭha-. ¹⁰ C^s buddhānam. ¹¹ Bā -ṇa-. ¹² Bā add bhikkhū. ¹³ C^s paham. ¹⁴ C^s upaṭṭhā-.

So Junhārājā nāma hutvā dhammena rajjam kāresi. Brāhmaṇo
taṁ pavattiṁ sutvā „idāni mama bhattamūlaṁ āharissāmīti”¹
Bārāṇasīṁ gantvā rājānaṁ alamkatanagaraṁ padakkhiṇaṁ
karontam eva disvā ekasmiṁ unnatapadese² ʔhito hatthaṁ
pasāretvā jayāpesi. Rājā anoloketvā va atikkami³. Brāhmaṇo 5
tena adiṭṭhabbhāvaṁ ṇatvā kathaṁ samuṭṭhapento paṭhamāṁ
gātham āha:

1. Suṇohi mayhaṁ vacanam janinda,
atthena Junh' amhi idhānupatto,
na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne 10
gantabbam āhu dipadāna⁴ seṭṭhā 'ti. 13.

Tattha Junhamhīti mahārāja tvaṁ Junhamhi ahaṁ eken⁵ atthena
idhānupatto, na nikkāraṇā idhāgato⁶ 'mhīti dīpeti, addhike ti addhānaṁ āgate,
gantabbam ti taṁ addhikaṁ⁷ addhānaṁ āgataṁ yācamānaṁ brāhmaṇaṁ
anoloketvā va gantabbam ti paṇḍitā na āhu na kathenti. 15

Rājā tassa vacanaṁ sutvā hatthiṁ vajiraṁkusena niggahetvā
dutiyaṁ gātham āha:

2. Suṇomi tiṭṭhāmi, vadehi brahme
yenāsi⁸ atthena idhānupatto,
kaṁ vā tvam⁹ atthaṁ mayi patthayāno 20
idhāgamo¹⁰ brahme tad iṁgha brūhīti. 14.

Tattha iṁghā 'ti codanathe nipāto.

Tatoparaṁ brāhmaṇassa ca rañño ca vacanapaṭivacana-
vasena sesagāthā kathitā:

3. Dadāhi me gāṁavarāni pañca 25
dāsīsataṁ satta gavaṁ satāni
parosahassaṁ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca¹¹ me sādasi¹² dve dadāhi. 15.

¹ Bā āharāpessāmīti. ² Bā -ppa-. ³ C^k anikkami, C^s akkami. ⁴ Bā dvi-. ⁵
Bā -na. ⁶ Bā āgāto omitting idh. ⁷ Bā omits addhi-. ⁸ Bāf yenāpi. ⁹ C^k
tam. ¹⁰ C^{ks} -me, Bāf -mā. ¹¹ Bā va. ¹² all four MSS. -si.

4. Tapo nu te brāhmaṇa bhiṃsarūpo,
mantā nu te brāhmaṇa cittarūpā,
yakkhā va¹ te assavā santi keci,
atthaṃ vā² me abhijānāsi³ kattaṃ. 16.
- 5 5. Na me tapo atthi na cāpi mantā,
yakkhā ca me assavā n' atthi keci,
atthaṃ pi⁴ te⁵ nābhijānāmi kattaṃ,
pubbe ca kho saṅgati mattaṃ āsi. 17.
- 10 6. Paṭhamāṃ imaṃ dassanaṃ jānato me,
na t' abhijānāmi ito puratthā,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
kadā kuhiṃ vā ahu saṅgamo no. 18.
- 15 7. Gandhārarājassa puramhi ramme
avasimbhase Takkaṣilāya deva,
tatth' andhakāraṇhi⁶ timīsikāyaṃ⁷
aṃsena aṃsaṃ samaghaṭṭayimha. 19.
- 20 8. Te tattha ṭhatvāna ubho janinda
sārāṇiyaṃ vītisārimha⁸ tattha,
sā yeva⁹ no saṅgati mattaṃ āsi
tato na pacchā na pure kadāci. 20.
9. Yādā kadāci manujesu brahme
samāgamo sappurisena hoti
na paṇḍitā saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti. 21.
- 25 10. Bālā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi vināsayanti,
bahum¹⁰ pi bālesu kataṃ vinassati,
tathā hi bālā akataññurūpā. 22.
- 30 11. Dhīrā ca⁹ kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṃ vāpi na nāsayanti,

¹ C^a ca, B^df nu. ² B^d si. ³ B^d ā-. ⁴ B^d atthaṃ si. ⁵ C^k ce. ⁶ C^k B^d -hi.

⁷ C^a B^df timi-. ⁸ B^d -sāramha. ⁹ B^d va. ¹⁰ C^ks -ū.

appam pi dhīresu kataṃ na nassati,
tathā hi dhīrā sukataññurūpā. 23.

12. Dadāmi te gāṃavarāṇi pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni,
parosahassaṇ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca te sādīsī dve dadāmi. 24.

5

13. Evaṃ sataṃ hoti samecca¹ rāja,
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṃ
āpūratī Kāsipatī yathā ahaṃ,
tayā hi² me saṅgamo ajja laddho ti. 25.

10

Tattha sādīsīti rūpavaṇṇajātikulapadesena mayā sādīsīyo³ dve mahā-
yasā bhariyā ca me dehīti attho, bhīṃsarūpo ti kin nu te brāhmaṇa bala-
varūpasīlācāragupasaṃkhātāṃ tapokammaṃ atthīti⁴ pucchati, mantā nu te ti
udāhu vicitrarūpā sabbatthasādhakā mantā te atthi, assavā ti vacanakārakā⁴
icchitīcchitadāyaka⁵ vā te keci santi, kattan ti kataṃ, udāhu tayā kataṃ, kiñci 15
mama atthaṃ abhijānāsīti pucchati, saṅgati mattan ti samāgamamattaṃ tayā
saddhīṃ pubbe mama āsīti vadati, jānato me ti jānantassa mama imaṃ⁶
paṭhamāṃ kataṃ⁶ tava dassanaṃ, na⁷ tābhijānāmīti⁸ na taṃ abhijānāmi⁹,
timīsikāyaṃ¹⁰ ti bahalatimīrāya¹¹ rattiyaṃ, te, tattha ṭhatvānā 'ti te
mayāṃ tasmīṃ aṃsena aṃsaṃ ghaṭṭitaṭṭhāne ṭhatvā, vītisārīṃha tatthā 'ti 20
tasmīṃ yeva ṭhāne sārītābbyuttakaṃ kathaṃ sārayimha¹², ahaṃ 'bhikkhābhāja-
naṃ me tayā bhīṇaṃ. bhattamūlaṃ me dehīti¹³, avacaṃ, tvaṃ 'idān' ahaṃ tava
bhattamūlaṃ dātuṃ na sakkomī, ahaṃ kho pana Kāsirañño putto Jṇhākumāro
nāma, mayi rajje paṭiṭṭhite āgantvā maṃ dhanāṃ yāceyyāsīti¹⁴ avacā 'ti imaṃ
sārāṇiyaṃ kathaṃ karimhā 'ti āha, sā yeva no saṅgati mattamāsīti deva 25
amhākaṃ sā yeva aññamaññaṃ saṅgati mattam āsi ekamuhuttam ahoṣīti dīpeti,
tato ti tato pana¹⁵ muhuttikamittadhammato pacchā vā pure vā kadāci amhā-
kaṃ saṅgati nāma na bhūtapubbā, na paṇḍitā ti brāhmaṇa paṇḍitā nāma taṃ
muhuttikasaṅgatiṃ¹⁶ vā cira-kālasanthavāni vā yaṃ kiñci pubbe katagunaṃ vā na
nāsenti, bahum¹⁷ pīti bahukam pi, akataññurūpā ti yasmā¹⁸ bālā aka- 30
taññusabhāvā tasmā tesu bahum¹⁶ pi kataṃ nassatīti attho, sukataññurūpā
ti suṭṭhukataññusabhāvā¹⁹, etthāpi²⁰ tathā hīti hikāro kārāpātho va, dadāmi
te ti brāhmaṇena yācitayācītaṃ²¹ dadanto evaṃ āha, evaṃ sataṃ ti brāhmaṇo

¹ Bds samacca. ² Bs pi. ³ Ck -soyo, Bs -sā. ⁴ Bā -ikā. ⁵ Bds add yakkhā.
⁶ Bā omits ka-. ⁷ Cks omits na. ⁸ Cks nābhi-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Cs Bā
timī-. ¹¹ Bds balava-. ¹² Bā vītisā-. ¹³ Cks dehitaṃ. ¹⁴ Cks idam. ¹⁵ Bā
adds taṃ. ¹⁶ Cks -kā. ¹⁷ Cks -hū. ¹⁸ Cks yasavā. ¹⁹ Cks -vo. ²⁰ Ck etthā,
Cs etthāti. ²¹ Bā omits yācita.

rañño anumodanañ karonto vadati, satañ¹ sappurisānañ ekavāram pi samecca² sañgati nāma evaṃ hoti, rivā³ 'ti ettha rakāro⁴ nipātamattañ, tārakānañ tī tārakagaṇamajjhe, Kāsi patīti rājānañ ālapati, idaṃ vuttañ hoti: deva Kāsi-ratthādhipati yathā cando tārakāmajjhe⁴ 'hito tārāgaṇaparivuto pātipadato⁵
 5 paṭṭhāya yāva puṇṇamā āpūراتi tathā aham pi ajja tayā dinnehi gāma varādīhi āpūrāmiti, tayā hi⁶ me ti mayā pubbe tayā saddhiñ laddho pi saṅgamo aladdho⁷, ajja pana mama manorathassa nipphannattā mayā tayā saha saṅgamo laddho nāmā⁸ 'ti, nipphannañ me tayā saddhiñ mettaphalañ tī vadati.

Bodhisatto tassa mahantañ yasañ adāsi.

10 S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhañ Ānandañ vareṇa santappemi⁸ yevā⁹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahosi, rājā⁹ aham evā⁹ 'ti. Juṇhajātakam.

3. Dhammajātakam.

Yasokaro puñṇakaro hamasmīti. Idaṃ S. J. v. Deva-
 15 dattassa paṭhavipavesanañ¹⁰ ā. k. Dhammasabhāyañ¹¹ ka-
 thañ samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso Devadatto Tathāgatena saddhiñ paṭi-
 virujjhivā paṭhaviñ pavitṭho¹² ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave etarahi kathāya sannisinnā¹³ 'ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁴ 'ti
 vutte „idāni tāv' esa bhikkhave mama Jina-cakke pahārañ datvā
 20 paṭhaviñ pavitṭho, pubbe pana¹⁵ dhammacakke pahārañ datvā pa-
 ṭhaviñ pavisitvā Avīci-parāyano jāto¹⁶ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. kāmāvacaraloke Dhammo nāma
 devaputto hutvā nibbatti, Devadatto Adhammo nāma. Tesu
 Dhammo dibbalañkārāpatimaṇḍito dibbañ rathavaram abhi-
 25 ruyha accharāgaṇaparivuto manussesu sāyamāsañ¹³ bhuñjitvā
 attano attano¹⁴ gharadvāre¹⁵ sukhakathāya nisinnesu puṇṇa-
 muposathadivase gāmanigamarājadhānīsu¹⁶ ākāse thatvā „pāṇā-
 tipātādīhi dasahi akusalakammapathehi viramitvā mātupaṭṭhā-
 nadhammañ pitupaṭṭhānadhammañ tividhasucaritadhammañ¹⁷

¹ Ck omits satañ. ² Bā samacca. ³ Bā rivakāro. ⁴ Bā -kānañ ma-. ⁵ Cks paṭipā-. ⁶ Bā hi corr. to pi. ⁷ Cks ajjaladdho, Bā aladdho va. ⁸ Bā -esi. ⁹ Bā add pana. ¹⁰ Bā pathavippa-. ¹¹ Bā tadā hi dham-. ¹² Bā pi. ¹³ Bā sāyam bhattaṃ. ¹⁴ Bā only one a-. ¹⁵ Bā -resu. ¹⁶ Bā -gamajanapadarājathānīsu. ¹⁷ Bā -dhamme ca.

pūretha, evaṃ saggaparāyanā hutvā mahantaṃ yasaṃ anubha-
vissathā“ 'ti manusse dasakusalakammapathe samādapento
Jambudīpaṃ padakkhiṇaṃ karoti, Adhammo¹ „pāṇaṃ hanathā“
'ti ādinā nayena² akusalakammapathe³ samādapento Jambudīpaṃ
vāmaṃ karoti. Atha tesaṃ ākāse rathā sammukhā ahesuṃ, 5
atha nesaṃ parisā „tumhe kassa tumhe kassā“ 'ti pucchitvā
„mayaṃ Dhammassa, mayaṃ Adhammassā“ 'ti vatvā maggā
ukkamitvā⁴ dvidhā jātā. Dhammo pi Adhammaṃ āmantetvā
„samma tvaṃ Adhammo ahaṃ Dhammo, maggo mayhaṃ
anucchaviko, tava rathaṃ okkāmetvā⁵ mayhaṃ maggaṃ delhīti“ 10
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Yasokaro puñṇakaro 'haṃ asmi
sadatthuto⁶ samaṇabrāhmaṇānaṃ,
maggāraho devamanussapūjito
Dhammo ahaṃ, dehi Adhamma maggaṃ ti. 26. 15

Tattha yasokaro ti ahaṃ devamanussānaṃ yasodāyako, duttiyapade pi
es' eva nayo, sadatthuto⁷ ti sadā thuto⁸ niccapasattho⁹.

Tatoparā:

2. Adhammayānaṃ daḥhaṃ āruhitvā
asantasanto balavāhaṃ asmi, 20
sa kissa hetumhi tav' ajja dajjaṃ¹⁰
maggāṃ ahaṃ Dhamma adinnapubbaṃ. 27.
3. Dhammo have pātur ahosi pubbe, (III, 4.)
pacchā Adhammo udapādi loke,
jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano¹¹ ca, 25
uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā. 28.
4. Na yācanāya na pi pātirūpā
na arahati vo¹² 'haṃ dadeyya maggaṃ,

¹ Bā adds pana devaputto. ² Bā adds dasa. ³ Ck adds hi, Cs hi ramitvā. ⁴
Bā okk-. ⁵ Cks okkamitvā. ⁶ Cs -tthato. ⁷ Cks -tthato. ⁸ Cks sadatthato.
⁹ Bā niccaṃ-. ¹⁰ Bā rajjaṃ corr. to da-, Cks vajjaṃ. ¹¹ Bā -nandano. ¹²
Bā te.

- yuddhañ ca no hotu¹ ubhinnaṃ ajja,
yuddhasmi yo jessati tassa maggo. 29.
5. Sabbā disā anuvisaṭo 'ham asmi
mahabbalo amitayaso atullo⁴,
5 guṇehi sabbehi upetarūpo
Dhammo, Adhamma tvaṃ kathaṃ vijessasi³. 30.
6. Lohena ve haññati jātārūpaṃ,
na jātārūpena hananti lohaṃ,
sace Adhammo hañchati⁴ Dhammam ajja
10 ayo suvaṇṇaṃ viya dassaneyyaṃ. 31.
7. Sace tvaṃ⁵ yuddhabalo' s' Adhamma⁶
na tuyha vaddhā ca garū⁷ ca atthi,
maggāñ⁸ ca te dammi piyāppiyena
vācāduruttāni pi te khamāmiti 32.
- 15 imā cha⁹ gāthā tesāṃ yeva¹⁰ vacanapaṭivacanavasena tñitā¹¹.

Tattha sa kissa hetumhi tavajjā 'ti¹² so 'mhi ahaṃ Adhammo, Adhammayānaṃ rathaṃ¹³ ārūḷho abhito balavā kiṃkārāpā ajja bho Dhamma kassaci adinnapubbaṃ maggaṃ tuyhaṃ dammiti¹⁴, pubbe ti¹⁵ paṭhamakappi-kakāle imasmiṃ loke dasakusalakammapathadhammo¹⁶ ca pubbe pāturaḥosi
20 pacchā adhammo, jeṭṭho cā 'ti pure nibbattabhāvena ahaṃ jeṭṭho ca¹⁷ seṭṭho ca porāṇako ca, tvaṃ pana kaniṭṭho, tasmā maggā uyyāhiti vadati, na pi pātirūpā¹⁸ ti ahaṃ hi vo¹⁹ n' eva yācanāya na pātirūpavacanena²⁰ maggāraha-tāya maggaṃ dadeyyaṃ, anuvisaṭo²¹ ti ahaṃ catasso disā catasso anu-disā ti sabbadisā attano guṇena patthaṭo paññāto, loheṇā 'ti ayamuṭṭhikena,
25 hañchatīti²² hanissati, yuddhabalo sadhammā 'ti sace tvaṃ yuddhabalo si Adhamma, vaddhā²³ ca garū²⁴ cā 'ti yadi tuyhaṃ ime vuddhā²³ ime garupaṇḍitā²⁵ evaṃ n' atthi, piyāppiyenā 'ti piyena pi²⁶ appiyenāpi dadanto²⁷ piyena viya te maggaṃ dadāmiti attho.

¹ Cks ti-. ² Bds atulyo. ³ Cks -ti. ⁴ Ck hañjati, Cs hañjiti, Bds haññati. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Ck saddhamma, Bds adhamma. ⁷ Bds guru? Cks garu. ⁸ Cks maggā. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bds tesaṃneva. ¹¹ Bds kathitā. ¹² Bds tavajja dajjanti. ¹³ Cs omits rathaṃ. ¹⁴ Cs dammi pi, Ck dhammi pi. ¹⁵ Ck pi. ¹⁶ Cks -e. ¹⁷ Cks omit ca. ¹⁸ Bds pātiruppā corr. to pātirupā. ¹⁹ Bds te. ²⁰ Bds pati- corr. to paṭi-. ²¹ Cks anuvisaṭo. ²² all three MSS. hañña-. ²³ Bds vuddhā. ²⁴ Bds guru. ²⁵ Bds adds cā ti. ²⁶ Bds viya. ²⁷ Bds anto.

Bodhisattena pana imāya gāthāya kathitakhane¹ yeva Adhammo rathe²thātum asakkonto avamsiro paṭhaviyaṃ patitvā paṭhaviyā vivare dinne gantvā Avicimhi yeva nibbatti.

Etam atthaṃ viditvā Bhagavā abhisambuddho hutvā sesagāthā abhāsi:

5

8. Idaṃ ca sutvā vacanaṃ Adhammo
avaṃsiro patito uddhapādo :
yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṃ,
ettāvataṃ hoti hato Adhammo. 33.
9. Khantibalo² yuddhabalaṃ vijetvā
hantvā Adhammaṃ nihanitva³ bhūmyā⁴
pāyāsi vitto⁵ abhiruyha sandanaṃ
maggen' eva atibalo saccaṇikkamo⁶. 34.
10. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
asammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajanti⁷
yathā Adhammo patito avamsiro. 35.
11. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
susammānitā yassa sake agāre
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugatiṃ vajanti⁸
yathāpi Dhammo abhiruyha sandanaṃ ti. 36.

10

15

20

Tattha yuddhatthiko ce ti ayaṃ tassa vilāpo, so kir' evaṃ vilapanto yeva paṭitvā paṭhaviṃ pavittḥo, ettāvataṃ ti bhikkhave yāvataṃ paṭhaviṃ pavittḥo tāvatā⁹ Adhammo¹⁰ hato nāma hoti, khantibalo¹¹ ti bhikkhave evaṃ Adhammo paṭhaviṃ pavittḥo, adhivāsana¹²khantibalo taṃ yuddhabalaṃ vijetvā vadhitvā bhūmiyaṃ nihanitvā pādetvā vittijātātāya¹³ vitto¹⁴ attano rathaṃ āruyha maggen' eva saccaṇikkamo¹⁵ tathaparakkamo¹⁶ Dhammadevaputto pāyāsi, asammānitā ti asakkatā, sarīradehaṃ ti imasmiṃ yeva loke sarīrasaṃ- khūtaṃ dehaṃ nikkhipitvā, nirayaṃ vajantīti¹⁷ yassa pāpappuggalassa ete sakkārārahā¹⁸ gehe asakkatā tathārūpā¹⁹, yathā Adhammo patito avamsiro evaṃ

25

30

¹ Bā -kkhane. ² all four MSS. -ti-. ³ Bāf vihanetvā. ⁴ Bā -yā corr. to -yaṃ
⁵ Cā Bf citto. ⁶ Cā -kkhamo. ⁷ Bāf add te. ⁸ Bāf add te. ⁹ Bā ettā-. ¹⁰
Bā adds patito. ¹¹ all three MSS. -ti-. ¹² Cā vittijānatāya? Cā vittijānatāya,
Bā cittajātātāya. ¹³ Bā citto. ¹⁴ Bā add ti. ¹⁵ Cā tatha- corr. to tathā-.
¹⁶ Cā vajanti. ¹⁷ Cā -rarahā, Bā -rārahe. ¹⁸ Cā adds ti; Cā tathārūpā ti yā-
tathārūpā, Bā yathā ti in the place of tathārūpā.

avahsirā nirayaṃ vajantīti attho, sugatīṃ vajantīti yassa paṇ' ete sakkatā
tādisā paṇḍitā yathāpi Dhammo sandanaṃ abhiruyha devalokaṃ gato evaṃ
sugatīṃ vajanti¹.

S. evaṃ dhammaṃ desetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi
5 Devadatto mayā saddhīṃ paṭivirujjhivā paṭhaviṃ pavittṭho“ ti vatvā j.
s.: „Tadā Adhammo Devadatto ahosi, parisāpi 'ssa Devadattaparisā
va², Dhammo pana ahaṃ³, parisā⁴ Buddhaparisā yevā“ 'ti, Dham-
ma jātakāṃ⁵.

4. Udayajātaka.

10 Ekā nisinnā ti. Idam S. J. v.⁶ ukkaṇṭhitabakkikkum ā.
k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati. S. pana taṃ bhikkhum āman-
tettvā⁷ „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti⁸ pucchitvā „saccaṃ
bhante“ ti vutte „bhikkhu kasmā kilesavāsena evarūpe niyyānika-
sāsane⁹ ukkaṇṭhasi, porānakapaṇḍitā samiddhe dvādasayojanike Su-
15 rundhananagare¹⁰ rajjaṃ kārentā¹¹ devaccharapaṭibhāgāya itthiyā sad-
dhīṃ satta vassasatāni ekagabbhe vasantā indriyāni bhinditvā lobhavasena
na olokesun“ ti vatvā a. ā.:

A. Kāsiraṭṭhe Surundhananagare Kāsiraṭṭjā r. kāresi,
tassa n' eva putto na dhītā ahosi. So attano deviyo „putte
20 patthethā“ 'ti āha¹². Tadā Bo. Brahmālokā cavitvā tassa¹³
aggamahesiyā kucchimhi¹⁴ nibbatti. Ath' assa mahājanassa
hadayaṃ vadḍhetvā jātabhāvena Udayabhaddo¹⁵ ti nāmaṃ
karīṃsu. Kumārassa pādacāraṃ¹⁶ caranakāle añño pi satto
Brahmālokā cavitvā tass' eva rañño aññatarāya¹⁷ deviyā kuc-
25 chimhi¹⁸ kumārīkā hutvā nibbatti, tassāpi Udayabhaddā¹⁹ ti
nāmaṃ karīṃsu. Kumāro vayappatto sabbasippe²⁰ nipphattim

¹ Bā -tīti. ² C^s yeva, Bā ca. ³ Bā ahomeva. ⁴ Bā adds pana. ⁵ Bā dham-
madevaputtajā-. ⁶ Bā add ekam. ⁷ Bā omits ā-. ⁸ Bā sīti. ⁹ Bā add
pabbajitvā. ¹⁰ C^k surundana-. ¹¹ Bā -to. C^k -te. ¹² B^s āṇāpesi, Bā adds
aggamahesi pi rañño. vacanaṃ sampaticchitvā tathā akāsi tassā silatejena. ¹³
Bā rañño. ¹⁴ Bā -ismim. ¹⁵ Bā -bhaṭ- throughout. ¹⁶ C^s -vāraṃ, Bā pāda
corr. to pādātā, B^s padasā. ¹⁷ C^k -rā. ¹⁸ C^k -ismim. ¹⁹ Bā -bhaṭā. ²⁰
Bā -a.

pāpuṇi, jātibrahmacārī pana ahosi, supinantenāpi¹ methuna-
 dhammaṃ na jānāti, nāssa² kilesesu cittaṃ alliyi. Rājā
 puttaṃ³ rajje abhisiñcitvā „nātakāni⁴ ssa⁴ paccupatṭhāpessāmīti“
 sāsanaṃ pesesi. Bo. „na mayhaṃ rajjen⁵ attho, kilesesu
 cittaṃ me na alliyatīti“ paṭikkhipitvā punappuna vuccamāno
 rattajambunadamayaṃ itthirūpaṃ kāretvā „evārūpaṃ itthiṃ
 labhamāno rajjaṃ paṭicchissāmīti⁶“ mātāpitunnaṃ pesesi. Te
 taṃ suvaṇṇarūpaṃ sakala-Jambudīpaṃ pariharāpetvā tathā-
 rūpaṃ itthiṃ alabhantā Udayabhaddaṃ alaṃkaritvā tassa
 santike ṭhapesuṃ, sā taṃ suvaṇṇarūpaṃ⁷ abhibhavitvā aṭṭhāsi.¹⁰
 Atha tesāṃ⁸ aniccamānānaṃ ñeva vemātikabhaginiṃ Udaya-
 bhaddhakumārīṃ⁹ aggamaheśiṃ katvā B-aṃ rajje abhisiñcimsu.
 Te¹⁰ pana dve pi brahmacariyavāsā eva vasiṃsu. Aparabhāge
 mātāpitunnaṃ accayena B. rajjaṃ kāresi. Ubho¹¹ ekagabbhe
 vasamaṇāpi lobhavasena indriyāni bhinditvā aññaṃaññaṃ na¹⁵
 olokesuṃ, api¹² kho pana „yo amhesu paṭhamataraṃ kālāṃ
 karoti so nibbattaṭṭhānato āgantvā ‘asukatṭhāne nibbatto
 ‘smīti’ ārocetū“ ‘ti saṅgaram¹³ akāmsu. Atha kho B. abhisekato
 sattavassasataccayena kālāṃ akāsi. Añño rājā nāhosi, Udaya-
 bhaddāya eva¹⁴ añña pavatti, amaccā rajjaṃ anusāsimsu. B.²⁰
 pi Tāvatiṃsabhavane Sakkattaṃ patvā yasamahantatāya sattā-
 haṃ anussarituṃ nāsakkhi. Iti so manussagaṇaṇāya satta-
 vassasataccayena āvajjitvā „Udayabhaddharājadhītarāṃ¹⁵
 dhanena vīmaṇsitvā sīhanādaṃ nadāpetvā¹⁶ dhammaṃ desetvā
 saṅgaram¹⁷ mocetvā āgamissāmīti“ cintesi. Tadā kira manus-²⁵
 sānaṃ dasavassasahassāyukālo ahosi¹⁸. Rājadhīta¹⁹ taṃ di-
 vasaṃ rattibhāge supihitesu²⁰ dvāresu ṭhapite ārakkhe satta-
 bhūmakapāsādavaratāle²¹ alaṃkatasirigabbhe ekikā²² niccalā at-

¹ Bā -napi. ² Bā na tassa. ³ Ck putte. ⁴ Bā -kāniṣṣa corr. to -kāpiṣṣa.

⁵ Bā sampaṭi-. ⁶ Bā -rūpakāṇi. ⁷ Bā nesaṃ. ⁸ Ck udayaku-. ⁹ Bā

adds pi. ¹⁰ Bā adds ca. ¹¹ Bā saṅk-. ¹² Bā -bhaṭṭāyeva. ¹³ Bā -bhaṭṭāṇi.

¹⁴ Bā naṭṭā-, Ck vadā-. ¹⁵ Bā hoti. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pihī-. ¹⁸ Bā -mi-.

¹⁹ Bā adds va.

tano sīlam āvajjamānā nisīdi. Atha Sakko suvaṇṇamāsakapūram
ekam suvaṇṇapātim ādāya āgantvā sayanagabbhe yeva pātu
bhavitvā ekamantaṃ t̥hito tāya saddhiṃ sallapanto paṭhamam
gātham āha:

- 5 1. Ekā nisinnā suci saññatūrū
 pāsādam āruya aninditaṅgī,
 yācāmi taṃ kinnaranettacakkhu:
 im' ekarattim ubhaya vasemā 'ti. 37.

20 Tattha sucīti sucivatthanivatthā, saññatūrū ti suṭṭhūṭhapitāūrū iriyā-
 patham saṇṭhapetvā sucivatthā ekikā va nisinnāsīti vuttam hoti, aninditaṅgīti
 pādanato yāva kesantū¹ aninditasarīrā paramasobhaggappattasarīrā ti, kinna-
 ranettacakkhū 'ti tīhi maṇḍalehi pañcahi ca pasādehi upasobhitattā kinnarānaṃ
 nettasaḍḍisehi cakkhūhi samannāgate, imekarattin ti imam ekarattim ajja imas-
 sīm alaṃkatasayanagabbhe ekato vaseyyamā 'ti yācati.

- 25 Tato rājadhītā dve gāthā abhāsi:
 2. Ukkinnantaraparikhāṃ² daḷhamattālakotṭhakam³
 rakkhitam khaggahatthehi duppavesam idam puram. 38.
 3. Daharassa yuvino⁴ cāpi āgamo ca⁵ na vijjati,
 atha kena nu vaṇṇena saṅgamaṃ icchase mayā ti. 39.

20 Tattha ukkinntantaraparikhāṃ⁶ ti idam dvādasayojanikam Surun-
 dhanapuram antaranarā udakaparikhānam kaddamaparikhānam sukkhapari-
 khānaṃ⁷ ca ukkinntattā⁸ ukkinntantaraparikhāṃ⁹, daḷhamattālakotṭhakam¹⁰
 ti tīrehi attālakehi dvārakotṭhakehi ca samannāgataṃ, khaggahatthehīti
 āvudhahatthehi dasahi yodhasahashehi rakkhitam, duppavesam idam puram
25 ti idam sakalapuram pi tassa anto māpitaṃ mayham nivāsapuram¹¹ pi ubha-
 yam¹² kassaci pavisitum na sakkā, āgamo cā¹³ 'ti idha imāya velāya taru-
 ṇassa vā yobbanappattassa vā thūmasampannayodhassa vā aññassa vā mahantam
 pi paṇṇākāraṃ gabetvā āgacchantassa āgamo nāma n'atthi, saṅgaman ti
 atha tvaṃ kena kāraṇena imāya velāya mayā saha samāgamam¹⁴ icchasi¹⁵.

- 30 Atha Sakko catuttham gātham āha:

¹ Bā kesaggā. ² Ck ukkin-, Bā okkhin-, Bf okki-. ³ Bā daḷha attā-. ⁴ Bā
yūdin, Bf yuddhino. ⁵ Ck va, Bā vā. ⁶ Cs ukkin-, Bā okkhin-. ⁷ Cks
sukka-. ⁸ Cs ukkinna-, Bā ukkhinna-. ⁹ Bā ukkh-. ¹⁰ Bā daḷha attā-.
¹¹ Bā -sanapu-. ¹² Bā -yampi. ¹³ Cs Bā vā. ¹⁴ Bā saṅgamaṃ. ¹⁵ Bā -siti.

4. Yakkho 'ham asmi kalyāṇi, āgato 'smi tamantikam¹,
tvaṃ maṃ nandaya² bhaddante, puṇṇakamsaṃ dadāmi te. 40.

Tass' attho: kalyāṇi sundaradassane, aham ev' eko³ devaputto devānubhā-
vena⁴ idhāgato, tvaṃ ajja maṃ⁵ nandaya tosehi, ahaṃ te imaṃ suvaṇṇa-
māsakapūṇaṃ⁶ suvaṇṇapātiṃ⁷ dadāmi ti.

5

Taṃ sutvā rājadhītā pañcamam gātham āha:

5. Devaṃ va yakkhaṃ atha vā manussaṃ
na patthaye Udayam aticca-m-aññaṃ,
gacch' eva tvaṃ yakkha mahānubhāva,
mā c' assu gantvā punar āvajjitthā 'ti. 41.

10

Tass' attho: ahaṃ devarāja devaṃ vā yakkhaṃ vā Udayaṃ atikkamitvā
aññaṃ na patthemī, so tvaṃ gacch' eva, mā idha aṭṭhāsi, na me tayā ābha-
tena⁸ paṇṇākārena attho, gantvā ca⁹ māssu imaṃ ṭhānaṃ punar āvajjitthā
'ti.

So tassā sīhanādaṃ sutvā aṭṭhatvā gatasadiso hutvā tat- 15
th' ev' antarahito¹⁰ aṭṭhāsi. So punadivase tāyam ava velāya
suvaṇṇamāsakapūraṃ rajatapātiṃ ādāya tāya saddhiṃ sallapanto
chatṭhaṃ gātham āha:

6. Yā sā¹¹ ratī uttamā¹² kāmabhoginaṃ
yaṃhetu sattā visamaṃ caranti¹³
mā taṃ ratiṃ jiyi tuvaṃ sucimhite¹⁴,
dadāmi te rūpiyaṃ kamsapūraṃ ti. 42.

20

Tass' attho: bhadda rājadhīte yā esā kāmabhogisattānaṃ¹⁵ ratī sumethu-
naṃ¹⁶ kāmarati nāma uttamarati yassā ratiyā¹⁷ kāraṇā sattā kīyaduocaritādivi-
samaṃ caranti taṃ ratiṃ tvaṃ bhadda sucimhite maṇapahasite mā jiyi, aham 25
pi āgacchanto na tucchahattho āgato, hiyyo suvaṇṇamāsakapūraṃ suvaṇṇapātiṃ
āharaṃ ajja rūpiyapātiṃ¹⁸, imaṃ te ahaṃ rūpiyapātiṃ suvaṇṇapūraṃ dadāmi ti.

Rājadhītā cintesi: „ayaṃ kathāsallāpaṃ labhanto punap-
punāgamissati, na dāni tena saddhiṃ kathessāmi ti“ sā kiñci

¹ Bā tavantike, Bf bhavantike. ² Bā nandassa, Bf nandassu. ³ Bā omits ev. ⁴ Bā devatānu-. ⁵ Cks mama. ⁶ Cks -kaṃ-, C^s suvaṇṇamāsakapūṇa. ⁷ C^s svaṇ-.
⁸ Ck āha-, Bā āga-. ⁹ Ck Bā va. ¹⁰ Bā tattheva an-. ¹¹ Bāsf omits sā. ¹² Bā
-ma, B^{sf} -maṃ. ¹³ Bā varanti. ¹⁴ Bā -to. ¹⁵ Bā -gīnaṃ satt-. ¹⁶ Bā -na,
Cks ratisumethūnaṃ. ¹⁷ Bā dutiyā. ¹⁸ Bā adds suvaṇṇapūraṃ.

na kathesi. Sakko tassā akathanabhāvaṃ¹ ūatvā tatth' ev' antarahito² t̥hatvā³ punadivase tāyam eva velāya lohapātīm kahāpaṇapūraṃ ādāya „bhadde⁴ maṃ kāmaraṭiyā santappehi, imaṃ te kahāpaṇapūraṃ lohapātīm dassāmīti“ āha. Taṃ
5 disvā rājadhītā sattamaṃ gātham āha:

7. Nārī naro nijjhapayaṃ⁵ dhanena
ukkaṃsatī yattha karoti chandaṃ,
vipaccaniko tava devadhammo
paccakkhato thokatarena esīti. 43.

10 Tass' attho: bho purisa tvaṃ jaḷo, naro hi nāma nārīṃ kilesaratikāraṇā dhanena nijjhāpento saññāpento yattha nārīyā chandaṃ karoti taṃ ukkaṃsatī vaṇṇetvā thometvā bahutarena dhanena palobhetti, tuyhaṃ paṇ' eso devasabhāvo vipaccaniko, tvaṃ hi mayā paccakkhato thokatarena esi paṭhamadivase suvaṇṇapūraṃ suvaṇṇapātīm āharitvā dutiyadivase⁶ rūpiyapātīm tatiyadivase kahāpaṇapūraṃ lohapātīm āharasīti.
15

Taṃ sutvā M.⁷ „bhadde rājakumārī⁸, ahaṃ chekavāṇijo, na niratthakena atthaṃ nāsemi⁹, sace tvaṃ āyūnā vā vaṇṇena vā vaḍḍheyyāsi ahaṃ te paṇṇākāraṃ vaḍḍhetvā āhareyyaṃ, tvaṃ pana parihāyas' eva, tenāham pi dhanam parihāpemi¹⁰“
20 vatvā tisso gāthā abhāsi:

8. Āyūṇ ca vaṇṇaṇ ca manussaloke
nihiyyati manujānaṃ sugatte,
ten' eva vaṇṇena dhanam¹⁰ pi tuyhaṃ
nihiyyati, jīṇṇatarāsi ajja. 44.

25 9. Evaṃ me pekkhamānassa rājaṇṇaṃ yasassini
hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānaṃ accaye. 45.

10. Iminā ca¹¹ tvaṃ vayasā¹² rājaṇṇaṃ sumedhase
brahmacariyaṃ careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā ti. 46

30 Tattha nihiyyatīti paṭissāvane āsittaudakaṃ viya parihāyati, manussa-lokasmīṃ hi sattā jīvitena vaṇṇena cakkhupasādādhīti dine dine parihāyanti¹³ eva¹³,

¹ B^s akatana-, C^s akathata-, B^d akathita-. ² B^d tattheva an-. ³ B^d hutvā. ⁴ B^d adds tvaṃ. ⁵ B^d f nijjhā-. B^s niṭṭhā-. ⁶ B^d adds suvaṇṇapūraṃ. ⁷ B^d sakko. ⁸ C^s -rī. ⁹ B^d nāsemi. ¹⁰ C^s -ne. ¹¹ B^d va. ¹² C^s vasaṇā. ¹³ C^s -yateva.

iṇṇatarāsīti mama paṭhamān āgatadivase pavattaṃ hi te āyūn¹ hiyyo-
divasaṃ na pāpuṇi, kuṭhāriyā chinnaṃ viya tatth' eva nirujjhi, hiyyo pavattaṃ²
ajjadivasān na pāpuṇi, hiyyo³ kuṭhāriyā chinnaṃ viya⁴ nirujjhi, tasmā ajja
jīṇṇatarāsī⁵ jātā, evaṃ m e ti tiṭṭhatu hiyyo ca paramaho⁶ ca, ajj' eva pana may-
haṃ evaṃ pekkhamānassa⁷ pekkhamānass' eva, hāyat' eva tato vaṇṇo aho-
rattānaṃ accaye ti ito paṭṭhāya pana⁸ rattimdivesu vītivattesu ahorattānaṃ
accayena apaṇṇattikabhāvaṃ eva gamissasīti⁹ dasseti, iminā cā¹⁰ 'ti tasmā
bhadde sace tvaṃ iminā va vayena¹¹ imasmim suvaṇṇavaṇṇe sarīre jarūya avilutte
yeva seṭṭhacariyaṃ careyyāsī¹² pabbajitvā samaṇadhammaṃ kareyyāsī¹³ bhiyyo
vaṇṇavatīsiyā¹⁴ atirekataravaṇṇā¹⁵ bhaveyyāsīti.

10

Tato rājadhītā itaraṃ gātham āha:

11. Devā na jīranti¹⁶ yathā manussā,
gattesu tesāṃ valiyo na honti,
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva¹⁷:
kathaṃ na¹⁸ devānaṃ sarīradeho ti. 47. 15

Tattha sarīradeho ti sarīrasamkhāto deho devānaṃ sarīraṃ kathaṃ na
jīrati, idan taṃ ahaṃ¹⁹ pucchāmīti vadati.

Ath' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:

12. Devā na jīranti yathā manussā,
gattesu tesāṃ valiyo na honti, 20
suve suve bhiyyataro va tesāṃ
dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā ti. 48.

Tattha yathā manussā ti yathā manussā jīrantā²⁰ rūpena vaṇṇena
bhogena cakkhupasādādihi ca jīranti na evaṃ devā, tesāṃ²¹ gattesu valiyo pi
na santi, maṭṭhakañcanapaṭṭaṃ eva vaṇṇasarīraṃ²² hoti, suve suve ti divase 25
divase, bhiyyataro vā 'ti atirekataro va tesāṃ dibbo ca vaṇṇo vipulā ca
bhogā honti, manussesu hi²³ rūpaparihāni²⁴ ciraajātabhāvassa²⁵ sakkhi, devesu²⁶
atirekarūpasampatti atirekavarivārasampatti ca²⁷, evaṃ aparihānadhammo nāma²⁸

¹ Cks -u. ² Bā -ampi. ³ Bā adds va. ⁴ Bā adds tattheva. ⁵ Bā -rāpi. ⁶
Bā parato. ⁷ Bā omits pe-. ⁸ Bā omits pa-. ⁹ Ck -tīti. Bā bhavissatīti. ¹⁰
Bā vā. ¹¹ Cks upāyena. ¹² Bā vadeyyāsīti. ¹³ Bā -sīti. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵
Bā -ī, Cks -tarā-. ¹⁶ Cks jīyanti, Bā jinanti, Bf jiranti. ¹⁷ Bā -vaṃ. ¹⁸ Cks -nu.
¹⁹ Bā idan ahaṃ taṃ. ²⁰ Ck -ti. ²¹ Bā adds hi. ²² so Cks; Bā maṭṭhakañcanapaṭṭa-
vaṇṇamevasarīraṃ. ²³ Ck bhī. ²⁴ Ck rūpa-, Bā rūpaṃ-. ²⁵ Bā ciraājāti-. ²⁶
Bā pasakkhi-. ²⁷ Bā adds hoti. ²⁸ Bā nāmesa.

devaloko, tasmā tvaṃ jaraṃ apatvā¹ va nikkhamitvā pabbaja², evaṃ parihānīyasabhāva³ manussalokā muccitvā³ aparihānīyasabhāvaṃ evarūpaṃ devalokaṃ gamissasīti.

Sā devalokassa vaṇṇaṃ sutvā⁴ gamanamaggaṃ pucchantī⁵ itaraṃ gātham āha:

- 5 13. Kiṃ sū 'dha bhītā janatā anekā,
 maggo ca nekāyatanaṃ⁶ pavutto,
 pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
 katthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 49.

Tattha kiṃ sū dha bhītā ti devarāja yaṃ khattiyādibhedā anekā
10 janatā kiṃbhītā kassa⁷ bhayena parihānīyasabhāva⁸ manussalokā devalokaṃ na
gacchatīti pucchati, maggo⁸ ti devalokagāminimaggo, idha pana kiṃ ti āharitvā
ko ti pucchā kātabbā, yaṃ h ettha attho: nekatitthāyatanaṃ¹⁰ paṇḍitehi
pavutto devalokamaggo¹¹ ko kataro ti vuttaṃ hoti, katthaṭṭhito ti paralokaṃ
gacchanto katarasmiṃ magge ṭhito na bhāyatīti.

- 15 Atha' assā kathento Sakko itaraṃ gātham āha:
 14. Vācaṃ manaṃ ca paṇḍhāya sammā
 kāyena pāpāni akubbamāno
 bavhannapānaṃ¹² gharam āvasanto
 saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū
20 saṅgāhako sakhilo saṇhavāco (III. $\frac{262}{21}$)
 etthaṭṭhito paralokaṃ na bhāye ti. 50.

Tass' attho: bhadde Udaye vācaṃ manaṃ ca sammā ṭhapetvā kāyena pi
pāpāni akaronto ime dasakusalakammāpathe samādāya vattanto bahū ananapāne
bahū vā¹³ deyyadhamme ghare vasanto 'dānassa vipāko atthīti' saddhāya saman-
25 nāgato muduccitto dānasamvibhāgatāya¹³ saṃvibhagī¹⁵, pabbajitā bhikkhāya
caramānā vadanti¹⁶ nāma paccayadānena tesaṃ tassa vādassa jānanato vadaññū,
catūhi saṅgahavatthūhi saṅgāhako¹⁷, piyavādītāya sakhilo, maṭṭavacanātāya¹⁸
saṇhavāco, ettha etthake¹⁹ guṇarāsīmhi ṭhito paralokaṃ gacchanto na bhāyatīti.

¹ Bā appatvā. ² Bā -jāhi. ³ Bā cavitvā. ⁴ Bā add tassa, ⁵ all three MSS.
-ti. ⁶ Ck -yatanaṃ, Bā -kāyanaṃ. ⁷ Bā kissa. ⁸ Ck adds nu. ⁹ Bā kiṃ
ma-. ¹⁰ Ck nekā-, Bā anekā-. ¹¹ Bā adds ca. ¹² Bā bahunna-. ¹³ Ck ta.
¹⁴ Ck -bhāgaratāya, Bā -bhāgatāyaṃ. ¹⁵ Ck -gi. ¹⁶ Bā caranti. ¹⁷ Ck -ga-,
Ck -gā- corr. to -ga-. ¹⁸ Ck maṭṭha-. Bā maṭṭha-. ¹⁹ so all three MSS.

Tato rājadhītā¹ tassa vacanam sutvā thutiṃ karonti²
itaram gātham āha:

15. Anusāsasi maṃ yakkha yathā mātā yathā pitā,
ulāravaṇṇa³ pucchāmi: ko nu tvam asi subrahā ti. 51.

Tass' attho: yathā mātāpitāro ḥputtake anusāsanti tathā maṃ anusāsasi, ⁵
ulāravaṇṇa⁴ sobhagappattarūpa⁵ ko nu si tvan ti⁶ accuggatasariro⁷ ti.

Tato B. itaram gātham āha:

16. Udayo 'ham asmi kalyāṇi saṅgaratthā⁸ idhāgato,
āmanā kho taṃ gacchāmi, mutto 'smi tava saṅgarā⁹ ti. 52.

Tass' attho: kalyāṇadassane ahaṃ purimabhavā tava sāmiko Udayo nāma ¹⁰
Tāvatiṃsabhave Sakkō hutvā nibbato, idhāgacchanto na kilesavasenāgato, taṃ
vīmaṇsītvā¹⁰ pana saṅgarāṃ¹¹ moḥsamitī saṅgaratthāya¹¹ pubbe saṅga-
rassa¹¹ katattā āgato 'smi, idāni taṃ āmanāteva gacchāmi, mutto 'smi tava saṅ-
garā¹¹ ti.

Rājadhītā assasitvā¹² „sāmi, tvam Udayabhaddarājā“ ti as- ¹⁵
suhārāya pavattamānāya¹³ „aham tumhe¹⁴ vinā vasitum na
sakkomi, yathā tumhākaṃ santike vasāmi tathā maṃ anu-
sāsathā“ 'ti vatvā itaram gātham āha:

17. Sace kho tvam Udayo si¹⁵ saṅgaratthā¹⁶ idhāgato
anusāsa maṃ rājaputta yathāssu puna saṅgamo ti. 53. ²⁰

Atha naṃ anusāsanto¹⁷ catasso gāthā abhāsi:

18. Adhipatati¹⁸ vayo khaṇo tath' eva,
thānam n' atthi dhuvāṃ, cavanti sattā,
parijiyati addhuvāṃ sarīraṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 54. ²⁵

19. Kasinā¹⁹ paṭhavi dhanassa pūrā
ekass' eva siyā anaññadheyyā,
taṃ cāpi jahāti avītarāgo,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 55.

¹ Bā adds taṃ. ² all three MSS. - ti ³ Cs -am. ⁴ Cs -am. ⁵ Bs -paṇi ⁶
Bā asi. ⁷ Bā tvam evaṃ. ⁸ Cks -rā. ⁹ Cs -ratthā, Bā saṅkaratthā. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ Bā saṅka-. ¹² Cks assā-, Bā assāsetvā. ¹³ Bā -dhārā - - mānā.
¹⁴ Bā -ehi. ¹⁵ Cks omit si. ¹⁶ Cs saṅgaratthā. Bā saṅgaratthā. ¹⁷ Bā adds
mahāsatto. ¹⁸ all four MSS. -ti. ¹⁹ Cks kasinā.

20. Mātā ca pitā ca¹ bhātaro ca
bhariyā yāpi² dhanena hoti kitā
te cāpi jahanti aññamaññaṃ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṃ. 56.
21. Kāyo parabhojanan ti ñatvā
saṃsāre sugatī ca³ duggatī ca³
ittaravāso ti jāniyā,
Udaye mā pamāda, carassu dhamman ti. 57.
- 20 Tatha adhipatati¹ ativiya patati² sīghaṃ atikkamati, vayo ti paṭhamavayādi
tividho pi, khaṇo⁴ tathevā⁵ 'ti uppādaṭṭhiti⁶ bhāṇigakhaṇo pi tath' eva adhi-
patati⁶, ubhayenāpi⁷ bhadde imesaṃ sattānaṃ āyusamkhāro nāma sīghasotaṇādi⁸
viya anivattanto sīghaṃ atikkamati⁹ dasseti, ṭhānaṃ natthi¹⁰ uppannasam-
khārā¹⁰ abhijjivā tiṭṭhantū 'ti patthanāya pi tesam ṭhānaṃ nāma n' atthi, evaṃ
ekasmiṃ¹¹ eva Buddhaṃ Bhagavantaṃ ādiṃ katvā sabbe pi sattā cavanti, dhuvaṃ
25 maraṇaṃ, addhuvaṃ jīvitān ti evaṃ maraṇasatiṃ bhāvēhīti dīpeti, pariṇīyati¹² ti
idaṃ suvaṇṇavappaṇaṃ sarīraṃ jīrat' eva, evaṃ jānāhi, mā pamāda¹³ 'ti tasmā tvaṃ
Udayabhadde mā pamādaṃ āpajji, appamattā hutvā dasakusalakammappathadhammaṃ
carāhi¹⁴, kaṣiṇā¹⁵ tiṣakalā, ekass' evā ti yadi ekass' eva rañño va tasmīṃ ekasmiṃ
ñeva¹² anaññādhīnā¹³ assa, taṃ cāpi¹⁴ jaḥāti avītarāgo ti taṇhāvasiko puggalo
20 ettakena pi yasena atitto maraṇakāle avītarāgo va taṃ vijahati, evaṃ taṇhāya
apūraṇīyabhāvaṃ¹⁵ jānāhi¹⁶ dīpeti, te vāpīti mātā puttaṃ putto mātaraṃ
pitā puttaṃ putto pītaṃ bhātā bhaginīṃ bhaginī bhātaraṃ bhariyā sāmikaṃ
sāmiko bhariyaṃ ti ete aññamaññaṃ jahanti¹⁶, nānā honti, evaṃ sattānaṃ
vinābhāvaṃ jānāhi¹⁷ dīpeti, parabhojanan ti vīvidhānaṃ kākādhīnaṃ parasat-
25 tānaṃ bhojanaṃ, ittaravāso ti yā esā imasmiṃ saṃsāre manussabhūtā sugatī¹⁷
ca tiracchānabhūtā duggatī¹⁷ ca etaṃ ubhayam pi ittaravāso ti jānitvā
mā pamāda, carassu dhammaṃ, imesaṃ sattānaṃ nānāṭhānato āgantvā ekaṃ
ṭhāne saṃgamo paritto, ime sattā appakam eva kēlaṃ ekato vasantī, tasmā
appamattā hohīti.
- 30 Evam M. tassā ovādam adāsi. Sāpi tassa dhammakathāya pasīditvā thutiṃ kāronti¹⁸ osānagātham āha:

¹ Cks omit ca. ² Bā cāpi, Bf bhariyāpi. ³ Bā -tiṇca. ⁴ Bā si. ⁵ Cks omit vā. ⁶ Bā atī. ⁷ Cks udayenā ti. ⁸ Bā -sotā-. ⁹ Cks -mīti. ¹⁰ Bā -nā-. ¹¹ Bā omits va, ¹² Bā yeva. ¹³ Ck amñadhīta corr. to anamñadhīta, Bā avinā, Cks ataññevadhīta. ¹⁴ Cks vāpi, Bā tathāpi in the place of taṃ cāpi. ¹⁵ Cks āp-
¹⁶ Bā paja-. ¹⁷ Cks -tiyaṃ. ¹⁸ all three MSS. -ti.

22. Sādhū bhāsat' ayaṃ¹ yakkho: appaṃ maccāna jīvitaṃ,
kasiraṇ ca parittaṇ ca taṇ ca dukkhena saṃyutaṃ,
sāhaṃ ekā pabbajissāmi hitvā Kāsiraṇ Surundhanan ti. 58.

Tattha sādhu 'ti'² appaṃ maccāna jivitaṃ ti bhāsamāno ayaṃ devarāja
sādhū bhāsati, kimkāraṇa: idaṃ hi kasiraṇ ca dukkhaṃ assādarahitaṃ parittaṇ³ 5
ca na bahukaṃ ittaṃakālaṃ, sace hi kasiraṃ pi⁴ samānaṃ dīghakālaṃ pavatteyya
parittakam pi⁴ samānaṃ sukhaṃ bhaveyya vaṭṭeyya⁵, idaṃ pana kasiraṇ c' eva
parittaṇ ca sakalena vaṭṭadukkhena⁶ saṃyutaṃ⁷ sannitaṃ⁸, sāhaṃ ti sū ahaṃ
Surundhanan ti Surundhananagaraṇ ca Kāsiraṭṭhaṇ⁹ ca chaḍḍetvā¹⁰ ekikā
pabbajissāmi ti āha. 10

B. tassa ovādaṃ datvā sakatṭhānam eva gato. Sāpi pu-
nadivase amacce rajjaṃ paṭicchāpetvā attano¹¹ nagare yeva
ramaṇīye uyyāne isipabbajjaṃ pabbajitvā dhammaṃ caritvā
āyupariyosāne Tāvatisabhaṇvane B-assa pādapariṇāṇikā hutvā
nibbatti. 15

S. i. dhammaḍḍesaṇaṃ ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyo-
sāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhahi): „Tadā rājadhītā
Rāhulamātā ahosi, Sakko pana ahaṃ evā“ 'ti. Udayajātakaṃ.

5. Pāṇiyajātaka.

Mitto mittassā 'ti. Idaṃ S. J. v. kilesaniggahaṃ ā. 20
k. Ekasmiṃ hi samaye Sāvatti-vāsino pañcasatā gihī sahāyaka
Tathāgatassa dhammaḍḍesaṇaṃ sutvā pabbajitvā upasampannā anto-
koṭṭisanthāre vasantā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṃ vitakkesuṃ,
sabbhaṃ heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretabbhaṃ. Bhagavato āpattiya
pañāyasmatā Ānandena bhikkhusaṃghe sannipatite S. paññattāsane 25
nisiditvā anodissakaṃ katvā „kāmavitakkaṃ vitakkayitthā“ 'ti avatvā
sabbasaṅgāhikavaseṇ' eva „bhikkhave kilesa khuddako nāma n' atthi,
bhikkhunā nāma uppannuppannā¹² kilesā niggahetabbā va¹³, porāṇa-
kapaṇḍitā anuppanne Buddhē kilese niggahetvā paccakabodhiñāṇaṃ¹⁴
pattā“ 'ti vatvā a. ā.: 30

¹ Ck -sathayaṃ, Cs -satatiyaṃ, Bdf -satiyaṃ. ² Bā adds bhadde. ³ Bā omits
pi. ⁴ Bā adds ca. ⁵ Cks vaddheyya. ⁶ Cks vaddha-. ⁷ Bā -yuttaṃ. ⁸ Bā
-nīhitaṃ. ⁹ Bā kāsikara-. ¹⁰ Cks chaḍḍhe-. ¹¹ Bā anto. ¹² Bā uppanna. ¹³
Bā omits va. ¹⁴ Bā -buddha-.

- A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe ekasmiṃ gāmake dve
 sahāyakā¹ pāṇiyatumbāni ādāya khettaṃ gantvā ekamante
 ṭhapetvā khettaṃ koṭṭetvā² pipāsita-kāle āgantvā pāṇiyaṃ
 pivanti. Tesu eko pāṇiyatthāya āgantvā attano pāṇiyaṃ
 5 rakkhanto itarassa tumbato pivitvā sāyaṃ araṇṇā nikkhamitvā
 nahāyitvā ṭhito „atthi nu kho me kāyadvārādīhi ajja kiñci
 pāpaṃ katan“ ti upadhārento thenetvā pāṇiyassa pītabhāvaṃ
 disvā³ saṃvegappatto hutvā „ayaṃ taṇhā vadḍhamānā maṃ
 apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaṇhissāmīti“ pāṇiyassa
 10 thenetvā pītabhāvaṃ ārammaṇaṃ katvā vipassanaṃ vadḍhetvā
 paccekabodhiñāṇaṃ nibbattetvā paṭiladdhañāṇaṃ⁴ āvajjanto⁵
 aṭṭhāsi. Atha naṃ itaro nahāyitvā utṭhito „ehi samma
 gharaṃ gacchāma“ ti āha. „Gaccha tvaṃ, mama gharena
 kiccaṃ n’ atthi, paccekabuddhā nāma mayan“ ti. „Pacceka-
 15 buddhā nāma tumhādisā⁶ hontīti“. „Atha⁷ kīdisā hontīti“.
 „Dvaṅgulakesā kāsāyavatthavasanā⁸ Uttarahimavante Nanda-
 mūlakapabbhāre vasantīti“. So sīsaṃ parāmasi, taṃ khaṇaṃ
 yev’ assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi, surattadupaṭṭaṃ nivattham
 eva, vijjullatāya sadisaṃ kāyabandhanaṃ baddham eva,
 20 alattakapāṭalavaṇṇaṃ⁹ uttarāsaṅgacīvaraṃ ekamsakatam eva,
 meghavaṇṇaṃ paṃsukūlacīvaraṃ aṃse¹⁰ ṭhapitam eva, bhama-
 ravanno mattikāpatto¹¹ vāmaṃsakūṭe¹² laggito va ahoṣi, so
 ākāse ṭhatvā dhammaṃ desetvā uppatitvā Nandamūlakapab-
 bhāre yeva otari. Aparo pi Kāsīgāme¹³ yeva kuṭumbiko
 25 āpaṇe nisinno ekaṃ purisaṃ attano bhariyaṃ ādāya gacchan-
 taṃ disvā taṃ uttamarūpadharaṃ itthiṃ indriyāni bhinditvā
 oloketvā puna cintesi: „ayaṃ me lobho vadḍhamāno apāyesu
 khipissatīti“ saṃviggamānaso vipassanaṃ vadḍhetvā pacceka-
 bodhiñāṇaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito dhammaṃ desetvā

¹ Bā -yā. ² C^k kothetvā, C^s koṭṭetvā. ³ Bā adds so. ⁴ Bā -laddhagūṇaṃ.

⁵ C^{ks} -jjento. ⁶ Bā has added na. ⁷ Bā adds naṃ. ⁸ Bā vatthaniva-. ⁹ Bā -pa-. ¹⁰ Bā aṃsakūṭe. ¹¹ Bā -ka-. ¹² Bā vāma aṃ-. ¹³ Bā kāsika gā-.

Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigānavāsino¹ yeva
dve pitāputtā ekato maggam paṭipajjimsu, aṭavimukhe
va² corā ṭhitā honti, te pitāputte labhivā puttāṃ gahetvā
„dhanāṃ āharitvā tava puttāṃ gaṇhā“ i pitarāṃ vissaj-
jenti, dve bhātaro labhivā kaniṭṭhāṃ gahetvā jeṭṭhāṃ 5
vissajjenti, ācariyantevāsike labhivā ācariyāṃ gahetvā
antevāsikāṃ vissajjenti, antevāsiko sippalobhena dhanāṃ
āharitvā ācariyāṃ gaṇhitvā gacchati. Atha te pitāputtā tattha
corāṇāṃ ṭhitabhāvaṃ űatvā „tvaṃ maṃ³ ‘pitā’ ti mā vadi,
aham pi taṃ⁴ ‘putto’ ti na vakkhāmi“ katikaṃ katvā corehi 10
gahitakāle „tumhe aññamaññāṃ kiṃ hothā“ ‘ti puṭṭhā „na
kiñci homā“ ‘ti sampajānamusāvādaṃ karimsu. Tesu aṭavito
nikkhamitvā sāyaṃ nahāyitvā⁵ ṭhitesu putto attano sīlaṃ
sodhento taṃ musāvādaṃ disvā „idaṃ pāpaṃ vaḍḍhamānaṃ
maṃ apāyesu khipissati, imaṃ kilesaṃ niggaḥissāmi“ 15
vipassanaṃ vaḍḍhetvā paccekabodhiññāpaṃ nibbattetvā ākāse
ṭhito pitu dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato.
Kāsigāmake⁶ yeva⁷ pana eko gāmaabhojako māghātaṃ kārāpesi,
atha naṃ balikammakāle mahājano sannipatitvā āha: „sāmi
mayāṃ migasūkarādayo māretvā yakkhānaṃ balikammaṃ
karissāma, balikammakālo eso“ ti. „Tumhākaṃ pubbekaraṇa-
niyāmen’ eva karoṭhā“ ‘ti. Manussā bahūṃ pāṇātipātāṃ
akāmsu. So bahūṃ macchamaṃsaṃ disvā „ime manussā
ettake pāṇe mārentā maṃ’ ekassa⁸ vacanena mārayimsū“ ‘ti
kukkuccaṃ katvā vātapānaṃ nissāya ṭhitako va vipassanaṃ 25
vaḍḍhetvā paccekabodhiññāpaṃ nibbattetvā ākāse ṭhito⁹
dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparo
pi Kāsiraṭṭhe¹⁰ yeva gāmaabhojako majjavikkayaṃ vāretvā
„sāmi, pubbe imasmiṃ kāle surāchaṇo¹¹ nāma hoti, kiṃ
karomā“ ‘ti mahājanena vutte¹² “tumhākaṃ porāṇakaniyāmen’ 30

¹ Bā aparo pi kāsikagā-. ² Bā ca. ³ Ck mama. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Bā -yitā.⁶ Bā aparo pi kāsikagāme. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā mamevekassa. ⁹ Bā adds va.¹⁰ Bā kāsikara-. ¹¹ Ck -chano, C^s -pāṇo. ¹² Bā -o.

karothā“ 'ti āha. Manussā chaṇaṃ katvā suraṃ pivitvā
kalahaṃ karontā hatthapāde bhinditvā¹ sīsaṃ bhinditvā kaṇṇe
chinditvā bahudaṇḍe bajjhimsu. Gāmaḥojako te disvā
cintesi: „mayi ananujānante² ime etaṃ dukkhaṃ na vindeyyun“
5 ti so ettakena kukkuccaṃ katvā³ vipassanaṃ vaḍḍhetvā
paccekaboddhiñāṇaṃ nibbattetvā „appamattā hothā“ 'ti ākāse
ṭhatvā dhammaṃ desetvā Nandamūlakapabbhāraṃ eva gato.
Aparabhāge pañca paccekabuddhā bhikkhācārattāya Bārāṇasi-
dvāre otaritvā sunivatthā supārutā pāsādikeyi⁴ abhikkamādīhi
10 piṇḍāya carantā rājadvāraṃ pāpuṇimsu. Rājā te disvā va
pasannacitto rājanivesanaṃ pavesāpetvā⁵ pāde dhovitvā
gandhatelena makkhetvā paṇītena khādaniyena bhojaniyena
parivisitvā ekamantaṃ nisīditvā „bhante tumhākaṃ paṭhama-
vaye pabbajjā sobhati, imasmiṃ vaye pabbajjantā kāmesu
15 ādīnavaṃ passittha, kiṃ vo ārammaṇaṃ ahoṣīti“ pucchi. Te
tassa kathentā⁶

1. Mitto mittassa pāṇiyaṃ adinnaṃ paribhuñjisaṃ⁷,
tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 59.
- 20 2. Parādāraṇ ca disvāna chando me udapajjatha⁸,
tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ. 60.
3. Pitaraṃ me mahārāja corā agaṇhuṃ kānane,
tes' āhaṃ pucchito jānaṃ aññathā naṃ viyākarim,
25 tena pacchā -pe-. 61.
4. Pāpātipātāma akaraṃ somayāge upaṭṭhite,
tes' āhaṃ samanūñāsīm,
tena pacchā vijigucchim -pe-. 62.
5. Surāmerayamadhukā ye janā paṭṭham' āsu no
30 bahunnaṃ te anattāya majjapāṇaṃ akappayum,

¹ Bā bhañjitvā. ² C^{ks} anu-. ³ Bā adds vātapāṇaṃ nissāya ṭhitako va. ⁴ C^s pā-. ⁵ Bā -setvā. ⁶ Bā adds gāthamāhaṃsu. ⁷ C^{ks} -jijāṇi, Bāf -jissāṇi. ⁸ Bāf upapajj-.

tes' āhaṃ samanūññāsiṃ,
 tena pacchā vijigucchim taṃ pāpaṃ pakatam mayā,
 mā puna akaraṃ pāpaṃ tasmā pabbajito ahaṃ ti 63.
 imā¹ paṭipāṭiyā pañca gāthā abhāsimsu.

Rājāpi ekamekassa vyākaraṇaṃ sutvā „bhante ayaṃ 5
 pabbajjā tumhākam eva anucchavikā“ ti thutim akāsi.

Tattha mitto mittassā 'ti mahārāja ahaṃ ekassa mitto hutvā tassa
 mittassa santakaṃ pāṇiyaṃ iminā nāma niyāmena paribhuñjīm, tasmā ti
 yasmā puthujjanā nāma pāpaṃ⁴ karonti tasmā ahaṃ pi, mā puna akaraṃ
 pāpaṃ ti taṃ pāpaṃ ārammaṇaṃ katvā pabbajito 'mhi, chando ti mahārāja 10
 iminā nāma niyāmena mama parādāraṃ dīsvā kāme chando uppajji, agaṇṇu
 hun ti gaṇḍhimsu³, jānaṃ ti tesāṃ corānaṃ ahaṃ⁴ kin te ayaṃ⁵ hoti pucchite⁶
 jānanto yeva na kiñci hoti aññathā vyākāsi, somayāge ti navachande utthite
 somayāgaṃ nāma yakkhabaliṃ⁷ karimsu, tasmim upaṭṭhite, samanūññāsin ti
 samanūñño āsiṃ, surāmerayamadhu⁸ ti piṭṭhasurādīm surā ca pup- 15
 phāsavādimerayaṃ ca pakkamadhu⁹ viya madhuraṃ maññamānā, ye janā
 paṭhamāsu¹⁰ ti ye no¹¹ gāme janā¹⁰ paṭhamāṃ evarūpā āsūṃ ahesūṃ,
 bahunnaṃ te ti te ekadīvasaṃ ekasmiṃ chape¹¹ patte bahunnaṃ anattāya
 majjapānaṃ kappayimsu¹².

Rājā tesāṃ dhammaṃ sutvā pasannacitto cīvarasāṭṭake 20
 ca bhesajjāni ca datvā paccekabuddhe uyyojesi. Te pi tassa
 anumodanaṃ katvā tatth' eva agamaṃsu. Tato paṭṭhāya rājā
 vatthukāmesu viratto anapekho¹³ hutvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā itthiyo anālapitvā¹⁴ anoloketvā virattacitto utthāya
 sirigabbhaṃ pavisitvā nisinno setabhittiyaṃ kasinaparikkammaṃ 25
 katvā jhānaṃ nibbattesi. So jhānappatto kāme¹⁵ garahanto

6. Dhi-r-atthu subahū kāme duggandhe bahukaṇṭake

ye ahaṃ¹⁶ patisevanto na labhim tādīsaṃ sukhaṃ ti 64.
 gātham āha.

Tattha bahukaṇṭake ti bahupaccāmitte, ye haṃ¹⁷ ti ye¹⁸ ahaṃ, ayaṃ 30
 eva vā pāṭho, tādīsaṃ ti etādīsaṃ kilesarahitajhānasukhaṃ.

¹ Bā paccekabuddhā imā. ² Bā pāpakammaṃ. ³ Bā ag-. ⁴ Bā ayaṃ. ⁵ Bā
 omits ayaṃ. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā yakkhaṃ-. ⁸ Bā -urū. ⁹ Cks yo no, Bā ye janā.
¹⁰ Cks gāmajanā. ¹¹ Cks -no. ¹² Bā ak-. ¹³ Bā -pekkho. ¹⁴ Cks -petvā. ¹⁵ Cks
 -maṃ. ¹⁶ Bā yomāhaṃ, Bā yo ayaṃ. ¹⁷ Cks ye ahaṃ, Bā yo māhaṃ. ¹⁸ Bā yo.

Ath' assa aggamahesī "ayaṃ rājā paccekabuddhānaṃ dhammakathaṃ sutvā ukkaṇṭhitarūpo¹ amhehi saddhim akathetvā² sirigabbhaṃ pavitṭho, parigaṇhissāmi tāva naṃ" ti cintetvā sirigabbhadvāraṃ gantvā dvāre tṭhitā rañño kāme garahantassa udānaṃ sutvā „mahārāja, tvaṃ kāme garahasi,
 5 kāmasukhasadisāṃ nāma sukhaṃ n' atthīti" kāme³ vaṇṇenti⁴ itaraṃ gātham āha:

7. Mahassādā⁵ sukhā kāmā, n' atthi kāmāparaṃ⁶ sukhaṃ,
 ye kāme patisevanti saggā te upapajjare ti. 65.

10 Tattha mahassādā ti mahārāja ete kāmā nāma mahāssādā, ito uttariṃ aṇṇaṃ sukhaṃ n' atthi, kāmasevino hi apāye anupagamma sagge nibbantaṃti attho.

Taṃ sutvā B. tassā „nassa vasali, kiṃ kathesi, kāmesu⁷ sukhaṃ nāma kuto⁸, vipariṇāmadukkhā hi⁹ ete" ti garahanto
 15 sesagathā abhāsi:

8. Appassādā dukkhā kāmā, n' atthi kāmāparaṃ¹⁰ dukhaṃ,
 ye kāme patisevanti nirayaṃ te upapajjare. 66.

9. Asi¹¹ yathā sunisito nettiṃso va supāyiko¹²
 sattīva urasī khitto¹³ — kāmā dukkhatarā¹⁴ tato. 67.

10. Aṅgārānaṃ va jalitaṃ kāsūṃ sādhipaporaṃ¹⁵
 phālaṃ va divasaṃtattaṃ — kāmā dukkhatarā tato. 68.

11. Visāṃ yathā halāhalaṃ telam ukkaṭṭhitaṃ¹⁶ yathā
 tambalohavilīnaṃ va — kāmā dukkhatarā tato ti. 69.

Tattha nettiṃso ti nikkaruṇo, idaṃ pi ekassa khaggassa nāmaṃ, duk-
 25 khatarā¹⁷ ti evaṃ jalitaṅgārakāsūṃ vā divasaṃtattaṃ phālaṃ vā paṭicca yaṃ dukkhaṃ uppajjati tato pi kāmā yeva dakkhatarā ti attho, anantaragāthāya: yathā etāni visādini dukkhāvaṇṇanāto dukkhāni evaṃ kāmāpi dukkhā, taṃ pana kāmādukkaṃ itarehi dukkhehi dukkhatarā ti attho.

¹ Bā adds ahesi. ² Bā adds va. ³ Cks -maṃ. ⁴ all three MSS. -ti. ⁵ Bā mahāssā-. ⁶ Bāf kāmā-. ⁷ Cks -me. ⁸ Bā adds atthi. ⁹ Bā omits hi. ¹⁰ Bā kāmā-. ¹¹ Ck āsīṃ, Ck āsi. ¹² Bā -yito. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Ck -raṃ, Ck -ran. ¹⁵ Bā vātipapodisaṃ, Bāf sādhipaporaṃ. ¹⁶ so Cks; Bāf telam pakkudhitaṃ. ¹⁷ Cks -ran.

Evam M. deviyā dhammaṃ desetvā amacce sannipātetvā
 „bho amaccā tumhe rajjaṃ paṭipajjatha¹, ahaṃ pabbajissāmi²“
 vatvā mahājanassa rodantassa paridevantassa² utthāya ākāse
 thatvā ovādaṃ datvā anilapathen³ eva Uttarahimavantaṃ
 gantvā ramaṇīye padese assamaṃ māpetvā isipabbajjaṃ⁵
 pabbajitvā āyupariyosāne Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

S. i. d. ā. „bhikkhave, kilesa khuddako nāma³ n' atthi, appa-
 mattako pi paṇḍitena niggaḥetabbo yevā⁴ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā
 j. s. (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte paṭiṭṭhaṃsu):
 „Tadā paccekabuddhā parinibbāyīṃsu, devī Rāhulamātā ahoṣi, rājā¹⁰
 pana ahaṃ evā⁴ 'ti. Pāṇiyajātakam.

6. Yuvāñjayajātaka.

Mittāmaccaparibbūḥhan ti. Idam S. J. v. mahābhini-
 khamanaṃ ā. k. Ekadivasaṃ hi dhammasabhāyaṃ sannipatitā¹
 bhikkhū „āvuso sace Dasabalo agāraṃ ajjhāvasissa⁵ sakalacakkavāla-
 gabbhe cakkavattirājā abhaviṣṣa⁶ sattaratanaṣamannāgato catuiddhī⁷
 samiddho pārasahassaputtaparivāro, so evarūpaṃ sirivibhavaṃ pahāya
 kāmesu dosaṃ disvā aḍḍharattasamaye Channasahāyo⁸ Kanthakam⁹
 āruya nikkhamitvā Anomanadītīre¹⁰ pabbajitvā chavassāni dukkara-
 kārikaṃ katvā sammāsambodhiṃ patto¹¹ ti Satthu guṇakathaṃ¹²
 kathayīṃsu. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya
 sannisinnā¹³ ti pucchitvā „imāya nāma¹⁴ ti vutte „na bhikkhave idāṃ
 eva Tathāgato¹¹ mahābhiniikkhamanaṃ nikkhanto, pubbe pi dvāda-
 sa-yaṇike Bārāṇasīnagare rajjaṃ pahāya nikkhanto yevā¹² 'ti vatvā
 a. ā.:²⁵

A. Rammanagare Sabbadatto nāma rājā ahoṣi.
 Ayaṃ hi Bārāṇasī Udayajātake Surundhananagaraṃ nāma
 jātaṃ¹² Cullasutasomajātake Sudassanaṃ nāma Soṇananda-
 jātake¹³ Brahmavaddhanaṃ¹⁴ nāma Khaṇḍahālaajātake Puppha-

¹ Bā paṭicchhatha. ² Bā -sseva. ³ Bā nāma khuddako. ⁴ Bā repeats san-

⁵ Bā -vassissaṃ. ⁶ Bā -vissaṃ. ⁷ Bā -iddhi. ⁸ Bā chanda-. ⁹ Bā kaṇṭha-

¹⁰ Bā -mā-. ¹¹ Bā tathā- idāneva. ¹² Bā -tā ¹³ Cks sona-. ¹⁴ Cks -nī.

- vati nāma¹, imasmiñ pana Yuvañjayajātake Rammanagarañ
 nāma ahosi, evaṃ assā² kadāci kadāci nāmañ parivattati³.
 Tattha⁴ Sabbadattarañño puttasaḥassañ ahosi. Yuvañjayassa⁵
 nāma jeṭṭhaputtassa uparajjañ adāsi. So⁶ ekadivasañ pāto va
 5 rathavaram āruya mahantena sirivibhavana uyyānakīlañ gac-
 chanto rukkhaggaṭṭiṇaggaṭṭasākhaggaṭṭamakkatakasuttajālādīsu muttā-
 jālākāre nalagge ussāvabindum disvā „samma sārathi kin nām’
 etan“ ti pucchitvā „etañ⁷ deva himasamaye patanaussāva-
 bindū⁸ nāmā“ ’ti sutvā divasabhāgañ uyyāne kilītvā sāyaṇhakāle
 10 paccāgacchanto⁹ te adisvā „samma sārathi, khañ te¹⁰ ussāva-
 bindū, na te idāni passāmīti“ pucchi. „Deva te suriye
 uggacchante sabbe va¹¹ chijjītvā¹² paṭhaviyañ pavisantīti“¹³.
 Tañ¹⁴ sutvā samvegappatto hutvā „imesaṃ sattānañ jīvita-
 saṃkhārāpi tiṇagge ussāvabindusadisā, mayā vyādhijarāma-
 15 raṇhi apīliten’ eva mātāpitara āpucchitvā pabbajitum vaṭṭatīti“
 ussāvabindum eva ārammaṇaṃ katvā āditte¹⁵ viya tayo bhava
 passanto attano geḥaṃ agantvā¹⁶ alaṃkatapaṭiyattāya viniccha-
 yasālāya nisinnassa pitu santikaṃ eva gantvā pitarañ vanditvā
 ekamantañ ṭhito pabbajjañ yācanto
 20 1. Mittāmacca paribbūḷhañ ahañ vande rathesabhañ,
 pabbajissañ mahārāja¹⁷, tañ devo anumaññatū ’ti 70.
 paṭhamañ gātham āha¹⁹.
 Tattha paribbūḷhañ ti parivāritañ, tañ devo ti¹⁹ mama pabbajjañ devo
 anujānātū ’ti attho.
 25 Atha nañ rājā vārento²⁰ dutiyañ gātham āha:
 2. Sace te ūnañ kāmehi ahañ paripūrayāmi te
 yo tañ himsati vāremi, mā pabbaji²¹ Yuvañjayā ’ti 71.

¹ Bā adds sankhabrahmañajātake molini nāma. ² Cks assa. ³ Bā -vattīti. ⁴ C s ttha. ⁵ Bā yudhañ- throughout. ⁶ Bā adds divase divase mahādānañ pavat-
 tesī evaṃ gacchante kāle bodhisatto. ⁷ Bā etc. ⁸ Bā -nakamū-, C s -nahima-
 bhindū. ⁹ Cks pacchā-. ¹⁰ Bā etc. ¹¹ Bā omits va. ¹² Bā bhijjītvā. ¹³ Bā
 patantīti. ¹⁴ Cks omit tañ. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ Cks gantvā. ¹⁷ Bā -jissa ma-. Bā
 -jissāmaḥaṃ rāja, Bf -jisso. ¹⁸ Cks omit p. g. āha. ¹⁹ Bā adds tañ. ²⁰ Bā
 nivā-. ²¹ Cks -jji, Bā -aja, Bf -jja.

Taṃ sutvā kumāro tatiyaṃ gātham āha:

3. Na m' atthi ūnaṃ kāmehi, himsitā me na vijjati,

dīpaṇ ca kātum icchāmi yaṃ jarā¹ nābhikīratīti. 72.

Tattha dīpaṇcā 'ti tāta n' eva mayhaṃ kāmehi ūnaṃ atthi na maṃ himsitā² koci vijjati, ahaṃ pana paralokagamanāya attano patitṭhaṃ kātum 5 icchāmi³, kīdisaṃ³: yaṃ jarā nābhikīratī⁴ na viddhaṃseti tam ahaṃ kātum icchāmi, amatamahānibbānaṃ gavesissāmi, na me kāmehi attho, anujāna maṃ mahārājā 'ti vadati. Iti punappuna kumāro pabbajjaṃ yāci, rājā mā pabbajā 'ti vāresi⁵.

Taṃ atthaṃ āvikaronto S. upaḍḍhagātham āha:

10

4. a Putto vā pitaraṃ yāce pitā vā puttam orasan ti.

Tattha vākāro sampiḍḍanatto, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ bhikkhave putto ca pitaraṃ yācati pitā ca orasaṃ puttaṃ yācatīti.

Sesaṃ upaḍḍhagātham rājā āha:

4. b Negamo⁶ yācate tāta: mā pabbaja Yuvañjayā 'ti. 73.

15

Tass' attho: ayaṃ te tāta nigamavāsi mahājano yācati, nagarajano pi: mā tvaṃ pabbajīti⁷.

Kumāro puna pi

5. Mā maṃ deva nivāresi pabbajantaṃ rathesabha,

māhaṃ kāmehi sammatto jarāya vasam anvagū⁸ ti 74. 20

inaṃ⁹ gātham āha.

Tattha vasamantaḡū⁸ ti māhaṃ¹⁰ kāmehi sammatto pamatto jarāya vasagāmi¹¹ nāma homi, vaṭṭadukkhāṃ pana khepetvā yathā sabbaññūtañāṇa-
paṭivijjhanako¹² homi tathā maṃ olokehīti adhippāyo.

Evaṃ vutte rājā appaṭibhāno¹³ ahosi, mātā pan' assa 25
„putto te devi pitaraṃ pabbajjaṃ anujānāpetīti“ sutvā “kim
tumhe kathethā” 'ti nirussāseṇa¹⁴ mukhena sovaṇṇasivikāya¹⁵
nisīditvā siḡhaṃ vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā yācamānā chaṭṭhaṃ
gātham āha:

6. Ahaṃ taṃ tāta yācāmi, ahaṃ putta nivāraye,

30

ciran taṃ daṭṭhum icchāmi, mā pabbaji¹⁶ Yuvañjayā 'ti. 75.

¹ Bā janā. ² Bā himsanto. ³ Cks -sā. ⁴ Bā -tīti yaṃ dīpaṇ jarā nābhikīratī. ⁵ Cks -eti. ⁶ Ck tegāmo. ⁷ Bā -jāti. ⁸ Cks antagū. ⁹ Bā pañcamāṇ. ¹⁰ Bā mā ahaṃ. ¹¹ all three MSS. -mi. ¹² Cks -ṇaṃ pa-. ¹³ Bā -ṇo. ¹⁴ Cks nira-. ¹⁵ Bā su-. ¹⁶ Bāf -jja.

Taṃ sutvā kumāro sattamaṃ gātham āha :

7. Ussāvo va tiṇaggamhi suriyass' uggamanam pati

evam āyu manussānaṃ, mā maṃ amma nivāraye ti. 76.

5 Tass' attho: amma yathā tiṇagge ussāvabindu suriyass' uggamanam¹ pati
thātum asakkoti² paṭhaviṃ patati evaṃ imesaṃ ca³ sattānaṃ jīvitaṃ parittaṃ
tāvakālikaṃ aciraṭṭhītikaṃ, evarūpe lokasannivāse⁴ kathaṃ su⁵ tvaṃ ciraṃ maṃ
passissasi, mā maṃ nivārehīti.

Evaṃ vutte pi sā punappuna yāci yeva. Tato M. pitaraṃ
āmantetvā aṭṭhamaṃ gātham āha :

10 8. Taramānā imaṃ yānaṃ āropentu rathesabha,

mā me mātā tarantassa antarāyakarā ahū ti. 77.

Tass' attho: tāta rathesabha imaṃ mama⁶ mātaraṃ taramānā purisā
sovaṇṇasivikāyānaṃ⁷ āropentu, mā me jātijarāvyādhimarapakantāraṃ tarantassa
atikkamantassa mātā antarāyakarā ahū ti.

15 Rājā puttassa vacanaṃ sutvā „gaccha bhadde tava sivikāya
nisīditvā Rativaddhanapāsādaṃ yeva abhirūhā“⁸ 'ti āha. Sā
tassa vacanaṃ sutvā [thātum asakkonti⁹ nārīgaṇaparivutā
gantvā pāsādaṃ āruya „kā⁹ nu kho puttassa¹⁰ pavattīti“
vinicchayadvāraṃ oloketi⁸ aṭṭhāsi. B. pi mātu gatakāle
20 puna pitaraṃ yāci. Rājā taṃ paṭibhitaṃ asakkonto „tena
hi tāta tava manam matthakaṃ pāpehi, pabbajāhīti¹¹“
anujāni¹². Anuññatakāle B-assa kaniṭṭho Yudhiṭṭhilakumāro
nāma pitaraṃ vanditvā „tāta mayham pi¹³ pabbajjāṃ anujānāthā“
'ti anujānāpesi. Ubho pi bhātaro pitaraṃ vanditvā kāme
25 pahāya mahājanaparivutā¹⁴ vinicchayato nikkhamimsu. Devī¹⁵
M-am oloketvā „mama putte pabbajite Rammanagaraṃ tucchaṃ
bhavissatīti“¹⁶ paridevamānā gāthadvayaṃ¹⁶ āha :

9. Abhidhāvatha, bhaddan te, suññaṃ hessati Rammakaṃ¹⁷,
Yuvañjayo anuññāto Sabbadattena rājinā. 78.

¹ Bā -yassa ug-. ² Bā na sak-. ³ Bā -saṃ, omitting ca. ⁴ Ck -so, C^o -so
corr. to -se. ⁵ Bā omits su. ⁶ Cks omit mama. ⁷ Bā su-. ⁸ all three MSS.
-ti. ⁹ Cks ko. ¹⁰ Cks omit pu-. ¹¹ all three MSS. -jjāhīti, Bā adds rājā.
¹² Bā adds rājā. ¹³ Bā -ham, omitting pi. ¹⁴ Cks -to. ¹⁵ Bā adds pi. ¹⁶
C^o Bā gāthā-. ¹⁷ Cks -ko, Bā -naṃ.

10. Y' āhu seṭṭho saḥassassa yuvā kañcanasannibho
so 'yam kumāro pabbajito kāsāyavasano balīti'. 79.

Tattha abhidhāvathā 'ti parivāretvā ṭhitanāriyo sabbā vegena dhāvathā
'ti āpāpeti, bhaddante ti etaṃ gantvā bhaddaṃ tava hotū 'ti vadatha²,
Rammakan³ ti Rammanagaram sandhāyāha, yāhu seṭṭho ti yo⁴ rañño⁵
puttasahassassa seṭṭho ahoṣiso⁶, pabbajito ti pabbajāya gacchantāṃ sandhū'
evam āha.

B. pi na tāva pabbajati, so hi mātāpitāro vanditvā ka-
niṭṭhaṃ⁶ Yudhiṭṭhilakumāraṃ gahetvā nagarā nikkhamma
mahājanaṃ nivattetvā ubho pi⁷ Himavantāṃ pavisitvā mano- 10
ramatṭhāne⁸ assamapadaṃ katvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhā-
nābhīññaṃ nibbattetvā vanamūlaphalādīhi yāvajīvaṃ yāpen-
tā⁹ Brahma-loka-parāyanā ahesuṃ.

Tam atthaṃ osāne abhisambuddhagāthā¹⁰ dīpeti:

11. Ubho kumārā pabbajitā Yuvañjāyo ca Yudhiṭṭhilo 15
pahāya mātāpitāro saṅgaṃ chetvāna maccuno ti. 80.

Tattha maccuno ti Mārassa, idaṃ vuttaṃ hoti: bhikkhave {Yuvañjāyo
Yudhiṭṭhilo ti¹¹ te ubho pi kumārā mātāpitāro pahāya Mārassa santakaṃ
rūgadosamohasaṅgaṃ bhīnditvā¹² pabbajitā ti.

S. i. d. ā.¹³ „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato rajjaṃ 20
chaḍḍetvā¹⁴ pabbajito yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro ma-
hārājakulāni ahesuṃ, Yudhiṭṭhilakumāro Ānando¹⁵, Yuvañjāyo aham
evā" 'ti. Yuvañjayajātakaṃ¹⁶.

7. Dasarathajātaka.

Etha Lakkhaṇa Sītā cā 'ti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ mata- 25
pitikaṃ¹⁷ kuṭumbikaṃ ā. k. So hi pitari kālakate sokābhībhūto
sabbakiccāni pahāya sokānuvattako¹⁸ ahoṣi. S. paccūsasamaye lokaṃ
olokento tassa sotāpatti-phalūpanissayaṃ disvā punadivase Sāvattiyaṃ
piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā ekaṃ pacchāsama-

¹ Cks balo ti. ² Bā -ti. ³ Cks -ko, Bā -kaṃ. ⁴ Cks omit yo. ⁵ Cks omit so.

⁶ Cks -ṭṭha. ⁷ Bā adds bhātaro. ⁸ Bā -ramme ṭhāne. ⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā
-thāya. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā chin-. ¹³ Bā adds saccāni pākāsetvā. ¹⁴ Cks chaḍḍhe-

¹⁵ Bā adds ahoṣi. ¹⁶ Cfr. The Dasaratha-Jātaka by V. Fausbøll 1871. ¹⁷ Bā
yudhañ- throughout. ¹⁸ Cks -pitikaṃ, Bā -pitaraṃ. ¹⁹ Bā adds va.

ṇaṃ gaheṭvā tassa gehaṃ gantvā vanditvā nisinnaṃ madhuravacanena
 ālapanto "socasi upāsakā" 'ti vatvā „āma bhante pitusoko maṃ
 bādhatīti" vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā aṭṭha¹ lokadhamme tatvato²
 jānantaṃ pitari kālakate appamattakam pi sokaṃ na karimsū" 'ti vatvā
 5 tena yācito a. ā.:

A. B. Dasaratha-mahārājā nāma agatigamanāṃ
 pahāya dhammena rajjaṃ kāresi. Tassa³ soḷasannaṃ itthi-
 sahaṣṣānaṃ jeṭṭhikā⁴ aggamaheṣī dve putte ekaṃ ca dhītaraṃ
 vijāyi, jeṭṭhaputto Rāmapaṇḍito nāma ahosi, dutiyo Lakkhaṇa-
 10 kumāro nāma, dhītā Sītā devī nāma. Aparabhāge aggamaheṣī
 kālam akāsi. Rājā tassā kālakatāya ciraṃ⁵ sokavasāṃ gantvā
 amaccehi saññāpito tassā kattabbhāparihāraṃ katvā aññaṃ
 aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Sāpi
 aparabhāge gabbhaṃ gaṇhitvā laddhagabbhāparihārā puttaṃ
 15 vijāyi, Bharatakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Rājā puttasi-
 nehena „bhadde, varaṃ te dammi, gaṇhāhīti" āha. Sā gahi-
 takāṃ katvā ṭhapetvā kumārassa saṭṭhavassakāle rājānaṃ upa-
 saṃkamitvā „deva, tumhehi mayhaṃ puttassa varo dinno,
 idāni 'ssa naṃ' dethā" 'ti āha. "Gaṇha bhadde" ti. „Deva
 20 puttassa me rajjaṃ dethā" 'ti. Rājā accharaṃ paharitvā
 „nassa vasali, mayhaṃ dve puttā aggikkhandhā viya jalanti, te
 mārāpetvā tava puttassa rajjaṃ yācasīti" tajesī. Sā bhītā sirigab-
 bhaṃ pavisitvā aññesu⁷ divasesu rājānaṃ punappuna rajjaṃ eva
 yāci. Rājā tassā taṃ varaṃ adatvā va cintesi: „mātugāmo nāma
 25 akataññū mittadūbhī⁸, ayaṃ me kūṭapaṇṇaṃ vā kūṭalañcaṃ vā
 katvā putte ghātāpeyyā⁹ 'ti so putte pakkosāpetvā taṃ atthaṃ
 ārocetvā: „tāta tumhākaṃ idha vasantānaṃ antarāyo pi bhaveyya,
 tumhe sāmantarajjaṃ vā araññaṃ vā gantvā mama dhūmakāle āgan-
 tvā kulasantakaṃ rajjaṃ gaṇheyyāthā¹⁰ 'ti vatvā puna nemittake¹¹
 30 pakkosāpetvā attano āyuparicchedaṃ pucchitvā „aññaṃ dvādasa

¹ Bā aṭṭhavidhe. ² Bā tatthato. ³ C^s tatthassa. ⁴ C^{ks} jeṭṭhakā. ⁵ Bā cirataraṃ.

⁶ Bā varaṃ. ⁷ Bā adds pi. ⁸ C^{ks} -bhi, Bā -dubhi. ⁹ C^{ks} -yyasī. ¹⁰ Ck
 -yyathā, C^s gaṇhethā. ¹¹ Bā ni-.

vassāni pavattissatīti¹“ sutvā „tāta ito dvādasavassaccayena
 āgantvā chattam ussāpeyyāthā²“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti vatvā
 pitaram vanditvā rodantā pāsādā otariṃsu. Sītā devī „aham
 pi bhātikehi saddhiṃ gamissāmīti“ pitaram vanditvā rodanti³
 nikkhami. Te tayo pi mahājanaparivārā⁴ nikkhamitvā mahājanam⁵
 nivattetvā anupubbena Himavantam pavisitvā sampannodake
 sulabhaphalāphale padese assamam māpetvā phalāphalena
 yāpentā vasimsu. Lakkhaṇapaṇḍito pana⁶ Sītā ca Rāmapaṇḍitam
 yācitvā „tumhe amhākaṃ pituṭṭhāne ṭhitā, tasmā assame yeva
 hotha, mayam phalāphalam āharitvā tumhe posessāmā“ 'ti⁷ 10
 paṭiññam gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya Rāmapaṇḍito tatth' eva
 hoti, itare⁸ phalāphalam⁹ āharitvā tam paṭijaggimsu. Evaṃ
 tesam phalāphalena yāpetvā vasantānam Dasarathamahārājā
 puttasokena navame saṃvacchare kālam akāsi. Tassa sarīra-
 kiccaṃ kāretvā devī attano puttassa Bharatakumārassa¹⁰ 15
 „chattam ussāpethā“ 'ti āha. Amaccā pana „chattasāmikā
 araṇṇe vasantīti“ na adamsu¹¹. Bharatakumāro „mama bhātaram
 Rāmapaṇḍitam araṇṇā¹² ānetvā chattam ussāpessāmīti“ pañca
 rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā caturaṅginīyā senāya tassa vasanaṭ-
 ṭhānam patvā avidūre khandhāvaram nivāsetvā¹³ katipayehi¹⁴ 20
 amaccehi saddhiṃ Lakkhaṇapaṇḍitassa ca Sītāya ca araṇṇam
 gatakāle assamapadam pavisitvā assamapadadvāre suṭṭhuṭha-
 pitakañcanarūpakam¹⁵ viya Rāmapaṇḍitam nirāsamkam¹⁶ sukha-
 nisinnam upasamkamitvā vanditvā ekamantaṃ ṭhito rañño pavattim
 ārocetvā saddhiṃ amaccehi pādesu patitvā rodi. Rāmapaṇḍito 25
 n' eva soci na rodi¹⁷, indriyavikāramattam pi 'ssa nāhoṣi.
 Bharatassa pana roditvā nisinnakāle sāyaṇhasamaye itare dve
 phalāphalam ādāya āgamiṃsu. Rāmapaṇḍito cintesi: „ime
 daharā, mayham viya parigaṇhanapaṇṇā etesam n' atthi,

¹ so all three MSS. ² Cks -yyathā. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bā adds nagarā. ⁵ Bā ca.

⁶ Cks -ro. ⁷ Cks -le. ⁸ Bā nād-. ⁹ Bā -ñato. ¹⁰ Cks nivāretvā. ¹¹ Bā -pā-

¹² Bā omits suṭṭhu. ¹³ Ck nirāsakam, Bā nirāsāṅkam. ¹⁴ Bā Paridevi.

- sahasā 'pitā vo¹ mato' ti vutte sokaṃ dhāretuṃ² asakkontānaṃ
 hadayam pi tesam phaleyya³, upāyena te udakaṃ otāretvā etaṃ
 pavattiṃ sāveśsamīti⁴. Atha nesaṃ purato ekaṃ udakatṭhānaṃ
 dassetvā „tumhe aticirena āgatā, idaṃ vo daṇḍakammaṃ hotu:
 5 imaṃ udakaṃ otarivā tiṭṭhathā“⁵ 'ti upaḍḍhagāthaṃ tāva āha:
 1.⁶ Etha Lakkhaṇa Sītā ca ubho otarathōdakan ti.

Tass' attho: etha Lakkhaṇa Sītā ca, āgacchantu⁴, ubho pi otaratha imaṃ
 udakan ti.

- Te ekavacanena otarivā aṭṭhaṃsu. Atha nesaṃ taṃ
 10 pavattiṃ ārocento sesaṃ upaḍḍhagāthaṃ āha:

1.⁶ Evāyaṃ Bharato āha: rājā Dasaratho mato ti. 81.

- Te pitu matasāsanaṃ sutvā va visaññā⁵ ahesuṃ. Puna pi
 nesaṃ kathesi, puna visaññā⁵ ahesuṃ ti evaṃ yāvattiyam
 visaññitaṃ patte te amaccā ukkhipitvā udakā nīharitvā thale
 15 nisīdāpetvā⁶ laddhassāsesu tesu⁷ sabbe aññamaññaṃ roditvā
 paridevitvā nisīdiṃsu. Tadā Bharatakumāro cintesi: „mayhaṃ
 bhātā Lakkhaṇakumāro bhaginī ca Sītā devī pitu“ matasāsanaṃ
 sutvā va sokaṃ sandhāretuṃ na sakkonti, Rāmapaṇḍito pana
 na socati na paridevati, kin nu kho tassa⁹ asocanakāraṇaṃ,
 20 pucchissāmi na⁸ ti so taṃ pucchanto dutiyaṃ gāthaṃ āha:

2. Kena Rāma ppabhāvena¹⁰ socitabbaṃ na socasi,
 pitaraṃ kālakataṃ sutvā na taṃ pasahate¹⁰ dukhaṃ¹¹ ti. 82.

- Tattha pabhāvenā 'ti ānubhāvena, na taṃ pasahate¹² ti evarūpaṃ
 dukkhaṃ kena kāraṇena taṃ na pīleti, kiṃ te asocanakāraṇaṃ, kathehi tāva
 25 na¹³ ti.

Ath' assa Rāmapaṇḍito attano asocanakāraṇaṃ kathento¹⁴

3. Yaṃ na sakkā pāletuṃ¹⁵ posena lapataṃ¹⁶ bahuṃ
 sa¹⁷ kissa viññū medhāvī attānaṃ upatāpaye. 83.

¹ Cks te. ² Bā sandhā-. ³ Ck phā-. ⁴ so Cks; Bā -ta. ⁵ Bā -ñi. ⁶ Bā omits
 thale ni-. ⁷ Cks omits tesu. ⁸ Bā pitussa. ⁹ Cks cassa. ¹⁰ Bā sabhāvena.
¹¹ Bā pi sahate. ¹² all three MSS. dukkhaṃ. ¹³ Bā no. ¹⁴ Bā adds āha. ¹⁵
 Bā nipā-, Bā nivā-. ¹⁶ Bā labataṃ, Cks lapitaṃ. ¹⁷ Bā taṃ.

4. Daharā ca hi vuddhā¹ ca ye bālā ye ca paṇḍitā
aḍḍhā c' eva daliddā ca sabbe maccuparāyanā. 84.
5. Phalānam iva pakkānaṃ niccaṃ papatanā² bhayaṃ
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 85.
6. Sāyam eke na dissanti pāto diṭṭhā bahujjanā³, 5
pāto eke na dissanti sāyaṃ diṭṭhā bahujjanā. 86.
7. Paridevayamāno ce kañcid⁴ atthaṃ udabbahe
sammūlho hiṃsam attānaṃ kayira⁵ c' enaṃ⁶ vicakkhaṇo. 87.
8. Kiso vivaṇṇo bhavati hiṃsam attānaṃ attano,
na tena petā pārenti, niraṭṭhā paridevanā. 88. 10
9. Yathā saranam ādittam vārinā parinibbaye
evaṃ pi dhīro sutavā medhavī paṇḍito naro
khippam uppatitaṃ sokaṃ vāto tūlaṃ va dhamśaye. 89.
10. Eko va macco acceti, eko va jāyate kule,
saññogaparamā tv-eva⁷ sambhogā sabbapāṇinaṃ. 90. 15
11. Tasmā hi dbīrassa bahussutassa
sampassato lokam imaṃ paraṃ ca
aññāya dhammaṃ hadayaṃ manaṃ ca
sokā mahantāpi na tāpayanti. 91.
12. So 'haṃ⁸ dassaṃ ca bhokkhaṃ ca⁹ bharissāmi¹⁰ ca ñātake, 20
sesaṃ sampālayissāmi, kiccaṃ evaṃ¹¹ vijānato ti 92.
imāhi gāthāhi aniccataṃ pakāsesi.

Tattha pāletun ti rakkhituṃ, lapatan¹² ti lapantānaṃ, idaṃ vuttaṃ
hoti: tāta Bharata yaṃ sattānaṃ jīvitaṃ¹³ bahum pi vippalappantānaṃ¹⁴
purisānaṃ ekenāpi¹⁵ mā upacchijjīti na sakkā rakkhituṃ so dāni mādiso atṭha 25
lokadhamme tatvato¹⁶ jānanto viññū medhavī paṇḍito maraṇapariyosānajīvitesu¹⁷
sattesu¹⁸ kissa attānaṃ upatāpaye, kiṃkāraṇā anupakārena¹⁹ sokadukkhena
attānaṃ santāpeyyā 'ti, daharā cā 'ti gāthā 'maccu nāṃ' esa tāta Bharata n'

¹ Ck uddhā, Bā buddhā. ² Bf patanato, Cks papatato. ³ Bā bahūjanā. ⁴ Bāf ki-.

⁵ C^s Bf -rā. ⁶ C^s ve- corr. to ce-, Bā vedāṃ. ⁷ Cks -paramattheva. ⁸ Ck ahaṃ. ⁹ Bā
gottañca, Bf yasañca bhogañca. ¹⁰ Ck bhariyā, C^s bharisa, Bāf bhariyāpi. ¹¹ Bā
etaṃ, Bf esaṃ. ¹² Cks lapitan. ¹³ Bā adds taṃ. ¹⁴ Bā vilap-. ¹⁵ Bā -napi.

¹⁶ Ck -āto, Bā tattato. ¹⁷ Cks -nejī-. ¹⁸ Ck adds matesu. ¹⁹ Bā anupatāpayena.

- eva suvaṇṇarūpakasādisānaṃ daharānaṃ khattiyakumārakādīnaṃ na vuddhippat-
tānaṃ mahāyodhānaṃ na bālānaṃ putthujjanasattānaṃ na buddhādīnaṃ paṇ-
ḍitānaṃ na cakkavattīdīnaṃ issarānaṃ na nirasanaṇṇānaṃ¹ daliddānaṃ²
lajjati³, sabbe p' ime sattā maccuparāyaṇā maraṇamukhe sambhagga⁴ bhavanti
5 yeva' 'ti dassanattarāṇaṃ vuttā⁵, papatānā ti papatānato⁶, idaṃ vuttaṃ hoti:
yathā⁷ tāta Bharata pakkānaṃ phalānaṃ pakkakālatō paṭṭhāya idāni vaṇṭā
chijjivā patissanti idāni patissanti patanato bhayaṃ⁸ niccaṃ dhuvāṃ ekamsikam
eva bhavati⁹ evaṃ āsāṃkaniyabhāvato¹⁰ evaṃjātānaṃ¹¹ maccānaṃ pi ekamsikaṃ yeva
maraṇato bhayaṃ¹², na h' atthi¹³ so khaṇo vā layo vā¹⁴ yattha tesāṃ maraṇaṃ
10 na¹⁵ āsāṃkitabbāṇaṃ bhaveyyā¹⁶ 'ti, sāyaṇ ti vikāle, iminā rattibhāge diṭṭhānaṃ
divasabhāge¹⁷ divasabhāge ca diṭṭhānaṃ rattibhāge adassanaṃ dīpeti, kañci-
datthaṇa¹⁸ ti pitā me putto me ti ādīhi paridevaya māno ce¹⁹ so sammūḷho
attānaṃ himsanto kilamanto appamattakam pi atthaṃ āhareyya, kayira ce taṃ²⁰
viccakkhaṇo ti²¹ atha paṇḍito²² paridevaṃ kareyya, yasmā pana²³
15 paridevanto mataṃ vā ānetuṃ aññaṃ vā tassa vaḍḍhiṃ kātuṃ na sakkoti tasmā
nirattakattā paridevitassa paṇḍitā na paridevanti²⁴, attānaṃ māttaṇo ti attano
attabhāvaṃ sokaparidevadukkhena himsanto, na tenā²⁵ 'ti tena paridevena para-
lokaṃ gatā sattā na pārenti na yāpenti, nirattā ti tasmā tesāṃ matasattānaṃ
ayaṃ paridevaṇā nirattakā, saraṇaṇ ti nivāsagehaṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
20 paṇḍito puriso attano vasaṇāgāre āditte²⁶ muhuttaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā²⁷
ghaṭasatena ghaṭasahassena vārīnā na²⁸ nibbāpayat' eva evaṃ dhiro uppatitaṃ
sokaṃ khippaṃ²⁹ nibbāpaye, tūlaṃ viya ca vāto yathā ṭhātuṃ³⁰ na sakkoti evaṃ
dhammasāye viddhamasāyeyyā³¹ 'ti attho, eko va macco ti ettha tāta Bharata ime
sattā kammassakā nāma, tathā hi ito paralokaṃ gacchanto satto eko va acceti³²
25 attikkamati, khattiyādīkule jāyamāno pi eko va gantvā jāyati, tattha tattha pana
ñātimittasaṃyogavasena ayaṃ me pitā ayaṃ³³ mātā ayaṃ³⁴ mitto ti saṃyoga-
paramā tv-eva sambhogā sabbapāpīnaṃ, paramatthena pana tīsu³⁵
bhavesu kammassakā ve te sattā ti attho³⁶, tasmā ti yasmā tesāṃ³⁷ sattānaṃ
ñātimittasaṃyogaṃ³⁸ ñātimittaparibhogaṃ³⁹ ṭhapetvā ito paraṃ aññaṃ n' atthi
30 tasmā sampassato⁴⁰ imaṃ ca paraṃ ca lokaṃ nānābhāvaṇinābhāvaṃ eva sammā
passato⁴¹, aññāya dhammaṇ ti atṭhavidhalokadhammaṇ jānitva, ha da yaṃ

¹ Ck nirasavasa-, Bđ nidhanānaṃ. ² Bđ daliddādīnaṃ. ³ Cks lajjā ti. ⁴ Cks saṃ-, Bđ bhaggapalibhaggā. ⁵ Cks vuttaṃ. ⁶ Ck patanato. ⁷ Bđ adds hi. ⁸ Bđ tesāṃ. ⁹ Cks bhavanti, Bđ bhayanti. ¹⁰ Bđ anāsāṃkaniyato. ¹¹ Bđ evajā-.
¹² Ck bhaye. ¹³ Bđ natthi. ¹⁴ Cks add yā. ¹⁵ Bđ omits na. ¹⁶ Cks omit di-,
¹⁷ Bđ kiñcid-. ¹⁸ Bđ -devamāno va. ¹⁹ Ck kayirā me taṃ, Bđ kayira ve taṃ.
²⁰ Cks omit ti. ²¹ Bđ adds evaṃ. ²² Ck na. ²³ Bđ -titi. ²⁴ Cks -tto. ²⁵ Ck
pajjivā, Ck pacchitvā corr. to āditte mahantaṃ pi vosānaṃ anāpajjivā.
²⁶ Bđ omits naṃ. ²⁷ Bđ khippameva. ²⁸ Bđ saṇṭhituṃ. ²⁹ Ck Bđ -seyyā.
³⁰ Ck accayeti. ³¹ Bđ adds me. ³² Bđ adds pi. ³³ Cks omit attho.
³⁴ Bđ tasmā etesaṃ. ³⁵ Ck -saṃvegaṃ. ³⁶ Bđ -gamattaṃ. ³⁷ Bđ adds ti.
³⁸ Cks -anto.

manañ cā 'ti¹ idaṃ ubhayam pi cittass' eva nāmañ, idaṃ vuttañ hoti:

Lābho alābho ayaso yaso ca (vol. III, 98, cfr. Alwis, Sidath S. CVI.)

nindā pasamsū ca sukhañ ca dukkhañ,

ete aniccā manujesu dhammā,

mā soca, kiṃ socasi Poṭṭhapādā 'ti

5

imesaṃ aṭṭhannaṃ lokadhammaṇaṃ yena tena² cittena ūyanti³ (—?) tassa ca⁴

aniccataṃ ūtvā ṭhitassa dhīrassa pitiputtamaraṇādivatthukāpi⁵ mahantā⁶ sokā

hodayam na tāpayantīti⁷, etaṃ vā aṭṭhavidhaṃ lokadhammaṃ ūtvā ṭhitassa

hodayavatthuñ ca manañ ca mahantāpi sokā na tāpayantīti evam ettha⁸ attho

datṭhabbo, sohaṃ dassaṇṇa bhokkhaṇcā⁹ 'ti gāthāya: tāta Bharata

10

andhabālasattānaṃ viya mama rodanaṃ paridevanaṃ nāma nānucchavikaṃ¹⁰,

ahaṃ pana pitu accayena tassa ṭhāne ṭhatvā kapaṇādīnaṃ¹¹ dānaṃ ṭhānantarā-

rahānaṃ ṭhānantaraṃ yasārahānaṃ yasaṃ dassāmīti, pitarā me paribhuttanayena

issariyaṃ bhuñjissāmi, nātaka¹² posessāmi, avasesaṃ ca attano¹³ pariṇādikāṃ

janaṃ pālayissāmi¹⁴, dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ dhammikarakkhāvarapa-

15

guttiṃ karissāmīti, evaṃ hi vijānato paṇḍitapurisassa anurūpakiecan¹⁵

ti attho.

Parisā imaṃ¹⁶ Rāmapaṇḍitassa aniccatāpakāsaṇiṃ dhamma-

desanaṃ sutvā nissokā ahosi¹⁷. Tato Bharatakumāro Rāma-

paṇḍitaṃ vanditvā „Bārāṇsirajjaṃ paṭicchathā“ 'ti āha.

20

„Tāta Lakkhaṇaṃ ca Sītadeviṃ ca gahetvā gantvā rajjaṃ

anusāsathā“ 'ti. „Tumhe pana devā“ 'ti. „Tāta, mama pitā

‘dvādasavassaccayenāgantvā¹⁸ rajjaṃ kareyyāsīti¹⁹‘ maṃ avoca,

ahaṃ idāñ' eva gacchanto tassa vacanakaro nāma na homi²⁰,

aññāni pana²¹ tīṇi vassāni atikkamitvā āgamissāmīti“.

25

„Etta-

kaṃ kalam ko rajjaṃ kāressatīti“.

„Tumhe karoṭhā“ 'ti.

„Na mayaṃ kāressamā“ 'ti.

„Tena hi yāva mama āgamaṇā²¹

imā pādukā kāressantīti“ attano tiṇapādukā omuñcitvā adāsi.

Te tayo pi janā pādukā gahetvā paṇḍitaṃ²³ vanditvā mahājana-

parivutā Bārāṇasiṃ agamaṃsu. Tīṇi saṃvaccharāṇi pādukā

30

rajjaṃ kāresuṃ. Amaccā tiṇapādukā rājapallamke ṭhapetvā

aṭṭaṃ vinicchinantī, sace dubbhicchito hoti pādukā añña-

¹ Cks cāpi, Bā mananti. ² Bā kenaci. ³ Bā paññāyanti. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā

-kā. ⁶ Cs Bā -tāpi. ⁷ Bā bhāsayanatīti. ⁸ Bā pettha. ⁹ Bā dayaṇṇa gottaṇṇa.

¹⁰ Bā na anu-. ¹¹ Bā adds dānarahānaṃ. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā anto. ¹⁴ Bā

pālessāmi. ¹⁵ Bā -pañki-. ¹⁶ Cks imā. ¹⁷ Bā ahesuṃ. ¹⁸ Bā -na āg-.

¹⁹ Bā kā-. ²⁰ Bā nāhosi. ²¹ Bā pi. ²² Bā mamāgamaṇā. ²³ Bā rāmapa-

maññaṃ paṭihaññanti¹, tāya saññāya puna vinicchinti,
 sammāvinicchitakāle pādukā nissaddā sannisīdanti. Paṇḍito²
 tiṇṇaṃ saṃvaccharānaṃ accayena araññaṃ nikkhamitvā Bāraṇa-
 sinagaraṃ patvā uyyānaṃ pāvisi. Tassāgatabhāvaṃ³ ñatvā
 5 kumārā amaccaparivutā uyyānaṃ gantvā Sitaṃ aggamaheśiṇ
 katvā ubhinnam pi abhisekaṃ karimṣu⁴. Evaṃ abhisekappatto
 M. alaṃkatarathe tthatvā mahautena parivārena nagaraṃ pavi-
 sitvā padakkhiṇaṃ katvā Sucandakapāsāḍavarassa mahātalaṃ
 abhiruyha⁵ tato paṭṭhāya soḷasa vassasahassāni⁶ dhammena
 10 rajjaṃ karetvā⁷ saggapadaṃ⁸ pūresi.

13. Dasa vassasahassāni satthi vassasatāni ca

kambugīvo mahābāhu Rāmo rajjaṃ akārayīti 93.

ayaṃ abhisambuddhagāthā taṃ atthaṃ dīpeti⁹.

Tattha kambugīvo ti suvaṇṇaliṅgasadisagīvo¹⁰, suvaṇṇaṃ hi kambuṃ¹¹
 15 ti vuccati.

S. i. d. ā. j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiṭṭhale
 paṭiṭṭhahi¹²): „Tadā Dasarathamahārājā Suddhodanamahārājā ahośi,
 mātā Mahāmāyā, Sītā¹³ Rāhulamātā, Bharato Ānando, Lakkhaṇo
 Sāriputto, paṇḍito Buddhapariśā, Rāmapaṇḍito aham evā“¹⁴ ti. Da-
 20 sarathajātakāṃ¹⁵.

8. Saṃvarajātaka.

Jānanto no mahārājā¹⁶ ti. Idam S. J. v. ekaṃ ossaṭṭha-
 viriyaṃ bhikkhuṃ ā. k. So kira Sāvattihīvāsikulaputto Satthu
 dhammadesanaṃ sutvā pabbajitvā¹⁷ ācariyupajjhāyavattaṃ pūrento
 25 ubhayāni pātimokkhāni paṇḍitaṃ katvā paripuṇṇapañcavasso „kam-
 matṭhānaṃ gaheṭvā araṇṇe vasissāmīti“ ācariyupajjhāye āpucchitvā
 Kosalaratṭhe ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā tattha iriyāpathe pasannehi¹⁸

¹ Cks -ati. ² Bā rāmapa-. ³ Bā tassa āgamanabhā-. ⁴ Bā akāmsu. ⁵ Bā
 -ruhi. ⁶ Bā sodasa-. ⁷ Bā adda ayuhapariyosāne. ⁸ Bā saggapūraṃ. ⁹ Bā
 pakāseti. ¹⁰ Bā suvaṇṇa-, Ck -lihasagīvo, Cs -liṅgasadisigīvo. ¹¹ Bā kambu.
¹² Bā -paṭiṭṭhāsi. ¹³ Bā devīsītā. ¹⁴ Bā bharatarāmājā-. ¹⁵ Bā adda laddhupa-
 sampado. ¹⁶ Bā pasanna.

manussehi paññasālaṃ katvā upatṭhiyamāno vassaṃ upagantvā yuñ-
janto ghaṭanto¹ vāyamanto accāraddhena viriyena temāsāṃ kamma-
ṭhānaṃ bhāvetvā obhāsamattam pi uppādetuṃ asakkonto cintesi:
„addhā-m-aham² Satthārā desitesu catūsu puggalesu padaparamo, kim
me araṇṇāyaseṇā” ti Jetavanaṃ gantvā „Tathāgatassa rūpasirīṃ pas- 5
santo madhuraṃ dhammiadesanaṃ suṇanto vītināmessāmīti” so viriyaṃ ossa-
jivā³ tato nikkhamanto anupubbena Jetavanaṃ gantvā ācariyupajjhāyehi
c’ eva sandiṭṭhasambhattehi ca āgamanakāraṇaṃ puṭṭho tam atthaṃ
kathetvā tehi⁴ „kasmā evam akāsi” garahitvā Satthu santikaṃ netvā
„kiṃ bhikkhave anicchanānaṃ bhikkhuṃ ānayitthā” ti vutte „ayaṃ 10
bhante viriyaṃ ossajivā⁵ āgato” ti ārocite S. „saccaṃ kirā” ti
pucchitvā „saccaṃ bhante⁶” ti vutte „kasmā bhikkhu viriyaṃ ossaji⁶,
imasmiṃ hi sāsane nibbiriyaṃ kusītapuggalassa aggaphalaṃ ara-
hattaṃ nāma n’ atthi, āraddhaviyiyā c’ imaṃ dhammaṃ ārādhenti,
tvam kho pana pubbe viriyavā ovādakkhāmo ten’ eva kāraṇena 15
Bārāṇasīraṇṇo puttasaṭṭassa sabbakaniṭṭho pi⁸ hutvā⁹ paṇḍitānaṃ ovāde
ṭhatvā setacchattaṃ patto sīti” vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Saṃvarakumāro nāma puttasaṭṭassa ka-
niṭṭho ahosi. Rājā „ekekam puttam sikkhitabbayuttakaṃ¹⁰
sikkhāpethā” ti ekekassa amaccassa adāsi. Saṃvarakumārassa 20
ācariyo amacco Bodhisatto ahosi paṇḍito vyatto rājaputtassa
pitiṭṭhāne¹¹ ṭhito. Amaccā sikkhitasikkhite rājaputte raṇṇo
dassesuṃ. Rājā tesam janapadaṃ datvā uyyojesi. Saṃvara-
kumāro sabbasippe nipphattiṃ patvā Bodhisattaṃ pucchi:
tāta¹² sace maṃ pitā janapadaṃ peseti kiṃ karomīti”. „Tāta, 25
tvam janapade diyyamāne taṃ agahetvā ‘deva aham sabba-
kaniṭṭho, mayi pi gate tumhākaṃ pādamūlaṃ tuccham hes-
sati¹³, ahaṃ pādamūle yeva vasissāmīti’ vadeyyāsi”. Ath’
ekadivasaṃ Saṃvarakumāraṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhitam¹⁴
rājā pucchi: „kiṃ tāta sippaṃ te niṭṭhitaṃ” ti. „Āma devā” 30
ti. „Tuyhaṃ janapadaṃ vārehīti¹⁵. „Deva tumhākaṃ pāda-

¹ Bā -tento. ² Bā addhā aham. ³ C^s -ajji- corr. to -aji-, Bā -ajji-. ⁴ so all three MSS. instead of kathesi? ⁵ C^s -ajji- corr. to -aji-, Bā -ajje-. ⁶ Bā saccan, omitting bhante. ⁷ Bā -ajji. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā adds sikkhānaṃ. ¹¹ Bā pati-. ¹² C^s kiṃ tāta. ¹³ Bā bhavissati. ¹⁴ Bā nisinnam. ¹⁵ Bā demiti.

mūlaṃ tuccham bhavissati, pādamūle yeva vasissāmīti¹“. Rājā
tussitvā „sādhū“² 'ti sampaticchi. Tato³ patṭhāya rañño pāda-
mūle yeva hutvā⁴ Bodhisattam pucchi: „tāta aññaṃ kiṃ karo-
mīti“. „Rājānaṃ ekam purāṇauyyānaṃ⁵ yācāhīti“. So
5 „sādhū“⁶ 'ti uyyānaṃ yācitvā tattha jātakehi pupphaphalehi
nagare issarajanaṃ saṃgaṇhitvā⁷ puna „kiṃ karomīti“ pucchi.
„Tāta rājānaṃ āpucchitvā antonagare⁸ bhattavetanam tvaṃ
eva dehīti“. So tathā katvā antonagare kassaci kiñci ahā-
petvā⁹ bhattavetanam datvā puna¹⁰ Bodhisattam pucchitvā rā-
10 jānaṃ viññāpetvā antonivesane dāsaporisānaṃ pi assānaṃ¹¹ pi
balakāyassāpi vaṭṭam¹² aparihāpetvā adāsi, tirojanapadehi¹³
āgatānaṃ dūtānaṃ¹⁴ nivesanatṭhānādīni vāṇijānaṃ sumkāni¹⁵
sabbakaraṇiyyāni attanā va akāsi. Evaṃ so M-assa ovāde
ṭhatvā sabbaṃ antojanaṃ ca bahijanaṃ ca nagare ca raṭṭha-
15 vāsino ca āgantuke ca ayapatten' eva¹⁶ tena tena saṃgaha-
vatthunā ābandhitvā saṃgaṇhi¹⁷, sabbesaṃ piyo ahosi manāpo.
Aparabhāge rājānaṃ maraṇamañcake¹⁸ nipannaṃ amaccā
pucchimsu: „deva tumhākaṃ accayena setacchattam kassa
dassamā¹⁹“ 'ti. „Tāta mama puttā sabbe pi setacchattassa
20 sāmīno va²⁰, yo pana tumhākaṃ manam gaṇhāti tass' eva da-
deyyāthā²¹“ 'ti. Te tasmim kālakate²² tassa sarīraparihāraṃ
katvā sattame divase sannipatitvā „raññā 'yo tumhākaṃ manam
gaṇhāti tassa chattam ussāpeyyāthā²³“ 'ti vuttaṃ, amhākaṃ ca
ayaṃ Saṃvarakumāro manam gaṇhātīti²⁴ nātakehi parivāri-
25 tam²⁵ tassa kañcanamālasacetacchattam²⁶ ussāpayimsu. Saṃvara-
mahārājā B-assa ovāde ṭhatvā dhammena rajjaṃ kāresi. Itare
ekūnasatakumārā „pitā kira no kālakato, Saṃvarassa²⁷ kira

¹ Bā homīti. ² Bā so tato. ³ Bā adds puna. ⁴ Bā -ṇuyyā-. ⁵ Bā -hi. ⁶
Bā attano na-. ⁷ Ck kañci ahā-. ⁸ Bā punappunaṃ-. ⁹ Bā hatthinaṃ. ¹⁰
Ck vaṭṭam, Bā vattam. ¹¹ Ck -dena. ¹² Bā dūtādīnaṃ. ¹³ Bā sumkānti. ¹⁴
Ck ayapaṭṭaneva, Bā āyavattaneca. ¹⁵ Bā gaṇhi. ¹⁶ Bā -mañce. ¹⁷ Bā dammā.
¹⁸ Bā ca. ¹⁹ Bā deyyāthā, Ck dadeyyāthā. ²⁰ Bā tālamkate. ²¹ C -yyathā.
²² Ck gaṇhātīti. ²³ Bā omits nā- pari-. ²⁴ Bā kañcanamālānaṃ. ²⁵ Bā -raku-
mārassa.

chattam ussāpesum, so sabbakaniṭṭho, tassa chattam na pā-
 punāti, sabbajetṭhakassa chattam ussāpessāmā¹ 'ti sabbe va¹
 ekato āgantvā „chattam vā no detu yuddham vā“ ti Saṁvara-
 mahārājassa paṇṇam pesetvā nagaram uparundhimṣu. Rājā
 B-assa tam pavattiṁ ārocetvā „idāni kiṁ karomā“ ti pucchi. 5
 „Mahārāja, tava bhātīhi² saddhim yujjhanakiccam³ n' atthi,
 tvaṁ pitu santakadhanam⁴ satakoṭṭhāse kāretvā ekūnasatam
 bhātīnam⁵ pesetvā 'imam tumhākam pitu santakam koṭṭhāsam
 gaṇhatha, nāham tumhehi saddhim yujjhissāmīti⁶ sāsanaṁ pa-
 hiṇathā⁷ 'ti. So tathā akāsi. Ath' assa sabbajetṭhabhātiko 10
 Upasathakumāro nāma sese āmantetvā „tāta, rājānam nāma
 abhibhavitum samattho nāma n' atthi, ayaṁ ca no kaniṭṭha-
 bhātiko paṭisattu pi hutvā na tiṭṭhati, amhākam pitu santakam
 pesetvā 'nāham tumhehi saddhim 'yujjhāmīti' pesesi, na kho
 pana mayam sabbe⁷ ekakkhaṇe chattam ussāpessāma, ekass' 15
 eva chattam ussāpessāma, ayam eva rājā hotu, etha tam pas-
 sitvā rājakuṭumbaṁ⁸ paṭicchāpetvā amhākam janapadam eva
 gacchāmā⁹ 'ti āha⁹. Atha te sabbe pi kumārā nagaram¹⁰
 vivarāpetvā paṭisattuno ahutvā nagaram pavisimṣu. Rājāpi
 tesam amaccehi sakkāram gāhāpetvā paṭimaggam pesesi. Ku- 20
 mārā mahantena¹¹ parivārena pattikā va āgantvā rājanivesanaṁ
 abhirūhivā Saṁvaramahārājassa nipaccākāram dassetvā nīcā-
 sane nisīdimṣu. Saṁvaramahārājā setacchattassa heṭṭhā sī-
 hāsane nisīdi, mahanto yaso mahantaṁ sirisobhaggaṁ ahosi,
 olokitolokitatthānam kampati¹². Upasathakumāro Saṁvara- 25
 mahārājassa siribhavaṁ oloketvā „amhākam pitā attano acca-
 yena Saṁvarakumārassa rājabhāvaṁ nītvā maññe amhākam
 janapade datvā imassa na adāsīti¹³ cintetvā tena saddhim
 sallapanto tisso gāthā abbāsi:

¹ Bā pl. ² Bā bhātikehi. ³ Cks yuddhana-. ⁴ Bā santakam-. ⁵ Bā bhātikanam.

⁶ Bā yujjhāmīti. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Cks -bā. ⁹ Cks āhaṁsu. ¹⁰ Bā -radvāraṁ.

¹¹ Bā nātima-. ¹² Bā kampi.

1. Jānanto no mahārāja tava sīlaṃ janādhipo
ime kumāre pūjento na taṃ kenaci maññatha. 94.
2. Tiṭṭhante no mahārāje ādu¹ deve divaṃ gate
ñāti taṃ samanumaññīṃsu sampassaṃ attham attano. 95.
3. Kena Saṃvara vattena sañjāte adhitiṭṭhasi²,
kena taṃ nātivattanti nātisaṃghā samāgatā ti. 96.

Tattha jānanto no ti jānanto nu, janādhipo ti³ ambhakaṃ pitā narindo, ime ti ime ekūnasate kumāre, Pālipothakesu⁴ pana aññe kumāre ti likhitaṃ⁵, pūjento ti tena tena janapadena mānento, na taṃ kenacīti khuddakena⁶ pi kenaci janapadena taṃ pūjetabbaṃ na maññittha, ayaṃ mama accayena rājā bhavissatīti⁷ ñatvā va⁸ maññe attano pādamūle vāsesīti⁹, tiṭṭhante no ti tiṭṭhante nu, dharamāne yeva nū 'ti pucchati¹⁰, ādu⁹ deve ti udāhu ambhakaṃ pitari deve divaṃ gate attano atthaṃ vaḍḍhiṃ passantā¹⁰ saddhiṃ rājakārakehi negamajanapadehi nātayo taṃ¹¹ rājā hotū 'ti samanumaññīṃsū¹² 'ti¹³, vat-
tenā¹⁴ ti sīlācarena, sañjāte adhitiṭṭhasīti¹⁴ samāno jātike ekūnasatabhūtarō¹⁵ abhībhavitvā tiṭṭhasi, nātivattantīti¹⁶ nābhībhavanti.

Taṃ sutvā Saṃvaramahārājā attano guṇaṃ kathento cha gāthā abhāsi:

4. Na rājaputta usuyyāmi samaṇānaṃ mahesinaṃ,
sakkaccaṃ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṃ. 97.
5. Te maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsam anusuyyakaṃ
samaṇā anusāsanti¹⁷ isi¹⁸ dhammaguṇe ratā. 98.
6. Tes' āhaṃ vacanaṃ sutvā samaṇānaṃ mahesinaṃ
na kiñci¹⁹ atimaññāmi, dhamme me nirato mano. 99.
7. Hatthārūhā²⁰ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā²¹
tesu²² na-ppaṭibandhāmi nibaddhaṃ²³ bhattavetanaṃ. 100.
8. Mahāmattā ca me atthi mantino paricārakā²⁴,
Bārāṇasīṃ voharanti bahumaṃsasurodakam²⁵. 101.

¹ Cs āhu, Bdf adu. ² Bđ atitiṭṭhasi. ³ Bđ pālipotha-. ⁴ Bđ likhī-. ⁵ Bđ -nā. ⁶ Bđ omits va. ⁷ Cs -tīti, Bđ ṭhapesīti. ⁸ Bđ pucchi. ⁹ Cs āhu, Bđ anu. ¹⁰ Bđ -to. ¹¹ Cks omit taṃ. ¹² Bđ samanumaññīṃsu. ¹³ Bđ omits ti. ¹⁴ Bđ atitiṭṭh-. ¹⁵ Bđ -re. ¹⁶ Ck nādhi-, Cs nādhivattanti. ¹⁷ Cks samanū-. ¹⁸ Cks isiṃ, Bdf isi. ¹⁹ so all four MSS. ²⁰ Cks -rūhā, Bdf -rohā. ²¹ Bdf -rakā. ²² Bdf tesarū. ²³ Bđ nivīṭhaṃ, Bf nimittarū. ²⁴ Cs Bđ -ikā. ²⁵ Cks Bf bahum, Cks maṃsaṃ.

9. Atho pi vāṇijā phītā nānāratṭhāto āgatā,
tesu me vihitā rakkhā, evaṃ jānāh' ¹ Uposathā 'ti. 102.

Tattha na rāja-puttā 'ti ahaṃ rāja-putta kañci sattam' ² ayaṃ nāma sampatti imassa mā hotū 'ti na usuyyāmi ³, tādinaṃ ti tādilakkhaṇayuttānaṃ samitapāpatāya samaṇānaṃ mahantānaṃ silakkhandhādīnaṃ guṇānaṃ esitatāya ⁵ mahesīnaṃ dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ pañcapattiṭṭhitena pāde vandāmi, dānaṃ dadanto dhammikaṃ ca nesaṃ rakkhāvaraṇaguttiṃ paṇḍapattāpento sakkaccaṃ te na namassāmi, manena sampiyāyanto va pūjemiṭi attho, te maṃ ti te samaṇā ⁴ ayaṃ dhammakotṭhāse yuttapayutto sussūsaṃ anusuyyako ⁵ ti tatvato ṇatvā maṃ dhammaguṇe yuttaṃ sussūsaṃ anusuyyakam' anusāsanti, ¹⁰ idaṃ kuru idaṃ ⁶ mā karīti ovaṇṭiṭi attho, tesāhaṃ ti tesam' ahaṃ, hatthāruha ⁷ ti hatthā ⁸ āruya yujjanayodhā, anīkaṭṭhā ti hatthānīkādīsu ṭhitā, rathikā ti rathayodhā, pattikārikā ⁹ ti pattino va ¹⁰, nibaddhaṃ ¹¹ ti yaṃ tehi sajjitaṃ ¹² bhātāṃ ca vetanaṃ ca taṃ ¹³ na paṭibandhāmi, aparibāpetvā dadāmiṭi attho, mahāmattā ti bhātika mayhaṃ mahāpaṇṇā mantesu ¹⁵ kusalā mahāmacce c' eva ¹⁴ avasesamantino ca paricārikā atthi, imiṇā idaṃ dasseti: tumhe mantasampanne paṇḍite ācariye na labhittha, amhākaṃ pana ācariyā paṇḍitā upāyakusala, te no setacchattena ¹⁵ yojesuṃ, Bārāṇasīn ti bhātika mama chattaṃ ussāpitakālo paṭṭhāya amhākaṃ rājā dhammiko anuvaddhamāsaṃ devo vassati tena sassāni sampajjantīti ¹⁶ Bārāṇasīyaṃ bahū ²⁰ khādītābba-yuttakaṃ maṃsamacehaṃ ¹⁷ pāṭabbayuttakaṃ surodakaṃ ca ¹⁸ jātān ti ¹⁹, evaṃ ratṭhavāsīno bahumaṃsasurodakaṃ ²⁰ katvā Bārāṇasīn vo-haranti, phītā ²¹ ti hatthiratanāssaratanaṃ muttaratanādīni āharitvā nirupaddava vohāraṃ karontū phītā samiddhā, evaṃ jānāhīti bhātika Uposatha ahaṃ imehi ettakehi kāraṇehi sabbakaniṭṭho pi ²² hutvā mama bhātike abhibhavitvā ²⁵ setacchattaṃ patto, evaṃ maṃ jānāhīti.

Ath' assa guṇaṃ sutvā Uposathakumāro dve gāthā abhāsi:

10. Dhammena kira ṇātīnaṃ rajjaṃ kārehi Saṃvara
medhāvī paṇḍito cāpi ²³ atho pi ṇātīnaṃ hito. 103.
11. Taṃ taṃ ṇātīparibbūhaṃ nānāratanaṃ mocitaṃ
amittā na-ppasahanti ²⁴ Indaṃ va asurādhipo ti. 104.

¹ Cks jānāhi. ² Ck kaṇḍisattam, C^s kavisattam, B^d kiñci mattam. ³ Cks suyyām.
⁴ B^d samaṇā maṃ. ⁵ B^d -kaṃ. ⁶ Cks imaṃ. ⁷ B^d -roha. ⁸ all three MSS.
-i. ⁹ B^d -rakā. ¹⁰ Ck B^d ca. ¹¹ B^d nivīṭhaṃ. ¹² Ck addhitaṃ, C^s ajjitaṃ.
¹³ B^d ahaṃ taṃ. ¹⁴ Cks te ca. ¹⁵ B^d -ni. ¹⁶ Cks -jjatīti. ¹⁷ B^d macchamaṃ-
saṃ. ¹⁸ B^d -dakaṃ va, C^s -dakaṃ va corr. to -- ca? Ck ti. ¹⁹ C^s jānaṃ ti.
²⁰ Cks bahū-, B^d -maṃsaṃsurodakaṃ. ²¹ Ck titā, C^s jīṭana. ²² B^d va. ²³
Cks cepi, B^f cāsi. ²⁴ Ck -sayhanti.

Tattha dhammena kirā 'ti tāta Saṃvaramahārāja dhammena kira tvaṃ
 ekūnasatānaṃ nātīnaṃ attano jeṭṭhabhātikānaṃ ānubhāvaṃ abhībhavasi¹, ito
 paṭṭhāya ca² tvaṃ eva rajjaṃ karehi, tvaṃ hi³ medhāvī c' eva paṇḍito ca
 nātīnaṃ ca⁴ hito ti attho, taṃ taṃ⁵ ti taṃ⁶ evaṃ vividhaguṇasampannaṃ
 taṃ. nātiparibbūhaṃ ti amhehi ekūnasatehi nātakehi parivāritaṃ, nānā-
 5 ratanamocitaṃ ti nānāratanehi ocitaṃ sañcitāṃ bahuratanasañcayāṃ, asurā-
 dhipo ti yathā tāvatiṃsehi parivutaṃ Indaṃ asurarājā na tapati evaṃ amhehi
 ārakkaṃ karonti⁷ parivāritaṃ tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe dvādasayojanikāya
 Pārāṇasiyā rajjaṃ karentaṃ amittā na tapissantīti dīpeti.

Saṃvaramahārājā sabbesaṃ pi bhātikānaṃ mahantaṃ ya-
 10 saṃ adāsi. Te tassa santike māsaddhamāsaṃ⁸ vasitvā „ma-
 hārāja, janapadesu coresu utṭhahantesu mayāṃ jānissāma,
 tvaṃ rajjasukhaṃ anubhavā“ 'ti vatvā attano attano jana-
 padaṃ gatā. Rājāpi B-assa ovāde tathavā āyupariyosāne
 devanagaraṃ pūrento agamāsi.

15 S. i. d. ā. „bhikkhu evaṃ tvaṃ pubbe ovādakkhāmo idāni
 kasmā viriyaṃ na akāsi“ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapari-
 yosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Saṃvaramahārājā
 ayaṃ bhikkhu ahoṃ, Upasathakumāro Sāriputto, sesabhātikā therā-
 nutharā, paṇḍita Buddhaparisā, ovādadāyako amacco⁹ aham evā“ 'ti.
 20 Saṃvarajātakā.

9. Suppārakajātaka.

Ummujjanti nimujjantīti. Idaṃ S. J. v. paññāpāra-
 mim ā. k. Ekadivasaṃ hi sāyaṇhasamaye Tathāgataṃ dhammaṃ
 desetum nikkhamanaṃ āgamayamānā bhikkhū dhammasabhāyaṃ ni-
 sīditvā „āvuso aho¹⁰ S. mahāpaṇḍito puthupaṇḍito hāsupaṇḍito javana-
 25 paṇḍito tikkhapaṇḍito nibbedhikapaṇḍito tatra tatra upāyapaṇḍāya sam-
 annāgato vipulāya paṭhavisamāya mahāsamuddo viya gambhīrāya
 ākāso viya vitthiṇṇāya¹¹, sakala-Jambudīpasīmhi utṭhitapaṇḍito Dasa-
 balaṃ atikkamitvā gantum samattho nāma n' atthi, yathā mahā-
 samudde utṭhitaūmi¹² velaṃ nātikkamati¹³ velaṃ patvā¹⁴ va bhijjati¹⁵

¹ Bā -bhāvi. ² Bā omits ca. ³ Bā pi. ⁴ Bā va. ⁵ Bā taṃ taṃ, Cks omit taṃ.

⁶ Bā omits taṃ. ⁷ Cks -te. ⁸ Bā -dha-. ⁹ Bā adds pana. ¹⁰ Bā adds am-
 bhākaṃ. ¹¹ Cks vitti-. ¹² Bā utṭhitā-. ¹³ Bā -anti. ¹⁴ Bā pattā pattā.

evam na koci paññāya Dasabalaṃ atikkamati Satthu pādamūlaṃ
patvā¹ bhijjat² evā³ "ti Dasabalassa mahāpaññāpāramiṃ vaṇṇesuṃ"⁴.
S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"
ti pucchitvā „imāya nāmā"⁵ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathā-
gato paññavā pubbe pi aparipakke⁶ nāne⁷ paññavā va, andho hutvā⁸ 5
mahāsamudde udakasaññāya 'imasmiṃ⁹ samudde idaṃ nāma idaṃ
nāma ratanan' ti aññāsīti¹⁰ ratvā a. ā.

A. Bharuraṭṭhe¹ Bharurājā² nāma r. kāresi. Bharu-
kacchaṃ³ nāma paṭṭanagāmo⁴ ahosi. Tadā Bo. Bharukacce⁵
niyyāmajetṭhassa⁶ putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo. ¹⁰
Suppārakakumāro¹⁰ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So mahan-
tena parivārena vaddhanto soḷasavassakāle yeva niyyāmaka-
sippe nipphattiṃ patvā aparabhāge pitu accayena niyyāmaka-
jetṭhako hutvā¹¹ niyyāmakakammaṃ akāsi, paṇḍito ñāpasampanno
ahosi¹², tena ārūḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa ¹⁵
aparabhāge loṇajalapahatāni¹³ dve pi cakkhūni nassimsu. So
tato paṭṭhāya niyyāmakajetṭhako hutvāpi¹⁴ niyyāmakakammaṃ
akativā „rājānaṃ nissāya jīvissāmīti¹⁵ rājānaṃ upasaṃkami.
Atha naṃ rājā agghāpaniyakamme ṭhapesi. Tato paṭṭhāya
rañño hatthiratanam¹⁶ assaratanam¹⁷ muttasāramaṇisārādīni ²⁰
agghāpeti¹⁸. Ath' ekadivaseṃ „rañño maṅgalahatthi bha-
vissatīti¹⁹ kālapāsāpakūṭavaṇṇam ekaṃ vāraṇaṃ ānesuṃ. Tam
disvā rājā „paṇḍitassa dassethā²⁰ 'ti āha. Atha naṃ tassa
santikaṃ nayimsu. So hatthena tassa sarīraṃ parimadditvā
„nāyaṃ maṅgalahatthi bhavitum anucchaviko, pacchāvāmana- ²⁵
kadhātuko esa²¹, etaṃ hi mātā vijāyamānā amsena²² paṭi-
chitum nāsakkhi, tasmā bhūmiyaṃ patitvā pacchimapādehi
vāmanakadhātuko jāto²³ ti āha. Hatthiṃ gahetvā āgate puc-
chimsu. Te „saccaṃ paṇḍito kathetīti²⁴ vadimsu. Tam kāra-

¹ l'd pattā pattā. ² B'd bhijjantevā. ³ B'd vaṇṇentū nissidisu. ⁴ B'd -kka. ⁵
B'd -ena. ⁶ B'd repeats i-. ⁷ B'd garu. ⁸ Cks paddhana-. ⁹ B'd niyyāmaka-
jetṭhakassa. ¹⁰ C's niyyāmajetṭhakassa. ¹¹ B'd supā - throughout. ¹² B'd -tvāpi.
¹³ Cks omit ahosi. ¹⁴ Cks loṇajalla-. B'd loṇakajalapahatāni. ¹⁵ Cks -tvā. ¹⁶
B'd -na ¹⁷ B'd -pesi. ¹⁸ B'd -eso. ¹⁹ B'd āṅgena.

nam rājā sutvā tuṭṭho tassa aṭṭha kahāpaṇe dāpesi. Pun' ekadivasam „rañño maṅgalasso¹ bhavissatīti“ ekaṃ assaṃ ānayaṃsu. Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṃ pesesi. So² hatthena parāmasitvā „ayaṃ maṅgalasso¹ bhavituṃ na yutto,
 5 etassa hi jātadivase yeva mātā mari, tasmā mātu khīraṃ alabhanto na sammā vadḍhito“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe³ dāpesi. Ath' ekadivasam⁴ „maṅgalaratho bhavissatīti“ rathaṃ āharim̐su, tam pi rājā tassa santikaṃ pesesi. So tam⁵ hat-
 10 thena parāmasitvā „ayaṃ ratho susirarukkheṇa kato, tasmā rañño nānucchaviko“ ti āha. Sāpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Rājā tam pi sutvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. Ath' assa kambalaratanam mahaggham ānayaṃsu⁶. Tam pi tass' eva pesesi. So² hatthena parāmasitvā „imassa mūsikacchinnam
 15 ekaṃ⁷ ṭhānam atthīti“ āha. Sodhentā tam disvā rañño ārocesuṃ. Rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. So cintesi: „ayaṃ rājā evarūpāni pi⁸ acchariyāni disvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa jātako⁹ bhavissati, kim me [evarūpena rājupaṭṭhānena, attano
 20 vasanaṭṭhānam eva gamissāmīti“ so Bharukacchapattanam¹⁰ eva paccāgami. Tasmim̐ tattha vasante vāṇijā nāvaṃ sajjetvā „kaṃ¹¹ niyyāmakam karissāmā“ 'ti mantentā¹² „Suppāraka-paṇḍitena ārūḥṇanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakuṣalo, andho samāno pi Suppārakapaṇḍito va uttamo“ ti tam upa-
 25 saṃkamitvā „niyyāmakam no hohīti“ vatvā „tāta¹³, ahaṃ andho, katham̐ niyyāmakakammaṃ karissāmīti“ vutte „sāmi andhāpi tumhe yeva ambhākam uttamo“ ti¹⁴. Punappuna [yāciyamāno „sādhū tāta¹⁵, tumhehi ārocitasāññāya niyyāmakam bhavissāmīti“

¹ Bā -laasso. ² Bā adds tam pi. ³ Bā atha k. yeva. ⁴ Bā adds rañño. ⁵ Bā tam pi. ⁶ Bā tassa mahagghakamalaratanam āharim̐su in the place of athassa --. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā jāti-. ¹⁰ Bā garu- corr. to bharu-. ¹¹ Bā tam. ¹² Cks -to, Bā -tetvā, Bā mantesuṃ. ¹³ Bā omits tāta. ¹⁴ so all three MSS., add āham̐su? ¹⁵ Bā -a.

tesaṃ nāvaṃ abhirūhi. Te nāvāya¹ mahāsamuddaṃ pakkhandimsu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā agamāsi, tato akālavātaṃ² uppātitaṃ uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamudda-piṭṭhe vicaritvā Khuramālasamuddaṃ nāma pattā, tattha macchā manussasamānasarirā khuranāsā uduke ummujjani-⁵ mujjaṃ³ karonti. Vāṇijā te disvā M-aṃ tassa samuddassa nāmaṃ pucchanta paṭhamāṃ gāthāṃ āhaṃsu:

1. Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti. 105.

Evaṃ tehi puṭṭho M. attano niyyāmakasuttena saṃsandetvā¹⁰ dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Bharukacchā⁴ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ

nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramālīti vuccatīti. 106.

Tattha payātānaṃ ti Bharukacchapaṭṭanā nikkhamitvā gacchantānaṃ, dhanesinaṃ ti tumhākaṃ vāṇijānaṃ dhanāṃ pariyasantānaṃ, vippanaṭṭhāyā⁵ ti tātā⁶ tumhākaṃ imāya videsaṃ pakkhantāya nāvāya kammakārakā⁶ pakatisamuddaṃ atikkamitvā sampatto ayaṃ samuddo Khuramālīti vuccati, evaṃ etaṃ paṇḍitā kathenti⁷.

Tasmiṃ pana samudde vajiraṃ uppajjati⁸. M. „sac’ āhaṃ ‘ayaṃ vajirasamuddo’ ti evaṃ etesaṃ kathessāmi lobhena⁹ bahun⁹ vajiraṃ gaṇhitvā nāvaṃ osidāpessanti¹⁰” tesāṃ anācikkhitvā va nāvaṃ laggāpetvā¹⁰ upāyen’ ekaṃ yottaṃ gahetvā macchagahaṇaniyāmena jālaṃ khipāpetvā vajirasāraṃ uddharitvā nāvāya¹¹ pakkhipitvā aññaṃ appagghabhaṇḍaṃ chaḍḍāpesi. Nāvā taṃ¹² samuddaṃ atikkamitvā parato¹³ Aggimālaṃ¹³ nāma gatā. So pajjalitaaggikkhandho viya majjhantikasuriyo viya ca obhāsaṃ muñcanto¹⁴ aṭṭhāsi. Vāṇijā

3. Yathā aggīva¹⁵ suriyo va¹⁶ samuddo patidissati,

Suppārakan¹⁷ taṃ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 107.
gāthāya¹⁸ taṃ pucchimsu. M. pi tesāṃ anantaragāthāya kathesi: 30

¹ Cks nāvā. ² Bā ākula-. ³ Bā -nimujjaṃ. ⁴ Bā garu-. ⁵ Cs Bā -a. ⁶ so all three MSS. instead of -kānaṃ? ⁷ Bā kathenti. ⁸ Bā ussannaṃ hoti in the place of up-. ⁹ Bā -u. ¹⁰ Bā ola-. ¹¹ Bā -yaṃ. ¹² Cks naṃ. ¹³ Bā purato. ¹⁴ Bā muccanto. ¹⁵ Bā aggī ca. ¹⁶ Bā ca. ¹⁷ Bā -kaṃ. ¹⁸ Bā adds vāṇijā.

4. Bharukacchā¹ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Aggimālīti vuccatīti. 108.

Tasmiṃ pana samudde suvaṇṇaṃ ussannaṃ ahosi. M.
purimanayen' eva tato pi suvaṇṇaṃ gāhāpetvā nāvāya pak-
5 khipi'. Nāvā tam pi samuddaṃ atikkamitvā khīraṃ viya
dadhiṃ viya ca obhāsantaṃ Dadhimālaṃ³ nāma samuddaṃ pā-
puṇi Vāṇijā

5. Yathā dadhiṃ va khīraṃ va samuddo patidissati⁴,
Suppārakan taṃ pucchāma⁵: samuddo katamo ayan ti 109.
10 gāthāya tassa nāmaṃ pucchiṃsu. M. anantaragāthāya ācikkhi:

6. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Dadhimālīti vuccatīti. 110.

Tasmiṃ pana samudde rajataṃ ussannaṃ⁷. So tam pi
upāyena gāhāpetvā⁸ nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā tam pi sam-
15 uddaṃ atikkamitvā nīlakusatiṇaṃ viya sampannasassam iva
ca obhāsamānaṃ Nīlavaṇṇakusamālaṃ⁹ nāma sammuddaṃ pā-
puṇi. Vāṇijā

7. Yathā kuso¹⁰ va sasso¹¹ va samuddo patidissati,
Suppārakan taṃ pucchāma, samuddo katamo ayan ti 111.
20 gāthāya tassa pi nāmaṃ pucchiṃsu. So anantaragāthāya
ācikkhi:

8. Bharukacchā⁶ payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ
nāvāya vippanatṭhāya Kusamālīti vuccatīti. 112.

Tasmiṃ pana samudde nīlamanīratanaṃ ussannaṃ ahosi.
25 So tam pi upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā
tam pi samuddaṃ atikkamitvā nāvanaṃ¹² viya ca veļu-
vanaṃ viya ca khāyamānaṃ Nālamālaṃ¹³ nāma samuddaṃ
pāpuṇi. Vāṇijā

¹ Bā garu-. ² Bā pakkhipāpesi. ³ Bā -li. ⁴ Bā patibhūṣati. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bā garu- corr. to bharu-. ⁷ Cks uppannaṃ, Bā addh ahosi. ⁸ Cks gahetvā. ⁹ Bā nīlavaṇṇakusamālā. ¹⁰ Ck -e. ¹¹ Cks -e. ¹² Cs nīla-, Bā nāla-. ¹³ Ck -li, Cs nālamālī, Bā nālamālīn.

9. Yathā nalo¹ va velū² va samuddo patidassati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayaṇ ti 113.
gāthāya tassa² pi nāmaṃ pucchimsu. M. anantaragāthāya
kathesi:

10. Bharukacchā payātānaṃ vāṇijānaṃ dhanesinaṃ 5
nāvāya vippanatṭhāya Nalamālīti⁴ vuccatīti⁵. 114.

Tasmiṃ pana samudde vaṇsarāgavelūriyaṃ ussannaṃ⁶. So
tam pi⁷ gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi.

Aparo nayo: nalo⁸ ti vicchikanalo⁸ kakkaṭakanalo⁸ pi so rattavaṇṇo
hoti, velū 'ti⁹ pavāḷass' etaṃ¹⁰ nāmaṃ, so¹¹ samuddo pavāḷussanno ratto- 10
bhāso ahoṣi, tasmiṃ yathā nalo¹² va¹³ velū¹⁴ vā¹⁵ ti pucchimsu. M. tato
pavāḷaṃ gāhāpesi.

Vāṇijā Nalamālīṃ atikkamantā Vaḷabbhāmukhasamuddaṃ¹⁶
nāma passiṃsu, tattha udakaṃ kaḍḍhitvā kaḍḍhitvā¹⁷ sabbato-
bhāgena uggacchati, tasmiṃ sabbatobhāgena uggatodakaṃ¹⁸ 15
sabbatobhāgena chinnaṭaṭamahāsobbho¹⁹ viya paññāyati, ūmiyā
uggatāya ekato papātasadisāṃ hoti, bhayajanano saddo up-
pajjati sotāni bhindanto viya hadayaṃ phālento viya, taṃ²⁰
disvā vāṇijā bhītatasitā

11. Mahābhayo²¹ bhiṃsanako samuddo suyyat' amānuso²², 20
yathā sobbho papāto ca²³ samuddo patidissati,

Suppārakan taṃ pucchāma: samuddo katamo ayaṇ ti 115.
gāthāya tassa nāmaṃ pucchimsu.

Tattha suyyatamānuso²⁴ ti suyyati amānuso mahāsamuddo²⁵.

12. Bharukacchā payātānaṃ -pe- Vaḷabbhāmukhīti vuccatīti 116. 25
Bo. anantaragāthāya tassa nāmaṃ ācikkhitvā²⁷ „tātā²⁸ imaṃ

¹ Bā nalo. ² Cā velū. ³ Bā -ā. ⁴ Bā nalo. ⁵ Cā -ati. ⁶ Bā masāra-
gallave- ahoṣi, Cā vaṇsarāgavelūriyussannaṃ. ⁷ Bā adds upāyena. ⁸ Bā -lo.
⁹ Bā adds pana. ¹⁰ Bā evetaṃ. ¹¹ Bā adds ca. ¹² Cā Bā nalo. ¹³ Bā ca.
¹⁴ Cā velo. ¹⁵ Bā cū. ¹⁶ Cā vāla-, Cā vāla-, Bā balavā-. ¹⁷ Bā only one ka-
¹⁸ Bā ugacchante udakaṃ. ¹⁹ Bā uchinda-. ²⁰ Bā catāṃ, Cā naṃ. ²¹ Bā
mahabbh-. ²² Cā suyyatīmā- corr. to -tamā-. ²³ Cā Bā va. ²⁴ Bā suyyatīmā-,
Cā suyyāta-. ²⁵ Cā adds ti; Bā has amānuso saddo mahāsatto. ²⁶ Cā -mu-
khanti, Bā balavāmukhiti. ²⁷ Eā adds tassa nāmaṃ ācikkhi evaṃ. ²⁸ Bā tāta.

Valabhāmukha¹ samuddaṃ pattā nivattitum samatthā nāvā
 nāma n' atthi, ayaṃ sampattanāvaṃ² nimujjāpetvā vināsaṃ
 pāpeti³ "āha. Tañ ca nāvaṃ satta manussasatāni abhirūhiṃsu,
 te sabbe maraṇabhayaabhītā ekappahāren' eva³ Avicimhi
 5 paccamānā⁴ sattā viya atikaruṇasaraṃ⁵ muñciṃsu. M. „ṭha-
 petvā maṃ añño etesaṃ sotthibhāvaṃ kātum samattho nāma
 n' atthi, saccakiriyaṃ tesaṃ sotthiṃ karissāmi⁶“ cintetvā te
 āmantetvā „tātā⁶ maṃ khippaṃ gandhodakena nahāpetvā
 ahatavatthāni⁷ nivāsāpetvā puṇṇapātiṃ⁸ sajjetvā nāvāya dhure
 10 ṭhapethā⁸ 'ti. Te vegena tathā karimṃsu. M. ubho hi hatthehi
 puṇṇapātiṃ⁸ gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyaṃ karonto
 osānagātham āha:

13. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
 nābhijānāmi saṃcicca⁹ ekapāṇam pi hiṃsitaṃ¹⁰,
 15 etena saccavajjena sotthiṃ nāvā nivattatū 'ti. 117.

Tattha yato ti yato paṭṭhāya ahaṃ attānaṃ sarāmi yato paṭṭhāya c' amhi
 viññutaṃ patto ti attho, ekapāṇam pi hiṃsitaṃ¹¹ ti etthantare saṃcicca
 ekaṃ kunthakipillakapāṇam pi vihiṃsitaṃ¹² nābhijānāmi, desanāmattam ev'
 etaṃ, Bo. pana tiṇṇasālakam pi upādāya mayā parasantakam na gahitapubbaṃ
 20 lobhena¹³ parādāraṃ na olokitapubbaṃ musā na bhāsitaṃ¹⁴ tiṇṇaggena¹⁵
 pi majjaṃ na piṭapubbaṃ¹⁶ ti evaṃ pañcasilavasena¹⁷ saccakiriyaṃ akāsi, katvā
 ca pana puṇṇapātiyā udakaṃ nāvāya dhure āsiñci¹⁸.

Cattāro mase videsaṃ pakkhantā nāvā nivattitvā iddhiṃā
 viya iddhānubhāvena¹⁹ ekadivaseṇ' eva Bharukacchapattānaṃ²⁰
 25 agamāsi, gantvā ca pana thale pi atṭhūsabhamattaṃ ṭhānaṃ
 pakkhanditvā nāvikaṃ gharadvāre²¹ atṭhāsi. M. tesaṃ vāṇi-
 jānaṃ suvaṇṇarajataṃanippavālavajirāni bhājetvā adāsi, „etta-

¹ Cks valabhā-, Bā balavāmukha. ² Cks sampatti-, Bā sampattā-. ³ Cks add atikaruṇaṃ. ⁴ Bā -na. ⁵ Bā atikaruṇāṃ ravaṃ. ⁶ Bā -a. ⁷ Cā āh-. ⁸ Bā suvaṇṇapā-. ⁹ Ck saṃcicca. ¹⁰ Bā pihiṃsitaṃ, Bā vihiṃsitaṃ. ¹¹ Bā -sitaṃ, Cks -sita. ¹² Bā kundhakipillikaṃ pi pāṇaṃ hiṃsitaṃ. ¹³ Bā lobhavasena. ¹⁴ Bā -bbā, Cā omits musā - bbaṃ. ¹⁵ Bā -nā. ¹⁶ Bā pivita-. ¹⁷ Bā adds pana. ¹⁸ Bā abhiñci. ¹⁹ Bā saccānu-. ²⁰ Bā garu-. ²¹ Bā adds yeva.

kehi vo ratanehi alaṃ, mā puna samuddaṃ pavisitthā¹ 'ti
ca¹ tesam ovādaṃ datvā yāvajīvaṃ dānādīni puññāni katvā
devapuraṃ pūresi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Tathāgato mahāpaṇṇo
yevā² 'ti ratvā j. s.: „Tadā³ parisā Buddhaparisa⁴, Suppāraka-
paṇḍito pana aham evā⁵ 'ti. Suppārakajātakaṃ. Ekāda-
sanipātaṃ vaṇṇanā niṭṭhitā¹.

¹ B² omits ca. ² B² adds sā. ³ B² adds abhesuṃ. ⁴ B² -jātakaṃ navamaṃ.
Iti jātakathakathāya navajātakapaṭimapaṇḍitaṃ ekādasanipātaṃ atthavaṇṇanā ni-
ṭṭhitā. So (yo?) therō sārasaddena ' dhammasadden' alaṅkito ' jātakam soḍḍitaṃ
suṭṭhu ' tenattherena yaṃ idam ' imiṃ puññakammaṇa buddho hessaṃ anāgate '
sivaṃ va neyyalokassa ' pāpemi amataṃ paḍaṃ ' nibbānapaccayo hotu ' niṭṭhitaṃ '
Sakkarāj 1150 etc.

XII. DVĀDASANIPĀTA.

1. Cullakuṇḍalajātaka.

Khuddānaṃ lahucittānaṃ ti. Idam jātakam Kuṇḍalajātaka
ā vibhavissati. Cullakuṇḍalajātakam.

2. Bhaddasālajātaka.

Kā tvaṃ suddhehi vatthehīti. Idam S. J. v. nātattḥa-
cariyaṃ¹ ā. k. Sāvattiyaṃ hi Anāthapiṇḍikassa nivesane pañ-
cannaṃ bhikkhusatānaṃ nibaddhabhojanaṃ² pavattati, tathā Visā-
khāya ca Kosalarāṇṇo ca. Tattha pana³ kiñcāpi nānaggarasabho-
janaṃ dīyati bhikkhūnaṃ pan' ettha koci vissāsiko n' atthi, tasmā
10 bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattaṃ gahe tvā Anāthapiṇḍikassa
vā Visākhāya vā aññesaṃ vā vissāsikānaṃ gharaṃ gantvā bhuñjanti.
Rājā ekadivasaṃ „paṇṇākāraṃ āhaṭaṃ, bhikkhūnaṃ dethā“ 'ti
bhattaggaṃ pesetvā „bhattagge bhikkhū n' atthīti“ vutte „kahaṃ
15 gatā“ ti pucehitvā „attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjantīti“
sutvā bhuttapātaraṃ Satthu santikaṃ gantvā „bhante bhojanaṃ nāma
kiṃparamaṃ“ ti puechi. „Vissāsaparamaṃ⁵ mahārāja, kaṇḍika-
mattaṃ⁶ pi hi⁷ vissāsikena dinnam madhuraṃ hotīti“. „Bhante kena
pana saddhiṃ bhikkhūnaṃ vissāso hotīti“. „Nātihi vā Sakyakulehi⁸
20 vā mahārājā“ 'ti. Tato rājā cintesi: „ekam Sakyadhītaṃ ānetvā
aggamahesiṃ karissāmi, evaṃ mayā saddhiṃ bhikkhūnaṃ nātiko⁹

2. Cfr. Dhammapada p. 211. ¹ Bā nātakattha-. ² Ck -ddhaṃ-. ³ Bā adda
rājā. ⁴ Bā sarasaṃ. ⁵ Bā visāsikāya sarasaṃ. ⁶ Cs -kamahantaṃ. ⁷ Bā -rājā
ti kiñci kiñcikamattaṃ, omitting pi hi. ⁸ Cks sekhaku-. ⁹ Bā -ta-.

viya vissāso¹ bhavissatīti² so utthāyāsanaṃ attano nivesanaṃ gantvā
 Kapilavatthuṃ dūtaṃ³ pesesi: „dhītaraṃ kira⁴ me dentu, ahaṃ tum-
 hehi saddhiṃ nātibhavaṃ icchāmi⁵“. Sākiyā dūtavacanaṃ sutvā
 sannipatitvā mantayimsu⁶: „mayā Kosalarañño ānāpavattiṭṭhāne va-
 sāma, sace dārikaṃ⁷ na dassāma mahantaṃ veraṃ bhavissati, sace
 dassāma kulavaṃso no bhijjissati, kin nu kho kattabban⁸“ ti. Atha
 ne Mahānāmo āha: „mā cintayittha, mama dhīta Vāsabhakhattiya⁹
 nāma Nāgaṃuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṃ nibbattā soḷasavassapa-
 desikā¹⁰ uttamarūpadharā sobhaggappattā pitavaṃsena khattiyaṇṭikā,
 tam assa¹¹ „khattiyaakaṇṇā“ ti¹² pesessāma“. Sākiyā „sādhū“ ti sam-
 paṭicchitvā dūte pakkosāpetvā „sādhū, dārikaṃ dassāma¹³, idāṃ eva
 taṃ gahetvā gacchathā“ ti āhaṃsu. Dūtā cintesum: „ime Sakya¹⁴
 nāma jātiṃ nissāya atimānino, ‘sadiṣi no’ ti vatvā asadisim pi¹⁵ da-
 deyyum, etehi saddhiṃ ekato bhuñjamānaṃ eva gaṇhissāmā¹⁶“ ti
 te evaṃ āhaṃsu: „mayā gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhiṃ
 ekato bhuñjati taṃ gahetvā gamissāmā¹⁷“ ti. Sākiyā¹⁸ tesāṃ
 nivāsanaṭṭhānaṃ dāpetvā „kiṃ karissāma“ ti cintayimsu. Mahānāmo
 āha: „tumhe mā cintayittha, ahaṃ upāyaṃ karissāmi, tumhe mama
 bhojanakāle Vāsabhakhattiyāṃ alamaṃkaritvā ānetvā¹⁹ mayā ekasmiṃ
 kabale gahitamatte ‘deva, asuko rājā nāma paṇṇaṃ pahiṇi, imaṃ
 tāva sāsanaṃ suṇāthā²⁰’ ti paṇṇaṃ dasseyyāthā²¹“ ti. Te „sādhū“
 ti sampaṭicchitvā tasmim bhuñjamāne kumārikaṃ alamaṃkarimsu.
 Mahānāmo „dhītaraṃ me ānetha, mayā saddhiṃ bhuñjatū“ ti āha²².
 Atha naṃ „alamaṃkaritvā²³ tāvad evā“ ti²⁴ thokaṃ papañcaṃ katvā
 ānayimsu. Sā „pitarā saddhiṃ bhuñjissāmā²⁵“ ti ekapāṭiyā²⁶ hat-
 thaṃ otāresi. Mahānāmo tāya saddhiṃ ekaṃ²⁷ piṇḍaṃ gahetvā
 mukhe ṭhapesi, dutiyapiṇḍassa²⁸ hatthe pasāritamatte²⁹ „deva, asuka-
 rañña nāma³⁰ paṇṇaṃ pahitaṃ, imaṃ tāva sāsanaṃ suṇāthā“ ti
 paṇṇaṃ upanāmesum. Mahānāmo „amma tvaṃ bhuñjā³¹“ ti dakkhiṇa-

¹ Bā omits viya vissāso. ² Bā -ssati. ³ Bā -te. ⁴ Bā omits ki-. ⁵ Bā cinta-
⁶ Bā dhītaraṃ. ⁷ Bā kuta-. ⁸ Bā -ttisā. ⁹ Cks -vassikapadesikā, Bā -vassude-
 sikā. ¹⁰ Bā vāsabha in the place of tamassa. ¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā dammhi. ¹³
 Bā sākiyā. ¹⁴ Cks -sī. Bā atimāno tesāṃ dhāsi no dhīta adhāsiṭi vatvā dāsimpi.
¹⁵ Bā gaṇhāmā. ¹⁶ Bā taṃ gaṇhissāmā. ¹⁷ Ck sākiyā corr. to sā mātiyā. ¹⁸
 Bā ānetha. ¹⁹ Ck Bā -yyathā, Cs -yya corr. to -yyāthā. ²⁰ Cks omit āha. ²¹
 Cks -riyyati. ²² Bā eva, omitting ti. ²³ Bā -mi. Cs -mi corr. to -mā. ²⁴ Ck
 -niyā, Cs -niyā corr. to -tiyā, Bā -tiyaṃ. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Bā -ḍāya. ²⁷ Bā -rite,
 omitting matte. ²⁸ Bā -rañña, omitting nāma. ²⁹ Bā -āhi.

hatthaṃ pātiyā yeva katvā vāmahatthena paṇṇaṃ¹ gahetvā paṇṇaṃ olokesi. Tassa taṃ² sāsaṇaṃ upadhārentass' eva itarā bhuñji. So tassā bhuttakāle hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi³. Dūtā⁴ nicchayen' eva⁵ „sā⁶ etassa dhītā“ ti niṭṭhaṃ agamaṃsu⁷, na⁸ taṃ antaraṃ⁹ jānituṃ sakkhiṃsu. Mahānāmo mahantena⁹ parivārena dhī-taraṃ¹⁰ pesesi. Dūtāpi taṃ¹¹ Sāvattim¹² netvā „ayaṃ kumārīkā jātisampannā Mahānāmassa dhītā“ ti vadiṃsu. Rājā tussitvā sakalanagaraṃ alaṇikārāpetvā taṃ ratanarāsinihi ṭhapetvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisīcāpesi. Sā rañño piyā ahoṣi manāpā¹³. Ath' assā nacirass'¹⁰ eva gabbho paṭiṭṭhahi, rājā gabbhapharihāraṃ dāpesi¹⁴, sā dasamā-saccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇa-divase rājā attano ayyakāya¹⁵ santikaṃ pesesi: „Sakyaarājadhītā Vāsabhakkhattiyā puttaṃ vijāyi, kim assa nāmaṃ karontū¹⁶“ „ti. Taṃ pana sāsaṇaṃ gahetvā gato amacco thokaṃ badhiradhātuko. so¹⁵ gantvā rañño ayyakāya¹⁷ ārocesi. Sā¹⁸ taṃ sutvā „Vāsabhakkhattiyā puttaṃ avijāyitvāpi sabbaṃ janaṃ abhibhavi¹⁹, idāni pana ativiya rañño vallabhā bhavissatīti“ āha. Badhirāmacco²⁰ „vallabhā“ ti vacanaṃ dussutaṃ sutvā „vidūḍabho²¹“ ti sallakkhetvā rājānaṃ upagantvā „deva kumārassa kira 'Viḍūḍabho' ti nāmaṃ karothā“ 'ti āha.²⁰ Rājā „porāṇakaṃ no kuladattikaṃ²² nāmaṃ bhavissatīti“ cintetvā „Viḍūḍabho“ ti nāmaṃ akāsi. Tato paṭṭhāya kumāro kumārāparihārena vadḍhanto sattavassikakāle aññesaṃ kumārānaṃ mātāmahakulato²³ hatthirūpakaassarūpakādīni²⁴ āhariyamānāni²⁵ disvā mātaraṃ puechi: „amma, aññesaṃ mātāmahakulato²³ paṇṇākāro āhariyyati, mayhaṃ²⁵ koci kiñci na peseti²⁶, kim tvaṃ nimmatāpitikā²⁷“ ti. Atha naṃ sā²⁸ „tāta, tava²⁹ Sakyaarājāno mātāmahā³⁰, dūre pana³¹ vasanti, tena te kiñci na pesentīti“ vatvā vañcesi. Puna soḷasavassakāle³² „amma mātāmahakulaṃ³³ passitukāmo 'mhīti³⁴“ „Alaṇ tāta, kim tattha bhavaṃ³⁵ karissatīti“ vāriyamāno pi punappunaṃ yāci. Ath' assa mātā „tena

¹ Bā omits pa-. ² Bā tassatthaṃ. ³ Bā adds taṃ disvā. ⁴ C^s duta, Bā dukā. ⁵ C^s niccayene. ⁶ Bā omits sā. ⁷ Bā niṭṭhamakaṃsu. ⁸ Bā adds te. ⁹ Bā adds sakkārena. ¹⁰ Bā adds rañño. ¹¹ Bā naṃ. ¹² C^s -iyaṃ, Bā -i. ¹³ Bā ma- ahoṣi. ¹⁴ Bā -ramadāsi. ¹⁵ C^s ayyi-, Bā -akassa. ¹⁶ Bā karomā. ¹⁷ Bā -kassa. ¹⁸ Bā so. ¹⁹ Bā -vati. ²⁰ Bā -raam-. ²¹ Bā viḍaḍa- througout. ²² Bā rājadatthiyaṃ in the place of no kula-. ²³ C^s -hā-. ²⁴ Bā -di. ²⁵ Bā -nādīni, C^s -mānā. ²⁶ Bā -si. ²⁷ Bā nimātānimitāsīti. ²⁸ Bā mātā. ²⁹ Bā omits tava. ³⁰ Bā pitāmahā nāma te. ³¹ Bā omits pana. ³² Bā -ssika-kāle. ³³ C^s -hā-, Bā pitāmahassa mahānāmassa kulāni. ³⁴ Bā adds vatvā. ³⁵ Bā tattha nto, C^s omit bhavaṃ.

hi gacchāhīti¹ sampaṭicchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena
 nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaram paṇṇam pesesi: „aḥam idha
 sukham vasāmi, sāmīno māssa kiñci antaram² dassayimīsu“ ti. Sā-
 kiyā Viḍḍabhabhassa āgamanam nātvā „vanditum na sakkā“ ti³ tassa
 daharadaharakumārake⁴ janapadam⁵ pahiniṃsu. Kumāre Kapila- 5
 vatthum sampatte Sākiyā santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro santhā-
 gāram gantvā atthāsi. Atha nam „ayan te tāta mātāmaho⁶, ayaṃ
 mātulo“ ti vadiṃsu. So sabbe vandamāno vicari. So yāva piṭṭhiyā
 rujanappamāṇam⁷ vanditvā ekam pi attānam vandantaṃ⁸ adisvā „kin
 nu kho maṃ vandantaṃ n’ atthīti“ pucchi. Sākiyā „tāta kaniṭṭha- 10
 kumārā janapadam gata“ ti vatvā⁹ tassa mahantaṃ sakkāram ka-
 riṃsu. So katipāham vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath’
 ekā dāsī tena¹⁰ santhāgāre nisinnaphalakaṃ „idaṃ Vāsabhakhattiyādā-
 siyā puttassa nisinnaphalakaṃ“ ti akkositvā khīrodakena dhovi.
 Eko puriso attano āvudham pamussitvā¹¹ nivatto taṃ gaṇhanto Vi- 15
 ḍḍabhabhakumārassa akkosanasaddam sutvā taṃ antaram pucchitvā¹²
 „Vāsabhakhattiyā dāsiyā kucchimim Mahānāmasakkassa jātā¹³“ ti nātvā
 gantvā balakāyassa¹⁴ kathesi. „Vāsabhakhattiyā kira dāsiya dhītā“
 ti mahākolāhalaṃ ahoṣi. Kumāro taṃ sutvā „ete tāva¹⁵ mama nisinna-
 phalakaṃ khīrodakena dhovantu, aḥam pana rāje patiṭṭhitakāle ete- 20
 sam galalohitaṃ gahetvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmīti“ cittaṃ
 ṭhapesi. Tasmim Sāvattim¹⁶ gate amaccā sabbaṃ pavattim rañño
 ārocesum. Rājā¹⁷ „mayham dāsīdhītaṃ adamsū“ ti Sākiyānam
 kujjhītvā¹⁸ Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāram¹⁹ pac-
 chinditvā²⁰ dāsādāsīhi laddhabbamattakam²¹ eva dāpesi. Tato kati- 25
 pābaccayena Satthā rājanivesanaṃ gantvā²² nisīdi. Rājā āgantvā²³
 vanditvā „bhante tumhākaṃ kira nātakehi dāsīdhītā mayham dinnā,
 ten’ assā aḥam saputtāya²⁴ parihāram accchinditvā dāsādāsīhi laddhabba-
 mattakam²⁵ eva dāpesin“ ti āha. Satthā „ayuttaṃ mahārāja Sāki-

¹ Ck^s māssu-, Bā sāmīno kiñci antara mā. ² Bā sakkonti. ³ Bā -re kumārīke
⁴ Bā -de. ⁵ Bā piṭāmahā. ⁶ Bā ruccamāno. ⁷ Ck^s -tā, Bā vandanaṃ. ⁸ Bā
 omits va-. ⁹ Ck^s te, Bā tene. ¹⁰ Ck^s pammū-, Bā pamussitvā. ¹¹ vārena nik-
 khami --- pucchitvā wantin in C^s. ¹² Bā dhītā. ¹³ Bā phalaṃ, C^s phala
 yassa, yassa being crossed out. ¹⁴ Ck^s ettova. ¹⁵ Ck^s -iyam, Bā -i. ¹⁶ Bā
 adds sabbe. ¹⁷ Bā kucchitvā. ¹⁸ Ck^s dinnam corr. to dinna. ¹⁹ Bā accchi-
²⁰ Bā laddhampparihāramattam. ²¹ Bā āg-. ²² Bā satthāram in the place of
 āg-. ²³ Ck^s tenassa āham supu-, C^s tassā āham supu- corr. to tenassā āham
 sapu-. ²⁴ Bā laddhabbaparihāyamattam, Ck^s laddhabbamattakam.

- yehi kataṃ, dadantehi nāma samajātikā dātabbā, assa¹ taṃ² pana mahārāja vadāmi³: Vāsabhakkhattiyā rājadhitā⁴ khattiyarañño⁵ gehe abhisekaṃ labhi⁶, Viḍūḍabho ti khattiyarājānam eva paṭicca jāto, 'mātigottam'⁷ nāma kiṃ karissati, pitigottam⁸ eva pamāṇan⁹ ti porā-
- 5 nakapaṇḍitā dalidditthiyā kaṭṭhahārikāya⁹ aggamaheṣiṭṭhānaṃ adāmsu, tassā ca kucchismiṃ¹⁰ jātakumāro dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā¹¹ rajjāṃ patvā Kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto¹² ti vatvā¹² Kaṭṭhahāri-jātakam¹³ kathesi. Rājā¹⁴ dhammakatham sutvā 'pitigottam'¹⁴ eva kira pamāṇan¹⁵ ti tussitvā mātāputtānaṃ pakatiparihāraṃ eva dāpesi.
- 10 Rañño pana Bandhulo¹⁵ nāma senāpati Mallikam¹⁶ nāma attano bha-riyam vaṃjham¹⁷ „tava kulagharam eva gacchā¹⁸.. 'ti Kusināraṃ eva pesesi. Sā¹⁹ „Satthāraṃ disvā gacchissāmīti²⁰ Jetavanam pavi-sitvā Tathāgataṃ vanditvā ekamante²⁰ ṭhitā²¹ „khaṃ gacchasi²² ca puṭṭhā²³ „sāmiko me bhante kulagharam pesesi²⁴ ti vatvā „kasmā²⁵ ti
- 15 vutte²⁶ „vaṃjhā aputtikā²⁷ ti²⁸ bhante²⁹ ti vatvā Satthārā³⁰ „yadi evaṃ gamanakiccaṃ n' atthi, nivattā³¹ ti vuttā³² tuṭṭhā³³ Satthāraṃ van-ditvā nivesanam eva³⁴ agamāsi³⁵ „kasmā nivattāsīti³⁶ ca puṭṭhā Dasabalena nivattit³⁷ amhi sāmīti³⁸ āha. Senāpati „diṭṭhaṃ bha-vissati Tathāgatena kāraṇaṃ³⁹ ti āha. Sā nacirass⁴⁰ eva gabbhaṃ
- 20 labhitvā⁴¹ uppannadohala⁴² „dohaḷo me uppanno⁴³ ti ārocesi. „Kiṃ-dohaḷo⁴⁴ ti. „Vesālīnagare⁴⁵ gaṇarājakulānaṃ⁴⁶ abhisekamaṅgalapokkha-raṇiṃ otaritvā nahatvā pāṇiyam pātukāṃ⁴⁷ amhi⁴⁸ sāmīti⁴⁹. Senāpati „sādhū⁵⁰ 'ti vatvā sahaṣsatthāmaṃ dhanuṃ gahe tvā taṃ rathaṃ āro-petvā Sāvattthito nikkhamitvā rathaṃ vāhento⁵¹ Vesālīm⁵² pāvisi.
- 25 Tasmiṃ ca kāle Kosalarañño⁵³ Bandhulaseṇāpatinā saddhiṃ ekā-cariyakule ugghahitasippo Mahāli nāma Licchavi andho Licchavīnaṃ atthaṃ⁵⁴ dhammaṃ ca anusāsanto dvārasamīpe yeva vasati⁵⁵, so ra-thassa ummāre paṭighātāṃ⁵⁶ sutvā „Bandhulamallassa rathavāhana-

¹ Bā ayaṃ. ² Bā omits taṃ. ³ Bā dāsi in the place of va-. ⁴ Cks khatti-yarā-. ⁵ Bā -yassara-. ⁶ Bā -kampattā. ⁷ Bā mātu-. ⁸ Bā pitu-. ⁹ Bā -yampi. ¹⁰ Bā -imhi. ¹¹ Ck -yaṃ. ¹² Bā omits vatvā. ¹³ Ck -rikajā-, Bā kaṭṭhavāhanarājā-, cfr. J. I, p. 133. ¹⁴ Bā adds satthu. ¹⁵ Bā bandhuphalo. ¹⁶ Ck Bā -kā. ¹⁷ Bā vajjhā, Ck vandhaṃ corr. to vaṃjham. ¹⁸ Bā -āhi. ¹⁹ Bā adds ca. ²⁰ Bā -taṃ. ²¹ Bā -ā. ²² Bā omits ti. ²³ Bā adds sā. ²⁴ Bā adds hattā. ²⁵ Bā adds puna. ²⁶ Bā āg-. ²⁷ Bā adds vuttā. ²⁸ Bā omits sāmī. ²⁹ Bā patila-. ³⁰ Bā -liyaṇa-. ³¹ Ck narā-, Ck gaṇarā- corr. to gaṇarā-. Bā licchavirā-. ³² Bā pivitukāmāhi. ³³ Bā omits sāmī. ³⁴ Bā pārento. ³⁵ Cks -liyaṃ, Bā -li-. ³⁶ Cks -ññā ca. ³⁷ Bā -ñca. ³⁸ Bā vasi. ³⁹ Bā paṭighatanāṃ saddhiṃ.

saddo¹, ajja Licchavīnaṃ bhayaṃ uppajjissatīti² āha. Pokkharāṇiyā anto ca bahi ca ārakkho balavā³, upari lohajālaṃ patthaṭṭam⁴, sa-
 kunānam pi okāso n' atthi. Senāpati pana rathā otaritvā ārakkhike
 khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṃ chinditvā antopokkharāṇiyam⁵
 bhariyam⁶ nahāpetvā pāyetvā sayam pi nahātvā Mallikaṃ ratham āro- 5
 petvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen⁷ eva pāyāsi. Ārakkhikā
 gantvā Licchavīnaṃ ārocesum. Licchavirājāno⁸ kujjhivā pañcasatā
 pañca rathasatāni āruya „Bandhulamallaṃ gaṇhissamā“ ti nikkha-
 mimsu. Tam pavattim Mahāliṃ ārocesum. Mahāli „mā gamittha,
 so hi vo sabbe ghātessatīti“ āha. Te pi „mayam gamissāma yevā“ 10
 ti vadimsu. „Tena hi cakkassa yāva nābhito pavitṭhaṭṭhānam⁹ disvā
 nivatteyyātha. tato anivattantā purato asanisaddam viya suñissatha,
 tamhā¹⁰ ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṃ rathadhure¹¹
 chiddam passissatha“ ti. tamhā ṭhānā nivatteyyāth¹² eva¹³, parato¹⁴ mā
 gamitthā¹⁵ ti. Te tassa vacanena anivattitvā¹⁶ anubandhimsu yeva. 15
 Mallikā¹⁷ disvā „rathā sāmi paññāyantīti“ āha. „Tena¹⁸ hi ekasseva
 rathassa¹⁹ paññāyanakāle²⁰ āroceyyāsīti“. Sā yadā sabbe eko viya hutvā
 paññāyimsu tadā „ekam eva sāmi rathasīsam paññāyatīti“ āha. Bandhulo
 „tena hi imā rasmiyo gaṇhā²¹“ ti tassā rasmiyo datvā²² rathe ṭhito²³
 dhanum āropesi. Rathacakkaṃ yāva nābhito paṭhavim pāvisi, Licchavi²⁴ 20
 gantvā tam ṭhānam disvāpi na nivattimsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyam
 poṭhesi²⁵, asanisaddo viya ahosi, tato²⁶ pi na nivattimsu, anubandhantā
 gacchant²⁷ eva. Bandhulo rathe ṭhitako va ekaṃ saram khipi, so
 pañcannam rathasatānam rathasīsam²⁸ chiddam katvā pañca rājasatāni²⁹
 parikarabandhaṭṭhāne³⁰ vinivijjhivā paṭhavim pāvisi. Te attano 25
 viddhabhāvaṃ ajānitvā „tiṭṭha re tiṭṭha re“ ti vadantā anubandhimsu
 yeva. Bandhulo ratham ṭhapetvā „tumhe matakā, matakahe saddhim
 mayham yuddham nāma n' atthīti“ āha. „Matakā³¹ nāma amhādisā³²
 hontīti³³“. „Tena hi sabbapurimassa³⁴ parikaram³⁵ mocethā“ ti³⁶.

¹ Bā adds eso. ² Bā ārakkhaṃ thapetvā in the place of ā. b. ³ Bā upattha-
 tam. ⁴ Cks -nim. ⁵ Bā adds otaritvā. ⁶ Bā te lic-. ⁷ Bā ghaṭayissatīti. ⁸
 Bā pathavipavitṭhāṇāni. ⁹ Bā tasmā. ¹⁰ Bā -resu. ¹¹ Cks passissa. ¹²
 Bā -yyātha. ¹³ Bā -u-. ¹⁴ Bā adds tam. ¹⁵ Bā adds ratham. ¹⁶ Bā ban-
 dhulotena. ¹⁷ Bā ekassa rathassa viya. ¹⁸ Bā adds mama. ¹⁹ Bā -āhi. ²⁰
 Bā adds so. ²¹ Bā adds va. ²² Cks -vi, Bā -vino. ²³ Bā potesi so. ²⁴ Bā
 te tato. ²⁵ so all three MSS., Dh. -sīse. ²⁶ Bā -nam. ²⁷ Bā parikkhāra-
 bandhana-. ²⁸ Bā te ma-. ²⁹ Bā -so na ve. ³⁰ Bā adds vadimsu. ³¹ Cks
 sabbe-, Bā sabbapacchimassa. ³² Bā -kkhāram. ³³ Bā adds āha.

Te mocayimsu. So muttamatte¹ yeva maritvā patito. Atha ne „sabbe pi tumhe evarūpā², attano gharāni gantvā saṁvidhātabbhaṁ saṁvidahitvā puttadāraṁ³ anusāsītva sannāhaṁ mocethā“⁴ 'ti āha. Te tathā katvā sabbe⁵ jīvitakkhayaṁ pattā. Bandhulo pi⁶ Mallikāṁ
 5 Sāvattiṁ⁷ ānesi. Sā soḷasakkhattuṁ yamake⁸ putte vijāyi, sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesuṁ, sabbasippe⁹ nipphattiṁ pāpuṁsu, ekekassa¹⁰ purisasahassaparivāro ahosi, pitarā saddhiṁ rājanivesanaṁ gacchantehi te¹¹ eva rājaṅgaṇaṁ paripūri. Ath' ekadivasaṁ vinicchaye kūṭattaparājita¹² manussā Bandhulaṁ āgacchantaṁ disvā mahāviraṇaṁ
 10 viravanta¹³ vinicchayaṁaccānaṁ¹⁴ kūṭattakāraṇaṁ tassa ārocesuṁ. So¹⁵ vinicchayaṁ gantvā¹⁶ attāṁ tīretvā¹⁷ sāmikam eva sāmikam¹⁸ akāsi. Mahājāno mahāsaddena sādhuakāraṇaṁ pavattesi. Rājā „kim idan“ ti pucchitvā tam atthaṁ sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā Bandhulass' eva vinicchayaṁ niyyādesi, so tato paṭṭhāya
 15 sammā vinicchini¹⁹. Tato²⁰ porāṇakavinicchayikā²¹ laṅgaṁ alabhanta appalābhā hutvā Bandhulaṁ²² „rājāṁ patthetīti“ rājakule paribhin-diṁsu. Rājā tesam²³ kathaṁ gahetvā cittaṁ niggaheṭuṁ nāsakkhi. „Imasmiṁ²⁴ idh' eva ghāṭiyamāne²⁵ garahā²⁶ uppajjissatīti“ puna cintetvā payuttapurisehi paccantaṁ paharāpetvā²⁷ Bandhulaṁ pakkosā-
 20 petvā „paccanto kira kupito²⁸, tava puttehi saddhiṁ gantvā²⁹ core gaṇhā³⁰“ ti pahinivā³¹ „etth' ev' assa³² dvattiṁsāya puttehi saddhiṁ sīsaṁ chinditvā āharathā“³³ 'ti tena³⁴ saddhiṁ aññe pi samatthe mahā-yodhe pesesi. Tasmiṁ paccantaṁ gacchante yeva „senāpati kira āgacchatīti“³⁵ payuttakacorā palāyimsu. So tam padesaṁ āvāsā-
 25 petvā janapadaṁ santappetvā nivatti. Ath' assa nagarato avidū-ṛaṭṭhāne³⁶ te yodhā saddhiṁ puttehi³⁷ sīsaṁ chindimsu. Tam divasaṁ Mallikāya pañcāhi bhikkhusatehi saddhiṁ dve aggasāvakaṁ nimantitā honti. Ath' assā pubbaṇhe³⁸ yeva³⁹ „sāmikassa te⁴⁰ saddhiṁ puttehi sīsaṁ chinnaṁ⁴¹“ ti⁴² paṇṇaṁ āharitvā adāmsu. Sā tam pavattiṁ

¹ Bā -ā. ² Bā adds matakā yeva. ³ Bā -re. ⁴ Bā adds pi. ⁵ Bā omits pi. ⁶ Cks -iyaṁ, Bā -i. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā sabbe. ⁹ Bā -āpi. ¹⁰ Cks kūṭattaṁ-. ¹¹ Bā mahāviraṇaṁ ravanta. ¹² Bā -yaam-. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā adds taṁ. ¹⁵ Bā vicāretvā. ¹⁶ Bā adds asāmikameva asāmikaṁ. ¹⁷ Bā vinicchindi. ¹⁸ Bā adds te. ¹⁹ Bā -yakāmaccā. ²⁰ Bā -lo. ²¹ Bā tato rājā taṁ. ²² Bā ime. ²³ Ck Bā no. ²⁴ Bā adds me. ²⁵ Ck -hā-, Bā adds te palāpetvā nivattakāle antarāmagge puttehi sandiṁ māretuṁ vaṭṭatīti. ²⁶ Bā kuppi-. ²⁷ Bā -āhi. ²⁸ all three MSS. -ni-. ²⁹ Bā tatthevassa. ³⁰ Bā tehi. ³¹ Bā adds sutvā. ³² Bā -re thā. ³³ Bā pu- sa-, ³⁴ Bā -hasamaye. ³⁵ Bā omits yeva. ³⁶ Ck tehi, Cs ne. ³⁷ Bā chindisū. ³⁸ Bā adds idan.

ūatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ ucchaṅge katvā bhikkhusaṅgham
 eva paricari¹. Ath² assā paricārikā³ bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā
 sappicātiṃ āharantā⁴ therānaṃ purato cātiṃ bhindimsu. Dhamma-
 senāpati⁵ „bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintetabban“ ti āha. Sā
 ucchaṅgato paṇṇaṃ nīharitvā „dvattiṃsāya puttehi saddhiṃ pitu sīsaṃ
 chinnan“ ti me imaṃ⁶ paṇṇaṃ āharimsu, ahaṃ⁷ idaṃ sutvāpi na cin-
 temi. sappicātiyā bhinnāya kiṃ cintessāmi bhante“ ti āha. Dhamma-
 senāpati „animittam anaññātan“⁸ ti ādīni vatvā utthāyāsanaṃ dhammaṃ
 desetvā⁹ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattiṃsa suṇisāyo¹⁰ pakkosāpetvā
 „tumhākaṃ sāmikā niraparādhā attano purimakammaphalaṃ labhimsu,
 tumhe mā socittha“¹¹, rañño pi¹² upari manopadosaṃ mā karitthā“ ti
 ovadi. Rañño carapurisā naṃ¹³ katham sutvā gantvā¹⁴ tesāṃ niddo-
 sabhāvaṃ rañño kathesuṃ¹⁵. Rājā saṃvegappatto tassā nivesanaṃ
 gantvā¹⁶ Mallikaṃ ca suṇisāyo c’ assā khamāpetvā Mallikāya varam
 adāsi. Sā „gahito me hotū“ ti vatvā tasmiṃ gate¹⁷ matakabhattaṃ
 datvā nahātvā rājānaṃ upasaṃkanitvā „deva tumhehi me varo dinno,
 mayhaṃ ca aṇṇen’ attho n’ atthi, dvattiṃsāya¹⁸ ca me suṇisānaṃ
 mamaṃ ca kulagharagamaṇaṃ¹⁹ anujānāthā²⁰“ ti āha. Rājā saṃ-
 paṭicchhi. Sā dvattiṃsa suṇisāyo²¹ sakasakakulaṃ²² pesetvā sayāṃ
 Kusināraṇagare attano kulagharaṃ agamāsi. Rājāpi Bandhulasenā-
 patino bhāgiṇeyyassa Dīghakārāyaṇassa nāma senāpatiṭṭhānaṃ adāsi.
 So pana „mātulo²³ imiṇā mārīto“ ti rañño otāraṃ gavesako carati²⁴.
 Rājā²⁵ niraparādhassa Bandhulassa mārītakālato paṭṭhāya vipaṭṭisārī
 hutvā cittassādaṃ na labhati, rajjasukhaṃ²⁶ nānubhoti. Tadā Satthā
 Sakyānaṃ²⁷ Uḷumpaṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā²⁸
 tattha gantvā āramato avidūre khandhāvāraṃ nivesetvā²⁹ mandena³⁰
 parivārena „Satthāraṃ vandissāmi³¹“ viharāṃ gantvā pañca rāja-
 kakudhabhaṇḍāni Kārāyaṇassa³² datvā ekako va gandhakuṭiṃ pāvisi.
 Sabbhaṃ Dhammacetiyasutta-niyāmen’ eva veditabbaṃ. Tasmiṃ gandha-
 kuṭiṃ pavitṭhe Kārāyaṇa³³ tāni³⁴ rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā³⁵ 80

¹ Ck -vari, Cs Bā -visi. ² Bā -kāyo. ³ Bā -tiyo. ⁴ Bā adds upāika. ⁵ Bā idam.
⁶ Bā ahaṃca. ⁷ Suttanipāta v. 574. ⁸ Cs -nto, Bā omits dh. de-. ⁹ Cks -sā. ¹⁰
 Bā adds mā paridevittha. ¹¹ Bā omits pi. ¹² Bā taṃ. ¹³ Bā omits ga-. ¹⁴
 Bā kathayimsu. ¹⁵ Cks āg-. ¹⁶ Bā adds tesāṃ. ¹⁷ Cks -sā. ¹⁸ Cks -raṇiga-.
¹⁹ Cks -nathā. ²⁰ Bā -sāya suṇisāyānaṃ. ²¹ Cks sakyakulaṃ. ²² Bā adds me.
²³ Bā okāsaṃ vesanto vica-. ²⁴ Bā adds pi; sā dvattiṃsa - - - rāja wanting in
 Cs. ²⁵ Bā adds ca. ²⁶ Bā sākiyā-. ²⁷ Bā nivā-. ²⁸ Bā mahantena. ²⁹ Bā
 Bā -māti. ³⁰ Bā dīghakā-. ³¹ Bā adds pañca.

- Vidūḍabhaṃ rājānaṃ katvā raṇṇo ekaṃ assaṃ ekaṃ c' upatthāna-kārikaṃ¹ mātugāmaṃ nivattetvā² Sāvattthim³ agamāsi. Rājā Satthāraṃ saddhim piyakathaṃ kathetvā nikkhamanto senaṃ adisvā taṃ mātugāmaṃ pucchitvā taṃ pavattim sutvā bhāgineyyaṃ ādāya gantvā⁴
- 5 „Vidūḍabhaṃ gahessāmīti⁵“ Rajagahanagaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pihitesu⁶ nagaraṃ patvā⁷ ekissā sālāya nipajjitvā vātātapakilanto rattibhāge tatth' eva kālam akāsi. Vibhātāya rattiyā „deva Kosalanarindo⁸ anātho⁹ jāto“ ti vilapantiyā tassā itthiyā saddaṃ sutvā raṇṇo ārocesum. So mātulassa mahantena sakkārena sarīra-
- 10 kiccaṃ kāresi. Vidūḍabho pi rajjaṃ labhitvā taṃ veraṃ saritvā „sabbe pi Sākiye māressāmīti¹⁰“ mahatiyā senāya nikkhami. Taṃ divasaṃ S. paccūsakāle¹¹ lokam olokento¹² nātisaṅghassa vināsaṃ disvā „nātisaṅghaṃ kātum vaṭṭatīti“ cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā piṇḍapāpapaṭikkanto gandhakuṭiyaṃ sihaseyyaṃ kappetvā
- 15 sāyaṇhasamaye ākāseṇa gantvā¹³ Kapilavatthusāmaṇte ekasmiṃ kabharacchāye rukkhamaṇe nisīdi. Tato avidūre Vidūḍabhassa rajjasimāya mahanto sandacchāyo¹⁴ nigrodharukkho atthi. Vidūḍabho Satthāraṃ¹⁵ disvā upasaṃkamitvā vanditvā¹⁶ „bhante kimkāraṇā evarūpāya unḥavelāya imasmiṃ kabharacchāye rukkhamaṇe nisīdittha¹⁷, etasmiṃ
- 20 sandacchāye¹⁸ nigrodhamūle nisīdatha bhante“ ti vatvā „hotu mahārāja, nātakānaṃ chāyā nāma sītālā“ ti vutte „nātakānaṃ rakkhaṇatthāya S. āgato bhavissatīti“ cintetvā Satthāraṃ vanditvā nivattitvā Sāvattthim eva paccāgami. Satthāpi uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth' eva
- 25 Satthāraṃ passitvā puna nivatti, tatiyavāre¹⁹ nikkhamitvā tatth' eva Satthāraṃ passitvā nivatti, catutthavāre pana tasmim nikkhante S.²⁰ Sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesaṃ nadiyaṃ visapakkhepana-pāpakammaṃ²¹ appaṭibāhiyabhāvaṃ ātvā catutthavāraṃ na agamāsi²². Vidūḍabharājā khīrapāyake dārake²³ ādim katvā sabbe Sā-
- 30 kiye ghātetvā galalohitena phalakaṃ²⁴ dhovitvā paccāgamāsi²⁵. Satthari pana tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadivase piṇḍāya

¹ Bā ca upa-. ² Bā nivattāpetvā; viharāṃ - - - nivattetvā wanting in C⁸. ³ Bā -i, C⁸ -iyaṃ. ⁴ C⁸ āg-. ⁵ Bā adds so. ⁶ Bā pidahi-. ⁷ Bā paviyituma-sakkonto in the place of patvā. ⁸ Bā -rindaṃ idāni ⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā -māti. ¹¹ Bā -samaye. ¹² Bā vo-. ¹³ Bā -nāgantvā. ¹⁴ Bā sitacchāyo. ¹⁵ sarīra-kiccaṃ - - - satthāraṃ wanting in C⁸. ¹⁶ Bā omits va-. ¹⁷ Bā -datha. ¹⁸ Bā sitacāye. ¹⁹ C⁸ adds pi. ²⁰ dosaṃ - - - satthā wanting in Bā. ²¹ Bā -kkhip-. ²² Bā nāg-. ²³ Bā nirahaṇake, omitting dārake. ²⁴ Bā nisinnapha-. ²⁵ Bā -mi.

caritvā¹ niṭṭhāpitabhattakicee² gandhakuṭiyaṃ³ vissamante⁴ disāhi⁵ sannipatitā⁶ bhikkhū⁷ dhammasabhāyaṃ⁸ nisīditvā⁹ „āvuso S. attānaṃ¹⁰ dassetvā¹¹ rājānaṃ¹² nivattetvā¹³ nātake¹⁴ maraṇabhaya¹⁵ mocesi, evaṃ¹⁶ nātakānaṃ¹⁷ atthacarako¹⁸ S.“ ti Bhagavato¹⁹ guṇakathaṃ²⁰ kathesuṃ²¹. S. āgantvā²² „kāya²³ nu²⁴ ttha²⁵ bhikkhave²⁶ etarahi²⁷ kathāya²⁸ sannisinnā²⁹“ ti pucchitvā³⁰ 5 „imāya³¹ nāmā³²“ ti³³ vutte „na³⁴ bhikkhave³⁵ Tathāgato³⁶ idān³⁷“ eva³⁸ nātakānaṃ³⁹ atthaṃ⁴⁰ carati, pubbe⁴¹ pi⁴² cari⁴³“ yevā⁴⁴ ti⁴⁵ vatvā⁴⁶ a. ā. :

A. B. Brahmadatto¹ dasarājadhamme² akopetvā³ dhammena⁴ rajjaṃ⁵ kārento⁶ ekadivasaṃ⁷ cintesi: „Jambudīpatale⁸ rājāno⁹ bahutthambhesu¹⁰ pāsādesu¹¹ vasanti, tasmā¹² bahūhi¹³ tha- 10 bhehi¹⁴ pāsādakaraṇaṃ¹⁵ nāma¹⁶ anacchariyaṃ¹⁷, yaṃ¹⁸ nūnāhaṃ¹⁹ ekatthambhakaṃ²⁰ pāsādaṃ²¹ kareyyaṃ²², sabbarājūnaṃ²³ aggarājā²⁴ bhavissāmīti²⁵“ so²⁶ vaddhakī²⁷ pakkosāpetvā²⁸ „mayhaṃ²⁹ sobhaggappattaṃ³⁰ ekatthambhakaṃ³¹ pāsādaṃ³² karothā³³“ ti³⁴ āha. Te³⁵ „sādhū³⁶“ ti³⁷ sampaticchitvā³⁸ araṇṇaṃ³⁹ pavisitvā⁴⁰ ujū⁴¹ ma- 15 hante⁴² ekatthambhakapāsādārahe⁴³ bahurukkhe⁴⁴ disvā⁴⁵ „ime⁴⁶ rukkhā⁴⁷ santi, maggo⁴⁸ pana⁴⁹ visamo⁵⁰, na⁵¹ sakkā⁵² otāretuṃ⁵³, raṇṇo⁵⁴ ācikkhissāmā⁵⁵“ ti⁵⁶ cintetvā⁵⁷ tathā⁵⁸ akaṃsu⁵⁹. Rājā⁶⁰ „yena⁶¹ kenaci⁶² upāyena⁶³ saṇikaṃ⁶⁴ otārethā⁶⁵“ ti⁶⁶ vatvā⁶⁷ „deva⁶⁸“ kenaci⁶⁹ pi⁷⁰ upāyena⁷¹ na⁷² sakkā⁷³ ti⁷⁴ vutte „tena⁷⁵ hi⁷⁶ mama⁷⁷ uyyāne⁷⁸ ekaṃ⁷⁹ ruk- 20 khaṃ⁸⁰ upadhārethā⁸¹“ ti⁸² āha. Vadḍhakī⁸³ uyyānaṃ⁸⁴ gantvā⁸⁵ ekaṃ⁸⁶ sujātaṃ⁸⁷ ujukaṃ⁸⁸ gāmaṇigamaṇijitaṃ⁸⁹ rājakulato⁹⁰ pi⁹¹ laddha- balikammaṃ⁹² maṅgalasālarukkhāṃ⁹³ disvā⁹⁴ raṇṇo⁹⁵ santikaṃ⁹⁶ gantvā⁹⁷ tam⁹⁸ atthaṃ⁹⁹ ārocesuṃ¹⁰⁰. Rājā¹⁰¹ „uyyāne¹⁰² rukkho¹⁰³ nāma¹⁰⁴ mama¹⁰⁵ paṭiladdho¹⁰⁶, gacchatha¹⁰⁷, naṃ¹⁰⁸ chindathā¹⁰⁹“ ti¹¹⁰ āha. Te 25 „sādhū¹¹¹“ ti¹¹² sampaticchitvā¹¹³ gandhamālādīhatthā¹¹⁴ uyyānaṃ¹¹⁵ gantvā¹¹⁶ rukke¹¹⁷ gandhapañcaṅgulaṃ¹¹⁸ datvā¹¹⁹ suttena¹²⁰ parikkhipitvā¹²¹ pupphakaṇṇikaṃ¹²² bandhitvā¹²³ dīpaṃ¹²⁴ jāletvā¹²⁵ balikammaṃ¹²⁶ katvā¹²⁷

¹ Bā pavisante. ² Bā disādhīhi. ³ Bā nivattapetvā. ⁴ Ck -rato, Bā atthāyacaro.

⁵ Bā kathayimisu. ⁶ Bā acari. ⁷ Bā -mañ. ⁸ Bā karonto. ⁹ Ck -kāraṇaṃ.

¹⁰ Ck kareyya, Ck kareyyaṃ. ¹¹ Cks sabbāhi. ¹² Bā -kiñ. ¹³ Bā -ka. ¹⁴ Bā

omits ar- pa-. ¹⁵ Cks sakkoma tañ idha. ¹⁶ Bā omits yena. ¹⁷ Bā adds yena.

¹⁸ Bā omits su-. ¹⁹ Bā -lā-. ²⁰ Cks -aṃ. ²¹ Bā adds so ²² Bā tañ. ²³

Bā -likāhi.

„ito sattame divase āgantvā rukkhaṃ chindissāma, rājā che-
dāpeti¹, imasmiṃ rukke nibbattadevatā² aññattha gacchantu³,
amhākaṃ doso n' atthīti⁴“ sāvesuṃ. Atha tasmiṃ nibbatto
devaputto taṃ vacanaṃ sutvā „nissamsayaṃ ime vaḍḍhaki
5 imaṃ rukkhaṃ chindissanti, vimānaṃ me nāsessanti⁵, vimāna-
pariyantikam eva kho pana mayhaṃ jīvitam, imaṃ ca rukkhaṃ
parivāretvāpi⁶ ṭhitesu⁷ taruṇasālarukkhesu⁸ nibbattānaṃ mama
ñātidevatānaṃ pi bahūni vimānāni nassissanti⁹, na kho pana
maṃ tathā⁹ attano vināso bādhati yathā¹⁰ ñātīnaṃ, tasmā
10 tesam¹¹ mayā jīvitadānaṃ¹² dātum vaṭṭatīti¹³“ cintetvā aḍḍha-
rattasamaye dibbālaṃkārapatimaṇḍito rañño sirigabbhaṃ pavi-
sitvā sakalagabbhaṃ ekobhāsaṃ katvā ussīsakapasse rodamaṇo
aṭṭhāsi. Rājā taṃ disvā bhītatasito tena saddhiṃ sallapanto
paṭhamam gātham āha:

- 15 1. Kā tvam uddhehi vatthehi¹⁴ aghe vehāsayaṃ ṭhitā,
kena ty-assūni vattanti, kuto taṃ bhayaṃ āgatan ti. 1.

Tattha kā ti yakkhanāgasupannasakkādisu¹⁴ kā¹⁵ nāma tvaṃ ti pucchati,
vatthehi¹⁴ vacanamattam etaṃ¹⁶, sabbe pi pana dibbālaṃkāre¹⁷ sandhāy'
evam¹⁸ āha, aghe ti appaṭighe ākāse, vehāsayaṃ ti tass' eva vevacanam,
20 kena tyassunīti¹⁹ kena kāraṇena tava assūni pavattanti²⁰, kuto ti ñātivyo-
gadhanavināśūdim²¹ kiṃ nissāya tava bhayaṃ āgatan ti pucchati.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

2. Tav' eva deva vijite Bhaddasālo ti maṃ vidū
saṭṭhiṃ vassasahassāni tiṭṭhato pūjitassa me. 2.
25 3. Kārayantā nagarāni agāre ca disampati
vividhe cāpi pāsāde na man te accamaññisuṃ²²,
yath' eva man te pūjesuṃ tath' eva tvam pi pūjayā 'ti. 3.

¹ Bā chindāpesi. ² Bā -ttā-. ³ Bā -atu. ⁴ Bā nassissatīti. ⁵ Bā omits pi.
⁶ Cks ṭhi-. ⁷ Bā -lā-. ⁸ Bā adds vimānapariyantikameva mama ñātīnaṃ
devatānaṃ jīvitam. ⁹ Bā yathā. ¹⁰ Bā tathā. ¹¹ Bā nesaṃ. ¹² Bā -taṃ,
omitting dānaṃ. ¹³ Ck Bāf vatte-. ¹⁴ Cs -sakkā- corr. to -sakkhā-. ¹⁵ Cks
ko. ¹⁶ Bā evetaṃ. ¹⁷ Bā sabbehi pana vatthadib-. ¹⁸ Bā -ya, omitting evam.
¹⁹ Ck tthāssunīti, Cā ttāssunīti. ²⁰ Bā omits pa. ²¹ Cks -dī, Bā dinā. ²² Cks
te maṃ amaññisuṃ.

Tattha tiṭṭhato ti sakala-Bārāṇasi-nagarena c' eva¹ gāmanigamehi ca tayā² ca pūjitassa niecaṃ balikammaṃ ca sakkāraṃ ca labhantassa mayhaṃ imasmiṃ uyyāne³ tiṭṭhantassa ettako kālo⁴ gato ti dasseti, nagarānīti nagarapaṭisaṃkhārakammāni⁵, agāre ti bhūmigeḥāni⁶, disampatitī disānaṃ paṭi mahārāja⁷, na⁸ mante ti te nagarapaṭisaṃkhārakaraṇādīni⁹ karontā¹⁰ 5 imasmiṃ nagare porāṇakarājāno maṃ nātimaññiṃsu nātikkamiṃsu na viheḥḥayīṃsu¹¹, mama nivāsaruḅḅhaṃ¹² chinditvā attano kammāni na karīṃsu, mayhaṃ pana sakkāraṃ eva karīṃsū 'ti avaca, yathevā 'ti tasmā¹³ yath' eva ne¹⁴ porāṇakarājāno maṃ pūjayiṃsu eko pi imaṃ ruḅḅhaṃ na chindāpesi, tvaṃ¹⁵ cāpi maṃ¹⁶ tath' eva pūjaya mā me ruḅḅhaṃ chedayīti. 10

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

1. Taṃ ca¹⁷ ahaṃ na passāmi thullam¹⁸ kāyena te dumaṃ, ārohapariṇāhena abhirūpo si¹⁹ jātiyā. 4.
5. Pāsādaṃ kārayissāmi ekatthambhaṃ manoramam, tattha taṃ upanessāmi, ciraṃ te yakkha jīvitaṃ ti. 5. 15

Tattha kāyena 'ti pamāṇena²⁰, idaṃ vuttaṃ hoti: tava pamāṇena²¹ taṃ²² viya thūlaṃ mahantaṃ ahaṃ aññaṃ dumaṃ na passāmi, tvaṃ ñeva pana ārohapariṇāhena sujātasamkhātātāya²³ susaṇṭhānaujubhāvappakārāya²⁴ jātiyā ca abhirūpo sobhaggappatto ekatthambhapāsādāraho ti, pāsādaṃ ti tasmā taṃ chedāpetvā²⁵ ahaṃ pāsādaṃ kāreṇessāmi²⁶ eva, tattha taṃ ti taṃ paṇāhaṃ 20 samma devarāja²⁷ tattha pāsāde upanessāmi²⁸ vasāpeṇessāmi, so²⁹ tvaṃ mayā saddhiṃ ekato vasanto aggagandhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṃ jivissasīti³⁰ nivāsanaṭṭhānābhāvena³¹ me vināso bhavissatīti mā cintesi³², ciraṃ te yakkha jīvitaṃ bhavissatīti.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

6. Evaṃ h' etaṃ³² udapādi sarīreṇa vinābhāvo puthuso maṃ vikantetvā khaṇḍaso avakantatha. 6.

¹ Ck veva. Cs vevā, Bā -rehideva. ² Bā tathā. ³ Bā adds manussānaṃ pūjitassa. ⁴ Bā adds va. ⁵ Ck -parisaṃbhāra-, Cs -parisaṃkhāra-, Bā -patisaṃkhāraṇa-. ⁶ Bā bhūmigeḥāni. ⁷ Bā -jā. ⁸ Bā naṃ. ⁹ Ck -patisaṃbhāra-, Bā nagarapaṭisaṃbhāraṇādīni. ¹⁰ Bā -to, Cks -ti. ¹¹ Bā viheṇesuṃ. ¹² Bā nivāsanaṇu-. ¹³ Bā kasmā. ¹⁴ Bā omits ne. ¹⁵ Cks tvaṃ. ¹⁶ Bā omits maṃ. ¹⁷ Bf tvaṃ vā, Bā kataṃ vā in the place of taṃca. ¹⁸ Bf tulaṃ, Bā tulaṃ. ¹⁹ Ck ti. ²⁰ Bā tava vimānena. ²¹ Bā vimānena. ²² Bā samānataṃ. ²³ Ck sujātātāsāni-, Cs sujāto saṃ-, Bā sujātasaṃkhātātāya. ²⁴ Bā samasaṇṭhānauju-. Cks susaṇṭhānaṃ-. ²⁵ Bā ekatthambhapāsādātāni chedā-, omitting raho ti pāsādanti tasmā. ²⁶ Ck Bā -jā. ²⁷ all three MSS. upani-. ²⁸ Bā omits so. ²⁹ Ck -sīti, Cs -ssasi, Bā jivassatīti. ³⁰ Ck -naṃbhāvena, Cs Bā -nabhāvena. ³¹ Bā -tāyi. ³² so Cks for cetaṃ? Bāf evaṃ cittaṃ.

7. Agge ca chetvā majjhe ca pacchā mūlaṃ vichindatha¹,
evaṃ me chiḍḍamānassa na dukkhaṃ² maraṇaṃ siyā ti. 7.

Tattha evaṃ hetuṃ³ udapādīti yadi evaṃ etaṃ cittaṃ tava uppannaṃ, sarīreṇa vinābhāvo ti yadi te mama sarīreṇa bhaddasālarukkheṇa saddhiṃ⁴
5 mama vinābhāvo patthito⁵, puthuso ti atha naṃ bahudhā⁶ vikanṭhitvā
ti⁷ chinditvā, khaṇḍaso ti⁸ khaṇḍākkhaṇḍaṃ⁹ katvā avakantatha, agge cā¹⁰
ti avakantantā¹¹ pana paṭhamāṃ agge¹² tato majjhe¹² chinditvā sabbapaccā
mūle chindatha, evaṃ hi me chiḍḍamānassa¹³ na dukkhaṃ maraṇaṃ bhaveyyā
ti yācāti.

10 Tato rājā dve gāthā abhāsi:

8. Hatthapādaṃ¹⁴ yathā chinde¹⁵ kaṇṇanāsaṃ ca jīvite
tato pacchā siro chinde¹⁵, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā. 8.
9. Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ¹⁶ bhaddasāla vanaspati,
kiṃ hetu kaṃ upādāya khaṇḍaso chinnaṃ¹⁷ icchasīti. 9.

15 Tattha hatthapādaṃ¹⁴ ti hatthe ca pāde ca, taṃ dukkhaṃ ti taṃ
evaṃ paṭipāṭiyā chiḍḍantassa¹⁸ corassa¹⁹ maraṇaṃ dukkhaṃ siyā, sukhaṃ
no²⁰ ti samma Bhaddasāla vajjhapattā²¹ corā²² sukheṇa maritukāmā sīsacche-
daṃ yācānti na²³ khaṇḍaso chedanāṃ, tvaṃ pana etaṃ²⁴ yācasi, tena taṃ
pucchāmi: sukhaṃ nu²⁵ khaṇḍaso chinnaṃ ti, kiṃ hetu ti khaṇḍaso²⁶ chin-
20 naṃ nāma na sukhaṃ, kāraṇaṇa paṇ' ettha bhavitaḍḍan ti taṃ pucchanto
evaṃ āha.

Ath' assa ācikkhanto Bhaddasālo dve gāthā abhāsi:

10. Yaṃ ca hetuṃ upādāya hetuṃ dhammūpasamhitaṃ²⁷
khaṇḍaso chinnaṃ icchāmi mahārāja suṇohi me: 10.
25 11. Nāti me sukhasamvaddhā²⁸ mama passe nivātajā
te pi 'haṃ²⁹ upahinseyyāṃ, paresaṃ assa dumocitaṃ³⁰ ti. 11.

¹ Ck vivin-, Bā mūlamhi chindatha. ² Cks dukkha. ³ Bā citta. ⁴ Bā sama. ⁵ C^s patthito. Bā patthihito. ⁶ Bā pahūdhā, Cks bahuvihā. ⁷ Cks omit ti. ⁸ Ck omits ti. ⁹ Cks khaṇḍa-. ¹⁰ Cks vā. ¹¹ Bā avakantentā ca. ¹² Bā -aṃ. ¹³ Bā -nāya. ¹⁴ Bāf -de. ¹⁵ Bāf -nne. ¹⁶ Ck jinnaṃ, C^s cinnāṃ. ¹⁷ Bā chindaṃ, Bf chinda. ¹⁸ Bāchindantassa. ¹⁹ Bā tassa. ²⁰ Bā dukkhaṃ in the place of no. ²¹ C^s -tto, Ck vajjappattā, Bā vajhappatto. ²² Bā te. ²³ C^s nā. ²⁴ Bā evaṃ. ²⁵ Bā sukhaṃdukkhaṃ, omitting nu. ²⁶ Cks -to. ²⁷ Ck sammūpasobhitaṃ, Bā dhammūpasamhitaṃ corr. to dhamma-. ²⁸ Bā -vaḍḍā. ²⁹ Cks ahaṃ. ³⁰ Cks -cinaṃ, Bā assumukhovitaṃ, Bf asukkhucitaṃ.

Tattha hetum dhammūpasamhitan¹ ti mahārāja yañ² hetusabhū-
vañ³ yuttam eva na hetupatirūpakañ⁴ hetum upādāya ārabha sandhāyāha
khaṇḍaso chinnañ icchāmi tañ⁵ ohitasoto sunāhīti⁶ attho, ñāti me ti mama
Bhaddasālarukkhaṣṣa chāyāya⁷ sukhasamvaddhā⁸ mama passe⁹ taruṇasāla-
rukkhesu¹⁰ nibbattā mayā katavūtaparittāpattā¹¹ nivātajā mama nūtakā deva- 5
sañghā atthi te¹² ahañ visālasākhaṇḍapaṇḍu mūle chinditvā patanto upahim-
seyyañ, sambhaggavimāne karonto vināseyyañ ti attho, paresaṇ assa duma-
citan¹³ ti evaṇ sante mayā tesāñ paresaṇ nātidevasaṇghānañ assa¹⁴ duk-
khañ ocitañ vaḍḍhitañ, na cāhañ¹⁵ tesāñ dukkhakāmo¹⁶, tasmā bhaddasālañ
khaṇḍaso chinnañ icchāmi¹⁷ ayañ ettha adhippāyo¹⁸.

10

Taṇ sutvā rājā „dhammiko vatāyañ devaputto, attano
vimānavināśato¹⁹ pi²⁰ nātīnañ vimānavināsañ²¹ na icchati,
ñātīnañ atthacariyañ carati²², abhayañ assa dassamīti“ tus-
sitvā osānagātham āha:

12. Cetabbarūpañ cetasi²³ bhaddasāla vanaspati,

15

hitakāmo si nātīnañ, abhayañ samma dadāmi te ti. 12.

Tattha cetabbarūpañ cetasi²⁴ nātīsu muducittatāya cinto cinte-
tabbayuttakam eva cintesi samma bhaddasāla²⁵ 'ti, chedassa rūpañ chedasi²⁶ pi
pātho, tass' attho: khaṇḍaso chinnañ icchanto chedetabbayuttakam eva chedesi²⁷,
abhayañ ti etasmiñ te sabbagūṇe²⁸ paṇḍitvā abhayañ dadāmi, na me pā- 20
sāden' attho, nāhañ tañ chedāpessāmi, gaccha nātisaṇghaparivuto sakkatagaru-
kato sukhañ jīvā²⁹ 'ti³⁰ āha.

Devarājā rañño dhammañ desetvā agamāsi. Rājā tass'
ovāde thatvā dānādīni puññāni katvā saggaḍḍhaṇḍaṇḍa³¹ pūresi.

So i. d. ā. „evaṇ bhikkhave pubbe pi Tathāgato nātattacariyañ 25
caratīti“ vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, taruṇasālesu nibbatta-
devatā Buddhaparisā, Bhaddasāladevarājā³² ahañ evā“ 'ti. Bhadda-
sāla-jātakaṇ.

¹ Bā dhammapa. ² Bā omits yañ. ³ Bā hetum sabhāva. ⁴ Bā adds tañ.
⁵ Bā ti. ⁶ Bā supohiti. ⁷ Bā chāya. ⁸ Bā -vaḍḍhā. ⁹ Bā adds ti. ¹⁰ Cā
-kkhe. ¹¹ Bā -natthā. ¹² Bā omits te. ¹³ Cā -citan, Bā assu mukho citan.
¹⁴ Bā assumukhañ. ¹⁵ Bā nevāhañ. ¹⁶ Cā dukkhakāmo. ¹⁷ Bā chindāpemitī.
¹⁸ Bā adds ti. ¹⁹ Cā Bā -sano. ²⁰ Bā -vināsañ icchati. ²¹ Bā vimānanāsañ.
²² Bā titi rājā. ²³ Bā cetayyarūpañ cetesi, Bā ceteyyarūpañ cetasi. ²⁴ Bā
dātho tattha ceṇḍeso chinnañ icchanno chedetabbayuttakameva chedesi. ²⁵ Bā
omits sabba. ²⁶ Bā jīvātīti. ²⁷ Bā saggaḍḍhaṇḍaṇḍa. ²⁸ Bā adds pana.

3. Samuddavāṇijajātaḥka.

Kasanti vapanti te janā ti. Idam S. J. v. Devadattassa pañcakulasatāni gahetvā niraye pavitṭhabbhāvaṃ¹ ā. k. So hi agga-sāvakesu parisam gahetvā pakkantesu sokaṃ sandhāretum asakkonto
 5 uṇhalohite² mukhato nikkhante³ balavarogapilīto⁴ Tathāgatassa guṇaṃ anussarivā „aham eva navamāse Tathāgatassa anattamaṃ cintesi, Satthu pana mayi pāpacittaṃ nāma n' atthi, asītimahātherānam pi mayi āghāto⁵ nāma n' atthi, mayā katakammena aham eva idāni anātho jāto, Satthā-rāpi 'mhi⁷ vissattho mahātherehi pi nātisetṭhena Rāhulatherena⁸ Sakya-
 10 rājakulehi⁹ pi¹⁰, gantvā Satthāraṃ khamāpessāmīti“ parisāya saññaṃ datvā attānaṃ mañcakena gāhāpetvā rattiṃ rattiṃ¹¹ gacchanto Kosala-nagaraṃ¹² sampāpuni. Anandatthero Satthu ārocesi „Devadatto kira bhante tumhākaṃ khamāpetum āgacchatīti“. „Ānanda Devadatto mama dassanaṃ na labhissatīti“. Atha tasmim Sāvatthinagaraṃ¹³ sampatte
 15 puna thero ārocesi. Bhagavāpi tath' eva avaca. Tassa Jetavanadvāre¹⁴ Jetavanapokkharaniṣamipani¹⁵ āgatassa pāpaṃ matthakaṃ pāpuṇi: sarīre dāho¹⁶ uppajji, nahātvā pāṇiyaṃ pivitukāmo hutvā „mañcakaṃ¹⁷ āvuso otāretha, pāṇiyaṃ pivissāmīti“ āha. Tassa otarivā¹⁸ bhūmiyaṃ tṭhapita-mattassa cittassāde¹⁹ aladdhe²⁰ yeva mahāpaṭhavī vivaraṃ adāsi, tāvad
 20 eva taṃ²¹ Avīcīto jālā²² vuṭṭhāya²⁴ parikkhipi²⁴. So „pāpakammaṃ me matthakaṃ pattan“ ti T-assa guṇaṃ²⁵ anussarivā „imehi atṭhīhi²⁶ taṃ aggapuggalaṃ (Dhp. p. 148.) devātidevaṃ naradammasārathīṃ²⁷ samantacakkhuṃ satapuññalakkaṇaṃ
 25 pāṇehi Buddhaṃ saraṇaṃ upemīti²⁸“ imāya gāthāya saraṇe²⁹ patiṭṭhahanto va³⁰ avīciparāyano ahosi³¹. Tassa pana pañca upatṭhākakulasatāni³² ahesum, tāni kulāni pi³³ tappakkhi-kāni³⁴ hutvā Dasabalaṃ akkositvā paribhāsivā Avīcimhi yeva nibbattiṃsu. Evaṃ so³⁵ pañca kulasatāni gaṇhitvā Avīcimhi patiṭṭhito³⁶.
 30 Ath' ekadivasam dh.³⁷ k. s.: „āvuso Devadatto pāpo lābhagiddha-

¹ Bā patitabhā-. ² Ck -to, Bā -taṃ. ³ Bā -to. ⁴ Bā phalavavedanāpilīto. ⁵ Bā omits na-. ⁶ Bā -fo. ⁷ Bā amhi. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā sākyarājā-. ¹⁰ Bā adds saddhīm. ¹¹ Bā na sāvattī in the place of r. r. ¹² Bā -laraṭhaṃ. ¹³ Bā -radvāraṃ. ¹⁴ Bā omits je-. ¹⁵ Bā jetavane pokkharaniyāsa-. ¹⁶ Bā dā-. ¹⁷ Bā mañcakato mañ. ¹⁸ Bā obhāretvā. ¹⁹ Ck -do, Bā -daṃ. ²⁰ C^s alado corr. to aladdhe? Bā aladde. ²¹ Bā omits taṃ. ²² Bā aggijālā. ²³ C^s Bā u-. ²⁴ Bā -pitvā gaṇhi. ²⁵ Bā -ṇe. ²⁶ Ck -ehi. ²⁷ Ck -dhamma-, C^s -dhamma-corr. to -damma-. ²⁸ Bā gatosmiti. ²⁹ Ck -ṇo, C^s -ṇo corr. to -ṇe. ³⁰ Bā omits va. ³¹ Bā -sīti. ³² Bā -kusalatāni. ³³ Ck tāpi in the place of tāni k. pi, C^s tāni pi. ³⁴ Ck naṃpa-. ³⁵ Bā adds tāni. ³⁶ Bā paṭhito. ³⁷ Bā adds bhikkhu.

tāya¹ Sammāsambuddhe aṭṭhāne² kopam bandhetvā anāgatabhayaṃ
anoloketvā pañcahi kulasatehi saddhiṃ avicīparāyano jāto³ ti. S.
āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinuā⁴“ ti
pucchitvā „imāya nāmā⁵“ ti vutte „bhikkhave⁶ Devadatto lābha-
sakkāragiddho⁷ hutvā anāgatabhayaṃ na olokesi, pubbe pi anāgata- 5
bhayaṃ na oloketvā⁸ paccuppannasukhagedhena⁹ saddhiṃ parisāya
mahāvināsaṃ patto¹⁰“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasito avidūre kulasahassanivāso⁷
mahāvaddhakaṭṭhāmo ahoṣi. Tattha vaddhakī „tumhākaṃ mañ-
caṃ karissāma, pīṭhaṃ karissāma, gehaṃ karissāma“ ti¹¹ 10
manussānaṃ hatthato bahuṃ iṇaṃ gaṇhitvā¹² kinti¹³ kātuṃ na
sakkhiṃsu. Manussā diṭṭhadiṭṭhavadhakkī¹⁴ codenti pali-
buddhanti¹⁵. Te iṇāyikehi¹⁶ upaddutā¹⁷ vasitūṃ asakkontā
„vīdesaṃ gantvā yathakathāci vāsissāma“ ti araṇṇaṃ pavī-
sitvā rukkhe¹⁸ chinditvā mahatiṃ¹⁹ nāvaṃ bandhitvā nadiṃ 15
otāretvā āharitvā²⁰ gāmato gāvutaḍḍhayaḍḍhayaṃ namatte ṭhāne ṭha-
petvā adḍharattasamaye gāmaṃ āgantvā puttadāraṃ ādāya
nāvattṭhānaṃ gantvā taṃ nāvaṃ abhiruyha anukkamena mahā-
samuddaṃ pavisitvā vātavasena²¹ vicarantā samuddamajjhe
ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇṇiṃsu. Tasmiṃ pana dīpake sayam- 20
jātāni²² sāliucchukadaliambajambupanasanālikerādīni²³ vi-
vidhāni phalāphalāni²⁴ atthi. Aññātaro pi bhinnanāvo puriso
paṭhamataraṃ taṃ dīpakaṃ patvā sālibhattaṃ bhuñjamāno
ucchuādīni khādamāno tasmiṃ paṭivasati thullasariro naggo
parūlhakesamassu²⁵. Vaddhakī cintayimso: „sace ayaṃ dīpo“ 25
rakkhasapariggahito bhavissati sabbe²⁶ vināsaṃ pāpuṇṇissāma²⁷,
parigaṇhissāma tāva na²⁸ ti. Atha²⁹ satta³⁰ purisā sūrā

¹ Bā labhasakkāragi-. ² Bā adds ca. ³ Bā na bhikkhave idāneva. ⁴ Ck -rāṇgi-.

⁵ Bā anālo-. ⁶ Bā -giddhena. ⁷ Bā -ssaparivāro. ⁸ Bā adds vatvā. ⁹ Bā

gahetvā. ¹⁰ Bā kiñci. ¹¹ Bā diṭṭhadiṭṭhā-. ¹² Bā omits pa-. ¹³ Bā -yakehi

janehi. ¹⁴ Bā adds sukhāṃ. ¹⁵ Bā -am. ¹⁶ Cks -tī, Bā -mahantaṃ. ¹⁷ Bā

avāhitvā. ¹⁸ Bā -vegana. ¹⁹ Bā -jāta. ²⁰ Cks add ca. ²¹ Bā vīvidhaphalāni.

²² Bā -no thūlasariyo n. p. tasmiṃ dīpake paṭivasati atha te pi. ²³ Bā -pako.

²⁴ Bā adds hi ambe. ²⁵ Bā -nissanti. ²⁶ Bā vatvā in the place of atha. ²⁷

Bā sattaṭṭha.

balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otaritvā dīpakam pari-
gaṇhimsu. Tasmim̐ khaṇe so puriso bhuttapātarāso ucchurasam̐
pivitvā sukhappatto ramaṇīye padese rajatapattasadiśe¹ vālu-
katale sītalāya² chāyāya uttānako nipajjitvā „Jambudīpavāsino
5 kasantā vapantā evarūpaṃ sukham̐ na labhanti, Jambudīpato
mayham̐ ayam eva dīpo³ varan“ ti gāyamāno udānam udānesi.

S.⁴ bhikkhū āmantetvā „so bhikkhave puriso⁵ udānam udānesīti“
dassento paṭhamam̐ gātham āha:

1. Kasanti vapanti te janā
10 manujā kammaphalūpajjivino,
na-y-imassa ratthassa⁶ bhāgino,
Jambudīpā idam eva no varan ti. 13.

Tattha te ti Jambudīpavāsino janā, kammaphalūpajjivino ti nānā-
kammūnam̐ phalūpajjivino sattā.

15 Atha te dīpakam̐ parigaṇhamānā purisā tassa gītasaddam̐
sutvā „manussasaddo viya suyyati, jānissāma nan“ ti sadda-
nusārena gantvā tam̐ purisam̐ disvā „yakkho bhavissatīti“
bhūtā sare sannahimsu. So pi te disvā attano vadhabhayena
„nāham̐ sāmi yakkho, puriso 'mhi, jīvitadānam̐ me dethā“ 'ti
20 yācanto „purisā nāma tumhādisā naggabhoggā hontīti“⁷ vutto⁸
punappuna yācitvā manussabhāvaṃ nāpesi. Te tam̐⁹ upasam̐-
kamitvā sammodanīyaṃ katham̐ katvā¹⁰ tassa tattha¹¹ āgatani-
yāmaṃ pucchimsu. So pi tesam̐ saccam̐¹² kathetvā „tumhe
attano puññasampattiyā idhāgatā¹³, ayam̐ eko¹⁴ uttamadīpo, na
25 h' ettha¹⁵ sahatthena kammam̐ katvā jīvanti, sayam̐jātasālīnam̐
c' eva ucchuādīnam̐ c' 'ettha anto n' atthīti anukkaṇṭhantā¹⁶
vasatha“ 'ti āha. „Idha pana vasantānam̐ amhākam̐ añño

¹ B⁴ -paṭasadiśa. ² C⁴ silānalāya, C³ silānalāya corr. to sītalāya, B⁴ sīta. ³
B⁴ -pako. ⁴ B⁴ atha satthā. ⁵ B⁴ adds imam̐. ⁶ C⁴ rathasassa, C³ raḍassa
corr. to ratthassa, B⁴ dipassa. ⁷ bhūtā -- hontīti wanting in B⁴. ⁸ B⁴ vutte.
⁹ B⁴ te pi tam̐ purisam̐. ¹⁰ B⁴ sutvā. ¹¹ C⁴ omits tattha. ¹² B⁴ sabbam̐
tesam̐. ¹³ C⁴ -to. ¹⁴ B⁴ omits eko. ¹⁵ B⁴ na e-. ¹⁶ B⁴ anukkaṇṭhā hutvā.

paripantho¹ n' atthīti². „Aññaṃ bhayaṃ ettha n' atthi:
 ayaṃ pana amanussapariggahito, amanussā tumhākaṃ uccārā-
 passāvaṃ disvā kujjheyyuṃ, tasmā taṃ karontā vālukaṃ viyū-
 hitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṃ idha bhayaṃ, aññaṃ
 n' atthi, niccaṃ appamattā bhaveyyātha³ 'ti. Te tattha vā- 5
 saṃ upagañchiṃsu⁴. Tasmīṃ pana kulasahas⁵ pañcannaṃ
 pañcannaṃ kulasatānaṃ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakā ahesuṃ, tesu
 eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno.
 Aparabhāge sabbe pi⁶ te tattha⁷ sukhaṃ vasantā thūlasarirā
 hutvā cintayīṃsu: „ciraṃ pi te⁸ no sūrā uccurasena merayaṃ 10
 katvā pivissāmā⁹ 'ti te merayaṃ kāretvā pivitvā madavasena
 gāyantā naccantā kīlantā pamattā tattha tattha uccārapassā-
 vaṃ katvā apaṭicchādetvā dīpakaṃ jegucchaṃ¹⁰ paṭikkūlaṃ
 kariṃsu. Devatā „ime amhākaṃ kīlāmaṇḍalaṃ paṭikkūlaṃ
 karontīti¹¹ kujjhivā „samuddaṃ¹² uttarāpetvā dīpadhovaṇaṃ¹³ 15
 karissāmā¹⁴ 'ti mantetvā¹⁵ „ayaṃ kālāpakkho, ajj' amhākaṃ
 samāgamo ca bhīṇo, ito dāni paṇṇarasame¹⁶ divase puṇṇamu-
 posathe¹⁷ candassa nggatavelāya¹⁸ samuddaṃ ubbattetva sabbe
 p' ime ghāṭessāmā¹⁹ 'ti divasaṃ ṭhapayīṃsu. Atha tesāṃ²⁰
 antare eko dhammiko devaputto „mā ime mama passantassa 20
 nassīṃsu²¹ 'ti anukampāya tesu sāyamāsaṃ bhuñjitvā ghara-
 dvāre sukhakathāya nisīnesu²² sabbābharāṇapativandito²³ sa-
 kaladīpaṃ ekobhāsaṃ katvā uttarādisāyaṃ²⁴ ākāse ṭhatvā
 „ambho vaḍḍhakī, devatā tumhākaṃ kuddhā, imasmiṃ ṭhāne
 mā vasittha, ito addhamāsaccayena²⁵ hi devatā samuddaṃ 25

¹ Bā paṭibandho. ² Bā natthi. ³ Bā -gacchi-. ⁴ Bā kulasamasse. ⁵ Bā adda
 tattha tasitā sare saṇṭhahīṃsu so te disvā attano vadhabbhayena nāmaṃ samī
 yakkho pūriso mhi jīvitaṃ me dethā tī yācanto pūrisā nāma tumhādisā naggā
 na hontittha. ⁶ Bā omits te tattha. ⁷ so Cks; Bā vasitā in the place of pi
 te; read: pipāsītā? ⁸ Bā ji-. ⁹ Bā mahāsa-. ¹⁰ Bā dīpaka-. ¹¹ Bā cintetvā.
¹² Bā -rasa-. ¹³ Bā -mūposasadvase. ¹⁴ Bā candassuggamanave-. ¹⁵ Bā sa-
 mime ghāṭessāmī. ¹⁶ Cs Bā ne-. ¹⁷ Bā sannī-. ¹⁸ Bā sabbālaṃkārapaṭi-. ¹⁹
 Bā -rāyadisāya. ²⁰ Bā aḍḍha-.

ubbattetvā sabbe va tumhe ghāteṣṣanti¹, ito² nikkhamitvā
palāyathā³ 'ti³ dutiyaṃ gāthaṃ āha:

2. Tipaṇṇicarattūpagamamhi cando,
vego mahā hohiti⁴ sāgarassa⁵
5 uplāpayam⁶ dīpam imam ulāram,
mā vo vadhī, gacchatha lenam aññaṃ ti. 14.

Tattha uplāpayan⁷ ti imam dīpam ajjhottharanto⁸ abhibhavissati, mā
vo vadhīti so sāgaravego tumhe mā vadhī⁹.

- Iti so tesam ovādam datvā attano thānam eva gato. Tas-
10 miṃ gate aparo saḥāyiko kakkhaḷo devaputto „imassa va-
canaṃ gahetvā palāyeyyum pi¹⁰, ahaṃ tesam¹¹ gamanaṃ vāretvā
sabbe p' ime mahāvināsaṃ pāpeṣṣāmiti¹² cintetvā dibbalaṃ-
kārapatimaṇḍito¹³ sakalagāmaṃ¹⁴ ekobhāsaṃ karonto āgantvā
dakkhiṇādisāya¹⁵ ākāse thatvā „eko devaputto idhāgato no¹⁶“
15 'ti pucchitvā¹⁶ „āgato“ ti vutte „so vo kiṃ kathesīti“ vatvā
„imam nāma sāmīti“ vutte „so tumhākaṃ idhanivāsaṃ¹⁷ na
icchati, rosenā¹⁸ katheti¹⁹, tumhe aññattha agantvā idh' eva
vasathā“ 'ti vatvā dve gāthā abbāsi:

3. Na jā't' ayaṃ sāgaravārivego
20 uppāṭaye²⁰ dīpam imam ulāram,
taṃ me nimittehi bahūhi diṭṭham,
mā bhetha²¹, kiṃ socatha, modathavho²². 15.
4. Pabūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
patattha²³ āvāsaṃ imam ulāram,
25 na vo bhayaṃ paṭipassāmi²⁴ kiñci,
āputtaputtehi pamodathavho²⁵ ti. 16.

¹ Bā -te-. ² Cks omit ito. ³ Bā adds vatvā. ⁴ Ck hohi, Cs hohīti, Bā hos-
sati, Bf hehiti. ⁵ Bā -rāya. ⁶ Cks upalāpayam, Bā uplāvassam, Bf uppāvassam.
⁷ Cks upalā-, Bā uplāvassan. ⁸ Ck ujjhotta-. ⁹ Bā vadi. ¹⁰ Bā -yeyyunti. ¹¹
Bā ne-. ¹² Bā -ti-. ¹³ Bā -dīpaṃ. ¹⁴ Bā -ṇāya di-. ¹⁵ Bā omits no. ¹⁶
Bā pucchi. ¹⁷ Bā idanivāsaṃ. ¹⁸ Bā dosena. ¹⁹ Bā -si. ²⁰ Bāf uplāvassam.
²¹ Cks hetha, Bf lātha. ²² Bā pamodatha vo. ²³ so Ck; Cs patatatha, Bā
vatthata, Bf patatta; read: passatha? ²⁴ Bā pati-. ²⁵ Ck paco-, Bā mamodatha vo.

Tattha na jātayan¹ ti na jātu ayañ, mā bhethā² ti mā bhāyittha, pa-modathavho³ ti pamuditā pītisomanassajāta⁴ hotha, āputtaputtēhīti yāva puttānam pi puttehi modatha⁵, n' atthi vo⁶ imasmiñ thāne bhayan ti.

Evam so imāhi dvīhi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanañ anādiyivā⁵ bāla-
vaḍḍhakī „suñantu me⁶ bhonto vacanan“ ti⁷ sesavaḍḍhaki
āmantetvā pañcamam gātham āha:

5. Yo tv-ev' ayañ⁸ dakkhiṇāyañ⁹ disāyañ
khemañ paṭikkosati¹⁰ tassa saccam,
na uttaro vedi bhayābhayassa,
mā bhetha, kiñ socatha, modhavho ti. 17.

Tattha dakkhiṇāyañ¹¹ ti dakkhiṇāya¹², ayañ eva vā pāṭho.

Tam sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa
vacanañ ādiyimsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī tam vacanañ
anādāya¹³ te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi:

6. Yathā ime vippavadanti yakkhā
eko bhayañ saṁsati khemañ eko,
tad imgha mayhañ vacanañ suṇātha:
khippañ lahuñ mā vinasimha¹⁴ sabbe. 18.
7. Sabbe samāgama karoma nāvañ
doniñ dajhañ sabbayantūpapannañ,
sace ayañ dakkhiṇo¹⁵ saccam āha
moghañ paṭikkosati uttar' āyañ¹⁶. 19.
8. Sā¹⁷ c' eva no hohiti¹⁸ āpadatthā¹⁹
imañ ca dīpañ na pariccajema,
sace va kho uttaro saccam āha²⁰
moghañ paṭikkosati dakkhiṇ' āyañ²¹,

¹ Cks jātā-. ² Bā -tha vo. ³ Bā pamo-. ⁴ Bā na kiñci in the place of natthi vo. ⁵ Bā -yanto. ⁶ C s ma, Bā omits me. ⁷ Bā adds te. ⁸ Cks tvevāyañ vā, Bā devāya, Bf yo cetassam. ⁹ Bā -nāvā. ¹⁰ Ck khemantipakkosīsi, C khemanti-pakkosīsi, Bf khemantimañ pakkosati, Bā khemantipakkoti. ¹¹ Bā dakkhiyañ. ¹² Bā -yañ. ¹³ Bā -diyanto. ¹⁴ Bā vinasī-. ¹⁵ Bā mayañ dakkhiṇā, Bf ayañ dakkhiṇā. ¹⁶ Cks -ro ayañ. ¹⁷ Cks Bf sa. ¹⁸ Ck hoti, C hotīti, Bf hehiti. ¹⁹ Bā aparattā, C āpadatvā. ²⁰ Cks āhu. ²¹ Cks -no ayañ.

tam eva nāvaṃ abhiruyha sabbe

evaṃ mayam sotthi taremu¹ pāram. 20.

9. Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena seṭṭhaṃ
kaniṭṭhaṃ, āpāthagataṃ gahetvā

yo c' idha majjhaṃ paviceyya gaṇhati

sa ve² naro seṭṭhaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 21.

Tattha vippavandantīti aññamaññaṃ vadanti, lahun ti purimassa
atthadīpanaṃ, doṇu ti gambhīraṃ mahānāvaṃ, sabbayanūpapaṇṇan ti
sabbehi piyārittādīhi³ yantehi upapaṇṇaṃ, sā ceva no hohitī⁴ āpadatthā⁵
10 ti sū ca⁶ no nāvaṃ pacchāpi uppannāya āpadāya āpadatthā⁵ bhavissati imaṃ ca dīpaṃ
na⁷ pariccajissāma, taremu⁸ 'ti tarissāma, na ve sugaṇhan ti na ve su-
khena gaṇhitabbam, seṭṭhan ti uttamaṃ tathaṃ⁹ saccaṃ, kaniṭṭhan ti pa-
ṭhamaṃ vacanaṃ upādāya pacchimam vacanaṃ kaniṭṭhaṃ nāma, idhāpi¹⁰ na ve
sugaṇhan ti anuvattane va¹¹, idaṃ vuttaṃ hoti: ambho vaḍḍhakī yena kenaci
15 paṭhamena vuttaṃ¹² vacanaṃ idam eva seṭṭhaṃ tathaṃ saccaṃ ti na¹³ su-
kharū¹⁴ gaṇhitabbam eva yathā¹⁵ taṃ evaṃ kaniṭṭhaṃ pacchāvuttavaca-
naṃ¹⁶ pi¹⁷ idam eva tathan ti na¹⁸ gaṇhitabbam¹⁹, yaṃ pana sotavisayaṃ²⁰
āpāthaṃ²¹ gataṃ hoti taṃ āpāthagataṃ²² gahetvā yo²³ idha paṇḍitapuriso
purimaṃ ca pacchimavacanaṃ ca²⁴ paviceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā²⁵
20 majjhaṃ²⁶ gaṇhati²⁷ yaṃ tattha²⁸ saccaṃ sabhāvabhūtaṃ tad eva paccakkhaṃ
katvā gaṇhati²⁹ sa ve³⁰ naro seṭṭhaṃ upeti ṭhānaṃ³¹ so puriso³² uttamaṭṭhā-
naṃ upeti adhiṣaṇṇaṃ viṇḍati paṭilabhaṇṇaṃ.

So³³ evaṃ ca pana vatvā āha³⁴: „ambho mayam dvinnam
pi devaputtānaṃ³⁵ vacanaṃ³⁶ karissāma, nāvaṃ tāva sajjey-
25 yāma³⁷, tato³⁸ sace paṭhamassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati
taṃ nāvaṃ³⁹ abhirūhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṃ
saccaṃ bhavissati⁴⁰ nāvaṃ ekamante ṭhapetvā idh' eva vasis-
sāma⁴¹ 'ti evaṃ vutte bālavaḍḍhakī⁴¹ „ambho tvaṃ udaka-

¹ Cks tā-. ² Cks ce. ³ Bā phi-. ⁴ Ck -hīti, C^s hoti corr. to hohiti or hotīti?
Bā hotīti. ⁵ Bā aparatthā. ⁶ Bā saceva. ⁷ Ck dīpanaṃ, C^s imaṃcādīpanaṃ.
⁸ Cks tā-. ⁹ Bā tatha. ¹⁰ Bā idha pi ca. ¹¹ Ck -vattateva, Bā anuttare carāma.
¹² C^s Bā -a. ¹³ Bā omits na. ¹⁴ Cks add gaṇhaṃ na. ¹⁵ Bā adds ca. ¹⁶
so all three MSS. ¹⁷ Bā adds hi. ¹⁸ Ck omits na. ¹⁹ Bā idhameva thakaṃ
saccanti na gaṇhitabba. ²⁰ Cks sotī-. ²¹ Ck āpātaṃ, Bā -tha. ²² Bā omits ā-.
²³ Cks so. ²⁴ Cks pacchimaṇṇaṃ. ²⁵ Cks -kkhipitvā. ²⁶ Bā pacchimam. ²⁷ Bā
-hīti. ²⁸ Bā tathaṃ. ²⁹ Bā gaṇhīti. ³⁰ Cks ce. ³¹ Bā -nanti. ³² Bā omits
pu-. ³³ Bā omits so. ³⁴ Bā omits āha. ³⁵ Bā diṇam pi devatānaṃ. ³⁶ Bā
-nañca. ³⁷ Cks sajjā-. ³⁸ Bā omits ta-. ³⁹ C^s omits nāvaṃ, Ck taṃ nāvaṃ.
⁴⁰ Bā -tīti. ⁴¹ Cks -lā.

pātiyaṃ suḥsumāraṃ passasi¹, atidīghasutto si², paṭhamadeva-
putto amhesu rosenā³ kathesi pacchimo⁴ sinehena⁵, imaṃ eva-
rūpaṃ pavaradīpaṃ⁶ pahāya kuhiṃ gamissāma, sace pana
tvaṃ gantukāmo tava paraṃ gaṇhitvā nāvaṃ karohi, am-
hākaṃ nāvāya kiecaṃ n' atthiti⁷ āha. Paṇḍito attano pari- 5
saṃ gaṇetvā nāvaṃ sajjetvā sabbūpakaraṇāni āropetvā sa-
pariso nāvāya atṭhāsi. Tato puṇṇamadivase canduggamana-
velāya⁸ samuddato ūmi⁹ uttaritvā jaṇṇukapamāṇā¹⁰ hutvā dīpa-
kaṃ dhovitvā gatā¹¹. Paṇḍito samuddassa uttarānabhāvaṃ
ñatvā nāvaṃ vissajjesi. Bālavaḍḍhakīpakkhikāni pañcakula- 10
satāni „samuddato¹² ūmi¹³ dīpaṃ¹⁴ dhovanatthāya āgatā¹⁵, etta-
kam eva etan¹⁶“ ti kathentā¹⁷ nisīdiṃsu. Tato kaṭippamāṇā¹⁸
purisappamāṇā¹⁹ tālappamāṇā²⁰ sattatālappamāṇā²¹ sāgaraūmi
dīpakam pi vahaṃāṇā²² āgañchi²³. Paṇḍito upāyakusalatāya
rase alaggo sotthinā gato, bālavaḍḍhakī rasalobhena²⁴ anāgata- 15
bhayaṃ anoloketvā²⁵ pañcahi kulasatehi saddhiṃ vināsaṃ patto.

Itoparā sānusaṇā²⁶ tam atthaṃ dīpayamāṇā tisso abhisam-
buddhagāthā honti:

10. Yathāpi te sāgaravārimajjhe
sakammanā²⁷ sotthi vahiṃsu vāṇijā 20
anāgatatthaṃ paṭivijjhiyānaṃ
appam pi²⁸ nāceti²⁹ sa³⁰ bhūripaṇṇo. 22.
11. Bālā ca mohana rasānugiddhā
anāgataṃ appaṭivijjhiy' atthaṃ
paccuppanne sīdanti³¹ atthe jāte³² 25
samuddamajjhe yathā te manussā. 23.

¹ Ck -ti. ² Ck -yuttosi, Bā ativadīgham passasi. ³ Bā dosavasena. ⁴ Bā addso
pi so. ⁵ Bā -neva. ⁶ Ck paridī-, Cs caradī-. ⁷ Bā candassa ug-. ⁸ Bā ummi-
vego. ⁹ so Cks; Bā kaṭippa-. ¹⁰ Bā -to. ¹¹ Bā samudda. ¹² Cks ūmi, Bā
ummi. ¹³ Bā dīpa. ¹⁴ Ck -no, Cs -no. ¹⁵ Ck -ne, Cs -no. ¹⁶ Cks -no. ¹⁷
Ck -nā, Bā omits satta-. ¹⁸ Cks sāgara dīpakam pi daha-, Bā ti uddhā ummi
dīpakam pi vuyumāṇā. ¹⁹ Bā āgacchantā. ²⁰ Bā rasānugiddhena. ²¹ Bā -ento.
²² Bā iti tassānusaṇāyā in the place of ito - - nī. ²³ Bāf -unā. ²⁴ Ck appavi,
Cs appappi. ²⁵ Ck nāveti, Bā nāceti, Bā nacceti. ²⁶ Cks ca, Bāf so. ²⁷ so all
four MSS. for sīdanti paccuppanne? ²⁸ Cks jātā, Bā atthajāte.

12. Anāgataṃ paṭikayirātha kiccaṃ :

mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi¹,taṃ tādisaṃ paṭikatakiccakāriṃ²na taṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhetīti³. 24.

- 5 Tattha sakammanā⁴ ti anāgatabhayāṃ⁵ disvā puretaraṃ katena attano kammena, sotthiṃ⁶ vahiṃsū 'ti khemena⁷ gamiṃsu, vāṇijā ti samudde vicaraṇabhāvena vadḍhakī vuttā, paṭivijjhiyānaṃ ti evaṃ bhikkhave paṭhamataraṃ⁸ kattabbaṃ anāgataṃ atthaṃ paṭivijjhivā⁹ idhaloke bhūripaṇṇo kulaputto appamattakam pi attano atthaṃ na acceti¹⁰ nātivattati na hāpetīti attho,
- 10 appaṭivijjhiyatthan¹¹ ti appaṭivijjhivā atthaṃ, paṭhamam eva kattabbaṃ akatvā¹² ti attho. paccuppane ti yadā taṃ anāgataṃ¹³ atthajātaṃ uppajjati tadā tasmīṃ paccuppane sīdanti, atthe jāte¹⁴ attano paṭiṭṭhaṃ na labhanti, samudde te bālavadḍhakī manussā viya vināsaṃ pāpūṇanti, anāgataṃ ti¹⁵ bhikkhave paṇḍitapuriso¹⁶ anāgataṃ¹⁷ paṭhamataraṃ kattabbakiccaṃ samparāyikaṃ vā hotu dīṭṭhadhammikaṃ vā paṭikayirātha¹⁸ puretaraṃ kareyya¹⁹, kiṇi-kāraṇā: mā maṃ kiccaṃ kiccakāle vyādhesi, pura²⁰ kattabbaṃ hi pure akariyamānaṃ²¹ pacchā²² paccuppanuabhāvapattaṃ²³ attano kiccakāle kāyaccittābādheṇa vyādheti²⁴, taṃ maṃ²⁵ mā vyādhesīti, paṭhamam eva naṃ paṇḍito kareyya, taṃ tādisaṃ ti yathā²⁶ paṇḍitaṃ purisaṃ, paṭikatakiccakāriṃ²⁷
- 20 ti paṭigacce' eva²⁸ kattabbakiccakāriṃ²⁹, taṃ kiccaṃ ti³⁰ kiccakāle paccuppannakāle tādisaṃ purisaṃ na vyādheti na bādhetīti³¹, kasmā: pure yeva³² katattā ti.

- S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi Devadatto paccuppannasukhe laggo anāgataṃ³³ anoloketvā sapariso vināsaṃ patto“
- 25 ti vatvā j. s.: „Tadā bālavadḍhakī Devadatto ahoṣi, dakkhiṇāya³⁴ disāya ṭhito adhammiko³⁵ devaputto Kokāliko, uttaradisāya ṭhito³⁶ devaputto Sāriputto, paṇḍitavadḍhakī³⁷ aham evā“ 'ti. Samudda-vāṇijajātakam.

¹ Bā byādesi, Bf byatesi. ² Bā paṭigataṃ-, Bf paṭikathaṃ-. ³ Bā byādhesīti Bf byatesīti. ⁴ Bā -unā. ⁵ C^s -taṃ-, Bā anāgataṃ anā-. ⁶ Bā -i. ⁷ Bā sukhena pana. ⁸ Bā pathamaṃ. ⁹ Bā vajjhivā. ¹⁰ Bā nacceti. ¹¹ Cks -yathā. ¹² Bā āvikatvā. ¹³ Bā omits anā-. ¹⁴ Bā adds vinā. ¹⁵ Bā omits anāgataṃ. ¹⁶ Bā -sā. ¹⁷ Bā -te. ¹⁸ Bā -kariyātha. ¹⁹ Bā -reyyuṃ. ²⁰ Bā adds ti. ²¹ Ck aki-. ²² yadā --- pacchā wanting in C^s. ²³ Cks -vaṃ. ²⁴ Bā -si. ²⁵ Bā tasmīṃ in the place of taṃ maṃ. ²⁶ Bā tathā. ²⁷ Cks paṭigatakkicakāri, Bā paṭikatakkicakāriṃ. ²⁸ Ck -gacce, Bā -kacceva. ²⁹ Cks -ritaṃ. ³⁰ Bā kiccaṃ omitting ti. ³¹ Ck bādha-. ³² Bā pūraṇakasseva. ³³ Bā -tabhayaṃ. ³⁴ Bā -pa. ³⁵ Bā -ka. ³⁶ Bā adds dhammika. ³⁷ Bā adds pana.

4. Kāmajātaka.

Kāmaṃ kāmaya mānassā 'ti. Idam S. J. v. aññataraṃ
brāhmaṇaṃ ā. k. Eko kira Sāvattthivāsī-brāhmaṇo Aciravatitīre
khetṭakāraṇatthāya¹ araṇṇaṃ koṭṭesi'. S. tassa upanissayaṃ disvā
Sāvattthiṃ³ piṇḍāya pavasanto maggā okkamma tena saddhiṃ paṭi- 5
santhāraṃ katvā „kiṃ karosi brāhmaṇā“ 'ti vatvā „khetṭatthānaṃ
koṭṭāpemi² bho Gotamā“ 'ti vutte „sādhu brāhmaṇa kammaṃ karo-
hīti“ vatvā agamāsi. Eten' ev' upāyena⁴ chinnaṃ ukkhe⁵ hāretvā
khetṭassa sodhanakāle⁶ kasanakāle kedārabandhanakāle⁷ cā' ti
punappuna gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ akāsi. Vapana- 10
divase⁹ pana brāhmaṇo „ajja bho Gotama mayhaṃ vappamañ-
galaṃ¹⁰, ahaṃ¹¹ imasmiṃ sasse nippanne Buddha-pamukhassa sam-
ghassa mahādānaṃ dassāmi¹²“ āha. S.¹² adhiṇvāsetvā pakkāmi. Pun'
ekadivasaṃ brāhmaṇaṃ¹³ sassaṃ olokentaṃ¹⁴ gantvā „kiṃ karosi
brāhmaṇā“ 'ti pucchitvā „sassaṃ olokemi bho Gotamā“ 'ti vutte 15
„sādhu brāhmaṇā“ 'ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi: „sa-
maṇo Gotamo abhiññaṃ āgacchati, nissamaṃsayaṃ bhaddena atthiko,
dassāmi 'ssa¹⁵ bhaddaṃ“ ti tass' evaṃ cintetvā gehaṃ gatadivase Sat-
thāpi tattha¹⁶ agamāsi. Atha brāhmaṇassa ativiya vissāso uppajji¹⁷.
Aparabhāge pariṇate sasse „sve khetṭaṃ lāyissāma¹⁸“ 'ti sannitthānaṃ 20
katvā nīpanne brāhmaṇe Aciravatiyā upari sabbarattim karakavassaṃ¹⁹
vassi, mahogho¹⁹ āgantvā ekanālamattam²⁰ pi asesetvā²¹ sabbaṃ sas-
saṃ samuddaṃ pavesesi. Brāhmaṇo oghamhi²² otarite²³ sassavināsaṃ²⁴
oloketvā sakabhāvena saṇṭhātum na sakkhi²⁵, balavasokābhībhūto
hatthena uraṃ sandhāretvā²⁶ parideva māno gehaṃ gantvā²⁷ vippala- 25
panto²⁸ nipajji. S. paccūsasamaye sokābhībhūtaṃ brāhmaṇaṃ disvā
„brāhmaṇassa avassayo²⁹ bhavissāmi³⁰“ punadivase Sāvattthiyaṃ piṇ-
ḍāya caritvā³⁰ piṇḍapāṭapaṭikkanto bhikkhū vihāraṃ pesetvā pacchā-
samaṇena saddhiṃ tassa gehadvāraṃ agamāsi. Brāhmaṇo³¹ āgatabhā-

¹ Bds khetṭatthāya. ² Cks koṭṭh-. ³ Cks -iyaṃ, Bd -i. ⁴ Bd evupā-. ⁵ Bd patie-
channa-. ⁶ Bd sodhāpana-. ⁷ Ck kedhāra-, Bd dāra-. ⁸ Cks ca and add vapanakāle,
Bd omits cā. ⁹ Bd punadivase. ¹⁰ Bd -lakiriya. ¹¹ Bd omits a-. ¹² Bd adds tuṃhi-
bhāvena. ¹³ Bd -po. ¹⁴ Bd -kento satthāpi tattha. ¹⁵ Cks dassāmaṃ tassa. ¹⁶ Ck
tassa. ¹⁷ Bd ahoṣi. ¹⁸ Bd ghanikavassaṃ. ¹⁹ Bd mahāmegho. ²⁰ Bd -nālinartaṃ.
²¹ Bd anavasesaṃ katvā. ²² Ck oghampi. ²³ Bd patite. ²⁴ Ck sassaṃ-. ²⁵
Ck nāsakkhi, Bd -bhāvaṃ sandhāretu nāhoṣi. ²⁶ Bd paharivā. ²⁷ Bd omits
g. g. ²⁸ Bd rodento. ²⁹ Bd -passāva-. ³⁰ Bd adds pacchābhaddam. ³¹ Bd
adds satthu

vaṃ sutvā „paṭisanthāratthāya me sahāyo āgato bhavissatīti“ laddhas-
 sāso¹ āsanam paṇṇāpesi. S. pavisitvā paṇṇattāsane nisīditvā „brāh-
 maṇa kasmā dummano² si, kin te aphāsukan“ ti pucchi. „Bho Go-
 tama Aciravatītiṃ mayā³ rukkhe chedanato⁴ paṭṭhāya katakammaṃ
 5 tumhe jānātha, ahaṃ imasmiṃ sasse nippanne⁵ tumhākaṃ dānaṃ dassā-
 miti vicarāmi, idāni me sabbaṃ taṃ sassaṃ mahoghena samuddam eva
 pavesitaṃ, kiñci avasitṭhaṃ n' atthi, sakataśatamattaṃ⁶ dhaññaṃ vi-
 natṭhaṃ, tena me mahāsoko uppanno“ ti. „Kiṃ pana brāhmaṇa so-
 cantassa natṭhaṃ punāgacchatīti“. „No h' etaṃ bho Gotamā“⁷ ti.
 10 „Evaṃ sante⁸ kasmā socasi, imesaṃ sattānaṃ dhanadhaññaṃ nāma
 uppajjanakāle uppajjati nassanakāle nassati, kiñci saṃkhārāgataṃ
 anassanadhammaṃ nāma n' atthi, mā cintayīti“⁹. Iti naṃ S. samassā-
 setvā¹⁰ tassa sappāyadhammaṃ¹¹ desento Kāmasuttaṃ kathesi. Sutta-
 pariyoṣāne¹² socanto¹³ brāhmaṇo sotāpattiphale paṭiṭṭhahi. S.
 15 naṃ¹⁴ nissokaṃ katvā utṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. „S. asukaṃ
 nāma brāhmaṇaṃ sokasallasamappitaṃ nissokaṃ katvā sotāpattiphale
 paṭiṭṭhāpesīti“¹⁵ sakalanagaraṃ aṇṇāsi. Bhikkhū dh. hi¹⁶ k. s.:
 „āvuso Dasabalo brāhmaṇena saddhiṃ¹⁷ mettā¹⁸ katvā vissāsiko hutvā
 upāyen' eva tassa sokasallasamappitassa dhammaṃ desetvā taṃ nisso-
 20 kaṃ katvā sotāpattiphale paṭiṭṭhāpesīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti
 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṃ etaṃ nissokaṃ akā-
 sin“¹⁹ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño dve puttā ahesuṃ. So
 25 jeṭṭhassa²⁰ uparajjaṃ adāsi, kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṃ.
 Aparabhāge Brahmadatte kālakate amaccā²¹ jeṭṭhassa²⁰ abhi-
 sekaṃ paṭṭhapesuṃ. So „na mayhaṃ rajjen' attho, kaniṭṭhassa
 me dethā“ ti vatvā punappuna yāciyamāno pi paṭikkhipitvā
 kaniṭṭhassa abhiseke kate „na me issariyen' attho“ ti uparajjā-
 30 dīni pi²² na icchi, „tena hi sādūni²³ bhojanāni bhuñjanto idh'
 eva vasāhīti“ vutte pi „na me imasmiṃ nagare kiccaṃ atthīti“

¹ Bā paṭiladdhassaso. ² Cks dubbalo. ³ Bā mapa. ⁴ Bā rukkhaçche-. ⁵ Cks
 nippñ-. ⁶ Bā pasatamattaṃ. ⁷ Cks -ma, omitting ti. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā
 -yittha. ¹⁰ Bā saṃpahamsitvā. ¹¹ Cks -yaṃdham-. ¹² Cks -naṃ. ¹³ Ck gac-
 chanto, Cg gacchante. ¹⁴ Bā taṃ. ¹⁵ Cks -ṭṭhāsīti. ¹⁶ Bā omits hi. ¹⁷ Bā
 adds pi. ¹⁸ Bā mittāni. ¹⁹ all three MSS. -sī. ²⁰ Bā jeṭṭhakassa. ²¹ Cks
 -cce. ²² Bā omits pi. ²³ Ck sādūni, Bā sārāsa.

Bārāṇasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā ekaṃ seṭṭhikulam
 nissāya sabatthena kammaṃ karonto vasi. Te aparabhāge
 tassa rājakumārabhāvaṃ ñatvā kammaṃ kātuṃ na adamsu¹,
 kumārapihārena² eva taṃ pariharimsu³. Aparabhāge rāja-
 kammikā⁴ khetappamāṇagahaṇatthāya⁵ taṃ gāmaṃ agamimsu⁶. 5
 Seṭṭhi rājakumāraṃ upasaṃkamitvā „sāmi mayam tume po-
 sema, kaniṭṭhabhātikassa paṇṇaṃ pesetvā ambhakaṃ baliṃ
 hārethā“⁷ 'ti. So „sādhū“⁸ 'ti sampatīcchitvā „ahaṃ“ asuka-
 seṭṭhikulam uāma upanissāya vasāmi⁹, maṃ nissāya etesaṃ
 baliṃ vissajjehi¹⁰“ paṇṇaṃ pesesi. Rājā „sādhū“¹¹ 'ti vatvā 10
 tathā kāresi. Atha naṃ sakalagāmaṃvāsino pi janapadavāsino
 pi upasaṃkamitvā „mayam tumbhakaṃ ñeva baliṃ dassāma,
 ambhakaṃ vissajjāpehi¹²“ āhamsu. So tesam pi atthāya paṇ-
 ṇaṃ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tass' eva baliṃ
 adamsu. Ath' assa mahālābhasakkāro nibbatti¹³, tena saddhiṃ 15
 ñev' assa¹⁴ taphāpi mahatī jātā. So aparabhāge sabbam pi
 taṃ¹⁵ janapadaṃ yāci, uparajjaṃ yāci, kaniṭṭho pi tassa adāsi
 yeva. So taṃhāya vaddhamānāya uparajjena pi asantuttho
 „rajjam gaṇhissāmi¹⁶“ janapadaparivuto¹⁷ gantvā bahinagare
 thatvā „rajjam vā me detu yuddham vā“¹⁸ 'ti kaniṭṭhassa paṇ- 20
 ṇaṃ pahīni. Kaniṭṭho cintesi: „ayaṃ bālo pubbe rajjam pi
 uparajjādini pi¹⁹ paṭikkhipitvā idāni 'yuddhena gaṇhāmīti'
 vadati, sace kho paṇāhaṃ imaṃ²⁰ yuddhena²¹ māressāmi
 garahā me bhavissati, kiṃ me rajjena“²² 'ti. Ath' assa „alaṃ
 yuddhena, gaṇhāhi²³“ pesesi. So rajjam gahetvā²⁴ kaniṭ- 25
 ṭhassa uparajjaṃ datvā tato paṭṭhāya rajjam kārento taṃhā-
 vasiko hutvā ekena rajjena asantuttho dve tīṇi rajjāni patthe-

¹ Bā nādaṃsu. ² Bā -raparivāreṇeva taṃ parivāresuṃ. ³ Bā adds paccantaṃ gantvā. ⁴ Cks -uāmagahaṇatthāya. ⁵ Bā āgamaṃsu. ⁶ Ck ahaṃsu, Cs āhaṃ corr. to āha. ⁷ Bā vasissāmi. ⁸ Bā ambhakaṃ suikaṃ visajjehi. ⁹ Bā ahoṃ. ¹⁰ Bā tenassa, omitting saddhiṃ ñev. ¹¹ Bā omits taṃ. ¹² Cks -dāṃpa-, adding taṃ nagaraṃ. ¹³ Bā rajjaoparajjādini. ¹⁴ Bā omits imaṃ. ¹⁵ Bā adds naṃ. ¹⁶ Cks -hatūti. ¹⁷ Bā gaṇhitvā.

- tvā taṇhāya koṭim nāddasa. Tadā Sakko devarājā „ke nu¹ kho loke mātāpitāro upaṭṭhahanti, ke dānādīni puññāni karonti, ke taṇhāvasikā“ ti olokento tassa taṇhāvasikabhāvaṃ ſiātvā „ayaṃ bālo Bārāṇasirajjena pi² na tussati³, sikkhāpessāmi
- 5 nan“ ti māṇavakavesena rājadvāre [thatvā „eko upāyakusalo māṇavo dvāre thito“ ti ārocāpetvā „pavisatū“ ’ti vutte pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā „kiṃkāraṇā āgato sīti“ vutte „mahārāja, tumhākaṃ kiñci vattabbaṃ atthi, raho paccāsimsāmiti“⁴ āha. Sakkānubhāvena tāvad eva manussā paṭikkamiṃsu.
- 10 Atha naṃ māṇavo „ahaṃ mahārāja phitāni⁵ ākiṇṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīni nagarāni passāmi, ahaṃ te⁶ attano ānubhāvena tesu rajjaṃ⁷ gahetvā dassāmi, papañcaṃ akatvā sīghaṃ gantum vaṭṭatīti“ āha. So lobhavasiko⁸ rājā „sādhū“ ’ti sampāṭicchitvā⁹ Sakkānubhāvena pana taṃ¹⁰ „ko va¹¹ tvaṃ
- 15 kuto vā¹² āgato¹³ kiṃ vā te laddhuṃ vaṭṭatīti“ na pucchi. So pi ettakaṃ vatvā Tāvatisabhanānaṃ eva agamāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „eko māṇavo ambhakaṃ tīni rajjāni gahetvā ‘dammīti’¹⁴ āha, taṃ¹⁵ pakkosatha, nagare bheriṃ carāpetvā balakāyaṃ sannipātetha¹⁶, papañcaṃ akatvā tīni
- 20 rajjāni gaṇhissāmiti“ vatvā „kiṃ pana te mahārāja tassa māṇavassa sakkāro vā kato nivāsanaṭṭhānaṃ vā pucchitaṃ“ ti vutte „n’ eva sakkāraṃ akāsiṃ na nivāsanaṭṭhānaṃ pucchim, gacchatha naṃ upadhārethā“ ’ti āha. Upadhārentā naṃ adisvā¹⁷ „mahārāja sakalanagare māṇavaṃ na passāmā“ ’ti
- 25 ārocayimṃsu¹⁸. Taṃ sutvā rājā domanassajāto „tīsu nāgaresu rajjaṃ naṭṭhaṃ¹⁹, mahanten’ amhi²⁰ yasena parihīno, ‘n’ eva me paribbayaṃ adāsi na²¹ nivāsanaṭṭhānaṃ’ ti mayhaṃ kujjhitvā

¹ Ck omits kenu, Cs has konu, Bā tenanu. ² Bā omits pi. ³ Bā adds ahaṃ.

⁴ Cks pacchā-, Bā pacā-. ⁵ Cks thīnāni, Bā pītāni. ⁶ Bā omits te. ⁷ Bā te rajje. ⁸ Bā taṇhāva-. ⁹ Bā -cchi. ¹⁰ Bā omits pana taṃ. ¹¹ Bā omits vā.

¹² Bā omits ā-. ¹³ Bā dassāmiti. ¹⁴ Bā bhāṇe taṃ. ¹⁵ Bā -pātāpetha. ¹⁶ Bā upadhāretha tīni rajjāni gaṇhissāmā ti vatvā ca pana te. ¹⁷ Bā ārocesuṃ.

¹⁸ Bā rajje, omitting naṭṭhaṃ. ¹⁹ Cks -tenampi. ²⁰ Bā adds ca.

māṇavo gato¹ bhavissatīti²“ punappuna cintesi. Ath' assa taṇhāvasikassa kāye³ dāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaram khobhetvā lohitapakkhandikā udapādi, ekaṃ bhojanam pavasiati ekaṃ nikkhamati, vejjā tikicchitum na sakkonti, rājā kilamati. Ath' assa vyādhitabhāvo⁴ sakalanagare pākaṭo ahosi. 5 Tādā Bo. Takkasilato sabbasippāni uggaṇhītvā Bārāpasinagare mātāpitunnam santikam āgato. Tam rañño⁵ pavattim sutvā „ahaṃ tikicchissāmīti“ rājadvāram⁶ gantvā „eko kira māṇavo⁷ tumhe tikicchitum āgato“ ti ārocāpesi⁸. Rājā „mahanta-mahantā⁹ disāpāmokkhavejjāpi maṃ tikicchitum na sakkonti, 10 taruṇamāṇavo kiṃ¹⁰ sakkhissati¹¹, paribbayaṃ datvā vissaj-jetha naṃ“ ti āha. Tam sutvā māṇavo „mayhaṃ vejja-vetanena kammaṃ n' atthi¹², ahaṃ tikicchissāmī¹³, kevalaṃ bhesajjamūlamattaṃ detū“ ti āha. Tam sutvā rājā „sādhū“ ti¹⁴ pakkosāpesi. Māṇavo rājānaṃ vanditvā¹⁵ „mā bhāyi 15 mahārāja, ahaṃ te tikicchāmīti¹⁶, api ca kho pana me rogassa samuṭṭhānaṃ ācikkhā¹⁷“ ti. Rājā harāyamāno¹⁸ „kin te¹⁹ samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohīti“ āha. „Mahārāja vejjā nāma 'ayaṃ vyādhi imaṃ nissāya samuṭṭhito' ti ñatvā tadā-nucchavikaṃ²⁰ bhesajjaṃ karontīti“. Rājā „sādhū tātā“ ti 20 samuṭṭhānaṃ kathento tena māṇavena āgantvā „tisu nagaresu rajjaṃ gahetvā dassāmīti“ ādīm katvā sabbam kathetvā²¹ „itī²² me tāta taṇhaṃ nissāya vyādhi uppanno, sace tikicchi-tum sakkosi tikicchāhīti“ āha. „Kiṃ pana²³ mahārāja soca-nāya tāni nagarāni²⁴ sakkā laddhun“ ti. „Na sakkā tātā“ ti. 25 „Evaṃ sante kasmā socasi mahārāja, sabbam eva hi saviññā-nakāviññānakavatthum²⁵ attano sarīraṃ²⁶ ādīm katvā pahāya

¹ Bā anāgato. ² Bā adds so. ³ Bā sarīre. ⁴ Bā byādhibhāvo. ⁵ Bā omits ra-.

⁶ Bā rājānaṃ. ⁷ Bā taruṇamā-. ⁸ Bā ārocasi. ⁹ Bā omits mahanta. ¹⁰ Bā

kin taruṇa-. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā mayhaṃ vajjena kammaṃ vettanaṃ natthi.

¹³ Bā -mīti. ¹⁴ Bā omits sādhū ti. ¹⁵ Bā disvā. ¹⁶ Bā -ccchissāmīti. ¹⁷ Bā

-āhī. ¹⁸ Bā rājā bhāyaṃ sayamāno. ¹⁹ Bā tena. ²⁰ Bā omits tad. ²¹ Bā -esi.

²² Bā ito. ²³ Bā omits pana. ²⁴ Bā tīṇirajjāni. ²⁵ C^k avinñānakavatthum,

C^o avinñānaka avinñānakavatthum. ²⁶ Bā sakkāraṃ.

gamanīyaṃ¹, catūsu nāgaesu rajjaṃ gahetvāpi tvaṃ² ekappa-
hāren' eva na catasso bhattapātiyo paribhuñjissasi, na catūsu
sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni³ acchādessasi⁴,
taṇhāvasikena nāma bhavitum na vaṭṭati, ayaṃ hi taṇhā nāma
5 vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muñcituṃ na detīti⁵. Iti⁵ naṃ
M. ovaditvā ath' assa dhammaṃ desento

1. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
addhā pitimano hoti laddhā macco yad icchati. 25.
2. Kāmaṃ kāmayamānassa tassa ce taṃ samijjhati
10 tato naṃ aparaṃ kāme ghamme taṇhaṃ va vindati. 26.
3. Gavaṃ va siṅgino siṅgaṃ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati
evaṃ mandassa posassa bālassa avijānato
bhiyyo taṇhā pipāsā ca vaḍḍhamānassa vaḍḍhati. 27.
4. Pathavyā sāliyavakaṃ gavāssaṃ dāsaporisaṃ
15 datvā vā nālam ekassa, iti vidvā samaṃ care. 28.
5. Rājā pasayha paṭhaviṃ⁶ vijetvā
sasāgarantaṃ mahim āvasanto
oraṃ samuddassa atittarūpo
pāraṃ samuddassāpi patthayetha⁷. 29.
6. Yāva⁸ anussaraṃ kāme manasā titti nājjhagā⁹
20 tato nivattā¹⁰ paṭikkamma¹¹ disvā
te ve tittā ye paññāya tittā¹². 30.
7. Paññāya tittinaṃ¹³ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati,
paññāya tittinaṃ purisaṃ taṇhā na kurute vasaṃ. 31.
8. Apacinetth' eva¹⁴ kāmāni, appicch' assa alolupo,
25 samuddamatto puriso na so kāmehi tappati
rathakāro va cammassa parikantaṃ upāhanaṃ. 32.

¹ Bā sabhūyaṃ nāma nissāya in the place of pahāya gamanīyaṃ. ² Ck^s taṃ.

³ Bā vatthābharanāni. ⁴ Bā chā-. ⁵ Bā omits iti. ⁶ all four MSS. -vī. ⁷ Bā sa-
muddamabhipatthayeta. ⁸ Bā ye ca, Bf yevam. ⁹ Bā nagā. ¹⁰ so Bf; Bā tato
cittenivattena, Ck tato ti vatvā, C^s tato nivatvā. ¹¹ Bā adds ādinavaṃ. ¹²
Ck disvā te ce tittā ye paññāya tittā, C^s disvā te ve tittā ye paññāya tittā,
Bā disvā ye te titti sapaññā. ¹³ Bā tittinaṃ. ¹⁴ Ck -neteva.

9. Yam yam cajati¹ kāmānañ tañ tañ sampajjate sukhāñ,
sabbañ ce² sukhāñ iccheyya sabbe³ kāme pariccaje ti 33.
imā gāthā āha⁴.

Tattha kāmañ ti vatthukāmañ pi kilesakāmañ pi⁵, kāmayamānassā
'ti patthayamānassa, tassa ce tañ⁶ samijjhatīti tassa puggalassa tañ⁷ 5
kāmita⁸ vatthuañ samijjhati ce va⁹, nippajjati ce¹⁰ ti attho, tato nañ
aparañ¹¹ kāme ti ettha nañ ti nipātamattañ, aparāñ ti parabhāgadīpana¹²,
kāme ti upayogabahuvacana¹³, idañ vuttañ hoti: sace¹⁴ kāmañ kāmayamā-
nassa tañ kāmitañ vatthuañ samijjhati tasmiñ samiddhe tatoparañ so pug-
galo¹⁵ yathā nāma ghamme¹⁶ gimhakāle vātāpēna kilanto¹⁷ tanhañ vīdati 10
pāñiyapīpāsāñ paṭilabhati¹⁸ evañ bhīyyo bhīyyo¹⁹ kāmataṇhāsāñkhaṭe kāme
vīdati paṭilabhati²⁰, rūpatāṇhādikāmataṇhā v' assa vaḍḍhanti yevā 'ti, gavañ
vā 'ti gorūpassa viya, siṅgino ti matthakañ padāletvā utthitasīṅgassa, man-
dassā 'ti mandapaññassa, bālassā 'ti bāladhamme yuttassa, idañ vuttañ
hoti: yathā vacchakassa vaḍḍhantassa sarireñ' eva saddhiñ siṅgañ vaḍḍhati²¹ 15
evañ andhabālassāpi appattakāmataṇhā ca²² pattakāmapīpāsā ca²³ aparāparañ
vaḍḍhatīti, sāliya vakan ti sālikkhettañ yavakkhettañ, etena sāliya vādikañ sab-
bañ dhaññañ dasseti, duttiyapadena sabbañ dipadacatupadañ dasseti, paṭhama-
padena vā sabbañ aviññāpakañ itarena saviññāpakañ, datvā²⁴ ti datvāpi²⁵,
idañ vuttañ hoti: tiṭṭhantu tiṇi rajjāni, sace so māyavo añño²⁶ vā²⁷ sakalam pi 20
paṭhaviñ²⁸ saviññāpakañ aviññāpakañ vā pana kassaci²⁹ datvā gaccheyya idam pi
ettakañ vatthuañ ekass' eva apariyantañ³⁰, evañ duppūrā esā taṇhā nāma, i ti vid vā
samañcare ti³¹ evañ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā³² kāyasamācārādīni³³
pūrento samañ careyyā 'ti, orañ ti orimakotthāsāñ³⁴ patvā tena³⁵ attitarūpo
puna samuddassa³⁶ pārañ pi pattheyya³⁷, evañ taṇhāvasikasattā nāma dup- 25
pūrā ti dasseti, yāvā 'ti aniyāmitaparicchādo³⁸, anussarañ ti anussarañto,
nājjhagā³⁹ ti na vīdati, idañ vuttañ hoti: mahārāja puriso apariyante pi⁴⁰

1 Ck yacchati. Bd jahati. 2 Bd ca. 3 Bd sabba. 4 Bd abhāsi. 5 Bd omits pi
ki - - pi. 6 Ck se tañ. 7 Ck satañ, Cs ssata. 8 Bd kāmitava. 9 Cks te in the
place of ceva. 10 Bd cā, Cks nippajjati ce. 11 Cks add pi. 12 Bd -ge, omitting
dīpana. 13 Bd -gebañhū-. 14 Bd omits sace. 15 Bd adds tatoparañ. 16 Ck gamhe,
Bd ghamhe. 17 Cks -pe ki-, Bd vātātaṇhāpakāñ. 18 Bd omits paṭi. 19 Bd
only one bhīyyo. 20 Bd omits pa-. 21 Bd yañ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati yeva
evañ sarireneva saddhiñ siṅgañ vaḍḍhati in the place of yathā - -. 22 Bd
appattakāmataṇhā ca, Cks appamattakāmataṇhā va. 23 Bd omits patta - - ca. 24
Bd adds cā. 25 Bd omits pi. 26 Cks aññañ. 27 Bd te or vo? 28 Bd omits
pa-. 29 Bd saviññāpakañ aviññāpakañ vā na pana kassaci, Cks -kaaviññāpaka-
karatanapūrañ kassaci. 30 Bd ādiyati in the place of ap-. 31 Cks omit ti.
32 Bd samañ hutvā. 33 Bd -rādīnā. 34 Ck otarita-, Cs orita-. 35 Bd sa-
muddāsa in the place of patvā tena. 36 Bd -dda. 37 Bd patthayethā. 38 Cks
ati-, Bd aniyataparicchādo. 39 Bd na-. 40 Bd -to, omitting pi.

- kāme manasā¹ anussaranto tittim na vindati² pattukāmo³ va hoti, evam kamesu sattānañ tañhā vaḍḍhat' eva, tato nivattitvā⁴ ti tato pana⁵ vatthukāmakilesakāmato⁶ nivattitvā kāyena patikkamma⁷ ñāṇena ādinavaṃ disvā ye paññāya tittā paripuṇṇā⁸ te va⁹ tittā nāma, paññāya tittinañ¹⁰
- 5 seṭṭhan ti paññāya ayañ¹¹ tittinañ paripūritañ¹² seṭṭhañ¹³, ayañ eva vā pāṭho, na so kāmehi tappatīti, na hīti pi pāṭho, yasmā paññāya titto puriso kāmehi na pariḍayhatīti attho, na kurute vasañ ti tādisaṃ hi purisañ tañhāvasaṃ¹⁴ kātum vase vattetuñ na sakkoti, sv-eva¹⁵ pana tañhāya ādinavañ disvā Gaṇḍamālo¹⁶ viya Aḍḍhamāsakarājā¹⁷ viya ca tañhāvase na pavattatīti¹⁸
- 10 attho, apacinethevā 'ti viddhañseyyath' eva¹⁹, samuddamatto²⁰ ti mahatiyā paññāya samannāgatattā²¹ samuddappamāpo, so mahantena²² aggināpi samuddo viya kilesakāmehi na tappati na ḍayhatī, rathakāro ti cammakāro, parikantañ ti parikantanto²³, idañ vuttañ hoti: yathā cammakāro upāhanañ parikantanto²⁴ yañ yañ cammassa agayhūpakaṭṭhānañ hoti tañ tañ caḍḍitvā
- 15 upāhanañ katvā upāhanamūlañ labhitvā sukhito hoti evam eva²⁵ paṇḍito cammakārasatthasadisāya paññāya kantanto²⁶ yañ yañ odhiñ kāmānañ caḍḍati²⁷ tena ten' assa kāmodhinā rahiṭaṃ²⁸ tañ tañ kāyakammañ vacīkammañ manokammañ²⁹ ca sukhañ sampajjati³⁰ vīgatadarathañ, sace pana sabbam pi kāyakammādisukhañ vīgataparilāham eva iccheyya kasiṇaṃ bhāvetvā jhānañ nib-
- 20 battetvā sabbe kāme pariceceje ti

Bodhisattassa³¹ pana imañ gāthañ kathentassa³² rañño setacchattañ ārammaṇaṃ katvā odātakasiṇajjhānañ udapādi. Rājāpi arogo ahoṣi, so tuṭṭho sayanā vuṭṭhāya³³, ettakā vejjā mañ tikicchitum nāsakkhimsu, paṇḍitamāṇavo pana attano

25 ñāṇosadhena mañ nīrogañ³⁴ akāsīti³⁵ tena saddhiṃ sallapanto dasamañ gāthañ āha:

¹ Bā omits ma-. ² Bā janeti. ³ Bā patta-. ⁴ Bā nivattiyā. ⁵ Bā parañ. ⁶ Cks add citta. ⁷ Cks -mnañ. ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā omits va. ¹⁰ Bā titti-. ¹¹ so Bā; Ck paññāyañ, C^s pañhayañ. ¹² Ck -nañ, C^s -purinañ, Bā -puṇṇañ. ¹³ Bā seṭṭho. ¹⁴ Bā tañhāya vasañ. ¹⁵ Ck sve or sa ve, Bā so. ¹⁶ Bā sarabhaṅgamāṇavo. ¹⁷ Cks addha-. ¹⁸ Bā tañhā na vaḍḍhatīti. ¹⁹ Bā -seyyameva. ²⁰ Ck samuddhamantho, C^s samuddamanto. ²¹ Bā sampannattā. ²² Bā himavanta. ²³ Cks -kantato, Bā -tento. ²⁴ Bā -tento. ²⁵ C^s eva. ²⁶ yañ yañ cammassa - - - kantanto wanting in Bā. ²⁷ Cks vajati, Bā vijahati. ²⁸ Bā kāmāvinodati. ²⁹ Bā paccekañ. ³⁰ Bā -te. ³¹ Bā pavasañ sabbakāyakammādisukhañ vīgatañ pariṇatameva iccheyya jhānañ vā bhāveyya jhānañ pana nibbattheyya in the place of sace pana - - - bodhisattassa. ³² Cks add kathentasseva. ³³ Bā vuṭṭahitvā. ³⁴ Bā paññāpissayena kāmānañ nānā ādinava in the place of ñāṇo - - nīrogañ.

10. Attha te bhāsītā gāthā, sabbā¹ honti saḥassīyo,
patigaṇḥa² mahābrahme, sādḥ³ etaṃ tava bhāsitan ti. 34.

Tattha atthā⁴ 'ti dutiyaṃ gātham adin katvā kāmādinavapaṭisaññuttā⁵
attha, saḥassīyo ti saḥassīrahā, patigaṇḥū⁶ 'ti attha saḥassāni gaṇḥa,
sādetam tava bhāsitan ti sādhu etaṃ tava vacanam. 5

Taṃ⁴ sutvā M. ekādasamaṃ gātham āha:

11. Na me attho saḥassehi satehi nahutehi vā⁵,
pacchimaṃ bhāsato⁶ gātham kāme me na rato mano ti. 35.

Tattha pacchiman ti rathakāro va cammassā⁷ 'ti gātham, kāme me
na rato⁸ mano ti imaṃ gātham bhāsamānass⁹ eva mama vatthukāme pi kile- 10
sakāme pi mano nābhīrami¹⁰, ahaṃ hi imaṃ gātham bhāsamāno attano va¹¹
dhammadesanāya jhānaṃ nibbatesiṃ mahārājā¹² 'ti.

Rājā¹⁰ bhiyyosomattāya tussitvā M-am vaṇṇento osāna-
gātham āha:

12. Bhaddako¹¹ vat¹² ayaṃ¹³ māṇavako sabbalokavidū muni 15
yo¹⁸ imaṃ taṇhaṃ dukkhajananiṃ parijānāti paṇḍito ti. 36.

Tattha dukkhajananiṃ ti sakalavaṭṭadukkhajananiṃ, parijānātīti
parijāni paricchindi luñcivā nīharitī¹⁴ B-am vaṇṇento evam āha.

B. pi „mahārāja appamatto hutvā dhammaṃ carā“ 'ti
rājānaṃ ovaditvā ākāseṇa Himavantaṃ gantvā isipabbajjaṃ 20
pabbajitvā yāvataṃyukaṃ¹⁵ brahmavihāre¹⁶ bhāvetvā¹⁷ Brahma-
loka-parāyano¹⁸ ahoṣi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi hi¹⁹ etaṃ brāhmaṇaṃ
nissokaṃ akāsin“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā esa brāhmaṇo ahoṣi,
paṇḍitamāṇavo²⁰ aham evā“ 'ti. Kāmajātakaṃ. 25

¹ Ck^s saccā. ² B^d paṭi-. ³ Ck^s -navam-, B^d -navasaṃyuttā. ⁴ Ck^s omits taṃ.

⁵ B^d nahutehi pi. ⁶ Ck^s -te. ⁷ Ck^s ca kammassā, C^s ca cammassā-, B^d -ro
cammakārassā. ⁸ B^d mama kāmehi vatthukāmehi me mano nābhīramāmi. ⁹

B^d bhāsamānassa kāme nirato mano aratī mano in the place of -māno attano

va. ¹⁰ B^d adds pi. ¹¹ B^d bhadrā-. ¹² B^d vatā-. ¹³ B^d so. ¹⁴ B^d nīharati.

¹⁵ B^d adds thatvā. ¹⁶ B^d -raṇ. ¹⁷ B^d adds aparihinajjhano hutvā. ¹⁸ B^d

-lokūpago. ¹⁹ B^d pāhaṃ. ²⁰ B^d adds pana.

5. Janasandhajātakaṃ.

Dasa khalū 'ti. Idam S. J. v. Kosalarāṇṇo ovādatthāya
 kathesi. Ekasmiṃ hi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito¹
 vinicchayam pi na² paṭṭhapesi. Buddhupaṭṭhāne³ pamajji. So eka-
 5 divasaṃ⁴ Dasabalaṃ anussaritvā⁵ „vandissāmiti“ bhuttapātarāso ratha-
 varam āruyha vihāraṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā nisīdi. Atha nam
 S. „kiṃ mahārāja ciraṃ⁶ na paññāyasīti⁷“ vatvā „bahukiccatāya no
 bhante Buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto“ ti rutte „mahārāja, mādisse“
 nāma ovādadāyake⁸ sabbaññūbuddhe⁹ dhuravihāre vasante¹⁰ ayuttam
 10 tava pamajjituṃ, rañña nāma rājakiccesu¹¹ appamattena paṭṭhavasīnaṃ
 mātāpitasumena¹² agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopentena
 rajjam kāretuṃ vaṭṭati, rañne hi dhammikabhāve sati parisā pi 'ssa
 dhammikā hoti, anacchariyaṃ kho¹³ pan' etaṃ yaṃ mayi anusāsante¹⁴
 tvaṃ dhammena rajjam kareyyāsi, porāpakapaṇḍitā anusāsakaācariye
 15 avijjamāne pi attano matiya¹⁵ va tividhasucaritadhamme paṭiṭṭhāya
 mahājanassa dhammaṃ desetvā sapaṇḍitā saggapadaṃ¹⁶ pūrayamāna
 agamimsū“ 'ti vatvā¹⁷ tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa¹⁷ aggamahesiyā kucchimhi nib-
 batti. Janasandhakumāro¹⁸ ti 'ssa nāmaṃ karimsu.
 20 Ath' assa vayappattassa Takkasilato sabbasippāni uggahetvā¹⁹
 āgatakāle rājā sabbāni bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjam
 adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje paṭiṭṭhāya catūsu
 nagaradvāresu²⁰ nagaramajjhe²¹ rājadvāre²² ti cha dānasālāyo
 kāretvā²³ divase divase²⁴ cha satasahassāni pariccajitvā sakala-
 25 Jambudīpaṃ khobhetvā²⁵ mahādānaṃ pavattento²⁶ bandhanā-
 gārāni niccaṃ vivaṭṭāni²⁷ kāretvā dhammagāṇḍikāṃ²⁸ bhedā-
 petvā²⁹ catūhi saṃgahavatthūhi³⁰ lokam saṃgaṇhanto pañca

¹ Bā kilesaratikusukhaṃ-. ² Ck omits na. ³ Bā -nacapi. ⁴ Bā -se. ⁵ Bā adds
 satthāraṃ. ⁶ Bā ciraṃ. ⁷ Ck -rāja pana paññāyatīti, C^s -rāja na paññā-
 yatīti. ⁸ Bā -o. ⁹ Bā viharanto. ¹⁰ Bā dasarā-. ¹¹ C^s Bā -piti-. ¹² Ck
 anaccariyaṃ ko, anacchariyaṃ ko corr. to -kho, Bā rājadhamme tito honti
 yaṃ kho. ¹³ Bā manussāsente. ¹⁴ Bā pakati. ¹⁵ Bā saggapatha. ¹⁶ Bā omits
 va-. ¹⁷ Bā omits ta-. ¹⁸ Ck^s -dhavaku-, Bā -sandaku. ¹⁹ Ck -hi-, Bā uggaṇ-
 hitvā. ²⁰ Bā adds ceva. ²¹ Bā adds ca. ²² Bā adds cā. ²³ Bā kārapetvā.
²⁴ Bā only one di-. ²⁵ Bā saṃkho. ²⁶ Bā pattanto. ²⁷ Ck^s niccavivaṭṭaṃ-
 dhāni. ²⁸ Bā -bhaṇḍikāṃ. ²⁹ Bā sodhāpetvā. ³⁰ Bā saṃgavatthūhi.

sīlāni rakkhanto uposathavāsaṃ vasanto dhammena rajjani
kāresi, antaranāra ca ratthavāsino sannipādetvā¹ „dānaṃ
detha, sīlaṃ samādiyatha², dhammena kammante ca³ vohāre
ca payojetha, daharakāle yeva sippāni uggaṇṇhatha, dhanam
uppadetha, gāmakūṭakammam pi⁴ suṇakammam⁵ mā karittha, 5
caṇḍā⁶ pharusā mā ahuvattha, mātupatthānaṃ pitupatthānaṃ
pūretha, kule jetthāpacāyino bhavathā“ ’ti dhammaṃ desetvā
mahājanaṃ⁷ sucaritadhamme patitthāpesi. So ekadivasaṃ
paṇṇarasiposathadivase⁸ samādinuṇṇosatho „mahājanassa
bhiyyo bhiyyo⁹ hitasukhatthāya appamādavīhārattāya dham- 10
maṃ desessāmīti“ cintetvā¹⁰ bheriṃ carāpetvā attano orodhe
ādiṃ katvā sabbam¹¹ nagarajanaṃ sannipātāpetvā¹² rājāṇgaṇe¹³
alaṃkataratanamaṇḍapamajjhe paññattavarapallaṃke nisīditvā
„ambho nagaravāsino, tumhākaṃ tapaniye ca atapaniye ca
dhamme desessāmi, appamattā hutvā ohitasotā sakkaccaṃ¹⁴ 15
suṇothā¹⁵“ ’ti vatvā dhammaṃ desesi.

S. saccaparibhāvitāṃ mukharatanāṃ vivaritvā¹⁶ taṃ desanaṃ
madhurena sareṇa Kosalaraṇṇo āvikaronto¹⁷

1. Dasa khalu imāni tthānāni yāni pubbe akaritvā
sa pacchā-m-anutappati, iccāha¹⁸ rājā Janasandho. 37. 20
2. Aladdhā cittaṃ tapati pubbe asamudānitaṃ¹⁹,
‘na pubbe dhanam esissaṃ’ iti pacchānutappati. 38.
3. ‘Sakyarūpaṃ pure santaṃ mayā sippaṃ na sikkhitaṃ,
kicchā vutti²⁰ asippassa’ iti pacchānutappati. 39.
4. ‘Kūṭavedī pure āsiṃ piṇḍo piṭṭhimaṃsiko,
caṇḍo pharusso cāsiṃ²¹’ iti pacchānutappati. 40. 25

¹ C^{ks} -teva. ² C^h -dhiyittha, C^s -diyittha, B^d adds bhāvanaṃ bhāvētha. ³ B^d
kammaṃ ceva. ⁴ B^d kuṭasakkhikammaṃ vāpi. ⁵ B^d suṇavācakkammaṃ vā, C^h
suna-. ⁶ B^d -a. ⁷ B^d -ne. ⁸ C^s B^d panna-. ⁹ B^d only one bhi-. ¹⁰ B^d
adds nagare. ¹¹ B^d -a. ¹² B^d -tetvā. ¹³ B^d adds alaṃkaritvā. ¹⁴ C^h -ā. ¹⁵
B^d -ṇā-. ¹⁶ C^h -vica-, B^d vavaretvā. ¹⁷ B^d adds gāthamāha. ¹⁸ B^d icceva-
suha. ¹⁹ B^d appamudānitaṃ, B^d asamuddhitaṃ. ²⁰ C^{ks} -im, B^d kaccāvutti.
²¹ B^d caṇḍo ca pharusso cūpi.

6. 'Pāṇātipātī pure āsīm, luddo cāsim¹ anāriyo,
bhūtānaṃ nāvadāyissaṃ² iti pacchānutappati. 41.
6. 'Bahūsu vata santāsu³ anāpādāsu itthisu
paradāraṃ aseviṣsaṃ⁴ iti pacchānutappati. 42.
- 5 7. 'Bahumhi vata santamhi annapāne upatṭhite
na pubbe adadaṃ dānaṃ' iti pacchānutappati. 43.
8. 'Mātaraṃ pitarāṃ cāpi jīṇṇake⁵ gatayobbane⁶
pahu⁷ santo na posissaṃ' iti pacchānutappati. 44.
9. 'Ācariyaṃ anusatthāraṃ sabbakāmarasāharaṃ
10 pitarāṃ accamaññissaṃ' iti pacchānutappati. 45.
10. 'Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
na pubbe payirupāsissaṃ⁸ iti pacchānutappati. 46.
11. 'Sādhu hoti tapo ciṇṇo santo ca payirupāsito,
na ca pubbe tapo ciṇṇo' iti pacchānutappati. 47.
- 15 12. Yo⁹ ca etāni ṭhānāni yoniso paṭipajjati
karaṃ purisakiccāni sa pacchā nānutappatīti 48.
imā gāthā āha.

Tattha ṭhānānīti kārāṇāni, pubbe ti paṭhamam eva akaritvā, sa pac-
chāmanutappatīti¹⁰ so paṭhamam kattabbānaṃ akārako puggalo pacchā idha-
20 loke pi paraloke pi¹¹ tappati¹² kilamati, pacchā¹³ tappatīti pi pāṭho, iccāhā¹⁴
'ti evaṃ¹⁵ rājā Janasandho avoca, iccassuhā¹⁶ 'ti pi pāṭho, tattha sukāro ti
nipātamattaṃ, icc' assu āhā¹⁷ 'ti padacchedo; idāni¹⁸ tāni dasa tapanīyakārāṇāni
pakāsetum B-assa dhammakathā hoti, tattha pubbe ti paṭhamam eva taruṇa-
kāle parakkamaṃ katvā¹⁹ asamudānitaṃ²⁰ asambhataṃ dhanam²¹, mahallaka-
25 kāle alabbhitvā tappati socatī²², pare ca sukhite disvā sayam dukkhaṃ jīvanto
pubbe dhanam na pariyesissaṃ ti evaṃ pacchā anutappati, tasmā mahallaka-
kāle sukham jīvītukāmā daharakāle yeva dhammikāni kasikkamādīni katvā
dhanam pariyesathā 'ti²⁴ dasseti, pure santam ti pure daharakāle ācariye pa-
yirupāsītva²⁵ mayā kātum sakya rūpaṃ samānaṃ hatthisippādikaṃ kiñci sippaṃ

¹ Bā luddho cāpi. ² Cks nava-, Bās nānukampiyaṃ. ³ Bā santisu. ⁴ Bā
-rañcasevi-. ⁵ Bā -kaṃ. ⁶ Bā -naṃ. ⁷ Bā bahu. ⁸ Cks -pāsenti, Bā parirū-
pāsissaṃ. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā pacchā anu-. ¹¹ Bā pacchākāle, omitting idha - - pi.
¹² Bā atita-. ¹³ Ck patipacchā. ¹⁴ Bā iccevāhā. ¹⁵ Bā ti iti evaṃ. ¹⁶ Ck
iccassābhā, Cc iccassābhā corr. to -hā, Bā iccassuhā. ¹⁷ Ck iccasu ābhā, Cc
iccassu ābhā corr. to -āhā. ¹⁸ Bā yāni. ¹⁹ Bās parakkamaṃ aka-. ²⁰ Bā asa-
muddhitanti. ²¹ Bā omits dha-. ²² Cks -si. ²³ Bā etaṃ. ²⁴ Bā -yesentīti.
²⁵ Cks payur-.

na sikkhitā, pacchā¹ mahallakakāle asippassa dukkhā jīvitavutti, n' eva sakkā tadā sippaṃ sikkhituṃ, tasmā² mahallakakāle sukhaṃ jīvitukāmā taruṇakāle yeva sippāni sikkhethā³ 'ti dasseti⁴, kūṭavedīti⁵ kūṭajānanako gāmakūṭo vā lokassa anattakārako vā⁶ tulākūṭādikārako⁷ vā kūṭaṭṭakārako vā⁸ ti attho, āsīn ti evarūpo ahaṃ pubbe ahoṣiṃ, piṣuṇo ti pesuṇṇakārako, piṭṭhi- 5 maṃsiko ti laṇṇaṃ gaheva asāṃike sāmīke karonto paresaṃ piṭṭhimam-sakhādā itī, pacchā⁹ ti evaṃ maraṇamañce nīpanno anutappati, tasmā sace niraye na¹⁰ vasitukāma' attha mā evaṃ¹¹ pāpakammaṃ karitthā 'ti ovaḍati, luddo¹² ti dāruṇo, anariyo ti na ariyo¹³ nīcasamācāro, nāvadāyissaṃ¹⁴ ti khantimettānuddayavasena na nīcavuttiko ahoṣiṃ, sesaṃ purimanayen' eva 10 yojetabbaṃ, anāpādāsū 'ti apādānam āpādo pariggaho ti attho, n' atthi yāsaṃ¹⁵ apādo na anāpadā¹⁶, aññehi akatapariggahāsū¹⁷ 'ti attho, upaṭṭhite ti paccupaṭṭhite¹⁸, na pubbe ti¹⁹ ito²⁰ pubbe dānaṃ na adadaṃ, pahu²¹ santo ti dhanabalena pi²² kāyabalena pi posituṃ samattho paṭibalo²³ samāno, ācariyaṃ ti ācāre²⁴ sikkhāpanato²⁵ piṭā ācariyo ti adhippeto, anusatthāraṇa 15 ti anusāsakaṃ, sabbakāmarasāharaṇa ti sabbe²⁶ vatthukāmarase āharitvā positāraṃ²⁷, accamaññissaṃ²⁸ ti tassa ovāde agaṇhanto atikkamitvā maññissaṃ, na pubbe ti ito pubbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe²⁹ hi gilāṇagilāne pi³⁰ cīvarādīni datvā apaṭijaggaṇena³¹ payirupāsissaṃ ti³², tapo ti sucaritapato, santo ti³³ kāyādīhi³⁴ dvārehi upasanto sīlavā, idaṃ vuttaṃ hotī: tividhasu- 20 sucaritasamkhāto tapo ca³⁵ cīṇṇo evarūpo ca upasanto payirupāsīto³⁶ nāma sādhu sundaro, na pubbe ti mayā daharakāle evarūpo tapo na cīṇṇo, itī pacchā jarājiṇṇo maraṇabhayaṭṭajjito anutappati socati, sace tumbhe evaṃ na socitukāmā tapokammaṃ karothā 'ti vadati, yo³⁷ ca etānīti yo³⁸ pana³⁹ etānī dasakāraṇāni paṭhamam eva upāyena paṭipajjati samādāya vattati purisehi 25 kattabbāni⁴⁰ dhammikakiccāni karonto⁴¹ appamāḍavahāripuriso pacchā nānu-tappati somanassappatto va hotīti⁴².

¹ Bā kiechāti. ² Bā omits ta-, Cks kasmā. ³ Bā sippaṃ sikkhathā. ⁴ Ck -enti, Bā omits dasseti. ⁵ Bā kūṭaniverīti. ⁶ Cks omit vā. ⁷ Bā lākuṭa-. ⁸ Bā omits kūṭaṭṭa-vā. ⁹ Bā a. ¹⁰ Bā evarūpaṃ. ¹¹ Bā luddho. ¹² Ck na anariyo, Bā anariyo, Bā anariyo, omitting na. ¹³ Ck -yissa, Cs nāvadāssīsi corr. to -dāyissa, Bā nāpacāriṣsaṃ. ¹⁴ Bā omits natthiyāsaiṃ. ¹⁵ so Ck; Cs apādēna an-, Bā omits na an-. ¹⁶ Bā -hesu. ¹⁷ Bā pañcupa-. ¹⁸ Ck pi. ¹⁹ Bā omits pubbe ti ito. ²⁰ Bā bahu. ²¹ Cks omit pi. ²² Bā pati-. ²³ Cs ākāre, Bā ācāra. ²⁴ Bā -nako idha. ²⁵ Bā -a. ²⁶ Cks posito. ²⁷ Cks amaccamaññi-, Bā atimaññi-. ²⁸ Ck -mo, Cs mano corr. to -ne? ²⁹ Bā gīhino in the place of hi -- pi. ³⁰ Ck apati-, Bā paṭijaggaṇena. ³¹ Bā -sissa, omitting ti. ³² Ck pante hi, Cs santo hi, Bā santo tīti. ³³ Bā omits kā-. ³⁴ Bā omits ca. ³⁵ Bā -pāsako. ³⁶ Cks so. ³⁷ Bā ca. ³⁸ Bā kāta-. ³⁹ Bā adds yo. ⁴⁰ Cks ahoṣīti, Bā pacchānu-tappati domanassappatto hotīti.

Iti M. anvaddhamāsaṃ iminā va¹ niyāmena mahājanassa dhammaṃ desesi. Mahājano pi 'ssa ovāde t̥hatvā tāni dasa t̥hānāni pūretvā saggaparāyano² ahosi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja porāṇakapaṇḍitā anācariyakā attano
5 va matiṃ dhammaṃ desetvā mahājanaṃ saggapade³ patiṭṭhāpesun“
ti vatvā j. s.: „Tadā parisaṃ Buddhaparisā ahosi⁴, Janasandharājā⁵
aham eva“ ti. Janasandhajātakaṃ.

6. Mahākāṇhajātaka.

Kaṇho kaṇho cā 'ti. Idam S. J. v. lokatthacariyaṃ
10 ā. k. Ekadivasaṃ hi bhikkhū dhammasabbhāyaṃ nisīditvā⁶ „āvuso S.
bahujanahitāya paṭipanno⁷ attano phāsuvihāraṃ pahāya lokass' eva
attham carati, paramābhisambodhim patvā sayam pattacīvaram ādāya
at̥thārasayojanamaggaṃ gantvā pañcavaggiyatherānaṃ dhammacakkaṃ
15 sabbesaṃ arahattaṃ adāsi, Uruvelāṃ gantvā⁸ jaṭilānaṃ aḍḍhuḍḍhāni
pāṭihāriyasahassāni dassetvā pabbājetvā⁹ Gayāsīse¹⁰ Ādittapariyāyaṃ¹¹
kathetvā jaṭilasahassassa¹² arahattaṃ adāsi, Mahākassapassa t̥pi
gāvutāni paccuggamanam gantvā¹³ t̥hi ovādehi upasampadaṃ adāsi,
eko pacchābhatte¹⁴ pañcacattālisayojanamaggaṃ gantvā Pukkusāti-
20 kulaputtaṃ anāgāmiphale patiṭṭhāpesi, Mahākappinassa vīsaṃ yojana-
sataṃ paccuggamanam katvā arahattaṃ adāsi, eko pacchābhatte¹⁵
t̥imsayojanamaggaṃ gantvā tāva kakkhalam¹⁶ pharusam Aṅgulimālaṃ
arahatte patiṭṭhāpesi, t̥imsayojanam eva¹⁷ maggaṃ gantvā Ālavakaṃ¹⁸
sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā kumārassa sothim akāsi, Tāvatisa-
25 bhavane temāsaṃ vasanto asitīyā va devatākoṭṭinaṃ¹⁹ dhammābhisama-
yam sampādesi²⁰, Brahmaḷokaṃ gantvā Bakabrāhmuno diṭṭhim bhin-
ditvā dasannaṃ²¹ Brahmasahassānaṃ arahattaṃ adāsi, anusaṃ-
vaccharaṃ t̥isu maṇḍalesu cārikaṃ caramāno upanissayasampannānaṃ
maussānaṃ saraṇāni c' eva²² sīlāni ca maggaphalāni ca deti,

¹ Bā omits va. ² Bā adds va. ³ Bā saggapuram. ⁴ Bā ahesum. ⁵ Bā adds
pana. ⁶ Ck^o add yāvañcidam. ⁷ Bā pariṭṭhāpanno. ⁸ Bā adds tebhātikānaṃ.
⁹ Bā omits pab-. ¹⁰ Bā -sena. ¹¹ Bā anattapa-. ¹² Bā -hassānaṃ. ¹³ Bā
katvā. ¹⁴ Bā ekaṃ pacchābhattam. ¹⁵ Ck^o -la. ¹⁶ Bā -na, omitting eva. ¹⁷
Bā -kayakkham. ¹⁸ Bā asitikoṭṭanaṃ devatānaṃ. ¹⁹ Bā -samayo āhosi. ²⁰
Bā dasa. ²¹ Bā ca.

nāgasupannādināṃ pi nānappakāraṇāṃ atthaṃ caratīti¹ Dasabalassa lokatthacariyagunaṇṇaṃ vaṇṇayimsu². S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā³“ ti pucchitvā „imāya nāmā⁴“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave, yv-āhaṃ⁵ idāni abhisambodhiṃ patvā lokassa atthaṃ careyyaṃ⁶ so⁷ pubbe sarāgākāle pi lokattha- 5 cariyaṃ eva carin⁸“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Kassapasammāsambuddhakāle Usīnaro nāma rājā r. kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahājanāṃ bandhanā⁹ mocetvā nibbānanagaraṃ pūretvā parinibbute dīghassa addhuno accayena sāsanaṃ osakki: bhikkhū ekavī- 10 satiyā anesanaṃhi jīvikaṃ kappenti bhikkhunīsamsaggaṃ¹⁰ karonti puttadhītāhi vaḍḍhanti, bhikkhū bhikkhudhammaṃ¹¹ bhikkhuniyo bhikkhunidhammaṃ upāsakā upāsakadhammaṃ upāsikā upāsikadhammaṃ brāhmaṇā brāhmaṇadhammaṃ vissajjesuṃ, yebhuyyena manussā dasākusalakammapathe samādāya pavattimsu¹², matamatā 15 apāyesu pūrimsu¹³. Tadā Sakko devarājā nave devaputte¹⁴ apasanto manussalokaṃ oloketvā manussānaṃ apāyesu nibbattiṃ¹⁵ űatvā Satthu sāsanaṃ osakkitaṃ disvā¹⁶ „kin nu karissāmīti¹⁷“ cintento¹⁸ „atth' eko upāyo¹⁹“ ti „mahājanāṃ bhāyetvā tāsetvā²⁰ bhittabhāvaṃ űatvā²¹ assāsetvā dhammaṃ desetvā²² osakkita- 20 sāsanaṃ²³ paggayha aparaṃ „vassasahassaṃ²⁴ pavattana- kāraṇaṃ karissāmīti²⁵“ sannitthānaṃ katvā Mātalidevaputtaṃ mocappamāṇadāṭhaṃ catūhi dāṭhehi viniccharantarasmai²⁶ bhayānakaṃ²⁷ gabbhinīnaṃ²⁸ dassanen' eva gabbhapātanappa- kāraṃ²⁹ ghorarūpaṃ ajāneyyappamāṇaṃ kālavaṇṇaṃ Mahākapa- 25 hasunakhaṃ³⁰ katvā³¹ pañcaṅgikabandhanena bandhitvā ratta-

¹ Bā -gupaṃ kathayimsu. ² Bā so haṃ, Cks svāhaṃ. ³ Bā lokatthacariyaṃ caranto. ⁴ Bā omits so. ⁵ Bā lokassa atthaṃ carāmi yevā. ⁶ Bā kilesa-bandhanaṃ. ⁷ Cks -nimisaṃ-, Bā bhikkhugīhi-. ⁸ Bā adds visajjesuṃ. ⁹ Bā -ttayimsu. ¹⁰ so Cks; Bā paripūsesuṃ saggamaggā tucchanti. ¹¹ Bā nave nave deve. ¹² Bā -ttitabhāvaṃ. ¹³ Cks omit di-. ¹⁴ Bā -tetvā. ¹⁵ Bā omits tā-. ¹⁶ Bā adds pacchā. ¹⁷ Bā omits dh. d. ¹⁸ Bā -taṃ sū-. ¹⁹ Bā divasaṃ in the place of va-. ²⁰ Bā vicinipātarasmiṇiyo. ²¹ Bā adds katvā. ²² Bā gabbhināṃ. ²³ Bā -pātanasamatthaṃ. ²⁴ Bā mahākappa-. ²⁵ Bā māpetvā.

- mālassa¹ pilandhetvā rajjukotiyaṃ² ādāya sayam dve kāsāyāni
 nivāsetvā pacchāmukhe³ kese bandhitvā rattamālaṃ pilandhetvā
 āropitapavālavannaññiyaṃ⁴ mahādhanuṃ gahetvā vajiragganārā-
 cam⁵ nakhamukhe⁶ parivattento vanacarakavesam⁷ gahetvā
 5 nagarato yojanamatte⁸ thāne otarivā „nassati loko, nassati⁹
 loko“ ti tikkhatuṃ saddaṃ¹⁰ anusāvetvā¹¹ manusse¹² utrāsetvā¹³
 nagarūpacāraṃ patvā puna saddaṃ akāsi. Manussā sunakhaṃ
 disvā utrastā¹⁴ nagaraṃ pavisitvā taṃ pavattim rañño āroca-
 yiṃsu¹⁵. Rājā sīghaṃ nagaradvārāni pidhāpesi¹⁶. Sakko pi
 10 atthārasahatthaṃ pākāraṃ¹⁷ laṃghetvā¹⁸ sunakhena saddhiṃ
 antonagare¹⁹ patiṭṭhahi. Manussā bhītatasiṭā palāyitvā gehāni
 pavisitvā dvārāni pidahiṃsu²⁰. Mahākapho pi diṭṭhadiṭṭha-
 manusse²¹ upadhāvitvā santāsento rājanivesanaṃ agamāsi.
 Rājāṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rājanivesanaṃ pavisitvā²²
 15 dvāraṃ pidahiṃsu. Usīnararājāpi²³ orodhe gahetvā pāsādaṃ
 abhirūhi²⁴. Mahākapho purimapāde ukkhipitvā kavāṭe tha-
 petvā²⁵ mahābhusitaṃ bhusi. Tassa bhusitasaddo²⁶ heṭṭhā
 avīciṃ upari bhavaggaṃ gaṇhi²⁷, sakalacakkavālaṃ ekanin-
 nādaṃ ahosi. Puṇṇakajātake²⁸ Puṇṇakarañño²⁹ Bhūridatta-
 20 jātake Sudassananāgarañño imasmiṃ Mahākaphajātake ayaṃ
 saddo ti ime tayo³⁰ saddā Jambudīpe mahāsaddā nāma ahesuṃ.
 Nagaravāsino bhītatasiṭā hutvā ekapuriso pi Sakkena³¹ saddhiṃ
 kathetuṃ nāsakkhi³². Rājā yeva pana³³ dhitim³⁴ upaṭṭhapetvā
 vātapānaṃ nissāya Sakkaṃ āmantetvā „ambho ludda³⁵ kasmā

¹ Bā -mālaṃ kanne. ² C^s -koṭivīyaṃ corr. to -vīya, Bā -bhoṭiyaṃ. ³ Bā pañcadhā. ⁴ C^s -taṃpavālavannaññi-. ⁵ Bā -raggakhurammaṃ. ⁶ Bā nakhena. ⁷ Bā -cārika-. ⁸ Bā -a. ⁹ C^s vina-. ¹⁰ C^s -am. ¹¹ C^s -sāsetvā. ¹² Bā -ssacittāni. ¹³ Bā uttā-. ¹⁴ Bā utrāsā. ¹⁵ Bā -cesuṃ. ¹⁶ Bā nagaradvāraṃ pidahatthā ti dvārāni pitakkesi. ¹⁷ Bā dvāraṃ. ¹⁸ Bā uliṅghitvā. ¹⁹ C^s -ra, C^s -raṃ. ²⁰ Bā niliyiṃsu in the place of dvā- pida-. ²¹ Bā diṭṭhadiṭṭhe-. ²² Bā mahābhūmigeḥāni, apavisitvā dvāraṃ patvā in the place of rājani- pavi-. ²³ C^s usīnakarā-, Bā osīnakarā-. ²⁴ Bā -rūyhi. ²⁵ Bā vātapāne thatvā in the place of ka- tha-. ²⁶ Bā omits bhusita. ²⁷ Bā patvā. ²⁸ Bā vidūrajā-. ²⁹ Bā -kayakkharañño, adding kusajātake kusarañño. ³⁰ Bā catasso. ³¹ Bā pakkena. ³² Bā sakkoti. ³³ Bā omits pana. ³⁴ Bā satim. ³⁵ Bā luddhaka.

te sunakho bhūṣīti¹ āha. „Chātabhāvenā¹⁴ ‘ti. „Tena hi
 ‘ssa² bhattaṃ dāpemi³ antojanassa ca attano ca pakka-
 bhattaṃ⁴ sabbaṃ dāpesi. Taṃ sabbaṃ sunakho ekaṃ⁵ ka-
 balaṃ⁶ viya katvā puna saddam akāsi. Puna rājā pucchitvā
 idāni „me sunakho chāto yevā⁷ ‘ti sutvā hatthiassādinam⁸ 5
 pakkabhattaṃ sabbaṃ āharāpetvā dāpesi. Tasmiṃ pi⁹ ekappa-
 hāren’ eva niṭṭhāpīte sakalanagarassa pakkabhattaṃ¹⁰ dāpesi.
 Tam pi so tath’ eva bhūñjitvā puna saddam akāsi. Rājā
 „na esa sunakho, nissamsayaṃ yakkho esa¹¹, āgamanakāraṇaṃ
 pucchissāmīti¹² bhītatasito hutvā pucchanto paṭhamam gā- 10
 tham āha:

1. Kaṇho kaṇho ca ghero ca sukkadāṭho patāpavā¹⁰
 baddho pañcahi rajjūhi kiṃ dhīra sunakho tavā¹¹ ‘ti. 49.

Tattha Kaṇho kaṇho ti bhayavasena¹² dalhakammavasena¹³ vā āma-
 jitaṃ¹⁴, ghero ti passantānaṃ bhayajananako¹⁵, patāpavā¹⁶ ti dāṭhehi 15
 nikkhamantena ramsipatūpena patāpavā¹⁷, kiṃ dhīrā ‘ti dhīra viriyavanta tav’
 esa¹⁸ evarūpo kakkhalo sunakho kiṃ karoti, kiṃ mige¹⁹ gaphāti udāhu te
 amitte, kin te²⁰ iminā, vissajjehi na ti adhippāyen’ evam āha.

Taṃ sutvā Sakko dutiyaṃ gātham āha:

2. Nāyaṃ migānaṃ atthāya Usīnara²¹ bhavissati, 20
 manussānaṃ anayo hutvā tadā Kaṇho pamokkhatīti. 50.

Tass’ attho: ayaṃ²² hi migamaṃsaṃ khādissāmīti idha nāgato, tasmā²³
 migānaṃ attho na bhavissati, manussamaṃsaṃ pana khādītum²⁴ āgato, tasmā²⁵
 nesaṃ²⁶ anayo mahāvīnāsakārako hutvā yadā nena²⁷ manussā vināsaṃ pāpitā²⁸
 bhavissanti tadā ayaṃ kaṇho pamokkhatī²⁹ mama hatthato muccissatīti³⁰. 25

Atha naṃ rājā „kiṃ pana te³¹ bho luddaka³² sunakho
 sabbesaṃ yeva manussānaṃ maṃsaṃ khādissati udāhu tava

¹ Bā -na mahārājā. ² Bā hi tassa. ³ Bā -essāmīti. ⁴ Bā omits anto- bhattaṃ.
⁵ Bā eka. ⁶ C^s -lihi. ⁷ C^s tasmiṃ vapi, Bā tampi. ⁸ Bā pakkaṃ-. ⁹ Bā
 -yaṃ esa rakkho bhavissati. ¹⁰ Bā -dāṭhā pabhāsavā. ¹¹ C^s tavan. ¹² Bā
 ubhayavacane. ¹³ Bā omits kammā. ¹⁴ Bā ālapati. ¹⁵ Bā -janako. ¹⁶ Bā pa-
 bhāsavā. ¹⁷ Bā dāṭhā nikkhantaraṃsibhāsena pabhāsavā. ¹⁸ Bā viravan ti viravi
 yathā vuttāvasaṇaṃ in the place of kiṃ dhīrā - - -. ¹⁹ Bā mitte. ²⁰ Bā ti,
 omitting te, C^s omits kinte. ²¹ Bā -naka. ²² C^s ahaṃ. ²³ Bā na tesam pi
 in the place of tasmā. ²⁴ Bā aditum. ²⁵ Bā kattha. ²⁶ Bā te-. ²⁷ Bā te. ²⁸
 Bā pāpitakārā. ²⁹ Bā -tīti. ³⁰ Bā muñci-. ³¹ Bā omits te. ³² Bā luddhaka.

amittānaṃ yevā¹ 'ti pucchitvā „amittānaṃ yeva maharājā“ 'ti
vutte „ke pana te idha¹ amittā“ ti pucchitvā „adhammā-
bhiratā asamacārino² mahārājā“ 'ti vutte „kathēhi tāva ne
amhākaṃ“ ti pucchi³. Ath' assa kathento devarājā dasa

5 gāthā abhāsi:

3. Pattahatthā samaṇakā muṇḍā⁴ saṃghāṭipārutā
naṅgalehi kasissanti tadā Kaṇho pamokkhati. 51.
4. Tapassiniyo⁵ pabbajitā muṇḍā saṃghāṭipārutā
yadā⁶ loke gamissanti -pe-. 52.
- 10 5. Dīghuttaroṭṭhā jaṭilā⁷ paṃkadantā rajassirā
inaṃ vodāya⁸ gacchanti tadā -pe-. 53.
6. Adhicca⁹ vede¹⁰ sāvittiṃ yaṇṇatantraṃ ca¹¹ brāhmaṇā
bhatikāya¹² yajissanti tadā -pe-. 54.
7. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹³ jīṇṇake¹⁴ gatayobbane¹⁵
15 pahu santo¹⁶ na bharanti¹⁷ tadā -pe-. 55. (Suttanip. v. 98, 124.)
8. Mātaraṃ pitaraṃ cāpi¹⁸ jīṇṇake gatayobhane
'bālā tumhe' ti vakkhanti¹⁹ tadā -pe-. 56.
9. Ācariyabhariyaṃ sakkhābhariyaṃ²⁰ mātulānīpitucchasaṃ²¹
yadā loke gamissanti -pe-. 57.
- 20 10. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
panthaghātāṃ²² karissanti tadā -pe-. 58.
11. Sukkacchavī²³ vedhaverā thullabāhū²⁴ apāṭubhā²⁵
mithubhedāṃ²⁶ karissanti tadā -pe-. 59.
12. Māyāvino nekatikā asappurisacintakā
25 yadā loke gamissanti tadā Kaṇho pamokkhatīti. 60.

¹ Bā pana idha ke. ² Bās adhammavisamacārino in the place of adhammā-.

³ C^s omits pucchi, B^s vutte. ⁴ C^s muṇḍa-. ⁵ Bā tapaniyo. ⁶ Bā yadi. ⁷ Bā capalā. ⁸ C^s ināvodāya, B^d codāya. ⁹ C^k Bā adicca. ¹⁰ Bā vedaṃ. ¹¹

C^s omits yaṇṇa; C^k has saṃṇātantaṇṇa, B^d yaṇṇātatraṇṇa, B^s yaṇṇā aṭṭha.

¹² C^s bhattāya, C^k hatakāya, B^s bhantikāya. ¹³ C^s vāpi, Bā ca pi. ¹⁴ Bā

-kaṃ. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ C^s pahu santā, Bā bahusanto. ¹⁷ C^s bhariṇanti.

¹⁸ C^s vāpi. ¹⁹ Bā na bālā tumhe dadanti. ²⁰ B^s sakhi-, Bā omits bhariyaṃ.

²¹ C^s -nīpitucchasaṃ, B^s -nīpitucchā, Bā mātulānībhariyaṃ mātucchāyaṃ dhitu-

bhaginimātariṇa. ²² B^s paṇḍa-, Bā panthaghātāṃ. ²³ Bā sukkacchavi. ²⁴ C^s -u,

Bā thūlapātu. ²⁵ C^s apāṭi-, Bā only ā. ²⁶ Bā mitta-.

Tattha samapakā ti mayaṃ samaṃ amhā¹ 'ti paññānā², yadā hi loka-
 volāren' evaṃ³ āha, kasissantīti te kaḍāpi⁴ kasanti⁵ yeva, ayaṃ pana ajā-
 nanto viya evaṃ āha, ayaṃ hi 'ssa adhippāyo: ete dussilā mama⁶ amittā, yadā
 mama sunakho⁷ ete māretvā maṃsaṃ khādītum bhavissati⁸ tadā esa Kapho ito
 pañcarajjubandhanā mokkhatīti, iminā upāyena sabbagāthasu adhippāyo ca
 5 yojanā ca⁹ veditabbā, pabbajitā ti Buddhasāsane pabbajitā, gamissantīti
 agāramajjhe pañca kāmāgune paribhuñjantiyo vicarissantīti¹⁰, dīghuttaroṭṭhā
 ti dāṭṭhikānaṃ vaḍḍhitattā¹¹ dīghuttaroṭṭhā, paṃkadanā¹² ti paṃkena¹³ malena
 samannāgatadanta¹⁴, ināṃ voḍāyā¹⁵ 'ti bhikkhācariyā¹⁶ dhanāṃ saṃgharitvā¹⁷,
 vaḍḍhiyā¹⁸ ināṃ payojetvā taṃ codetvā¹⁹ tato laddhena jīvikaṃ kappentā yadā
 10 gacchantīti²⁰ attho, sāvittin ti sāvittiṃ ca²¹ adhīyitvā, yaññātantrañcā²²
 'ti yaññāvidhāyakaṃ²³ tantraṃ²⁴, yaññasuttaṃ²⁵ adhīyitvā ti attho, bhaticāyā
 ti²⁶ te te²⁷ rājarājamaḥmatte upasaṃkamitvā tumhākaṃ yaññāṃ yaññāma
 dhanāṃ dethā 'ti evaṃ bhatīatthā²⁸ yadā²⁹ yaññāṃ yaññissanti, paḥu santo³⁰
 ti bhariṭṭuṃ posittuṃ³¹ samatthā³² samānā, bālā tumhe ti tumhe³³ bālā na
 15 kiñci jānāthā³⁴ 'ti yadā vakkhanti, gamissantīti³⁵ lokadhammasevanavasena
 gamissanti, panthagghātan³⁶ ti panthe ṭhatvā manusse māretvā tesāṃ bhaṇḍaka-
 gahapaṇā³⁷, sukhacchaviti kūsāvacuṇṇādīghamaṇasena samuṭṭhāpitā³⁸ sukhac-
 chavivaṇṇā³⁹, vedhaverā ti vidhavā apatikā⁴⁰, tehi vidhavā sarantīti⁴¹ tividha-
 verā ca⁴² vedhaverā⁴³, thullabāhū ti pādapaṇimaddanādīhi⁴⁴ samuṭṭhāpitamaṃ-
 20 satāyā⁴⁵ mahābāhū⁴⁶, apātubhā⁴⁷ ti apātubhāvā dhanuppādivarahitā⁴⁸ ti attho,
 mīthubhedanā⁴⁹ ti mīttabhedanā⁵⁰, ayaṃ eva vā pātho, idaṃ vuttam hoti:
 yadā evarūpā itthidhuttā imā⁵¹ amhe na jahissantīti sahirāññāvidhavā⁵² upa-
 gantvā⁵³ saṃvāsāṃ kappetvā tāsāṃ santakaṃ khādītva⁵⁴ tāhi⁵⁵ saddhiṃ mitta-

¹ Bā samitambhā. ² Cks paññānāmattā. ³ so Bā; Ck sarāhiṭtamohā-, Cs sārā-
 hiṭṭevam. ⁴ Bā tadā. ⁵ Bā kasissanti. ⁶ Bā omits mama. ⁷ Cks -kkena.
⁸ Cks -vissanti, Bā vissatīti. ⁹ Bā -ppāyo ete dussilā amittā ti yojanā.
¹⁰ Bā paribhuñjissantīti. ¹¹ Bā dīgha thāne ṭhitattā. ¹² Bā danta. ¹³ Bā -ga-
 tattā. ¹⁴ Bā codāyā. ¹⁵ Cks -cariya. ¹⁶ Bā sāmhari-. ¹⁷ Bā vaḍḍhetā. ¹⁸ Bā
 bhadetvā or cādetvā. ¹⁹ Bā -taṃ kappanto gacchatīti. ²⁰ Bā savittināmapa-
 karaṇāṃ. ²¹ Ck samānātantrañcā, Cs yaññātantrañcā, Bā āñāyañcātantrañcā. ²² Bā
 yubhavidhassa. ²³ Ck tantra, Bā tatra. ²⁴ Ck yaññasuttaṃ, Bā yaññāṃ. ²⁵ Bā
 bhaticāyavati, Cks hatakāyāti. ²⁶ Bā adds brahmaṇā. ²⁷ Bā bhatikāthāyā.
²⁸ Bā omits yadā. ²⁹ Bā bahusanto. ³⁰ Bā omits po-. ³¹ Cks -tthāyā. ³²
 Cks add ti. ³³ Cks -na-. ³⁴ Ck -ssanti, Bā na kiñci dhanāṃ no dethā ti ga-
 missantīti. ³⁵ Bā pantagghābhan. ³⁶ Cks -kaṃga-, Bā bhaṇḍagaha-. ³⁷ Cks
 -taṃ, Bā -cuṇṇāniyaṃsaṇa samatthacittā. ³⁸ Bā sukka-. ³⁹ Cks vidhava-
 patikā, Bā vidhapā apatikā. ⁴⁰ so Ck; Cs saṃraṇṭīti, Bā vidhapā hi veranti.
⁴¹ so Cks; Bā omits ti - ca. ⁴² Bā adds vivo itthiyo vuccanti, Bā vidhavā
 itthiyo vuccanti. ⁴³ Cks thullabahu pāda-, Bā thullabāhuti pādapaṇicārānārihi.
⁴⁴ Ck -safa, Bā samuṭṭhāpitamahākāyā. ⁴⁵ Ck adds patvāyu. ⁴⁶ Bā -tu-. ⁴⁷
 Ck -vādanu-, Bā apātubhāvātā anupādarahitā. ⁴⁸ Bā mīttabhe-. ⁴⁹ Bā omits
 mitta. ⁵⁰ Bā idha. ⁵¹ Bā pahinanto vidhavā. ⁵² Bā upasaṃkamati. ⁵³ Cks
 santikaṃ-, Bā satakaṃ dhāretvā. ⁵⁴ Bā tāya.

bhedam karissanti¹ vissāsam bhinditvā aññesaṃ hiraññakoṭṭham² gamissanti tadā esa te core³ sabbe va⁴ khāditvā muccissatī⁵, asappurīśacintakā ti asappurīśacittam⁶ paradukkhacittam⁷ cintanasīlā, tadā ti tadā sabbe p' ime⁸ ghātetvā⁹ khādītamaṃso¹⁰ Kaṇho pamokkhatīti¹¹.

- 5 Evañ ca¹² pana vatvā „ime mayham mahārāja amittā“ ti te te amittakārake¹³ pakkhanditvā khādītukāmataṃ¹⁴ viya katvā dasseti. Tato¹⁵ mahājanassa utrastakāle¹⁶ sunakham rajjuyā ākaḍḍhitvā ṭhapitaṃ viya katvā luddakavesaṃ vijahitvā attano ānubhāvena ākāse jalamāno viya¹⁷ ṭhatvā „mahārāja
10 aham Sakko devarājā 'ayaṃ loko vinassatīti' āgato, sampati hi matamatā adhamme vattitvā apāye¹⁸ pūrenti, devaloko tuccho viya jāto, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabbaṃ¹⁹ aham jānissāmi²⁰, tvaṃ appamatto hohīti²¹“ catūhi satārahagāthāhi dhammaṃ desetvā manusse²² dānasīlesu patiṭṭhāpetvā osak-
15 kitasāsanaṃ²³ aparaṃ²⁴ vassasahassaṃ²⁵ pavattanasamatthaṃ katvā Mātaliṃ ādāya sakatṭhānam eva gato²⁶.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe p' aham²⁷ lokassa attham eva carāmīti“ vatvā j. s.: „Tadā Mātali ānando ahosi, Sakko²⁸ aham evā“ 'ti. Mahākapaṇhajātakam.

20

7. Kosiyajātaka.

Kosiyajātakaṃ Sudhābhajanajātake āvibhavissati. Kosiya-jātakaṃ²⁹.

8. Meṇḍakajātaka.

Meṇḍakapaṇham³⁰ Ummaggajātaka³¹ āvibhavissati. Meṇḍaka-
25 paṇhajātakam³².

¹ Bā adds ti. ² Cks - koṭṭhānam, Bā aññam ṭhānam. ³ Bā vere in the place of te core. ⁴ Bā omits va. ⁵ C^s - ssantīti, Bā puñcissati, B^s muñcissantīti. ⁶ Bā omits as-. ⁷ Bā dukkham. ⁸ Bā omits me. ⁹ Bā - te-. ¹⁰ Bā khāditi tato. ¹¹ Bā - kkhātiti, Cks - kkhāti. ¹² Bā evaṃ, omitting ca. ¹³ Bā^s adhammakā-. ¹⁴ Bā - kāmo. ¹⁵ Bā omits tato. ¹⁶ Bā utrāsana-. ¹⁷ Bā omits viya. ¹⁸ Bā āgato pamattā hi mahājanā adhammaṃ vattetvā matamatā apāye. ¹⁹ Bā omits ka-. ²⁰ Bā adāpessāmi. ²¹ Bā hohi mahārājā ti. ²² Bā - ssānam. ²³ Cks osakkana-. ²⁴ Bā añña. ²⁵ Bā - ssa. ²⁶ Bā adds mahājano dānasīlādini puññāni katvā devaloke nibbattiṃsu. ²⁷ Bā pāham. ²⁸ Bā adds pana. ²⁹ Cks omit āvi - - kam. ³⁰ Bā meṇḍakajātakaṃ. ³¹ Bā mahūmaṅga-. ³² Cks omit me-.

9. Mahāpadumajāṭaka.

Nādaṭṭhā¹ parato dosan ti. Idam S. J. v. Ciñcamāṇa-
 vikaṃ ā. k. Paṭhamabodhiyaṃ hi Dasabalassa puthubhūtesu sāva-
 kesu aparimāṇesu devamanussesu² ariyabhūmiṃ okkantesu patthaṇe
 guṇasamudaye³ mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā suriyuggamane 5
 khajjopanakasadisā ahesuṃ, hatalābhasakkārā⁴ te⁵ antaravīthiyaṃ
 thatvā „kiṃ samaṇo Gotamo va⁶ Buddho, mayam pi Buddhā, kiṃ
 tass' eva dinnam⁷ mahapphalaṃ amhākaṃ pi dinnam⁸ mahapphalaṃ
 eva, amhākaṃ pi detha karoṭhā⁹“ ti evaṃ manusse viññāpentāpi¹⁰
 lābhasakkāraṃ alabbhītvā¹¹ raho sannipatitvā „kena nu kho upāyena 10
 samaṇassa Gotamassa manussānaṃ antare avaṇṇaṃ uppādetvā¹² lābha-
 sakkāraṃ nāsessāmā¹³“ ti mantayīṃsu. Tada Sāvatthiyaṃ Ciñca-
 māṇavikā nāṃ ekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā
 devaccharā viya, tassā¹⁴ sarīrato rasmiyo¹⁵ niccharanti. Ath' eko
 kharamantī evam āha: „Ciñcamāṇavikaṃ paṭicca samaṇassa Gota- 15
 massa avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāsessāmā“ ti¹⁷. Te
 „atth' eso upāyo“ ti sampatiṇṇeṃsu. Atha sā Titthiyārāmaṃ
 āgantvā¹⁸ vanditvā aṭṭhāsi. Titthiyā tāya saddhiṃ na kathesuṃ. Sā
 „ko nu kho me doso ti, yāvatatiyaṃ vandāmi ayyā“ ti vatvā „ayya
 ko nu kho me doso ti, kiṃ¹⁹ mayā saddhiṃ na kathethā“ ti āha. 20
 „Bhagini samaṇaṃ Gotamaṃ amhe viheṭhentaṃ hatalābhasakkāre
 katvā vicarantaṃ na jānāsīti“. „Na jānāmi ayyā²⁰, kiṃ pan' ettha
 mayā²¹ katabban“ ti. „Sace tvaṃ bhagini amhākaṃ sukhaṃ icchasi
 attānaṃ paṭicca samaṇassa Gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā lābha-
 sakkāraṃ nāsehi²²“. Sā „Sādhu ayyā, mayh' eso²³ bhāro, mā 25
 cintayitthā“ ti vatvā pakkamitvā²⁴ itthimāyākusalatāya²⁵ tato paṭṭhāya
 Sāvattthiāsināṃ²⁶ dhammakathaṃ sutvā Jetavanā nikkhamāṇasamaye²⁷
 indagopakavaṇṇaṃ paṭaṃ²⁸ pārupitvā gandhamālādīhatthā²⁹ jetavanā-

¹ Bds nadīthā. ² Bds omits deva. ³ Bds patharantesu guṇodayesu. ⁴ Bds te hi alābha-. ⁵ Bds omits te. ⁶ Cks ca. ⁷ Bds dānaṃ. ⁸ Bds omits mahap - - dinnam. ⁹ Bds dethā, omitting karoṭhā. ¹⁰ Cks hi, Bds viññāpetvāpi. ¹¹ Bds alabbhanto. ¹² Bds pakāsetvā tassa. ¹³ Bds -seyyāmā. ¹⁴ Cks viyassā, Cds visassā, Bds devaccharapaṭibhāgā viya tassā. ¹⁵ Bds rasmiyo. ¹⁶ Bds nikkhamanti. ¹⁷ Bds vināseyyāthā ti, Cks add mantayīṃsu. ¹⁸ Bds gantvā. ¹⁹ Bds kissa. ²⁰ Bds ayye. ²¹ Bds mayā kiṃ panettha. ²² Cks kase-. ²³ Bds ayaṃ me. ²⁴ Bds pakkāmi. ²⁵ Cks itthiyamāyā. ²⁶ Bds -sino. ²⁷ Bds -ne nikkhamantasa-. ²⁸ Bds omits pa-. ²⁹ Cds -dīhi hatthā, Bds mandhamālādīhi, omitting hatthā.

bhimukhī¹ gacchati „imāya velāya kuhiṃ gacchasīti“ ca² vutte
 „kiṃ tumbhākaṃ mama³ gamanaṭṭhānenā“ ‘ti vatvā Jetavanasaṃīpe
 Tittthiyārāme vasitvā pāto va „aggavandanāṃ vandissāmā“⁴ ‘ti nagarā
 nikkhamante upāsakajane⁵ Jetavane vutthā⁶ viya hutvā nagaraṃ
 5 pavisaṃti⁷ „kuhiṃ vutthāsīti“ vutte „kiṃ tumbhākaṃ mama vutthattṭhā-
 nenā“ ‘ti vatvā māsaddhamāsaccayena⁸ pucchīyamānā „Jetavane sama-
 pona Gotamena saddhiṃ ekagandhakuṭṭiyā vutth’ amhīti“⁹ puthujja-
 nānaṃ „saccaṃ nu kho etaṃ no“ ti kaṃkhaṃ uppādetvā temāsa-
 catumāsaccayena¹⁰ pilotikāhi¹¹ udaraṃ veṭhetvā gabbhinivaṇṇaṃ dasse-
 tvā upari rattapaṭaṇṇaṃ¹² pārupitvā „samaṇaṃ Gotamaṃ paṭicca gabbho¹³
 10 laddho“ ti andhabāle¹⁴ gahetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dāru-
 maṇḍalaṃ bandhitvā¹⁵ upari rattapaṭaṇṇaṃ pārupitvā batthapāda-
 pitthiyo gohanukena¹⁶ koṭṭhāpetvā¹⁷ ussade dassetvā¹⁸ kilantindriyā
 ti¹⁹ hutvā sāyaṇhasamaye Tathāgate alaṇkatadhammāsane nisīditvā
 15 dhammaṃ desente dhammasabhaṃ²⁰ gantvā Tathāgatassa purato
 ṭhatvā „mahāsamaṇa mahājanassa tāva dhammaṃ desesi, madhuro te
 saddo suphassitaṃ²¹ dantāvarapaṇaṃ, ahaṃ pana taṃ paṭicca gabbhaṃ
 labhitvā paripunnagabbhā jātā, n’ eva me sūtiḥaraṃ jānāsi na
 sappitelādini, sayāṃ akaronto upaṭṭhāyakānaṃ pi aññataraṃ²² Kosala-
 20 rājānaṃ vā Anāthapiṇḍikaṃ²³ vā Visākhaṃ mahāupāsikaṃ vā²⁴
 ‘imissā māṇavikāya²⁵ kattabbayuttakaṃ karohīti’ na vadasi, abhira-
 mituṃ yeva jānāsi gabbhaparihāraṃ na jānāsīti“ gūthapiṇḍaṃ gahetvā
 candamaṇḍalaṃ dūsetuṃ vāyamaṇṭi viya parisamajjhe²⁶ Tathāgataṃ
 akkosi²⁷. Tathāgato dhammakathaṃ ṭhapetvā siho viya abhinadanto²⁸
 25 „bhagini tayā kathitassa²⁹ tathabhāvaṃ vā vitathabhāvaṃ³⁰ vā ahaṃ
 c’ eva tvaṃ ca jānāmā“ ‘ti āha. „Āma samaṇa tayā ca³¹ mayā ca
 nātabhāven’ ev’ etaṃ jātan³²“ ti. Tasmim̐ khaṇe Sakkassa āsanaṃ³³
 uphākāraṃ dassesi, so āvajjamāno „Ciñcamāṇavikā Tathāgataṃ abhū-
 tena akkosatīti“ ṇatvā „idaṃ³⁴ vatthuṃ sodhessāmīti“ catūhi deva-
 30 puttehi saddhiṃ āgami³⁵. Devaputtā mūsikapotikā hutvā dāru-

¹ B^d -khā va. ² B^d omits ca. ³ C^k omits mama. ⁴ B^d -mi. ⁵ B^d -ke. ⁶
 B^d jetavanaganasadisā, C^k vuttā. ⁷ B^d adds kuto. ⁸ B^d catumanasaccayena. ⁹
 B^d -hātīāha. ¹⁰ B^d omits temāsa. ¹¹ C^k -kādi, B^d pilekikāya. ¹² B^d omits
 ratta. ¹³ B^d adds me. ¹⁴ B^d athamālā. ¹⁵ B^d ṭhapetvā. ¹⁶ B^d -nu-. ¹⁷ B^d koṭṭā-
¹⁸ B^d ussāretvā in the place of us -. ¹⁹ C^k -driyāni, B^d kilithindriyāni. ²⁰ B^d
 -bhāyāni. ²¹ B^d suphūsita. ²² B^d upaṭṭhakaṃ pakkosāpetvā, omitting añña-
 taraṃ. ²³ B^d mahāanātha-. ²⁴ C^k omits vā. ²⁵ B^d ciñcamā-. ²⁶ C^k adds na,
 B^d yeva. ²⁷ B^d abbācikkhī. ²⁸ B^d vijambhīyamāno. ²⁹ B^d katassa, omitting
 tayā. ³⁰ B^d ata-. ³¹ B^d ceva. ³² B^d -bhāvena jāto. ³³ B^d bhavanaṃ. ³⁴
 B^d imani. ³⁵ B^d āgami.

maṇḍalakassa bandhanarajjukāni¹ ekappahāren'eva chindim̐su², pāruta-
 paṭam³ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalakam patamānam tassā pādapiṭṭhi-
 yaṁ pati, ubho aggapādā ucchindim̐su⁴. Manussā⁵ „kālakaṇṇi
 Sammāsambuddham akkosasīti⁶“ sīse khelaṁ pātetvā leḍḍudaṇḍa-
 hatthā Jetavanā niharim̐su. Ath' assā Tathāgatassa cakkhupatham⁷ 5
 atikkantakāle mahāpaṭhavi bhijjivā vivaram adāsi, Avicito jālā⁸
 uṭṭhahi, sā kuladattiyakambalam⁹ pārupamānā viya gantvā Avicimhi
 nibbatti. Aññatitthiyānam lābhasakkāro parihāyi, Dasabalassa bhiyyo-
 somattāya vaḍḍhi. Punadivase¹⁰ dh. k. s.: „āvuso Ciñcumāṇavikā
 evaṁ¹¹ uḷāraguṇaṁ aggadakkhiṇeyyaṁ Sammāsambuddham abhūtena 10
 akkositvā mahāvināsaṁ pattā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
 khave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na hikkhave
 idān' eva pubbe p' esā¹² maṁ abhūtena akkositvā vināsaṁ¹³ pattā
 yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa aggamaheṣiṇi kucchisim̐¹⁴ nib- 15
 batti, phullapadumasassirīkamukhattā pan' assa Paduma-
 kumāro¹⁵ tv-ev' assa nāmaṁ karim̐su¹⁶. So vayappatto¹⁷
 sabbasippāni uggaṇhi¹⁸. Ath' assa mātā kalam akāsi. Rājā
 aññaṁ aggamaheṣiṁ katvā puttassa uparajjaṁ adāsi. Aparā-
 bhāge rājā paccantaṁ kupitaṁ vūpasametum gacchanto agga- 20
 mahesiṁ¹⁹ „bhaddhe idh' eva vasa, ahaṁ paccantaṁ vūpa-
 metum gacchāmīti“ vatvā „nāhaṁ deva nivattissāmi, ahaṁ pi
 āgamissāmīti²⁰“ vutte yuddhabhūmiyaṁ²¹ ādīnavaṁ dassetvā
 „yāva mamāgamaṇā²² anukkaṇṭhamāna vasa, ahaṁ Paduma-
 kumāraṁ²³ yathā tava kattabbakicesu appamatto hoti evaṁ 25
 āṇāpetvā gamissāmīti“ vatvā tathā katvā gantvā²⁴ paccāmitte
 palāpetvā²⁵ janapadaṁ santappetvā²⁶ paccāgantvā²⁷ bahinagare
 khandhāvāraṁ²⁸ nivāsesi²⁹. Bo. pitu āgatabhāvam̐ nātva

¹ Cks -ko, Bā bandhanarajjukāni. ² Bā pacchisum̐. ³ Bā pārumpapapaṭam̐. ⁴ so
 Cks for -jjim̐su? Bā chinisu. ⁵ Bā adds uḷāyakiṁ. ⁶ Bā -sesīti. ⁷ Bā ag-
 giḷā-. ⁸ Bā -yāhka-. ⁹ Bā adds bhikkhave. ¹⁰ Bā omits evaṁ. ¹¹ Bā pi esā.
¹² Bā mahāvi-. ¹³ Bā -imhi. ¹⁴ mahāpa-. ¹⁵ Cks kari. ¹⁶ Bā adds takkasilā-
 yaṁ gantvā. ¹⁷ Bā -hitvā āgami. ¹⁸ Bā adds āha. ¹⁹ Bā nāhaṁ idheva
 vaṣissāmīti in the place of deva- - - āgamissāmīti. ²⁰ Bā -yā. ²¹ Bā -naṁ.
²² Bā mahāpa-. ²³ Bā omits ga-. ²⁴ Bā assāsetvā. ²⁵ Bā ṭhapetvā. ²⁶ Bā
 omits pa-. ²⁷ Bā -re. ²⁸ Bā -setvā.

nagaraṃ alamkārapetvā rājagehaṃ patijaggāpento¹ ekako va
 tassa santikaṃ agamāsi². Sā tassa³ rūpasobhaṃ⁴ disvā paṭi-
 baddhacittā ahoṣi. Bo.⁵ taṃ vanditvā „amma tumhākaṃ⁶
 kiṃ kattabban⁷“ ti pucchi. Atha naṃ „ammā⁸ ‘ti’⁹ maṃ vada-
 5 sīti“ uṭṭhāya hatthe gahetvā „sayanaṃ abhirūhā“ ‘ti āha.
 „Kiṃkāraṇā“ ti. „Yāva rājā āgacchati tāva ubho pi kilesa-
 ratiyā ramissāmā“ ‘ti. „Amma tvaṃ mama mātā ca sassā-
 mikā ca, mayā¹⁰ sapariggahamātugāmo¹¹ nāma kilesavasena
 indriyāni bhinditvā na olokitapubbo pi¹², kathaṃ tayā¹³ saddhiṃ
 10 evarūpaṃ kiliṭṭhakammaṃ karissāmīti“. Sā dve tayo vāre
 kathetvā tasmiṃ anicchamāne „mama vacanaṃ na karosīti“
 āha. „Āma na karomīti“. „Tena hi rañño kathetvā sīsaṃ
 te¹⁴ chindāpessāmīti¹⁵“. M. „tāva ruciṃ karohīti¹⁶“ taṃ
 lajjāpetvā pakkāmi. Sā bhītatasi¹⁷ cintesi: „sac’ āyaṃ
 15 paṭhamataraṃ¹⁸ pitu¹⁹ ārocessati jīvitaṃ me n’ atthi, aham
 eva puretaraṃ kathessāmīti²⁰“ bhattaṃ abhuñjitvā²¹ kiliṭṭha-
 lomavattthaṃ²² nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā „kuhiṃ
 devīti’ raññā pucchitakāle²³ ‘gilānā’ ti katheyyātha“ ‘ti pari-
 cārikānaṃ saññaṃ datvā gilānālayaṃ katvā²⁴ nipajji. Rājāpi
 20 nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ²⁵ āruya taṃ apas-
 santo „kuhiṃ devīti“ pucchitvā²⁶ „gilānā“ ti sutvā²⁷ siri-
 gabbhaṃ pavisitvā „kiṃ te devī aphāsukan“ ti pucchi. Sā
 tassa vacanaṃ asuṇanti viya hutvā dve tayo vāre pucchitā²⁸
 „mahārāja, kasmā²⁹ kathesi, tuṇhī hohi³⁰, sassāmikaitthiyo³¹
 25 nāma mādisā³² hontīti“ vatvā „kena viheṭhitā³³, siḡhaṃ me

¹ Bā -petvā. ² Ck āg-. ³ Cks tassā, Bā pi taṃ. ⁴ Bā -sobhaggappattari. ⁵ Bā omits ahoṣi bo-. ⁶ Bā amhākaṃ. ⁷ Cks -bbā. ⁸ Bā omits a-. ⁹ Bā kiṃ. ¹⁰ Ck sayā, Bā payā ca. ¹¹ Bā -ho-. ¹² C’ hi, Bā omits pi. ¹³ Bā mayā. ¹⁴ Bā te sīsaṃ. ¹⁵ Bā adds āha. ¹⁶ Bā kathehīvatvā. ¹⁷ Bā omits bhī-. ¹⁸ Bā pathamaṃ. ¹⁹ Bā pituno. ²⁰ Bā -mi nanti. ²¹ Bā bhutvā. ²² Bā -lāma-kavattthaṃ. ²³ Bā pucchana-kāle. ²⁴ Bā omits gilā- katvā. ²⁵ Bā nāgaram gantvā āsanaṃ. ²⁶ Cks pucchi. ²⁷ Bā omits gi- -sutrā. ²⁸ Bā pucchitvā tāpi tuṇhī ahoṣi devī kasmā na kathesi tuṇhī ahoṣīti. ²⁹ Bā kiṃ. ³⁰ Bā omits tuṇhī hohi. ³¹ Bā asāmi-. ³² Bā adds nā. ³³ Bā kenaci hedhitā.

kathehi, sīsam assa chindissāmīti“ vutte „kañ si¹ tvañ ma-
hārāja nagare ṭhapetvā gato“ ti „Padumakumārañ“ ti „so
mayhañ vasanattḥānañ āgantvā³ ‘tāta mā evañ kārohi’, ahañ
tava mātā’ ti vuccamāno⁵ pi ‘ṭhapetvā mañ añño rājā nāma
atthi⁶, ahan tañ gehe karitvā⁷ kilesaratiyā ramissāmīti’ mañ 5
kesesu⁸ gahetvā aparāparañ luñcitvā attano vacanañ akaron-
tiñ⁹ vadhitvā¹⁰ koṭṭetvā gato“ ti āha. Rāja anupaparikkhitvā¹¹
āsiviso viya kuddho purise ānāpesi: „gacchatha, Paduma-
kumārañ bandhitvā ānethā“ ti. Te nagarañ avattharantā
viya tassa gehañ gantvā tañ bandhitvā paharitvā pacchā- 10
bāhañ gāḷhabandhanañ¹² bandhitvā rattakapaṇaveramālañ¹³
gīvāya paṭimuñcitvā vajjhañ katvā paharantā¹⁴ ānāyimsu. So
„deviyā idañ kamman“ ti ñatvā „bho purisā, nāhañ
rañño dosakārako, niraparādho ‘hañ asmīti’ vilapanto āgac-
chati. Sakalanagarañ saṃkhubhitvā¹⁵ „rājā kira mātugā- 15
massa vacanañ gahetvā Mahāpadumakumārañ ghātāpetīti¹⁶“
sannipatitvā kumārassa¹⁷ pādamūle patitvā „na te¹⁸ idañ sāmi
anucchavikañ¹⁹“ ti mahāsaddena paridevi²⁰. Atha nañ netvā
rañño dassetuñ. Rājā²¹ disvā va cittañ nigganḥituñ asak-
konto „ayañ arājā va²² rājajīḷhañ karoti, mama putto hutvā²³ 20
aggamahesiyā aparajjhi²⁴, gacchatha nañ corapapāte pātetvā
vināsañ pāpethā“ ti āha. M. „na mayhañ tāta evarūpo
aparādho²⁵ atthi, mā mātugāmassa kathañ²⁶ gahetvā mañ
nāsehitī“ pitarañ yāci. So tassa kathañ na gaṇhi. Tato
soḷasasahassā antepurikā „tāta Mahāpadumakumāra attano 25
ananucchavikañ idañ laddhañ“ ti mahāviraṇa viravimsu.

¹ Bā kassa. ² Bā puttāñ me pa-. ³ Bā adds evamakāsi. ⁴ tāta -- karohi
wanting in Bā. ⁵ Cks -ne. ⁶ Bā natthi in the place of nāma atthi. ⁷ Bā
ayañ mañ gahetvā in the place of ahañ -- karitvā. ⁸ Bā me kese. ⁹ Cks -ti,
Bā mañ akaron-ti. ¹⁰ Bā patitvā. ¹¹ Bā adds va. ¹² Bā -hañba-. ¹³ Bā
rattakuramālañ. ¹⁴ Bā omits vajjhañ -- tā. ¹⁵ Bā -bbhi. ¹⁶ Bā ghātāpesīti.
¹⁷ Bā rājaku-. ¹⁸ Bā omits nate. ¹⁹ Bā ananucchavikañ, omitting ti. ²⁰ Bā
-vimsu. ²¹ Bā -jāpi. ²² Bā omits arājāva. ²³ Bā -tvāpi. ²⁴ Bā -rajjhati.
²⁵ Bā doso. ²⁶ Bā vacanañ.

Sabbe khattiyamahāsālādayo pi amaccaparijano pi „deva,
kumāro silācāraguṇasampanno vamsānurakkhako¹ rajjadāyādo,
mā nam² mātugāmassa vacanaṃ gahetvā anupaparikkhitvā
vināsesi³, raññā nāma nisammakārīnā bhavitabban⁴“ ti vatvā

5 satta gāthā abhāsimsu:

1. Nādatṭhā⁴ parato dosaṃ anuññhulāni⁵ sabbaso (Dhp. p. 341)
issaro panaye daṇḍaṃ sāmāṃ appaṭivekkhiya. 61.
2. Yo ca appaṭivekkhitvā daṇḍaṃ kubbatī khattiyo
sakaṇṭakaṃ so gilati jaccandho va samakkhikaṃ. 62.
- 10 3. Adaṇḍiyaṃ daṇḍiyati daṇḍiyaṃ ca adaṇḍiyaṃ,
andho va visamaṃ maggaṃ na jānāti samāsamaṃ. 63.
4. Yo ca etāni ṭhānāni anuññhulāni sabbaso
suddiṭṭhaṃ anusāseyya sa ve vohātum arahati⁶. 64.
5. N' ekantamudunā sakkā ekantatikhiṇena vā
- 15 attāṃ mahante⁷ ṭhāpetuṃ, tasmā ubhayam ācare. 65.
6. Paribhūto mudu hoti atitikkho ca veravā,
etaṃ ca ubhayaṃ nātva anumajjhaṃ samācare. 66.
7. Bahum pi ratto bhāseyya duṭṭho pi bahu bhāsati,
na itthikāraṇā rāja puttāṃ ghātetum arahasīti. 67

- 20 Tattha nādatṭhā⁸ ti na adisvā, parato ti parassa, sabbaso ti sab-
bāni anuññhulāni khuddakamahantāni⁹ vejjāni, sāmāṃ appaṭivekkhiyā
'ti¹⁰ paravacanaṃ¹¹ pahāya attano paccakkhaṃ akatvā¹² paṭhavissaro rājā daṇ-
ḍaṃ na panaye¹³ na¹⁴ paṭṭhapeyya, Mahāsammatarājakulasmiṃ¹⁵ hi satato¹⁶
uttaridaṇḍo nāma n' atthi, tālanagarahanapabbājanato¹⁷ uddhaṃ¹⁸ hattha-
25 pādachedanaghātanaṃ¹⁹ nāma n' atthi, paccā kakkhalarājūnaṃ kāle etaṃ
uppannaṃ, taṃ sandhāya te amaccā ekanten⁷ eva parassa dosaṃ sāmāṃ adisvā
kātuṃ na yuttaṃ ti kathentā eva āhamsu, yo ca appaṭivekkhitvā ti ma-
hārāja evaṃ paṭivekkhitvā dosānuechaviko²⁰ daṇḍo²⁰ panetabbo²¹, yo rājā²²
agatigamme ṭhito²³ taṃ dosaṃ appaṭivekkhitvā hatthachedādidaṇḍaṃ²⁴ karoti

¹ Bā -rakkhito. ² Bā omits mānaṃ. ³ Bā va mā nāsesi. ⁴ Bāsf nadiṭṭhā. ⁵
Bā anuthū-. ⁶ Cks sa ce, Bā sa ve kārītumarahasi, Bā -- hati. ⁷ Bf mahatthe,
Bā atthaṃ mahatte. ⁸ Bā na viṭhā, Bā na diṭṭhā. ⁹ Bā -ta. ¹⁰ Cks -ya, omitting ti.
¹¹ Bā parassa va-. ¹² Bā katvā. ¹³ Cks paṇa-. ¹⁴ Bā adds ca. ¹⁵ Bā -kālasmiṃ.
¹⁶ Bā paccakkhato. ¹⁷ Bā pabbājanīyato, omitting tālanagarahana. ¹⁸ Bā uddāṃ.
¹⁹ Bā -ṭanaṃ. ²⁰ Cks -e. ²¹ Ck -ṇe-. ²² Bā sabbe rājāno, Cks so rājā. ²³
Bā -ā. ²⁴ Bā sabbache-.

so attano dukkhakāraṇaṃ¹ karonto sakaṇṭakabhojanaṃ² gilati nāma jaccandho viya ca³ samakkhikaṃ bhuñjati nāma, adaṇḍiyaṃ ti yo adaṇḍetabbaṃ daṇḍeti daṇḍetabbaṃ⁴ ca daṇḍiyaṃ⁵ adaṇḍetvā⁶ attano rucim eva karoti so andho va⁷ visamaṃ⁸ maggaṃ paṭipanno⁹ na jānāti, samāsamaṃ tato pāsāpādisu pakkhalanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṃ pāpūnāti attho, etānīti etāni¹⁰ daṇḍiyādaṇḍiyakāraṇāni¹¹ c' eva daṇḍiyakāraṇesu pi apumhūlāni ca¹² sabbāni sudittāṃ disvā anusāseyya¹³, sa ve¹⁴ rājā vohātum¹⁵ voharitum¹⁶ rājjaṃ¹⁷ anusāsītum arahatīti attho, attāṃ mahante¹⁸ thāpetun ti evarūpo¹⁹ anuppanne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṃ mahante ulāre issariye thāpetum na²⁰ sakkoti²¹ attho, mudū 'ti mudurājā raṭṭhavāsikānaṃ pari-¹⁰ bhūto hoti²² avaññāto so²³, rājjaṃ niccoraṃ²⁴ kātum na sakkoti, veravā ti atitikkhassa²⁵ pana sabbe pi raṭṭhavāsino²⁶ verino hontīti saveravā nāma hoti, anumajjhaṃ ti anubhūtaṃ mudutikkhābhāvaṃ²⁷ majjhaṃ samācāre, amudu anatikkho hutvā rājjaṃ kāraye²⁸ ti attho, na itthikāraṇā²⁹ ti pāpaṃ lāma-¹⁵ kaṃ mātugāmaṃ nissāya vaṃsānurakkhakaṃ³⁰ chattadāyādāni³¹ puttāni ghāte-²⁰ tum³² nārahasi mahārājā 'ti.

Evam nānākāraṇehi kathentāpi amaccā attano kathaṃ gāhāpetum nāsakkhimsu. B. pi yācanto attano pi³¹ kathaṃ gāhāpetum nāsakkhi, andhabālo pana so³² rājā „gacchatha, naṃ corapapāte khipathā“ 'ti ānāpento aṭṭhamam³³ gātham āha: ²⁰

s. Sabbo³⁴ ca loko ekanto³⁵ itthi ca ayam ekikā,

tenāhaṃ paṭipajjissam, gaccha pakkhipath' eva naṃ ti. 68.

Tattha tenāhaṃ ti yena kāraṇena sabbo loko ekanto³⁵ kumārass' eva pakkho hutvā hīto ayaṃ ca itthi ekikā va tena kāraṇenāhaṃ imissā vacanaṃ paṭipajjissam, gacchatha naṃ pabbataṃ āropetvā papāte khipath' eva 'ti. ²⁵

Evam vutte solasasahassāsu rājittisū³⁶ ekāpi sakabhāvena saṇṭhātum³⁷ nāsakkhi, sakalanagaravāsino bāhā paggayha³⁸ kese parikiriya³⁹ vilapiṃsu. Rājā „ime“⁴⁰ imassa papāte

¹ Bā anattakā-. ² Cā Bā -kaṇṭhā-. ³ Bā omits ca. ⁴ Cā ad-. ⁵ Cā ad-, Bā omits daṇḍiyaṃ. ⁶ Bā viya. ⁷ Bā samāsamaṃ. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Bā daṇḍakā-. ¹⁰ Cā va, Cā Bā omit ca. ¹¹ Cā manu-. ¹² Cā sa ce. ¹³ Bā cakāritum. ¹⁴ Bā omits voharitum. ¹⁵ Bā rājje. ¹⁶ Bā mahatte. ¹⁷ Bā -pe. ¹⁸ Bā omits na. ¹⁹ Cā sakkomīti. ²⁰ Cā hotu. ²¹ Bā sū. ²² Bā rājjanivāraṇaṃ. ²³ Bā atikkhāya. ²⁴ Bā sabbesaṃ - -vāsikānaṃ. ²⁵ Bā mudutikkhabhāvaṃ. ²⁶ Bā bhāreyyā. ²⁷ Cā itthiyākā-. ²⁸ Bā -rakkhitaṃ. ²⁹ Bā attano dāyāda. ³⁰ Bā -te-. ³¹ Bā omits pi. ³² Bā omits so. ³³ Cā paṭṭhamam. ³⁴ Cā -e. ³⁵ Bā ekato. ³⁶ Bā rājittisū. ³⁷ Bā sandhāretum. ³⁸ Bā adds kandelvā. ³⁹ Bā -yamāna. ⁴⁰ Bā omits ime.

khipanaṃ paṭibāheyyuṃ pīti¹“ saparivāro² mahājanassa pari-
 devantass’ eva³ taṃ⁴ uddhapādaṃ adhosiraṃ⁵ katvā gāhāpetvā
 papāte khipāpesi. Ath’ assa mettābhāvanānubhāvena pabbate
 adhivatthā devatā „mā bhāyi Mahāpadumā“ ‘ti taṃ samassā-
 5 senti ubho hi hatthehi gahetvā hadaye ṭhapetvā dibbaphassaṃ⁶
 pharāpetvā⁷ otaritvā pabbatapāde pabbataṭṭhakanāgabbhavane⁸
 nāgarājassa phanagabbhe ṭhapesi. Nāgarājā B-aṃ nāgabha-
 vanaṃ netvā attano yasaṃ majjhe bhinditvā adāsi. So tattha
 ekasaṃvaccharaṃ vasitvā „manussapathaṃ gamissāmīti“⁹ vatvā
 10 „kataratṭhānaṃ“¹⁰ ti vutte „Himavantaṃ gantvā pabbajissā-
 mīti“ āha. Nāgarājā „sādhū“ ‘ti taṃ gahetvā manussapathe
 paṭiṭṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakaṭṭhānaṃ eva gato.
 So pi Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānā-
 bhīṇāṃ¹¹ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasi¹².
 15 Ath’ eko Bārāṇasivāsivanacarako¹³ taṃ ṭhānaṃ patto M-aṃ
 saṃjānitvā „nanu tvaṃ deva Mahāpadumakumāro“ ti vatvā
 „āma sammā“ ‘ti vutte taṃ vanditvā katipāhaṃ tattha vasitvā
 Bārāṇasiṃ gantvā raṇṇo ārocesi: „deva putto te“¹⁴ Himavanta-
 padese isipabbajjaṃ pabbajito¹⁵ paṇṇasālāyaṃ vasati, ahaṃ
 20 tassa santike vasitvā āgato“ ti¹⁶. „Paccakkhan te diṭṭho“
 ti. „Āma devā“ ‘ti. Rājā mahābalakāya parivuto tattha
 gantvā vanapariyante khandhāvāraṃ bandhitvā amaccaparivuto¹⁷
 paṇṇasālāṃ kaṇcanarūpasiriyā¹⁸ paṇṇasāladvāre nisinnaṃ M-aṃ¹⁹
 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, amaccāpi vanditvā paṭisanthāraṃ
 25 katvā nisīdiṃsu. B. pi rājānaṃ phalāphalena²⁰ paṭipucchitvā
 paṭisanthāraṃ akāsi. Atha naṃ rājā „tāta mayā tvaṃ gam-

¹ Cks -yyunpīti, Bđ -yyunti. ² Bđ adds gantvā. ³ Bđ tassa, omitting eva.

⁴ Bđ naṃ. ⁵ Bđ uddhaṃ - -avaṃ-. ⁶ Cks -phassa, Bđ -samphassaṃ. ⁷ Bđ paṇāmetvā. ⁸ Bđ paṭiṭṭhita in the place of pabbataṭṭhaka - -.

⁹ Bđ -ssāmi mahārājāti. ¹⁰ Bđ -raṃ ṭhā-. ¹¹ Bđ -ṇā-. ¹² Bđ paṭivasati. ¹³ Bđ -cārīko.

¹⁴ Cks omit te. ¹⁵ Bđ -itvā. ¹⁶ Bđ adds taṃ sutvā rājā. ¹⁷ Bđ amaccagaṇa-.

¹⁸ Bđ pasadisaṃ. ¹⁹ Bđ adds disvā. ²⁰ Bđ omits pha-.

bhīre papāte khipāpito¹, kathaṃ sañjivito² sīti³“ pucchanto
navamaṃ gātham āha:

9. Anekataḷe⁴ naraḷe gambhīre suduruttare
pātito giriduggasmiṃ kena tvaṃ tattha nāmaritī⁵. 69.

Tattha anekataḷe⁶ ti anekataḷappamāṇe⁷, nāmaritī⁸ na mari. 5
Tatoparā:

10. Nāgo jātabalo⁹ tattha thāmavā girisānujo
paccaggahī¹⁰ maṃ bhogehi tenāhaṃ tattha nāmarim¹¹. 70.

11. Ehi taṃ paṭinessāmi¹² rājaputta sakaṃ gharaṃ,
rajjhaṃ kārehi, bhaddaṃ te, kiṃ araṇṇe karissasi¹³. 71. 10

12. Yathā gilitvā balisaṃ uddhareyya salohitaṃ
uddharitvā¹⁴ sukhī assa sukhāṃ¹⁵ passāmi attani¹⁶. 72.

13. Kiṃ nu tvaṃ balisaṃ brūsi, kiṃ tvaṃ brūsi salohitaṃ,
kiṃ nu¹⁷ tvaṃ ubbhataṃ brūsi, taṃ me akkhāhi pucchito¹⁸. 73.

14. Kāṃ āhaṃ balisaṃ brūmi, hatthiassaṃ¹⁹ salohitaṃ,
catt' āhaṃ ubbhataṃ brūmi, evaṃ jānāhi khattiyā 'ti 74. 15

imāsu²⁰ pañcasu ekantarikā tisso gāthā B-assa dve rañño.

Tattha paccaggahitī²¹ pabbatapātanakāle devatāya pariggahetvā dibba-
plassena²² samassāsetvā upanītaṃ²³ maṃ paṭiggaṇhi gahetvā²⁴ pana²⁵ nāga-
bhavanaṃ netvā²⁶ mahantaṃ yasaṃ datvā manussapathaṃ maṃ nehīti vutto²⁷ 20
maṃ manussapathaṃ ānesi sv-āhaṃ²⁸ idhāgantvā pabbajito iti tena²⁹ devatāya
ca nāgarājassa cānubhāvenāhaṃ³⁰ tattha na mariṃ ti sabbhaṃ³¹ ārocesi,
ehīti³² rājā tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto hutvā tāta ahaṃ bālabhāvena
itthiyā vacanaṃ gahetvā evaṃ ācāraguṇena taṃ³³ aparajjhīṃ khamāhi me³⁴
ti padesu patitvā uttāhehi mahārāja khamāmi te³⁵ itoparaṃ puna mā evaṃ 25
anissamakkāri bhaveyyāsīti vutto³⁶ tāta tvaṃ attano kulasantakaṃ³⁷ setacchattaṃ
ussāpetvā rajjaṃ anusāsanto³⁸ mayhaṃ khamasi nāmā 'ti evaṃ āha, uddha-

¹ B^d -petvā. ² B^d assajī-, B^s saji-. ³ B^d -kāle. ⁴ B^d na marasitī. ⁵ B^d
anekampamāṇe kāle. ⁶ C^{ks} na-, B^d marasitī. ⁷ C^k -bale, B^d -phaṇe, B^f -phalo.
⁸ C^{ks} -bhī, B^d paccaggahī. ⁹ C^{ks} -ri, B^d namari. ¹⁰ C^{ks} -ni-, B^d patine-.
¹¹ B^d add kumāro āha. ¹² C^{ks} uggari-. ¹³ C^{ks} evaṃ. ¹⁴ B^d attanīti, and
adds rājā āha, C^{ks} attanā. ¹⁵ C^{ks} kiṃ, omitting nu. ¹⁶ C^{ks} -assa. ¹⁷ C^k imāsa,
B^d imissā. ¹⁸ B^d paccaggahimanti. ¹⁹ B^d -sappassena. ²⁰ B^d saṅkhaṃ. ²¹
B^d paṭiggaṇhetvā in the place of paṭi -. ²² B^d omits pana. ²³ B^d āne-. ²⁴
B^d -pathaṃ paṇiṇā ti vutte. ²⁵ B^d ahaṃ. ²⁶ B^d teneva. ²⁷ B^d ca a -- na a-.
²⁸ all three MSS. maritī, B^d so in the place of sabbhaṃ. ²⁹ B^d omits ehīti. ³⁰
C^k -gunante taṃ, B^d silācārasampanne tayi. ³¹ B^d adds dosaṃ. ³² B^d adds
dosaṃ. ³³ B^d -e. ³⁴ B^d kulavettikaṃ. ³⁵ C^{ks} -te.

ritvā ti hadayaakkādini asampattam eva taṃ¹ uddharitvā, sukhaṃ pas-
sāmi attaniti² attānaṃ mahārāja evaṃ ahaṃ pi puna sotthibhāvappattaṃ
gilitabalisapurisam iva attānaṃ³ passāmi, kiṃ nu tvaṃ ti idaṃ rājā taṃ
atthaṃ vitthūrato⁴ sotuṃ pucchati, kāmāhaṃ ti pañcakāmaguṇe ahaṃ, hatthi
5 assaṃ salohitaṃ ti⁵, evaṃ [hatthiassarathavāhanaṃ sattaraṭṭanādibhedam⁶
vibhavaṃ salohitaṃ ti brūmi⁷, cattāhaṃ cattarā ahaṃ yadā taṃ sabbam pi
cattarā hoti paricecattaṃ taṃ dānaṃ ahaṃ ubbhataṃ ti brūmi.

„Iti kho mahārāja mayhaṃ rajjena kiccaṃ n’ atthi, tvaṃ
pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanāṃ pahāya dham-
10 mena rajjaṃ kārehīti“ M. pitu ovādaṃ adāsi. So⁸ roditvā
kanditvā⁹ nagaraṃ gacchanto antarāmagge amacce pucchi:
„ahaṃ kaṃ¹⁰ nissāya evarūpena ācārasampannena¹¹ puttena
viyogaṃ patto“ ti. „Aggamahesiṃ¹² devā“ ti. Rājā taṃ
uddhapādaṃ gāhāpetvā corapapāte khipāpetvā nagaraṃ pavī-
15 sitvā dhammena rajjaṃ kāresi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe p’ esā maṃ akkositvā
mahāvīnaṣaṃ pattā“ ti vatvā

15. Cīcāmaṇavikā mātā Devadatto ca me pitā

Anando¹³ paṇḍito nāgo Sāriputto ca devatā

20 ahaṃ tadā rājaputto¹⁴, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti 75.
osānagāthāya j. samodhānesi¹⁵. Mahāpaduma jātakaṃ.

10. Mittāmittajātaka.

Kāni kammāni kubbāniti. Idaṃ S. J. v. Kosalarāṇṇo
atthacaram¹⁶ amaccaṃ ā. k. So kira rāṇṇo bahūpakāro āhosi.
25 Ath’ assa rājā atirekasammānaṃ kāresi. Avasesā naṃ asahamānā
„deva asuko amacco tumhākaṃ anattakārako“ ti paribhindiṃsu.
Rājā taṃ parigaṇhanto kiñci dosaṃ adisvā „ahaṃ massa kiñci dosaṃ
na passāmi, kathaṃ nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvaṃ vā
amittabhāvaṃ vā jānitun“ ti cintetvā „imaṃ pañhaṃ tthāpetvā

¹ Bā omits taṃ. ² Bā attaninti, Cks sukhassa attanti. ³ Bā balisameva
attani. ⁴ Bā -rito. ⁵ all three MSS. atthi assa, Cks -taṃ hi. ⁶ Bā omits
bhedam. ⁷ Bā omits brūmi. ⁸ Bā adds rājā. ⁹ Bā paridevitvā. ¹⁰ Cks taṃ.
¹¹ Bā ācāraguṇasam-. ¹² all three MSS. -si. ¹³ Cks add ca. ¹⁴ Bā rājaputto
ahaṃ āsi, Bf r. a. tadā. ¹⁵ Ck -dhāni, Cs -dhāni. ¹⁶ Bā -cariyaṃ.

Tathāgataṃ añño jānitum na sakkhissati, gantvā pucchissāmiti¹ so
bhuttapātārāso S-raṃ upasāṃkamitvā „bhante kathaṃ nu kho sakkā
purisena attano mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitum“ ti pucchi.
Atha naṃ S. „pubbe pi mahārāja paṇḍitā imaṃ pañhaṃ cintetvā
paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena ñatvā amitte vajjetvā² mitte 5
seviṃsū“ 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa atthadhammānusāsako amacco
ahosi. Tadā Bārāṇasirañño ekaṃ atthacarakaṃ amaccaṃ sesā
paribhindiṃsu. Rājā tassa dosaṃ apassanto „kathaṃ nu kho
sakkā amittaṃ vā mittaṃ vā ñātum“ ti M-aṃ pucchanto 10
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
amittaṃ⁴ jāneyya medhāvī disvā sutvā va⁵ paṇḍito ti. 76.

Tass' attho: kāni kammāni karontaṃ medhāvī paṇḍito puriso cakkhunā
disvā sotena vā sutvā ayaṃ mayhaṃ amitto ti jāneyya tassa jānanatthāya 15
kathaṃ viññū parakkameyyā 'ti.

Ath' assa amittalakkhaṇaṃ kathento⁶

2. Na naṃ umhayate⁷ disvā na ca naṃ paṭinandati (vol. II ¹³¹/₂₂)
cakkhūni c' assa⁸ na dadāti paṭilomaṃ ca⁹ vattati. 77.
3. Amitte tassa bhajati mitte tassa na sevati 20
vaṇṇakāme nivāreti akkosante pasaṃsati. 78.
4. Guyhaṃ ca tassa n' akkhāti tassa guyhaṃ na gūhati
kammaṃ tassa na vaṇṇeti paññ' assa na-ppasaṃsati. 79.
5. Abhave nandati tassa bhava tassa na nandati
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa n' uppajjate sati, 80. 25
tato naṃ nānukampati, aho¹⁰ so pi labheyy' ito¹¹.
6. Icc-ete soḷasākārā amittasmiṃ paṭiṭṭhitā (vol. II ¹³¹/₂₄)
yehi amittaṃ jāneyya disvā sutvā va¹² paṇḍito ti 81.

M.¹³ imā pañca gāthā vatvā puna

¹ B^d -mā ti. ² C^{ks} vajji-. ³ B^d sakkomi taṃ ñātum in the place of sakkā --.

⁴ B^d mitte. ⁵ B^d f ca. ⁶ B^d adds gāthāmāha. ⁷ B^d ummeyate, B^f umbhayate.

⁸ C^{ks} tassa. ⁹ C^{ks} -māca. ¹⁰ B^d āh, B^f abā. ¹¹ C^s -yyato, C^k labheyyakotā,
B^d labheyito. ¹² B^d f ca. ¹³ B^d omits mahāsatto.

7. Kāni kammāni kubbānaṃ kathaṃ viññū parakkame
mittaṃ jāneyya medhāvi disvā sutvā va' paṇḍito ti² 82.
imāya gāthāya mittalakkhaṇaṃ puṭṭho sesagāthā abhāsi:
8. Pavutthaṃ taṃ taṃ³ sarati āgataṃ abhinandati
5 tato kelāyito⁴ hoti vācāya paṇinandati. 83.
9. Mitte tass' eva⁵ bhajati amitte tassa na sevati
akkosante nivāreti vaṇṇakāme paṣaṃsati. 84.
10. Guyhaṇ ca tassa akkhāti tassa guyhaṇ ca gūhati
kammaṇ ca tassa vaṇṇeti paññaṃ tassa⁶ paṣaṃsati. 85.
- 10 12. Bhave ca nandati tassa abhave tassa na nandati,
acchariyaṃ bhojanaṃ laddhā tassa uppajjate satī,
tato naṃ anukampati, aho⁷ so pi labheyy' ito⁸. 86.
11. Icc-ete soḷasākārā mittasmiṃ suppatiṭṭhitā
yehi mittāṃ su⁹ jāneyya disvā sutvā va' paṇḍito ti. 87.
- 15 Tattha na naṃ umhayate¹⁰ ti taṃ mittāṃ¹¹ mittapaṭirūpako¹² sītaṃ
na karoti pahaṭṭhākāraṃ na dasseti, na ca naṃ paṇinandatīti tassa kathaṃ
paggāḥanto na paṇinandati na tussati¹³, cakkhūni tassa na dadātīti
olokentaṃ na oloketi, paṭilomaṇcā 'ti tassa kathaṃ patippharati paṭisattu
hoti, vaṇṇakāme ti tassa vaṇṇaṃ bhāṇante¹⁴, nākkhātīti¹⁵ attano guyhaṃ
20 tassa nācikkhati, kammaṇ tass' ti tena katakammaṇ na¹⁶ vaṇṇayati¹⁷, pañ-
ñassā¹⁸ 'ti tassa paññaṃ¹⁹ na-ppasaṃsati nāṇasampadaṃ na sahati²⁰, abha-
ve ti²¹ avadhiyā²², tassa nuppajjate²³ ti tassa mittapaṭirūpakassa
mama²⁴ mittassa pi ito dassāmi ti sati na uppajjati, nānukampatīti mudu-
cittena na cintesi, labheyyito²⁵ ti labheyya ito, ākāra ti kāraṇāni, pa-
25 vutthaṃ ti videsagataṃ, kelāyito²⁶ ti kelāyati mamāyati pattheti piheti
icchatīti attho, vācāya 'ti madhuravacanena taṃ samudācaranto nandati
tussati²⁷, sesaṃ vuttaṭṭipakkhanayen' eva veditabbaṃ.

¹ Edf ca. ² Bā adds bodhisatto. ³ Cs pavutthantaṃ taṃ? Ck pavutthaṃ taṃ, Bā paṭhaṃ tassa, Bf pavutthūṃ tassa. ⁴ Bā -iko. ⁵ Cks tassa. ⁶ Cks paññātassa. ⁷ Bā ahā, Ff mahā. ⁸ Cks -yyato, Bdf labheyyito. ⁹ Cks omit su. ¹⁰ Bā ummayyate. ¹¹ Bā omits mittāṃ. ¹² Bā -kaṃ. ¹³ Bā dussati. ¹⁴ Bā tassa vaṇṇente. ¹⁵ Cks na khamati. ¹⁶ Cs taṃ. ¹⁷ Bā nandiyati. ¹⁸ Bā paññaṃassā. ¹⁹ Cks paññaṃ, Bā assa nāṇaṃ. ²⁰ Cs nayhati, Bā na bhāsati. ²¹ Cks abhavenā, Bā abhave nandatīti. ²² Bā avadhiyā. ²³ Bā adds satī. ²⁴ Bā omits mama. ²⁵ Cs labheyyato, Ck labheyyakan, Bā labheyyito. ²⁶ Cks -yino, Bā -yiko. ²⁷ Bā paṇinandati na dussati.

Rājā M-assa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṃ
yasaṃ adāsi.

S. i. d. ā. „evaṃ mahārāja pubbe p' esa pañho samuṭṭhahi¹,
paṇḍitā vacanaṃ² kathayimsu³, imehi dvattimsāyākārehi⁴ amitto ca⁵
mitto ca⁶ jānītabbo“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā āvando ahosi, paṇ- 5
ḍitāmacco⁷ aham evā“ 'ti. Mittāmittajātakaṃ. Dvādasani-
pāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁸.

¹ B^d samuṭṭhito. ² B^d pana. ³ B^d -sū ti. ⁴ B^d dvikāranehi. ⁵ B^d omits
amitto ca. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d -taamacco pana. ⁸ B^d iti dasajātaka vatthu-
paṭimanditaṃ dvādasanipātajātakaṃ niṭṭhitam.

XIII. TERASANIPĀTA.

1. Ambajāataka.

Ahāsi me ambaphalāni pubbe ti. Idam S. J. v. Devadattam ā. k. Devadatto pi „aham Buddho bhavissāmi, mayham samano Gotamo n' evācariyo na upajjhāyo“ ti ācariyam paccakkhāya jhānaparihīno saṅgham bhinditvā anupubbena Sāvattim āgacchanto bahi-Jetavane paṭhaviyā vivare dinne¹ Avicim pāvisi. Tadā dh.² k. s.: „āvuso Devadatto ācariyam paccakkhāya³ mahāvināsam patto Avicimāhaniraye nibatto“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācariyam paccakkhāya mahāvināsam patto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohitakulam ahivātakarogena vinassi. Eko va⁴ putto bhittim bhinditvā palāto, so Takka- silam gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa sāntikā⁵ vede ca sesasippāni ca uggaṇhitvā ācariyam vanditvā nikkhanto, „desa-cārittam⁶ carissāmīti“ vicaranto ekaṃ paccantanagaraṃ pāpuṇi. Tam nissāya mahācaṇḍālagāmakō ahoṣi⁷. Tadā Bo. tasmiṃ gāme paṭivasati paṇḍito vyatto, akāle phalam gaṇhā- panamantaṃ jānāti, so pāto va kācaṃ⁸ ādāya tato gāmā nikkhamitvā araṇṇe ekaṃ ambarukkham upasāmkamitvā satta- padamatthake ṭhito taṃ mantaṃ parivattetvā¹⁰ ambarukkham

¹ Bā dente. ² Bā adda bhikkhu. ³ Ck ariyapa-. ⁴ Bā omits vā. ⁵ Bā adda tayo. ⁶ Bā -cārikam. ⁷ Bā jānissāmīti. ⁸ Ck omits ahoṣi. ⁹ Cs Bā kājaṃ.

¹⁰ Bā pariappitvā.

ekena udakapasatena paharati, rukkhato taṃ khaṇaṃ ñeva
 purāṇapaṇṇāni patanti navāni uṭṭhahanti, pupphāni pupphitvā
 patanti, ambaphalāni uṭṭhāya muhuttan' eva paccitvā madhu-
 rāni ojavantani dibbaphalasadisāni¹ hutvā rukkhato patanti.
 M. tāni uccinitvā yāvadattamaṃ khādītva kācaṃ² pūretvā³ gehaṃ 5
 gantvā tāni vikkipitvā puttadāraṃ posesi. So brāhmaṇakumāro
 M-am akāle ambapakkāni āharitvā vikkipantaṃ disvā „nissam-
 sayena tehi mantabalena⁴ uppannehi bhavitabbam⁵, imaṃ
 purisaṃ nissāya etaṃ anagghamantaṃ labhissāmīti“ cintetvā
 M-assa ambāni āharaṇaniyāmaṃ pariggaṇhanto tatvato⁶ ñatvā 10
 tasmiṃ araṇṇato anāgate va⁷ tassa gehaṃ gantvā ajānanto
 viya hutvā tassa bhariyaṃ „kuhiṃ⁸ ācariyo“ ti pucchitvā
 „araṇṇaṃ gato“ ti vutte taṃ⁹ āgamayamāno¹⁰ ṭhatvā āga-
 chantamaṃ disvā paccuggantvā hatthato kācaṃ¹¹ gahetvā¹² āha-
 ritvā gehe ṭhapesi. M. taṃ oloketvā bhariyaṃ āha: „bhaddo 15
 ayaṃ māṇavako¹³ mantatthāya āgato, na paṇ' assa hatthe
 manto ṭhassati, asappuriso eso“ ti. Māṇavo pi „ahaṃ imaṃ
 mantaṃ ācariyassa upakārako hutvā labhissāmīti“ cintetvā tato
 paṭṭhāya tassa gehe kattabbakiccāni¹⁴ karoti: dārūni āharati
 vihiṃ koṭṭeti¹⁵ pacati mukhadhovanādini¹⁶ deti pāde dhovati. 20
 Ekadivasaṃ M-ena „tāta māṇava mañcaṃ¹⁷ pādānaṃ me upa-
 dhānaṃ dehīti“ vutte aññaṃ apassitvā sabbarattaṃ ūrumhi
 ṭhapetvā nisīdi. Aparabbhāge M-assa bhariyā puttaṃ vijāyi,
 tassā pasūtikāparikammaṃ¹⁸ sabbaṃ akāsi. Sā ekadivasaṃ
 M-am āha: „sāmi, ayaṃ māṇavo jātisampanno hutvāpi 25
 mantatthāya amhākaṃ veyyāvaccamaṃ karoti, etassa hatthe manto
 tiṭṭhatu vā mā vā deth' assa¹⁹ mantan“ ti. So „sādhū“ ti sampa-

¹ Bā dibbarasa sa-. ² C^s Bā kājaṃ. ³ Bā pūrāpetvā. ⁴ Bā mantaphalena, C^k -sayanetaṃ mantabalehi. ⁵ Bā -bbanti. ⁶ Bā tathato, C^k tatvato. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā adds ayye. ⁹ Bā adds āgataṃ. ¹⁰ Bā adds va. ¹¹ C^k kāmaṃ, C^s kājaṃ. ¹² Bā disvā hatthato paccuggahetvā. ¹³ Bā -vo. ¹⁴ Bā sabbaki-. ¹⁵ Bā adds bhattāni. ¹⁶ Bā dantakāṭhamu-. ¹⁷ all three MSS. mañca. ¹⁸ C^k omits pari, Bā reads tassā sutikāle parik - -. ¹⁹ Bā omits pi. ²⁰ Bā detha tassa.

ticchitvā tassa mantam datvā tam evam āha: „tāta, anaggho¹
 manto, tava imam nissāya mahālābhasakkāro bhavissati, raññā
 vā rājamahāmattena vā ‘ko te ācariyo’ ti puṭṭhakāle mam mā
 nigūhittho, sace hi ‘caṇḍālassa me santikā’² manto gahito’ ti
 5 lajjanto³ ‘brāhmaṇamahāsālo me ācariyo’ ti kathessasi⁴ imassa
 mantassa⁵ phalam na labhissasīti⁶. So „kiṃkāraṇa’⁷ nigūhis-
 sāmi⁸, kenaci puṭṭhakāle tumhe yeva kathessāmīti⁹“ vatvā
 vanditvā caṇḍālagāmato nikkhamitvā mantam⁹ vīmaṃsitvā anu-
 pubbena Bārāṇasim¹⁰ patvā ambāni vikkīṇitvā bahum dhanam
 10 labhi. Ath’ ekadivasam uyyānapālo tassa hatthato ambam
 pi kiṇitvā¹¹ rañño adāsi. Rājā tam paribhūñjitvā „kuto¹² tayā
 evarūpaṃ ambam laddham¹³“ ti pucchi. „Deva eko māṇavo
 akālaambaphalāni¹⁴ ānetvā vikkīṇāti, tato me gahitaṃ“ ti.
 „Ito paṭṭhāya idh’ eva ambāni āharatū’ ti tam vadehīti¹⁵. So
 15 tathā akāsi. Māṇavo pi tato paṭṭhāya ambāni rājakulam
 harati raññā ca „mam upaṭṭhahā“’ ti¹⁶ vutte rājānam upaṭṭha-
 hanto bahum dhanam labhitvā kamena¹⁶ vissāsiko jāto. Atha
 nam ekadivasam rājā pucchi: „māṇava, kuto akāle evam
 vaṇṇagandharasasampannāni ambāni labhasi¹⁷, kin te nāgo vā
 20 supaṇṇo vā devo vā koci deti udāhu mantabalam¹⁸ etan“ ti.
 „Na me mahārāja koci deti¹⁹, anaggho pana me manto atthi,
 tass’ etam²⁰ balan“ ti. „Tena hi mayam pi ekadivasam
 mantabalam²¹ datṭhukāmā“ ti. „Sādhu deva, dassessāmīti²².
 Rājā punadvase tena saddhim uyyānam gantvā „dassehīti“
 25 āha. So „sādhu“’ ti ambarukkham upagantvā sattapada-
 matthake ṭhito mantam parivattetvā rukkham udakena pahari,
 tam khaṇam űeva ambarukkho heṭṭhāvuttaniyāmena²² phalam

¹ Bā adds yam. ² Bā puṭṭho pana mayham ācariyo caṇḍālo tassa santikā. ³
 Bā lajjito ti. ⁴ Bā ti ce kathissati. ⁵ Bā omits ma-. ⁶ Bā bhavissatīti. ⁷
 Bā adds tam. ⁸ Bā -miti. ⁹ Bā -te. ¹⁰ Cks -siyam, Bā -sī. ¹¹ Cks vikki-,
 Bā viki- in the place of piki-. ¹² Bā adds samma. ¹³ Bā -po ambo laddho.
¹⁴ Cks omit amba. ¹⁵ Bā atha raññā upaṭṭhahīti no. ¹⁶ Cks kammena, Bā anuk-
 kamena. ¹⁷ Bā āharasi. ¹⁸ Bā -phalam. ¹⁹ Bā adds atthano paññāphalena.
²⁰ Bā tasseva. ²¹ Bā -phalam. ²² Bā -neva.

gahetvā mahāmegho viya ambavassaṃ vassi, mahājano sādhu-
kāraṃ adāsi, celukkhepā pavattiṃsu¹, rājā phalāni khādītva
tassa bahūṃ dhanāṃ datvā „māṇava², evarūpo te acchariya-
manto kassa santike gahito“ ti pucchi. Māṇavo „sac’ āhaṃ
‘caṇḍālassa santike’ ti vakkhāmi lajjitabbakaṃ³ bhavissati mañ 5
ca garahissanti⁴, manto kho pana me paṇṇo idāni na nassis-
sati⁵, disāpāmokkhācariyaṃ⁶ apadisāmīti⁷“ cintetvā musāvādaṃ
katvā „Takkasilāya⁸ disāpāmokkhācariyassa santike gahito
me“ ti vadanto⁹ ācariyaṃ paccakkhāsi, taṃ khapaṃ ñeva
manto antaradhāyi. Rājā somanassajāto taṃ ādāya nagaraṃ 10
pavisitvā pun’ ekadivasaṃ¹⁰ „ambāni khādissāmīti“ uyyānaṃ
gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisinno¹¹ „māṇava ambāni āharā’¹² ‘ti
āha. So „sādhū“ ‘ti ambaṃ upagantvā sattapadamatthake
ṭhito „mantaṃ parivattessāmīti“ mante anupaṭṭhahante¹³ antara-
hitabhāvaṃ ñatvā lajjito atṭhāsi. Rājā „ayaṃ pubbe parisa- 15
majhe yeva ambāni āharitvā amhākaṃ deti, ghanameghavassaṃ
viya ambaṃ vassāpeti, idāni thaddho viya ṭhito, kin nu kho
kāraṇaṃ“ ti cintetvā taṃ pucchanto paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Ahāsi me ambaphalāni pubbe
aṇṇi thulāni ca brahmacārī,
tehi’ eva mantehi na dāni tuyhaṃ
dumaphalā pātubhavanti brahme ti. 1.

20

Tattha ahāsīti āhari, dumaphalānīti rukkhaphalānīti.

Taṃ sutvā māṇavo „sace ‘ajja ambaphalaṃ na gaṇhāmīti’¹³
vakkhāmi rājā me kujjhissati, musāvādena vañcessāmīti’¹⁴“ 25
dutiyaṃ gāthā āha:

2. Nakkhattayogaṃ patimānayaṃ¹⁵,
khaṇaṃ muhuttaṃ na maṃ tosayanti¹⁶,

¹ Bā -ttayīṃsu. ² Bā adds ko. ³ Ck lajja-, Bā -taṃ. ⁴ Bā mañ garahissati.
⁵ Ck nassissanti, Bā nassati. ⁶ Ck -kkha āc-, Bā -kkho ācariyo me ti. ⁷ Ck
-disāti. ⁸ Bā -yaṃ. ⁹ Bā vadati. ¹⁰ Bā punadivase. ¹¹ Bā nisīdi. ¹² Bā
anuṭṭha-. ¹³ Bā gaṇhāpessāmīti. ¹⁴ Bā ācikkhissāmīti. ¹⁵ Bā paṭi-, Ck pati-
māna-. ¹⁶ Bā -ttañca mantanapassaṃ, Bā khaṇā muhutte na manto passanti.

nakkattayogañ ca khaṇaṇ ca laddhā
athāhariss¹ ambaphalaṇ pahūtaṇ² ti. 2.

Tattha athāharissambaphalaṇ³ ti atha⁴ ambaphalaṇ āharissāmi⁵.

Rājā „ayaṇ aññadā nakkhattayogaṇ na vadati, kin nu
5 kho etan“ ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

2. Nakkhattayogaṇ na pure abhāṇi,
khaṇaṇ muhuttaṇ na pure asaṇsi⁶,
athāhari⁷ ambaphalaṇ pahūtaṇ⁸
vaṇṇena gandhena rasena⁹ upetaṇ. 3.

10 4. Mantābhijappena pur' assa⁹ tuyhaṇ
dumapphalā pātubhavanti brahme,
sv-ājja na pāresi¹⁰ japam pi mante¹¹,
ayaṇ so ko nāma tav' ajja dhammo ti. 4.

15 Tattha na pāresi¹² na sakkosi, japampīti¹³ jappanto pi parivattento
pi, ayaṇ so ti ayaṇ eva so tava sabhāvo ajja ko nāma jāto ti.

Taṇ sutvā māṇavo¹⁴ „na sakkā rājānaṇ musāvādena
vañcetum, sace pi me sabhāve kathite āṇaṇ karoti¹⁵ karotu,
sabhāvaṇ eva kathessāmi¹⁶“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

20 5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi,
dhammena mante pakatiṇ ca saṇsi:
mā c' assu 'me pucchito nāma gottam
guyhittho mā taṇ vijaheyya manto¹⁶. 5.

25 6. So 'haṇ janindena janam pi¹⁷ puṭṭho
makkhābhībhūto alikaṇ abhāṇiṇ,
mantā ime brāhmaṇassa¹⁸ 'ti micchā
pahīnamanto kapaṇaṇ rudāmi¹⁹. 6.

Tattha dhammena 'ti samena kāraṇena appaṭicchādetvā va adāsi,
pakatiṇca saṇsīti mā 'me pucchito nāma gottam guyhittho sace guyham

¹ Bā addhāha-. ² C^s pahu-, Eā bahu-, C^k papan. ³ Bā addhaha-. ⁴ Bā addhā-
mayam. ⁵ Bā harissāmāti. ⁶ Bā pas-. ⁷ Bā sayamhari. ⁸ Bā muhuttaṇ. ⁹
so C^k; C^s parassa, Bāf puresi, B^s pureti. ¹⁰ Bāf svajja na pādesi. ¹¹ Bā jap-
paṇ samantaṇ, B^s jappapimantaṇ. ¹² Bā pāde-. ¹³ Bāf jappanti. ¹⁴ Bā
adds pi. ¹⁵ Bāf kareyya. ¹⁶ C^k mantā. ¹⁷ C^k hi, Bāf pi?

pi¹ mantā² te nassissantīti³ tesaṃ nassanapakatī⁴ ca mayhaṃ sarīsī, brāhmaṇassā 'ti micchā ti brāhmaṇassa santike mayā ime mantā gahitā ti micchā abhāṇīṃ, tena me te mantā naṭṭhā, sv-āhaṃ pabūamanto idāni ka-
paṇaṃ rodāmi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ pāpadhammo evarūpaṃ ratanaṃ⁵ na olokesi, evarūpasmīṃ hi uttamaratane⁶ laddhe jāti kiṃ karissatīti“ kujjhivā⁷

7. Eraṇḍā pucimandā vā atha vā pālibhaddakā⁸

madhuṃ madhutthiko⁹ vinde, so hi tassa dumuttamo. 7.

8. Khattiyā brāhmaṇā¹⁰ vessā suddā caṇḍāla pukkusā¹⁰

yasmā¹¹ dhammaṃ vijāneyya so hi tassa naruttamo. 8.

9. Imassa daṇḍaṃ ca vadhaṃ ca datvā¹²

gale gahetvā khalayātha¹³ jammaṃ

yo uttamatthaṃ kasirena laddhaṃ

mānātimānena vināsayitthā¹⁴ 'ti 9.

imā gāthā āha.

Tattha madhutthiko ti madhutthiko puriso araṇṇe madhuṃ olokeno etesaṃ rukkhānaṃ yato madhuṃ labhati so hi¹⁵ dumo tassa dumuttamo¹⁶ nāma, tato c' eva khattiyādīsū yambā purisā dhammaṃ kuraṇaṃ¹⁷ y' uttamatthaṃ¹⁸ vijāneyya so tassa uttamanaro¹⁹, imassa daṇḍaṃ cā 'ti imassa pāpadhammassa²⁰ sabbappaharaṇadaṇḍaṃ²⁰ ca velupesīhi²¹ piṭṭhacammaṃ uppātentā²² vadhaṃ ca datvā imaṃ ca jammaṃ gale gahetvā khalayātha²³ khalikāraṃ²⁴ pūpetvā niddhamatha²⁵ kiṃ iminā idha vasantenā 'ti.

Rājapurisā tathā katvā „tavācariyassa santikaṃ²⁶ gantvā taṃ ārādhetvā²⁷ sace puna mante²⁸ labhasi²⁹ idhāgaccheyyāsi, 25 no ce imaṃ disaṃ mā olokeyyāsīti“ taṃ nibbisayam akaṃsu. So anātho hutvā „ṭhapetva ācariyaṃ na me aññaṃ paṭi-saraṇaṃ atthi, tass' eva santikaṃ gantvā taṃ ārādhetvā puna mantaṃ yācissāmīti“ rodanto taṃ gāmaṃ agamāsi.

¹ Bā guhasi. ² Bā -o. ³ Bā -ssati. ⁴ Ck tassana-, Bā anassanaṃ-. ⁵ Bā -namantaṃ. ⁶ Bā -ramante. ⁷ Bā add tassa garaṇanto. ⁸ Bā pathali-. ⁹ Bā -ttiko, Ck -ttikā. ¹⁰ Ck -ṇa. ¹¹ Bā yambā. ¹² Ck natvā. ¹³ Bā gala-. ¹⁴ Ck -yittho. ¹⁵ Ck so ca. ¹⁶ Ck mudutta-. ¹⁷ Bā kula. ¹⁸ Bā yuttaṃ mattaṃ. ¹⁹ Bā so va tassa uttamo nāma. ²⁰ Ck sabbassaharaṇadaṇḍe. ²¹ Bā -pesikādini. ²² Bā upanetvā. ²³ Ck -āyātha, Bā galayātha. ²⁴ so Ck; Bā khalainkāraṇaṃ. ²⁵ Bā add nikaṇḍhatha. ²⁶ Bā -ke. ²⁷ Bā add va. ²⁸ Ck -to. ²⁹ Ck labhāsi, Bā labhissasi.

Atha nam āgacchantam disvā M. bhariyam āmantetvā „bhadde passa tam¹ pāpadhammam parihīnamantam puna āgacchantam²“ ti āha. So M-am upasamkamitvā vanditvā ekamantam nisinnō „kimkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho „ācariya musāvādam
5 katvā ācariyam paccakkhitvā mahāvināsam patto 'mhīti“ vatvā accayam desetvā puna mante³ yācanto

10. Yathā samam maññamāno pateyya
sobbham guham narakam pūtipādam
rajjū 'ti vā⁴ akkame⁵ kaṇhasappam
10 andho⁶ yathā jotim adhiṭṭhaheyya
evam pi mam tvam khalitam sapaññā⁷
pahīnamantassa puna-ppasīdā⁸ 'ti 10.
gātham āha.

Tattha yathā saman ti yathā puriso idam samatṭhānan⁹ ti maññamāno
15 sobbham vā guham vā bhūmiyā phalitattṭhānasamkhatam¹⁰ narakam vā pūtipādam
vā pateyya, pūtipāde ti Himavāntapadesa mahārukkhesu¹¹ sukkhitvā¹² matesu
samūlesu¹³ pūtikesu jātesu¹⁴ tasmiṃ ṭhāne mahā āvāto hoti tassa nāmam,
jotimadhiṭṭhaheyyā 'ti aggim akkameyya, evam pīti evam aham pi
paññācakkhuno abhāvā andho¹⁵ tumbākam visesaṃ ajānanto tumbesu khalito
20 tvam mam khalitam viditvā¹⁶ sapaññā¹⁷ .ñānasampannā¹⁸ pahīnamantassa
mama puna pasīdatha¹⁹.

Atha²⁰ nam ācariyo „tāta, tvam kim kathesi, andho¹⁵ hi dinnāya saññāya²¹ sobbhādīni pariharati, mayā paṭhamam eva kathitam, idāni kimattham mama santikam āgato sīti“ vatvā

25 11. Dhammena mante²² tava sampadāsim,
tvam pi dhammena paṭiggahesi,
pakatim pi te attamano asamsim²³:
dhamme ṭhitam tam na jaheyya manto²⁴. 11.

¹ Bā tha. ² Ck āgacchanti, Cs āgacchatī. ³ Bā omits mante. ⁴ Ck rajjūni cā, Bā jotim vā, Bf rājūti vā. ⁵ Bā -meyya. ⁶ Bā anto. ⁷ so Bf; Cks Bā sapaññāni.
⁸ Bā punasampadāhi, Bā -sampsīdā. ⁹ Bā saman. ¹⁰ Bā khalita-. ¹¹ Cks
-rukkhe ¹² Bā sussitvā. ¹³ Cks matetassamūle. ¹⁴ Bā vā in the place of
jātesu. ¹⁵ Bā anto. ¹⁶ Bā vanditvā. ¹⁷ Bā sapaññānti. ¹⁸ Bā -nnam. ¹⁹
Bā pidethā ti. ²⁰ Cks omit atha. ²¹ Bā paññāya dinnāya in the place of d. s.
²² Bā mantam. ²³ all four MSS. -si. ²⁴ Cks Bf -tā.

12. Yo¹ bāla mantaṃ kasirena laddhaṃ
yaṃ dullabhaṃ ajja manussaloke²
kicchāpi³ laddhā jīvikam⁴ appaṇṇa⁵
vināsayi⁶ alikaṃ bhāsamāno 12.

13. Bālassa mūlhassa akataññuno ca⁶
musā bhaṇantassa asaṇṇatassa
mante mayaṃ tādīsake na dema,
kuto mantā, gaccha na mayha⁷ ruccasīti 13.

imā gāthā āha.

Tattha dhammena 'ti aham pi tava ācariyabhāgaṃ hiraṇṇaṃ vā su- 10
vaṇṇaṃ vā agahetvā dhammen' eva mante⁸ sampadāsīṃ, tvaṃ pi kiñci adatvā
dhammena samen' eva paṭiggahesi, dhamme t̥hitaṃ ti ācariyapūjake dhamme
t̥hitaṃ, tādīsake ti tathārūpe akāle⁹ phalaṅgaṇhāpake¹⁰ mante na dema,
gaccha na me ruccasīti.

So evaṃ ācariyena uyyojito¹¹ „kiṃ mayhaṃ jīvitenā“ 'ti 15
araññaṃ pavasitvā anāthamaraṇaṃ mari.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācari-
yaṃ paccakkhāya mahāvīnāsaṃ patto“ ti vatvā j. s. „Tadā akataññū¹²
māṇavo Devadatto ahosi, rājā Ānando, caṇḍālaputto¹³ aham evā“ 'ti.
Ambajātakaṃ. 20

2. Phandanajātaka.

Kuṭṭhārihattho puriso ti. Idaṃ S. Rohiṇīnadītire¹⁴ nāta-
kānaṃ kalahaṃ ā. k. Vatthum¹⁵ Kuṇḍalajātaka āvibhavissati.
Tadā pana S. nātaka āmantetvā mahārāja¹⁶

A. B. Br. r. k. bahinagare vadḍhakīgāmo ahosi. Tatth' 25
eko¹⁷ brāhmaṇavaḍḍhakaṃ arañña¹⁸ dārūni āharitvā rathaṃ katvā
jīvikaṃ¹⁹ kappesi. Tadā Himavantapadesa mahāphandanurukkho

¹ C^s so. ² B^d kiñcāpi. ³ C^s B^d jīvitam. ⁴ B^d -paṇṇo. ⁵ C^k -sasi, B^d vinā-
seti. ⁶ B^d omits ca. ⁷ B^d mayhaṃ. ⁸ B^d omits mante. ⁹ B^d -la. ¹⁰ B^d
phalaṃ. ¹¹ B^d uyyojetvā. ¹² C^s omī ak-. ¹³ B^d adds pana. ¹⁴ B^d jeta-
vane viharanto in the place of Ro-. ¹⁵ B^d adds pana. ¹⁶ B^d omits mahā.
¹⁷ B^d tatreko. ¹⁸ B^d -ññato. ¹⁹ B^d -taṃ.

ahosi. Eko¹ kālasīho gocaraṃ pariyesitvā āgantvā tassa mūle
 nipajji. Ath' assa ekadivasam vāte paharante eko sukkha-
 daṇḍako patitvā khandhe avatthāsi². So thokaṃ khandhena
 rujantena bhītatasito utthāya pakkhanditvā puna nivatto āgata-
 5 maggaṃ³ olokento kiñci adisvā „añño me⁴ siho vā vyaggho
 vā anubandhanto n' atthi, imasmiṃ pana rukkhe nibbatta-
 devatā maṃ ettha nipajjantaṃ na sahati maññe, hotu jānissā-
 mīti“ atthāne kopam⁵ bandhitvā rukkham paharitvā „n' eva
 tava rukkhe⁶ pattam khādāmi na sākham bhañjāmi⁷, aññe
 10 mige idha vasante sahasi maṃ na⁸ sahasi, ko mayham doso
 atthi⁹, katipāham āgamehi, samūlan¹⁰ te rukkham uppātāpetvā¹¹
 khaṇḍākhāṇḍikam chedāpessāmīti“ rukkhadavatam tajjetvā
 ekam purisaṃ upadhārento vicari. Tadā so brāhmaṇavaḍḍhakī
 dve tayo manusse ādāya rathadārūnam atthāya yānakena tam
 15 padesaṃ gantvā ekasmiṃ thāne yānakam thāpetvā vāsiphara-
 suhattho rukkhe upadhārento phandanarukkhasamīpam¹² aga-
 māsi. Kālasīho tam disvā „ajja mayā paccāmittassa piṭṭhiṃ
 daṭṭhum vaṭṭatīti“ gantvā rukkhamūle atthāsi, vaḍḍhakī ca ito
 c' ito ca olokento¹³ phandanasamīpena pāyāsi. So¹⁴ „yāva
 20 eso nātikkamati tāvad ev' assa kathessāmīti“ cintetvā paṭha-
 mam gātham āha:

1. Kuṭhārihattho puriso vanam ogayha¹⁵ tiṭṭhasi¹⁶,
 puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ chetum icchasīti¹⁷. 14.

Tattha puriso ti tvaṃ¹⁸ kuṭhārihattho eko puriso, imam vanam
 25 ogayha¹⁵ tiṭṭhasīti.

So tassa vacanam sutvā „acchariyam bho, na vata me¹⁹
 ito pubbe migo²⁰ mānusiṃ vācam bhāsanto diṭṭhapubbo, esa

¹ Bā tatreko. ² so C^{ks}; Bā khante atthāsi. ³ Bā āgamaṇa-. ⁴ Bā main. ⁵ C^k khopam, Bā kova. ⁶ Bā rukkhasa. ⁷ C^k Bā bhu-. ⁸ Bā sahasī ma na, C^k omits sah-. ⁹ C^k amna, C^s aññe. ¹⁰ Bā -lakam. ¹¹ Bā -tetvā. ¹² Bā bandanasamīpena. ¹³ Bā -ketvā. ¹⁴ Bā adds pi. ¹⁵ Bā ogga-. ¹⁶ C^{ks} -ti. ¹⁷ C^{ks} hetthamicchatīti. ¹⁸ Bā kiṃ tvaṃ. ¹⁹ Bā vatato māṇavaka in the place of bho -. ²⁰ C^{ks} add vā.

rathānucchavikaṃ dāruṃ jānissati¹, pucchāmi tan“ ti cintetvā
dutiyaṃ gātham āha:

2. Īso vanāni carasi samāni visamāni ca,

puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ dāruṃ nemiyaḥ daḥhan ti. 15.

Tattha īso ti tvam pi ekō kālasīho vanāni carasi, tvam rathānucchavikaṃ
dāruṃ² jānissasi. 5

Taṃ sutvā³ „ito dani me manoratho matthakaṃ pāpunis-
satīti“ cintetvā tatiyaṃ gātham āha:

3. N' eva sālo na khadiro n' assakaṇṇo kuto dhavo,

rukkho va⁴ phandano nāma, taṃ dāruṃ nemiyaḥ daḥhan ti. 16. 10

So⁵ taṃ sutvā somanassajāto „sudivasena vat' amhi⁶ ajja
araññaṃ pavitṭho, tiracchānagato me rathānucchavikaṃ dāruṃ
ācikkhati, aho sādhu“ 'ti pucchanto catutthaṃ gātham āha:

4. Kīdisāni 'ssa pattāni, khandho vā pana kīdiso,

puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemu phandanam ti. 17. 15

Ath' assa ācikkhanto dve gāthā abhāsi:

5. Yassa sākhā palambaṇṭi⁷ namanti na ca bhañjare

so rukkho phandano nāma yassa mūle ahaṃ⁸ ṭhito. 18.

6. Arānaṃ cakkanābhīnaṃ isānemirathassa ca

sabbassa te kammaniyo ayaṃ hessati phandano ti. 19. 20

Tattha arānaṃ ti idaṃ so kadāc' esa imaṃ rukkhaṃ na gaṇheyya
guṇam assa kathessāmiti cintetvā evam āha, tattha isānemirathassa cā
'ti rathaīsāya ca⁹ nemiyaḥ ca sesassa ca rathassa sabbassa te esa¹⁰ kammaniyo
kammakkhamo bhavissatīti.

So evaṃ ācikkhitvā tuṭṭhamānaso ekamante cari¹¹. Vaḍ- 25
ḍhaki pi rukkhaṃ chinditum ārabhi. Rukkhadevatā cintesi:
„mayā etassa upari na kiñci pātitaṃ, ayaṃ atṭhāne āghātaṃ¹²
bandhitvā mama vimānaṃ nāseti, ahaṃ ca nassissāmi, eken'

¹ Bā -tīti vatvā. ² Bā rathaṃrukkhaṃ. ³ Bā adds kālasīho. ⁴ Cks ca. ⁵ Bā
omits so. ⁶ Cks sudivasopavanamhi, Bā -jāto na purimadivaso va imaṃ. ⁷
Cks pha-, Bā pathampanti. ⁸ Bā mūlesvāhaṃ. ⁹ Bā omits ratha and ca. ¹⁰
Bā nemiyaḥ ca rathassa ca sesaṇṇa sabbassa rathassa esa. ¹¹ Bā vicari. ¹²
Bā -ṭaṇ.

upāyena imaṇ ca īsaṇ nāsessāmīti¹“ sā² vanakammikapuriso
 viyā hutvā tassa santikaṃ āgantvā pucchi: „bho purisa,
 manāpo te rukkho laddho, imaṇ chinditvā kiṃ karissasīti“.
 „Rathe³ nemiṃ karissāmīti“. „Iminā rukkheṇa ratho bha-
 5 vissatīti kena te akkhātan“ ti. „Ekena kālasīheṇā“ 'ti.
 „Sādhu, suṭṭhu tena akkhātaṃ: iminā rukkheṇa ratho sundaro
 bhavissatīti, kālasīhassa pana galacammaṃ⁴ uppādetvā catu-
 raṅgulamatte ṭhāne ayapaṭṭeṇa viya nemimaṇḍale parikkhitte
 nemi ca thirā bhavissati, bahum⁵ dhanam labhissasīti“.
 10 „Kālasīhacammaṃ kuto lacchāmīti“. „Kiṃ lālako si, ayaṃ
 tava rukkho vane ṭhito⁶ na palāyati, tvaṃ yena te rukkho
 akkhāto tassa santikaṃ gantvā 'sāmi tayā dassitarukkhaṃ
 kataratṭhāne chindāmīti' vañcetvā ānehi, atha naṃ nirāsamaṃ
 'idha ca ettha ca chindā' 'ti tuṇḍam⁷ pasāretvā ācikkhantaṃ
 15 tikhiṇeṇa mahāpharasunā koṭṭetvā jīvitaṃkhaṇaṃ pāpetvā cam-
 maṃ ādāya varamaṃsaṃ khāditvā rukkhaṃ chindā“ 'ti
 veraṃ appesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

7. Iti phandanarukkho pi tāvade⁸ ajjhabhāsatha:
 20 mayham pi vacanaṃ pṭhi, Bhāradvāja suṇohi me. 20.
 8. Issassa⁹ upakhandhamhā okkacca¹⁰ caturaṅgulaṃ
 tena nemiṃ pariharesi¹¹, evaṃ dalhataṃ siyā. 21.
 9. Iti phandanarukkho pi veraṃ appesi¹² tāvade
 jātānaṃ ca ajātānaṃ īsānaṃ dukkham¹³ āvahīti. 22.

- 25 Tattha Bhāradvājā 'ti taṃ gottenālapati¹⁴, upakhandhamhā ti
 khandhato, okkaccā 'ti okkantitvā¹⁵.

Vaḍḍhakī rukkhadavatāya vacanaṃ sutvā „aho ajja
 mayham maṅgaladivaso“ ti kālasīhaṃ ghādetvā rukkhaṃ chin-
 ditvā pakkāmi.

¹ Bā imassa va ime vināse-. ² Bā omits sā. ³ Bā -a. ⁴ Bā omits pana gala.
⁵ Bā adds ca. ⁶ Cks vanaṭṭhato. ⁷ Bā mukhacu-. ⁸ Bāf devatā. Cs tāvadeva.
⁹ so Cks; Bāf imassa. ¹⁰ Bāf ukk-. ¹¹ so Cks; Bā pasāresi, Bf pasādesi. ¹²
 Bā appeti. ¹³ Bā rukkham, Bf rukkha. ¹⁴ Bā -na ā-. ¹⁵ Bā ukkaccā ti upagantvā.

Tam atthañ pakāśento S.

10. Icc-eva phandano īsañ īso ca pana phandanāñ
aññamaññāñ vivādena aññamaññāñ aghātayun. . 23.
11. Evam eva manussesu¹ vivādo yattha jāyati
mayūranaccañ naccanti² yathā ne³ īsaphandanā. 24. 5
12. Tañ vo vadāmi, bhaddañ vo⁴, yāvanta⁵ ettha samāgatā:
sammodatha mā vivadittha, mā hotha īsaphandanā. 25.
13. Sāmaggiṃ eva⁶ sikkhetha, buddhehi⁷ etañ pasamsitañ,
sāmaggirato⁸ dhammaṭṭho yogakkhemā na dhamasatīti āha. 26.

Tattha aghātayun ti ghātāpesun, mayūranaccañ naccantīti ma- 10
hārāja yattha hi manussānañ vivādo hoti tattha yathā nāma mayūra naccantū
paṭicchādetabbañ⁷ rahassaṅgañ pākāṭañ karonti evaṃ te manussā añña-
maññassa randhañ pakāśentā⁸ mayūranaccañ naccanti⁹ nāma, yathā te īsa-
phandanā aññamaññassa randhañ pakāśentā¹⁰ naccāsu nāma, tañ vo ti tena
kāraṇena tumhe vadāmi, bhaddañ vo¹¹ ti bhaddañ tumhākañ hotu, yāvan- 15
tetthā¹² ti yāvanta ettha īsaphandanasadisā mā ahuvattha, sāmaggimevā¹³
ti samaggabhāvaṃ¹⁴ eva tumhe sikkheyyātha¹⁵, idañ paññāvuddhehi paṇḍitehi
pasamsitañ, dhammaṭṭho ti sucaritadhamme ṭhito, yogakkhemā ti yogehi
khemā nibbānā¹⁶ na dhamasati na parihāyatīti nibbānena desanāya kūṭaṃ gaṇhi.

Rājāno¹⁶ dhammakathañ sutvā samaggā jātā. 20

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā tañ kāraṇaṃ disvā¹⁷ tasmiṃ vanasaṇḍe¹⁸
devatā¹⁹ ahan“ ti. Phandanajātakaṃ.

3. Javanahamsajātakaṃ.

Idheva haṃsa nipatā²⁰ ti. Idañ S. J. v. Daḥhadhamma'sut-
tantadesanañ²¹ ā. k. Bhagavatā hi „seyyathāpi bhikkhave cattāro daḥ- 25
hadhammā dhanuggahā susikkhitā²² katahatthā katūpāsana²³ catuddisā
ṭhitā assu atha²⁴ puriso āgaccheyya 'ahañ imesaṃ catunnañ daḥha-
dhammānañ dhanuggahānañ susikkhitānañ katahatthānañ katūpāsa-

¹ Bā -ssānañ. ² Bā -rānaccañ naccantā. ³ Bāf te. ⁴ Bā bhaddante, Bf bhadante.
⁵ Bāf sāmagyameva. ⁶ Ck Bā sāmagya-, C³ maggaratho. ⁷ Bā -bba. ⁸ all three
MSS. -to. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ all three MSS. -to. ¹¹ Cks ho, Bā bhadanto. ¹² Bā
sāmagyam-. ¹³ Bā sāmaggi-. ¹⁴ Bā tumhehi sikkhatha. ¹⁵ Bā -na. ¹⁶ Bā
sakyarā-. ¹⁷ Bā vidityā. ¹⁸ Bā adds vutte. ¹⁹ Bā adds pana. ²⁰ Bā -dham-
madhanuggahasu-. ²¹ Cks omit su. ²² Cs -sakā. ²³ Bā atheke.

- nānaṃ catuddisā kaṇḍe khitte appatitṭhite puthaviyaṃ¹ gahetvā āgamissāmīti² taṃ kiṃ maññatha bhikkhave³ 'javano³ puriso paramena javena samannāgato⁴ ti alaṃ vacanāyā⁵ 'ti evaṃ bhante, yathā ca⁴ bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁴ candimasuriyānaṃ javo tato
- 5 sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca⁵ candi-
masuriyānaṃ javo yathā ca yāva devatā va⁶ candimasuriyānaṃ pu-
rato dhāvanti tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataro yathā ca bhik-
khave tassa purisassa -pe- tāsāṃ devatānaṃ javo tato sīghataram⁷
āyusaṃkhārā khīyanti tasmā ti ha bhikkhave evaṃ sikkhitabbaṃ
- 10 'appamattā bhavissāmā⁸ ti evaṃ⁹ hi vo bhikkhave sikkhitabbaṃ¹⁰ ti (—?).
Imassa suttassa kathitadivasato¹⁰ dutiyadvase¹¹ dh. k. s.: „āyuso S.
attano Buddharisaye thatvā imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhāre ittare¹²
dubbale katvā paridīpento puthujjanabhikkhū ativiya santāsaṃ pāpesi,
aho Buddhabalaṃ nāmā¹³ 'ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
- 15 e. k. s.¹⁴ ti pucchitvā „imāya nāmā¹⁵ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhik-
khave, sv-āhaṃ idāni sabbaññutaṃ patto, āyusaṃkhārānaṃ ittara-
bhāvaṃ dassetvā bhikkhū saṃvejetvā dhammaṃ desemi¹⁶, mayā hi
pubbe ahetukaṃ¹⁷ haṃsayoniyaṃ nibbattenāpi¹⁸ āyusaṃkhārānaṃ
ittarabhāvaṃ dassetvā Bārāṇasirājānaṃ ādiṃ katvā sakalarājaparisam¹⁹
20 saṃvejetvā dhammo desito²⁰ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. javanahaṃsayoniyaṃ nibbattitvā na-
vutihaṃsasahassaparivuto Cittakūṭe paṭivasati. So ekadivasam
Jambudīpatale ekasmiṃ sare saparivāro sayamjātasālīṃ khā-
ditvā ākāse suvaṇṇakilaṇṇaṃ pattharanto viya mahantena pari-
25 vārena Bārāṇasinagarassa matthakamatthakena¹⁶ manda-
mandāya¹⁷ vilāsagatiyā Citrakūṭaṃ gacchati. Atha naṃ
Bārāṇasirājā disvā „imināpi mādisena raññā bhavitabbaṃ¹⁸ ti
amaccānaṃ vatvā tasmīṃ sinehaṃ uppādetvā mālāgandhavile-
panaṃ gahetvā M-aṃ olokeno¹⁹ sabbaturiyāni paggaṇhāpesi.
30 M. taṃ¹⁹ attano sakkāraṃ karontaṃ disvā haṃse²⁰ pucchi:

¹ Bā pa-. ² Cks -o. ³ Bā javena dhāvanto. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Cks omit ca.

⁶ Ck yāvatāvadeva, Bā devatā in the place of yāvadevatāva. ⁷ Bā -rā. ⁸ Bā viharissāmā. ⁹ Bā evaṃ. ¹⁰ Bā adds paṭhāya. ¹¹ Bā adds bhikkhū. ¹² Bā omits i-.

¹³ Bā dhamme desesi. ¹⁴ Bā -ka. ¹⁵ Bā -tte pi. ¹⁶ Bā omits matthaka. ¹⁷ Bā omits manda. ¹⁸ Bā -ketvā. ¹⁹ Bā omits taṃ. ²⁰ Cks haṃsesu.

„rājā mama evarūpaṃ sakkāraṃ karonto kiṃ paccāsimsatīti“.
 „Tumhehi saddhiṃ mittabhāvaṃ devā“ 'ti. „Tena hi rañño
 amhehi saddhiṃ mittabhāvo hotū“ 'ti raññā saddhiṃ mitta-
 bhāvaṃ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṃ raññā¹ uyyānaṃ
 gatakāle Anotattadahaṃ² gantvā ekena pakkhena udakaṃ
 ekena candanacunṇaṃ ādāya gantvā rājānaṃ tena udakena
 nahāpetvā candanacunṇena okiritvā mahājanassa passantass'
 eva saparivāro Cittakūṭaṃ agamāsi. Tato paṭṭhāya rājā
 M-aṃ datṭhukāmo hutvā „sahāyo me ajja āgamissatīti“ āga-
 manamaggaṃ olokento va³ acchati. Tadā M-assa kaniṭṭhā dve
 haṃsapotakā „suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti mantetvā M-assā-
 rocesuṃ⁴: „mayaṃ suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti. „Tāta
 suriavego⁵ nāma sīgho⁶, suriyena saddhiṃ javitum na sak-
 khissatha, antarā va vinassissatha, mā gamitthā“ 'ti. Te
 dutiyam pi tatiyam pi yāciṃsu. B.⁷ te yāva tatiyaṃ vāresi
 yeva. Te mānattaddhā attano balaṃ ajānantā M-assa anā-
 cikkhitvā va „suriyena saddhiṃ javissāmā“ 'ti suriye anug-
 gate yeva gantvā Yugandharamatthake nisīdiṃsu. M. te adisvā
 „kahan nu kho gatā“ ti pucchitvā taṃ pavattim sutvā cintesi:
 „te suriyena saddhiṃ javitum na sakkhissanti, antarā va
 vinassissanti, jīvitam tesam dassāmīti“ so pi⁸ gantvā Yugan-
 dharamatthake yeva nisīdi. Ath' uggate⁹ suriyamaṇḍale haṃ-
 sapotakā uppatitvā suriyena saddhiṃ pakkhandiṃsu. M. pi
 tehi saddhiṃ pakkhandi. Kaniṭṭhabhātiko yāva pubbaṇha-
 samayā javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiutṭhānakālo viya
 ahoṣi. So B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹⁰ na sakkomīti“.
 Atha naṃ M. „mā bhāyi, jīvitam te dassāmīti“ pakkhapañ-
 jarena parikkhipitvā assāsetvā Cittakūṭapabbataṃ netvā haṃ-
 sānaṃ majjhe ṭhapetvā puna pakkhanditvā suriyaṃ patvā
 itarena saddhiṃ pāyāsi. So pi¹¹ yāva upakaṭṭhamajjhantikā¹²

¹ Bā -o. ² Bā -he. ³ Bā omits va. ⁴ Bā m-assa āro-. ⁵ Bā -javo. ⁶ Bā
 sīghataro. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā atha u-. ¹⁰ Cks -tiya. ¹¹ Bā
 esāpi. ¹² Bā upakaṭṭhakā maj-.

suriyena saddhim¹ javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiuṭṭhāna-
 kālo viya ahoṣi. Tato B-assa saññaṃ adāsi: „bhātika¹ na
 sakkomīti“. Tam pi M. tath' eva samassāsetvā pakkhapañ-
 jarenādāya Cittakūṭam eva agamāsi. Tasmiṃ khaṇe suriyo
 5 nabhamajjhaṃ pāpuṇi. Atha M. „ajja mama sarīrabalaṃ vī-
 maṃsissāmīti“ cintetvā ekavegena pakkhanditvā Yugandhara-
 matthake nisīditvā tato uppatitvā ekavegen' eva² suriyaṃ
 pāpuṇitvā kālena purato kālena pacchato javitvā cintesi: „may-
 haṃ suriyena saddhim³ javanaṃ nāma niratthakaṃ ayoniso-
 10 manasikārasambhūtaṃ, kiṃ me iminā, Bārāṇasīṃ gantvā mama
 sahāyassa⁴ rañño atthadhammayuttaṃ kathaṃ kathessāmi“
 so nivattitvā suriye nabhamajjhaṃ anatikkante yeva sakala-
 cakkavālaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ vegaṃ parihāpento sa-
 kala-Jambudīpaṃ antantena anusaṃyāyitvā⁵ Bārāṇasīṃ pā-
 15 puṇi. Dvādasayojanikaṃ sakalanagaraṃ haṃsacchannaṃ⁶
 viya ahoṣi, chiddaṃ nāma na paññāyati⁷, anukkamena vege
 parihāyante⁸ ākāse chiddāni⁹ paññāyimsu. M. vegaṃ pari-
 hāpetvā ākāsa¹⁰ otaritvā sīhapañjarassa abhimukhatṭhāne
 atṭhāsi. Rājā „āgato me sahāyo“ ti somanassappatto tassa
 20 nisīdanatthāya kañcanapīṭhaṃ paññāpetvā „samma pavisa,
 idha nisīdā“ 'ti vatvā paṭhamaṃ gātham āha:

1. Idh' eva haṃsa nipata, piyaṃ me tava dassanaṃ,
 issaro si anuppatto: yaṃ idh' atthi pavedayā 'ti. 27.

Tattha idhā 'ti kañcanapīṭhaṃ sandhāyāha, nipatā 'ti nisīda, issaro
 25 sīti tvaṃ imassa ṭhānassa issaro sāmī hutvā āgato ti vadati, yaṃ idhatthitvā
 yaṃ imasmiṃ nivesane atthi taṃ aparisaṃkanto ambhakaṃ kathehi¹¹.

M. kañcanapīṭhe nisīdi. Rājā satapākasahassapākehi
 telehi tassa pakkhantarāni makkhetvā kañcanataṭṭake madhu-
 laje ca¹² sakkharodakaṃ ca dāpetvā¹³ madhurapaṭisanthāraṃ

¹ Cks -tiya. ² Bā -na, omitting eva. ³ Cks omit saddhim. ⁴ Bā -yakassa.

⁵ Bā anuyāyitvā. ⁶ Cks -sacha-. ⁷ Cks -yasi. ⁸ Ck adds parihāriyante, C^s
 parihāyante. ⁹ Bā chiddāpi. ¹⁰ Bā -sato. ¹¹ Bā -hīti. ¹² Bā madhulā-
 medhurodakaṃ. ¹³ Bā khādāpetvā.

katvā „samma tvaṃ¹ ekako va āgato si, kuhiṃ² āgamitthā“
 'ti³. So taṃ pavattiṃ vitthārena kathesi. Atha naṃ rājā
 āha: „samma mama pi suriyena saddhiṃ javitavegaṃ dasse-
 hiti“. „Mahārāja na sakkā so vego⁴ dassetun“ ti. „Tena hi
 sarikkhakamattaṃ dassēhīti“. „Sādhu mahārāja, sarikkha- 5
 kamattaṃ dassessāmi, akkhaṇavedhidhanuggahe sannipātehitī“.
 Rājā sannipātesi. M. cattāro⁵ gahetvā rājanivesanā⁶ oruyha
 rājaṅgaṇe silāthambhaṃ nikhaṇāpetvā attano gīvāya ghaṇṭaṃ
 bandhāpetvā silāthambhamatthake nisīditvā cattāro dhanug-
 gahe silāthambhaṃ nissāya cātuddisābhimukhe ṭhapetvā „ma- 10
 hārāja ime cattāro janā⁷ ekappahāren' eva cātuddisābhimukhā
 cattāri kaṇḍāni khipantu, tān' āhaṃ⁸ paṭhaviṃ appattān' evā-
 haritvā⁹ etesaṃ pādamūle pātesāmi¹⁰, mama kaṇḍatthā¹¹
 gatabhāvaṃ ghaṇṭāsaddasaññāya¹² jāneyyāsi, āhaṃ pana na
 paññāyissāmi¹³“ vatvā tehi¹³ ekappahāren' eva khittakaṇḍāni 15
 āharitvā tesaṃ pādamūle pātetvā silāthambhake nisinnam eva
 attānaṃ dassetvā „diṭṭho te mahārāja mayhaṃ vego“ ti vatvā
 „mahārāja, ayaṃ vego mayhaṃ n' eva uttamo na¹⁴ majjhimo,
 paritto lāmakavego esa, evaṃsīgho mahārāja ambhakaṃ¹⁵
 vego“ ti āha. Atha naṃ rājā pucchi: „samma atthi pana 20
 tumbhakaṃ vegato añño sīghataro vego“ ti. „Āma samma¹⁶
 ambhakaṃ uttamavegato pi satagaṇena sahaṃsaṇena sata-
 sahaṃsaṇena imesaṃ sattānaṃ āyusaṃkhārā khīyanti bhijjanti
 khayāṃ gacchantīti“ khaṇikanirodhavasena rūpadhammānaṃ
 bhedaṃ dassesi. Rājā¹⁷ M-assa kathaṃ sutvā maraṇabhaya- 25
 bhīto satiṃ paccupaṭṭhāpetuṃ asakkonto bhūmiyaṃ papati¹⁸.
 Mahājano utrāsappatto ahosi, rañño mukhaṃ udakena siñcitvā
 satiṃ paṭilabhāpesuṃ. Atha naṃ M. „mahārāja, mā bhāyi,

¹ C^{ks} omit tvaṃ. ² C^{ks} -sīti, all three MSS. kuhiṃ. ³ B^d adds pucchi. ⁴ B^d sakkomi vegaṃ. ⁵ B^d cattāro dhanuggahe, C^{ks} tesaṃ sabbajetthaka cattāro.

⁶ B^d omits rāja. ⁷ B^d dhanuggahajānā. ⁸ B^d tāni āhaṃ. ⁹ B^d eva ā-. ¹⁰ B^d -miti. ¹¹ B^d -āya. ¹² B^d ghaṇḍānusadda-. ¹³ B^d tesaṃ. ¹⁴ B^d nāpi.

¹⁵ B^d omits a-. ¹⁶ B^d mahārāja. ¹⁷ B^d dasseti tato nāmadhammānaṃ rājā.

¹⁸ B^d pati.

marapaṣaṭim bhāvehi¹, dhammaṃ cara², dānādini puññāni
karohi³, appamatto hohīti⁴ ovadi⁴. Taṃ⁵ rājā „sāmi mayam
tumhādisena nāpasampannenācariyena⁶ vinā vasitum⁷ na sak-
khissāmi, Cittakūṭapabbataṃ āgantvā mayham dhammaṃ de-
5 sento mayham ovādācariyo hutvā idh' eva vasā⁸ 'ti yācanto
dve gāthā abhāsi:

2. Savanena c' ekassa⁹ piyā bhavanti,
disvā pan' ekassa viheti chando¹⁰,
disvā ca sutvā ca piyā bhavanti,
10 kaccin¹¹ nu me piyyasi¹² dassanena. 28.
3. Savanena piyo me si bhiyyo cāgama dassanaṃ,
evam piyādasano samāno vasa haṃsa mama santike ti. 29.

Tāsaṃ attho: samma haṃsarāja savanen' eva¹³ ekassa ekacce piyā honti¹⁴,
evamguṇā¹⁵ nāmā ti sutvā savanena¹⁶ piyāyati, ekassa pan' ekacce¹⁷ disvā
15 chando vigacchati pemaṃ¹⁸ antarādhāyati khādītum āgatā yakkhā viya upaṭṭha-
hanti¹⁹, ekassa ekacce disvā ca²⁰ sutvā cā 'ti ubhayatthāpi piyā honti²², tena
taṃ pucchāmi: kaccin²³ nu me piyyasi²⁴ dassanena, kaccin²⁵ nu tvaṃ maṃ
piyāyasi, mayham pana tvaṃ savanena piyo dassanaṃ paṇāgama atipiyo va,
evam mama piyādasano samāno²⁶ Cītrakūṭaṃ²⁷ āgantvā idha mam' eva²⁸
20 santike vasā 'ti²⁹.

B. āha:

4. Vaseyyāma tavāgāre niccaṃ sakkatapūjitaṃ,
matto va³⁰ ekadā vajjā³¹ 'haṃsarājaṃ³² pacantu me'. 30.

Tattha matto va³³ ekadā ti mahārāja mayam tavāgāre niccaṃ pūjitaṃ
25 vaseyyāma, tvaṃ pana kadāci surāmadamatto maṃsakhādānatthaṃ haṃsarājaṃ³⁴
pacantu me ti vadeyyāsi, atha tavānujivino³⁵ maṃ māretvā paceyyum, tadā-
haṃ kiṃ karissāmi.

¹ Bā marapaṇussati bhāveṭṭha. ² Bā carātha. ³ Bā karoṭha. ⁴ Bā hotha devā
ti āha. ⁵ Bā atha. ⁶ Bā nāpaphalasampannena ā-. ⁷ Bā vattitum. ⁸ Bā
vasāhi. ⁹ Bā savanekassa. ¹⁰ Bā disvā ekassa piyo vigacchanto. ¹¹ Bā kici,
Bf kiñci. ¹² Bā piyāsi, Bf piyassi. ¹³ Bā savanena. ¹⁴ Bā piyo hoti. ¹⁵ Bā -o.
¹⁶ Cks savane, Bā savanena. ¹⁷ Bā pana e-. ¹⁸ Bā khemaṃ. ¹⁹ Bā āgatayakkho
viya upaṭṭhāhati. ²⁰ Cks va. ²¹ Cks vā. ²² Bā -ttha pi pahoti. ²³ Bā kiñci.
²⁴ Bā piyāti. ²⁵ Bā -nāti kiñci. ²⁶ Bā omits sa-. ²⁷ Bā citta-. ²⁸ Bā mama.
²⁹ Bā sehi. ³⁰ Cs ca. ³¹ Bā majjaṃ, Bf vajje. ³² Bā -ja. ³³ Cks ca. ³⁴ Bā
-rānājānaṃ. ³⁵ Bā -yyā ti ettha evaṃ tava anu-.

Ath' assa¹ rājā „tena hi majjam eva na pivissāmīti“
patinñāṃ dātum²

5. Dhi-r-atthu taṃ annapānaṃ yaṃ me piyatarāṃ tayā,
na cāpi majjam pāyāmi yāva me vacchasī ghare ti³ 31.
gātham āha. Tatoparaṃ B. cha gāthā abhāsi: 5

6. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ ca vassitaṃ,
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 32.

7. Api ce maññatī poso 'nātimitto' 'sakhā' ti vā
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 33.

8. Yasmiṃ mano nivisati avidūre sahāpi so⁴, 10
santike hi pi so dūre yasmā vivasate mano. 34.

9. Anto pi yo⁵ hoti pasannacitto⁶
pāraṃ samuddassa pasannacitto,
anto pi yo⁷ hoti paduṭṭhacitto⁸
pāraṃ samuddassa paduṭṭhacitto. 35. 15

10. Saṃvasanto vivasanti ye disā te rathesabha⁹,
ārā santo¹⁰ saṃvasanti manasā raṭṭhavaḍḍhana¹¹. 36.

11. Aticiraṃnivāseṇa piyo bhavati appiyo,
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa¹² appiyā ti. 37.

Tattha vassitaṃ ti mahārāja tiracchānagatā hi¹³ ujuhadayā, tena tesāṃ 20
vassitaṃ suvijānaṃ, manussā pana kakkhalā¹⁴, tasmā tesāṃ vacanaṃ dubbijānatarāṃ ti attho, yo pubbe ti yo puggalo paṭhamam eva attamano hutvā tvaṃ mayhaṃ nātako mitto pāpasamo sakhā ti api evaṃ¹⁵ maññati sv-eva pacchā diso¹⁶ verī sampajjati¹⁷, evaṃ durājānāni¹⁸ manussahadayāni, nivisatīti mahārāja yasmiṃ puggale pemavasena mano nivisati so dūre vasanto pi 25
avidūrena¹⁹ so vasati yeva²⁰ nāma, yasmā pana puggalā²¹ mano vivasati²² apeti so santike vasanto pi dūre yeva, anto pi yo²³ hotīti mahārāja yo sahāyo pasannacitto so cittaṇa allīnattā²⁵ pāraṃ samuddassa vasanto

¹ Bā only atha. ² Bā adds imaṃ gāthamāha. ³ Bā nā cāpi rajjāṃ pivissāmi yāva me vagaccharighatī. ⁴ Cks yo. ⁵ Cē Bā so. ⁶ Cks Bf paduṭṭha-. ⁷ Bāf so. ⁸ Cks Bf pasannacitto. ⁹ Bā saṃvasanti ye tādīsā rathessa? ¹⁰ Bā āroddhātā. ¹¹ Ck -naṃ, Bā -vaḍḍhana, Bā -vaḍḍhanaṃ. ¹² Bā parato ahoṣi. ¹³ Bā omits hi. ¹⁴ Cē -lattā, Bā -la. ¹⁵ so Cks; Bā abhi in the place of api evaṃ. ¹⁶ Bā tādiso. ¹⁷ Cks -ri-, Bā veraṃ sammajjati. ¹⁸ Bā duvijānaṃ nāma. ¹⁹ Bā -re, Cks add kevalaṃ avidūre sahāpi. ²⁰ Bā yo. ²¹ Bā yasmiṃ pana puggale. ²² Bā na visati. ²³ Ck Bā so. ²⁴ Ck allīnattā corr. to anallī-, Bā aliyaṃtattā.

pi anto yeva hoti, yo pana duṭṭhacitto so cittaena anallinattā¹ anto vasanto²
pi pāraṃ samuddassa hoti nāma, ye disā te ti³ ye va verino paccatthikā
ekato⁴ vasantāpi te dūre⁵ vasanti yeva, santo⁶ pana paṇḍitā āra⁷ thitāpi mettā-
bhāvitena manasā āvajjantā saṃvasanti yeva, purā te homā⁸ 'ti yāva appiyyā
5 na homa⁸ tāvad eva taṃ āmantetvā gacchāmā⁸ 'ti vadati.

Atha naṃ⁹ rājā āha:

12. Evaṃ ce yācamānānaṃ añjalim nāvabujjhasi
paricārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
evaṃ taṃ abhiyācāma⁸: puna kayirāsi pariyāyan ti. 38.

10 Tattha evaṃ ce ti sace¹⁰ haṃsarāja evaṃ añjalim paggayha yācamāna-
naṃ amhākaṃ imaṃ añjalim nāvabujjhasi tava paricārakānaṃ samānānaṃ¹¹
vacanaṃ na karosi atha naṃ evaṃ¹² yācāma⁸, puna kayirāsi pariyāyan
ti kālānukāle¹³ idha gamanāya¹⁴ vāraṃ kareyyāsīti attho.

Tato B. āha:

15 13. Evaṃ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
tuyhaṃ vāpi¹⁵ mahārāja mayhaṃ vā ratṭhavaddhana¹⁶
app-eva nāma passema¹⁷ ahorrattānaṃ accaye ti. 39.

Tattha evaṃ ce no ti mahārāja mā cintayi¹⁸, sace amhākaṃ evaṃ
viharantānaṃ jīvitantarāyo na bhavissati app-eva nāma ubho aññamaññaṃ
20 passissāma, api ca tvaṃ mayā dinnaṃ¹⁹ ovādaṃ eva mama thāne ṭhapetvā²⁰ evaṃ
ittarajīvite²¹ lokasannivāse appamatto hutvā dānādini puññāni karonto dasarāja-
dhamme akopetvā dhammena rajjaṃ kāresi, evaṃ hi me²² ovādaṃ karonto maṃ
passissasi²³ yevā 'ti.

Evaṃ M. rājānaṃ ovaditvā Cittakūṭam eva gato.

25 S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe²⁴ tiracchānāyoniyāṃ nib-
battenāpi mayā āyusamkhārānaṃ dubbalabhāvaṃ dassetvā dhammo
desito“ ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, kaṇiṭṭho Moggallāno,
majjhimo Sāriputto, sesaṃsaggaṇo²⁵ Buddhaparisā, javanahaṃso pana
aham evā“ 'ti. Javanahaṃsajātakam²⁶.

¹ Bā analliyatthā. ² Ck̄ ava-. ³ Bā ye tādīsā ti. ⁴ Ck̄ ekako. ⁵ Bā dure, omitting te; Ck̄ te, omitting dūre. ⁶ Bā ye. C̄s sananto. ⁷ Bā purato homi.
⁸ Bā -mi. ⁹ Bā omits naṃ. ¹⁰ Ck̄s omit sace. ¹¹ Ck̄ samānaṃ. ¹² Ck̄s etaṃ.
¹³ Bā kālānakālaṃ. ¹⁴ Bā idhāga-. ¹⁵ Ck̄ cāpi, Bā tumhākaṇca. ¹⁶ Bā -vaḍ-
dhana. ¹⁷ Ck̄ passeva. Bā assemaṃ. ¹⁸ Bā cittayittha. ¹⁹ Ck̄s dinna-. ²⁰
Bā ṭhatvā. ²¹ Ck̄ -rā-. ²² Ck̄s cime. ²³ Ck̄s -ti, Bā passati. ²⁴ Bā adds pi.
²⁵ Bā sesā - gāṇā. ²⁶ Bā haṃsa-.

4. Cullanāradajātaka.

Na te kaṭṭhāni bhinnānīti. Idam S. J. v. thullakumārikapalobhanam ā. k. Sāvattvivāsino kir' ekassa kulassa soḷasavassikā¹ dhītā ahoṣi² sobhaggappattā, na pana tam koci vāresi³. Ath' assā⁴ mātā cintesi: „mama dhītā vayappattā na ca nam koci 5 vāreti⁵, āmisena macchaṃ viya etāya ekaṃ Sākiyabhikkhuṃ palobhetvā uppabbajetvā tam nissāya jivissamā“ 'ti. Tadā ca Sāvattvivāsi⁶ eko kulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajitvā upasampannakālatō⁷ paṭṭhāya sikkhākāmatam pahāya ālasiyo sarīramaṇḍanānuyutto⁸ vibhāsi. Mahāupāsikā gehe yāgukhādanīyabhojanīyāni sampādetvā dvāre ṭhatvā 10 antarāvīthiyā⁹ gacchantesu bhikkhūsu¹⁰ rasataphāya bandhitvā gahetum sakkuṇeyyarūpaṃ ekaṃ upadhārentī Tepitakaabhidhammikavinayadharānam mahantena parivārena gacchantānam antare kañci gayhūpakaṃ adisvā tesam pacchato gacchantānam madhuradhammakathikānam¹¹ chinnavalāhakasadisānam¹² piṇḍapātikānam pi antare kañci adisvā va 15 ekaṃ yāva bahiapaṅgā akkhīni añjetvā¹³ kese oṣaṇhetvā¹⁴ dukūlantaravāsakaṃ nivāsetvā ghaṭṭitamattācīvaram pārupitvā maṇivannaṇapattam ādāya manoramaṃ chattaṃ dhārayamānam¹⁵ vissatṭhindriyam¹⁶ kāyadaḍḍhibahulaṃ¹⁷ puggalaṃ āgacchantam disvā „imaṃ sakkā gaṇhitun“ ti vatvā¹⁸ vanditvā pattam gahetvā¹⁹ „etha bhante“ ti gharam atinetvā²⁰ nisidā- 20 petvā yāguādīhi parivisitvā katabhattakiccaṃ „bhante ito paṭṭhāya idh' evāgaccheyyāthā“ 'ti āha. „So pi tato paṭṭhāya tatth' eva gantvā²¹ aparabhāge vissāsiko²² ahoṣi. Ath' ekadivasam mahāupāsikā tassa savanapathe ṭhatvā „imasmiṃ gehe upabhogamatthā²³ atthi, tathārūpo pana me putto vā jāmātō²⁴ vā gehaṃ vicāretum²⁵ 25 samattho n' atthīti“ āha. So tassā vacanam sutvā „kimattham nu kho kathetīti“²⁶ thokaṃ hadayaviddho²⁷ viya ahoṣi. Sā dhītaram āha: „imaṃ palobhetvā tava vase vattāpehīti“²⁸. Sā tato paṭṭhāya maṇḍitapasādhitā itthikuttavilāsehi²⁸ tam palobhesi. Thullakumārikā

¹ Bā pannarasasoḷasavassuddesikā. ² Bā adds sā. ³ C^s parivā-, Bā nam na koci nivā-. ⁴ all three MSS. assa. ⁵ Bā nivāresi. ⁶ C^s -si, Bā -siko. ⁷ Bā upasampada-. ⁸ Bā -nāmanu-. ⁹ Bā -ravattiyā-. ¹⁰ Bā ekabhikkhuṃ. ¹¹ Bā -rakathākatthitānam. ¹² Bā acchannā loha sasānam. ¹³ Bā bahi aṅga-paṇcaṅgāni añcitvā. ¹⁴ Bā omits kese-. ¹⁵ C^s chatta dhāriya-, Bā chattaṃ doriya-. ¹⁶ Bā visattindriya. ¹⁷ Bā kāḍaḷi phahunaṃ. ¹⁸ C^s gantvā. ¹⁹ Bā omits vanditvā -. ²⁰ Bā omits ati. ²¹ Bā evā-. ²² Bā visāsiko, C^s vissāso. ²³ Bā paribhogamatthā. ²⁴ Bā cāmābharo, B^s jāmātaro. ²⁵ Bā vitire-. ²⁶ Bā -sīti. ²⁷ Bā hadare vaddho. ²⁸ C^s kuttha-, Bā kuṭam vi-.

- ti na ca thullasarīrā ti datṭhabbā, thūlā vā hotu kisā vā pañca-
 kāmagaṇīkarāgena¹ thūlatāya thullakumārikā ti vuccati. So daha-
 rako² kilesavasiko hutvā „na dān' āham Buddhasāsane patitṭhātum
 sakkhissāmīti“ cintetvā vihāraṃ gantvā³ pattacīvaraṃ niyyādetvā⁴
 5 „ukkaṇṭhito smīti“ ācariyupajjhāye āha. Te taṃ ādāya Satthu
 santikaṃ netvā⁵ „bhante ayaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti ārocesum.
 S. „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito sīti“ pucchitvā „saccaṃ
 bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ „thullakumārikāya bhante“ ti
 vutte „bhikkhu pubbe p' esā tava araṇṇe vasantassa brahmacariyan-
 10 tarāyaṃ katvā mahantaṃ anattam akāsi, puna tvaṃ etaṃ eva
 nissāya kasmā ukkaṇṭhito sīti“⁶ vatvā⁷ bhikkhūhi yācito a. ā.:

- A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe mahābhoge brāhmaṇa-
 kule nibbattitvā uggahitasippo⁸ kuṭumbaṃ saṇṭhapesi. Ath'
 assa bhariyā ekaṃ puttaṃ vijāyitvā kālam akāsi. So „yath'
 15 eva me piyabhariyāya evaṃ mayi pi maraṇaṃ na lajjissati“⁹,
 kiṃ me gharāvāsena, pabbajjissāmīti“ cintetvā kāme pahāya
 puttaṃ ādāya Himavantaṃ pavisitvā tena saddhiṃ isipabbajjaṃ
 pabbajitvā jhānābhīññaṃ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro araṇṇe
 vihāsi. Tadā paccantavāsino corā janapadaṃ pavisitvā gāmaṃ
 20 paharitvā¹⁰ karamare¹¹ gahetvā bhaṇḍikā ukkhipāpetvā puna
 paccantaṃ pāyesum¹². Tesam¹³ antare ekā abhirūpā kumārikā
 kerāṭīkapaṇṇāya¹⁴ samannāgatā cintesi¹⁵: „ime amhe netvā¹⁶
 dāsibhogena¹⁷ bhuñjissanti“¹⁸, ekena upāyena palāyitum vaṭṭa-
 tīti“ sā „sāmi sarīrakiccaṃ kātukāṃ amhi“¹⁹, thokaṃ paṭikka-
 25 mitvā²⁰ ṭhitā“ ti vatvā core vañcetvā palāyitvā araṇṇe vi-
 carantī B-assa puttaṃ assame katvā phalāphalattāya gata-
 kāle pubbaṇhasamaye taṃ assamaṃ pāpunitvā taṃ tāpasa-

¹ B^d adds pana. ² B^d hadayo. ³ C^k omits vihāraṃ gantvā. ⁴ C^{ks} add asukaṇṭhānaṃ nāma gamissāmīti tatra me vatthāni pesethā“ 'ti vatvā vihāraṃ gantvā pattacīvaraṃ gaṇṭhatha gaṇṭhatha. ⁵ B^d gantvā. ⁶ C^{ks} omits sī. ⁷ B^d adds tuṇhi aho. ⁸ B^d uggahita-. ⁹ B^d lajjassatīti. ¹⁰ B^d hāretvā. ¹¹ B^d kumārake. ¹² B^d pāpayisu. ¹³ B^d atha tāsā. ¹⁴ C^k karo-, B^d kira tikka-paṇṇāya. ¹⁵ B^d -tetvā. ¹⁶ B^d gahetvā. ¹⁷ B^d dāsa-. ¹⁸ B^d paribhu-. ¹⁹ C^{ks} kātum-, B^d -māmi. ²⁰ B^d attikk-.

kumāraṃ kāmaraṭṭiyā palobhetvā sīlam assa bhinditvā attano vase vattetvā¹ „kin te araṇṇe vāseṇa, ehi gāmaṇāsaṃ gacchāma², tatra hi rūpādayo kāmagaṇā sulabhā“ ti āha. So³ „sādhū“ 'ti sampatiṇṇitvā „pitā tāva⁴ me araṇṇato phalāphalaṃ āharitum gato⁵, taṃ disvā ubho pi ekato va gamiṣṣāma⁶“ 5 'ti āha. Sā cintesi: „ayaṃ taruṇadārako kiñci na⁷ jānāti, pitarā pan' assa mahallakakāle pabbajitena bhavitabbaṃ⁸, so āgantvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' maṃ pothetvā pāde gahetvā kaḍḍhetvā araṇṇe khipissati⁹, tasmim anāgate yeva palāyissāmi¹⁰“ atha naṃ „ahaṃ purato gacchāmi, tvaṃ pacchā 10 āgaccheyyāsīti“ vatvā maggasaṇṇaṃ ācikkhitvā pakkāmi. So tassā gatakalato paṭṭhāya uppannadomanasso yathā pure kiñci vattaṃ¹¹ akatvā sasīsaṃ¹² pārūpitvā antopaṇṇasālāya pajjhāyanto¹³ nipajji. M. phalāphalaṃ ādāya āgantvā¹⁴ tassā pādavalaṇṇaṃ¹⁵ disvā „ayaṃ mātugāmaṇassa pādavalaṇṇo¹⁶, 15 puttassa me¹⁷ sīlaṃ bhinnaṃ bhavissatīti“ cinto pannaṣālāṃ pavasitvā phalāphalaṃ otāretvā puttaṃ pucchanto paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi¹⁶ te na hāpito, kin nu mando va jhāyasīti. 40. 20

Tattha aggī pi te na hāpito ti aggī pi te na jalito, mando vā 'ti nippaṇṇo andho bālo viya.

So pitu kathaṃ sutvā utṭhāya pitaraṃ vanditvā gāraven' eva araṇṇavāse anussāhaṃ¹⁷ pavedento gāthadvayam āha:

2. Na ussahe vane vatthum, Kassapāmantayāmi taṃ, 25
dukkho vāso araṇṇasmiṃ¹⁸, raṭṭhaṃ icchāmi gantave. 41.
3. Yathā ahaṃ¹⁹ ito gantvā²⁰ yasmiṃ janapade vasaṃ
ācāraṃ brahme²¹ sikkheyyaṃ taṃ dhammaṃ anusāsaṃti. 42.

¹ Bā vasaṃ katvā. ² Bā gāmaṇāsaṃ katvā vassissāma. ³ Bā adds pi. ⁴ Bā ca. ⁵ Cks āharatu. ⁶ Bā na kiñci. ⁷ Bā -nti. ⁸ Bā khipissatīti. ⁹ Bā omits va-. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Cks Bā pajjā-. ¹² Cks gantvā. ¹³ Bā pādavalaṇṇaṃ, Bā pādavalaṇṇaṃ. ¹⁴ Cks pādavalaṇṇo, Bā pādavalaṇṇo. ¹⁵ Bā mama. ¹⁶ Bā aggisi. ¹⁷ Bā aṇṇaraṇṇavāsaṃ manussa vāsa gamanatthāya taṃ. ¹⁸ Bā -amhi. ¹⁹ Bā yathāhaṃ. ²⁰ Bā -tvāna. ²¹ Bā brahma, Bā ācāridhammaṃ.

Tattha Kassapāmantayāmitan ti Kassapa āmantayāmi taṃ, gantave ti gantuṃ, ācāraṇ¹ ti yasmim̃ janapade vasāmi tatra² vasanto yathā ācāraṃ janapadacārittaṃ sikkheyyaṃ jāneyyaṃ³ taṃ dhammaṃ anusāsa ovaḍā⁴ 'ti vadati.

5 M. „sādhū tāta, desacārittaṃ te kathessāmīti“ vatvā gāthadvayaṃ āha:

4. Sace araṇṇaṃ hitvāna vanamūlaphalāni ca
raṭṭhe rocayase⁵ vasaṃ taṃ dhammaṃ nisāmehi me: 43.
5. Visaṃ mā patisevittho, papātaṃ parivajjaya⁶,
10 paṃke⁷ ca mā visidittho yatto⁸ cāsivise⁹ care ti. 44.

Tattha dhamman ti sace raṭṭhe vasaṃ rocesī tena hi tvaṃ janapada-cārittaṃ dhammaṃ nisāmehi, yatto cāsivise¹⁰ ti āsivissa santi ke yatta-paṭiyatto careyyāsi, sakkonto¹¹ āsivisaṃ parivajjeyyāsi attho.

Tāpasakumāro saṃkhittena bhāsitaṃ atthaṃ ajānanto
15 pucchi:

6. Kin nu visaṃ papāto vā paṃko vā brahmacāriṇaṃ,
kaṃ tvaṃ¹² āsivisaṃ brūhi, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 45.
Itaro pi 'ssa vyākāsi:
7. Āsavo tāta lokasmiṃ surā nāma pavuccati
20 manuṇṇā¹³ surabhī vaggū sādukhuddarasūpāmā¹⁴,
visaṃ tad āhu ariyāse¹⁵ brahmacariyassa Nārada. 46.
8. Itthiyo tāta lokasmiṃ pamattaṃ pamathenti tā
haranti yuvino¹⁶ cittaṃ tūlaṃ bhaṭṭhaṃ va māluto,
papāto eso akkhāto brahmacariyassa Nārada. 47.
9. Lābho siloko sakkāro pūjā parakulesu ca
25 paṃko eso va¹⁷ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 48.
10. Sasatthā¹⁸ tāta rājāno āvasanti mahiṃ imaṃ,
te tādisse¹⁹ manussinde²⁰ mahante tāta Nārada. 49.

¹ Bā ācariyaṇ. ² Bā tattha. ³ Bā omits jā-. ⁴ Bā -dāhi. ⁵ Ck corācayase, Cs socayase. ⁶ Bā -jjeya. ⁷ Cks -o, Bf pako, Bā paṅge. ⁸ Ck satto, Cs yanto, Bā rattho, Bf yattho. ⁹ Cks cāsivise, Bāf vāsivise. ¹⁰ Ck Bā vā-. ¹¹ Bā akkanto. ¹² Cks omit tvaṃ. ¹³ Cks -aṃ, Bf -ṇṇo. ¹⁴ Bf -mo. ¹⁵ so Bf; Cks ariyāyo. ¹⁶ Bf yatino; āsavā - - yuvino wanting in Bā. ¹⁷ Bf ca, Cks omit va. ¹⁸ Bāf mahantā. ¹⁹ Bā mā tādisse. ²⁰ Cks -do.

11. Issarānaṃ adhipatīnaṃ na tesāṃ pādato care,
āsīviso so¹ akkhāto brahmacariyassa Nārada. 50.
12. Bhattattho² bhattakāle yaṃ yaṃ gehaṃ upasaṃkame³
yad' ettha kusalāṃ jaññā tattha ghāsesanaṃ care. 51.
13. Pavisitvā parakulaṃ⁴ pānattho bhojanāya vā⁵ 5
mitaṃ khāde mitaṃ bhuñje na ca rūpe manaṃ kare. 52.
14. Gotṭhaṃ majjaṃ⁶ kirāsaṃ vā⁷ sabhāni kiraṇāni⁸ ca
ārakā parivajjehi yān iva⁹ visamaṃ pathan ti. 53.

Tattha āsavo ti pupphāsavādivisaṃ¹⁰, tadāhū 'ti taṃ āsavaṃkhātāṃ
surāṃ ariyā brahmacariyassa visaṃ ti vadanti, pamattan ti muṭṭhassatiṃ¹¹, 10
tūlaṃ bhaṭṭhaṃ vā 'ti rukkhato¹² bhassitvā patitatūlaṃ viya, akkhāto ti
Buddhādīhi kathito, siloko ti kittivaṇṇo, sakkāro ti añjalikammādi, pū jā
ti gandhamālādīhi pūjā, paṃko ti esa osidāpanaṭṭhena paṃko ti akkhāto,
mahante ti mahantabbhāvappatte, na tesāṃ pādato care ti tesāṃ san-
tike na care¹³, rājakulūpako na siyā¹⁴ ti attho, rājāno hi āsivisā¹⁵ viya mu- 15
huttan' eva kujjhivā anayavyasanaṃ pāpentī api ca antopurappavesane vuttā-
dīnavavasena p' ettha attho¹⁶ vedītabbo, bhattattho¹⁷ ti bhattena atthiko
hutvā, yadettha kusalan ti yaṃ tesu¹⁸ upasaṃkamitabbabhogesu¹⁹ kusalāṃ
anavajjaṃ pañcaagocarahitaṃ jāneyyāsi tattha ghāsesanaṃ careyyāsīti attho,
na ca rūpe manaṃ kare ti parakule²⁰ mattaññū hutvā bhojanaṃ bhuñjanto 20
pi tattha itthirūpe manaṃ mā careyyāsi²¹, cakkhuṃ ummiletvā itthirūpe ni-
mittaṃ mā gaṇheyyāsīti vadati, guṭṭhimacchaṃ gharāsava²² ti ayaṃ pottha-
kesu pāṭho aṭṭhakathāyaṃ pana gotṭhimajjakirāsava²³ ti vatvā gotṭhin ti²⁴
gunnaṃ thitaṭṭhānaṃ majjan ti pānāgāraṃ kirāsaṃ ti dhuttakerāṭṭikajanaṃ²⁵
ti vuttaṃ, sabhāni kiraṇāni ca²⁶ 'ti sabhāyo ca hiraññasuvappānaṃ kara- 25
ṇaṭṭhānāni ca²⁷, ārakā ti etāni sabbāni dūrato parivajjeyyāsi, yānivā 'ti
sappitelayānena gacchanto visamaṃ maggaṃ viya.

Māṇavo pitu kathentassa²⁸ kathentass' eva satim paṭi-
labhitvā „tāta alaṃ me²⁹ manussapathenā“ 'ti āha. Ath' assa

¹ Cks Bf omit so. ² Bā attattho, Cks bhattattho. ³ Bā -kālo ca sa gahesuṃ pa-
saṃkame. ⁴ Bā -le. ⁵ Bā pānatā bhodhanatthā vā. ⁶ Ck guṭṭhimajjaṃ, C'
guṭṭhimacchaṃ. ⁷ Bā -sañca. ⁸ Ck kiranāni, C' karaṇāni, Bā karaṇāni. ⁹ Cks
ca. ¹⁰ Bā -savāsitaṃ. ¹¹ Bds muṭṭhissati, Cks muṭṭhimattaṃ. ¹² Bā rukkhā.
¹³ Cks add ti. ¹⁴ Bā bhavyeyyāsi. ¹⁵ C' Bā -so. ¹⁶ Bā vuttānītiṇa catasena
ayametta attho. ¹⁷ Cks bhattattho. ¹⁸ Bā te. ¹⁹ Bds -tabbesu gehesu, Ck -tabbe
yogesu. ²⁰ Bā paraloke. ²¹ Ck Bā -sīti. ²² so Cks; Bā goṭhaṃ majjaṃ kirāsaṃ.
²³ Ck -kirāsiā, C' guṭṭhimajjakirāsava, Bā goṭhaṃ majjakirāsañca. ²⁴ Cks goṭṭhiti,
Bā goṭṭhanti. ²⁵ Bā vuttakerādika-. ²⁶ Cks vā, Bā kāra-. ²⁷ Ck tikinaṭṭhā-,
C' nikinaṭṭhā-, Bā karaṇathānaṃ. ²⁸ Bā omits ka-. ²⁹ Bā alameva.

pitā mettādibhāvanam¹ ācikkhi. So tass' ovāde ṭhatvā na-
cirass' eva jhānābhīññam nibbattesi. Ubho pi² pitāputtā³
aparihīnajjhānā⁴ Brahmaloce nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā sā dārikā⁵ ayaṃ thullakumārikā⁶ ahoṣi,
5 tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā⁷ aham eva“ 'ti. Culla-
nāradajātakam.

5. Dūtajātaka.

Dūte te brahme pāhesin ti. Idam S. J. v. attano paññā-
pasamsanam ā. k. Dh.⁸ k. s.: „passathāvuso⁹ Dasabalassa upāya-
10 kosallam, Nandassa kulaputtassa¹⁰ accharāgaṇam¹¹ dassetvā arahattaṃ
adāsi, cullapanthakassa pilotikam datvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ
adāsi, kammāraputtassa padumam dassetvā¹² arahattaṃ adāsi, evam
nānāupāyehi satte vinetīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave
e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathā-
15 gato idān' eva 'iminā idam hotīti' upāyajānana¹³ upāyakusalo, pubbe
pi upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. janapado ahirañño¹⁴ ahoṣi. So hi¹⁵ jana-
padam piḷetvā dhanam¹⁶ eva saṃkaḍḍhi. Tadā B. Kāsīgāme
brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilam gantvā
20 „pacchā dhammena bhikkham caritvā ācariyadhanam āharissā-
mīti“ vatvā sippam paṭṭhapetvā niṭṭhitasippo anuyogaṃ datvā
„ācariya tumhākam ācariyadhanam āharissāmīti“ āpucchitvā
nikkhamma janapade caranto dhammena samena pariyesitvā
satta nikkhe labhitvā „ācariyassa dassāmīti“ gacchanto antarā-
25 magge Gaṇgaṃ taritum¹⁷ nāvaṃ abhirūhi¹⁸. Tassa tattha nāvāya
viparivattamānāya¹⁹ taṃ suvaṇṇam udake pati²⁰. So cintesi:
„dullabhahirañño janapado²¹, puna ācariyadhane²² pariyesi-

¹ Bā -bhāvaṃ. ² Cks omit pi. ³ Cs -o. ⁴ Bā adds kālam katvā. ⁵ Bā ku-
mārikā. ⁶ Bā omits thulla. ⁷ Bā adds pana. ⁸ Bā adds bhikkhū. ⁹ Bā -tha
ā-. ¹⁰ Bā sakyapu-. ¹¹ Ck -rāṇam, Cs -rēnaṃ, Bā accchare. ¹² Bā datvā. ¹³
Cks -ne. ¹⁴ Bā sahi-. ¹⁵ Bā omits hi. ¹⁶ Bā janam. ¹⁷ Bā ota-. ¹⁸ Bā
-rūyhi. ¹⁹ Bā vicari-, Bā omits vipari. ²⁰ Bā -tīti. ²¹ Bā -bhamhiraññam
janapade. ²² Bā ācariyassatāgaṃ.

yamāne papañco bhavissati, yan nūnāhaṃ Gaṅgātīre yeva nirā-
hāro nisideyyaṃ, tassa me nisinnabhāvaṃ anupubbena rājā
jānissati, tato amacce pesessati, ahaṃ tehi saddhiṃ na man-
tessāmi¹, tato rājā sayāṃ āgamissati, iminā upāyena tassa
santikā² ācariyadhaṇaṃ labhissāmi³“ so³ Gaṅgātīre uttarisāṭa- 5
kaṃ pārupitvā yaññasuttaṃ bahi tṭhapetvā rajatapattavaṇṇe
vālukātale suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Taṃ nirāhāraṃ ni-
sinnāṃ disvā mahājano „kasmā nisinno sīti“ pucchati. Kas-
saci na kathesi. Punadivase dvāragāmaṃvāsino tassa tattha ni-
sinnabhāvaṃ sutvā āgantvā pucchimsu, tesam pi na kathesi, 10
te tassa kilamathaṃ⁴ disvā paridevantā⁵ pakkamimsu. Tatiya-
divase nagaravāsino āgamimsu, catutthadivase nagarato issara-
jano⁶, pañcamadivase rājaparisā⁷, chaṭṭhe divase rājā amacce
pesesi, tehi pi saddhiṃ na kathesi. Sattame divase rājā bha-
yappatto hutvā tassa santikaṃ gantvā pucchanto paṭhamāṃ 15
gāthā āha:

1. Dūte te brahme pāhesiṃ Gaṅgātīrasmiṃ jhāyato,
tesaṃ puṭṭho na vyāhāsi⁸, dukkhaṃ guhya⁹ mataṃ nu te. 54.

Tattha guhya¹⁰ mataṃ nu te ti kin nu kho brāhmaṇa yaṃ tava¹¹
dukkhaṃ uppannaṃ taṃ te guhyaṃ ti mataṃ¹² na aññassa ācikkhitabban ti. 20

Taṃ sutvā M. „mahārāja dukkhaṃ nāma haritum sam-
atthass¹³ evācikkhitabbaṃ, na aññassā“¹⁴ ti vatvā satta gāthā āha¹⁵:

2. Sace te dukkhaṃ uppajji Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁶
mā kho no tassa¹⁷ akkhāhi yo taṃ dukkhā na mocaye. 55.
3. Yo ca tathā¹⁸ dukkhajātassa ekantam api bhāsato¹⁹ 25
vippamoceyya²⁰ dhammena kāmaṃ tassa pavedaya²¹. 56.
4. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ²² ca vassitaṃ (= supra 217)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 57.

¹ Ck -mīti, Bā lapissāmi. ² Bā -ke. ³ Bā omits so. ⁴ Bā -mantattaṃ. ⁵
Bā -vitvā. ⁶ Bā imassarajanā. ⁷ Bā rājāpūrisā. ⁸ Bā byākāsi. ⁹ Bāf tuyhaṃ.
¹⁰ Bā tuyhaṃ dukkhaṃ. ¹¹ Bā kiñci. ¹² Bā tuyhameva maṃ taṃ. ¹³ Bā abhāsi.
¹⁴ Bāf -vaḍḍhana. ¹⁵ Bā mā na kho tassa. ¹⁶ Ck ca taṃ, C⁹ va taṃ, Bā tathā?
Bf yo tassa. ¹⁷ Bā ekañkhamāti āgato, Bf ekaṅgamahibhāgaso. ¹⁸ Ck⁹ so vi-
Bā vippamuñceyya, omitting so. ¹⁹ Bā -deyya, Bf mavedayaṃ. ²⁰ Bā -nānañ.

5. Api ce maññatī poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā (= supra ²¹⁷/₈)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 58.
6. Yo attano dukkham anānuputtḥo
pavedaye¹ jantu akālarūpe
5 ānandino² tassa bhavant³ amittā
hitesino tassa dukhī bhavanti. 59.
7. Kālañ ca ñatvāna tathāvidhassa
medhāvinam ekamanam veditvā
akkheyya tippāni parassa dhīro,
10 saṇham giram atthavatiṃ pamuñce. 60.
8. Sace ca⁴ jaññā avisayham attano
'nāyam nīti'⁵ mayha sukhāgamāya'
eko va tippāni sahetha⁶ dhīro
saccam hirottappam apekkhamāno⁷ ti. 61.
- 15 Tattha uppajjatīti sace tava uppajjeyya, mā akkhāhīti mā kathayi,
dubbijānataram tato ti⁸ tiracchānagatavassitato⁹ dubbijānataram, tasmā
tatvato¹⁰ ajānitvā haritum asamatthassa attano dukkham na kathetabham devā
'ti, api ce ti gāthāya kathitattā¹¹, anānuputtḥo ti punappuna puttḥo¹²,
pavedaye ti katheti¹³, akālarūpe akāle, kālan ti attano guyhassa kathana-
20 kalam¹⁴, tathāvidhassa¹⁵ ti paṇḍitapurisassa¹⁶ attanā saddhīm ekamanam¹⁷
viditvā tathāvidhassa ācikkheyya, tippānīti kharāni¹⁸, sace ti yadi¹⁹
attano dukkham avisayham attano vā parassa vā purisakārena atikiccam²⁰
jāneyyā²¹ ti²², nīti²³ lokapaveṇi²⁴, aṭṭhalokadhammā²⁵ ti attho, idaṃ vuttam
hoti: atha²⁶ ayaṃ lokapaveṇi²⁷ na mayham eva²⁸ sukhagamāya uppannā,
25 aṭṭhahī²⁹ lokadhammehi parimutto nāma n' atthi, evaṃ sante sukhā eva
patthentena parassa dukkhāropanam³⁰ ayuttam, n' etaṃ hirottappasampannena
kattabham, atthi ca me hirottappan ti saccam samvijjamānam attani³¹ hirot-
tappam apekkhamāno³² va aññassa anārocetvā eko va³³ tippāni sahetha³⁴
dhīro ti.

¹ Cks -yam. ² Cks -dito, Bā ānandino. ³ Ck -tu, Bāf -ti. ⁴ Bāf va. ⁵ nīti? Cks
neti, Bā na tehi in the place of nāyam nīti, Bf nāyam tehi. ⁶ Bāf saheyya.
⁷ Cks -ppasamokkha-, Bā -ppapamokkha-. ⁸ Cks add tato. ⁹ Bā -gatassāpi.
¹⁰ Bā tattato. ¹¹ Bā gāthāvuttatā. ¹² Bā anupu-. ¹³ Bā -si. ¹⁴ Cks -le. ¹⁵
Cks -sam. ¹⁶ Ck ekamanam. ¹⁷ Ck carāni, Bā dukkhāni. ¹⁸ Cks yadidaṃ.
¹⁹ Bā atikicca. ²⁰ Cks -yyanti. ²¹ Ck ti, Cs tīnīti, Bā tehi ti teevea. ²² Ck
-pameṇi. ²³ Bā kā aṭṭha-. ²⁴ Bā āthavidhā. ²⁵ Bā evam. ²⁶ Bā uppannehi,
omitting aṭṭhahī. ²⁷ Bā adds nāma, Cks -rocanaṃ. ²⁸ Bā -no. ²⁹ Cks samekkh-.
³⁰ Cks vā. ³¹ Bā -heyya.

Evam M. sattahi gāthāhi rañño¹ dhammaṃ desetvā attano ācariyadhanassa pariyesitabhāvaṃ dassento catasso gāthā abhāsi:

9. Ahaṃ raṭṭhāni vicaranto² nigame rājadhāniyo
bhikkhamāno mahārāja ācariyassa dhanatthiko 62. 5
10. Gahapati rājapurise mahāsāle ca brāhmaṇe
alatthaṃ satta nikkhāni suvaṇṇassa janādhīpa,
te³ me naṭṭhā mahārāja, tasmā socāma⁴ ahaṃ bhusaṃ⁴. 63.
11. Purisā te mahārāja manasānuvicintitā⁵
nālaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tesaṃ na vyāharim. 64. 10
12. Tvaṃ ca kho⁶ me mahārāja manasānuvicintito⁷
alaṃ dukkhā pamocetuṃ, tasmā tuyhaṃ pavedayin ti. 65.

Tattha bhikkhamāno ti ete gahapatiādayo yācamāno, te me ti satta nikkhā mama Gaṅgaṃ tarantassa naṭṭhā, Gaṅgāya⁸ patitā, purisā te ti mahārāja tava dūtapurisā manasā⁹ anucintitā ti nālaṃ ime maṃ¹⁰ dukkhā 15
mocetuṃ ti mayā nātā, tasmā ti tena kāraṇa tesaṃ attano dukkhaṃ nā-
cikkhīm, pavedayin ti kathesīm.

Rājā tassa dhammakathaṃ¹¹ sutvā „mā cintayi brāhmaṇa,
ahaṃ te ācariyadhanaṃ dassāmi¹²“ diguṇaṃ¹² adāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha:

20

13. Tassādāsi pasannatto¹³ Kāsīnaṃ raṭṭhavaddhana¹⁴
jātarūpamaye nikkhe suvaṇṇassa catuddasā¹⁵ 'ti. 66.

Tattha jātarūpamaye ti te suvaṇṇassa cuddasa nikkhe pi¹⁶ jātarūpa-
maye yeva adāsi, na yassa vā tassa vā suvaṇṇassa¹⁷ 'ti attho.

M. rañño ovādaṃ datvā¹⁸ ācariyassa dhanam datvā dānā- 25
dīni puññāni katvā rājāpi¹⁷ tass' ovāde t̥hito dhammena rajjaṃ
kāretvā ubho pi yathākammaṃ gatā.

¹ Bā omits rañño. ² Bā raṭṭho vaca-. ³ Bā tena. ⁴ Bā tuyhaṃ. ⁵ Cks -sā anu-. ⁶ Bā tvaṃ jano. ⁷ Cks -sā anu-, Bā so mayā anu-. ⁸ Bā -yaṃ. ⁹ Bā omits ma-. ¹⁰ Bā me in the place of ime maṃ. ¹¹ Bā omits dhamma. ¹² Bā dviguṇaṃ. ¹³ Bā pasannacitto. ¹⁴ Bā -vaddhana. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Ck nātā. ¹⁷ Bā omits pi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: Tādā rājā Ānando ahosi, ācariyo Sāriputto, māṇavo¹ aham evā“ 'ti. Dūtajātakam.

6. Kālīṅgabodhi-jātaka.

- 5 Rājā Kālīṅgo cakkavattīti. Idam S. J. v. Ānandattherena² kataṃ mahābodhipūjaṃ ā. k. Veneyyasamgahatthāya hi³ T-te⁴ janapadacārikam pakkante Sāvattvivāsino gandhamālādihattā Jetavanam gantvā aññaṃ pūjanīyaṭṭhānam alabhivā gandhakuṭṭidvāre pātetvā gacchanti. Tena⁵ ulārapāmojjā honti. Tam kāraṇam nātvā
- 10 Anāthapiṇḍiko T-assa Jetavanam āgatakāle Ānandattherassa santikam gantvā „bhante ayaṃ vihāro T-te cārikam pakkante nippaccayo⁶ hoti, manussānam gandhamālādīhi pūjanīyaṭṭhānam na hoti, sādhu bhante T-assa imam attham ārocetvā ekassa⁷ pūjanīyaṭṭhānassa sakkuṇeyyabhāvam vā asakkuṇeyyabhāvam vā jānāthā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sam-
- 15 paṭicchitvā T-am pucchi: „kati nu kho bhante cetiyānīti“. „Tīṇi Ānandā“ 'ti. „Katamāni bhante⁸“. „Sāririkam paribhogikam udde-sikan“ ti. „Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyam⁹ kātun“ ti. „Ānanda, sāririkam na sakkā¹⁰, tam hi Buddhānam parinibbutakāle¹¹ hoti¹², udde-sikam avatthukam manamattakena hoti¹³,
- 20 Buddhehi pana¹⁴ paribhutto Mahābodhi¹⁵ dharantesu pi parinibbutesu pi¹⁶ cetiyam evā“ 'ti. „Bhante tumhesu cārikam¹⁷ pakkantesu Jetavanamahāvihāro appatisaraṇo hoti, manussā¹⁸ pūjanīyaṭṭhānam na labhanti¹⁹, Mahābodhito bijaṃ āharitvā Jetavanadvāre ropemi²⁰ bhante“ ti. „Sādhu Ānanda, ropehi²¹, evam sante Jetavane mama nibaddha-
- 25 vāso viya bhavissatīti“. Thero Anāthapiṇḍikassa ca Visākhāya ca raṇṇo ca ārocetvā²² Jetavanadvāre bodhiropanaṭṭhāne āvātaṃ sodhāpetvā²³ Mahāmoggallānatheram āha: „bhante aham Jetavanadvāre bodhiṃ ropessāmi²⁴, Mahābodhito me²⁵ pakkam āharathā“ 'ti. Thero „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā ākāsenā Bodhimandaṃ gantvā vaṇṭato²⁶

¹ Bā^s brāhmaṇa mā-. ² Ck Bā -dathe-. ³ Bā omits hi. ⁴ Cks -to. ⁵ Bā te. ⁶ Bā apa-. ⁷ Bā etassa. ⁸ Bā adds tīpi. ⁹ Bā tesam. ¹⁰ Bā adds kātun. ¹¹ Bā parinibbāna-. ¹² Bā sakkā kātun. ¹³ so Cs; Ck manamattane hoti, Bā udissakam paribhogikaṇca sakkā hoti. ¹⁴ Bā omits pana. ¹⁵ Bā adds rukkho buddhesu. ¹⁶ Bā omits pari- pi. ¹⁷ Bā omits cā-. ¹⁸ Bā mahājano. ¹⁹ Bā labhati. ²⁰ Bā ropessāmi. ²¹ Bā -hīti. ²² Bā -cesi. ²³ Bā^s khaṇāpetvā. ²⁴ Bā -mā ti. ²⁵ Bā adds bodhi. ²⁶ Bā vaṇḍā.

parigalantum¹ pakkam² bhūmim appattam³ eva cīvarena paṭicchitvā
 āharitvā adāsi⁴. Ānandatthero „ajja bodhim ropessāmīti“ Kosala-
 rājānam ārocesi. Rājā sāyaṇhasamaye mahantena parivārena sabbū-
 pakaraṇāni⁵ gāhāpetvā āgami⁶, tathā Anāthapiṇḍiko Visākhā ca añño
 ca saddho jano⁷. Thero mahābodhiropanaṭṭhāne⁸ mahantaṃ suvaṇṇa- 5
 kaṭaḥam ṭhapetvā heṭṭhā⁹ chiddam kāretvā gandhakalalassa pūrā-
 petvā¹⁰ „idam¹¹ bodhipakkam ropehi mahārājā“ 'ti rañño adāsi. So
 cintesi: „rajjam nāma na sabbakālāṃ ambhākaṃ hatthe tiṭṭhati, idam
 mayā Anāthapiṇḍikena¹² ropāpetum¹³ vaṭṭatīti“ so taṃ pakkam mahā-
 seṭṭhissa hatthe ṭhapesi. Atha naṃ Anāthapiṇḍiko gandhakalalāṃ 10
 viyūhitvā tattha pātesi, tasmim tassa¹⁴ hatthato muttamatte¹⁵ sabbe-
 sam passantānam ũeva naṅgalasīsapamāṇo bodhirukkho¹⁶ paṇṇāsa-
 hatthubbedho uṭṭhahi, catūsu disāsu uddhaṃ cā 'ti pañca mahāsākhā
 paṇṇāsahatthā va¹⁷ nikkhamimsu, iti so taṃ khaṇam ũeva vanaṣpati-
 jeṭṭhako¹⁸ hutvā aṭṭhāsi, mahantaṃ paṭihāriyam ahoṣi¹⁹. Rājā aṭṭha- 15
 satamatte²⁰ suvaṇṇarajataghaṭe gandhodakapūre²¹ nīluppalahatthakādi-
 patimaṇḍite²² mahābodhim parikkhipitvā puṇṇaghaṭapantiṃ nāma
 ṭhapāpesi²³, sattaratanamayam vedikam kāresi, suvaṇṇamissikam²⁴
 vālukam okiri, pākāraparikkhepaṃ kāresi, sattaratanamayam dvāra-
 koṭṭhakam kāresi. Sakkāro mahā²⁵ ahoṣi. Thero T-aṃ upasaṃ- 20
 kamitvā „bhante tumhehi Mahābodhimūle samāpannasamāpattiṃ mayā
 ropitabodhimūle²⁶ nisīditvā mahājanassa hitatthāya samāpajjathā“ 'ti.
 „Ānanda, kiṃ kathesi, mayi Mahābodhimande²⁷ samāpannasamāpattiṃ
 samāpajjitvā nisīdante²⁸ añño padeso dhāretum na sakkotīti“. „Bhante
 mahājanassa hitatthāya²⁹ imassa bhūmippadesassa vahananiyāmena³⁰ 25
 samāpattisukhena taṃ bodhimūlam paribhuñjathā“ 'ti. S. ekarattiṃ
 samāpattisukhena taṃ paribhuñji. Thero Kosalarājādīnam kathetvā
 bodhimahaṃ nāma kāresi. So pi kho Ānandattherena ropitattā
 „Ānandabodhi“ yevā 'ti paññāyittha³¹. Tadā dh. k. s.: „āvuso
 āyasmā Ānando dharante yeva T-te bodhim ropāpetvā³² mahāpūjam 30

¹ Ck parigalantam, Bđ -galanta. ² Cs adds phalam. ³ Bđ asampattam. ⁴ Bđ gahetvā adāya ānandatherassa adāsi. ⁵ Bđ -kārāni. ⁶ Bđ āgacchati. ⁷ Bđ sappo mahājano jāti. ⁸ Ck -dhim-. ⁹ Bđ omits he-. ¹⁰ Bđ pūretvā. ¹¹ Cs idha. ¹² Bđ -kassa. ¹³ Bđ ropetum, ¹⁴ Cs tatthassa, Bđ omits tassa. ¹⁵ Bđ adds yeva. ¹⁶ Bđ bodhikkhandhe. ¹⁷ Ck ca. ¹⁸ Bđ vanappati-. ¹⁹ Bđ omits mahantaṃ -. ²⁰ Bđ aṭṭhasamatte. ²¹ so Cks; Bđ -kena pūretvā. ²² Bđ -paṭi-. ²³ Bđ -ghaṭe paṭipāṭiyā ṭhapesi. ²⁴ Bđ -ssa-. ²⁵ Bđ mahāsakkāro. ²⁶ Bđ ropite. ²⁷ Bđ -mūle. ²⁸ Bđ nisinne. ²⁹ Bđ hitasukhāya. ³⁰ so Cks; Bđ caniyāmena. ³¹ Bđ paññāyi. ³² Bđ ropetvā.

kāresi, aho mahāguṇo thero“ ti. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ’ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Ānando sapaṇivāresu¹ catūsu mahādīpesu manusse gahetvā bahugandhamālāṃ āharāpetvā² Mahābodhimande bodhimahaṃ
 5 kāresi yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

Atīte Kālīngaratṭhe³ Dantapuranagare Kālīṅgo rajjāṃ
 kāresi. Tassa Mahākālīṅgo Cullakālīṅgo ti dve puttā ahesuṃ.
 Tesu⁴ nemittā jetṭhaputtam⁵ „pitu accayena rajjāṃ kāressa-
 tīti“⁶ vyākariṃsu, kaniṭṭham⁷ pana „ayaṃ isipabbajjāṃ pabba-
 10 jitvā bhikkham⁸ carissati, putto pan’ assa cakkavattī bha-
 vissatīti“ vyākariṃsu. Aparabhāge jetṭhaputto pitu accayena
 rājā ahoṣi, kaniṭṭho⁹ uparājā. So „putto kira me¹⁰ cakka-
 vattī bhavissatīti“ puttaṃ nissāya mānaṃ¹¹ akāsi. Rājā asa-
 hanto¹² „Cūlakālīṅgaṃ gaṇhā“ ’ti ekaṃ atthacarakaṃ āṇāpesi.
 15 So gantvā „kumāra, rājā taṃ gaṇhāpetukāmo, tava jīvitam
 rakkhā¹³“ ’ti āha. So attano lañchanamuddikaṃ ca sukhuma-
 kambalaṃ ca khaggaṃ cā ’ti imāni tīpi atthacarakaamaccassa¹⁴
 dassetvā „imāya saññāya mama puttassa rajjāṃ dadeyyāthā“
 ’ti vatvā araṇṇaṃ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṃ
 20 katvā isipabbajjāṃ pabbajitvā nadītīre vāsaṃ kappesi. Madda-
 ratṭhe pi Sāgalanagare Maddaraṇṇo dhītā jāyi¹⁵, taṃ pi ne-
 mittikā „ayaṃ bhikkham caritvā jīvissati¹⁶, putto pan’ assā
 cakkavattī bhavissatīti“ vyākariṃsu. Sakala-Jambudīpe¹⁷ rā-
 jāno taṃ pavattiṃ sutvā ekappahāren’ eva āgantvā nagaraṃ¹⁸
 25 rundhimsu. Maddarājā cintesi: „sa’ āhaṃ imaṃ ekassa
 dassāmi sesarājāno kujjhissanti, mama dhītaraṃ rakkhissāmīti“
 dhītaraṃ ca bhariyaṃ ca gahetvā aññātakavesena¹⁹ palāyitvā
 araṇṇaṃ pavisitvā Kālīṅgakumārassa²⁰ assamato²¹ Uparigaṅge²²

¹ Cks -re. ² Bā āhari. ³ Bā ka - throughout. ⁴ Bā omits tesu. ⁵ Bā -putto.
⁶ Bā sūti. ⁷ Bā -niṭho. ⁸ Cks bhikkhā, Bā bhikkhāya. ⁹ Bā adds pana. ¹⁰
 Bā omits me. ¹¹ Bā pana kalahaṃ. ¹² Bā apasādentho. ¹³ Bā -āhi. ¹⁴ Bā
 -rikāma-. ¹⁵ Bā -ño aggamaheṣi dhītaraṃ vijāyi. ¹⁶ Bā vitam kappessati.
¹⁷ Bā omits sakala. ¹⁸ Bā sāgalana-. ¹⁹ Cks aññatara-. ²⁰ Bā cūlaka-. ²¹
 Bā -mapadato. ²² Bā uparibhāge.

assamañ katvā pabbajitvā uñchācariyāya jīvikam kappento
 tattha paṭivasi¹. Mātāpitāro „dhītaram rakkhissāmā“² 'ti tañ
 assamapade katvā phalāphalattāyā gacchanti. Sā tesam gatakāle
 nānāpupphāni gahetvā pupphacumbaṭakam katvā - Gaṅgātīre³
 ṭhapitasopānapantī viya jāto⁴ supupphito ambarukkho atthi - 5
 tañ abhirūhitvā⁵ kilītvā pupphacumbaṭakam udaye khipati. Tañ
 ekadivasam gantvā Gaṅgāya nahāyato Kālīṅgakumārassa⁶ sise
 laggi. So tañ oloketvā „idañ ekāya⁷ itthiyā katañ, no ca
 kho mahallikāya⁸ taruṇakumārikāya katakammañ⁹, tañ vīmañ-
 sissāmi tāva nañ“ ti kilesavasena Uparigaṅgam gantvā tassā 10
 ambarukkhe nisīditvā madhurena sareña gāyantiyā saddaṃ
 sutvā rukkhamaṇam gantvā tañ disvā „bhadde tvañ kā nāmā“
 ti āha. „Mānusi aham¹⁰ asmi sāmīti“. „Tena hi otarāhīti“.
 „Na sakkā sāmi, ahañ khattiyā“ ti. „Bhadde, ahañ pi
 khattiyō¹¹, otarāhīti“. „Na sakkā sāmi, na vacanamatten¹² 15
 eva¹³ khattiyō hoti¹⁴, yadi si¹⁵ khattiyō khattiyamāyañ kathethā“
 'ti¹⁶. Te ubho pi aññamaññañ khattiyamāyañ kathayimsu.
 Rājadhītā otarati¹⁷. Te aññamaññañ ajjhācarimsu¹⁸. Sā
 mātāpitūsu āgatesu tassa Kālīṅgarājaputtabhāvañ c' eva arañ-
 ñaṃ¹⁹ pavittakāraṇaṃ ca vitthārena tesam kathesi. Te „sā- 20
 dhū“ 'ti sampatichitvā tañ tassa adamsu. Tesam piyasañ-
 vāsena vasantānañ rājadhītā gabbhañ labhitvā dasamāsacca-
 yena dhaññapapuññalakkhaṇaṃ²⁰ puttañ vijāyi, Kālīṅgo ti 'ssa
 nāmam akaṃsu. So vayappatto pitu c' eva ayyakassa ca
 santike sabbasippe nipphattiñ pāpuni. Ath' assa pitā nak- 25
 khattayogavasena bhātu matabhāvañ nātvā „tāta mā tvañ
 araññe vasa²¹, peteyyo te²² Mahākālīṅgo kālakato, tvañ
 Dantapuram gantvā kulasantakañ rajjañ²³ gaṇhā²⁴ 'ti vatvā

¹ Bā pativasati. ² Cks omit gaṅgātīre. ³ C^s jāto, Bā eko. ⁴ Bā - rūyhi-. ⁵ Bā vatvā gaṅgāyañ nahāyantaṃ cūlaka-. ⁶ Bā adds taruṇiyā kumārikāya. ⁷ Bā adds katañ. ⁸ Bā katañ. ⁹ Bā manussi hañ. ¹⁰ Bā adds yeva. ¹¹ Cks vacanena matteneva. ¹² Bā ahoṣi. ¹³ Bā omits si. ¹⁴ Cks paṭṭhahīti. ¹⁵ Cks pathayimsu. ¹⁶ C^s Bā otari. ¹⁷ Bā ajjhācārañ carisu. ¹⁸ Bā -a. ¹⁹ Ck -ṇa, Bā -ṇasampannañ. ²⁰ Bā vasi. ²¹ Bā mettayo rājā. ²² Bā sakara-. ²³ Bā gaṇhāhi.

attanā ānītañ muddikañ ca kambalañ ca khaggañ ca datvā
 „tāta, Dantapuranagare asukavīthiyañ amhākañ atthacarako
 amacco atthi, tassa gehe sayanamajjhe otarivā imāni tīpi¹
 tassa dassetvā mama puttabhāvañ ācikkha, so tañ rajje
 5 patitthāpessatīti“ uyyojesi. So mātāpitaro ca ayyake² ca van-
 ditvā puññamayiddhiyā ākāse³ gantvā amaccassa sayana-
 pitthe yeva otarivā „ko si tvañ“ ti puttā „Cullakālīngassa
 putto 'mhīti“ ācikkhitvā tāni ratanāni dassesi. Amacco rāja-
 parisāya ārocesi, amaccā nagarañ alaṃkārapetvā tassa chat-
 10 tañ⁴ usāpayimsu. Ath' assa Kālīngabhāradvājo⁵ nāma puro-
 hito dasa⁶ cakkavattivattāni ācikkhi, so tañ vattañ pūresi.
 Ath' assa paññarasauposathadivase Cakkadahato cakkaratanañ
 Uposathakulato⁷ hatthiratanāñ Valāhassarājakulato⁸ assarata-
 nañ Vepullato⁹ mañiratanāñ āgami¹⁰, itthigahapatiparināya-
 15 karatanāni pātubhaviṃsu¹¹. So¹² sakalacakkavālagabbhe rajjañ
 gañhitvā ekadivasañ chattiṃsayo janāyāmaparisāya parivuto
 sabbasetañ Kelāsakūṭa-paṭibhāgañ hatthiñ abhiruyha¹³ ma-
 hantena sirivīlāsena mātāpitunnañ santikañ payāsi. Ath' assa
 sabbabuddhānañ jayapallaṅkassa puthavinābhībhūtassa¹⁴ Mahā-
 20 bodhimaṇḍassa uparibhāgena gantuñ nāgo nāsakkhi¹⁵, rājā
 punappuna codesi¹⁶, so nāsakkhi¹⁷ yeva.

Tam atthañ pakāsento S. paṭhamañ gātham āha:

1. Rājā Kālīṅgo cakkavattī
 dhammena paṭhaviṃ anusāsaṃ¹⁸
 25 agamā¹⁹ Bodhisamīpam
 nāgena mahānubhāvenā²⁰ 'ti. 67.

Atha²⁰ rañño purohito raññā saddhiṃ gacchanto „ākāse
 āvaraṇaṃ nāma n' atthi, kin nu kho rājā hatthiṃ pesetuṃ na

¹ Bā adds ratanāni. ² Bā ayyikāyyakañ. ³ Bā -nā. ⁴ Bā setacca-. ⁵ Bā
 -gassa bhā-, Bā kālībhāra-. ⁶ Bā tassa. ⁷ Bā -thakusalo. ⁸ Bā valāhakakulako.
⁹ Bā vepūla pappatato. ¹⁰ Bā adds uttarakuruto. ¹¹ Bā -vanti. ¹² Bā adds ca.
¹³ Bā āyuyha. ¹⁴ Ck^s jayamaṅgalassa-, Bā jayapallaṅkassa ca pathavi-. ¹⁵ Bā
 -bhāge nāgo gantuñ na sakkhi. ¹⁶ Bā -ti. ¹⁷ Bā na-. ¹⁸ Ck^s -sāyañ, Bā pa-
 thaviṃ manussāti, B^f pathaviṃmanussāsi. ¹⁹ Ck^s āgamā, Bā agamāsi, B^f āgamāsi.
²⁰ Bā athassa.

sakkoti, vīmaṁsissāmīti“ ākāsa¹ oruyha sabbabuddhānaṁ²
 jayapallamaṁ puthavinābhim³ Mahābodhimaṇḍaṁ⁴ passi.
 Tadā kira tattha⁵ rājakarīsamattatṭhāne⁶ sasakamassumattam⁷
 pi tiṇaṁ nāma n' atthi, rajatapattāvannaṇvālukā vippakinnā va
 hoti, samantā tiṇalatāvanaspatiyo⁸ Bodhimaṇḍaṁ padakkhiṇaṁ⁹
 katvā āvattitvā bodhimaṇḍābhimukhā va atṭhaṁsu. Brāhmaṇo
 taṁ bhūmibhāgaṁ oloketva „idaṁ¹⁰ sabbabuddhānaṁ sabba-
 kilesaviddhamaṇḍaṁ, imassa uparibhāgena¹¹ Sakkādihi pi
 na sakkā gantun“ i cintetvā Kālīṅgarañño santikaṁ gantvā
 Bodhimaṇḍassa vannaṁ kathetvā rājānaṁ „otarā“ 'ti āha. 10

Tam atthaṁ pakāsento S. imā gāthā āha:

2. Kālīṅgabhāradvājo¹¹ rājānaṁ Kālīṅgaṁ¹² samaṇakolaṇṇaṁ
 cakkam vattayato¹³ pariṇetvā¹⁴ pañjali idam avoca: 68.
3. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samanugīto,
 idha anadivaraṁ Buddhā abhisambuddhā virocanti. 69. 15
4. Padakkhinato āvattā¹⁵ tiṇalatā asmiṁ bhūmibhāgasmiṁ,
 puthaviyāyaṁ maṇḍo¹⁶, iti no sutam¹⁷ mahārāja. 70.
5. Sāgarapariyantāya mediniyā sabbabhūtadharaniyā
 puthaviyāyaṁ¹⁸ maṇḍo¹⁹, orohitvā namo karoḥi. 71.
6. Ye te bhavanti nāgā²⁰ abhijātā mātito ca²¹ pitito ca
 ettāvataṁ padesaṁ te nāgā n' eva-m-upayanti. 72. 20
7. Abhijāto te²² nāgo, kamaṁ pesehi kuñjaraṁ dantiṁ²³
 ettāvataṁ padeso sakkā nāgena-m-upagantuṁ²⁴. 73.
8. Tam sutvā rājā Kālīṅgo veyyañjanīyavaco nisāmetvā
 sampesesi nāgaṁ, nassāma mayaṁ²⁵ yathā idaṁ²⁶ vacanaṁ. 74. 25
9. Sampesito va²⁷ rañṇā nāgo koṇco va ānaditvā²⁸
 paṭisakkitvā²⁹ nisīdi garubhāram asahamāno ti. 75.

¹ Bā -sato. ² Bā adds yeva. ³ Bā pathavinābhībhūta. ⁴ Bā maṇḍalabhūtaṁ
 bhūmibhāgaṁ. ⁵ Bā aṭṭha. ⁶ Bā -matte ṭhāne. ⁷ Bā kesamassu-. ⁸ Bā -va-
 nappa-. ⁹ Bā adds hi. ¹⁰ Bā -ge. ¹¹ Cks kālībhā-, Bā kālīṅgo bhāradvāco ca,
 Bf aliṅgo bhāradvājo va. ¹² Bā kālīṅge, Bf kālīṅga. ¹³ Bā -yatto, Bf cakka-
 vattayato. ¹⁴ Bāf parigahetvā. ¹⁵ Cā avattā. ¹⁶ Ck puthaviyānaṁ, Cā -macco,
 Bā pathaviyā nābhiya maṇḍo, Bā -paṇḍo. ¹⁷ Bāf add mante. ¹⁸ Bā pa-. ¹⁹ Cā
 macco. ²⁰ Bā add ca. ²¹ Bā omits ca. ²² Bāf omit te. ²³ Cks Bf danti, Bā
 pesesikuñcaranti. ²⁴ Bā ettāvataṁ va padeso ca na sakkā nādena mupagantuṁ.
²⁵ Ck māyaṁ. ²⁶ Bā yathidaṁ. ²⁷ Cā ca. ²⁸ Cks anādayitvā, Bā abhinaditvāna,
 Bf abhinivāna. ²⁹ Bāf patikkamitvā.

Tattha samānakolaññan ti tāpasānaṃ puttāṃ, cakkam vattayato ti cakkam vattayamānaṃ, cakkavattin ti attho, pariṇetvā¹ 'ti bhūmibhāgaṃ vīmaṃsitvā, anugīto² ti sabbabuddhehi vaṇṇito, anadhivarā ti atulā appameyyā, virocantīti vigatasabbakilesasandhakārā³ taruṇasuriyo viya idha nisinnā⁴ virocanti, tiṇalatā ti tiṇāni ca latāni ca, maṇḍo ti catunahutādhikadviyojana-satasahassabahalāya⁴ puthaviyā⁵ maṇḍo⁶ sāro nābhībhūto acalaṭṭhānaṃ, kappe saṇṭhahante paṭhamāṃ saṇṭhahati vinassante pacchā vinassati, 'ti no sutan ti evaṃ amhehi lakkhaṇamantavaṣena sutāṃ⁷, orohitvā ti ākāsā otaritvā, imassa sabbabuddhānaṃ kilesapañjaravidhamsanaṭṭhānaṃ⁸ namakkāraṃ⁹ karohi, pūja-sakkāraṃ anuvīdhehi¹⁰, ye te ti ye te cakkavattirañño hatthiratanasaṃkhātā uposathakule nibbattā nāgā, ettāvata ti sabbe pite ettakaṃ padesaṃ n'eva-m-upayanti, koṭṭhiyamānāpi¹¹ na upagacchanti yeva, abhiyāto ti gocariyādīni aṭṭhahatthikulāni abhibhavitvā atikkamitvā uposathakule jāto, kuñjaraṃ ti uttamāṃ, ettāvata ti ettako¹² padeso¹² sakkā¹³ etena nāgena upagantum, ito uttarim na sakkā, ākaṃkhanto vajiraṃkusena¹⁴ saññaṃ datvā pesehīti, veyyañ-janiyakavaco¹⁵ nisāmetvā ti bhikkhave so rājā tassa lakkhaṇapāṭhassa¹⁵ veyyañjanikassa¹⁵ Kālīṅga-Bhāradvājassa vaco nisāmetvā upadhāretvā ñassāma mayāṃ yathā imassa vacanaṃ yadi vā saccaṃ yadi vā alikaṃ ti vīmaṃsanto nāgaṃ pesesīti¹⁷ attho, koṇico va ānāditvā¹⁸ 'ti bhikkhave so nāgo tena¹⁹ rañña¹⁹ vajiraṃkusena²⁰ codetvā pesito koṇicasakuṇo viya naditvā paṭiosakki-tvā²¹ soṇḍaṃ ukkhipitvā gīvaṃ unnāmetvā²² garubbhāvaṃ vahitum asakkonto viya ākāse yeva nisīdi.

So tena punappuna vijjhiyamāno²³ vedanaṃ sahitum asak-konto kālam akāsi. Rājā pan' assa matabhāvaṃ ajānanto²⁵ tathā²⁴ nisinno²⁵ va ahoṣi. Kālīṅgabhāradvājō „mahārāja tava nāgo niruddho, aññaṃ hatthim saṃkamā" 'ti avoca²⁶.

Tam atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha:

10. Kālīṅgabhāradvājō nāgaṃ khīṇāyukaṃ²⁷ viditvā
rājānaṃ Kālīṅgaṃ taramāno ajjhabhāsīttha²⁸:
30 aññaṃ saṃkama²⁹ nāgaṃ, nāgo khīṇāyuko mahārājā ti. 76.

¹ Bā pariggahitvā. ² Bā samanagito, Bā samanuggato. ³ Bā -kāraavidhamsanā.
⁴ Bā -dhikāya dvi-, Bā -sahassāya ba-, Cks -sahassāba-. ⁵ Bā -pa. ⁶ Cks
macco. ⁷ Bā vuttaṃ. ⁸ Ck -sañjara-, Bā kilesavidhamsanaṭṭhānaṃ. ⁹ Bā
namo. ¹⁰ Bā karohi. ¹¹ Bā koṭṭi-. ¹² Cks -e. ¹³ Bā na sakkā. ¹⁴ Bā ati-
janta jiraṅgusena. ¹⁵ Bā veyyañcāni-. ¹⁶ Bā -pātakassa. ¹⁷ Cks pesehīti,
Bā pesesīti. ¹⁸ Ck ānādhi-, Bā abhiuanditvā, Bā abhināditvā. ¹⁹ Cks omits
rañña. ²⁰ Bā adds rañño. ²¹ Bā paṭiokkamitvā. ²² Bā upanā-. ²³ Bā vija-
māno? ²⁴ Bā pithe. ²⁵ Cks omits tathā nisinno. ²⁶ Bā āha. ²⁷ Ck khīṇā-
mayu-, Cks khīṇamayū-. ²⁸ Bā -bhāsata. ²⁹ Bā saṃgamma.

Tattha nāgo khīṇāyuko ti nāgo te jivitakkhayaṃ patto, yaṃ kiñci karontena pi na sakkā¹ hatthipitṭhe nisinnena bodhimaṇḍamatthakena gantuṃ, aññaṃ nāgaṃ saṃkamā² 'ti.

Raṇṇo puññiddhibalena añño nāgo uposathakulato āgantvā pitṭhiṃ upanāmesi. Rājā taṣsa pitṭhiyaṃ nisīdi. Tasmim 5
khaṇe matahatthi bhūmiyaṃ pati.

Tam atthaṃ pakāsento S. itaraṃ gātham āha:

11. Tam sutvā Kālīṅgo taramāno
saṃkami³ nāgaṃ, saṃkante ca⁴ raṇṇo
nāgo tatth' eva pati bhūmyā⁵, 10
veyyañjanīyavaco yathā tathā ahu nāgo ti. 77.

Atha rājā ākāsā⁶ oruḥa Bodhimaṇḍam⁷ oloketvā pāṭihariyaṃ disvā Bhāradvājaṣa thutiṃ karonto

12. Kālīṅgabhāradvājaṃ⁸ Kālīṅgo brāhmaṇaṃ idam avoca:
tvam evāsi sambuddho sabbaññū sabbadassāvīti. 78. 15

Brāhmaṇo taṃ anadhiṃsento attānaṃ nīcatṭhāne ṭhapetvā buddhe yeva ukkhipitvā vaṇṇesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. imā gāthā āha:

13. Tam vacanaṃ¹⁰ anadhiṃsento Kālīṅgabrāhmaṇo idam avoca:
veyyañjanīyā¹¹ mayam, buddhā sabbaññūno va¹² mahārāja. 79. 20
14. Sabbaññū sabbavidū ca buddhā lakkhaṇe na jānanti,
āgamapurisā¹³ mayam, buddhā sabbaṃ pajānanti¹⁴. 80.

Tattha veyyañjanikā ti mahārāja mayam vyañjanaṃ disvā vyākaraṇa-samatthā sutabuddhā nāma¹⁵, buddhā pana sabbaññū sabbavidū, buddhā hi atitadibhedaṃ sabbaṃ jānanti c' eva vadanti¹⁶ ca, sabbaññūtañāpen' ete¹⁷ sabbaṃ jānanti na lakkhaṇena, mayam pana āgamapurisā¹⁸ attano sippabalen' eva jānāma, taṃ¹⁹ ekadesam eva, buddhā pana sabbaṃ pajānanti²⁰.

Rājā Buddhagūṇe sutvā somanassappatto hutvā sakala-cakkavāḷavāsikehi bahuṃ gandhamālaṃ āharāpetvā Mahābodhi-
maṇḍe sattāhaṃ bodhipūjaṃ²¹ kāresi. 30

¹ B² karonto pi, na sakkā, B³ karonte pi na-, C² karonto na hi-, C³ karonte na hi-.

² C² saññamā, B² saṃgammā ti. ³ B² saṃgammī. ⁴ B² sakante na, Ff saṃkante va. ⁵ B² bhummā, Ff patitā bhūmyā. ⁶ B² -sato. ⁷ C² -maṇḍalaṃ.

⁸ C² kālībhāra-, C³ kālī-, B² kalingo-. ⁹ B² abhāsi. ¹⁰ B² omits va-. ¹¹ B² veyyañjanikā hi, Ff veyyañjanikā nī. ¹² B² omits va. ¹³ B² āgamabalasāhi.

¹⁴ B² sabbapajānatāni. ¹⁵ B² adds mahārāja. ¹⁶ B² passanti. ¹⁷ B² -na te.

¹⁸ B² āgamanabalassā ti. ¹⁹ B² tañca. ²⁰ B² -tīti. ²¹ B² -pūraṃ.

Taṃ atthaṃ pakāśento S. imaṃ gāthadvayaṃ āha:

15. Mahāyitvāna sambodhiṃ¹ nānāturīyehi vajjamānehi
mālāgandhavilepanaṃ āharitvā² pakāraparikkhepaṃ
kāresi³, atha rājā pāyāsi. 81.

- 5 16. Saṭṭhivāhasahassānaṃ pupphānaṃ sannipātayi
pūjesi rājā Kālīṅgo Bodhimaṇḍam anuttaraṃ ti. 82.

Tattha pāyāsi ti mātāpitunnaṃ santikaṃ agamāsi, so Mahābodhimaṇḍe
aṭṭhārasaḥatthaṃ suvaṇṇatthambhaṃ ussāpesi, tassa sattaratanaṃ mayā⁴ vedikaṃ⁵
kāresi, ratanaṃ missakaṃ vālukaṃ okiritvā⁶ pakāraparikkhepaṃ⁷ kāresi, satta-
10 ratanaṃ mayā dvārakoṭṭhakaṃ kāresi, devasikaṃ pupphānaṃ saṭṭhivāhasahassāni⁸
sannipātayi, evaṃ Bodhimaṇḍam pūjesi. Pāliyaṃ pana saṭṭhivāhasahassānaṃ
pupphānaṃ ti ettakaṃ eva vuttaṃ⁹.

Evaṃ Mahābodhipūjaṃ katvā gantvā¹⁰ mātāpitara¹¹ ādāya
Dantapuram eva āgantvā¹² dānādīni puññāni katvā Tāvātimsa-
15 bhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ’ eva pubbe p’ Anando¹³ Bodhi-
pūjaṃ akāsi¹⁴ yevā” ’ti vatvā j. s. „Tadā Kālīṅgo¹⁵ Anando aho si.
Kālīṅgabhāradvājo¹⁶ pana aham evā” ’ti. Kālīṅgabodhijātakaṃ¹⁷.

7. Akittijātakaṃ.

- 20 Akittiṃ disvāna sammataṃ¹⁸ ti. Idam S. J. v. ekaṃ
Sāvattvivāsiṃ dānapatiṃ¹⁹ ā. k. So kira S-ram nimantetvā sattā-
haṃ Buddhapamukhassa saṃghassa²⁰ mahādānaṃ datvā pariyośāna-
divase ariyasamghassa sabbaparikkhāre adāsi. Ath’ assa S. parisa-
majjhe anumodanaṃ karonto „upāsaka, mahā te pariccāgo, atidukka-
25 raṃ²¹ tayā kataṃ, ayaṃ hi²² dānavamso nāma porāṇakapaṇḍitānaṃ
vamso, dānaṃ nāma gihināpi pabbajitenāpi dātābham eva, porāṇaka-
paṇḍitā²³ pabbajitvā araṇṇe vasantā alonadhūpanaṃ²⁴ udakamattasittāṃ²⁵

¹ Bdsf mamāyitvāna-, Bā taṃ bodhiṃ. ² Bds abhiharāpetvā, Bf abhaharitvā. ³
so Cks; Bdsf omits pakā - - kāresi. ⁴ Cks -ya, Bā omits satta. ⁵ Cks vedikā. ⁶ Bds
okirāpetvā. ⁷ Bā -kkhitta. ⁸ Bā -ssānaṃ. ⁹ Bds āgataṃ. ¹⁰ Bā omits ga-. ¹¹
Bā adds ayyākāyīke ca. ¹² Bā ānetvā. ¹³ Bā pi ā-, Cks omits p. ¹⁴ Bā kāresi.
¹⁵ Bā tadāpi māṇavakakālīṅgo pi. ¹⁶ Ck kālībha-. ¹⁷ Bā kaliṅgaḥa-. ¹⁸ Cks
sammantaṃ. ¹⁹ Bā dvānapati upāsaka. ²⁰ Bā bhikkhu sa-. ²¹ Bā aho dukkharāṃ.
²² Bā adds upāsaka. ²³ Bā adds pana. ²⁴ Bā alonakaṃ vidhūpanaṃ. ²⁵ Ck
udakamantasimtaṃ, Cks -mattasinaṃ, Bā udakasīhaṃmattaṃ, Bs -sittāhamattaṃ.

kārapaṇṇaṃ khādamānāpi sampattayācakānaṃ yāvadatthaṃ datvā sayam pītisukhena yāpayimsū“¹ ti vatvā „bhante idaṃ tāva sabba-parikkhāradānaṃ mahājanassa pākaṭaṃ tumhehi vuttaṃ apākaṭaṃ, taṃ¹ no kathethā“² ti tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahā- 5
sālassa kule nibbatti. Akittīti³ ssa nāmaṃ karimsu. Tassa padasāgamanakāle bhaginī jāyī². Yasavatīti tassā³ nāmaṃ karimsu. M. soḷasavassakāle Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamāsi. Ath' assa mātāpitaro kalam akaṃsu. So tesam petakiccāni⁴ kāretvā ratanavolokanaṃ⁵ karonto 10
„asuko nāma⁶ ettaṃ dhanam saṇṭhapetvā atīto, asuko etta-kan“ ti vacanaṃ sutvā saṃviggamānaso hutvā „idaṃ⁷ dhanam eva paññāyati⁸ na dhanassa saṃhārakā“, sabbe¹⁰ imaṃ dhanam pahāy' eva gatā, ahaṃ pana taṃ¹¹ ādāya gamissāmīti“ bhagi-
niṃ pakkosāpetvā „tvaṃ imaṃ dhanam paṭipajjā¹²“ ti. „Tuy- 15
haṃ¹³ pana ko ajjhāsayo“ ti. „Pabbajitukāmo 'mhīti¹⁴“.
„Tāta, ahaṃ tumhehi chaḍḍitakheḷaṃ sirena na paṭicchissā-
mīti¹⁵, na me iminā attho, ahaṃ pi pabbajissāmīti“. So rājā-
naṃ āpucchitvā bheriṇ carāpesi: „dhanen' atthikā¹⁶ paṇḍi-
tassa¹⁷ gehaṃ gacchantū¹⁸“ ti. So sattāhaṃ mahādānaṃ 20
pavattetvā dhane akkhiyamāne cintesi: „mayhaṃ āyusaṃkhārā
khīyanti, kim me dhanakīlāya, atthikā¹⁹ gaṇhissantīti“ nivesana-
dvāraṃ vivaritvā „dinnaṃ nēva²⁰ harantū“ ti sahiraññasu-
vaṇṇaṃ gehaṃ pahāya nātimaṇḍalassa paridevantassa bhagi-
niṃ gahetvā Bārāṇasīto yena dvārena nikkhami taṃ Akitti- 25
dvāraṃ nāma jātaṃ yena titthena nadiṃ otiṇṇo tam pi Akitti-
titthaṃ nāma jātaṃ. So dve tīṇi yojanāni gantvā ramaṇīye
ṭhāne paṇṇasālaṃ katvā bhaginiyā saddhiṃ pabbaji, tassa²¹

¹ Bā omits taṃ. ² Bā vijāyī. ³ Bā ssā. ⁴ Bā mata-. ⁵ Bā dhanavilo-. ⁶ Bā adds naṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Cks -yatīti. ⁹ Bā -ko. ¹⁰ Bā omits sa. ¹¹ Cks naṃ? ¹² Bā -jjāhi. ¹³ Bā tumhākaṃ. ¹⁴ Bā -kāmaṃhīti. ¹⁵ Bā -taṃ
kheḷaṃ na siso sampāṭicchāmīti. ¹⁶ Bā -na a-. ¹⁷ Bā akattipaṇḍi-. ¹⁸ Bā
āg-. ¹⁹ Bā adds taṃ. ²⁰ Bā adds dhana me. ²¹ Bā omits tassa.

pabbajitakālatō paṭṭhāya bahugāmanigamarājadhānīvāsino pi pabbajimsu, mahāparivāro ahosi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya pavatti¹. Atha M., ayaṃ mahālābhasakkāro, atimahāparivāro pi mahanto², mayā ekaken' eva³ viharitum
 5 vaṭṭatīti⁴ cintetvā avelāya antamaso bhaginim pi ajānāpetvā ekako va nikkhamitvā anupubbena Daṃḍarattṭhaṃ patvā Kā-
 vīrapaṭṭanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhīññaṃ nib-
 batesi, tatrāpi 'ssa mahālābhasakkāro uppajji. So taṃ
 jigucchanto⁴ chaḍḍetvā ākāseṇa gantvā Nāgadiṇḍasamīpe Kāra-
 10 dipe⁵ otari. Tadā Kāradīpo Ahidīpo nāma hoti⁶. So tattha
 mahantaṃ kārarukkhaṃ upanissāya paṇṇasālaṃ māpetvā vāsaraṃ
 kappesi. Tassa tattha vasanabhāvaṃ⁷ na koci jānāti. Ath'
 assa bhaginī bhātaraṃ gavesamānā anupubbena Daṃḍa-
 ratṭhaṃ patvā taṃ adisvā tena vasitattṭhāne yeva vasi,
 15 jhānaṃ pana⁸ nibbattetum nāsakki⁹. M. appicchatāya kat-
 thaci¹⁰ agantvā¹¹ tassa rukkhassa phalakāle phalāni khādati
 pattakāle pattāni udakasittāni¹² khādati. Tassa silatejēna Sak-
 kassa Paṇḍukambasīlāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko „ko
 nu kho maṃ ṭhānā cāvetukāmo“ ti āvajjanto paṇḍitaṃ¹³ disvā
 20 „kimatthaṃ nu kho esa tāpaso sīlaṃ¹⁴ rakkhati, Sakkattaṃ
 nu kho pattheti udāhu aññaṃ¹⁵, vīmaṃsissāmi naṃ, ayaṃ hi
 dukkhena jīvikaraṃ kappeti, udakasittāni¹² kārapattāni khādati,
 sace Sakkattaṃ pattheti attano 'sittāni¹⁶ pattāni¹⁷ mayhaṃ
 25 āgami¹⁸. B. pi kārapattāni¹⁹ sedetvā otāretvā „sītalabhūtāni
 khādissāmīti“ paṇṇasāladvāre nisīdi. Ath' assa purato Sakko
 bhikkhatthāya atṭhāsi. M. taṃ disvā somanassappatto hutvā
 „lābhā vata me, yācakaṃ²⁰ passāmi, ajja mama manorathaṃ

¹ Bā -tati. ² Bā lābhasakkāro mahāparivāro pi mahanto. ³ Bā ekako va.

⁴ Bā jigujjhivā. ⁵ Ck kārā-. ⁶ Bā ahosi. ⁷ Bā tattha tassa pasanna-
 bhāvaṃ. ⁸ Bā omits pana. ⁹ Bā na-. ¹⁰ Ck kacchati. ¹¹ Ck -āg-. ¹²

Ck -sinnāni, Bā -sithāni. ¹³ Bā akatti paṇḍi-. ¹⁴ Bā sīlāni. ¹⁵ Bā añ-
 ñanti. ¹⁶ Ck sinnāni, Bā sithāni. ¹⁷ Bā omits pa-. ¹⁸ Bā agamāsi. ¹⁹ Bā

-paṇṇāni. ²⁰ Bā me yo haṃ yācaka.

matthakaṃ pāpetvā dānaṃ dassāmiti“ pakkabhājanen’ evā-
 dāya¹ gantvā „idaṃ me dānaṃ, sabbapaṇṇūtañāṇassa paccayo
 hotū“² ti attano asesetvā va tassa bhikkhāya³ bhājane pakkhipi.
 Brāhmaṇo dānaṃ⁴ gahetvā thokaṃ gantvā antaradhāyi. M. pi
 tassa datvā puna apacitvā pītisukhen’ eva vītinaṃmetvā puna-
 divase pi pacitvā tatth’ eva⁵ paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko
 puna brāhmaṇavesena āgami⁶, puna pi tassa⁷ datvā M. tath’
 eva vītinaṃmesi. Tatiyadivase pi tath’ eva datvā „aho⁸ me
 lābhā, kārapattāni⁹ nissāya mahantaṃ puññaṃ pasavāmiti“¹⁰
 somanāssappatto tayo divase anāhāratāya dubbalo pi samāno
 majjhantikasamaye paṇṇasālato nikkhamitvā dānaṃ āvajjanto
 paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko pi cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo
 tayo divase nirāhāro hutvā evaṃ dubbalo pi dānaṃ dento
 tuṭṭhacitto va deti, cittassa aṇṇathattamattaṃ¹¹ n’ atthi, ahaṃ
 imaṃ¹² ‘idaṃ nāma patthetvā dānaṃ detīti’ na jānāmi,
 pucchitvā ajjhāsayam assa sutvā dānakāraṇaṃ jānissāmiti“ so
 majjhantike vītivattento mahantena śirisobhaggena¹³ taruṇa-
 suriyo viya jālamāno āgantvā M-assa purato ṭhatvā „ambho
 tāpasa evaṃ¹⁴ uṇhavāte paharante evarūpe¹⁵ loṇajalaparikkhitte¹⁶
 araṇṇe¹⁷ kimatthaṃ tapokammaṃ karosīti“ pucchi. 20

Tam atthaṃ pakāsento S. paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Akittim disvā¹⁸ sammataṃ¹⁹ Sakko bhūtapati bravi:
 kimatthiyaṃ²⁰ mahābrahme eko sammasi²¹ ghammanīti. 83.

Tattha kimatthiyaṃ²² ti kiṃ manussasampattiṃ patthento²³ udāhu
 Sakkasampattiādīnaṃ aṇṇatarā ti. 25

M. taṃ sutvā Sakkabhāvaṃ c’ assa Ňatvā „nāhaṃ etā
 sampattiyo patthemī, sabbaññūtaṃ pana patthento tapokammaṃ
 karomīti“ pakāsetuṃ dutiyaṃ gāthā āha:

¹ Bā bhājaneneva ādāya, omitting pakka. ² C^s bhikkhā, Bā omits bhi-. ³ Bā
 taṃ. ⁴ C^s tatheva. ⁵ Bā agamāsi. ⁶ Bā ssa. ⁷ Bā adds vada. ⁸ Bā -pa-
 ṇṇāni. ⁹ Bā pasutanti. ¹⁰ C^s -jjento. ¹¹ C^k aṇṇatatta matthamattaṃ, Bā
 aṇṇatattampi. ¹² Bā omits imaṃ. ¹³ Bā adds gaganatale. ¹⁴ Bā evarūpe. ¹⁵
 Bā omits evarūpe. ¹⁶ Bā kārarukkhe pari-. ¹⁷ so C^s; C^k Bā aṇṇe. ¹⁸ C^s
 add na, B^f has disāna. ¹⁹ C^s sammantaṃ, Bā sampati. ²⁰ C^k kimittiyaṃ,
 Bā kipathayaṃ. ²¹ Bā sampati. ²² C^k kimittiyaṃ, B^f kimattiyaṃ, Bā kiṃ
 pathayaṃ. ²³ Bā paṭhanto.

2. Dukkho punabbhavo Sakka sarīrassa ca bhedanāṃ,
sammohamarāṇaṃ dukkhaṃ, tasmā sammāmi Vāsava' ti. 85.

Tattha tasmā ti yasmā punappuna jāti punappuna khandhānaṃ bhedanāṃ
sammohamarāṇaṃ ca dukkhaṃ tasmā yatth' etāni n' atthi taṃ nibbānaṃ pat-
5 thento idha sammāmiti evaṃ attano nibbānajjhāsayataṃ¹ dīpesi².

Taṃ sutvā Sakko tuṭṭhamānaso „sabbabhavesu kirāyaṃ
ukkaṇṭhito nibbānatthāya araṇṇe viharati, varam assa dassā-
mīti“ varena taṃ nimantento tatiyaṃ gātham āha:

3. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte (s. p. 10, 4 etc.)
10 varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchāsīti. 85.

Tattha manasicchāsīti yaṃ kiñci manasā icchasi taṃ dammi³, varam
gaṇhāhīti.

M. varam gaṇhanto cātutthaṃ gātham āha:

4. Varam ce me ado' Sakka sabbabhūtānaṃ issara
15 yena putte ca dāre ca dhanadhaññaṃ piyāni ca
laddhā narā na tappanti⁵ so lobho na mayī vase ti. 86.

Tattha varam ce me ado⁴ ti sace mayhaṃ varam desi, piyāni cā' ti
aññāni ca yāni piyabhaṇḍāni, na tappantīti⁶ punappuna puttādayo patthenti
yeva, na tittim upagacchanti⁷, na mayī vase ti mayī mā vasatu mā uppajjatu.

- 20 'Ath' assa Sakko tussitvā uttarim pi varam dento Mahā-
satto ca gaṇhanto imā gāthā abhāsimsu:

5. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varam Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 87.
6. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
25 khettaṃ vatthum hiraññaṃ ca gavāssaṃ dāsaporisaṃ
yena jātena jīyanti⁸ so doso na mayī vase ti. 88.
7. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 89.
8. Varam ce me ado⁴ Sakka sabbabhūtānaṃ issara
bālaṃ na passe na suṇe na ca bālena saṃvase,
bālen' allāpasallāpaṃ⁹ na kare na ca rocaye. 90.

¹ Ck -yanam, Bā -jjhānasayataṃ. ² Bā -ti. ³ Bā adds taṃ. ⁴ C^s adā. ⁵ Bā
laddhā nuññāni na tappenti, Bf laddhā nanutappenti. ⁶ Bā tappe-. ⁷ Bā omits
upa. ⁸ Bā khiyanti. ⁹ Ck^s bālena allāpa-.

9. Kin nu te akaraṃ¹ bālo², vada Kassapa kāraṇaṃ!
kena Kassapa bālassa dassanaṃ nābhikaṃkhasi. 91.
10. Anayaṃ nayati dummedho adhurāyaṃ niyuñjati,
dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati³,
vinayaṃ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṃ. 92. 5
11. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 93.
12. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
dhīraṃ passe suṇe dhīraṃ dhīrena saha saṃvase,
dhīren' allāpasallāpaṃ⁴ taṃ kare taṃ ca rocaye. 94.
13. Kin nu te akaraṃ¹ dhīro, vada Kassapa kāraṇaṃ 10
kena Kassapa dhīrassa dassanaṃ abhikaṃkhasi. 95.
14. Nayaṃ nayati medhāvi adhurāyaṃ na yuñjati,
sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppatti,
vinayaṃ so pajānāti, sādhu tena samāgamo. 96.
15. Etasmiṃ te sulapite -pe-. 97. 15
16. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dibbā⁵ bhakkhā pātubhaveyyuṃ silavanto ca yācakā. 98.
17. Dadato ca⁶ me na khīyetha, datvā nānutapeyy' ahaṃ,
dadaṃ cittaṃ pasādeyyaṃ, etaṃ Sakka varaṃ vare. 99. 20
18. Etasmiṃ te sulapite patirūpe subhāsīte
varaṃ Kassapa te dammi yaṃ kiñci manas' icchasi. 100.
19. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
na maṃ puna upeyyāsi⁷, etaṃ Sakka varaṃ vare. 101.
20. Bahūhi vatacariyāhi⁸ narā ca atha nāriyo 25
dassanaṃ m' ābhikaṃkhanti, kin nu me dassane bhayaṃ. 102.
21. Taṃ tādīsaṃ devavaṇṇiṃ⁹ sabbakāmasamiddhinaṃ¹⁰
disvā tapo pamajjeyyaṃ¹¹, etaṃ te dassane bhayaṃ ti. 103.

Tattha yena jātenā 'ti yena cittena jātena kuddhā sattā pāpavadhā-
dīnaṃ vā katattā rājadaṇḍavasena visaṃ khādanādīhi vā attano¹² maraṇa- 30

¹ so all four MSS. ² Bā tato. ³ Bā viku-. ⁴ Cks dhīrena allā-. ⁵ Bā -a.

⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā mameva ujhidheyaṃ. ⁸ Bf vatta, Bā bahu vatta-. ⁹ Bāf
-vaṇṇaṃ. ¹⁰ Ck -itaṃ? ¹¹ all four MSS. -yya. ¹² Cks attānaṃ.

vasena etāni khettādāni jīyanti so doso mayi na vaseyyā 'ti yācati, na supe
 ti asukaṭṭhāne nāma vasatīti pi¹ imehi kaṇṇehi² na supeyyaṃ, kinnu te
 akaran ti³ tava bālena mātā mārītā⁴ udāhu⁵ pitā aññaṃ vā pana te kin
 nāma bālo anattāṃ akariṃ⁶, anayaṃ nayatīti akāraṇaṃ kāraṇaṃ ti gaṇ-
 5 hātī⁷, pāṇātipātādāni katvā jivikaṃ kappessāmīti evarūpāni anattakammāni⁸
 cinteti, adhuraṇaṃ ti saddhādhurasiladhurapaññādhuresu ayojetvā ayoge
 niyuñjati, dunnayo seyyaso hotīti dunnayo va⁹ tassa seyyo hoti, pañca
 dussīlakammāni samādāya vattanam eva seyyo ti gaṇhātī, hitapaṭipattiyā vā
 dunnayo hoti¹⁰ netum¹¹ asakkupeyyo, sammā vutto ti hetunā kāraṇena
 10 vutto pi kuppati, vinayaṃ ti evaṃ abhikkamitabbān ti ādikaṃ ācāravīnayaṃ
 na jānāti, ovādaṃ¹² na sampatiṇṇehi, sādhu tassā 'ti etehi kāraṇehi tassa
 adassanaṃ eva sādhu, suriyassuggamaṇaṃ patīti suriyass'uggamanavelāya,
 dībbā bhakkhā ti dībbabhojanaṃ, yācakā ti tassa dībbabhojanaṃsa paṭiggā-
 hakā, vatacarīyāhīti¹³ dānasīlauposathakammehi, dassanaṃ mābhikaṃ-
 15 khaṇṭīti dassanaṃ mama abhikaṃkhaṇṭīti, taṃ tādīsaṃ ti āyasmantaṃ¹⁴
 evarūpaṃ dībbalaṃkāravibhūsitāṃ, pamajjeyyaṃ¹⁵ ti pamādam āpajjeyyaṃ¹⁶,
 tava srisampattin paṭtheyyaṃ evaṃ nibbānatthāya pavattite tapokamme Sak-
 kaṭṭhānaṃ paṭthento pamatto nāma bhavēyyaṃ, etaṃ¹⁷ tava dassane¹⁸ mayhaṃ
 bhayaṃ ti.

20 Sakko „sādhu bhante, na te ito paṭṭhāya santikaṃ āga-
 missāmīti¹⁹“ taṃ abhivādetvā khamāpetvā pakkāmi. M. yāva-
 jīvaṃ tatth' eva vasanto brahmavīhāre bhāvetvā Brahmaloke
 nibbatti.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahoṣi, Akittipaṇḍito²⁰
 25 aham evā“ 'ti. Akittijātakaṃ²¹.

8. Takkāriyajātaka.

Ahameva dubbhāsitaṃ bhāsiṃ bālo ti. Idam S. J. v.
 Kokālikaṃ ā. k. Ekasmiṃ hi antovasse dve aggasāvaka gāṇaṃ
 vihāya²² vivittakāvāsaṃ²³ vasitukāma S-raṃ āpucchitvā Kokālikaraṭṭhe
 30 Kokālikassa²⁴ vasaṇaṭṭhānaṃ gantvā evaṃ āhaṃsu: „āvuso Kokālika

¹ Bā omits pi. ² Bā kāraṇehi. ³ so all three MSS., Bā adds ki nu. ⁴ Bā
 nihatā. ⁵ Bā adds tava. ⁶ so Cks; Bā -raṃ, B^s -ri. ⁷ Bā akaraṇena karonti
 gaṇhīti. ⁸ Bā akāraṇaṃ kammāni. ⁹ C^k ca, Bā ga. ¹⁰ Bā ti. ¹¹ C^k netam.
¹² Bā -dañca. ¹³ Bā vatta-. ¹⁴ Bā omits ā-. ¹⁵ Bā -yyā. ¹⁶ Bā -yya na.
¹⁷ Bā evaṃ. ¹⁸ Bā -naṃ. ¹⁹ Bā -mā ti. ²⁰ Bā akatti- and adds pana. ²¹
 Bāf akatti-, cfr. Morris, B. & C. p. 73. ²² Bā pahāya. ²³ Bā -ttāvāsaṃ. ²⁴
 Bā -ka.

taṃ nissāya amhākaṃ amhe ca nissāya tav' eva¹ phāsuvihāre sati²
imaṃ tenāsaṃ idha vaseyyāma³ 'ti. „Ko paṇāvuso maṃ nissāya
tumhākaṃ phāsuvihāro“ ti³. „Sace tvaṃ āvuso 'dve aggasāvakā
idha viharantīti' kassaci na āroceyyāsi mayāṃ sukhaṃ vihareyyāma,
ayaṃ taṃ nissāya amhākaṃ phāsuvihāro“ ti. „Atha tumhe nissāya 5
mayhaṃ ko phāsuvihāro“ ti. „Mayaṃ tuyhaṃ antotemāse⁴ dham-
maṃ vācessāma dhammakathaṃ kathessāma, esa tuyhaṃ amhe nis-
sāya phāsuvihāro“ ti. „Vasatha āvuso⁵ yathājjhāsayaṇā⁶“ 'ti so tesāṃ
paṇṭāsenaśanaṃ⁶ adāsi. Te phalasamāpattisukhena sukhaṃ vasiṃsu,
na koci tesāṃ tattha vasanabhāvaṃ jānāti⁷. Te vutthavassā pavāre- 10
tvā „āvuso, taṃ nissāya vutth' anha, S-ram vanditum gacchāma⁸“ 'ti
taṃ āpucchisṃsu. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā te ādāya dhura-
gāmaṃ⁸ piṇḍāya carī⁹. Therā katabhattakiccā gāmato nikkhamisṃsu.
Kokāliko te uyyojetvā nivattitvā manussānaṃ ārocesi: „upāsakā,
tumhe tiracchānasadisā, dve aggasāvake temāsaṃ dhuravihāre vasante 15
na jānittha¹⁰, idāni te gatā¹¹“ ti. Manussā „kasmā pana bhante
amhākaṃ na ārocayitthā¹²“ 'ti vatvā bahuṃ sappitelādibhesajjaṃ¹³ c'
eva vatthacchādanaṃ ca gahetvā there upasamkamitvā vanditvā „kha-
matha no bhante, mayaṃ tumhākaṃ aggasāvakabhāvaṃ na jānāma,
ajja no Kokālikabhadantassa vacanena nātā, amhākaṃ anukampāya 20
imāni¹⁴ bhesajjavatthacchādanaṃ gaṇhathā¹⁵“ 'ti. Kokāliko „therā
appicchā santuṭṭhā, imāni vatthāni attanā¹⁶ agahetvā mayhaṃ dassan-
tīti“ cintetvā upāsakehi saddhiṃ yeva therānaṃ santikaṃ gato. Therā
bhikkhuparipācitattā¹⁶ tato kiñci n' eva attanā gaṇhisṃsu na Kokāli-
kassa dāpesuṃ. Upāsakā „bhante idāni agaṇhantā¹⁷ puna amhākaṃ 25
anuggahatthāya¹⁸ idhāgaccheyyāthā¹⁹“ 'ti yācīsṃsu. Therā adhi-
setvā²⁰ Satthu santikaṃ agamisṃsu²¹. Kokāliko „ime therā attanā²²
na²³ gaṇhantā mayhaṃ pi na dāpesuṃ“ ti āghātāṃ bandhi. Therāpi
Satthu santike thokaṃ vasitvā attano parivāre pañcasate bhikkhū
ādāya bhikkhusahassena saddhiṃ cārikaṃ caramānā Kokālikaraṭṭhaṃ 30
pattā. Te upāsakā paccuggamanaṃ katvā there ādāya tam eva
vihāraṃ netvā devasikaṃ mahāsakkāraṃ karīsṃsu. Pahūtabhesajja-

¹ Bds tava, Cks tatheva. ² Bds -ro bhavissati. ³ Cks omit ti. ⁴ Bd -sam. ⁵ Bd -thāvuso. ⁶ Bd paṭirūpas-. ⁷ Bd koci nesam --- na jānāti. ⁸ Bd -me. ⁹ Bd -ritvā. ¹⁰ Cks -nitvā. ¹¹ Bd āga-. ¹² Bd nārocetthā. ¹³ Bd -jje. ¹⁴ Bd omits i-. ¹⁵ Bd -no. ¹⁶ Bd imāṃ bhikkhūṃ paṭicca dinnattā. ¹⁷ Bd gaṇhantā, Cs ga- corr. to aga-. ¹⁸ Bd anukammāya. ¹⁹ Bd idha āg-. ²⁰ Bd anadhi-. ²¹ Ck āg- corr. to ag-, Bd āgamisṃsu. ²² Bd -no. ²³ Bd a.

- vatthacchādanam¹ uppajjati². Therehi saddhiṃ gatabhikkhū³ cīvarāni vicārentā saddhiṃ āgatabhikkhūnaṃ ñeva denti Kokālikassa na denti, therāpi tassa na⁴ dāpentī. Kokāliko cīvaram na⁵ labhivā „pāpicchā Sāriputta-Moggallānā, pubbe diyyamānalābham agahetvā idāni gaṇhanti,
- 5 pūretum na sakkā, aññaṃ⁶ na oloketūti“ there akkosati paribhāsati. Therā „ayaṃ amhe nissāya akusalam pasavatīti“ saparivārā nikkhamitvā „aññaṃ bhante katipāham vasathā“ ‘ti manussehi yāciyamānāpi nivattitum na icchimsu. Ath’ eko daharabikkhu⁷ āha: „upāsakā, katham therā vasissanti, tumhākaṃ kulūpakathero⁸ imesaṃ vasaṃ na
- 10 sahatīti“. Te tassa santikaṃ gantvā „bhante, tumhe kira therānaṃ idha vasaṃ⁹ na sahaṭṭha, gacchatha, ne khamāpetvā vā¹⁰ nivattetha palāyitvā vā aññattha vasathā“ ‘ti. So upāsakānaṃ bhayena gantvā there yāci. Therā „gacchāvuso, na mayam nivattāmā“ ‘ti pakka-mimsu. So¹¹ nivattetum asakkonto vihāram eva paccāgato. Atha
- 15 nam¹² upāsakā pucchimsu: „nivattitā te bhante therā“ ti. „Nivattetum nāsakkhiṃ“. „Kiṃ āvuso“ ti. Atha nam „imasmiṃ pāpadhamme idha vasante¹³ pesalā bhikkhū na vasissanti, nikkadḍhāma nan“ ti cintetvā „bhante, mā tvaṃ idha vasi, amhe nissāya tuyhaṃ kiñci n’ atthīti“ āhaṃsu. So¹⁴ tehi abahumānakato¹⁵ pattacīvaram ādāya
- 20 Jetavanam gantvā S-rāṃ upasamkamitvā „pāpicchā bhante Sāriputta-Moggallānā pāpakānaṃ icchānaṃ vasaṃ gatā“ ti¹⁶ āha. Atha nam S. „mā h’ evaṃ Kokālika¹⁷, pasādehi Kokālika¹⁸ Sāriputta-Moggallānesu cittam, ‘pesalā, bhikkhū’ ‘ti dhārehi¹⁹“. Kokāliko „tumhe bhante tumhākaṃ aggasāvakaṃ saddahatha, ahaṃ paccakkhato
- 25 addasaṃ, pāpicchā ete paṭicchannakammantā dussilā“ ti vatvā yāvatiyaṃ S-rā vārito pi tath’ eva vatvā utthāyāsanaṃ pakkāmi. Tassa pakkantamattass’ eva²⁰ sakalasarīre²¹ sāsapamattā piḷakā utthahitvā anupubbena vadḍhitvā beluvapakkamattā hutvā bhijjitvā pubbalohitam²² pagghariṃsu. So nitthananto²³ vedanāmatto²⁴ Jetavanadvārakotthake
- 30 nipajji. „Kokālikena dve aggasāvakā akkuttā²⁵“ ti yāva Brahma-lokā ekakolāhalaṃ ahoṣi. Ath’ assa upajjhāyo Tudū²⁶ nāma

¹ Cs pahūtam-, Bā bahutam-. ² Bā -jji. ³ Bā āg-. ⁴ Bā na tassa. ⁵ Bā a.

⁶ Bā -e. ⁷ Bā robhi-. ⁸ Bā -kothe-, and adds idha. ⁹ Bā vasaṇam. ¹⁰ Bā omits vā. ¹¹ Bā adds there. ¹² Bā omits nam. ¹³ Bā vasante idha. ¹⁴ Bā omits so. ¹⁵ Bā nikkadḍhito. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Bā -lika and adds avaca.

¹⁸ Cs -liya. ¹⁹ Bā vāreti vārito pi. ²⁰ Bā pakkantasseva. ²¹ Bā omits sakala.

²² Bā -lohikāni. ²³ Bā nitthu-. ²⁴ Bā -patto. ²⁵ Bā ākuddhā. ²⁶ Bā tūrisa, Bā turisa.

Brahmā taṃ kāraṇaṃ nātvā gantvā¹ „there khamāpessāmīti“ āgantvā ākāse thatvā „Kokālika, pharusam te kammaṃ kataṃ, aggasāvake pasādehīti“ āha. „Ko pana tvaṃ āvuso“ ti. „Tudu² Brahmā nāma ahan³“ ti. „Nanu tvaṃ⁴ āvuso Bhagavatā anāgāmīti⁵ vyākato, anāgāmī⁶ anāvattidhammo tasmā⁷ lokā ti vuttaṃ⁸, tvaṃ saṃkāraṭṭhāne 5 yakkho bhavissasīti⁹“ Mahābrahmānaṃ¹⁰ apasādesi. So¹¹ taṃ attano vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkonto „tava vācāya tvaṃ eva paccassū“ ti¹² suddhavāsaṃ eva gato. Kokāliko pi kālaṃ katvā Padumaniraye uppajji. Tassa tattha nibbatta bhāvaṃ nātvā Sahampati Mahābrahmā¹³ Tathāgataṃ ārocesi¹⁴. S. bhikkhūnaṃ ārocesi. Bhikkhū tassa 10 agunaṃ kathentā dh. k. s.: „āvuso Kokāliko kira Sāriputta-Moggallāne akkositvā attano mukhaṃ nissāya Padumaniraye uppanno“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave Kokāliko idānaṃ eva vacanena hatto attano mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhoti, pubbe p’ esa¹⁵ 15 mukhaṃ nissāya dukkhaṃ anubhavi¹⁶ yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohito Piṅgalo nikkhantadāṭho ahoṣi. Tassa brāhmaṇī aññena brāhmaṇena saddhiṃ aticari. So pi tādiso va purohito brāhmaṇiṃ¹⁷ punappuna vārento pi vāretuṃ asakkonto cintesi: „imaṃ mama verim sahatthā mā- 20 retuṃ na sakkā, upāyena naṃ māressāmīti“ so rājānaṃ upa-saṃkamitvā āha: „mahārāja, tava nagaraṃ sakala-Jambudīpe agganagaraṃ, tvaṃ aggarājā, evaṃ aggarāñño nāma tava dakkhiṇadvāraṃ duyuttaṃ amaṅgalaṃ¹⁸“ ti. „Ācariya idāni kiṃ katabban“ ti. „Maṅgalaṃ¹⁹ katvā yojetabban“ ti. „Kiṃ 25 laddhuṃ vaṭṭatīti“. „Purāṇadvāraṃ hāretvā²⁰ maṅgalayuttāni dārūni²¹ gahetvā nagarapariggāhakānaṃ²² bhūtānaṃ balim datvā maṅgalanakkhattena patitṭhāpetuṃ²³ vaṭṭatīti“. „Tena hi evaṃ karoṭhā“ ti. Tadā B. Takkāriyo nāma māṇavo

¹ Bā omits ga-. ² Bās turisa. ³ Bā nāmāhan. ⁴ Ck nahūtvaṃ, Cs nanutvā. Bā nanu ca. ⁵ Cks -mi, Bā -miti. ⁶ all three MSS. -mi, Bā adds ca. ⁷ Bā asmā. ⁸ Bā -e-. ⁹ all three MSS. -tīti. ¹⁰ Bā -hmaṇ. ¹¹ Bā omits so. ¹² Bā tvaññeva paññāyissasīti vatvā. ¹³ Bā omits mahā. ¹⁴ Bā -tassāro-. ¹⁵ Bā adds attano. ¹⁶ Bā -bhosi. ¹⁷ Cks -nī, Bā -ṇi. ¹⁸ Bā duruttaṃ avama-. ¹⁹ Cks -le. ²⁰ Bā nibhāritvā. ²¹ Cks -ruṃ, Bā -rūni. ²² Bā paṭi-. ²³ Bā pari-

hutvā tassa santike sippaṃ uggaṇhāti¹. Purohito purāṇa-
 dvāraṃ hāretvā² navam niṭṭhāpetvā rājānaṃ āha: „niṭṭhitaṃ
 deva dvāraṃ, sve bhaddanakkhattaṃ³, taṃ anatikkamitvā⁴
 balim katvā dvāraṃ patiṭṭhāpetum vaṭṭatīti⁵“. „Ācariya bali-
 5 kammatthāya kiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti⁶“. „Deva mahesakkhaṃ
 dvāraṃ mahesakkhadevatāhi⁷ adhiggaḥitaṃ⁸, ekaṃ piṅgalaṃ
 nikkhantadāṭhaṃ ubhato visuddhaṃ brāhmaṇaṃ māretvā tassa
 maṃsalohitena balim⁹ katvā sarīraṃ heṭṭhā khipitvā dvāraṃ
 patiṭṭhāpetabbaṃ, evaṃ tumhākaṃ ca nagarassa ca sotthim¹⁰
 10 bhavissatīti¹¹“. „Sādhū ācariya, evarūpaṃ brāhmaṇaṃ māretvā
 dvāraṃ patiṭṭhāpehīti¹²“. So tuṭṭhamānaso „sve paccā-
 mittassa piṭṭhiṃ passissāmīti¹³“ ussāhajāto attano gehaṃ gantvā
 mukhaṃ rakkhituṃ asakko turitaturito bhariyaṃ āha:
 „pāpacandāli¹⁴, ito paṭṭhāya kena saddhiṃ abhiramissasi, sve
 15 te jāraṃ māretvā balikammaṃ karissāmīti¹⁵“. „Niraparādhaṃ
 kimkāraṇa māressasīti¹⁶“. „Rājā ‘kalārapiṅgalaṃ brāhma-
 ṇassa maṃsalohitena balim¹⁷ katvā¹⁸ nagaradvāraṃ patiṭṭhā-
 pehīti’ āha, jāro te kalārapiṅgalo, taṃ māretvā balim¹⁹
 karissāmīti²⁰“. Sā jārassa santikaṃ²¹ pāhesi: „rājā kira kalāra-
 20 piṅgalaṃ brāhmaṇaṃ māretvā balim kātukāmo, sace jīvitū-
 kāmo aññe pi tayā sadise brāhmaṇe gahetvā sve²² kālass’ eva
 palāyassū²³ ‘ti. So tathā akāsi. Taṃ nagare pākaṭaṃ ahosi.
 Sakalanagarato sabbe kalārapiṅgalā palāyimsu²⁴. Purohito
 amittassa²⁵ palātabhāvaṃ ajānitvā pāto va rājānaṃ upasaṃ-
 25 kamitvā „deva asukaṭṭhāne kalārapiṅgalo brāhmaṇo atthi,
 taṃ gaṇhāpethā²⁶ ‘ti āha. Rājā manusse²⁷ pesesi, te apassantā
 āgantvā „palāto kira²⁸ ‘ti ārocesuṃ. „Aññattha upadhārethā²⁹“

¹ Bā omits ug. ² Bā nihā-. ³ Bā -ddakaṃ na-. ⁴ C^k -kkamemitvā, C^s -kkamētvā, Bā -kkhamitvā. ⁵ Bā adds āha. ⁶ Bā -kkhāhi de-. ⁷ Bā pari-.
⁸ Bā balikammaṃ. ⁹ C^s -i. ¹⁰ katva - - - pehīti wanting in Bā. ¹¹ Bā pāpe-.
¹² Bā adds sarīraṃ heṭṭhā khipetvā dvāraṃ paṭṭhātipetabba evaṃ tumhākaṃ
 nagarassa vuddhi bhavissatīti so sādhū ācariya evarūpaṃ brahmaṇaṃ māretvā
 nagaradvāraṃ patiṭṭhāpehīti. ¹³ Bā -ke. ¹⁴ Bā sa. ¹⁵ Bā palāyantīti. ¹⁶ Bā
 paccāmi. ¹⁷ Bā amacce.

'ti. Sakalanagare upadhārentāpi na passiṃsu¹. Tato „saṇi-
kam upadhārethā“ 'ti vutte „deva ṭhapetvā purohitam añño
evarūpo n' atthīti²“ vadimsu. Purohitam na sakkā māretun³
ti. „Deva kiṃ vadetha⁴, purohitassa kāraṇā ajja dvāre apa-
tiṭṭhāpīte⁵ nagaram aguttam bhavissati, ācariyo kathento 'ajja⁶ 5
atikkametvā⁷ ito saṃvaccharaccayena nakkhattam labhissatīti'
kathesi, saṃvaccharam⁸ nagare advārake⁹ paccatthikānam okāso
bhavissati¹⁰, yaṃ kañci¹¹ māretvā aññena vyattena brāhmaṇena
balikammaṃ¹² kāretvā dvāram patiṭṭhāpessāmā“ 'ti. „Atthi
pana añño¹³ ācariyasadiso paṇḍito brāhmaṇo“ ti¹⁴. „Atthi 10
deva tass' eva¹⁵ antevāsī Takkāriyamānavo nāma, tassa puro-
hitatṭhānam datvā dvāre¹⁶ maṅgalam karoṭhā“ 'ti. Rājā tam
pakkosāpetvā sammānam kāretvā purohitatṭhānam datvā tathā
kātuṃ ānāpesi. So mahantena parivārena nagaradvāram aga-
māsi. Purohitam rājānubhāvena bandhitvā ānayimsu. M. 15
dvāram patiṭṭhāpanatṭhāne¹⁷ āvātam khaṇāpetvā sāṇiṃ¹⁸ parik-
khipāpetvā¹⁹ ācariyena saddhiṃ antosāṇiyam aṭṭhāsi. Ācariyo
āvātam oloketvā attano patiṭṭham alabhanto „attho tāva me
nipphādito²⁰ ahosi, bālatāya pana mukham rakkhituṃ asakkonto
vegena pāpitthiyā kathesiṃ ti attanā va me²¹ attano vadho 20
ābhato²²“ ti M-am ālapanto paṭhamam gātham āha:

1. Aham eva dubbhāsitaṃ bhāsi²³ bālo
bheko²⁴ v' araṇṇe ahim avhayāno²⁵,
Takkāriye²⁶ sobbham imaṃ patāmi²⁷,
na kir' eva sādhu²⁸ ativelabhāṇīti. 104.

25

¹ Bā adds sadisaṃ. ² Bā omits n. ³ Bā kathetha. ⁴ Bā -ṭhite. ⁵ Bā omits
ajja. ⁶ Bā -mi-. ⁷ Cks -re. ⁸ Ck dvārake, Bā dvārike aññhite. ⁹ Bā -tīti.
¹⁰ Cks yaṃ kiñci, Bā tam in the place of yaṃ kañci. ¹¹ Cks kamme. ¹² Cks
rañño. ¹³ Bā omits ti. ¹⁴ Bā tassa. ¹⁵ Bā omits dvāre. ¹⁶ Bā dvāratha-
panatṭhāne. ¹⁷ Bā sāṇiya. ¹⁸ Bā adds āvāte. ¹⁹ Bā attano atthāya niyyābyādito
in the place of attho -. ²⁰ Bā omits va me. ²¹ Ck āha-, Bā āga-. ²² Cks
-siṃ. ²³ Bā bālabhake. ²⁴ Bā avhāyamāno. ²⁵ Cks -yo. ²⁶ Bā takkāriye
sobbhamhi aham pahāmi. ²⁷ Bā -dhu ti.

Tattha dubbhāsitaṃ bhāsīti dubbhāsitaṃ bhāsiṃ¹, bheko vā 'ti yathā araṇṇe maṇḍuko vassanto attano khādakaṃ ahiṃ² avhayamāno dubbhāsitaṃ bhāsati³ nāma evaṃ aham eva dubbhāsitaṃ bhāsiṃ⁴, Takkāriye⁵ ti tassa Takkāriyā ti itthiliṅgaṃ nāma.

5 Ten' etaṃ⁶ ālapanto gātham āha:

2. Pappoti macco ativelabhāṇī

evaṃ vadhaṃ⁷ sokapariddavaṇ⁸ ca,

attānaṃ yeva garahāsi ettha⁹

ācera yan taṃ¹⁰ nikhaṇanti¹¹ sobbhe ti. 105.

10 Tattha ativelabhāṇīti velātikantaṃ¹² pamāṇātikantaṃ¹³ katvā kathanāṃ nāma na sādhu kira¹⁴, ativelabhāṇī puriso na sādhu 'ti pi¹⁵ attho, sokapariddavaṇ¹⁶ cā 'ti ācariya evaṃ eva¹⁷ ativelabhāṇī puriso vadha-bandhanaṃ¹⁸ ca sokaṇ ca mahantena saddena paridevaṇ ca pappoti, garahasīti paraṃ agarahitvā attānaṃ yeva garaheyyāsi¹⁹, etthā²⁰ 'ti etasmīṃ kāraṇe,
15 ācera yantaṃ ti ācariya²¹ yena kāraṇena taṃ nikhaṇanti sobbhe²² taṃ tayā va kataṃ²³, tasmā attānaṃ eva garaheyyāsi vadati.

Evaṃ ca²⁴ naṃ vatvā „ācariya vācaṃ arakkhitvā na kevalaṃ tvam eva dukkhappatto aṇṇe pi pattā yevā“ 'ti vatvā atītaṃ āharitvā dassesi.

20 Pubbe kira Bārāṇasiyaṃ Kālī nāma gaṇikā ahosi, tassā Tuṇḍilo nāma bhātā. Kālī²⁵ ekadivasam sahasaṃ gaṇhāti. Tuṇḍilo pana itthidhutto surādhutto akkhadhutto va²⁶, sā tassa dhanam deti, so laddhaṃ laddhaṃ vināseti. Sā taṃ vārenti²⁷ vāretuṃ nāsakkhi. So ekadivasam dūtaparājito²⁸ nivattha-
25 vatthāni datvā kaṭasāṭakakhaṇḍam²⁹ nivāsetvā tassā geham āgami. Tāya va³⁰ dāsiyo ānattā³¹ honti: „Tuṇḍilassa āgata-

¹ Bā ābhāsi. ² Cks add avheti viya so taṃ. ³ Bā -si. ⁴ Bā ābhāsi. ⁵ Cks -yo. Bā -yena. ⁶ Bā itthiliṅgaṇāmaṃ parivaṇṇanaṃ. ⁷ Ck evaṃ dhaṃ, Bā bandhaṃ taṃ. ⁸ Bā sokaṃ-. ⁹ Cks etto. ¹⁰ Bā ācariyataṃ. ¹¹ Ck nikhan-, Bā nikkhaṇ-. ¹² Ck -ta, Bā -ṇīti bhaṇanto ti velato atikkantaṃ, Ck -tikkappaṇaṃ. ¹³ Ck has added pa-, Bā omits it. ¹⁴ Bā omits kira. ¹⁵ Bā omits pi. ¹⁶ Bā sokaṃ-, Cks -vā, omitting cā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Bā vadhaṃ-. ¹⁹ Ck -yyāsiṭi, Ck -yya. ²⁰ Cks etto. ²¹ Cks ācari. ²² Bā adds ti. ²³ Bā taṃ tathā kataṃ re. ²⁴ Bā adds pana. ²⁵ Bā sā. ²⁶ Bā omits va. ²⁷ Cks -ti, Bā omits vā-. ²⁸ Bā jato parā-. ²⁹ Ck -sāraṇḍam, Ck -sāraṇḍam, Bā -sāṭakakhaṇḍā. ³⁰ Bā ayaṇ ca in the place of tāya va. ³¹ Ck ānantā, Bā ānāpesi.

kāle kiñci¹ adatvā gīvāya naṃ gahetvā nīhareyyāthā² 'ti. Tā³ tathā karimsu. So dvāramūle rodanto aṭṭhāsi. Ath' eko setṭhiputto niccakālaṃ Kāliyā sahaṣsaṃ āharanto⁴ taṃ divasaṃ taṃ disvā „kasmā Tuṇḍila rodasīti“ pucchi. „Sāmi, jūte⁵ parājito mama bhaginiyā santikaṃ āgato 'mhi, taṃ⁶ maṃ⁷ dāsiyo gīvāya gahetvā nīharimsū“ 'ti. „Tena hi⁸ tiṭṭha, bhaginiyā te kathessāmīti“ so gantvā⁹ „bhātā te kaṭasāṭakakhaṇḍaṃ¹⁰ nivāsetvā ṭhito, vatthāni 'ssa¹¹ kimatthaṃ na desīti“ āha. „Ahaṃ tāva¹² na demi, sace¹³ pana te sineho atthi tvaṃ dehi¹⁴ti“. Tasmīṃ pana gaṇikāghare¹⁵ idaṃ¹⁶ cārittaṃ: ābhataṃ¹⁷ sahaṣsato, pañca satāni gaṇikāya honti¹⁸, pañca satāni vatthagandhamālāmūlaṃ¹⁹ honti, āgatapurisā²⁰ tasmīṃ ghare laddhavatthāni nivāsetvā rattiṃ vasitvā punadivase gacchantā²¹ nivāsetvā²² ābhatavatthān' eva²³ nivāsetvā gacchanti²⁴. Tasmā so setṭhiputto tāya dinnam vattham²⁵ nivāsetvā attano sātaka²⁶ Tuṇḍilassa dāpesi. So nivāsetvā nadanto gantvā surāgehaṃ pāvisi. Kālī pi dāsiyo ānāpesi: „sve etassa gamanakāle vatthāni acchindeyyāthā“ 'ti. Tā tassa nikkhamanakāle ito c' ito ca upadhāvitvā vilumpamānā viy' assa²⁷ sātaka gahetvā „idāni yāhi kumārā“ 'ti naggam katvā vissajjesuṃ. So naggo²⁸ va nikkhami, jano parihāsaṃ karoti, so lajjitvā „mayā v' etaṃ²⁹ kataṃ, ahaṃ eva attano mukhaṃ rakkhituṃ nāsakkhin“ ti paridevi. Idaṃ tāva dassetuṃ tatiyaṃ gātham āha:

a. Kim ev' ahaṃ³⁰ Tuṇḍilam ānupuccheyyaṃ³¹

Kareyya³² saṃ³³ bhātaraṃ Kālikā yaṃ³⁴,

naggo v' ahaṃ³⁵ vatthayugaṇ ca jīno³⁶,

ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 106.

¹ Cks ka-. ² Ck Bā tāta. ³ Bā -rāpento. ⁴ Cks dūte, Bā jute. ⁵ Bā i. ⁶ Bā so pi in the place of tena hi. ⁷ Bā āg-. ⁸ Cks -sārākaṇḍam, Bā -sāṭarakakhaṇḍam. ⁹ Cks yassā. ¹⁰ Ck va, Bā omits tāva. ¹¹ Bā avi ca, omitting pana. ¹² Bā -kāyagha-. ¹³ Bā imaṃ. ¹⁴ Ck hotīti, Cs hoti. ¹⁵ Bā vattamālamūlāni. ¹⁶ Bā -o. ¹⁷ so Cks; Bā taṃ thapetvā in the place of ni-. ¹⁸ Cks āgata-. ¹⁹ Bā -ati. ²⁰ Bā dinnavattāni. ²¹ Bā omits viyassa. ²² Cks cetam. ²³ all three MSS. evāhaṃ. ²⁴ Bā anupucchaṃ. ²⁵ Cs kareyyaṃ. ²⁶ Bā ta. ²⁷ Bā kālikāya, Ck kālikāya, Cs kālikāya. ²⁸ Bā vāhaṃ. ²⁹ Cks jito, Bā vattayuggaṇca jano.

Tattha bahu tādiso vā 'ti seṭṭhiputto pi¹ hi attanā katen' eva² dukkhaṃ³ patto, tvam pi⁴ tasmā ayam pi tuyhaṃ dukkhuppatṭi⁵ attho bahūhi kāraṇehi tādiso va⁶.

Aparo pi: Bārāṇasiyaṃ ajapālānaṃ pamādena gocara-
 5 bhūmiyaṃ dvīsu meṇḍesu yujjhantesu eko kulīṅgasakuṇo⁷ „ime
 idāni bhinnehi sīsehi marissanti, vāressāmi vata no“ ti⁸ „mātula
 mā yujjhathā“ 'ti vāretvā tesam⁹ kathaṃ agahetvā yujjhantānaṃ
 yeva piṭṭhiyaṃ¹⁰ pi sise pi nisīditvā yācitvā vāretuṃ asakkonto
 „tena hi maṃ māretvā yujjhathā“ 'ti ubhinnaṃ¹¹ sīsamanantaraṃ¹²
 10 pāvīsi. Te aññaamaññaṃ paharīmsu yeva. So saṇhakarāṇiyaṃ¹³
 piṃsito¹⁴ viya attanā katen' eva vināsaṃ patto. Idaṃ¹⁵ aparaṃ
 kāraṇaṃ dassento¹⁶ cattuthaṃ gātham āha:

4. Yo yujjhamānānaṃ ayujjhamāno
 meṇḍantaraṃ accupatī kulīṅko
 15 so piṃsito meṇḍasirehi tattha,
 ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 107.

Tattha meṇḍantaraṃ ti meṇḍānaṃ antaraṃ, accupatīti¹⁷ atigantvā
 uppati, ākāse sīsānaṃ vemajjhe atṭhāsīti attho, piṃsito ti pīlito.

Aparo pi: Bārāṇasivāsino va¹⁸ gopālakapālitaṃ¹⁹ tāla-
 20 rukkhaṃ disvā ekaṃ phalatthāya²⁰ rukkhaṃ āropesaṃ, tasmim
 phalāni pāteṇ eko kaṇhasappo vammikā nikkhamitvā tālaṃ
 abhirūhi²¹, heṭṭhā ṭhitā daṇḍādīhi paharantāpi taṃ vāretuṃ
 nāsakkhimsu. Te „sappo tālaṃ abhirūhatīti²²“ itarassa ācik-
 khimsu, so²³ bhīto mahāviraṇaṃ viraviḷ, heṭṭhā ṭhitā ekaṃ
 25 thirasāṭakaṃ catūsu kaṇhesu gahetvā „imasmiṃ sāṭake patā“
 'ti taṃ āhaṃsu. So parigalitvā²⁴ catunnam pi antare sāṭaka-
 majjhe pati, tassa vātavegena sandhāretuṃ asakkontā añña-

¹ Bā omits pi. ² Bā katena. ³ Bā dukkha. ⁴ Bā adds hi. ⁵ Cks -ppatīṃ, Bā dukkhapatto ti. ⁶ Ck ca. ⁷ Bā adds nāma. ⁸ Bā vāriṣṣāmīti, omitting vata no. ⁹ Bā adds taṃ. ¹⁰ Bā piṭṭhe. ¹¹ Bā adds pi. ¹² Bā sisanta-. ¹³ Cks -ṇiyaṃ, Bā saṇhikarāṇiyaṃ. ¹⁴ Bā pisito, Cks piṃsato. ¹⁵ Bā idampi. ¹⁶ Bā dassetuṃ. ¹⁷ Ck adds accūpapatīti, Ck accuppatatīti accuppatatī. ¹⁸ Bā omits va. ¹⁹ Ck gopālakapālitaṃ, Ck gopālitaṃ, Bā gopālakāphalīnaṃ. ²⁰ Bā tāla pha-. ²¹ Bā āruya. ²² Ck -hīṭīti, Bā -hiti. ²³ Bā puriso. ²⁴ Ck -gilitvā, Ck -gīlitvā, Bā patanto.

maññaṃ sīsehi paharitvā bhinnehi sīsehi jīvitakkhayaṃ pattā.
Idaṃ kāraṇaṃ dassento pañcamaṃ gātham āha:

5. Caturō janā potthakaṃ aggahesum,
ekaṃ ca posaṃ anurakkhamānā
sabbe va te bhinnasirā sayimsu, 5
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 108.

Tattha potthakan ti ghanasāṭakam¹, sabbeva te ti te pi cattāro janā
attanā katen' eva bhinnasirā sayimsu.

Apare: Bārāṇasivāsino eḷakacorā rattiṃ ekaṃ ajaṃ thene-
tvā² „araññe khādissāmā“ 'ti tassā avassanattāya mukhaṃ 10
bandhitvā veḷugumbe ṭhapesum. Punadivase taṃ khādītum
gacchantā āvudhaṃ pammussitvā³ agamaṃsu. Te „ajaṃ māretvā
maṃsaṃ pacitvā khādissāma, āharathāvudhan“ 'ti ekassāpi hatthe
āvudhaṃ adisvā „vinā āvudhena etaṃ māretvāpi maṃsaṃ ga-
hetum na sakkā“ ti⁴ „vissajjetha naṃ⁵, puññaṃ⁶ assa 15
atthīti“ vissajjesum. Tadā eko veḷukāro⁷ veḷum gahetvā „puna
pi āgantvā gahessāmīti“ nalakārasatthiṃ veḷupattantare ṭha-
petvā pakkāmi. Ajā „mutt' amhīti⁸“ tussitvā veḷumūle kīla-
mānā⁹ pacchimapādehi paharitvā taṃ satthiṃ pātesi. Corā
satthisaddaṃ sutvā upadhāretvā taṃ disvā tuṭṭhamānasā ajaṃ 20
māretvā maṃsaṃ khādīmsu¹⁰. Iti sāpi ajā¹¹ attanā katen' eva
matā ti idaṃ dassetum chaṭṭhamaṃ gātham āha:

6. Ajā yathā veḷugumbasmiṃ baddhā
avekkhipantī asik' ajjhagañchi¹²
ten' eva tassā galak' āvakantaṃ¹³, 25
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 109.

Tattha avekkhipantīti¹⁴ kīlamānā pacchimapāde khipantī.

¹ Ck saṇāsā-, Cs ghaṇa-, Bđ omits ghana. ² Bđ adds divā. ³ Bđ pamusetvā.
⁴ Bđ omits ti. ⁵ Cks add aññaṃaññaṃ. ⁶ Cks puññaṃ. ⁷ Bđ nalakāro. ⁸
Bđ -o muttomhiti. ⁹ Bđ -no. ¹⁰ Bđ khādanti bhūjanti kira. ¹¹ Cks -ī. ¹² Cks
-gañji, Bđ -penti asimacche gacchi, Bf asimajjhagacchi. ¹³ Cs -kāvantaṃ, Bđ
-kāvikantī, Bs -kāyavikantī, Bf galayāyavikantaṃ. ¹⁴ Bđ -penti.

Evañ ca pana vatvā „attano vacanañ rakkhitvā mitabhā-
nino nāma maraṇadukkhā muccantīti“ dassetvā kinnaravatthun
āhari:

- Bārāṇasivāsī kir' eko luddaputto¹ Himavantam gantvā eken'
5 upāyena jayampatike dve kinnare gahetvā ānetvā rañño adāsi.
Rājā aditṭhapubbe kinnare disvā² „ludda imesañ ko guṇo“ ti
pucchi. „Deva, ete madhurena sarena³ gāyanti, manuññañ
naccanti, manussā evaṃ gāyituñ ca naccituñ ca na jānantīti“.
Rājā luddassa bahuñ dhanam datvā kinnare „gāyatha naccathā“
10 'ti āha. „Sace⁵ mayaṃ gāyantā vyañjanañ paripuṇṇaṃ kātuñ
na sakkissāma duggītañ hoti⁶, amhe garahissanti vadhissanti,
bahuñ kathentānañ ca pana [musāvādo hotīti“ musāvāda-
bhayena rañño punappuna vuttāpi na bhāsimsu na naccimsu.
Rājā kujjhivā „ime māretvā maṃsañ pacitvā āharathā“ 'ti
15 āpāpento sattamañ gātham āha:

7. Na-y-ime⁷ devā na pi gandhabbaputtā,
migā ime atthavasābhatā⁸ ime,
ekañ ca nañ sāyamāse pacantu
ekañ ca nañ⁹ pātarāse pacantū 'ti. 110.

- 20 Tattha migā ime ti sace devā vā gandhabbā vā bhavyeṃ nacceyyuñ
c' eva gāyeyyuñ ca, ime pana migā tiracchānagatā, atthavasābhatā¹⁰ ime ti
attham paccāsimsentena luddenānītattā¹¹ atthavasena mama ābhatā¹², etesu
ekañ sāyamāse ekañ pātarāse pacantū 'ti.

- Kinnarī cintesi: „rājā kuddho, nissamsayaṃ māressati,
25 idāni kathetuñ kālo“ ti anantaram gātham āha:

s. Satañ sahaṃsañ¹³ dubbhāsītanañ
kalam pi nāgghanti¹⁴ subhāsītassa,
dubbhāsitañ saṃkamāno kilesa,
tasmā tuṇhī kimpurisā, na balyā¹⁵ ti. 111.

¹ B^d luddako. ² B^d adds tusitvā. ³ B^d saddena. ⁴ C^s gāye - - nacce-. ⁵ B^d
kinnarā sace. ⁶ C^s koti, B^d dugitake ti, B^s duggitake ti. ⁷ B^d na i-. ⁸ B^d
-vasagatā, B^f vasāgathā. ⁹ C^s omit nañ, all three MSS. add puna. ¹⁰ C^k
-sāhatā, B^d -sañ gatā. ¹¹ B^d -na anivattā ca. ¹² C^s āhatā, B^d hattham gatā.
¹³ B^s sahaṃsāni, B^d sattañ māsāmi. ¹⁴ B^d naggh-. ¹⁵ C^k kimpuriso balyā, C^s
kimpurise na balyā, B^d kimpurisā nalyā.

Tattha saṅkamāno kilesa ti kadāci ahaṃ bhāsamāno dubbhāsitaṃ bhāseyyan ti¹ evaṃ dubbhāsitaṃ saṅkamāno² kilissati³ kilamati, tasmā ti tena kāraṇena tumhākaṃ nāgāyimaṃ na⁴ bālabhāvenā 'ti.

Rājā kinnariyā tussitvā anantaraṃ gātham āha:

9. Yā mēsā vyāhāsi⁵ pamuñcath' etaṃ⁶,
giriṃ ca naṃ⁷ Himavantaṃ nayantu,
imaṃ ca kho dentu mahānasāya
pāto ca naṃ pātārāse pacantū 'ti. 112.

Tattha yā mēsā ti yā me esā, dentū 'ti mahānasatthāya dentu.

Kinnaro rañño vacanaṃ sutvā „ayaṃ maṃ akathentaṃ¹⁰
avassaṃ māressati, idāni kathetum vaṭṭatīti“ itaraṃ gātham āha:

10. Pajjunnañāthā pasavo, pasunāthā ayaṃ pajā,
tvaṃnātho⁸ 'smi⁹ mahārāja, nātho 'haṃ bhariyāya ca¹⁰,
dvinnam aññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti. 113.

Tattha pajjunnañāthā ti tiṇabhakkhā pasavo meghanāthā¹¹ nāma,¹⁵
pasunāthā ti ayaṃ pana manussapajā pañcagoraseva upajīvanta¹² pasunāthā
pasupatiṭṭhā, tvaṃnātho¹³ smīti¹⁴ ahaṃ pana tvaṃnātho, tvaṃ mama pa-
tiṭṭhā¹⁵, nātho haṃ ti¹⁶ mama pana bhariyāya¹⁷ ahaṃ¹⁸ nātho¹⁹, ahaṃ assā
patiṭṭhā²⁰, dvinnamaññataraṃ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti
amhākaṃ dvinnam antare eko²¹ ekaṃ mataṃ ñatvā sayam²² maraṇato mutto²⁰
pacchā²³ Himavantaṃ gaccheyya, jīvamānā pana mayaṃ aññamaññaṃ na jāhāma,
tasmā sace si²⁴ imaṃ Himavantaṃ pesetukāmo paṭhamaṃ maṃ māretvā
pacchā pesehīti.

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja, na mayaṃ tava vacanaṃ
akātukāmatāya tuṇhī ahoṣimha²⁵, kathāya pana dosaṃ disvā²⁵
na kathayimhā“ 'ti dipento imaṃ gāthadvayam āha:

11. Na ve nindā suparivajjāya ce²⁶
nānā janā sevitabbā janinda,

¹ Bā -yyaṃ, omitting ti. ² Bāś bhāsamānā. ³ Cks kile-. ⁴ Cks nāgāyinaṃ, Bā
bhāsi na amhākaṃ in the place of nā-. ⁵ Bāś byākāsi. ⁶ Bā pamuñcahetu. ⁷
Ck omits naṃ, Bā reads giriṃ ravaṃ, B° giriṃ varaṃ. ⁸ Cks taṃ-. ⁹ Bāś si. ¹⁰ Cs
mama nāthā mama bhariyā mama nāthā in the place of nāthohaṃ --, Ck only
mama bhariyā. ¹¹ Bā meghā-, B° megho-. ¹² Cks -to, Bāś uppajjanato. ¹³
Cks tuṃ-. ¹⁴ Bāś sīti. ¹⁵ Bā -tiṭho. ¹⁶ Cks mama nāthā ti. ¹⁷ Cks bhariyā.
¹⁸ Cks mama. ¹⁹ Cks nāthā. ²⁰ Cks -tiṭho, Bāś tvaṃ mama patiṭho asi nātho hanti
mama bhariyāya ahaṃ nātho ahamassa patiṭho in the place of ahaṃ pana ---.
²¹ Bā omits eko. ²² Bāś ahaṃ. ²³ Bā omits pa-. ²⁴ Bāś pi. ²⁵ Ck ahe-
simha, Bāś ahumha. ²⁶ so Cks; Bāś -jjayetha.

yen' eva eko labhate pasamsam
ten' eva añño labhate ninditāram. 114.

12. Sabbo loko paracitto¹ acitto²,
sabbo loko cittavasamhi³ citto⁴,
5 paccekacittā puthu sabbasattā,

kass' idha cittassa vase na vatte ti⁵. 115.

Tattha suparivajjayā ce⁶ ti mahārāja nindā nāma sukhena parivaj-
jetum na sakkā, nānā janā ti nānā chandajanā, yenevā 'ti yena silādiguṇen'
eko pasamsam labhati ten' eva añño ninditāram labhati, amhākaṃ⁷ kinnarānam
10 antare akathanena pasamsam labhati, manussānam antare nindam, iti nindā
nāma dupperivajjayā, sv-āhaṃ katham tava santikā pasamsam labhissāmi⁸,
sabbo loko paracitto⁹ acitto¹⁰ ti mahārāja asappuriso¹¹ hi pāpātipātādi-
cittena sappuriso pāpātipātā veramaṇīadicittena acitto ti¹², evaṃ sabbo loko
paracittena acitto¹³ ti attho, cittavasamhi citto¹⁴ ti sabbo pana¹⁵ attano
15 hīnena vā paṇītena vā cittena cittaṃ jānāti¹⁶, evaṃ paccekacittā ti¹⁷ pāṭi-
yekacittā puthuppabbhedā sabbe sattā, tesu kass' ekassa tava¹⁸ vā aññassa vā
citte na¹⁹ mādiso vā añño vā vatteyya, tasmā ayaṃ²⁰ mama cittavasena na
vattatīti²¹ mā mayhaṃ kujjhi, sabbasattā hi attano cittavase na gacchanti devā
'ti kimpuriso rañño dhammaṃ desesi.

20 Rājā „sabhāvam eva katheti, paṇḍito kinnaro“ ti soma-
nassappatto hutvā osānagātham āha:

13. Tuṇhī ahū kimpuriso sabhario²²,
yo dāni vyāhāsi²³ bhayassa bhīto
so dāni mutto sukhito arogo,

25 vācā kir' ev' atthavatī narānan ti. 116.

Tattha vācā kirevatthavatī narānan ti vācā kir' eva imesaṃ sattā-
nam atthavatī hitāvahā hotīti attho.

Rājā kinnare²⁴ suvaṇṇapaṇjare nisidāpetvā tam eva luddaṃ
pakkositvā²⁵ „gacch' ime²⁶ gahitaṭṭhāne yeva vissajjehīti“
30 vissajjāpesi.

¹ Ck -citte, Cs -citto corr. to -e, Bds paricitto. ² Ck amitto, Bd aticitto. ³ Cks
-vā-. ⁴ Ck citte, Cs citto? Bd patto. ⁵ Bd kariyā dha cittavasena vattīti. ⁶
Cs omits ce; Bds -yethā. ⁷ Bd adds hi. ⁸ Bds -mīti. ⁹ Bd pari-. ¹⁰ Bd omits
a-. ¹¹ Bd adds nāma. ¹² Bds va. ¹³ Bd paracitto atici-. ¹⁴ Cks citte, Bd
patto. ¹⁵ Bds adds loko. ¹⁶ so Bd: Cks cittena vā nāma in the place of cittaṃ
jānāti. ¹⁷ Cks -citta, omitting ti. ¹⁸ Bd nātassa in the place of kass-. ¹⁹
Bd adds vā kinnarā vā. ²⁰ Bds ahaṃ. ²¹ Bd -vase na vattissāmīti. ²² Bd añ-
gāhīni. ²³ Bds byākāsi. ²⁴ Ck rājākinnaro, Cs rājākinnaro. ²⁵ Bd -sāpetvā.
²⁶ Bd gaccha bhāpe.

M. pi „passācariya¹, evaṃ kinnarā² vācaṃ rakkhitvā pattakāle kathitena sabhāsiten³ eva muttā², tvaṃ pana dukkathitena mahādukkhaṃ patto“ ti idaṃ udāharanaṃ das-setvā „ācariya, mā bhāyi, jīvitan te dassāmīti“ assāsesi, „api³ kho pana tumhe maṃ rakkheyyāthā“⁴ ‘ti vutte „na tāva 5 nakkhattayogo labbhatīti“⁵ divasaṃ vītināmetvā majjhima-yāmasamanantare mataṃ eḷakaṃ āharāpetvā „brāhmaṇa yattha katthaci gantvā jīvāhīti“ kiñci ajānāpento⁶ uyyojetvā eḷaka-maṃsena baliṃ katvā dvāraṃ patitṭhāpesi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān⁷ eva pubbe pi Kokāliko vācā- 10 hato yevā“⁸ ‘ti vatvā j. s.: „Tadā kaḷārapiṅgalo Kokāliko ahoṣi, Takkāriyapaṇḍito⁹ ahaṃ evā“ ‘ti. Takkāriyajātakaṃ.

9. Rurujātaka.

Kassa⁹ gāmaṃ varam dammīti. Idaṃ S. Veluvane v. 15 Devadattaṃ ā. k. So kira bhikkhu „bahūpakāro te āvuso Devadatta S., tvaṃ Tathāgataṃ nissāya pabbajjaṃ labhi, tīpi piṭakāni uggaṇhi, lābhasakkāraṃ pāpuṇīti“ vutto¹⁰ „āvuso S-rā mama tiṇagga-matto pi upakāro na kato, ahaṃ sayam eva pabbajjāṃ sayam tīpi piṭakāni uggaṇhiṃ sayam lābhasakkāraṃ pāpuṇi“ ti kathesi. Bhik- 20 khū dh. k. s.: „akataññū āvuso Devadatto akatavedīti“¹¹. S. āgantvā „kāya nu ‘ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ‘ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān⁷ eva akataññū pubbe pi akataññū yeva, pubbe p’ esa mayā jīvite dinne pi mama guṇamattaṃ na jānātīti“ vatvā a. ā.: 25

A. B. Br. r. k. eko asītikoṭivibhavo seṭṭhi puttaṃ labhitvā Mahādhanako ti ‘ssa nāmaṃ katvā „sippaṃ uggaṇhanto me putto kilamissatīti“ kiñci sippaṃ na uggaṇhāpesi¹². So gītanaccakhādanabhojanato uddhaṃ na kiñci aññāsī. Taṃ vayappattaṃ paṭirūpena dārena saṃyojetvā mātāpitara kālam akaṃsu. So 30 tesam accayena itthidhuttasurādhattaakkhadhuttādīhi¹³ parivuto

¹ Bā omit pass. ² Bā -o. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks -yyathā. ⁵ Bā adds taṃ. ⁶ Bā -petvā. ⁷ C^s -hatevā, Bā vācārahato yevā. ⁸ Bā^s adds pana. ⁹ Cfr. Morris, B. & C. p. 87. ¹⁰ Bā^s tassa. ¹¹ Bā -e. ¹² Bā adds tasseva agunakathaṃ kathe-suṃ. ¹³ Bā uggaṇhā-. ¹⁴ Cks -suradhuttāhi.

- nānāvyaśanamukhehi sabbaṃ dhaṇaṃ viddhaṃsetvā iṇaṃ ādāya taṃ dātuṃ asakkonto iṇāyikehi codiyamāno cintesi: „kiṃ mayhaṃ jīvitenā, ten' ev' amhi¹ attabhāvena añño viya jāto, mataṃ seyyo“ ti so iṇāyike āha: „tumahākaṃ iṇapaṇṇāni gahetvā
- 5 āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitaṃ kulasantakaṃ dhaṇaṃ atthi, taṃ vo dassāmīti“. Te tena saddhiṃ agamaṃsu. So „idha dhaṇaṃ idha dhaṇaṃ“ ti nidhiṭṭhānaṃ ācikkhanto viya „Gaṅgāya patitvā marissāmīti“ palāyitva Gaṅgāya pati. So caṇḍa-
- 10 soteṇa vuyhanto kāruṇṇaravaṃ viravi. Tadā M. ruruṃiga-yoniyāṃ nibbattitvā parivāraṃ chaḍḍetvā ekako va Gaṅgani-vattane ramaṇīye sālamissake supupphitambavane vasati², tassa sariracchavi sumajjitakaṇḍānapaṭṭavanṇo³ ahoṣi, hatthapādalākhā parikkammakatā viya⁴, naṅguṭṭhaṃ camarinaṅguṭṭhaṃ⁵ viya, siṅgāni rajatadāmaṇṇāni⁶, akkhīni sumajjitamaṇigulikā viya,
- 15 mukhaṃ odahitvā ṭhapitarattakambalabheṇḍukā⁷ viya⁸. So aḍḍharattasamaye tassa karuṇasaddhaṃ sutvā „manussasaddo sūyati, mā mayi dharante maratu, jīvitam assa dassāmīti“ cintetvā sayanaḡumbā utṭhāya naditīraṃ gantvā „ambho purisa, mā bhāyi, jīvitaṃ te dassāmīti“ assāsetvā sotaṃ chindanto⁹
- 20 gantvā taṃ piṭṭhiyaṃ āropetvā tīraṃ pāpetvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ netvā¹⁰ palāphalāni datvā dvīhatīhaccayena „bho purisa, ahaṃ taṃ ito araṇṇā¹¹ nīharitvā Bārāṇāsimagge ṭhapessāmi, tvaṃ sotthinā gamissasi, api kho pana 'asukatṭhāne nāma kaṇḍanamigo vasatīti' dhanakāraṇā maṃ raṇṇo vā rājamahā-
- 25 mattassa vā mā ācikkhā¹²“ ti āha. So „sādhū sāmīti“ sam-
paṭicchī. M. tassa paṭiṇṇāṃ gahetvā taṃ attano piṭṭhe āro-
petvā Bārāṇāsimagge otāretvā nivatti. Tassa Bārāṇāsīm pavi-
sanadivase yeva Khemā nāma raṇṇo aggamaheṣī paccūsakāle
supināntena suvaṇṇavaṇṇaṃ migaṃ attano dhammaṃ desentaṃ

¹ Bā etenamhi. ² Bā adds uposāthaṃ upavutṭhāya. ³ Bā sumajjhitakaṇḍā-
nakaphalakavaṇṇo. ⁴ Bā rasaparikkammagatāpi. ⁵ Bā cā-. ⁶ Bā -dāmasadisāni.
⁷ Bā -lakenḍu. ⁸ Bā adds evarūpaṃ tassa rūpaṃ ahoṣi. ⁹ Bā adds viya. ¹⁰
Bā adds assāsetvā. ¹¹ Bā -ato. ¹² Bā -asīti. ¹³ Bā -iyaṃ.

disvā cintesi: „sace evarūpo migo na¹ bhaveyya nāhaṃ supinena passeyyaṃ, addhā bhavissati², rañño ārocessāmi³“ sā rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, ahaṃ suvaṇṇavaṇṇassa migassa dhammaṃ sotukāmā, labhissāmi ce jīvissāmi, no ce n' atthi me jīvitā“ ti āha. Rājā naṃ assāsetvā „sace manussaloke atthi labhissasīti“ vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā „suvaṇṇavaṇṇamigā nāma hontīti“ pucchitvā „āma deva hontīti“ sutvā alaṃkatahatthikkhandhe suvaṇṇacaṅgoṭake sahas-satthavikaṃ ṭhapetvā yo suvaṇṇamigaṃ ācikkhissati tassa saddhiṃ sahas-satthavikasuvaṇṇacaṅgoṭakehi³ taṃ ca hatthiṃ tato¹⁰ va uttarim dātukāmo hutvā suvaṇṇapaṭṭe gāthaṃ likhāpetvā ekaṃ amaccaṃ pakkosivā⁴ „ehi tvaṃ tāta, mama vacanena imaṃ gāthaṃ nagaravāsīnaṃ kathehīti“ imasmiṃ jātake paṭhamāṃ gātham āha:

1. Kassa⁵ gāmvaram dammi nāriyo ca alaṃkatā,¹⁵
ko me taṃ migam akkhāti migānaṃ migam uttaman ti. 117.
Amacco suvaṇṇapaṭṭam gahetvā sakalanagare vācāpesi. Atha so seṭṭhiputto Bārāṇasim pavisanto va taṃ kathaṃ sutvā amaccassa santikaṃ gantvā „ahaṃ rañño evarūpaṃ migam ācikkhissāmi, maṃ rañño dasshehīti“ āha. Amacco hatthito²⁰ otaritvā taṃ rañño santikaṃ netvā „ayaṃ kira deva taṃ migam ācikkhissatīti“ dassesi. Rājā „saccaṃ bho purisā“ 'ti pucchi. So „saccaṃ mahārāja, tvaṃ etaṃ yasaṃ mayhaṃ dassasīti“⁶ vadanto dutiyaṃ gātham āha:

2. Mayhaṃ gāmvaram dehi nāriyo ca alaṃkatā,²⁵
ahaṃ te migam akkhissaṃ migānaṃ migam uttaman ti. 118.
Taṃ sutvā rājā tassa mittadūbhissa tussitvā „ambho kuhiṃ so migo vasatīti“ pucchitvā „asukaṭṭhāne nāma devā“ 'ti vutte tam eva maggadesakaṃ katvā mahantena parivārena taṃ ṭhānaṃ agamāsi. Atha naṃ so mittadūbhī „senāṃ deva³⁰

¹ Ck omits na, Cs evarūpe na. ² Bd -tīti. ³ Cks -vikaṃsu-, Bd -kenaca. ⁴ Bd -sāpetvā. ⁵ Bds tassa-. ⁶ Cks -tīti, Bd dehīti.

sannisidāpehīti¹“ vatvā² sannisinnāya³ senāya „eso⁴ so deva
suvannamigo etasmim̐ thāne⁵ vasatīti⁶“ hattham̐ pasāretvā
ācikkhanto tatiyaṃ gātham̐ āha:

3. Etasmim̐ vanasaṇḍasmiṃ ambā sālā ca pupphitā
5 indagopakasañchannā, etth' eso⁶ tiṭṭhati⁷ migo ti. 119.

Tattha indagopakasañchannā ti etassa vanasaṇḍassa bhūmi indago-
pakavaṇṇāya rattāya sukkasamphassāya tipajūtiyā sañchannā tivassikasasakassa⁸
kucchi viya mudukā, ettha evaṃ⁹ ramaṇīye vanasaṇḍe so tiṭṭhatīti dassesi.

- Rājā tassa vacanaṃ sutvā amacce ānāpesi: „tassa mi-
10 gassa palāyitum̐ adentā khippaṃ āvudhahatthehi purisehi sad-
dhiṃ vanasaṇḍaṃ parivārethā“ 'ti. Te tathā katvā unna-
dim̐su. Rājā katīhi¹⁰ pi janehi¹¹ saddhiṃ ekamante atṭhāsi.
So pi 'ssa¹² puriso avidūre atṭhāsi. M. taṃ saddaṃ sutvā
cintesi: „mahato balakāyassa saddo, tamhā me¹³ purisā bha-
15 yena uppanna bhavitabbaṃ“ ti so utṭhāya sakalaparisam̐
oloketvā rañño thitatṭhānaṃ disvā „rañño thitatṭhāne yeva me
sotthim̐ bhavissati, etth' eva mayā gantum̐ vaṭṭatīti“ cintetvā
rājābhimukho pāyāsi. Rājā taṃ āgacchantam̐ disvā „nāga-
balo migo avattharanto¹⁴ āgaccheyya¹⁵, saraṃ sannahitvā
20 imaṃ migam̐ santāsetvā sace palāyati vijjhivā¹⁶ dubbalaṃ
katvā gaṇhissāmīti“ dhanum̐ āropetvā bodhisattābhimukho
va ahosi:

Taṃ attham̐ dassento S. gāthadvayaṃ āha:

4. Dhanum̐ adejjhaṃ¹⁷ katvāna usum̐ sandhāy' upāgami¹⁸, (III ²⁷⁴/₁₂)
25 migo ca disvā rājānaṃ dūrato ajjhabhāsatha: 120.
5. Āgamehi mahārāja, mā me vijjhi rathesabha,
ko nu te idham̐¹⁹ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati migo ti. 121.

¹ Bā sannipātehi. ² Bā omits va. ³ Bā adds ca. ⁴ Bā ehīti vatvā in the
place of eso. ⁵ Bā vane. ⁶ C^s Bā etthaso. ⁷ Bā vasati. ⁸ Bā only sasa.
⁹ Bā etasmim̐. ¹⁰ C^s katīhi. ¹¹ Bā katipayehi. ¹² Bā omits ssa. ¹³ Bā
omits me. ¹⁴ Bā adds viya. ¹⁵ Bā -yyā ti. ¹⁶ Bā visajjhivā. ¹⁷ Bā^s
sarejjhaṃ. ¹⁸ Bā sannāy-. ¹⁹ so all three MSS.

Tattha adejjhan¹ ti jiyāya ca sarena ca saddhiṃ ekam eva katvā, sandhāyā² 'ti sandahitvā³, āgamehīti tiṭṭha mahārāja mā maṃ vijjhi jīva-gāham eva maṃ gaṇhā 'ti madhurāya manussavācāya abhāsi.

Rājā tassa madhurakathāya bajjhitvā⁴ dhanuṃ otāretvā gāravena aṭṭhāsi. M. pi rājānaṃ upasaṃkamitvā madhura- 5 patisanthāraṃ katvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Mahājano pi sabbā-vudhāni chaḍḍetvā āgantvā rājānaṃ parivāresi. Tasmim khane M. suvaṇṇakiṃkiṇikaṃ cālento viya madhurassarena rājānaṃ pucchi: „ko nu te idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati migo“ ti. Tasmim khane so pāpapuriso thokaṃ paṭikkamitvā 10 sotapathe aṭṭhāsi. Rājā „iminā me tvaṃ dassito“ ti kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Esa pāpacaro⁵ poso samma tiṭṭhati ārakā,
so hi me idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhate migo ti. 122.

Tattha pāpacaro⁵ ti visattācāro⁶.

15

Taṃ sutvā M. taṃ mittadūbhiṃ garahitvā raññā saddhiṃ sallapanto sattamaṃ gātham āha:

7. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu: narā ekacciya idha, (I, 326)
kaṭṭhaṃ viplāvitāṃ⁷ seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 123.

Tattha viplāvitāṃ⁸ ti uttārītāṃ⁹, ekacciyo ti ekacco pana mitta- 20 dūbhī pāpappuggalo udake patanto¹⁰ pi uttārīto⁹ na tv-eva seyyo, kaṭṭhaṃ hi nānappakārena upakārāya saṃvattati, mittadūbhī pana vināsāya, tasmā tato¹¹ kaṭṭhaṃ eva varatarān¹² ti porāṇapakapaṇḍitā kathayimso, mayā pana na tesāṃ vacanaṃ katan ti.

Taṃ sutvā rājā itaraṃ gātham āha:

25

8. Kin nu¹³ rurū¹⁴ garahasī¹⁵ migānaṃ
kiṃ pakkhinaṃ¹⁶ kiṃ pana mānusānaṃ,

¹ Bā sarejjha katvānā. ² Cks sandhiyā, Bā omits sandhāyā ti. ³ Bā sanhayitvā.
⁴ Bā bandhetvā. ⁵ so Bā; Ck pādaro, Cs pādacaro. ⁶ Bā visattācāro. ⁷ Cks vipalā-, Bā nippabbhavitāṃ? Bā viplapataṃ. ⁸ Ck viphalā-, Cs vipalā-, Bā ni-plavi-, Bā viplapatan. ⁹ Bā uddhari. ¹⁰ Cks maranto. ¹¹ Bā tesāṃ. ¹² Bā varan. ¹³ Bā adds tvaṃ. ¹⁴ Ck rūru, Cs rurū, Bā nunu. ¹⁵ Cks -si, Bā garaha.
¹⁶ Cks pakkhinaṃ, Bā pakkhina.

bhayaṃ¹ hi maṃ vindati napparūpaṃ
sutvāna taṃ mānusiṃ bhāsamānaṃ. 124.

Tattha migānaṃ ti migānaṃ aññataṃ garahasi udāhu pakkhīnaṃ ādu²
manussānaṃ ti pucchī, bhayaṃ³ maṃ vindatīti bhayaṃ maṃ paṭilabbati,
5 ahaṃ attani⁴ anissaro bhayasantako viya homi, anapparūpaṃ ti mahantaṃ.

Tato M. „mahārāja, na migāṃ na pakkhiṃ garahāmi,
manussaṃ pana garahāmīti“ dassento navamaṃ gātham āha:

9. Yam uddharim vāhane vuyhamānaṃ
mahodake salile sīghasote
10 tatonidānaṃ bhayaṃ āgataṃ mama,
dukkho have rāja asabbhi saṅgamo ti. 125.

Tattha vāhane ti patitapatite⁵ vahitum samatthe Gaṅgāvahe⁶, mahodake salile ti mahāduke⁷ mahāsalle ti attho, ubhayenāpi Gaṅgāvahassa⁸ eva⁸ bahūdakataṃ dasseti, tatonidānaṃ ti mahārāja yo mayhaṃ tayā dassito puriso⁹ mayā¹⁰ Gaṅgāya vuyhamāno aḍḍharattasamaye karuṇaṃ¹¹ vira-
15 vanto uttārīto¹² tatonidānaṃ me va¹³ idaṃ ajja¹⁴ bhayaṃ āgataṃ, asappuri-
sehi samāgamo nāma dukkho mahārāja¹⁵ ti.

Taṃ sutvā rājā tassa kujjhivā „evaṃ bahūpakārassa
nāma guṇaṃ na jāni¹⁶, vijjhivā naṃ jivitakkhayaṃ pāpessā-
20 mīti“ dasamaṃ gātham āha:

10. So 'haṃ catuppattam idaṃ¹⁶ vihaṅgamaṃ
tanucchidaṃ hadaye ossajāmi,
hanāmi mittadduṃ¹⁷ akiccekāriṃ
yo tādisaṃ kammakataṃ na jānātīti. 126.

25 Tattha catuppattan ti 'catūhi vājapattehi¹⁸ samannāgataṃ, vihaṅgaman ti ākāsagāmiṃ, tanucchidan ti sarīrachindanaṃ, ossajāmīti etassa hadaye vissajjemi.

Tato M. „mā esa maṃ nissāya nassatū“ ti cintetvā
ekādasamaṃ gātham āha:

¹ C^{ks} -yā. ² C^s āhu, B^d ca. ³ C^{ks} omit bhayaṃ. ⁴ B^d attano. ⁵ B^d omits patita. ⁶ C^k gaṅgāyavahe. ⁷ C^{ks} omit salile ti mahāduke. ⁸ C^{ks} vahasso va omitting gaṅgā, B^d gaṅgāvataṃ ca. ⁹ B^d adds eso. ¹⁰ B^d mahā. ¹¹ B^d kāruṇārava. ¹² B^d uddhīrito. ¹³ C^s omits va. ¹⁴ B^d omits idamajja. ¹⁵ B^d jānāti. ¹⁶ C^k idaṃma, B^d imaṃ. ¹⁷ B^d taṃ mittadubbhi. ¹⁸ B^d omits vāja.

11. Dhī-r-assa bālassa have janinda,
santo vadham na-ppasamsanti jātu¹,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭhaṃ² tad etassa dehi,
ahañ ca te kāmakaro bhavāmīti. 127.

5

Tattha kāmaṃ ti kāmena yathāruciyaṃ attano gharaṃ gacchatu, yañcassa bhaṭṭhaṃ² tadetassa dehīti yañ c' assa idaṃ nāma te dassāmīti tayā kathitaṃ tassa dehi, kāmakaro³ ti icchākaro, yañ icchasi taṃ karohi maṃsaṃ vā me khāda kīlāmiṃ vā karohi, sabbattha te⁴ anukūlavattānī bhavissāmīti attho.

10

Taṃ sutvā rājā tuṭṭhamānaso M-assa thutiṃ karonto anantaraṃ gātham āha:

12. Addhā rurū aññataro sataṃ so⁵
yo dūbhato⁷ mānusassa⁷ na⁸ dubbhi,
kāmaṃ gharaṃ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭhaṃ tad⁹ etassa dammi,
ahañ ca te kāmacāraṃ¹⁰ dadāmīti. 128.

15

Tattha sataṃ so¹¹ ti addhā tvaṃ sataṃ paññitānaṃ aññataro, kāmacāraṃ¹² ti ahaṃ tava dhammakathāya¹³ pasāditvā tuyhaṃ¹⁴ kāmacāraṃ¹⁵ abhayaṃ dadāmi, ito paṭṭhāya tumhe nibbhayaṃ yathāruciyaṃ viharathā¹⁶ ti M-assa varam adāsi.

20

Atha naṃ M. „mahārāja, manussā nāma aññaṃ mukhena bhaṇanti¹⁶ aññaṃ karontīti“ parigaṇhanto¹⁷ dve gāthā abhāsi:

13. Suvijānaṃ sigālānaṃ sakuntānaṃ¹⁸ ca vassitaṃ, (-supra ²²³/₂₇)
manussavassitaṃ rāja dubbijānataraṃ tato. 129.
14. Api ce maññati¹⁹ poso ‘ñātimitto¹⁹’ ‘sakhā’ ti vā (= supra ²²⁶/₁)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso ti. 130.

25

Taṃ sutvā rājā „migarāja, mā maṃ evaṃ maññi, ahaṃ hi rājjaṃ jahanto pi tuyhaṃ dinnavaraṃ na vijahissaṃ, saddaha²⁰

¹ Bā kātuṃ. ² Bā bhattaṃ. ³ Cks kāmaṃ-. ⁴ Cks to, Bā tenu. ⁵ Cks sey. ⁶ Bā dubbalo. ⁷ Bā manussa; read: mānusassa dūbhato? ⁸ Bā omits na. ⁹ Ck Bā dad. ¹⁰ Bā gāmaṃ. ¹¹ Ck sataṃ, Ck sataṃ se. ¹² Bā gāmaṃ. ¹³ Bā dhammaṃ. ¹⁴ Bā tamhākaṃ. ¹⁵ Bā gāmaṃ ca. ¹⁶ Bā bhāsanti. ¹⁷ Bā parigga-. ¹⁸ Bā sakuntānaṃ. ¹⁹ Cks -tta, Bā -ttā. ²⁰ Bā saddhabatha.

- mayhan“ ti varam̐ adāsi. M. tassa santikā varam̐ gaṇhanto attānam̐ ādim̐ katvā sabbasattānam̐ abhayadānam̐ varam̐ gaṇhi. Rājāpi tam̐ varam̐¹ datvā B-am̐ nagaram̐ netvā nagarañ ca M-am̐ ca alam̐kārāpetvā deviyā dhammam̐ desāpesi. M. devim̐
- 5 ādim̐ katvā rañño ca rājaparisāya ca madhurāya manussa-bhāsāya dhammam̐ desetvā rājānam̐ dasahi rājadhammehi ovaditvā mahājānam̐ anusāsetvā araññam̐ pavisitvā migagaṇaparivuto vāsam̐ kappesi. Rājā „sabbasattānam̐² abhayam̐ dammīti“ nagare bheriñ carāpesi. Tato paṭṭhāya migapakkhī-
- 10 nam̐ koci hattham̐ pasāretum̐ samattho nāma na hosi. Migagaṇo manussānam̐ sassāni khādati, koci vāretum̐ na sakkoti³. Mahājano rājāṇagaṇam̐⁴ gantvā upakkosi⁵.

Tam̐ attham̐ pakāsento S.⁶ imam̐ gātham̐ āha:

- 15 15. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā:
migā dhaññāni khādanti, tam̐ devo paṭisedhatū⁸ 'ti. 131.

Tattha tam̐ devo ti tam̐ migagaṇam̐ devo paṭisedhetu.

Tam̐ sutvā rājā gāthadvayam̐ āha:

16. Kāmam̐ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
na tv-evāham̐ rurum̐ dubbhe datvā abhayadakkhiṇam̐. 132.
- 20 17. Mā me janapado āsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu⁹,
na tv-evāham̐ migarājassa varam̐ datvā musā bhaṇe ti. 133.

Tattha māsīti kāmam̐ mayham̐ janapado mā⁹ mā hotu¹⁰, rurum̐ ti na tv-eva aham̐ suvaṇṇapaṇṇassa rurum̐ migarājassa abhayam̐ datvā dubbhissāmi.

- Mahājano rañño vacanam̐ sutvā kiñci vattum̐ avisahanto
- 25 paṭikkami¹¹. Sā kathā vitthārikā¹¹ ahosi. Tam̐ sutvā M. migagaṇam̐ sannipātetvā¹³ „ito paṭṭhāya manussānam̐ sassam̐¹⁴ mā khādīthā¹⁵“ 'ti ovaditvā „attano khettesu paṇṇasaññam̐

¹ Bā omits t v. ² Bā sabbesam̐ sa-. ³ Bā khādanto kenaci nivāretum̐ na sakkhissasi. ⁴ Bā -ṇe. ⁵ Bā -sisu. ⁶ Bā omits satthā. ⁷ Bā ja-. ⁸ Cks mā mam̐ janapado aham̐ in the place of mā mam̐ - -. ⁹ Ck vā, Bā omits one mā. ¹⁰ Bā hosi. ¹¹ Bā paṭipakkāmi. ¹² Ck vitthārikatā, C^s -kathā, Bā^s vitthāritā. ¹³ Bā -pātāpetvā. ¹⁴ Bā sassāni. ¹⁵ Bā -dathā.

bandhantū“ 'ti manussānaṃ pesesi. Manussā tathā karimṣu¹.
Tāya saññāya migā yāvaṃ ajjakālā² sassam na khādanti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva³ Devadatto akataññū yevā“
'ti vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahosi, rājā Ānando, ruru-
migo⁴ aham evā“ 'ti. Rurumigajātakaṃ.

5

10. Sarabhamigajātaka.

Āsimsetheva puriso ti. Idam S. J. v. attanā⁵ saṅkhittena
pucchitassa pañhassa dhammasenāpatino⁶ vitthārena vyā-
karaṇaṃ ā. k. Tadā pana S. theram saṅkhittena pañham pucchi.
Devorohaṇe tatrāyaṃ saṅkhepato anupubbikathā: Rājagabe seṭṭhino
hi santike candanappatte⁷ āyasmataṃ Piṇḍola-Bhāradvājaena iddhiyā
gahite S. bhikkhūnaṃ iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ paṭikkhipi. Tadā tit-
thiyā „paṭikkhittam samapena Gotamena iddhipāṭihāriyakāraṇaṃ, idāni
sayam pi na karissatīti“ cintetvā maṃkubhūtehi attano sāvakehi
„kiṃ bhante iddhiyā pattam na gaṇhitthā⁸“ ti vuccamānā „n' etaṃ⁹
āvuso ambhakaṃ dukkaraṃ, chavassa pana dāruppattass' atthāya¹⁰
attano saṃhasukhumagaṇaṃ¹¹ ko gihīnaṃ pakāsesatīti¹² na gaṇ-
himha¹³, samaṇā pana Sakyaputtiyā lolabālatāya¹⁴ iddhiṃ dassetvā
gaṇhiṃsu, mā 'amhākaṃ iddhikaraṇaṃ bhāro' ti cintayittha, mayam
hi, tiṭṭhantu samapassa Gotamassa sāvaka, ākaṃkhamānā pana
samaṇena Gotamen' eva saddhiṃ iddhiṃ pi dasseyyāma, sace
hi¹⁵ samaṇo G. ekaṃ pāṭihāriyaṃ karissati mayam¹⁶ diguṇaṃ¹⁷
karissāmā“ 'ti kathayimṣu. Tam sutvā¹⁸ bhikkhū Bhagavato ārocesum:
„bhante titthiyā kira pāṭihāriyaṃ karissantīti“. Satthā¹⁹ „bhik-
khave²⁰, karontu, aham pi karissāmīti²¹“. Tam sutvā Bimbisāro
āgantvā Bhagavantaṃ pucchi: „bhante pāṭihāriyaṃ²² karissathā“ 'ti.
„Āma mahārājā“ 'ti. „Nanu bhante sikkhāpadaṃ paññattan“ ti. „Mahā-
rāja, tam mayā sāvakaṇaṃ paññattam, Buddhānaṃ pana sikkhāpadaṃ

10

15

20

25

¹ Bā phappasaññānaṃ bandhāpetvā manussānaṃ ghosāpesi te tathā bandhiṃsu.

² Bā yāvajjatanāya. ³ Bā adds pubbe pi. ⁴ Bā -migārājā. ⁵ Bā omits attanā.

⁶ Ck -nā. ⁷ Bā -o, Ck -itena pucchitassa. ⁸ Bā gaṇhathā. ⁹ Bā natam. ¹⁰

Bā dāruppattatāya. ¹¹ Bā -ṇa. ¹² Bā pakāsesatīti. ¹³ Ck gaṇhimahā, Bā gaṇ-

hāma. ¹⁴ Bā omits bāla. ¹⁵ Bā pi. ¹⁶ Ck add dve kārissāma tatiyaṃ sa-

maṇo G. karissati. ¹⁷ Bā dviguṇaṃ ¹⁸ Ck omits sutvā. ¹⁹ Ck vissatthā.

²⁰ Bā sace karonti. ²¹ Bā adds āha. ²² Bā adds kira.

- nāma n' atthi, yathā hi mahārāja tava uyyāne pupphaphalam aññesaṃ¹ cāritam² na tava evaṃ sampadam idaṃ datṭhabban³ ti. „Kaham⁴ pana bhante pāṭihāriyaṃ karissathā⁵“ ti. „Sāvattinagare gaṇḍambarukkhamaṇḍale⁶“ ti. „Amhehi⁷ tattha kiṃ kattabban⁸“ ti. „Na kiñci mahārājā⁹“ ti. Punadivase S. katabbhattakicco cārikam pakkāmi. Manussā „kuhiṃ bhante S. gacchatīti¹⁰“ pucchanti. „Sāvattināgaradvāre gaṇḍambarukkhamaṇḍale titthiyamaddanam¹¹ yamakapāṭihāriyaṃ kātun¹²“ ti tesam bhikkhū kathayanti¹³. Mahājano „acchariyarūpaṃ¹⁴ kira¹⁵ pāṭihāriyaṃ bhavissati¹⁶, passissāma nan¹⁷ ti gharadvārāni chaḍdetvā Satthārā saddhiṃ ñeva agamāsi. Aññatitthiyā „mayam pi samaṇassa G-assa pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne pāṭihāriyaṃ karissāma¹⁸“ ti upaṭṭhākehi saddhiṃ S-am eva anubandhimsu. S. anupubbena pana Sāvattin gantvā raññā¹⁹ „pāṭihāriyaṃ kira bhante karissathā²⁰“ ti pucchito „karissāmiti²¹“ vatvā „kadā bhante²²“ ti vutte „ito sattame divase, āsāhipuṇṇamāsiyan²³“ ti āha²⁴. „Maṇḍapaṃ karomi bhante²⁵“ ti. „Alaṃ mahārāja, mama pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne Sakko²⁶ dvādasajojanikam ratanamāṇḍapaṃ karissatīti²⁷. „Etaṃ kāraṇaṃ nagare ugghosāpemi bhante²⁸“ ti. „Ugghosāpehi mahārājā²⁹“ ti. Rājā dhammaghosakam alaṃkatahatthipittim āropetvā „S.³⁰ kira Sāvattidvāre gaṇḍambarukkhamaṇḍale titthiyamaddanam pāṭihāriyaṃ karissati ito sattame³¹ divase³²“ ti devasikam ghosanaṃ kāreti³³. Titthiyā „gaṇḍambarukkhamaṇḍale kira karissatīti³⁴“ sāmikānaṃ dhanam datvā³⁵ Sāvattisāmante ambarukkhe chindāpayimsu. Dhammaghosako puṇṇamadivase³⁶ „pāto va ajja³⁷“ pāṭihāriyaṃ bhavissatīti³⁸ ugghosesi³⁹. Devatānubhāvena sakala-Jambudīpe dvāre thatvā ugghositaṃ viya ahoṣi, ye ye gantum cittaṃ uppādentī te te Sāvattin pattaṃ⁴⁰ eva attānaṃ passimsu, dvādasajojanikā parisā ahoṣi. S. pāto va Sāvattin piṇḍāya pavisitum nikkhami. Gaṇḍo nāma⁴¹ rājuyyānapālo piṇḍipakkam eva kumbhappamāṇaṃ mahantaṃ ambapakkam rañño haranto S-raṃ nagaradvāre disvā „idaṃ T-ass⁴²“ eva anucchavikan⁴³ ti⁴⁴ adāsi. S. paṭigga-hetvā⁴⁵ tatth⁴⁶ eva ekamante⁴⁷ nisinno paribhuñjitvā⁴⁸ „Ananda, imaṃ atthim⁴⁹ uyyānapālassa imasmiṃ thāne ropanatthāya dehi, esa gaṇ-

¹ Bā aññam. ² C^s Bā vāri- ³ Bā kattha. ⁴ Bā omits a-. ⁵ Bā -na. ⁶ Bā thesaṃ bhikkhunaṃ kathāṃ sutvā. ⁷ Bā anacchariyaṃ evarūpaṃ. ⁸ Bā omits kira. ⁹ Bā -tīti. ¹⁰ C^s rañño, Bā araññā. ¹¹ Bā ahaṃ. ¹² Bā adds devarājā. ¹³ Bā bhagavā. ¹⁴ Bā -ma. ¹⁵ Bā -si. ¹⁶ Bā adds sāmikā. ¹⁷ Bā punadivase. ¹⁸ Bā bhagavato. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ C^s pattham, Bā sāvattipattān. ²¹ Bā pana. ²² Bā adds tam. ²³ C^s -ggahāpetvā. ²⁴ Bā -tam. ²⁵ Bā -janto. ²⁶ Bā ampaṭhi.

dāmbho nāma bhavissatīti¹ āha. Thero tathā akāsi. Uyyānapālo
 paṃsum viyūhitvā ropesi. Tam khaṇam āeva atthim² bhijjivā mūlāni
 otarimsu, naṅgalisappamāṇo rattanikuro utthahi³, mahājanassa olo-
 kentass' eva paṇṇāsahatthakkhandho paṇṇāsahatthasākhā⁴ ubbedhena
 ca hatthasatiko ambarukkho sampajji⁵, tāvad ev' assa pupphāni ca
 phalāni ca utthahimsu, so madhukaraparivuto⁶ suvaṇṇavaṇṇaphala-
 bharito⁷ nabham pūretvā atthāsi, vātappaharaṇakāle madhukara-
 pakkāni⁸ patimsu, pacchā āgacchantā bhikkhū paribhuñjitvā va āga-
 mimsu⁹. Sāyaṇhasamaye devarājā āvajjanto „sattaratanaṇḍapaka-
 raṇam¹⁰ ambhākaṃ bhāro¹¹ kato“ ti natvā Vissakammaṃ pesetvā dvādasas-
 yojanikaṃ nīluppalasañchannaṃ sattaratanaṇḍapaṃ kāresi. Evaṃ
 dasasahassacakavāladevatā sannipatimsu. S. titthiyamaddanaṃ asā-
 dhāraṇaṃ sāvakehi yamakapāṭihāriyaṃ katvā bahu¹² janassa pasanna-
 bhāvaṃ natvā oruyha Buddhāsane nisinno dhammaṃ desesi. Visati-
 pāṇakoṭiyo amatapānaṃ pivimsu. Tato „purimabuddhā pana pāṭi-
 hāriyaṃ katvā kattha gacchanti“ āvajjanto „Tāvatisabhavanaṃ“ ti
 natvā Buddhāsanaṃ utthāya dakkhiṇapādaṃ Yugandharamuddhani t̥ha-
 petvā vāmapādena Sinerumatthakaṃ akkamitvā Pāricchattakamūle
 Paṇḍukambalasilāya vassaṃ upagantvā antotemāsaṃ devānaṃ Abhi-
 dhammakathaṃ¹³ katheti¹⁴. Parisā Satthu gatattthānaṃ ajānanti¹⁵
 disvā¹⁶ va „gamissāmā“ 'ti tatth' eva temāsaṃ vasi. Upakattthāya
 pavāraṇāya Mahāmoggallānatthero gantvā Bhagavato ārocesi. Atha
 naṃ S. pucchi: „khaṇaṃ pana etarahi Sāriputto“ ti. „Esa bhante
 pāṭihāriye paṣiditvā pabbajitehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ Saṃ-
 kassanagare¹⁷ vasatīti“. „Moggallāna, ahaṃ ito sattame divase Saṃ-
 kassanagaradvāre otarissāmi, T-aṃ datthukāmaṃ Saṃkassanagare sanni-
 patantū“ 'ti. Thero „sādhū“ 'ti paṭisunivā āgantvā¹⁸ parisāya āro-
 cetvā¹⁹ sakalaparisaṃ Sāvattthito tiṃsayojanaṃ Saṃkassanagaraṃ eka-
 muhuttaṇ' eva pāpesi. S. vutthavasso²⁰ pavāretvā „mahārāja manussa-
 lokaṃ gamissāmi“ Sakkassa ārocesi. Sakko Vissakammaṃ āmantetvā²¹
 „Dasabalassa manussalokagamanattthāya sopānaṃ²² karohīti“ āha. So
 Sinerumatthake sopānasāsaṃ Saṃkassanagaradvāre dhurasopānaṃ katvā
 majjhe maṇimayaṃ ekasmiṃ passe rajatamayaṃ ekasmiṃ passe so-

¹ Ck Bā -i. ² Cks utthahitva. ³ so all three MSS. ⁴ Bā sampajjetvā.

⁵ Bā madhurapattaparipuppho. ⁶ Bā -bhā-. ⁷ Bā madhura-? ⁸ Ck sathārāmaṇḍapaṃ-,
⁹ Ck sathārāmaṇḍapa-, Bā sathuratanamaṇḍapa-. ¹⁰ Bā kāro, omitting kato. ¹¹ Bā bahu. ¹² Bā -maṇḍapaṃ. ¹³ Bā -si. ¹⁴ Cks -ti. Bā -tā
¹⁵ Bā adi-. ¹⁶ Bā radvāre. ¹⁷ so all three MSS. ¹⁸ Bā -cesi. ¹⁹ Bā vuttha-

vasso, Cks omīti vu-. ²⁰ Bā tiṇi sopānāni.

vaṇṇamayan ti tīṇi sopānāni māpesi. sattaratanamayā vedikāparikkhepā
 ti¹. S. lokavivaraṇaṃ pāṭihāriyaṃ katvā majjhe maṇimayena sopā-
 nena otari. Sakko pattacīvaraṃ aggahesi, Suyāmo vālavijāṇiṃ. Sa-
 hampati Brahmā² chattaṃ dhāresi, dasasahassacakkavāladevatā dibba-
 5 gandhamālādīli pūjayiṃsu. S-raṃ dhurasopāne patitṭhitaṃ³ paṭhamam
 eva Sāriputtatthero vandi, pacchā sesaparisā. Tasmiṃ samāgame S.
 cintesi: „Moggallāno iddhiṃ ti pākaṭo, Upāli vinayadharo ti, Sāri-
 puttassa pana mahāpaṇṇāguṇo na pākaṭo, ṭhapetvā⁴ maṃ⁵ aṇṇo etena
 sadiso samapaṇṇo⁶ nāma n' atthi. paṇṇāguṇaṃ assa pākaṭaṃ karissā-
 10 nīti“ paṭhamam tāva puthujjanapaṇṇaṃ⁷ pucchi, taṃ puthujjanā va
 kathayiṃsu⁸. Tato sotāpamānaṃ visaye paṇṇaṃ pucchi, taṃ pi
 sotāpannā va kathayiṃsu, puthujjanā na jāniṃsu. Evaṃ⁹ sakadā-
 gāmivisaye anāgāmivisaye khīṇāsavavisaye mahāsāvaka-visaye ca paṇ-
 ṇaṃ pucchi, taṃ pi heṭṭhimā heṭṭhimā¹⁰ na jāniṃsu, uparimā upari-
 15 nā¹¹ kathayiṃsu¹², aggasāvaka-visaye puṭṭhapāṇaṃ pi aggasāvaka
 va kathayiṃsu¹³, aṇṇe na jāniṃsu. Tato Sāriputtattherassa visaye
 paṇṇaṃ pucchi, taṃ thero va kathesi, aṇṇe na jāniṃsu. Manussā
 „ko nāma esa thero S-rā saddhiṃ kathesi“¹⁴ pucchitvā „dhamma-
 senāpati Sāriputto nāma“¹⁵ ti sutvā „aho mahāpaṇṇo“ ti vadiṃsu.
 20 Tato paṭṭhāya devamanussānaṃ antare therassa mahāpaṇṇāguṇo pā-
 kaṭo jāto. Atha naṃ S.

Ye ca saṃkhatadhammāse ye ca sekhā puthū idha
 tesam m nipako iriyaṃ puṭṭho pabrūhi mārissā¹⁶ ti
 Buddhavisaye paṇṇaṃ pucchitvā „imassa nu kho Sāriputta saṃkhittena
 25 bhāsitassa kathaṃ vitthārena attho daṭṭhabbo“ ti āha. Thero paṇ-
 ṇaṃ¹⁷ oloketvā „S. maṃ sekhāsekhānaṃ¹⁸ bhikkhūnaṃ āgamanapaṭi-
 padaṃ pucchati“¹⁹ paṇṇe nikkamkho²⁰ hutvā „āgamanapaṭipadaṃ²¹
 nāma khandhādivasena bahūhi mukhehi sakkā kathetuṃ, katarākāreṇa²²
 nu kho kathento Satthu ajjhāsayaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmiti“ ajjhāsaye
 30 kamkhi²³. S. „Sāriputto paṇṇe nikkamkho, ajjhāsaye pana me kam-
 khati, mayā naye adinne kathetuṃ na sakkhissati. nayam assa

¹ Bā parikkemā, omitting ti. ² Bā mahābra-. ³ Bā patitṭhabantaṃ. ⁴ Bā adds
 kira. ⁵ Bā sammāsambuddhaṃ. ⁶ Bā sārīputtaterassa paṇṇā pāpuṇitu sa-
 mattho in the place of etena - - ⁷ Bā -jjanānaṃ visaye paṇṇaṃ. ⁸ Bā patha-
 maṃ tāva puthujjanā kath- ⁹ Bā tato. ¹⁰ Bā only one he-. ¹¹ Bā only one
 u-. ¹² Bā vakathesuṃ. ¹³ puthujjanā - - kathayiṃsu wanting in C^s. ¹⁴ Bā
 so thero-. ¹⁵ Bā satthāra brūhi mārissā ti. ¹⁶ C^s pucchati. ¹⁷ Bā nikkamkhā.
¹⁸ C^s -dā. ¹⁹ Bā kathaṃ kena kāraṇena. ²⁰ C^s -ī

dassāmīti¹ nayaṃ dassento¹ „bhūtam idan ti², Sāriputta samanupassā³“ ti āha. Evaṃ kir’ assa ahosi. „Sāriputto mam’ ajjhāsayaṃ gahetvā kathento khandhavasena kathessatīti⁴ therassa saha naya-dānena so pañho nayasatena nayasahassena upatṭhāsi⁴, so S-rā dinnanaye⁵ thatvā Buddhavisaye pañhaṃ kathesi. S. dvādasayojanikāya 5
 parisāya dhammaṃ desesi, tiṃsapāṇakoṭṭiyo amatapānaṃ pivimsu. S.⁶ parisāṃ uyyojetvā cārikāṃ caranto anupubbena Sāvattihim⁷ gantvā punadivase Sāvattihyaṃ piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭaṭikkanto bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭṭim pāvisi. Sāyaṇhasamaye bhikkhū therassa guṇakatham kathentā dhammasabhāyaṃ nisīdimsu: „mahāpaṇño āvuso 10
 Sāriputto puthupaṇño javanapaṇño tikkhapaṇño nibbedhikapaṇño, Dasabalena saṃkhittena pucchitapaṇhaṃ vitthārena kathesi⁸“ ti. S. āgantvā „kāya nu ’ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe p’ esa saṃkhittena bhāsītassa vitthāren’ atthaṃ katheti⁹ yevā“ ti vatvā a. ā.: 15

A. B. Br. r. k. Bo. sarabhamigayoniyaṃ nibbattitvā⁹ araṇṇe paṭivasati¹⁰. Rājā migavittako ahosi thāmasampanno, aññaṃ manussaṃ manusso ti pi¹¹ na gaṇeti¹². So ekadivasaṃ migavaṃ gantvā amacce āha: „yassa passena migo palāyati ten’ eva so daṇḍo¹³ dātabbo“ ti. Te cintayimsu: „kadāci 20
 gehamajjhe thitāpi koṭṭhakaṃ virajjhanti¹⁴, utṭhitamigaṃ¹⁵ yena kenaci upāyena raṇṇo thitattṭhānam eva āropessāmā“ ti cintetvā¹⁶ ca pana katikaṃ¹⁷ katvā raṇṇo dhuramaggaṃ adamsu. Te mahantaṃ gumbaṃ parikkhipitvā muggarādīhi bhūmiṃ hanāpesuṃ¹⁸. Paṭhamam eva sarabhamigo utṭhāya tikkhattuṃ gumbaṃ anuparigantvā¹⁹ palāyanokāsaṃ olokento sesadisāsu manusse bāhāya bāhaṃ dhanunā dhanuṃ āhacca niranatare²⁰ thite disvā raṇṇo thitattṭhāne yeva okāsaṃ addasa. So ummīlitesu²¹ 25

¹ Bā dadanto. ² Bā idan, omitting ti. ³ Ck -passasī, Cs passasī. ⁴ Bā upatṭhāpesi. ⁵ Bā -yena, Cs -yena corr. to -ye. ⁶ Bā devalokato otaritvā saṅkassanagaradvāre thito satthā. ⁷ Cks -iyaṃ. ⁸ Bā -rena kathesi. ⁹ Ck Bā -etvā. ¹⁰ Bā omits paṭi. ¹¹ Bā añṇe manusse, omitting manusso ti pi. ¹² Cks bhaṇeti. ¹³ Cks omiṭ daṇḍo. ¹⁴ so Cs; Ck virajjhanti, Bā vemajhe thitamigavaṃ virajjhanti, Bā vemajhe thitagavaṃ virajjhanti. ¹⁵ Bā uruddhitaṃ pi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Bā kathitaṃ. ¹⁸ Bā pothayisu. ¹⁹ Bā anuvivaranto, Bā anuparicaranto. ²⁰ Bā nicarante. ²¹ Bā ummīlitvā tesam.

akkhīsu vālukaṃ khipamāno viya rājānaṃ abhimukho agamāsi.
 Rājā taṃ lahusampattaṃ¹ disvā saraṃ khipitvā virajjhi. Sara-
 bhamigā nāma saraṃ vañcetum chekā honti: sare abhimukhaṃ
 āgacchante vegam gāhāpetvā³ tiṭṭhanti, pacchato āgacchante
 5 vegena purato va⁴ javanti⁵, uparibhāgenāgacchante⁶ piṭṭhiṃ
 nāmenti, passenāgacchante thokaṃ apagacchanti, kucchimajjhaṃ⁷
 sandhāyāgacchante⁸ parivattitvā patanti, sare atikkante vāta-
 chinnavalāhakavegena palāyanti. So pi rājā tasmim parivattitvā
 patite „sarabho me viddho“ ti nādaṃ muñci. Sarabho utthāya
 10 vātavegena palāyi balamaṇḍalaṃ bhijjitvā, ubhosu passesu ṭhitā⁹
 amaccā sarabhaṃ palāyamānaṃ disvā ekato hutvā pucchimsu:
 „migo kassa¹⁰ ṭhitatṭhānaṃ abhirūhīti¹¹“. „Rañño ṭhitatṭhā-
 naṃ“ ti. „Rājā ‘viddho me’ ti vadati, ko nena¹² viddho ti,
 nibbirajjho¹³ bho amhākaṃ rājā, bhūmi nena¹⁴ viddho¹⁵“ ti iti tenā-
 15 nappakārena raññā saddhiṃ kelim karimsu. Rājā cintesi:
 „ime maṃ parihāsanti¹⁶, mama pamāṇaṃ na jānantīti“ gālhaṃ
 nivāsetvā pattiko va khaggaṃ ādāya „sarabhaṃ gaṇhissāmīti“
 vegena pakkhandi. Atha naṃ disvā tīpi yojanāni anubandhi.
 Sarabho araṇṇaṃ pāvisi, rājāpi pāvisi yeva. Tattha¹⁶ sara-
 20 bhamigassa gamanamagge saṭṭhihatthamatto¹⁷ mahāpūtipāda-
 narakāvāto¹⁸ atthi, so tiṃsahatthamattaṃ¹⁹ udakena punṇo
 tiṇehi²⁰ paṭicchanno. Sarabho udakagandhaṃ ghāyitvā va
 āvāṭabhāvaṃ²¹ űatvā thokaṃ osakkitvā gato²². Rājā pana
 ujukaṃ eva āgacchanto tasmim papati. Sarabho tassa pada-
 25 saddaṃ asuṇanto nivattitvā taṃ apassanto „narakāvāṭe patito
 bhavissatīti“ űatvā āgantvā²³ olokento naṃ gambhīraudake
 appatitṭhaṃ kilamantaṃ disvā tena kataṃ aparādhaṃ hadaye

¹ Bā phalasampanna. ² Bā khapetvā vijhi. ³ Bā hāpetvā. ⁴ Bā omits puratova.

⁵ Bā jahanti. ⁶ Bā -gena. ⁷ C^k kucchima ajjhaṃ, Bā only kucchi. ⁸ Bā sa-
 niyūgacchante. ⁹ Bā -ta. ¹⁰ Bā adds passe. ¹¹ Bā -ruyhi. ¹² Bā tena.

¹³ Bā nibbijjho. ¹⁴ Bā viddhā, C^{ks} vijjho. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Bā so
 tattha. ¹⁷ I d saṭṭhihattattho. ¹⁸ C^s -kaāvāto, Bā -pāḍakāpāto. ¹⁹ Bā -hatta-
 patto. ²⁰ Pā adds ca. ²¹ Bā avāṭaṃ. ²² Bā okkami in the place of o. g.

²³ Pā omits ā.

akativā sañjātakāruñño „mā mayi passante va rājā¹ nassatu,
 imamhā naṃ dukkhā mocessāmīti“ āvāṭatīre thito „mā bhāyi
 mahārāja, ahaṃ taṃ dukkhā mocessāmīti“ vatvā attano piya-
 puttāṃ uddharitūṃ ussāhaṃ karonto viya tass' uddharapaṭṭhāya
 silāya yoggaṃ² kaivā va „vijjhissāmīti“ āgataṃ³ rājānaṃ saṭṭhi- 5
 hatthā narakā uddharitvā assāsetvā piṭṭhiṃ āropetvā araṇṇā
 nīharitvā senāya avidūre otāretvā ovādam assa datvā pañcasu
 sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājā M-aṃ vihāya gantūṃ⁴ asakkonto
 āha: „sāmi sarabharāja⁵, mayā saddhiṃ Bārāṇasīṃ ehi, dvāda-
 sayojanikāya te⁶ Barāṇasiyā⁷ rajjaṃ dammi, taṃ karohīti“⁸. 10
 „Mahārāja, mayāṃ tiracchānagatā, na no rajjen' attho, sace te mayi
 sineho atthi mayā dinnāni silāni rakkhanto raṭṭhavāsino pi silāṃ⁹
 rakkhāpehīti“ taṃ ovaditvā araṇṇaṃ eva pāvisi. So assu-
 punṇehi nettehi tassa guṇe saranto va senāṃ sampāpupitvā
 senaṇḍaparivuto nagaraṃ gantvā „ito paṭṭhāya sakalaraṭṭhavāsino 15
 pañcasīlāni rakkhantū“¹⁰ 'ti dhammabheriṃ carāpesi. M-ena pana
 attano katagūṇaṃ kassaci akathetvā sāyaṃ nānaggarasabhojanaṃ
 bhūñjitvā alaṃkatasayane¹¹ sayitvā paccūsakāle M-assa guṇaṃ
 saritvā utṭhāya sayanapiṭṭhe pallaṃkena nisiditvā pītipunṇena
 hadayena chahi gāthāhi udānaṃ udānesi: 20

1. Āsiṃseth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J.I.p. 267.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīṃ tathā ahu. 134.
2. Āsiṃseth' eva¹¹ puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
3. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J.I.p. 450.) 25
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīṃ tathā ahu. 136.
4. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J.I.p. 268.)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137.
5. Dukkūpanīto pi nara sapañño
 āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya, 30

¹ Cks add ko. ² Bā silayogaṃ. ³ Bā āgantvā. ⁴ Bā vinā vasitūṃ. ⁵ Bā
 -bhamigārāja. ⁶ Bā taṃ. ⁷ Cks -siyaṃ. ⁸ Bā karehīti. ⁹ Cks pañcasīlāṃ.
¹⁰ Bā -nena. ¹¹ Bā āsisattheva.

bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.

6. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati,
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

5 Āsimssethevā¹ 'ti āsachedakakammañ akatvā attano kamme āsañ ka-
roth' eva, na ukkaṇṭheyya, yathā icchīñ ti ahañ hi saṭṭhihatthā narakā
uṭṭhānañ icchīñ, so 'mhi tath' eva jāto, tato uṭṭhito yevā 'ti dīpeti, ahitā
hitā cā 'ti dukkhaphassā ca sukhaphassā ca maraṇaphassā ca jīvitaphassā cā
'ti pi attho², sattānañ hi maraṇaphasso ahito jīvitaphasso hito, tesañ avitakkito
10 acintito pi³ maraṇaphasso⁴ va āgacchatīti dasseti, acintitam pīti mayā āvāṇe
patissāmīti na cintitañ, sarabhañ māressāmīti cintitañ, idāñi pana me cintitañ
natthañ, acintitam eva jātāñ, bhogā ti yasaparivārā, ete cintāmayā na honti,
tasmā ñāṇavatā viriyam eva kātābbañ, viriyavato hi acintitam pi hoti yeva.

Tass' evañ udānentass' eva aruṇañ uṭṭhahi. Purohito
15 pāto va sukhaseyyapucchanatthañ āgantvā dvāre⁵ ṭhito tassa
udānagītasaddañ sutvā cintesi: „rājā hīyo migavañ agamāsi,
tattha sarabhamigañ viraddho bhavissati, tato amaccehi ava-
hasiyamāno „māretvā tañ ānessāmīti“⁶ khattiyamānen' eva
tañ anubandhanto saṭṭhihatthe narake patito bhavissati, da-
20 yālunā sarabharājena rañño dosañ acintetvā rājā⁷ uddhaṭo⁸
bhavissati, tena maññe udānañ udānetīti⁹“. Evañ brāh-
maṇassa rañño paripuṇṇavyañjanañ udānañ sutvā sumajjite
ādāse mukhañ olokentassa chāyā viya raññā ca sarabhena ca
katakāraṇañ¹⁰ pākatañ ahoṣi. So nakhaggena dvārañ koṭ-
25 ṭhesi¹¹. Rājā „ko eso“ ti pucchi. „Ahañ deva purohito“ ti.
Ath' assa dvārañ vivaritvā „ito eh' ācariyā“¹² 'ti āha. So
pavisitvā rājānañ jayāpetvā ekamantañ ṭhito „ahañ mahārāja
tayā araññe katakāraṇañ jānāmi, tvañ ekañ sarabhamigañ
anubandhanto narake patito, atha nañ so sarabho silāya yoggañ¹³

¹ Bā āsisatthevā. ² Bā pi pātho attho. ³ Bā upamarāṇaphasena ahitā jīvita-
maraṇena hitā tesañ vitakkitho pi cintito in the place of sattānañ ---. ⁴ Bā
-ssā. ⁵ Bā rājadvāre. ⁶ Bā āharissāmīti. ⁷ C^{ks} rājānañ. ⁸ Bā uddharitho.
⁹ Bā -nesīti. ¹⁰ Bā katakammañ. ¹¹ Bā C^s ākoṭesi. ¹² Bā ito evatha ā-. ¹³
Bā silāyoggañ.

katvā narakato uddhari, so tvaṃ tassa guṇaṃ saritvā¹ udānaṃ
udānesīti“ vatvā dve gathā abhāsi:

7. Sarabhaṃ giriduggasmiṃ yaṃ tvaṃ anusarī pure
alīnacittassa tuvaṃ² vikkantaṃ anujīvasi³. 140.

8. Yo taṃ viduggā narakā samuddhari⁴
silāya yoggaṃ⁵ sarabho karitvā
dukkhūpanītaṃ maccumukhā pamocayi
alīnacittaṃ ta migāṃ vadesīti⁶. 141.

5

Tattha anusarīti⁷ anubandhi, vikkantaṃ ti uddharaṇatthāya⁸ kata-
parikkamaṃ, anujīvasīti⁹ upajīvasi¹⁰, tassānubhāvena tayā¹¹ jīvitāṃ laddhaṃ
ti attho, samuddharīti¹² uddharī¹³, ta migāṃ vadesīti⁶ taṃ suvaṇṇa-
sarabhamigāṃ idha sirisayane nisīno vaṇṇesi.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā saddhiṃ na¹⁴ migavaṃ
āgato¹⁵ sabbaṃ pavattiṃ jānāti, kathaṃ nu kho jānāti¹⁶, puc-
chissāmi naṃ“ ti cintetvā navamaṃ gātham āha:

15

9. Tvaṃ nu¹⁷ tatth' eva¹⁸ tadā ahosi
udāhu te koci naṃ¹⁹ etad akkhā²⁰,
vivattacchaddo²¹ nu si sabbadassī,
ñāṇaṃ nu te brāhmaṇa bhiṃsarūpan ti. 142.

Tattha bhiṃsarūpan ti kin nu te²² ñāṇaṃ balavajātikaṃ²³, ten' ²⁰
etaṃ²⁴ jānāsīti.

Brāhmaṇo „nāhaṃ sabbaññū Buddho, vyañjanaṃ amakkhe-
tvā²⁵ tayā kathitagāthānaṃ pana mayhaṃ attho upatṭhātīti²⁶“
dīpento dasamaṃ gātham āha:

10. Na c' ev' ahaṃ tattha tadā ahosiṃ,
na cāpi me koci naṃ etad akkhā,

25

¹ Bā anussaretvā. ² Cks tvaṃ, Bā tuva. ³ Bā -taṃ jivitaṃ labhi. ⁴ Ck ya
uddhari, Cs uddhari only. ⁵ Bā yoggaṃ. ⁶ Bā tamevadesīti in the place
of ta -. ⁷ Bā anussasari. ⁸ Bā uttara-. ⁹ Bā jivita labhissatīti. ¹⁰
Bā omits u-. ¹¹ Bā tava. ¹² Bā -rinti, Cks uddharīti. ¹³ Bā uttāresi.
¹⁴ Cks add ca. ¹⁵ Bā gato. ¹⁶ Bā omits kathaṃ -. ¹⁷ Bā kin tvaṃ. ¹⁸
Ck taṇa? Bā tatheva. ¹⁹ Bā ta. ²⁰ Cks akkho. ²¹ Bā vivattacchādo, Cs vi-
vattacchaddā. ²² Bā bhisarūpaṃ tava in the place of kinnte. ²³ Cks -jāni-
taṃ. ²⁴ Bā kenetaṃ. ²⁵ Bā samekkhitvā. ²⁶ Bā -hīti.

gāthāpadānañ ca subhāsītānañ

atthañ tad ānenti janinda dhīrā ti. 14.

Tattha subhāsītānañ ti vyañjanañ amakkhetvā¹ sutthu bhāsītānañ,
atthañ tadānenti so tesañ attho, tañ ānenti² upadhārentīti.

- 5 Rājā tassa tussitvā bahun dhanāñ adāsi. Tato patṭhāya
ca dānādipuññābhirato ahosi, manussāpi³ puññābhiratā hutvā
matamatā saggapadam eva pūrayimsu. Ath' ekadivasāñ rājā
„lakkhañ vijjhissāmīti“ purohitāñ ādāya uyyānañ gato. Tadā
Sakko devarājā babū⁴ nave deve ca⁵ devakaññāyo ca⁶ disvā
10 „kin nu kāraṇa“ ti āvajjanto sarabhamigena narakā uddha-
ritvā rañño silesu patitṭhāpitabhāvañ⁷ ñatvā „rañño ānubhāvena
mahājano puññāni karoti, tena devaloko paripūrati, idāni kho
pana rājā lakkhañ vijjhituñ uyyānañ gato“ ti⁸ vīmañsitvā
„sihanādañ nadāpetvā sarabhamigassa guṇañ kathāpetvā attano
15 ca Sakkabhāvañ jānāpetvā ākāse tṭhito dhammañ desetvā
mettāya c' eva pañcannañ ca silānañ guṇañ kathāpetvā⁹ āga-
missāmīti“ cintetvā uyyānañ agamāsi. Rājāpi „lakkhañ vijjhissā-
mīti“ dhanuñ āropetvā sarañ sandahi¹⁰. Tasmiñ khaṇe Sakko
rañño ca lakkhassa ca antare attano ānubhāvena sarabhañ
20 dassesi. Rājā tañ disvā sarañ na muñci. Atha nañ Sakko
purohitassa sarīre adhimuccitvā¹¹ gāthāya ajjhabhāsi¹²:

11. Ādāya pattin¹³ paraviriyaghātin¹⁴

cāpe sarañ kiñ vicikicchase tuvañ,

nunno¹⁵ saro sarabhañ hantu khippañ,

- 25 annañ hi etañ varapañña rañño ti. 144.

Tattha pattin¹⁶ ti vājapattehi¹⁷ samannāgatañ, paraviriyaghātin ti
paresañ viriyagbūtañ, cāpe sarañ ti etañ pattisañkhūtañ¹⁸ sarañ cāpe
ādāya sannahitvā¹⁹ idāñi tvañ vicikicchasi, hantū 'ti tayā vissaṭṭho hutvā esa

¹ Bā apekkhivā. ² Bā tesāñ atthañ jānanti in the place of so tesāñ --. ³ Ck^s -ssāhi, Bā omits puññā --. ⁴ C^s -u. ⁵ Ck^s na vedo ce va, Bā pahu pāhunake deve. ⁶ Bā omits deva-. ⁷ Bā patitṭhita-. ⁸ Bā pi, Ck^s tañ. ⁹ Bā kathetvā. ¹⁰ Bā saṇhayi. ¹¹ Bā -muñjitvā. ¹² Bā gāthā abhāsi. ¹³ Bā paṭṭaṇ. ¹⁴ Bā ghāti. ¹⁵ Ck^s nunno, C^s nunne, Bā tunno, B^s tunne. ¹⁶ Bā paṭṭaṇ. ¹⁷ Bā vāca-. ¹⁸ Bā paṭṭasahitañ. ¹⁹ C^s sannayihitvā, Bā saṇhayitvā.

saro khīppaṃ imaṃ sarabhaṃ hantu¹, annaṃ hi etaṃ ti varapaṇṇa ma-
hārāja sarabho nāma raṇṇo āhāro bhakkho ti attho.

Tato rājā gātham āha:

12. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ:

annaṃ migo brāhmaṇa khattiyassa,

pubbe kataṇ ca apacāyamāno,

tasmā migaṃ sarabhaṃ no hanāmīti. 145.

5

Tattha pubbekataṇcā 'ti brāhmaṇa aham etaṃ² ekaṃsena jānāmi yathā
migo khattiyassa annaṃ, pubbe pana iminā mayhaṃ katagūṇaṃ pūjemi, tasmā
na hanāmīti.

10

Tato Sakko gāthadvayam āha:

13. N' eso³ migo mahārāja, asur' eso⁴ disampati,

etaṃ hantvā manussinda bhavassu amarādhipo. 146

14. Sace ca⁵ rāja⁶ vicikicchase tuvaṃ

hantuṃ migaṃ sarabhaṃ 'sahāyakaṃ me'

saputtadāro nara viriyasetṭha

gantā tuvaṃ⁷ Vetaraṇiṃ Yamassā 'ti. 147.

15

Tattha asureso⁸ ti asuro esa⁹ asurajetṭhako Sakko¹⁰ eso ti adhippā-
yena vadati, amarādhipo ti tvaṃ etaṃ Sakkaṃ māretvā sayāṃ Sakko deva-
rājā hohīti vadati, Vetaraṇiṃ Yamassā 'ti sace etaṃ sahāyo me ti cintetvā¹¹
na hanissasi¹² saputtadāro¹³ Yamassa Vetaraṇiṃ nirayaṃ¹⁴ gato¹⁵ bhavissa-
sīti¹⁶ taṃ¹⁷ tasesīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15. Kāmaṃ ahaṃ jānapadā ca sabbe

puttā ca dārā ca sahāyasaṃghā

gacchemu taṃ Vetaraṇiṃ Yamassa

na tv-eva haṇṇo¹⁸ yo mama pāṇad' assa¹⁹. 148.

25

¹ Bā hanatu. ² Bā petāṃ. ³ Bā naso. ⁴ Cks -roso. ⁵ Ck va. ⁶ Bā -jā. ⁷
Bā gantvā, Cks gantvā tvaṃ. ⁸ Cks -roso. ⁹ Bā eso. ¹⁰ Bā omits sakko. ¹¹
Bā māressasi. ¹² Bā -rena. ¹³ Ck -ṇi nirayaṃ, Cs -ṇi-, Bā -raniyaṃ. ¹⁴ Bā
gantvā. ¹⁵ all three MSS. -titi. ¹⁶ Bā naṃ. ¹⁷ Bā haṇhi. ¹⁸ Bā pāṇadado.

16. Ayaṃ migo kicchagatassa¹ mayhaṃ
ekassa kattā vivanasmim² ghore³,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto
jānaṃ mahābrahme⁴ kathaṃ haneyyaṃ⁵ ti. 149.

5 Tattha yo mama pāṇadassā⁶ 'ti brāhmaṇa yo mama pāṇado⁶ assa
yena me piyaṃ⁷ jīvitaṃ dinnāṃ naraṃ pavisantenāpi mayā so⁸ na tv-eva
hañño⁹ na hantabbo¹⁰, avajjho eso ti vadati, ekassa kattā vivanasmim¹¹
ghore ti dāruṇe araṇṇe paccatthikassa¹² sato ekassa asahāyassa¹³ mama kattā
kāraṇaṃ jīvitaṃ dāyako, sv-āhaṃ taṃ iminā kataṃ¹⁴ tādisaṃ pubbekiccaṃ
10 saranto taṃ guṇaṃ jānanto yeva kathaṃ haneyyaṃ¹⁵.

Atha Sakko purohitassa sarīrato apagantvā¹⁶ Sakkatta-
bhāvaṃ māpetvā ākāse thatvā rañño guṇaṃ pakāsento

17. Mittābhirādhi¹⁷ ciraṃ eva¹⁸ jīva,
rajjaṃ imaṃ¹⁹ dhammaguṇe²⁰ pasāsa²¹,
15 nārīgaṇehi paricārayanto
modassu ratṭhe tidive Vāsavo. 150.
18. Akkodhano niccapasannacitto
sabbātithiyācayogo [ca] bhavitvā²²
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
20 anindito saggam upehi tṭhānaṃ ti 151.
gāthadvayam āha.

Tattha mittābhirādhi²³ mitte ārādhento tosentō tesu adubbhamāno,
sabbātithi²⁴ sabbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe²⁵ atithipāhunake yeva katvā
pariharanto²⁶ yācitabbayuttako²⁷ hutvā, anindito ti dānādāni puññāni²⁸ ka-
25 raṇena pamudito devalokena²⁹ abhinandito³⁰ hutvā saggatṭhānaṃ upehiti³¹.

¹ C^s kicchā-, B^d kicchākatassa. ² B^d vivarasmim. ³ C^k -rā. ⁴ C^k -ma. ⁵ C^k bhaṇe-, C^s bhane-. ⁶ B^d -dado. ⁷ B^d piya. ⁸ C^s yo. ⁹ C^k hañṇe, B^d tatheva. ¹⁰ B^d hani, omitting na. ¹¹ B^d piva-. ¹² B^d pavithassa. ¹³ B^d -yakassa. ¹⁴ C^k add taṃ. ¹⁵ C^k haṇeyyaṃ, C^s bhaṇeyya, B^d pāhaneyyaṃ. ¹⁶ B^d -gato. ¹⁷ C^s -dhi. C^k mittābhirādhi, B^d mittādhirāvi. ¹⁸ B^d ciname. ¹⁹ B^d rajjavimāṇa, C^k rajjamimāṇa. ²⁰ B^d imassagane? ²¹ B^d vassāsā. ²² B^d -tittipāhunake katvāni. ²³ B^d mittādhirā. ²⁴ B^d -tittiti. ²⁵ B^d -ṇā, C^k -ṇo. ²⁶ B^d paricārayanto. ²⁷ B^d sāmicitabba-. ²⁸ C^k puñña-. ²⁹ C^k mevalokena, C^s cadeva-, B^d parato ceva loke ca. ³⁰ B^d anindito. ³¹ B^d upeti.

Evaṃ vatvā Sakko devarājā „aḥaṃ mahārāja taṃ parigaṇhituṃ āgato, tvaṃ attānaṃ parigaṇhituṃ¹ nādāsi, appamatto hohīti“ taṃ ovaditvā sakatṭhānaṃ eva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Sāriputto saṃkhittena bhāsitaṃ vitthārena atthaṃ jānāti yevā“ 'ti vatvā j. s.: 5
 „Tadā rājā Ānando ahoṣi, purohito Sāriputto, sarabho² ahaṃ evā“ 'ti.
 Sarabhamigajātakaṃ³. Terasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

¹ Cs pariggahi-, Bā pariggahetabbaṃ. ² Bā -bhamigo pana. ³ Bā adds dasamaṃ yattha yattha bhava jāto puriso homi paṇḍito abhirūpo mahāpaṇḍito dhāremi piṭakattayaṃ labhitvāna metteyo karaṇaṃ bhavēyyaṃ. ⁴ Bā omits terasa --.

XIV. PAKIṆṆAKANIPĀTA.

1. Sālikedārajātaka.

Sampannam sālakedāran ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum¹ ā. k. Vatthum² Sāmajātaka āvibhavissati. S. pana
5 tam bhikkhum pakkosāpetvā „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu gihi³ pose-
sīti“ pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „kin te hontīti“⁴ „mātā-
pitaro⁵ bhante“ ti vutte „sādhu bhikkhu porānakapaṇḍitā tiracchānā
hutvā⁶ suvayoniyam⁷ nibbattitvāpi⁸ jīṇṇake⁹ mātāpitaro kulāvake ni-
pajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaram¹⁰ āharitvā posesun¹¹“ ti
10 vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā nāma rajjam kāreti¹². Tadā
nagarato pubbuttarāya¹³ disāya Sālindiyo¹⁴ nāma brāhmaṇa-
gāmo ahosi. Tassa pubbuttaradisāya Magadhakhettaṃ¹⁵.
Tattha Kosiyagotto nāma Sālindiyavāsī¹⁶ brāhmaṇo sahassa-
15 karīsamattaṃ khettaṃ gahetvā sālīm vapāpesi¹⁷. Uṭṭhite¹⁸
sasse¹⁹ vatīm thiraṃ kāretvā kassaci paññāsakarīsamattaṃ
kassaci satṭhikarīsamattan ti evaṃ pañcakarīsasatamattaṃ²⁰
kattikhettaṃ²¹ attano purisānañ űeva ārakkhatthāya datvā

¹ Bds mātu-. ² Bā paccuppannam vatthu. ³ Bā gihino. ⁴ Cks honti. ⁵ Bā
adds me. ⁶ Bā hutvāpi. ⁷ Bā suvakayo-. ⁸ Ck nibbattetvāpi, Bā nippattetvā.
⁹ Bā jīṇṇa. ¹⁰ Bā adds āhāraṃ. ¹¹ Bā posisu. ¹² Bā -si. ¹³ Bā -ra. ¹⁴
Bds sāliddi-. ¹⁵ Bds add atthi. ¹⁶ Ck -si, Bā sāliddiyavāsi. ¹⁷ Bā vappesi.
¹⁸ Bā adds ca pana. ¹⁹ Ck vasse. ²⁰ Bds pañcasatakarīsamattaṃ. ²¹ Ck
kanti-, Bā omits katti.

sesaṃ pañcakarīsaṣatamattaṃ¹ bhaṭṭiṃ katvā² ekassa bhata-
 kassa adāsi, so tattha kuṭṭiṃ katvā rattimdivaṃ vasati. Khet-
 tassa pana pubbuttarabhāge³ ekasmiṃ sānupabbate mahantaṃ
 ṣimbalivanaṃ⁴, tattha⁵ anekāni suvasatāni vasanti. Tadā B.
 tasmiṃ suvasaṃghe suvaraṇṇo putto hutvā nibbatti, so va-
 yappatto abhirūpo thāmaṇā⁶, sakaṭṭanābhippamāṇo sarīro ahosi.
 Ath' assa pitā mahallakakāle „ahaṃ idāni dūraṃ gantuṃ na
 sakkomi, tvaṃ imaṃ gaṇaṃ pariharā“ 'ti rajjaṃ⁷ niyyādesi.
 So punadivasato paṭṭhāya mātāpitunnaṃ gocarattāya gantuṃ
 nādāsi, suvagaṇaparivuto⁸ Himavantaṃ gantvā sayamañjāta-
 sālivanesu⁹ yāvadatthaṃ sālīṃ khāditvā āgamanakāle mātā-
 pitunnaṃ pahonakaṃ gocaraṃ ādāya gantvā¹⁰ mātāpitaro
 poseti¹¹. Ath' assa ekadivasam suvā ārocesuṃ: „pubbe
 imasmiṃ kāle Magadhakhetto sālī paccati¹², idāni kin nu kho
 jātan ti¹³ tena hi jānāthā“ 'ti dve suve pahipiṃsu. Suvā¹⁴ 15
 gantvā Magadhakhetto otarantā tassa bhaṭṭiyā rakkaṇaka-
 purisassa khetto otarivā¹⁵ sālīṃ khāditvā ekaṃ sālīsīsaṃ
 ādāya simbalivanaṃ gantvā¹⁶ sālīsīsaṃ M-assa pādamūle pā-
 tetvā¹⁷ „evarūpā tattha¹⁸ sālīti“ vadiṃsu. So punadivase
 suvagaṇaparivuto tattha gantvā tasmiṃ khetto otari. So¹ 20
 puriso suve sālīṃ khādante²⁰ ito c' ito ca dhāvitvā vārento pi
 vāretuṃ na sakkoti. Śesā suvā²¹ sālīṃ khāditvā tucchamukhā
 va gacchanti²², suvarājā pana bahūni sālīsīsāni ekato katvā
 haritvā²³ mātāpitunnaṃ deti. Suvā punadivasato paṭṭhāya
 tatth' eva sālīṃ khādiṃsu. Atha so puriso²⁴ „sace ime 25

¹ C^s tesāṃ - -, C^s sesaṃ pañcakarīsaṣatamattaṃ, B^d sesapañcasatākarīsaṣatamattaṃ
 khettaṃ attano pūrisosānaṃ. ² C^s katvā. ³ B^d -radisā bhāge. ⁴ C^s sibba-,
 B^d sippa- and adds atthi. ⁵ B^d attha. ⁶ B^d thāmasampanno. ⁷ B^d omits
 rajjaṃ. ⁸ B^d -gaṇaṃ pariharanto. ⁹ C^s jātassaresusālī-, B^d sayamañjātasālivanena.
¹⁰ B^d āharitvā in the place of āg. ¹¹ B^d -si. ¹² B^d paccanti. ¹³ C^s kathanti.
¹⁴ B^d te. ¹⁵ B^d otarīsu. ¹⁶ B^d āg-. ¹⁷ B^d thapetvā. ¹⁸ B^d tattha evarūpā.
¹⁹ B^d adds pana. ²⁰ B^d adds disvā. ²¹ B^d adds yāvadatthaṃ. ²² B^d gac-
 chisu. ²³ B^d tehi parivuto hutvā āharitvā. ²⁴ B^d adds sūve sālī khādante
 disvā ito cito ca dhāvitvā vārento pi vāretuṃ nāsakkhi.

aññaṃ katipāhaṃ evaṃ khādissanti kiñci na bhavissati, brāhmaṇo sāliṃ agghāpetvā mayhaṃ iṇaṃ karissati, gantvā tassa ārocemīti¹ so sālimuttṭhinā saddhiṃ tathārūpaṃ paṇṇākāraṃ gahetvā² brāhmaṇaṃ passitva vanditvā³ ekamantaṃ
 5 tṭhito „kiṃ bho purisa sampannaṃ sālikhettan“ ti puttṭho „āma brāhmaṇa sampannan“ ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Sampannaṃ sālikedāraṃ, suvā bhuñjanti Kosiya,
 paṭivedemi⁴ te brahme: na naṃ⁵ vāretum ussahe. 1.
2. Eko va⁶ tattha saṇṇo, so⁷ tesaṃ sabbasundaro
 10 bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchatīti. 2.

Tattha sampannan ti paripuṇṇaṃ avikalaṃ⁸, kedāraṃ ti khettaṃ, sabbasundaro ti sabbehi koṭṭhāsehi sundaro rattatuṇḍo jīṇjukasanni-bhakkhi rattapādo⁹ tihi rājihi parikkhittagīvo mahāmayūrapamāṇo so yāva-datthaṃ sāliṃ khādītva aññaṃ¹⁰ tuṇḍena gahetvā gacchati¹¹.

- 15 Brāhmaṇo tassa kathaṃ sutvā suvarāje sinehaṃ uppādetvā khettapālaṃ pucchi: „ambho purisa pāsaṃ oḍḍetum jānāsīti“. „Āma jānāmīti“. Atha naṃ gāthāya ajjhabhāsi:
 3. Oḍḍentu¹² vālapāsāni yathā bajjhetha¹³ so dijo,
 jīvaṇ ca naṃ gahetvāna ānayetha¹⁴ mam' antike ti. 3.

- 20 Tattha oḍḍentū¹⁵ 'ti oḍḍayantu, vālapāsānīti assavālādīrajjumayā pāsā, jīvaṇ ca nan ti jīvantaṃ nēva ca¹⁶.

Taṃ sutvā khettapālo sāliṃ agghāpetvā iṇassa akata-bhāvena tuṭṭho gantvā assavāle¹⁷ vaṭṭetvā „ajja imasmiṃ tṭhāne otarissatīti“ sutvā suvaraṇṇo otaraṇaṭṭhānaṃ sallakkhetvā
 25 punadivase pāto va cātippamāṇaṃ pañjaraṃ¹⁸ katvā pāsaṃ¹⁹ oḍḍetvā suvānaṃ āgamaṇaṃ olokento kuṭiyaṃ nisīdi. Suvarā-jāpi suvagaṇaparivuto āgantvā aloluppacārātāya hiyyo²⁰

¹ Bā -cessāmīti. ² Bā adds sāliddhiyagāmaṃ gantvā. ³ Bā paṇṇākāraṃ datvā.

⁴ Bā -va-. ⁵ Bā taṃ. ⁶ Bā ca. ⁷ Bā yo. ⁸ Bā avekallaṃ. ⁹ Cks -sanni-bhakkhi, Bā -sannibho bhakkhi. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā ujhantu. ¹³ Bā bajheyya. ¹⁴ Bā -yehi. ¹⁵ Bā ujhantū. ¹⁶ Bā adds ānayahiti ānehi. ¹⁷ Bā -laṃ. ¹⁸ Cks -se vāṭappahāre tesaṃ caraṇakāṃ. ¹⁹ Bā -saṇca. ²⁰ Bā vi-hiyo, Ck bhiyyo, Ck hiyyo.

khāditatṭhāne oḍḍitapāse¹ pādaṃ² pavesento va otari. So attano baddhabhāvaṃ ñatvā cintesi: „sac' āhaṃ³ idān' eva baddharāvaṃ ravissāmi ñātakā⁴ bhayatajjitā gocaraṃ agahetvā va palāyissanti, yāva etesaṃ gocaragahaṇaṃ⁵ adhivāsessāmi” so tesaṃ suhitabhāvaṃ ñatvā maraṇabhayatajjito hutvā tik-
khattuṃ baddharāvaṃ ravi. Sabbe⁶ palāyimsu. Suvarājā
„ettakesu me⁷ ñātīsu⁸ nivattitvā olokeno pi n' atthi, kin nu kho mayā⁹ pāpaṃ¹⁰ katan” ti vilapanto

4. Ete bhutvā ca¹¹ pītvā ca pakkamanti vihaṅgamā,

eko baddho 'smi pāsena, kiṃ pāpaṃ pakatam mayā ti 4. 10
gātham āha. Khettpālo suvarājassa baddharāvaṃ suvānañ ca ākāse pakkhandanasaddaṃ sutvā „kin nu kho” ti kuṭṭito¹² oruyha pāsattṭhānaṃ gantvā suvarājānaṃ¹³ disvā „yass' eva me¹⁴ pāso oḍḍito so eva¹⁵ baddho” ti tuṭṭhamānaso suvarājānaṃ pāsato mocetvā dve pāde ekato¹⁶ bandhitvā¹⁷ Sālinḍiya-
gāmaṃ gantvā suvapotaṃ brāhmaṇassa adāsi. Brāhmaṇo¹⁸ balavasinehena M-aṃ ubhohi hatthehi daḷhaṃ gahetvā aṃke nisīdāpetvā tena saddhiṃ sallapanto dve gāthā abhāsi:

5. Udaraṃ nūna aññesaṃ suva accodaraṃ tava,

bhutvā sāliṃ yathākāmaṃ tuṇḍenādāya gacchasi¹⁹. 5. 20

6. Koṭṭhan nu tattha pūresi, suva veran nu te mayā,

puṭṭho me samma akkhāhi: kuhiṃ sāliṃ nidhīyasīti²⁰. 6.

Tattha udaraṃ nūnā 'ti aññesaṃ udaraṃ udaram eva maññe tava udaraṃ pana atīudaraṃ, tatthā 'ti tasmiṃ simbalivane, pūresīti vassā-rattatthāya pūresi, nidhīyasīti nidhesi.

25

Taṃ sutvā suvarājā madhurāya manussabhāsāya sattamaṃ gātham āha:

¹ Bā oḍḍiyaṃ. ² Bā pāsaṃ pāse. ³ Bā sace haṃ. ⁴ Bā adds me. ⁵ Bā -ṇā tāva. ⁶ Bā atha sabbe te suvā. ⁷ Bā omits me. ⁸ Bā ñātakasu. ⁹ Bā me. ¹⁰ Bā paramapā-. ¹¹ Bā pi. ¹² Bā -ṭṭiyā. ¹³ Cks -jā. ¹⁴ Bā omits me. ¹⁵ Bā sveva. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā adds daḷhaṃ ādāya. ¹⁸ Bā adds taṃ disvā. ¹⁹ Cks -ti. ²⁰ Bā nidayāsīti, Cks -tīti.

7. Na me veraṃ tayā saddhiṃ, koṭṭho mayhaṃ na vijjati,
 iṇaṃ muñcāmi' iṇaṃ¹ dammi sampatto koṭṭisimbaliṃ,
 nidhiṃ pi tattha nidahāmi, evaṃ jānāhi Kosiya' ti. 7.

Tattha iṇaṃ muñcāmiṇaṃ dammīti² tava sāliṃ haritvā iṇaṃ muñ-
 5 cāmi c' eva³ dadāmi ca 'ti vadati⁴, nidhimpīti ekaṃ tattha simbaliṃ
 anugāmikanidhiṃ pi nidahāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo pucchi:

8. Kīdisan te iṇadānaṃ, iṇamokkho te kīdiso,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhāhi, atha pāsā pamokkhasīti. 8.

10 Tattha iṇadānaṃ ti iṇassa dānaṃ, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino
 nidhānaṃ.

Evaṃ brāhmaṇena puṭṭho suvarājā tassa vyākaraṇto
 catasso gāthā abhāsi:

9. Ajātapakkhā taruṇā puttakā mayha Kosiya,
 15 te maṃ tathā⁵ bharissanti, tasmā tesāṃ iṇaṃ dade. 9.
 10. Mātāpitā ca me vuddhā⁶ jīṇṇakā gatayobbanā,
 tesāṃ tuṇḍena⁷ hātūna muñce⁸ pubbakataṃ⁹ iṇaṃ. 10.
 11. Aññe pi tattha sakunā khīṇapakkhā sudubbalā,
 tesāṃ puññatthiko dammi, taṃ nidhiṃ āhu paṇḍitā. 11.
 20 12. Edisaṃ¹⁰ me iṇadānaṃ, iṇamokkho me ediso¹¹,
 nidhiṃnidhānaṃ akkhātāṃ¹², evaṃ jānāhi Kosiya' ti. 12.

Tattha hātūnā 'ti haritvā, taṃ nidhiṃ ti taṃ puññakammaṃ paṇḍitā
 anugāmikanidhiṃ nāma kathenti, nidhiṃnidhānaṃ ti nidhino nidhānaṃ,
 nidhānanidhiṃ¹³ ti pi pāṭho, ayam eva attho.

- 25 Brāhmaṇo M-assa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto dve
 gāthā abhāsi:

13. Bhaddako vat' ayaṃ¹⁴ pakkhī¹⁵ dijo paramadhammiko,
 ekaccesu manussesu ayaṃ dhammo na vijjati. 13.

¹ C^s -mināṃ, B^d muñjāminna. ² C^s -mi naṃ. B^d muñjāminnaṃ. ³ B^d adds
 iṇaṃ. ⁴ B^d omits va-. ⁵ C^k te ma hātā, C^s te maṃ bhātā. ⁶ B^d vuḍḍhā.
⁷ C^s tuṭṭhena. ⁸ C^s pubbe ca, B^d pañce. ⁹ B^d pubbe-. ¹⁰ B^d īdisaṃ. ¹¹
 B^d ca īdiso. ¹² B^d akkhāmi. ¹³ so B^d; C^k nidhiṃnidhānaṃ for nidhīni-?
¹⁴ B^d vatāya. ¹⁵ all three MSS. -i.

14. Bhuñja sālin yathākāmaṃ saha sabbehi ñātibhi¹,
puna pi suva passemu, piyaṃ me tava dassanan ti. 14.

Tattha bhuñja sālin ti ito paṭṭhāya nibbhayo hutvā bhuñjā² 'ti karīsa-
sahassam pi tass'eva niyyādentō evaṃ āha, passemū 'ti attano ruciya āgataṃ
aññesu divasesu taṃ passeyyāma³ 'ti.

Evaṃ³ M-aṃ yācitvā piyaputtaṃ viya muducittena olo-
kento pādato bandhanam mocetvā satapākatelena pāde mak-
khetvā bhaddapīṭhe nisīdāpetvā kañcanataṭṭake madhulāje
khādāpetvā sakkharodakam⁴ pāyesi. Ath' assa suvarājā
„appamatto hohi brāhmaṇa“ 'ti vatvā ovaḍanto

15. Bhuttaṃ ca pītaṃ ca tav' assamamhi
ratī⁵ ca no Kosiya te sakāse,
nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānam,
jiṇṇe ca mātāpitāro bharassū 'ti gātham āha. 15.

Tattha tavassamamhīti tava nivesane, ratīti abhiratī.

Taṃ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhahadayo⁶ udānam udānento

16. Lakkhī vata me uḍapādi ajja
yo⁷ addasāsim pavaram dijanam,
suvassa sutvāna subhāsītāni
kāhāmi puñṇāni anappakānīti gātham āha. 16.

Tattha lakkhīti sirī pi puñṇam pi pañṇāpi.

M. brāhmaṇena attano dinnaṃ karīsasahassam paṭikkhi-
pitvā aṭṭhakarīsamattam eva gaṇhi. Brāhmaṇo thambhe
nikkhaṇitvā tassa taṃ khettaṃ niyyādetvā añjalim paggayha
„gaccha sāmi, assumukhe mātāpitāro assāsehi⁸ti“ vatvā⁸ taṃ
uyyojesi. So tuṭṭhamānaso sālisisaṃ ādāya gantvā mātā-
pitunnaṃ purato nikkhipitvā „amma tāta uṭṭhethā“ 'ti āha.
Te assumukhā va bhāsamānā⁹ uṭṭhahimsu. Tāvad eva suva-

¹ Ck -hi. ² Bā -jāhiti. ³ Bā adds brāhmaṇo. ⁴ Bā sakkāro-. ⁵ Cks ratīṇ,
Bā ratti. ⁶ Bā tuṭṭhamānaso. ⁷ Cks so. ⁸ Cks assāsetvā, Bā niyyādetvā
gandhamālādīhi pūjetvā khamāpetvā pacchāmi suvarājā ti assumukhe rodamaṇe
mātāpitāro assāsehi. ⁹ C^s hasamānā, Bā rodamānā.

gaṇā sannipatitvā „kathaṃ mutto si devā“ 'ti pucchimsu¹. So nesam² sabbaṃ vitthārato kathesi. Kosiyo pi suvaraṇṇo ovādam datvā tato paṭṭhāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ mahādānaṃ paṭṭhapesi.

5 Tam atthaṃ pakāsento S. osānagātham āha :

17. So Kosiyo attamano udaggo
annaṃ ca pānaṃ ca bhisam karitvā
annena pānena pasannacitto
santappayī samane³ brāhmaṇe cā 'ti. 17.

10 Tattha santappayīti gahitāni bhājanāni pūrento santappesi.

S. i. d. ā. „evam bhikkhu mātāpitiposanaṃ⁴ nāma paṇḍitānaṃ vamsa“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā suvaṇṇa⁵ Buddhaparisa ahoṣi⁶, mātāpitaro mahārājakulāni, khettapālo Channo, brāhmaṇo Ānando, suva-
15 rājā aham evā“ 'ti. Sālikedārajātakaṃ⁷.

2. Candakinnarajātaka.

Upaniyatīdam maṇṇe ti. Idam S. Kapilapuraṃ⁸ nissāya nigrodhārāme viharanto rājanivesane Rāhulamātaraṃ ā. k. Idam pana jātakam Dūrenidānato paṭṭhāya kathetabbaṃ. Sā pan' esā Nidāna-
20 kathā yāva⁹ Laṭṭhivane Uruvelakassapassa sihanādā¹⁰ Apaṇṇakajātake kathitā, tatoparaṃ yāva Kapilavatthugamanā Vessantarajātake āvi-
bhavissati. S. pana pītu nivesane nisīditvā antarabhattachasamaye Mahā-
dhammapālajātakaṃ kathetvā katabhattakicco „Rāhulamātu vasanaṭ-
ṭhāne¹¹ nisīditvā tassā¹² guṇaṃ vaṇṇento¹³ Candakinnarajātakaṃ¹⁴ ka-
25 thessamīti“ rājānaṃ pattaṃ gāhāpetvā dvīhi aggasāvakehi saddhiṃ Rāhulamātu vasanaṭṭhānaṃ pāyāsi. Tadā tassā pamukhe¹⁵ cattālīsasa-
hassā¹⁶ nāṭakittiyo vasanti, tāsu¹⁷ khattiyakaṇṇānaṃ nēva navutiadhi-
kasahassam. Sā T-assa āgamaṇaṃ nātvā „sabbā¹⁸ kāsāvaṇ' eva¹⁹
nirāsenti“ 'ti tāsam ārocāpesi, tā tathā kariṃsu. S. āgantvā paṇṇattā-

¹ Bā -isu, Cks -i. ² Bā te-. ³ Cks -ṇa. ⁴ C -tupo-, Bā -tūnaṃ po-. ⁵ Bā -ṇā.

⁶ Bā ahesuṃ. ⁷ Bā kedāra-. ⁸ Bā -lavatthupu-. ⁹ Cks omit yāva. ¹⁰ Bā -dam.

¹¹ Bā nivesane. ¹² Bā omits tassā. ¹³ Bā guṇe kathento. ¹⁴ Bā -ri-. ¹⁵ Bā -khā. ¹⁶ Bā -ssa. ¹⁷ Bā tāsam. ¹⁸ Bā sabba. ¹⁹ Ck -vaneva, Bā -sāve.

sane nisīdi. Atha tā¹ sabbāpi ekappahāren' eva viravimsu, mahā paridevasaddo ahosi. Rāhulamātā² paridevitvā sokam vinodetvā S-ram vanditvā rājagatena³ bahumānena sagāravena nisīdi. Rājā tassā⁴ guṇakatham ārabhi: „bhante mama suṇhā 'tumhehi kāsāvāni nivatthā-nīti' sutvā kāsāvān' eva nivāsesi, 'mālādīni pariccattānīti' sutvā⁵ mālā-
dīni pariccajitvā bhūmisayanā va jātā⁶ tumhākaṃ pabbajitakāle vidhavā
huvā aṇṇehi rājūhi pesitam paṇṇākāram na gaṇhi, evaṃ tumhesu
asamhīracittā esā“ ti nānappakārehi tassā guṇakatham kathesi. S.
„anacchariyam mahārāja yaṃ esā idāni mama pacchime attabhāve
mayi sasnehā⁷ asamhīracittā anaṇṇaneyyā⁸ bhaveyya⁹, sā¹⁰ tiracchā-
nayoniyam nibbattāpi mayi asamhīracittā anaṇṇaneyyā¹¹ ahoṣīti“ vatvā
tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. Himavantapadese kinnarayoniyam nibbatti. Candā nām' assa bhariyā. Te ubho pi Candanā-
make¹² rajatapabbate vasimsu. Tadā Bārāṇasirājā amaccānam¹³
rajjam niyyādetvā dve kāsāvāni nivāsetvā sannaddhapañcā-
vudho ekako va Himavantaṃ pāvisi. So migamaṃsaṃ khā-
danto ekaṃ khuddakanadim anussaranto¹⁴ uddham abhirūhi¹⁵.
Candapabbatavāsino kinnarā vassārattasamaye¹⁶ anotaritvā
pabbate yeva vasanti nidāghe¹⁷ otaranti. Tadā¹⁸ so Canda-
kinnaro attano bhariyāya saddhim otaritvā tesu tesu thānesu
gandhe vilimpanto¹⁹ pupphareṇum khādanto²⁰ pupphapaṇe²¹
nivāsento pārupanto latādolāhi²² kilanto madhurassarena
gāyanto taṃ khuddakanadim patvā ekasmim²³ nivattaṭṭhāne²⁴
otaritvā uduke pupphāni vikiritvā udakakilam kilitvā puppha-
paṇe²⁵ nivāsetvā pārupitvā rajatapattavannāya vālukāya puppha-
sayanam²⁶ paññāpetvā ekaṃ veṇudaṇḍam²⁷ gahetvā sayane

¹ C^s Bā sā. ² Bā -tāpi. ³ Bā rājāgehe, B^s rājagehe ⁴ C^k Bā tassa ⁵ C^k omits mālādīni - - - . ⁶ so C^k; Bā pariccajji bhūmiyaṃ sayatīti sutvā bhūmi-
susayanāvajātā ⁷ C^k -ho, Bā sinehā. ⁸ C^k anaṇṇeyya, C^s ānaṇṇeyya, Bā
anaṇṇaneyyā, B^s anaṇṇaneyyā. ⁹ C^s omits bhaveyya. ¹⁰ C^s esā, Bā omits sā.
¹¹ C^s ān-. ¹² C^k candānāmā, C^s candānāmāya. ¹³ Bā anusaṇcaranto. ¹⁴ Bā
-rūhi. ¹⁵ C^k vassa-, Bā vassavutthāsa-. ¹⁶ Bā -ghasamaye. ¹⁷ Bā adds ca.
¹⁸ Bā adds tesu tesu thānesu. ¹⁹ C^k omits pukhā-. ²⁰ Bā -paṭakena. ²¹ C^k
-lābhi, Bā -lādihi. ²² C^k eta-. ²³ Bā nivattanathāne. ²⁴ Bā puppāsanaṃ. ²⁵
Bā veṇudaṇḍakam.

nisīdimsu¹. Tato Candakinnaro veṇuṃ² vādentō madhura-
saddena³ gāyi, Candakinnari muduke hatthe⁴ nāmetvā tassā-
vidūre ṭhitā nacc⁵ eva⁶ gāyi ca. So rājā tesam saddam sutvā
padasaddam asāvento saṇikam āgantvā⁷ paṭicchanne ṭhatvā te
5 kinnare disvā kinnariyā⁸ paṭibaddhacitto hutvā „tam kinna-
ram vijjhivā jīvitaṭṭhayanā pāpetvā imāya saddhim saṇvāsam
kappessāmīti“ cintetvā⁹ Candakinnaram vijjhi. So vedanā-
matto⁹ paridevamāno catasso gāthā āha¹⁰:

1. Upanīyatīdam¹¹ maññe, Cande lohitamadena¹² majjāmi¹³,
- 10 vijjhāmi¹⁴ jīvitam, pāṇā me Cande¹⁵ nirujjhanti. 18.
2. Osadhi¹⁶ me, dukkham me¹⁷, hadayam me dayhate, nitammāmi
tava Candiā socantiyā na nam aññehi sokehi. 19.
3. Tiṇam iva vanam iva miyyāmi¹⁸ nadi¹⁹ aparipuṇṇiyā va sussāmi
tava Candiā socantiyā na nam aññehi sokehi. 20.
- 15 4. Vassam va sare²⁰ pabbatapāde²¹ imāni assūni vattare mayham
tava Candiā socantiyā na nam aññehi sokehīti. 21.

Tattha upanīyatīti²² santativicchedam upanīyati²³, idam ti jīvitam,
pāṇā me ti bhaddhe Cande mama jīvitapāṇā²⁴ nirujjhanti, osadhi¹⁶ me ti
jīvitam me osidati, nitammāmi atikilamāmi, tava Candiā ti idam mama
20 dukkham, na nam aññehi sokehīti²⁵ atha kho tava Candiā socantiyā
sokahetu, yasmā tvaṃ mama viyogena socissasi²⁶ tasmā ti atho, tiṇamiva
vanamivā²⁷ ti tattha pāsāṇe khittatiṇam iva mūle chinnavanam iva ca milā-
yāmi vadati, sare pabbatapāde²⁷ ti yathā nāma pabbatapāde patirām
vassam saritvā acchinuadhāram vattati

25 M. imāhi catūhi gāthāhi paridevitvā pupphasayane²⁸ ni-
panno²⁹ va satim vissajjetvā parivattitvā sayi³⁰, rājā patitṭhito³¹
va, itarā Mahāsatte paridevante pi attano ratiyā mattā hutvā

¹ Bā nisiditvā. ² Bā veḷu. ³ Bā manuñña-. ⁴ Bā muduhatthena. ⁵ Bā nicci-
ceva. ⁶ Bā gantvā. ⁷ Cks -riyaya. ⁸ Bā ṭhatvā. ⁹ Bā -patto. ¹⁰ Bā abhāsi.
¹¹ Ck Bā -tidam. ¹² Bā -maddane. ¹³ Bā paññāmi. ¹⁴ Bā jahāmi. ¹⁵ Cks
-do. ¹⁶ so Cks; Bā osāhi. ¹⁷ Bā omits me. ¹⁸ Bā milāyāmi. ¹⁹ Cks
nādim, Bā nadi. ²⁰ Bā vassam va, omitting sare. ²¹ Bā pabbate-, Cks omit
pabbata. ²² Cks -yantīti. ²³ Bā upaniyyati, Cks niyyāsi. ²⁴ Bā -te-. ²⁵ Bā
-hiti, Cks -hi. ²⁶ Cks -ti. ²⁷ Bā pabbatarepāde, Cks omit pabbata. ²⁸ Bā
pubbāsane. ²⁹ Bā nisiṇṇo. ³⁰ Bā omits sayi. ³¹ Bā patitṭhito, Cks pi ṭhito.

tassa viddhabhāvaṃ na jānāti, visaññaṃ pana naṃ¹ parivattitvā nipannaṃ disvā „kin nu kho me sāmikassa² dukkhaṃ“ ti upadhārenti³ pahāramukhato⁴ paggharantaṃ lohitaṃ disvā piyasāmike uppannaṃ⁵ balavasokaṃ sandhāretuṃ asakkonti mahāsaddena paridevi. Rājā „kinnaro mato bhavissatīti“⁶ 5 nikkhamitvā attānaṃ dassesi. Candā taṃ⁷ disvā „iminā me corena piyasāmiko viddho bhavissatīti“ kampamānā palāyitvā pabbatamatthake ṭhatvā rājānaṃ aribhāsenti⁸ pañca gāthā āha⁹:

5. Pāpo kho¹⁰ rājaputto yo me icchitapatim varākiyā 10
vijjhi¹¹ vanamūlasmiṃ¹², so yaṃ¹³ viddho chamā seti¹⁴. 22.
6. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu rājaputta tava mātā
yo mayhaṃ hadayasoko¹⁵ kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁶. 23.
7. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ paṭimuñcatu¹⁷ rājaputta tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko kimpurisaṃ apekkhamānāya¹⁸. 24. 15
8. Mā ca putte mā ca patim addakkhi rājaputta tava mātā
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhi¹⁹. 25.
9. Mā ca putte²⁰ mā ca patim²¹ addakkhi²² rājaputta tava jāyā
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 26.

Tattha varākiyā ti kapaṇāya, paṭimuñcatu²³ ti paṭilabhatu phusatu²⁴ pāpuṇātu, mayhaṃ kāmāhīti mayhaṃ kāmēna.

Rājā naṃ²⁵ pañcahi gāthāhi paridevitvā²⁶ pabbatamatthake ṭhitaṃ yeva assāsento

10. Mā tuvaṃ²⁷ Caude rodi²⁸, mā soci vanatimiramattakkhi,
mama tvaṃ hohisi bhariyā rājakule pūjitā nārīti 27. 25

gāthaṃ āha.

¹ Ck paṇṇaṃ. ² Bā piya sā-. ³ all three MSS. -ti. ⁴ Bā mahāsattassa dukkhato. ⁵ Cks -nna. ⁶ Ck naṃ. ⁷ Bā abhāsi. ⁸ Bā adds si. ⁹ Bā vijjhasi. ¹⁰ Ck cinamū-, Bā thanamū-. ¹¹ Bā yāha in the place of so yaṃ. ¹² Bā sesi. ¹³ Cks -kari. ¹⁴ Cks ave-. ¹⁵ Cks -muccatu, Bā -muñjatu. ¹⁶ this verse is wanting in Bā. ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā putti. ¹⁹ Bā tamayi. ²⁰ Cks -muccatū, Bā muñjatu. ²¹ Bā taṃ. ²² Bā paribhāsetvā. ²³ Bā tvaṃ. ²⁴ Ck ruci, C^s ruci.

Tattha Cande ti M-assa paridevanakāle nām' assā¹ sutattā evam āha, vanatimīramattakkhīti vanatimīrapupphasamānakkhī², pūjitā ti soḷsaṇṇam itthiṣaḥassānām jeṭṭhikā aggamaheṣī³ hessasi.

Candā tassa vacanam sutvā „tvam kiṃ maṃ⁴ vadesīti⁵“
5 sīhanādaṃ nadantī anantaram gātham āha:

11. Api nūnāhaṃ marissaṃ na ca panāhaṃ rājaputta tava hessaṃ
yo kimpurisaṃ avadhi adūsakaṃ mayhaṃ kāmāhīti. 28.

Tattha api nūnāhan ti api ekaṃsen' eva ahaṃ marissaṃ.

So tassā vacanam sutvā nicchandarāgo hutvā itaram
10 gātham āha:

12. Api bhīruke api jīvitukāmiḥ kimpurisi gaccha Himavantam,
tālissatagarabhojane⁶ araṇṇe taṃ⁷ migā ramissantīti⁸. 29.

Tattha api bhīruke ti bhīrujātike⁹, tālissatagarabhojane¹⁰ ti tvam
tālissapattatagarabhojana¹¹ migī¹², tasmā araṇṇe taṃ migā va¹³ ramissantī, na
15 tvam rājakulārahā¹⁴, gacchā 'ti naṃ¹⁵ avaca.

Vatvā ca pana nirapekkho hutvā pakkāmi. Sā tassa
gatabhāvaṃ ṇatvā oruyha M-aṃ ālīngitvā pabbatamatthakaṃ
āropetvā pabbatatale nipajjāpetvā sisam assa attano ūrusu katvā
balavaparidevaṃ¹⁶ paridevamānā dvādasa gāthā abhāsi:

20 13. Te pabbatā tā¹⁷ ca kandarā tā ca¹⁸ giriguhāyo,
tattha taṃ¹⁹ apassantī kimpurisa katham ahaṃ kāsam²⁰. 30.

14. Te paṇṇasanthatā²¹ ramaṇiyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
tattha²² taṃ apassantī kimpurisa katham ahaṃ kāsam²⁰. 31.

15. Te pupphasanthatā²³ ramaṇiyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
25 tattha taṃ -pe-²⁴. 32.

¹ Cks nāmassa. ² Ck -pupphamānakkhī, Cs -pupphapamānakkhī, Bā -samānā akkhi. ³ all three MSS. -si. ⁴ Ck kiṃam, Bā kiṃ, omitting maṃ. ⁵ Cks -hīti. ⁶ Ck -no, Cs -nagarabhojano, Bā tālissatagarabhojanātasamā. ⁷ Bā tvam. ⁸ Ck rasminti, Cs ramissantī, Bā ramissantīti. ⁹ Bā atibhirukajā-, Bā api atibhiru-. ¹⁰ Bā tālissatagarabhojana. ¹¹ Bā tālissapattatagarapattabho-. ¹² Bā sīti. ¹³ Bā omits va. ¹⁴ Bā -le arahā. ¹⁵ Bā omits naṃ. ¹⁶ Cks omit paridevaṃ. ¹⁷ Bā omits tā. ¹⁸ Bā omits tā ca. ¹⁹ Bā yo ca tattheva tiṭṭanti tattheva taṃ. ²⁰ Bā akāsi. ²¹ Bā -saṇḍatā? ²² Bā tattheva. ²³ Ck -santha, Cs -santharā, Bā -saṇḍatā. ²⁴ Bā tattheva taṃ apassantaṃ kimpurisa katham ahaṃ akāsi.

16. Acchā¹ savanti giricaranadiyo² kusumābhikinnasotāyo,
tattha -pe-³. 33.
17. Nīlāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴,
tattha -pe-³. 34.
18. Pītāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴, 5
tattha -pe-⁵. 35.
19. Tambāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 36.
20. Tuṅgāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-. 37.
21. Setāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni⁴ -pe-,
tattha -pe-. 38. 10
22. Citrāni Himavato -pe-. 39.
23. Yakkhagaṇasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ. 40.
24. Kimpurisasēvite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṃ apassantī kimpurisa kathaṃ ahaṃ kāsaṃ ti. 41. 15

Tattha te pabbatā ti yesu mayaṃ ekato⁶ abhīramimhā⁷ ime te pabbatā
tā ca kandarā tā ca giriguhāyo, tatth' eva⁸ tthitā tesu ahaṃ idāni taṃ apassantī⁹,
kathaṃ kāsaṃ ti¹⁰ kiṃ karissāmi, tesu pupphaphalapallavādisobhaṃ taṃ¹¹
apassantī¹² kathaṃ adbhivāsetuṃ sakkhissāmi¹³ paridevati, paṇṇasanthatā¹⁴
ti tālisaṇṇattādigandhapannaṇasantharā¹⁵, acchā ti pasannodikā¹⁶, nīlānīti 20
maṇimayāni, pītānīti sovaṇṇamayāni, tambānīti manosilāmayāni, tuṅgā-
nīti uccāni tikkhiṇaggāni, setānīti rajatamayāni, citrānīti¹⁶ sattaratana-
missakāni, yakkhagaṇasevite ti bhummadevatāsevite¹⁷.

Iti sā dvādasahi gāthāhi paridevitvā M-assa ure hatthaṃ
ṭhapetvā santāpabhāvaṃ ñatvā „Cando jīvati yeva, tāvad 25
eva¹⁸ ujjhānakammaṃ¹⁹ katvā jīvitam assa dassāmi²⁰“ cintetvā
„kin nu kho lokapālā nāma n' atthi, udāhu vippavutthā ādu

¹ Bā accā. ² Bā girivānanadiyo. ³ Bā tatheva taṃ ete. ⁴ Bā -niyāni. ⁵ Bā
tattheva taṃ ete. ⁶ Bā adda va. ⁷ Bā -ruhimhā. ⁸ Ck natheva, C^s Bā ta-
theva. ⁹ all three MSS. -ti. ¹⁰ Cks kathaṃ tāsaṃ. ¹¹ Cks -bhaṃ, omitting
taṃ, Bā -bhantaṃ taṃ. ¹² Cks passanti, Bā apassanti. ¹³ Bā -saṇṇatā. ¹⁴
Bā -gandharasadaṇṇasantharā. ¹⁵ Bā vippasannodakā. ¹⁶ Cks vici-. ¹⁷ Cks
bhumma - - tā, Bā -tāhi sevite. ¹⁸ Bā devatāni in the place of tāvadeva, B^s
devatā. ¹⁹ Bā uccāna-.

matā me¹ piyasāmikaṃ na rakkhantīti² devujjhānakammaṃ³ akāsi. Tassā sokavegena Sakkassāsanaṃ⁴ uphaṃ ahoṣi. So⁵ āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ñatvā brāhmaṇavaṇṇenāgantvā⁶ kuṇḍi-
kato⁷ udakaṃ gahetvā M-aṃ siñci⁸. Tāvad eva visaṃ⁹ an-
5 taradhāyi, vaṇṇo rūhi, „imasmiṃ ṭhāne viddho“ ti pi⁹ na
paññāyi¹⁰, M. sukhito utṭhāsi¹¹. Candā arogaṃ piyasāmikaṃ
disvā somanassappattā Sakkassa pāde vandantī anantaram
gātham āha:

25. Vande te ayirabrahme¹² yo me icchitapatim¹³ varākiya
10 amatenā abhisiñci samāgatasmim piyatamenā 'ti. 42.

Tattha amatenā 'ti udakaṃ amataṃ maññamāṇā evam āha, piya-
tamenā 'ti piyatarena, ayam eva vā pāṭho.

Sakko tesam ovādam adāsi: „ito paṭṭhāya Candapabba-
tato¹⁴ oruyha manussapathaṃ mā gamittha, idh' eva vasathā“
15 'ti evaṇ ca pana ovaditvā sakatṭhānam eva gato. Candāpi
„kin no sāmi iminā paripanthaṭṭhānena¹⁵, ehi Candapabba-
tam eva gacchāma¹⁶“ 'ti vatvā osānagātham āha:

26. Vicarāma¹⁷ dāni girivaranadiyo¹⁸ kusumābhikinnasotāyo¹⁹
nānādumasavanāyo²⁰ piyamvadā aññamaññassā 'ti. 43.
20 S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe p' esā mayi asamhīracittā
anaññaneyyā yevā²¹“ 'ti vatvā j. s. „Tadā rājā Anuruddho ahoṣi²²,
Candā Rāhulāmātā, kinnaro aham evā“ 'ti. Candakinnara-
jātakaṃ²³.

3. Mahāukkuṣajātaka.

25 Ukkā milācā²⁴ bandhantīti. Idam S. J. v. Mitta-
gandhakaupāsakaṃ²⁵ ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ parijjina-

¹ C's tename. ² B'd devatā uccānā-. ³ B'd -ssa ās-. ⁴ B'd sakko. ⁵ B'd -na āg-. ⁶ B'd tuṇhigato. ⁷ B'd āsañci. ⁸ B'd adds nivattetvā. ⁹ B'd omits pi. ¹⁰ B'd -yati. ¹¹ B'd adds pi. ¹² B'd ayyare-. ¹³ B'd -tappa-. ¹⁴ C's candā-. ¹⁵ C's imināya, C's paripatta-, C's parinata-, B'd paripaṇhā-. ¹⁶ C's gacchā. ¹⁷ C's B'd vivarāma. ¹⁸ C's -diyā, B'd girivananadiyo. ¹⁹ B'd -sotayo, C's -sotāye. ²⁰ B'd -dumavasanaṇyo. ²¹ B'd evā. ²² B'd rājā devadatto ahoṣi sakko anuruddho. ²³ B'd -rī-. ²⁴ C's vi-, B'd ci-. ²⁵ B'd mittabandha-.

kulassa putto saḥāyaṃ pesetvā aññataraṃ kuladhītaṃ vārāpetvā
 „atthi pan' assa uppannakiccaṃ¹ nittharaṇasamattho mitto vā saḥāyo
 vā“ ti „n' atthīti²“ „tena hi mitte tāva ganthetū³“ ti vutte tasmiṃ
 ovāde ṭhatvā paṭhamam tāva catūhi dovārikehi saddhiṃ mettiṃ akāsi.
 Athānupubbena nagaraguttikagaṇakamahāmattādīhi⁴ saddhiṃ mettiṃ 5
 katvā senāpatināpi uparājenāpi saddhiṃ⁵, tehi pana saddhiṃ ekato
 hutvā raññā saddhiṃ akāsi, tato asītiyā mahātherehi⁶ Ānandattherena⁷
 saddhiṃ ekato hutvā T-ena saddhiṃ mettiṃ⁸ akāsi. Atha naṃ S.
 saraṇesu ca sīlesu ca paṭiṭṭhāpesi, rājāpi 'ssa issariyaṃ adāsi, so
 Mittagandhako⁹ yevā 'ti pākaṭo jāto. Ath' assa rājā mahantaṃ 10
 gehaṃ datvā āvāhamāṅgalaṃ kāresi, rājānaṃ ādiṃ katvā mahājāno
 paṇṇākāre¹⁰ pahīni. Ath' assa bhariyā raññā pahitaṃ paṇṇākāraṃ
 uparājassa uparājena pahitaṃ senāpatissā 'ti eten' upāyena sakala-
 nagaravāsino ābandhitvā gaṇhi. Sattame divase mahāsakkāraṃ
 katvā¹¹ Dasabalaṃ nimantetvā pañcasatasamkhātassa¹² Buddha- 15
 pamukhassa saṃghassa¹³ mahādānaṃ datvā bhattakiccāvasāne S-rā
 katānumodanaṃ¹⁴ sutvā ubho pi jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭha-
 himsu. Dh. k. s.: „āvuso Mittagandhakaupāsako¹⁵ attano bhariyaṃ
 nissāya tassā vacanaṃ sutvā¹⁶ sabbehi mettiṃ¹⁷ katvā rañño santikā
 makāsakkāraṃ labhi, S-rā¹⁸ saddhiṃ pana mettiṃ katvā ubho pi 20
 jāyampatikā sotāpattiphale paṭiṭṭhitā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha
 bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhik-
 khave idān' ev' esa etaṃ¹⁹ mātugāmaṃ nissāya mahantaṃ yasaṃ
 patto, pubbe²⁰ tiracchānayaniyaṃ nibbatto pi pan' esa etissā vaca-
 nena bahūhi saddhiṃ²¹ mettiṃ²² katvā puttasokato mutto“ ti 25
 vatvā²³ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eke²⁴ paccantavāsino yattha yattha²⁵
 bahuṃ maṃsaṃ labhanti tattha tattha gāmaṃ nivesetvā²⁶
 araṇṇe vicaritvā²⁶ migādayo māretvā maṃsaṃ āharitvā

¹ C^s B^d -nnaṃ-. ² B^d natthīti. ³ B^d bandhetū. ⁴ B^d omīti sgaṇaka. ⁵ B^d adda
 mitti, B^s metti. ⁶ B^d adda saddhiṃ. ⁷ B^d adda pi. ⁸ B^d mitti. ⁹ B^d mid-
 dhaban-. ¹⁰ B^d -raṇ. ¹¹ B^d ābandhitvā bho jāyampatitā sotāpattiphale pati-
 ṭhatvā in the place of ābandhitvā gaṇhi - - katvā. ¹² B^d pañca satassa. ¹³
 B^d -pamukha bhikkhusaṃghassa. ¹⁴ B^d kathitaṃ anu-. ¹⁵ B^d -bandhaka-. ¹⁶
 B^d katvā. ¹⁷ B^d mittiṃ. ¹⁸ B^d tathāgatena. ¹⁹ B^d ekaṃ. ²⁰ B^d adda pi.
²¹ C^s omīti sa-. ²² B^d mitti. ²³ B^d tehi yācito. ²⁴ B^d ekacce. ²⁵ B^d
 nivā-. ²⁶ B^d omīti vi.

- puttadāraṃ¹ posenti. Tesāṃ gāmato avidūre mahājātassaro²,
tassa dakkhiṇapasse eko senasakuṇo pacchimapasse ekā sena-
sakuṇī uttarapasse sīho migarājā pācīnapasse ukkusasakuṇa-
rājā vasati, jātassaramajjhe pana unnatattḥāne kacchapo vasati.
- 5 Tadā so seno senim „bhariyā me hohīti“ vāresi³. Atha naṃ
sā āha: „atthi pana te koci mitto“ ti. „N’ atthi bhaddhe“ ti.
„Amhākaṃ uppannabhayaṃ vā dukkhaṃ vā haraṇasamatthaṃ⁴
sahāyakaṃ⁵ laddhuṃ vaṭṭati, mitte tāva gaṇhāhīti“. „Kena⁶
saddhim mettīm⁷ karomi bhaddhe“ ti. „Pācīnapasse vasa-
10 tena ukkusarājena uttarapasse sīhena jātassaramajjhe kaccha-
pena saddhim⁸ karohīti“. So tassā vacanaṃ sampaticchitvā
tathā akāsi. Tadā te ubho saṃvāsaṃ kappetvā - tasmim yeva
sare ekasim dīpake kalambarukkho⁹ atthi samantā udakena
parikhitto tasmim - kulāvakaṃ katvā paṭivasimsu. Tesāṃ
15 aparabhāge dve potakā jāyimsu, tesāṃ pakkhesu asaṃjātesu
yeva ekadivasaṃ te jānapadā divasaṃ¹⁰ araṇṇe carantā¹¹
kiñci alabhitvā „na sakkā tucchahatthehi gharaṃ gantuṃ, mac-
che vā kacchape vā gaṇhissāmā ‘ti“ saraṃ otarivā taṃ dīpakaṃ
gantvā tassa kalambassa¹² mūle nipajjitvā makasādīhi khajja-
20 mānā tesāṃ palāpanatthāya¹³ araṇim manthetvā¹⁴ aggim nib-
battetvā¹⁵ dhūmaṃ karimsu. Dhūmo uggantvā¹⁶ sakuṇe pa-
hari¹⁷, sakuṇapotakā viravimsu. Jānapadā taṃ sutvā
„ambho sakuṇapotakānaṃ saddo, uttḥetha ukkā bandhatha,
chātā sayitum na sakkoma, sakuṇamaṃsaṃ khāditvā va sa-
25 yissāmā“ ‘ti vatvā aggim jāletvā¹⁸ ukkā bandhimsu. Sakuṇikā
tesāṃ saddaṃ sutvā „ime ambhākaṃ potake khāditukāmā,
mayaṃ evarūpassa bhayassa haraṇatthāya mitte gaṇhimha,
sāmikaṃ ukkusarājassa santikaṃ pesessāmīti“ cintetvā „gaccha

¹ Bā -re. ² Bā adds atthi. ³ Bā vadati. ⁴ Bā nītharapa-. ⁵ Bā mittam vā
sahāyaṃ vā. ⁶ Bā kehi. ⁷ Bā mittim. ⁸ Bā adds mitti. ⁹ Bā kadappa-. ¹⁰
Bā tisaṃ. ¹¹ Bā caritvā. ¹² Bā kadappassa. ¹³ Cks palāyana-, Bā palā-
panatthā. ¹⁴ Cks mante-, Bā bandhitvā. ¹⁵ Bā adds na sakkā tuccha. ¹⁶
Bā dhume uggatte. ¹⁷ Bā omits s. p. ¹⁸ Cks jalitvā.

sāmi, puttānaṃ no uppannabhayaṃ ukkusarājassa ārocehi¹“
paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Ukkā milācā² bandhanti dīpe³,
pajā mamaṃ⁴ khādituṃ patthayanti,
mittaṃ sahāyaṇī ca vadehi⁵ senaka⁶,
ācikkha ñātivasyanaṃ dijānaṃ ti. 44.

5

Tattha milācā⁷ ti jānapadā, dīpe ti dīpakamhi, pajā mamaṃ ti
mama puttake, senakā 'ti senakasakupaṃ nāmenālapati, ñātivasyanaṃ ti
puttassa vyasanaṃ, dijānaṃ ti amhākaṃ ñātūnaṃ dijānaṃ, idaṃ⁸ vyasanaṃ
ukkusarājassa santikaṃ gantvā ācikkhāhi vadati.

10

So vegena tassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā vassitvā¹⁰ attano
āgatabhāvaṃ jānāpetvā katokāso upasamkamitvā vanditvā
„kīmkāraṇā āgato sīti“ puṭṭho¹¹ dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Dijo dijānaṃ pavaro si pakkhi¹²,
ukkusarāja saraṇaṃ taṃ upemi,
pajā mamaṃ khādituṃ patthayanti
luddā milācā¹³, bhava me sukhāyā 'ti. 45.

15

Tattha dijo ti tvaṃ dijo c' eva dijo¹⁴ pavaro ca.

Ukkusarājā senakaṃ „mā bhāyīti“ assāsetvā tatiyaṃ
gāthāṃ āha:

20

3. Mittaṃ sahāyaṇī ca karonti paṇḍitā
kāle akāle sukham āsayānā¹⁵,
karomi te senaka etam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 46.

Tattha kāle akāle ti divā ca rattiṇ ca, ariyo ti idha ācāraariyo 25
adhippeto, ācārasampanno hi ācārasampannassa kiccaṃ karotv-eva, kim ettha
ācariyaṃ¹⁶ ti vadati.

¹ Bā adds vatvā. ² Bā cilābha, Bc ci-. ³ Bā rathādipe. ⁴ Bā mama. ⁵
Ck parehi. ⁶ Bā -kaṃ. ⁷ Bā tilācā, Bc ci-. ⁸ Bā mamā. ⁹ Bā imaṃ. ¹⁰
Bā vassetvā. ¹¹ Bā āgatakarapaṃ dassento. ¹² Ck pakkhira, Bā pakkhima.
¹³ Bā cilā. ¹⁴ Ck dije, Bā dijānaṃ. ¹⁵ Bā esamānaṃ. ¹⁶ Bā karaṇiyaṃ.

Atha naṃ pucchi: „kiṃ samma rukkhāṃ ārūḥā¹ milācā²“
 ti. „Na tāva abhirūhanti³, ukkā yeva bandhantīti“⁴. „Tena hi tvaṃ
 sīghaṃ gantvā⁵ mama sahāyikaṃ assāsetvā mama āgamana-
 bhāvaṃ ācikkhā“⁶ ti. So tathā akāsi. Ukkusarājāpi gantvā⁵
 5 kalambassāvidūre⁶ milācānaṃ² abhirūhanaṃ olokento ekasmiṃ
 rukkhagge nisīditvā ekassa milācassa² abhirūhanakāle tasmiṃ
 kulāvakassa avidūraṃ⁷ abhirūḥhe sare nimujjitvā pakkhehi ca
 mukhehi ca udakaṃ āharitvā ukkāya upari āsiñci, sā nibbāyi.
 Milācā „imaṃ ca senakasakuṇaṃ⁸ potake c' assa⁹ khādisāmā“
 10 'ti otaritvā puna ukkaṃ jalāpetvā¹⁰ abhirūhiṃsu¹¹, puna ukkuso
 vijjhāpesi¹². Eten' upāyena baddhabaddhaṃ¹³ vijjhāpentass'
 ev' assa¹² aḍḍharatto jāto. So ativiya kilami¹⁴, heṭṭhā udare
 kilomakaṃ tanuttagataṃ¹⁵, akkhīni ratiāni jātāni. Taṃ disvā
 sakunikā sāmikaṃ āha: „sāmi atikilanto¹⁶ ukkusarājā, etassa
 15 thokaṃ vissamanatthāya gantvā kacchaparājassa kathehīti“.
 So tassā vacanaṃ sutvā ukkusaṃ upasaṃkamtivā gāthāya
 ajjhabhāsi:

4. Yaṃ hoti kiccaṃ anukampakena
 ariyassa ariyena kataṃ tava-y-idaṃ¹⁷,
 20 attānurakkhī bhava mā aḍayha,
 lacchāma putte tayi jīvamāne ti. 47.

Tattha kataṃ tavayidaṃ¹⁸ ti tayā idaṃ, ayam eva vā pāṭho.

So tassa vacanaṃ sutvā sīhanādaṃ nadanto pañcamaṃ
 gātham āha:

25 1. Tav' eva¹⁹ rakkhāvaraṇaṃ karonto
 sarīrabhedāpi na santasāmi,
 karonti h' ete²⁰ sakhinaṃ²¹ sakhāro:
 paṇaṃ cājanti, satān' esa²² dhammo ti. 48.

¹ Bā abhirulā. ² Ck Bā ci-. ³ Bā -ruḥā. ⁴ Bā katvā. ⁵ Eā āg-. ⁶ Bā kad-.
⁷ Bā -re. ⁸ Bā senaka sakuna, Ck karaṇasakuna. ⁹ Bā ca. ¹⁰ Bā jā-. ¹¹
 Bā abhiruhi, Ck abhiharimsu. ¹² Ck vijjha-, Bā vijjā-. ¹³ Ck baddhabaddha,
 Bā bandhabandha. ¹⁴ Bā -matī. ¹⁵ Bā apukaṃgataṃ. ¹⁶ Bā ativiya kilamanto.
¹⁷ so Ck for tavēdaṃ, Bā tayidaṃ. ¹⁸ Bā tayidan. ¹⁹ Bā tameva. ²⁰ so Ck
 for etaṃ? Bā heke. ²¹ Ck Bā -naṃ. ²² Ck sataṇhesa.

Caṭṭham pana S. abhisambuddho hutvā tassa guṇaṃ vaṇṇento āha:

6. Sudukkaraṃ kammam akā aṇḍaj' āyaṃ vihaṅgamo
atthāya kuraro¹ putte² aḍḍharatte anāgate ti. 49.

Tattha kuraro³ ti ukkusa-rājā⁴, putte² ti senassa putte⁵ rakkhanto
tesaṃ atthāya aḍḍharatte anāgate⁶ yāva diyaḍḍhayāmaṃ vāyāmaṃ karonto 5
dukkaraṃ akāsi.

Seno pi „ukkusa⁷ thokaṃ vissamāhi sammā“ 'ti vatvā
kacchapassa santikaṃ gantvā taṃ utthāpetvā „kiṃ samma
āgato sīti“ vutte „evarūpaṃ nāma bhayaṃ uppannaṃ, ukkusa-
rājā paṭhamayāmato paṭṭhāya vāyamanto kilami, ten' amhi 10
tava santikaṃ āgato“ ti vatvā sattamaṃ gātham āha:

7. Cutāpi eke⁸ khalita-ssakammunā
mittānukampāya paṭiṭṭhahanti,
puttā mam' aṭṭā⁹, gatim āgato 'smi,
atthaṃ caretha¹⁰ mama vārichannā¹¹ 'ti. 50. 15

Tass' attho: sāmi ekaccehi yasato vā dhanato vā cutāpi sakammanā¹²
khalitāpi¹³ mittānaṃ anukampāya paṭiṭṭhahanti, mamaṃ ca puttā aṭṭā¹⁴ āturā,
tenāhaṃ¹⁵ taṃ gatim paṭisaraṇaṃ¹⁶ katvā āgato¹⁷, puttānaṃ jīvitadānaṃ
dadanto atthaṃ me carāhīti¹⁸.

Taṃ sutvā kacchapo itaraṃ gātham āha: 20

8. Dhanena dhaññena ca attanā va
mittaṃ sahāyaṃ ca karonti paṇḍitā,
karomi te senaka etam atthaṃ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccaṃ ti. 51.

Ath' assa putto avidūre nipanno pitu vacanaṃ sutvā „mā 25
me pitā kilamatu, ahaṃ pitu kiccaṃ karissāmīti“ cintetvā
navamaṃ gātham āha:

9. Appossukko tāta tuvaṃ nisīda,
putto pitu caratī¹⁹ atthacariyaṃ²⁰,

¹ Bā guruyo. ² C^ks putto. ³ Bā gururo, C^s kurare. ⁴ C^s -ja. ⁵ C^k putto.

⁶ Bā adds ti. ⁷ Bā -saṃ. ⁸ C^k ete, Bā heke. ⁹ Bā mapatṭā, C^ks mamajja.

¹⁰ Bā caratha. ¹¹ C^k -jananā, Bā -carati. ¹² Bā -mmunā. ¹³ Bā cali-. ¹⁴

C^ks ajja. ¹⁵ Bā tenaneva. ¹⁶ Bā omits paṭi. ¹⁷ Bā adds smiṃ. ¹⁸ Bā caretha

vāricarāti. ¹⁹ C^k arati. ²⁰ Bā omits caratī attha.

aham carissāmi tav' etam' attham
senassa putte paritāyamāno ti. 52.

Atha nam pitā gāthāya ajjhabhāsi:

10. Addhā hi tāta satān' esa dhammo
putto pitu yaṁ² caretha atthacariyaṁ,
app-eva maṁ disvā pavaddhakāyaṁ³
senassa puttā na viheṭṭhayeyyūn⁴ ti. 53.

Tattha satānesa dhammo ti paṇḍitānaṁ esa dhammo, puttā nā 'ti⁵
senassa putte milācā⁶ na heṭṭhayeyyūn⁷.

- 10 Evaṁ vatvā mahākacchapo „samma mā bhāyi, tvaṁ purato
gaccha, idān' aham āgamissāmīti⁸“ taṁ uyyojetvā udaye pa-
titvā⁹ kalalāṇ ca samkaḍḍhitvā¹⁰ ādāya dīpakaṁ gantvā aggim
pajjhāpetvā¹¹ nipajji. Milācā⁶ „kiṁ no senapotehi¹², imaṁ
kāṇakacchapaṁ¹³ parivattetvā māressāma, ayaṁ no sabbesaṁ
15 pahossatīti¹⁴“ valliyo uddharitvā jiyā¹⁵ gahetvā nivatthapiloti-
kāpi¹⁶ mocetvā tesu ṭhānesu bandhitvā kacchapaṁ parivatte-
tuṁ na sakkonti. Kacchapo te ākaḍḍhanto gantvā¹⁷ gam-
bhīraṭṭhāne udaye pati. Te pi kacchapalobhena tena¹⁸ saddhim
yeva patitvā udakapunnāya kucchiyā kilantā¹⁹ nikkhamitvā
20 „bho ekena²⁰ no ukkusena yāva aḍḍharattā ukkā vijjhāpitā,
idāni iminā kacchapena udaye pātetvā²¹ udakaṁ pāyetvā
mahodarā kat' amhā²², puna aggim karitvā aruṇe uggate pi
ime senapotake khādisāmā²³ 'ti aggim kātuṁ ārabhimṇsu.
Sakuṇikā tesam saddam²⁴ sutvā „sāmi, ime yāya²⁵ kāyaci
25 velāya²⁶ amhākaṁ puttake khāditvā gamissanti, sahāyassa no
sīhassa santikaṁ²⁷ gacchā²⁸ 'ti āha. So taṁ khaṇaṁ ñeva

¹ C^k tametam, B^d tatheva. ² B^d nam. ³ C^k pañcaddha-, B^d vavaḍḍha-. ⁴
so C^{ks}; B^d puttāni na hedayeyyūn. ⁵ all three MSS. puttānīti. ⁶ C^k B^d ci-.
⁷ B^d nabodaye-. ⁸ C^k nāgami-, B^d idānāhāgami-. ⁹ B^d pavatṭetvā. ¹⁰ B^d
vallyo uddharitvā vallikālāṁ lañcasevāḍḍhañca saḍḍhitvā in the place of kala-
lañca -. ¹¹ B^d vijjhā-. ¹² B^d -takehi. ¹³ B^d kāla-. ¹⁴ so C²; C^k piyā,
B^d vallitoṭṭiyo. ¹⁵ B^d -kāhi. ¹⁶ B^d omits ga-. ¹⁷ B^d omits tena. ¹⁸ C^{ks}
-to, B^d kilamanto. ¹⁹ C⁸ etena. ²⁰ B^d patitvā. ²¹ B^d gakatāḍḍhammā. ²²
B^d katham. ²³ B^d sāya. ²⁴ B^d -yaṁ. ²⁵ B^d -ke.

tassa santikaṃ gantvā „kiṃ avelāya āgato sīti“ vutte¹ ādito
paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārocetvā ekādasamaṃ gātham āha:

11. Pasū manussā mīgaviriyaseṭṭha

bhayadditā seṭṭham upabbajanti²,

puttā mam' aṭṭā³, gatim āgato 'smi,

5

tvaṃ no si rājā, bhava me sukhāyā 'ti. 54.

Tattha pasū ti sabbatiracchāne āha, idaṃ vuttaṃ hoti: sāmī migesu
viriyena seṭṭha⁴, lokasmiṃ hi sabbatiracchānāpi manussāpi bhayatajjitā⁵
hutvā seṭṭham upagacchanti⁶, mama ca puttā aṭṭā⁷, sv-āhaṃ taṃ va gatim⁸ katvā
āgato 'mhi⁹, tvaṃ amhākaṃ rājā, sukhāya me bhavā 'ti¹⁰.

10

Taṃ sutvā sīho gātham āha:

12. Karomi te senaka etam atthaṃ,

āyāma te taṃ disataṃ¹¹ vadhāya,

kathaṃ hi viññū bahu sampajāno

na vāyame attajanassa guttiyā¹² ti. 55.

15

Tattha taṃ disatan¹³ ti taṃ disasamūhaṃ¹⁴, taṃ tava paccatthikaṃ
gaṇan¹⁵ ti attho, bahū ti amitte¹⁶ hantuṃ samattho, sampajāno ti mit-
tassa bhayappattaṃ¹⁷ jānanto¹⁸, attajanassā 'ti attasamassa¹⁹ aṅgasamassa²⁰
mittassā 'ti attho.

Evaṃ ca pana vatvā „gaccha tvaṃ, putte samassāsehi“²⁰
taṃ uyyojetvā maṇivaṇṇaṃ udakaṃ maddamāno pāyāsi. Milācā
taṃ²¹ āgacchantāṃ disvā „kurarena“²² tāva amhākaṃ ukkā
vijjhāpitā²³, kacchapena amhākaṃ²⁴ nivatthapilotikānaṃ pi
assāmikā katā, idāni pana naṭṭh' amhā, sīho no jīvitakkhayam
eva pāpessatīti“ maraṇabhayatajjitā yena vā tena vā²⁵ pāla-
yimsu. Sīho āgantvā rukkhamaṇi na kiñci addasa. Atha naṃ

25

¹ Bā -o. ² Bā -gacchanti. ³ Cks mamaṇja. ⁴ Bā -o. ⁵ Ck -tvā, Bā apatti-
titā. ⁶ Bā upajjanti. ⁷ Bā aṭṭā atuyā, Cks addhā. ⁸ Bā gatiṃ, omitting va,
Cks va hatim. ⁹ Ck omits mhi. ¹⁰ Ck sukhāyamevāti, Bā sukhāyamebhavā-
hiti; tattha pasūti - - wanting in C. ¹¹ Bā dipakaṃ. ¹² Bā vu-. ¹³ Bā
dipakaṃ. ¹⁴ Bā verasamohaṃ. ¹⁵ Ck gaṇan. ¹⁶ Bā samitte. ¹⁷ Bā bhayup-
patti. ¹⁸ Bā ajā-. ¹⁹ Ck atthaṃ samatthassa, Bā atthasamassa. ²⁰ Bā adds
jānassa. ²¹ Ck milānaṃ, Ck milāmatāṃ, Bā cīlātataṃ. ²² Bā kuruyena. ²³
Bā adds tathā. ²⁴ Cks -penamhāti. ²⁵ Cks omīti vā.

kuraro¹ ca kacchapo ca seno ca upasamkamitvā vandimsu.
So tesam mittānisamsam kathetvā „ito paṭṭhāya mittadhammaṃ
abhinditvā appanattā hothā“² ti ovaditvā pakkāmi. Te pi sa-
kaṭṭhānāni³ gatā. Senasakuṇikā attano putte oloketvā „mitte
5 nissāya amhehi dārakā laddhā“⁴ ti sukhasamaye⁵ senena saddhim
sallapantī mittadhammaṃ pakāsamānā cha gāthā abhāsi:

13. Mittaṇ ca kayirātha sakhāgharaṇ ca⁶,
ayiraṇ ca kayirātha sukhehi ayiro⁷,
nivatthakojo va sare 'bhiantvā⁸
10 modāma puttehi samaṇibhūtā. 56.
14. Sakamittassa kammena sahāyassāpalāyino⁹
kūjantaṃ upakūjanti lomasā¹⁰ hadayaṅgamaṃ. 37.
15. Mittaṃ sahāyaṃ adhigamma paṇḍito
so bhuñjati puttapaśuṃ dhanam vā,
15 ahaṇ ca puttā ca patī ca mayhaṃ
mittānukampāya samaṇibhūtā. 58.
16. Rājāvatā sūravatā ca attho¹¹,
sampannasakkhissa bhavanti h' ete,
yo¹² mittavā yasavā uggatatto¹³
20 asmiṇ ca loke modati¹⁴ kāmakāmi¹⁵. 59.
17. Karaṇīyāni mittāni daliddenāpi senaka,
passa mittānukampāya samagg' amhā sa ñātake¹⁶. 60.
18. Sūrena balavantena yo mettīm¹⁷ kurute dijo
evaṃ so sukhito hoti yathāham tvaṇ ca senakā 'ti. 61.

25 Tattha mittaṇcā 'ti yaṃ kañci¹⁸ attano mittaṇ ca suhajjaṇ ca suhadaya-
sahāyaṇ ca sāmiṭṭhānikaṃ¹⁹ ayiraṇ ca karoth' eva²⁰, nivatthakojo-va sare bhi-
hantvā²¹ ti ettha kojo ti kavacaṃ²², yathā nāma paṭimukkaṃ²³ kavacaṃ sare
abhiantī²⁴ nivāreti evaṃ mayam²⁵ mittabalena paccatthike abhiantvā puttehi

¹ Bā kakkuro. ² Bā yathāthā-. ³ Bā suhanisinnasamaye. ⁴ so C^s; C^k
-garaṇca, Bā suhadayaṇca. ⁵ Bā sukhāgamāya. ⁶ C^k hi-. ⁷ C^ks yassam-
palāyino. ⁸ Bā lomahaṇsa. ⁹ C^k attā, C^s atthā. ¹⁰ Bā so. ¹¹ Bā upaga-
¹² so C^ks for lokasmi cā modati? Bā asmi dha loke dati. ¹³ Bā -kāsi. ¹⁴
C^ks si ñā-. ¹⁵ C^k mittīm, Bā mittam. ¹⁶ all three MSS. kiñci. ¹⁷ Bā sāpisa-
kaṃsamkhātā. ¹⁸ Bā karoteva. ¹⁹ C^s Bā sarehiantvā. ²⁰ Bā vajo. ²¹ Bā
patimutta. ²² C^s Bā -hanati. ²³ Bā add pi.

saddhiṃ modāmā 'ti vadati, sakamittassa kaṇṇaṇā 'ti sakassa mittassa parakkamaṇa, sahāyassāpalāyino¹ ti sahāyassa apalāyino migarājassa, lomasa² ti pakkhino, amhākaṃ puttakā maṃ ca³ taṃ ca kūjantaṃ⁴ hada-
yaṅgaṃ madhurassaraṃ nicchāretvā upakūjanti, samaṅgibhūtā ti ekaṭṭhāne
ṭhitā, rājāvata sūravatā ca attho ti yassa sīhasadiso rājā ukkusakacchapa- 5
sadiṣa ca sūrā mittā ca⁵ honti tena rājavatā sūravatā ca⁶ attho sakkā pāpuṇi-
tuṃ, bhavanti hete ti yo⁷ ca sampannasakhī⁸ paripuṇṇamittadhammo tassa
te⁹ sahāyā bhavanti¹⁰, uggatatto ti sirisobhaggena uggatabhāvo, asmiṃ ca
loke ti idhalokasaṃkhāte asmiṃ ca loke modati, kāmakāmaṃ itī sāmikaṃ āla-
pati, so hi kāme kāmanato¹¹ kāmakāmaṃ nāma, samaggamhā¹² ti samaggā¹³ 10
jāt' amhā, sañātake ti¹⁴ ñātakehi puttakehi¹⁵ saddhiṃ.

Evam sā chahi gāthāhi mittadhammassa guṇaṃ kathesi.
Te sabbe pi sahāyakā mittadhammaṃ abhinditvā va yāvatā-
yukaṃ ṭhatvā yathākammaṃ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva sa¹⁶ bhariyaṃ nissāya su- 15
khappatto pubbe pi sukhappatto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā seno ca
senī ca jayampatikā ahesuṃ¹⁷, puttakacchapo Rāhulo, pitā Mog-
gallāno, ukkuso Sāriputto¹⁸, siho pana aham evā“ 'ti. Mahā-
ukkusajātakaṃ.

4. Uddālakajātaka.

20

Kharājina¹⁹ jaṭilā paṃkadantā ti. Idam S. J. v. ekaṃ
kuhakaṃ²⁰ ā. k. So hi niyyānikasāsane pabbajitvāpi catupacca-
yatthaṃ²¹ tividhaṃ kuhakavatthum²² pūresi. Ath' assa agūṇaṃ
pakāsentā bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma bhikkhu evarūpe
niyyānike Buddhasāsane²³ pabbajitvā kuhanam²⁴ nissāya jīvikaṃ kappe- 25
tīti²⁵. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā
„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa
kuhako yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Cks -ssamapal-. ² Bā lomassā. ³ Bā puttakānañca. ⁴ Ck kuñj-. ⁵ Cks omit
ca. ⁶ Cs Bā omit ca. ⁷ Ck so. ⁸ Ck -sakkhī, Cs -sakkhi, Bā -sakhā. ⁹ Bā
tassete. ¹⁰ Bā sambha-. ¹¹ Bā rato. ¹² Cks -mhāsī. ¹³ Ck samaggamhā. ¹⁴
Cks omit sañātake ti. ¹⁵ Ck omits pu-; Bā reads puttehi. ¹⁶ Bā so. ¹⁷ Ck
ahosi. ¹⁸ Ck adds ahosi. ¹⁹ Cks -dinā. ²⁰ Bā adds bhikkhu. ²¹ Cs Bā -tthāya.
²² Cs kuhana-, Bā kuhaṇa-? ²³ Bā -nikasāsane, omitting buddha. ²⁴ Ck Bā
kuhakaṃ. ²⁵ Bā -sīti.

A. B. Br. r. k. Bo. tassa purohito ahosi paṇḍito vyatto. So ekadivasam uyyānakīlam gato ekaṃ abhirūpaṃ gaṇikaṃ disvā paṭibaddhacitto tāya saddhim saṃvāsaṃ kappesi. Sā taṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhi, paṭiladdhabhāvaṃ¹ ñatvā
 5 taṃ āha: „sāmi gabbho me patitthito, jātakāle nāmaṃ karontī ayyakassa² nāmaṃ karomīti“. So „vaṇṇadāsiyā kucchismiṃ nibbattassa na sakkā kulanāmaṃ kātun“ ti cintetvā „bhadde, ayaṃ vātaghātarukkho³ Uddālo nāma, idha paṭiladdhattā ‘Uddālako’ ti ‘ssa nāmaṃ kareyyāsīti“ vatvā aṅgulimuddikaṃ
 10 adāsi: „sace dhītā hotu⁴ imāya naṃ poseyyāsi, sace putto atha naṃ vayappattaṃ mayhaṃ dasseyyāsīti“. Sā aparabhāge puttaṃ vijāyitvā Uddālako ti ‘ssa nāmaṃ akāsi. So vayap-
 patto mātaraṃ pucchi: „amma ko me pitā“ ti. „Purohito tātā“ ti. „Yadi evaṃ vede uggaṇhissāmīti“ mātu hatthato
 15 muddikaṃ ca ācariyabhāgaṃ ca gahetvā Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa⁵ santike sippaṃ uggaṇhanto ekaṃ tāpasagaṇaṃ disvā „imesaṃ santike varasippaṃ bhavissati, taṃ uggaṇhissāmīti“ sippalobhena pabbajitvā tesam vattapaṭi-
 vattaṃ katvā „ācariyā maṃ tumhākaṃ jānanasippaṃ⁶ sikkhā-
 20 pethā“ ti āha. Te attano jānananiyāmena taṃ sikkhāpesuṃ. Pañcannaṃ tāpasasatānaṃ eko pi etena⁷ atirekapaṇṇo nāhosi, so yeva⁸ tesam paṇṇāya aggo, ath’ assa te sannipatitvā ācari-
 yaṭṭhānaṃ adamsu. Atha ne so āha: „mārisā tumhe niccaṃ vanamūlaphalāhārā araṇṇe yeva vasatha, manussapathaṃ
 25 kasmā na gacchathā“ ti. „Mārisa, manussā nāma dānaṃ⁹ datvā anumodanaṃ kārāpentī¹⁰ dhammakathaṃ¹¹ kathāpentī paṇhaṃ pucchanti, mayaṃ tena bhayena tattha na gacchāma“. „Mārisā sace pi cakkavattirājā bhavissati maṃ¹² gahetvā kathanāṃ nāma mayhaṃ bhāro, tumhe mā bhāyathā“ ti vatvā
 30 tehi saddhim cārikaṃ caramāno anupubbena Bārāṇasiyaṃ¹³

¹ Bā gabbhassa paṭitthitabhāvaṃ. ² Bā assā kiṃ in the place of ayyakassa. ³ Bā -ghāta-. ⁴ Bā -ti. ⁵ Bā -mokkhācariyassa. ⁶ C^k jānasi-. ⁷ Bā tena. ⁸ Bā sveva. ⁹ Bā mahādā-. ¹⁰ C^k karonti. ¹¹ C^k dhamma, Bā dhammikathanāṃ, ¹² C^k manāṃ, C^k maṇaṃ. ¹³ Bā -sī.

patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sabbehi saddhim dvāra-
gāme bhikkhāya cari. Manussā mahādānaṃ adaṃsu. Tāpasā
punadivase nagaraṃ pavasiṃsu. Manussā mahādānaṃ adaṃsu.
Uddālakatāpaso anumodanaṃ¹ karoti maṅgalaṃ vadati pañhaṃ
vissajjeti. Manussā pasīditvā bahupaccaye adaṃsu. Sakala- 5
nagaraṃ „paṇḍito gaṇasatthā dhammikatāpaso āgato“ ti saṃ-
khubhi. Taṃ rañño pi kathayiṃsu. Rājā „kuhiṃ vasantīti“
pucchitvā „uyyāne“ ti sutvā „sādhū ajja nesaṃ“² dassanāya
gamiṣāmīti³ āha. Eko⁴ gantvā „rājā kira vo passituṃ
āgacchatīti“ Uddālakassa kathesi. So⁵ isigaṇaṃ āmantetvā 10
„mārisā, rājā āgamiṣati, issare⁶ ca nāma ekadivasam āra-
dhetvā yāvajīvaṃ⁷ alaṃ hotīti“. „Kiṃ pana kātabbaṃ āca-
riyā“ ti. So evam āha: „tumbhesu ekacce vaggulivataṃ⁸
carantu ekacce ukkuṭṭikappadhānaṃ anuyuñjantu ekacce kaṇ-
ṭakapassayikā⁹ bhavantu ekacce pañcatapaṃ¹⁰ tapantu ekacce 15
udakorohanakammaṃ¹¹ karontu ekacce tattha tattha mante
sajjhāyantu“ ti. Te tathā karīṃsu. Sayam pana aṭṭha
vā dasa vā paṇḍite vādine¹² gahetvā manohare¹³ ādhārake ra-
maṇīyaṃ potthakaṃ ṭhapetvā antevāsikaparivuto paññatte
sāpassaye¹⁴ āsane nisīdi. Tasmiṃ khaṇe rājā purohitaṃ ādāya 20
mahantena parivārena uyyānaṃ āgantvā¹⁵ te micchātapaṃ ca-
rante disvā „apāyabhayehi¹⁶ muttā¹⁷“ ti pasīditvā Uddālakassa
santikaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante¹⁸ nisinna tuṭṭha-
mānaso purohitena saddhim¹⁹ sallapanto paṭhamam gātham āha:

1. Kharājina jātilā paṃkadantā (Jāt. III, p. 236-37.)

25

dummukharūpā¹⁹ ye 'me²⁰ japanti

kacciṃ²¹ nu te mānusaḥ payoge

idaṃ vidū parimuttā apāyā ti. 62.

¹ Bā dānānu-. ² Bā te-. ³ Bā gamiṣāmi sveva gamiṣāmā ti. ⁴ Bā adda puriso. ⁵ Bā adda pi. ⁶ Bā -ro. ⁷ Bā adda jivitūṃ. ⁸ Bā -vattaṃ. ⁹ Bā kaṇṭikesayikā. ¹⁰ Bā pañcā-. ¹¹ Bā udakaro-. ¹² Bā paṇḍitapādino. ¹³ Bā manorame. ¹⁴ Bā omits sū-. ¹⁵ Bā gantvā. ¹⁶ Bā -yamhā. ¹⁷ Bā mutto, C^s vuttā. ¹⁸ Bā -taṃ. ¹⁹ C^s rummakharupā, C^s rupā. ²⁰ Bā mantam. ²¹ C^k kacca, Bā kicci.

Tattha kharājinā ti kharehi¹ ajinacammehi samannāgatā, paṇka-
dantā ti dantakaṭṭhassa akhādanena malaggahitadantā², dummukharūpā³
ti anañjitakkhā⁴ amaṇḍitarūpā lūkhasaṃghāṭidharā⁵, mānusaḥ payoge ti
manussehi kattabbakiriye, idaṃ vidū ti idaṃ tapakaraṇaṇ⁶ ca mantajjhānaṇ
5 ca jānantā⁷, apāyā ti kacci ācariya⁸ ime⁹ catūhi apāyehi muttā ti pucchati.

Taṃ sutva purohito „ayaṃ rājā aṭṭhāne pasanno, tuṇhī
bhavitum na vaṭṭatīti“ cintetvā dutiyaṃ gātham āha:

2. Pāpāni kammāni karoṭṭha rāja
bahussuto ce na careyya dhammaṃ,
10 saḥassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā ti. 63.

Tattha bahussuto ce ti sace mahārāja¹⁰ bahussuto¹¹ paṇḍitavedo¹²
dasakusalakammaṃ¹³ na careyya tīhi dvārehi pāpān¹⁴ eva careyya, tiṭṭhantu tayo
vedā saḥassavedo¹⁴ pi samāno¹⁵ taṃ¹⁶ bāhusaccaṃ paṭicca aṭṭhasamāpatti-
15 saṃkhātāṃ caraṇaṃ apatvā apāyadukkhato na muñceyyā¹⁷ ti.

Tassa vacanaṃ sutvā Uddālako cintesi: „rājā yathā vā
tathā vā isigaṇassa pasīdi, ayaṃ pana brāhmaṇo aticarantaṃ¹⁷
goṇaṃ tuṇḍe¹⁸ paharati¹⁹, vaḍḍhitabhatte²⁰ kacavaraṃ nipatati²¹,
kathessāmi tena saddhiṃ“ ti so²² tena saddhiṃ²³ kathento
20 tatiyaṃ gātham āha:

3. Saḥassavedo pi na taṃ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṃ apatvā,
maññāmi: vedā aphaḷā bhavanti,
sasaṃyamaṃ²⁴ caraṇaṃ²⁵ ñeva saccan ti. 64.

25 Tattha aphaḷā²⁶ ti tava vedā ca sesasippāni ca aphaḷāni āpajjanti, tāni
kasmā uggaṇhanti, sīlasaṃyamena saddhiṃ caraṇaṃ²⁵ ñeva ekaṃ saccan
āpajjati.

¹ Bā pakhurehi. ² kharājinā --- dantā wanting in Cks. ³ Cks rummakkarūpā.

⁴ Bā -tamukkhā. ⁵ Bā lukhacivarasaṃghāṭi-. ⁶ Bā imaṃ pañcātapacaraṇaṇ. ⁷

Bā mantasajjhāyananti pañcaparimuttā apāyānantā. ⁸ Cks -yaṃ. ⁹ Ck Bā imehi.

¹⁰ Bā adds ahaṃ. ¹¹ Bā adds mhi. ¹² Bā paṇḍitamanto pi. ¹³ Bā -kamma-

pathadhammaṃ. ¹⁴ Bā -bedāpi. ¹⁵ Bā -nā. ¹⁶ Bā adds bedaṇca. ¹⁷ Bā

caṇḍaṃ in the place of ati -. ¹⁸ Bā daṇḍena. ¹⁹ Bā -ranto viya. ²⁰ Bā

viddhita-. ²¹ so C; Ck nipatī, Bā khipanto viya in the place of nipatati. ²²

Ck omits so. ²³ Bā pa in the place of so -. ²⁴ C sasaṇṇa-. ²⁵ C -naṇ.

²⁶ Cks -lāyi.

Tato purohito catuttham¹ gātham āha:

1. Na h' eva vedā aphaḷā bhavanti,
sasaṃyamaṃ² caraṇaṃ³ ñeva⁴ saccaṃ,
kittiṃ hi⁵ pappoti adhicca vede,
santiṃ pun' eti⁶ caraṇena danto ti. 65.

5

Tattha na hevā 'ti nāhaṃ vedā aphaḷā ti vadāmi, api⁷ kho pana sasaṃyamaṃ caraṇaṃ saccaṃ eva sabhāyabhūtaṃ uttamaṃ, tena hi sakkā dukkhā mucceṭṭum⁸, santiṃ punetīti⁹ samāpattisaṃkhātena caraṇena danto hadaya-santikaraṃ nibbānaṃ paṇuṇāti¹⁰.

Taṃ sutvā Uddālako „na sakkā iminā saddhiṃ paṇi- 10
pakkhavasena ṭhātum¹¹, 'putto tavā¹²' ti vutte sinehaṃ akaronto
nāma n' atthi, puttabhāvam assa kathessāmīti“ cintetvā pañca-
maṃ gātham āha:

6. Bhaccā mātāpitā bandhū,
yena jāto sa¹³ yeva so,
Uddālako ahaṃ bhoto
soththiyākulavaṃsako ti. 66.

15

Tattha bhaccā ti mātāpitā ca sesabandhū¹⁴ ca bharitabbā nāma, yena
pana jāto so yeva¹⁵ so hoti, attā yeva hi attano jāyati, ahaṃ ca tayā va
Uddālarukkhamaṇe jāto¹⁶, tayā vuttam eva nāmaṃ kataṃ. Uddālako ahaṃ 20
bho ti¹⁷.

So „ekamsena tvaṃ¹⁸ Uddālako“ ti vutte¹⁹ „āmā“ 'ti
vatvā „mayā te mātu saññānaṃ²⁰ diṇṇaṃ, taṃ kuhin“ ti „idaṃ
brāhmaṇā“ 'ti muddikaṃ tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo
muddikaṃ sañjānitvā „nicchayena tvaṃ²¹ brāhmaṇo²², brāh- 25
maṇadhamme²³ pana²⁴ jānāsīti“ vatvā brāhmaṇadhamme²³
pucchanto chaṭṭhaṃ gātham āha:

¹ Cks omit catuttham. ² Cs -nañ. ³ Cks -lāyī. ⁴ Bā yeva. ⁵ Bā kittiṃca.
⁶ Bā punāti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Bā muñji-. ⁹ Bā punāti. ¹⁰ Bā -tīti. ¹¹ Bā
vāretum. ¹² Bā adds tavā. ¹³ Bā sva. ¹⁴ Bā -dhuno. ¹⁵ Cks eva. ¹⁶ Bā
janito. ¹⁷ Cks hoti, Bā bhotīti. ¹⁸ Ck omits tvaṃ. ¹⁹ Bā vutto. ²⁰ Bā
saññānaṃ. ²¹ Cks taṃ. ²² Bā omits brā-. ²³ Bā -am. ²⁴ Bā omits pana.

6. Kathaṃ bho brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 67.
Uddālako pi tassa ācikkhanto sattamaṃ gātham āha:

7. Niraṃkatvā aggim ādāya brāhmaṇo
5 āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ,
evaṃkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitaṃ tena amāpayimsū² 'ti. 68.

Tattha niraṃkatvā aggimādāyā ti niraṇṭaraṃ katvā aggim³ gahetvā
paricarati, āpo sijaṃ yajaṃ usseti¹ yūpaṃ ti abhisecanakammaṃ⁴
10 karonto sammāpāsaṃ vājapeyyaṃ⁵ vā niraggalaṃ vā yajanto suvaṇṇayūpaṃ
ussāpeti, khemīti khemappatto, amāpayimsū⁶ 'ti ten' eva ca naṃ⁷ kāraṇena
dhamme ṭhitaṃ kathenti⁸.

Taṃ sutvā purohito tena kathitaṃ brāhmaṇadhammaṃ
garahanto aṭṭhamaṃ gātham āha:

15 s. Na suddhī⁹ secanen' atthi¹⁰ na pi¹¹ kevali¹² brāhmaṇo
na¹³ khanti na pi¹⁴ soraccaṃ, na pi¹⁵ so parinibbuto ti. 69.

Tattha secanenā¹⁶ 'ti tena vuttasu brāhmaṇadhammesu ekaṃ dassetvā
sabbam paṭikkhipatī, idaṃ vuttaṃ hoti: aggiparicaraṇena¹⁷ vā udakasecana
vā pasughātayaṇṇena vā¹⁸ suddhī¹⁹ nāma n' atthi, na pi¹⁵ ettakena brāhmaṇo
20 kevaliparipuṇṇo hoti, na adhiṇāsanakhaṇṭi²⁰ na sīlasoraccaṃ na pi¹⁵ kilesa-
parinibbānena²¹ parinibbuto nāma hotīti.

Tato naṃ Uddālako „yadi evaṃ brāhmaṇo²² na hoti atha
kathaṃ hotīti“ pucchanto navamaṃ gātham āha:

9. Kathaṃ so brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
25 kathaṃ ca parinibbānaṃ dhammaṭṭho kin ti vuccatīti. 70.

¹ C^k dasseti, C^s dassesi, B^d āpo siṇja yajaṃ usseti. ² B^d samāpassisū. ³ B^d jotaggi. ⁴ B^d abhisekaka-. ⁵ B^d vāca-. ⁶ B^d samāpayimsu. ⁷ B^d neva
ca in the place of tenevacanaṃ. ⁸ B^d kathayimsu. ⁹ C^s suddhiṃ, C^k B^d
suddhi. ¹⁰ B^d secane navā atthi. ¹¹ C^k omits na pi; B^d has nāpi. ¹² C^k
-ī. ¹³ B^d sace. ¹⁴ B^d omits napi. ¹⁵ B^d nāpi. ¹⁶ B^d secanena atthi. ¹⁷
B^d aggissa pa-. ¹⁸ B^d -ghāta-, C^s omits pa --. ¹⁹ C^k suddhiṃ, B^d -i. ²⁰
B^d -ti, C^k -tiṃ. ²¹ B^d omits pari --. ²² B^d adds kevaliparipuṇṇo.

Purohito tassa¹ kathento itaraṃ gātham āha:

10. Akhettabandhū amamo nirāso
nillobhapāpo bhavalobhakhīṇo
evaṃkaro brāhmaṇo hoti² ikhemī,
dhamme t̥hitam tena amāpayimsū³ 'ti. 71. 5

Tattha akhettabandhū ti akhetto abandhū³ khetavattugāmanigama-
pariggahena c' eva nūtibandhavagottabandhavamittabandhavasahāyabandhava-
sippabandhavapariggahena ca rahito, amamo ti sattasaṃkhāresu taṇhāditt̥hi-
mamāyanārahito, nirāso ti lābhadhanaputtajīvitāsāvirahito, nillobhapāpo ti
pāpalobhena visamalobhena rahito, bhavalobhakhīṇo ti⁴ khīṇabhavarāgo. 10

Tato Uddālako gātham āha:

11. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṃ s̥tibhūtānaṃ atthi seyyo va pāpiyo ti. 72.

Tattha atthi seyyo va pāpiyo ti ete khattiyādayo sabbe pi hi soraccā- 15
dīhi samannāgatā hontī, evambhūtānaṃ pana tesam ayaṃ seyyo ayaṃ pāpiyo
ti evaṃ hīnukkaṭṭhatā atthi n' atthīti pucchati.

Ath' assa „arahattapattito paṭṭhāya hīnukkaṭṭhatā nāma
n' atthīti“ dasseturṃ brāhmaṇo gātham āha:

12. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā⁵ caṇḍālapukkusā 20
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṃ s̥tibhūtānaṃ n' atthi seyyo va pāpiyo ti. 73.
Atha naṃ garahanto Uddālako gāthadvayam āha:
13. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā, 25
sabbesaṃ s̥tibhūtānaṃ n' atthi seyyo va⁶ pāpiyo,
panaṭṭhaṃ⁷ carasi brāhmaṇānaṃ sotthiyākulavaṃsatan
ti⁸. 74.

¹ Bā pissa. ² Bā sammāpayisu. ³ Bā akhettabandhukena. ⁴ C^s add te. ⁵
C^k Bā suddhā. ⁶ Bā a. ⁷ C^k vana-, Bā paraṭṭha. ⁸ C^k sotthiyākulavaṃs-
sananti; pana - - satanti wanting in C^s.

Tass' attho: yadi etehi guṇehi samannāgatānaṃ viśeso n' atthi eko va vaṇṇo hoti, evaṃ sante taṃ¹ ubhatosujātabhāvaṃ nāsento panaṭṭhaṃ² carasi brāhmaṇāṃ³ caṇḍālasamo hosi sotthiyakulavaṃsaṃ⁴ nāsesīti⁵.

Atha naṃ purohito upamāya saññāpento gāthadvayam aha:

- 5 14. Nānārattehi vatthehi vimānam bhavati chāditaṃ,
na tesam chāyā vatthānaṃ, so rāgo anupajjatha. 75.
15. Evamevaṃ⁶ manussesu sadā sujjhanti mānavā⁷,
na tesam jātīm pucchanti dhammam aññāya subbatā ti. 76.

Tattha vimānaṃ ti gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā, chāyā ti tesam vatthānaṃ
10 chāyā, so nānāvidho⁸ rāgo na hoti⁹, sabbachāyā¹⁰ ekavaṇṇā va hoti, evaṃ-
evan¹⁰ ti manussesu pi evamevaṃ⁶ ekacce aññāpā brāhmaṇā akāraṇe' eva
cātuvaṇṇe¹¹ suddhiṃ paññāpenti, esā atthīti mā gaṇhi, yadā pana ariyamaggena
mānavā¹² sujjhanti tadā tehi pavīṭṭhaṃ¹³ nibbānadhammaṃ jānitvā subbatā
sīlavanto paṇḍitapurisā tesam jātīm me pucchanti¹⁴, nibbānappattito paṭṭhāya
15 jāti nāma niratthakā ti.

Uddālako pana¹⁵ paccāharitum na¹⁶ sakkonto appaṭibhāno
nisīdi¹⁷. Atha brāhmaṇo rājānaṃ āha: „sabbe ete mahārāja
kuhakā, sakala-Jambudīpaṃ kohaṇṇeṃ' eva nāsessanti, Uddā-
lakam uppabbajāpetvā upapurohitaṃ¹⁸ karotha, sese uppabbā-
20 jetvā phalakāvudhāni datvā sevake karothā“ 'ti. „Sādhu
ācariyā“ 'ti rājā tathā kāresi¹⁹. Te rājānaṃ upaṭṭhahantā
va²⁰ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā“
'ti j. s.: „Tadā Uddālako kuhakabhikkhu ahoṣi, rājā Ānando, purohito
25 aham evā“ 'ti. Uddālakajātakaṃ²¹.

5. Bhisajātakam.

Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātarūpan ti. Idam S. J. v. uk-
kaṇṭhitabhikkhum ā. k. Vatthum Kusajātake āvibhavissati.

¹ Bā tvarā. ² Bā sethaṃ, C^s pānaṭṭhaṃ. ³ all three MSS. brah-. ⁴ Bā -sataṃ.
⁵ Bā -setīti. ⁶ Bā -va. ⁷ C^s Bā -ṇa-. ⁸ Bā adds citro. ⁹ C^s na upeti, Bā
rāgo pi na hoti. ¹⁰ C^s -vā. ¹¹ Bā -a. ¹² C^s Bā -ṇa-. ¹³ Bā paṭividdhaṃ.
¹⁴ Bā sujhati. ¹⁵ C^s puna. ¹⁶ Bā a. ¹⁷ Bā -dati. ¹⁸ Bā omits upa. ¹⁹
Bā akāsi. ²⁰ Bā yathākamam. ²¹ C^s uddālajā-. 5. Morris, B. & C. p. 94.

Tadā pana S. „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“¹ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „kiṃ paṭicca“² 'ti „kilesaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā kilesaṃ paṭicca ukkaṇṭhasi“³, porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhhe bāhirapabbajjāṃ pabbajitvā vatthukāmakilesakāme ārabha uppajjanakasaññaṃ sa-
pathaṃ katvā harimsū“⁴ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa⁵ putto hutvā nibbatti, Mahākañcanakumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Ath' assa padasāpi⁶ caraṇakāle aparo pi putto jāyi⁷, Upakañcanakamāro ti 'ssa nāmam akaṃsu. Evaṃ paṭipāṭiyā⁸ satta puttā ahesuṃ. Sabbakaniṭṭhā pan' ekā dhītā, tassā Kañcanadevīti nāmaṃ karimsu. Mahākañcanakumāro vāyapatto Takkasilato sabbasippāni uggaḥetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ mātāpitāro gharāvāsena bandhitukāmā „attanā“¹¹ samāna-jāṭiyakulato te dārikaṃ ānema¹², gharāvāsaṃ saṇṭhāpehīti¹³ vadiṃsu. „Amma tāta na mayhaṃ gharāvāsen' attho, mayhaṃ hi tayo bhavā ādittā viya sappatibhayā bandhanāgāraṃ viya palibuddhā¹⁴ ukkārabhūmi viya jegucchā hutvā upatthahanti, mayā supinena pi methunadhammo na diṭṭhapubbo, aññe¹⁵ vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā“ 'ti vatvā punappuna¹⁶ yācito pi¹⁷ sahāye pesetvā tehi yācito pi na icchī. Atha naṃ sahāyā „samma kiṃ pana tvaṃ patthento kāme paribhuñjitum na icchasīti“¹⁸ pucchīṃsu. So tesāṃ nekkhammajjhāsayataṃ¹⁹ ārocesi²⁰. Taṃ sutvāssa²¹ mātāpitāro sesaputte nimantesuṃ, te pi na icchīṃsu. Kañcanadevī pi na icchī²² yeva. Aparabhāge mātāpitāro kalam akaṃsu. Mahākañcana-panḍito mātāpitunnāṃ kattabbakiccaṃ katvā asītikoṭidhanena kapapiddhikānaṃ mahādānaṃ datvā cha bhātaro bhaginim ekaṃ dāsaṃ ekaṃ dāsīm ekaṃ sahāyaṃ ca ādāya mahābhinnikkha-

¹ Bā adds sī. ² Cks -ṭhāsi, Bā -ṭhito. ³ Bā -sālakusalassa. ⁴ Cks -sāhi.

⁵ Bā vijāyi. ⁶ Bā uggaṇhitvā. ⁷ Bā āgacchā. ⁸ Bā adds ca. ⁹ Bā ānessāmi.

¹⁰ Bā balibandhanā. ¹¹ Cks aññaṃ. ¹² yācantāpi na lasu. ¹³ Bā nikkhama-

¹⁴ Bā adds sādhu samma sahāya bodhisattassa kathitameva kathesīti. ¹⁵ Bā

omits ssa.

Jataka. IV.

manam nikkhamitvā Himavantaṃ pāvisi. Te tattha paduma-
saram nissāya ramaṇiye bhūmibhāge assamaṃ katvā pabba-
jitvā vanamūlaphalāhārehi¹ yāpayimsu. Te araṇṇaṃ gac-
chantā ekato va gantvā yatth' eko phalaṃ vā pattam vā
5 passati tattha itare pi pakkosivā diṭṭhasutāni kathentā ucci-
nanti, gāmassa kammantaṭṭhānaṃ viya hoti. Athācariyo
Mahākaṇṇanāpaso cintesi: „ambhākaṃ asītikoṭṭidhanaṃ chaḍ-
ḍetvā pabbajitānaṃ evaṃ loluppavasena² phalāphalass' atthāya
vicaraṇaṃ nāma appatirūpaṃ, ito paṭṭhāya aham eva phalā-
10 phalaṃ āharissāmīti“ so assamaṃ patvā sabbe pi te sā-
yaṇhasamaye sannipādetvā tam atthaṃ ārocetvā „tumhe idh'
eva samaṇadhammaṃ karontā acchatha, ahaṃ phalāphalaṃ
āharissāmīti“ āha. Atha naṃ Upakaṇṇanādayo „mayam
ācariya tumhe nissāya pabbajitā, tumhe idh' eva samaṇa-
15 dhammaṃ karotha, bhaginī pi no idh' eva hotu, dāsī pi tassā
santike acchatu, mayam attha janā vārena phalāphalaṃ āha-
rissāma, tumhe pana tayo vāramuttakā³ hothā“ 'ti vatvā
paṭiṇṇaṃ gaṇhimsu. Tato paṭṭhāya atthasu janesu ekeko
vārena phalāphalaṃ āharati, sesā attano attano pāpuṇana-
20 koṭṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā attano paṇṇasālāyam
eva honti, akāraṇena ekato bhavitum na labhanti. Vārappatto
phalāphalaṃ āharitvā - eko mālako atthitatta⁴ - pāsānaphalake
ekādasakoṭṭhāse katvā gaṇḍisaṇṇaṃ datvā attano koṭṭhāsaṃ
ādāya vasanaṭṭhānaṃ pavisati⁵, sesā gaṇḍisaṇṇāya nikkha-
25 mitvā ullolaṃ⁶ akatvā gāravaparihārena gantvā attano attano
pāpuṇanakoṭṭhāsaṃ ādāya vasanaṭṭhānaṃ gantvā paribhuṇṇitvā
samaṇadhammaṃ karonti. Te aparabbhāge bhisāni āharitvā
khādantā⁷ tattatapā ghoratapā parimāritindriyā kasiṇapari-
kammaṃ karontā vihariṃsu. Atha tesam sīlatejēna Sakka-
30 bhavanaṃ kampi. Sakko pi⁸ „kāmā⁹ vimuttā¹⁰ nu kho ime

¹ C^{ks} - rāya. ² B^ā loluppacāravasena. ³ B^ā - muttāva. ⁴ B^ā tassa. ⁵ B^ā
- ṭhānaṃ gantvā bhuṇṇitvā paṭivasati. ⁶ B^ā loluppaṃ. ⁷ B^ā adantā. ⁸ B^ā
adds āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ṇatvā. ⁹ C^k kāpikāmā. ¹⁰ B^ā dhimuttā.

isayo no¹ ti saññaṃ¹ karoti yeva, so „ime tāva isayo pa-
 riggaṇhissāmīti“ cintetvā attano ānubhāvena M-assa koṭṭhāsaṃ
 tayo divase antaradhāpesi. So paṭṭhamadivase koṭṭhāsaṃ
 adisvā „mama koṭṭhāso² pammuttṭho³ bhavissatīti“ cintesi⁴,
 dutiyadivase „mama dosena⁵ bhavitabbaṃ, paṇāmanavasena⁶ 5
 mama koṭṭhāsaṃ na paṭṭhapesi, maññe⁷ ti cintesi, tatiyadivase
 „kena nu kho kāraṇena mayhaṃ koṭṭhāsaṃ na paṭṭhapenti⁷,
 sace me doso bhavissati⁸ khamāpessāmīti“ sāyaṇhasamaye
 gaṇḍikasaññaṃ⁹ adāsi. Sabbe¹⁰ sannipatitvā „kena gaṇḍi-
 sañña¹¹ dinnā¹² ti āhaṃsu. „Mayā tātā¹² ti. „Kena kāra- 10
 ṇena ācariyā¹³ ti¹³. „Tātā tatiyadivase kena phalāphalaṃ
 ābhatan¹⁴ ti. Eko utṭhāya „mayā ācariyā¹⁴ ti vanditvā
 atṭhāsi. „Koṭṭhāse karontena te¹⁴ mayhaṃ koṭṭhāso kato¹⁵
 ti. „Āma ācariya, jeṭṭhakoṭṭhāso me¹⁵ kato¹⁵ ti. „Hiyyo
 kenābhatan¹⁶ ti. Aparo utṭhāya „mayā¹⁶ ti vanditvā atṭhāsi. 15
 „Maṃ¹⁶ anussarīti“. „Tumhākaṃ me jeṭṭhakoṭṭhāso tṭhapito¹⁷
 ti¹⁷. „Ajja kenābhatan¹⁷ ti. Aparo utṭhāya vanditvā atṭhāsi.
 „Koṭṭhāsaṃ karonto maṃ anussarīti“. „Tumhākaṃ¹⁸ jeṭṭha-
 koṭṭhāso kato¹⁸ ti. „Tātā, ajja mayhaṃ koṭṭhāsaṃ alabhan-
 tassa tatiyo divaso¹⁹, paṭṭhamadivase²⁰ koṭṭhāsaṃ adisvā²¹ 20
 ‘koṭṭhāsaṃ karonto maṃ pammuttṭho²² bhavissatīti’ cintesiṃ,
 dutiyadivase ‘mama koci doso bhavissatīti’ cintesiṃ, ajja pana
 ‘sace me doso atthi khamāpessāmīti’ cintetvā gaṇḍikasaññaṃ²³
 tumhe sannipātesīṃ²⁴, ‘ete bhisakoṭṭhāse²⁵ tumhe karimhā’ ti
 vadatha, ahaṃ na labhāmi, etesaṃ thenetvā khādakaṃ nātum²⁵
 vaṭṭati²⁶, kāme pahāya pabbajitānaṃ bhisamattaṃ thenaṃ²⁷
 nāma appatirūpan²⁷ ti. Te tassa kathaṃ sutvā „aho sāha-

¹ Bā āsaṇka. ² Cks -saṇ. ³ Bā pamuttṭho. ⁴ Bā -tetvā. ⁵ Ck dāsena, Bā dosana. ⁶ Bā dosena. ⁷ Ck -tṭhā-. ⁸ Ck bhavitabassati, Bā atthi te. ⁹ Bā gaṇḍisañ-. ¹⁰ Bā adds te. ¹¹ Cks -añ. ¹² Bā tāta katā. ¹³ Bā adds vanditvā aṭṭhāsi. ¹⁴ Bā -te, Ck Bā omit te. ¹⁵ Bā mayā. ¹⁶ Bā karonto maṃ. ¹⁷ Cks pi. ¹⁸ Bā adds me. ¹⁹ Bā tayo divaso, Cks tatiyadivase. ²⁰ Ck omits pa-. ²¹ Bā omits ko- ad-. ²² Bā pamuttṭho. ²³ Bā gaṇḍisañ-. ²⁴ Bā -temi. ²⁵ Ck hi-. ²⁶ Cks -tīti. ²⁷ Bā thenanaṃ.

sikakamman¹ ti sabbe va ubbegappattā² ahesuṃ. Tasmim³ assamapade vanajetṭhakarukkhe nibbattadevatāpi⁴ otaritvā āgantvā tesaṃ ñeva santike nisīdi. Ānañjakāraṇaṃ⁵ kāriyamāno⁶ dukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkonto ālānaṃ⁷ bhinditvā
 5 palāyitvā araññaṃ pavitṭho eko vāraṇo kālena kālaṃ isigaṇaṃ vandati, so pi āgantvā ekamantaṃ atṭhāsi. Sappakīlāpanako⁸ eko vānaro ahikundikassa⁹ hatthato muñcitvā araññaṃ pavisitvā tatth¹⁰ eva assame vasati, so pi taṃ divasaṃ isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Sakko „isigaṇaṃ parigaṇhissā-
 10 mīti“ tesaṃ santike adissamānakāyo¹¹ atṭhāsi. Tasmim¹² khaṇe B-assa kaniṭṭho Upakañcanatāpaso utṭhāyāsanaṃ B-aṃ vanditvā sesānaṃ apacitiṃ dassetvā „ācariya ahaṃ aññe apatṭhapetvā“ attānaṃ ñeva sodhetuṃ !labhāmīti“¹³ pucchi. „Āma labhasīti“. So isigaṇamajjhe ṭhatvā „sace te mayā bhisāni khādītāni eva-
 15 rūpo nāma homīti“ sapathaṃ karonto paṭhamaṃ gātham āha:

1. Assaṃ gavaṃ rajataṃ jātarūpaṃ
 bhariyaṃ ca so idha labhataṃ manāpaṃ
 puttehi dārehi samaṅgi¹⁴ hotu
 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 77.

20 Tattha assaṃ gavaṃ ti idaṃ so yattakāni¹⁵ piyavattḥūni honti tehi vippayoge¹⁶ tattakāni sokadukkhāni uppajjantīti vatthukāme garahanto āhā¹⁷ ti veditabbaṃ¹⁸.

Taṃ sutvā isigaṇo „mārisa¹⁹ mā evaṃ kathetha²⁰, atibhāriyo te sapatho²¹“ ti kaṇṇe pidahi. Bo. pi naṃ „tāta, atibhāriyo te sapatho, na tvaṃ khādasi, tava pattāsane nisīdā“
 25 ti āha. Tasmim²² sapathaṃ katvā nisinne dutiyo pi bhātā²³ utṭhāya M-aṃ vanditvā sapathena attānaṃ sodhento dutiyaṃ gātham āha:

¹ Bā ubbigga-. ² Bā asmiṃ. ³ Bā āṇ-. ⁴ Bā ka-. ⁵ Ck ālānaṃ, C^s alānaṃ, Bā alāhanaṃ, B^s alāhaṇaṃ. ⁶ Bā sabbakīlā-. ⁷ C^s -guṇṭhi-, Bā -kuṇḍa-. ⁸ Bā -kārena. ⁹ Bā aññesaṃ apanāpetvā. ¹⁰ Ck samaggi. ¹¹ Ck ettha-, C^s etta-. ¹² Bā -gehi. ¹³ Bā abhāsi. ¹⁴ Ck^s -bbo. ¹⁵ Ck^s -sā. ¹⁶ Ck^s mā kathayā ti. ¹⁷ Bā adda kato. ¹⁸ Bā adda pathamaṃ. ¹⁹ Ck^s bhātu, Bā adda sahasa.

२. Mālañ ca so kāsiyaṃ¹ candanañ ca
dhāretu putt² assa bahū bhavanti³
kāmesu tibbaṃ kurutaṃ apekkaṃ
bhisāni te brāhmaṇa yo ahaṣīti. 78.

Tattha tibban ti vatthukūmakilesakāmesu bahalañ apekkhañ karotū 'ti 5
idañ so yass' etesu tibbā apekkhā hoti³ so tehi vippayoge⁴ mahantañ dukkhañ
pāpunāti dukkhaapatikkhepavaśen' evaṃ āha.

Tasmiñ nisinne sesāpi attano attano ajjhāsayanurūpena
taṃ taṃ gāthaṃ abhāsimsu:

3. Pahūtaḍḍhañño kasimā yasassī
putte gihī dhanimā sabbakāme
vayaṃ apassaṃ gharam āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 79.
4. So khattiyo hotu⁵ pasayhakārī
rājābhirājā⁶ balavā yasassī
sa cāturaṇṇaṃ mahimā āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 80.
5. So brāhmaṇo hotu avītarāgo
muhuttaṇakkhattapathesu yutto
pūjetu naṃ raṭṭhapaṭī yasassī
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 81.
6. Ajjhāyakaṃ⁷ sabbasamattavedanaṃ⁸
tapassināṃ⁹ maññatu sabbaloko
pūjetu naṃ jānapadā samecca¹⁰
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 82.
7. Catussadaṃ gāmavaraṃ samiddhaṃ
dinnaṃ hi so bhuñjatu Vāsavena
avītarāgo maraṇaṃ upetu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 83.

¹ Bā-sika. ² so all three MSS. for -tu? ³ Bā honti. ⁴ Bā-gehi. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā rājādhi-. ⁷ Bā -yi-. ⁸ Bā -samanta-. ⁹ C^s tapassinīna, Bā tapassina, C^k tapassīnañ. ¹⁰ Bā samajha.

8. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe
naccehi gītehi pamodamāno
mā¹ rājato vyasanam alatta kiñci
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 84.
9. Yaṁ ekaṛājā paṭhaviṁ vijetvā²
itthisahassassa³ ṭhapetu aggaṁ
sīmantiṇiṇaṁ pavarā bhavātu
bhisāni te brāhmaṇa yo⁴ ahāsi. 85.
10. Dāsīnaṁ hi sā⁵ sabbasamāgatānaṁ
bhuñjeyya sādum avikampamānā
carātu lābhena vikatthamānā
bhisāni te brāhmaṇa yo⁶ ahāsi. 86.
11. Āvāsiko⁷ hotu mahāvihāre
navakammiko hotu Kajaṅgalāyaṁ
ālokaśandhiṁ divasā⁸ karotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 87.
12. So bajjhatū⁹ pāsasatehi chambhi¹⁰
rammā vanā niyyatu rājadhāviṁ
tuttehi so haññatu pācanehi
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 88.
13. Alakkamālī tipukaṇṇaviddho¹¹
laṭṭhihato sappamukhaṁ upetu
sakkacca baddho visikhaṁ carātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsīti. 89.
- 25 Tattha tatiyena vuttagāthāya kasimā ti sampannakasikammo, putte
gihi dhanimā sabbakāme ti putte labhatu gihi hotu sattavidhena ratana-
dhanena dhanimā hotu rūpādhede sabbakāme labhatu, vayaṁ apassan ti
mahallakakāle pabbajjānurūpam pi attano vayaṁ apassanto pañcakāmaguṇaṁ¹²
samiddhagharam eva āvasatū 'ti, idaṁ so pañcakāmaguṇagiddhā¹³ kāmagaṇa-
30 vippayogena mahāvināsaṁ pāpuṇantīti¹⁴ dassetuṁ kathesi, catutthena vutta-
- ¹ Bds so. ² Bā vijitvā. ³ Bā -ssānaṁ. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā dāsīnaṁ
hisā, Cks isīnaṁ bhisā. ⁶ Bā yā? ⁷ Ck -sa-. ⁸ Bā -santidivasam. ⁹
Ck bajjhatum, Cs -taṁ, Bā -tu. ¹⁰ Cks jambhi, Bā sambhi. ¹¹ Cks -ṇapitṭhe.
¹² Bā -kāma. ¹³ Ck -guṇagiddhā, Bā -guṇagiddho, Cs omits gāmaguṇagiddhā.
¹⁴ Bā -ṇātīti.

gāthāya rājābhiraṇā¹ ti rājūnaṃ antare atirāṇā ti, idaṃ so issarānaṃ nāma
 issariye² parigalite mahantaṃ dukkhaṃ uppaṇṇatīti rajje dosaṃ dassento kathesi,
 pañcamena vuttagāthāya avitarāgo ti purohitaṭṭhānatanhāya satanho³, idaṃ
 so purohitassa purohitaṭṭhāne parigalite⁴ mahantaṃ domanassaṃ uppaṇṇatīti
 dassetuṃ kathesi, chaṭṭhena vuttagāthāya tapassinaṃ ti tapasīlasampanno ti 5
 naṃ maññatu, idaṃ so lābhasakkārāpagame⁵ mahantaṃ domanassaṃ uppaṇṇatīti
 lābhasakkāragarahāvasena kathesi, sahāyatāpasena⁶ vuttagāthāya catussadan ti
 ākiṇṇamanussatāya manussehi pahūṭadhaññatāya dhaññena sulabhadārutāya⁷
 dārūhi sampannodakatāya udakenā⁸ ti catūhi ussannaṃ catussadasamannāgatan
 ti attho, Vāsavenā⁹ ti Vāsavena dinnāṃ viya acalaṃ Vāsavato laddhavarānu- 10
 bhāven¹⁰ ekam rājānaṃ ārādhetaṃ tena dinnāṃ ti pi attho, avitarāgo ti kad-
 dame sūkaro viya kāmāpāṇike nīmuggo va hutvā, iti so pi kāmānaṃ ādinavāna
 eva kathento evam āha, dāsena vuttagāthāya gāmaṇṭi gāmajetṭhako, ayam pi
 kāme garahanto yeva evam āha, Kañcanadeviyā vuttagāthāya yaṃ ti yaṃ itthiṃ ti¹¹
 attho, ekaṇṇā ti aggarāṇā, itthisahassassā¹² ti vacanānattatāya vuttaṃ, soḷa- 15
 sannaṃ itthisahassannaṃ aggaṭṭhāne ṭhapetū ti attho, sīmantinīnaṃ ti sī-
 mantadharānaṃ itthiṇaṃ ti attho, iti sā itthibhāve ṭhatvāpi duggandhaṃ gūtha-
 rāsinaṃ viya kāme garahanti yeva evam āha, dāsiyā vuttagāthāya sabbasamāga-
 tānaṃ ti sabbesaṃ sannipatitānaṃ majjhe nisīditvā akampamānā anosakka-
 mānā sādurasāṃ bhuñjatū ti attho, dāsinaṃ kira sāmikassa santike nisīditvā 20
 bhuñjanaṃ nāma appiyaṃ, iti sā attano appiyattā va evam āha¹³, caratu lā-
 bhena vikatthamānā ti lābhehetu kuhanakammaṃ karonti lābhasakkāraṃ
 uppādentī caratū ti attho, iminā sā dāsibhāve¹⁴ ṭhitāpi kilesavattthum eva¹⁵ garahati,
 devatāya vuttagāthāya āvāsiko ti āvāsajagganako, Kajaṅgalāyaṇa ti evaṃ-
 nāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā, ālokasandhiṃ divasā 25
 ti ekadivaseṇ¹⁶ ekam eva vātapānaṃ karotu, so kira devaputto Kassapabuddha-
 kāle Kajaṅgalanagaraṃ nissāya yojanike jīṇṇamahāvihāre āvāsikasamghatthero
 hutvā jīṇṇavihāre navakammaṃ karonto va mahādukkhaṃ anubhavi, tasmā tad
 eva dukkhaṃ ārabha evam āha, hatthinā vuttagāthāya pāsasatehīti bahūhi
 pāsehi, chambhīti¹⁷ catusu pādesu gīvāya kaṭṭibhāge cā¹⁸ ti chasu ṭhānesu, 30
 tuttehi ti dvikaṇṭakehi dīghalaṭṭhihi, pācanehi ti dasapācanehi¹⁹ amkusakehi
 vā, so kira attanā anubhūṭadukkhaṃ ōeva ārabha evam āha, vānarena vutta-
 gāthāya alakkamālīti ahigunṭhikena kaṇṭhe parikkhipitvā ṭhapitāya alakkamālāya
 samannāgato, tipukappaṇavidhō ti tipupilandhanena pilandhakappaṇo²⁰, laṭṭhi-
 hato ti sappakṭhaṃ sikkhāpiyamāno²¹ laṭṭhiyāpi hato hutvā eso pi ahi- 35
 gunṭhikahatthe²² attanā anubhūṭadukkhaṃ sandhāy²³ evam āha:

¹ Bā rājādhī-. ² Bā adds hi. ³ Bā samānāhīti. ⁴ Bā purohitaṭṭhāne hi pari-
 galite, C^{ks} purohite galite. ⁵ Bā -mena. ⁶ Bā sahāyakena pana. ⁷ Bā s-
 bhādā-. ⁸ Bā yantiyaṃ itthīti? C^{ks} santitaṃ itthīti. ⁹ C^{ks} adds catūti, C^s has
 evamaññarātūti. ¹⁰ C^s -bhāge. ¹¹ B^s kilesakāmaṇṇatthukāme. ¹² C^s jamhīti.
¹³ C^{ks} rasa-. ¹⁴ C^{ks} tipukappaṇapitthe ti tipupilandhantena pilandhakappaṇe. ¹⁵
 C^{ks} sappakṭhaṃ kilaṃ sikkhāpa-. ¹⁶ C^s -attho.

Evam tehi terasahi janehi sapathe kate M. cintesi: „kadāci ime ‘ayaṃ anattāham eva natthān ti kathetīti’ mayi’ āsaṃkaṃ kareyyum, aham pi sapatham karomīti“. Atha naṃ karonto cuddasamaṃ gātham āha:

- 5 14. Yo ve anattāhaṃ natthān ti cāha
 kāme va so labhataṃ bhuñjatan ca
 agāramajjhe maraṇaṃ upetu
 yo vā² bhonto saṃkati kañcid evā³ 'ti. 90.

Tattha bhonto ti ālapanāṃ, idaṃ vuttaṃ hoti: bhonto yo anattāha-
10 koṭṭhāsāṃ natthāṃ me ti vadati yo vā tumhesu kañci āsaṃkati so pañcakāma-
guṇe labhatu c' eva bhuñjatu ca ramaṇiyaṃ pabbajjāṃ alabbhitvā agāramajjhe
yeva³ maratū 'ti.

Isihi pana sapathe kate Sakko „mā bhāyittha, ahaṃ ime
vīmaṃsanto bhisāni antaradhāpesiṃ, ime ca chaḍḍitakhela-
15 piṇḍaṃ viya kāme garahantā⁴ sapatham karonti, kāmagara-
hanakāraṇaṃ te pucchissāmi⁵“ cintetvā dissamānarūpo B-aṃ
vanditvā pucchamāno anantaragātham āha:

15. Yad esaṃānā⁵ vicaranti loke
 iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca bahunnam etaṃ
20 piyaṃ manuññaṃ idha jīvaloke,
 kasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 91.

Tattha yadesaṃānā⁴ ti yaṃ vatthukāmaṃ kilesakāmaṃ ca kasigorakkhā-
dīhi samavisamakammehi pariyesaṃānā⁶ sattā loke vicaranti etaṃ bahunnaṃ
devamanussānaṃ iṭṭhaṃ ca kantaṃ ca piyaṃ ca manuññaṃ ca, kasmā isayo na-
25 ppasaṃsanti attho, kāme ti iminā taṃ vatthuṃ sarūpato dasseti.

Ath' assa pañhaṃ vissajjento M. dve gāthā abhāsi:

16. Kāmesu ve haññare bajjhare ca,
 kāmesu dukkhaṃ ca bhayaṃ ca jātaṃ,
 kāmesu bhūtādhipatī pamattā
30 pāpāni kammāni karonti mohā. 92.
 17. Te pāpadhammā pasavetva⁷ pāpaṃ
 kāyassa bhedā nirayaṃ vajanti,

¹ Cks -entīti. ² Cs vo, Bds yaṃ. ³ Ck -jjheneva. ⁴ Cks -tāya. ⁵ Cks sad-
⁶ Ck -nāya. ⁷ Ck Bds -tvā.

ādīnavam kāmāgūṇesu disvā (Suttanipāta v. 50.)

tasmā isayo na-ppasaṃsanti kāme ti. 93.

Tattha kāmesū 'ti kāmāhetu kāme nissāya kāyaduccaritādīni karontīti
attho, haññare ti daṇḍādīhi haññanti, bajjhare ti rajjubandhādīhi bajjhanti,
dukkhan ti kāyikacetasikaṃ asātaṃ, bhayaṃ ti attānuvādārikaṃ sabbam pi 5
bhayaṃ, bhūtādhipatīti Sakkaṃ ālapati, ādīnavan ti evarūpaṃ dosaṃ, so
pan' esa ādīnavo Dukkakkhandhādīhi suttehi dīpetabbo.

Sakko M-assa kathaṃ sutvā saṃviggamānaso anantaraṃ
gātham āha:

18. Vīmaṃsamāno isino bhisāni 10
tīre gaheṭvāna thale nidhesiṃ,
suddhā apāpā isayo vasanti,
etāni te brahmacārī bhisānīti. 94.

Tattha vīmaṃsamāno ti bhante ahaṃ ime isayo kāmādhimuttā vā no
vā ti vīmaṃsanto, isino ti tava mahesino santakāni bhisāni, tīre gaheṭvāna 15
'ti tīre nikkhattāni gaheṭvā thale ekamante nidhesiṃ, suddhā ti idāni mayā
tumbhākaṃ sapathakiriyaṃ nātaṃ: ime isayo suddhā apāpā hutvā vasantīti.

Taṃ sutvā Bo. gātham āha:

19. Na te natā no pana kilāneyyā 20
na bandhavā no pana te sahāyā,
kismiṃ paratthambha sahaṣṣanetta
isīhi tvaṃ¹ kilāsi devarājā 'ti. 95.

Tattha na te natā ti devarāja mayam tava natā vā kilātabbayuttakā vā²
kenaci na homa na pi tava nātakā na sahāyā, atha tvaṃ³ kismiṃ⁴ parattham-
bham kiṃ upatthambham katvā kiṃ nissāya isīhi saddhiṃ kilāsi attho. 25

Atha naṃ Sakko khāmapento vīsatiṃ gātham āha:

20. Ācariyo me si pitā va mayham,
esā patitthā khalitassa brahme,
ekāparādham khama bhūripāñña,
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 96. 30

Tattha esā patitthā ti esā tava paṭiccayā⁵ ajja mama khalitassa aparā-
dhassa patitthā hotu, kodhabalā ti paṇḍitā nāma khaṇṭhikā bhavanti na
kodhabalā ti.

¹ C^s B² tvaṃ. ² C^k -baṃyuttakāsa. ³ C^s taṃ. ⁴ B² kivā. ⁵ so C^{ks}; B² pādaccchāyā.

M. ca Sakkassa devarañño khamitvā sayam isigaṇaṃ
khamāpento itaraṃ gātham āha :

21. Suvositaṃ isinaṃ ekarattaṃ

yaṃ Vāsavaṃ bhūtapat' addasāma,

5

sabbe va bhonto sumanā bhavantu

yaṃ brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti. 97.

Tattha suvositaṃ isinaṃ ekarattan ti āyasmantānaṃ isīnaṃ eka-
rattam pi imasmīṃ araṇṇe vasitaṃ suvasitaṃ eva, kiṃkārapā: yaṃ Vāsavaṃ
bhūtapatīṃ addasāma, sace hi mayaṃ nagare avasimbhā na imaṃ addasāma,
10 bhonto ti bhavanto sabbe pi sumanā bhavantu tussantu Sakkassa devarañño
khamantu, kiṃkārapā: yaṃ brāhmaṇo paccapādi' bhisānīti² yasmā tum-
hākaṃ ācariyo bhisāni paṭilabbhīti.

Sakko isigaṇaṃ vanditvā devalokam eva gato. Isigaṇo
pi jhānābhīññaṃ nibbattetvā Brahmaloṇḍapago ahosi.

15 S. i. d. ā. „evam³ bhikkhū porāṇakapaṇḍitā sapathaṃ katvā kilese
jahimsū⁴“ ti vatvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
bhikkhu sotāpattiṃ pāle patitṭhahi. Jātakam samodhānento⁵ tisso
gāthā abhāsi:

22. Ahaṃ ca Sāriputto ca Moggallāno ca Kassapo

20

Anuruddho Puṇṇo Anando tadāsum satta bhātaro. 98.

23. Bhaginī Uppalavaṇṇā⁶, dāsī Khujjuttarā tadā,

Citto gahapati dāso, yakkho Sātāgiro tadā. 99.

24. Pārileyyo⁷ tadā nāgo, Madhuvāsetṭhavanāro⁸,

Kāludāyi tadā Sakko, evaṃ dhāretha jātākaṃ ti 100.

25 Bhisajātakaṃ.

6. Surucijātaka.

Mahesi Rucino bhariyā ti. Idam S. Sāvattim⁹ upa-
nissāya Migāramātu pāsāde viharanto Visākhāya mahāupāsikāya
laddhe aṭṭha vare ā. k. Sā hi ekadivasaṃ Jetavane dhammakathaṃ
20 sutvā Bhagavantaṃ saddhim bhikkhusaṃghena svātānāya nimantetvā
pakkāmi. Tassā pana rattiyā accayena cātuddīpako mahāmegho

¹ Bā paccapādi. ² Cks -sāni. ³ Cks omit evam. ⁴ Bā paja-. ⁵ Bā add
puna satthā. ⁶ Bā add ca. ⁷ Bā pālile-. ⁸ so Cks; Bā poṭhapādo ca vanayo.
⁹ Bā -iyaṃ.

vassi. Bhagavā bhikkhū āmantetvā „yathā bhikkhave Jetavane vassati evaṃ catūsu dīpesu vassati, ovassāpetha¹ bhikkhave kāyaṃ, ayaṃ pacchimako me² cātuddīpako mahāmegho“ ti vatvā ovassāpitakāyehi³ bhikkhūhi saddhim⁴iddhibalena Jetavane antarahito Visākhāya koṭṭhake pātur ahoṣi. Upāsikā „acchariyaṃ vata bho, abbhutaṃ vata bho, T-assa mahiddhikatā mahānubhāvata yatra hi nāma jaṇṇukamattakesu⁴ pi oghesu vattamānesu kaṭimattesu pi oghesu vattamānesu na hi nāma ekabhikkhussa⁵ pi pādā vā cīvarāni vā allāni bhavissanti“ haṭṭhā udaggā Buddha-pamukhaṃ bhikkhusaṃghaṃ parivisitvā katabhattakiccaṃ Bhagavantaṃ etad avoca: „addhāhaṃ bhante Bhagavantaṃ varāni yācāmi“⁶. „Atikkantavarā kho Visāke⁶ Tathāgata“ ti. „Yāni ca bhante kappanti yāni ca anavajjānti“⁷. „Vadehi Visāke“ ti. „Icchāmi ahaṃ bhante bhikkhusaṃghassa yāvajjivāṃ vassikasāṭṭhikaṃ dātuṃ āgantukabhattaṃ dātuṃ gamikabhattaṃ dātuṃ gilānabhattaṃ dātuṃ gilānupatṭhākabhattaṃ dātuṃ gilānabhesajjaṃ⁸ 15 dātuṃ dhuvayāguṃ dātuṃ bhikkhunisaṃghassa yāvajjivāṃ udakasāṭṭhikaṃ dātuṃ“ ti. S. „kaṃ pana tvaṃ Visāke atthavaṣaṃ⁹ sampassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti“ pucchitvā tāya varānisamse¹⁰ kathite „sādhū sādhū Visāke, sādhū kho tvaṃ Visāke imaṃ ānisamsaṃ sampassamānā T-āṃ aṭṭha varāni yācasīti“¹¹ vatvā 20 „anujānāmi¹² Visāke aṭṭha varāni“¹³ aṭṭha vare datvā anumodanaṃ katvā pakkāmi. Ath’ ekadivasaṃ Satthari pubbārāme viharante¹⁴ dh. k. s.: „āvuso Visākhā mahāupāsikā mātugāmabhāve¹⁵ thatvā¹⁶ Dasabalassa santikā aṭṭha vare labhi, aho mahāguṇā“ ti. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya 25 nāmā“ ti vutte „na bhikkhave Visākhā idān’ eva mama santikā vare labhi, pubbē pi¹⁷ labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

Atīte Mithilāyaṃ Suruci nāma rājā rajjaṃ karento puttaṃ paṭilabhitvā tassa Surucikumāro t-eva¹⁸ nāmaṃ akāsi. So vayappatto „Takkasilāya¹⁹ sippaṃ uggaṇhissāmi“²⁰ gantvā 30 nagaradvāre sālāyaṃ nisīdi. Bārāṇasirañño pi²¹ putto Brah-

¹ Ck ossāpetha. ² Bā omits me. ³ Ck ossāpita- ⁴ Bā jāṇukamattesu. ⁵ Bā -ssā. ⁶ Ck -khā, C^s -khā corr. to -khe. ⁷ Bā omits g. d. ⁸ Bā salākabhattaṃ. ⁹ Bā aṭṭhavarānisamsaṃ. ¹⁰ Ck^s -saṃghe. ¹¹ pucchitvā --- yācasīti wanting in C^s. ¹² Bā adds te. ¹³ Bā adds satthā. ¹⁴ Bā adds bhikkhu. ¹⁵ Bā -gāmattabhāve. ¹⁶ Bā adds pi. ¹⁷ Bā pesā. ¹⁸ C^s Bā tveva. ¹⁹ Bā -yaṃ. ²⁰ Bā omits ug. ²¹ Bā omits pi.

madattakumāro nāma tath' eva gantvā Surucikumārassa nisinnaphalake yeva nisīdi. Te aññamaññaṃ pucchitvā vissasikā hutvā ekato va ācariyassa santikaṃ gantvā ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭhapetvā nacirass' eva niṭṭhāpitasippā' ācari-

3 yaṃ āpucchitvā thokaṃ maggaṃ ekato va gantvā dvedhāpathe² ṭhitā aññamaññaṃ āliṅgitvā mittadhammānurakkhanatthaṃ katikaṃ akaṃsu³: „sace mama putto jāyati tava dhītā tava putto⁴ mama dhītā tesāṃ āvāhavivāhaṃ karissāmā“ 'ti. Tesu rajjaṃ karentesu⁵ Surucimahārājaṃ putto jāyi⁶, Surucikumāro t' ev' assa⁷ nāmaṃ kariṃsu. Brahmadattassa dhītā jāyi⁶, Sumedhā ti 'ssa⁸ nāmaṃ kariṃsu. Surucikumāro vayappatto Takkasilaṃ gantvā sippaṃ uggahetvā⁹ āgañchi¹⁰. Atha naṃ pitā rajje abhisinṇcitukāmo¹¹ „sahāyassa kira me Bārāṇasirañño dhītā atthi, tam ev' assa aggamaheṣiṃ karissā-

15 mīti“ tassā atthāya bahū paṇṇākāraṃ datvā amacce pesesi. Tesāṃ anāgatakāle yeva Bārāṇasirājā devīṃ pucchi: „bhadde mātugāmassa nāma kiṃ atirekadukkhaṃ“ ti. „Sapattirosadukkhaṃ¹² devā“ 'ti. „Tena hi bhadde amhākaṃ ekadhītaraṃ Sumedhādevīṃ¹³ tamhā dukkhā mocetvā yo etaṃ ekikaṃ eva

20 gaṇhissati tassa dassāmā¹⁴“ 'ti āha. So tehi amaccehi āgantvā tassā nāme gahite¹⁵ „tātā kāmāṃ mayā pubbe va mayhaṃ sahāyassa paṭiññātā¹⁶ dārikā, imaṃ pana mayā na itthighaṭṭāya¹⁷ antare khipitukāmā, yo etaṃ¹⁸ ekikaṃ eva gaṇhāti tassa dātukāmaṃ amhā“ 'ti āha. Te rañño santikaṃ pahīṇiṃsu.

25 Rājā¹⁹ „amhākaṃ mahantaṃ rajjaṃ sattayojanikaṃ Mithilana-garaṃ tīṇi yojanasatāni rajjaparicchedo²⁰, heṭṭhimantena soḷasa itthisahassāni laddhuṃ vaṭṭatīti“ vatvā na rocesi. Surucikumāro pana Sumedhāya rūpasampadaṃ sutvā savanasā-

¹ Bā niṭṭhita-, Cks -sippo. ² Ck omits pathe. ³ Bā kariṃsu. ⁴ Bā adds vā. ⁵ Bā karon-. ⁶ Bā vij-. ⁷ Bā tveva. ⁸ Cks tissa. ⁹ Bā uggahitvā. ¹⁰ Bā āgacchi. ¹¹ Bā add hutvā. ¹² Bā sampattirosaṃ-. ¹³ Bā -dhañdevi. ¹⁴ Bā -mī. ¹⁵ Ck nāmagahito, C nāmehito. ¹⁶ Bā paṭiññākatā, omitting dārikā. ¹⁷ Bā -gaṭṭāya. ¹⁸ Bā ekaṃ. ¹⁹ Bā add pana. ²⁰ Bā raṭṭha-.

saggena bajjhivā „ahan taṃ ekikam eva gaṇhissāmi, na mayhaṃ itthighaṭṭāya¹ attho, taṃ yeva² ānetū³“ ti mātāpi-tunnaṃ pesesi. Te tassa manāṃ abhinditvā bahum dhanāṃ pesetvā mahantena parivārena taṃ ānāpetvā⁴ kumārassa agga-mahesiṃ katvā ekato va abhisināsiṃsu. So Surucimahārājā⁵ nāma hutvā dhammena rajjāṃ kārento tāya saddhiṃ piyaṣaṃ-
vāsaṃ vasi. Sā pana dasavassasahassāni tassa gehe vasanti n' eva puttaṃ na dhītaraṃ alattha⁶. Atha⁷ nāgarā sannipatitvā rājāṅgaṇe upakkositvā⁸ „kiṃ etan“ ti vutte „aṇṇo“ doso n' atthi vamsānupālako vo⁹ putto n' atthi¹⁰, tumhākaṃ¹¹ ekā¹² va devī, rājakulaṃ¹³ nāma heṭṭhimantena soḷasaḥi itthi-sahassemi bhavitabbaṃ, itthighaṭṭaṃ gaṇha deva, ekā¹⁴ puṇṇa-vatī puttaṃ labhissatīti¹⁵ vatvā „tātā, kiṃ kathetha, ‘ahaṃ aṇṇaṃ na gaṇhissāmīti’ paṭiñṇaṃ datvā mayā esā ānitā,¹⁶ na sakkā musāvādaṃ kātum, na mayhaṃ itthighaṭṭāya attho“ ti
raṇṇā paṭikkhittā pakkamiṃsu. Sumedhā taṃ kathaṃ sutvā „rājā tāva saccavāditāya aṇṇā itthiyo na āneti¹⁷, ahaṃ eva pan' assa ānessāmīti“ raṇṇo mātu samabhariyāya¹⁸ ṭhāne ṭhatvā attano ruciya¹⁹ khattiyakaṇṇānaṃ sahasaṃ amacca-kaṇṇānaṃ sahasaṃ gahapatikaṇṇānaṃ sahasaṃ sabbasama-
yanāṭakittihinaṃ²⁰ sahasaṃ ti cattāri itthisahassāni ānesi. Tāpi dasavassasahassāni rājakule vasitvā n' eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Eten' ev' upāyena aparāni tikkhattum cattāri cattāri sahasāni ānesi. Tāpi n' eva puttaṃ na dhītaraṃ labhiṃsu. Ettāvata soḷasa itthisahassāni ānesum. Cattālisa vassahassāni
atikkamiṃsu, tāni tāya²¹ ekikāya vutthehi²² dasahi saddhiṃ paṇṇāsa vassasahassāni honti. Atha nāgarā sannipatitvā puna upakkositvā „kiṃ nāṃ etan“ ti vutte „deva tumhākaṃ

¹ Cks -gatāya. ² Bā tameva. ³ Bās ānetū. ⁴ Bās ānetvā. ⁵ Bās labhi. ⁶ Bās add naṃ. ⁷ Bās -siṃsu. ⁸ Bās raṇṇo. ⁹ Bās nāma pana te in the place of vo. ¹⁰ Bās na vijjati. ¹¹ Bās omit va. ¹² Bās -le ca. ¹³ Bās devā ti addhā tāsū. ¹⁴ Bā -haṇca. ¹⁵ Bās -si. ¹⁶ Bās -riyā. ¹⁷ Bās add va. ¹⁸ Bās sabbesavassanā-, Bā sabbesamassanā-, Bās sabbesavassanā-. ¹⁹ Bās add ānitāya. ²⁰ all three MSS. vutthehi. ²¹ Bās kimetaṃ.

itthiyo¹ puttam patthetum ānāpethā² "ti vadiṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sampaticchitvā „bhadde³ puttam patthethā“ 'ti
 āha. Tā tato paṭṭhāya puttam patthayamānā⁴ nānā devatā
 namassanti nānā vatāni caranti⁵, putto n' uppajjat' eva. Atha
 5 rājā Sumedham āha: „bhadde puttam patthehīti“. Sā „sādhū“
 'ti⁶ pannarasuposathe aṭṭhaṅgasamannāgataṃ uposatham samā-
 dāya sirigabbhe sīlāni āvajjamānā kappiyamañcake nisīdi. Sesā
 ajavatagovatā hutvā⁷ uyyānam agamaṃsu⁸. Sumedhāya sīlate-
 jena Sakkabhavanam kampi. Sakko āvajjitvā⁹ „Sumedhā put-
 10 tam pattheti, puttam assā dassāma“, na kho pana sakkā yaṃ
 vā tam vā dātum, anucchavikam assā puttam upadhāressāmīti¹⁰
 upadhārento Naḷakāradevaputtam passi. So hi puññasam-
 panno satto purimattabhāve Bārānasiyaṃ vasanto vappakāle¹⁰
 khettaṃ gacchanto ekaṃ paccekabuddham disvā dāsakamma-
 15 kare¹¹ „vapathā¹²“ 'ti pahīnitvā sayam nivattitvā pacceka-
 buddham geham netvā bhojetvā puna Gaṅgātīraṃ¹³ netvā
 puttana saddhim ekato hutvā udumbarabhittipādaṃ¹⁴ naḷabhitti-
 kam paṇṇasālam katvā dvāram yojetvā camkamam katvā
 paccekabuddham tattha¹⁵ temāsam, vasāpetvā vutthavassam dve
 20 pi pitāputtā ticivarena acchādetvā uyyojayimsu¹⁶. Eten' eva
 niyāmena satta¹⁷ paccekabuddhe tāya paṇṇasālāya vasāpetvā
 ticivarāni adamsu. Dve pi pitāputtā naḷakārā hutvā Gaṅgātīre
 veḷum upadhārentā paccekabuddham disvā evam akamsū 'ti pi
 vadanti yeva. Te kalam katvā Tāvatisabhavane nibbattitvā¹⁸
 25 chasu kāmasaggesu¹⁹ anulomapaṭilomena²⁰ mahantaṃ devissa-
 riyaṃ²¹ anubhavanta²² vicaranti. Te tadā²³ cavitvā uparideva-
 loke nibbattitukāmā²⁴. Sakko Tathāgatabhāvaṃ űatvā tesu

¹ Bds deviyā. ² Bds tumbe. ³ Cks patthi-. ⁴ Bds vattāni paricaranti. ⁵ Bds
 add sampaticchi. ⁶ Bds add puttam alabhitvā. ⁷ Cs āg-. ⁸ Bds -jjanto. ⁹
 Cs -mi, Bds -mīti. ¹⁰ Cks vayappattakāle. ¹¹ Ck -karo, Cs -kammare. ¹²
 Bds gacchathā. ¹³ Bds -re. ¹⁴ Bds -pāram. ¹⁵ Bds tattheva. ¹⁶ Bds -jesum.
¹⁷ Ck -e, Bds tassa, Bds sattatha. ¹⁸ all three MSS. nibbatte-? ¹⁹ Bds kāmā-
 vacarasa-. ²⁰ Bds anulomena. ²¹ Bds omit dev. ²² Bds -ti. ²³ Bds tato. ²⁴
 Bds add honti.

ekassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ āgantvā vanditvā ʒhitam
 āha: „mārisa tayā manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti“. „Mahā-
 rāja, manussaloko nāma jeguecho paṭikkūlo, tattha ʒhitā dānā-
 dīni puññāni katvā devalokaṃ patthenti, tatra gantvā kiṃ
 karissāmīti“. „Mārisa devaloke paribhuñjitabbaṃ sampattim 5
 manussaloke paribhuñjissasi' pañcaviṣatiyojanubbedhe² ratana-
 pāsāde vasissasi³, adhivāsehi⁴“. So adhivāsesi. Sakko tassa
 paṭiññāṃ gaḥetvā isivesena⁵ rājuyyānaṃ gantvā tāsāṃ itthīnaṃ
 upari ākāse caṃkamanto attānaṃ dassetvā „kassā⁶ puttavaraṃ
 demi, kā puttavaraṃ gaṇhatīti⁷“ āha. „Bhante, mayhaṃ dehi, 10
 mayhaṃ dehi⁸“ hatthasahassāni ukkhipiṃsu. Tato⁹ āha:
 „ahaṃ sīlavatīnaṃ¹⁰ puttaṃ dammi, tumhākaṃ kiṃ sīlaṃ ko
 ācāro“ ti. Tā ukkhittahatthe sammiñjetvā „sace sīlavatīyā
 dātukāmo Sumedhāya santikaṃ gacchā“ 'ti vadiṃsu. So ākāse
 yeva gantvā tassā vāsāgāre¹¹ sīhapañjare aṭṭhāsi. Ath' assā¹² 15
 ārocayiṃsu: „etha devī, eko devarājā 'tumhākaṃ puttavaraṃ
 dassāmīti' ākāsenāgantvā sīhapañjare ʒhito“ ti. Sā garupari-
 hārenāgantvā sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā „saccaṃ kira bhante
 tumhe sīlavatīyā puttavaraṃ dethā“ 'ti āha. „Āma demīti“. 20
 „Tena hi mayhaṃ dethā“ 'ti. „Kiṃ pana te sīlaṃ, kathehi¹³, 20
 sace me ruccissati¹⁴ dassāmi te varan“ ti. Sā tassa vacanaṃ
 sutvā „tena hi suṇāhīti“ vatvā attano sīlaguṇaṃ¹⁵ kathenti
 pannarasa gāthā abhāsi:

1. Mahesī Rucino bhariyā ānītā paṭhamaṃ ahaṃ,
 dasavassasahassāni yaṃ maṃ Suruci-m-ānaya. 101. 25
2. Sāhaṃ brāhmaṇa rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ
 nābhijānāmi kāyena vācāya uda cetasā,
 Suruciṃ atimaññittha¹⁴ āviṃ vā yadi vā raho. 102.

¹ B^s -sīti, B^d -tīti. ² B^d add aṭṭhayojanavittāre. ³ C^k -ti. ⁴ B^s -se. ⁵
 B^d kassāhaṃ. ⁶ B^d gaṇhissatīti. ⁷ B^d add sakko. ⁸ B^d -vantānaṃ. ⁹
 B^d pāsādadvāre. ¹⁰ B^d add tā itthiyo. ¹¹ C^k -si, B^d -hīti. ¹² B^d ruccati.
¹³ B^s omits sīla. ¹⁴ so B^d = atimaññi 'ttha? B^d -maññattho, C^k -maññittho.

5. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ¹ ise,
musā me² bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā. 103.
4. Bhattu manāpassa³ pitā mātā cāpi suvāmino⁴
te maṃ brahma⁵ vinetāro yāva aṭṭhaṃsu jīvite. 104.
5. Sāhaṃ ahimsāratinī kāmasā dhammacāriniṃ
sakkaccaṃ te upaṭṭhāsiṃ rattindivam atanditā. 105.
6. Etena saccavajjena -pe-. 106.
7. Soḷasitthisahassāni sahabhariyāni⁶ brāhmaṇa
tāsu issā vā kodho vā nāhu mayhaṃ kudācanam. 107.
8. Hitena tāsaṃ nandāmi, na ca me kāci⁷ appiyā,
attānaṃ vānukampāmi⁸ sadā sabbā sapattiyo. 108.
9. Etena saccavajjena -pe-. 109.
10. Dāse kammakare pesse⁹ ye c' aññe anujivino
posemi saha dhammena sadā pamuditindriyā. 110.
11. Etena saccavajjena -pe-. 111.
12. Samaṇe brāhmaṇe cāpi aññe cāpi vanibbake
tappemi annapānena sadā payatapāṇinī. 112.
13. Etena saccavajjena -pe-. 113.
14. Cātuddasiṃ¹⁰ pannarasiṃ¹⁰ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ^{10*}
pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāhitam
uposatham upavasāmi¹¹ sadā silesu samvutā. 114.
15. Etena saccavajjena putto uppajjataṃ ise,
musā me bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā ti. 115.

Tattha mahesīti aggamaheṣī, Rucino ti Surucirañño, paṭhaman ti
25 soḷasānnaṃ itthisahassānaṃ sabbapaṭhamam, yaṃ man ti yasmiṃ kāle maṃ¹²
Suruci ānayaṃ tato paṭṭhāyāhaṃ¹³ dasavassasahassāni ekikā va imasmim gehe
vasim, aṭṭhaññiṭṭhā¹⁴ 'ti muhuttam pi sammukhā vā parammukhā vā aṭṭhaññim
ti¹⁵ idaṃ atikkamitvā maññamānaṃ¹⁶ na jānāmi na sarāmi, ise ti taṃ ālapati,
te man ti sasuro ca sassu cā 'ti te ubho maṃ, vinetāro ti tehi vinīt' amhi,

¹ Cks -nam. ² Cks ce. ³ Cs manussa, Bā bhattu mamaṃ sassu. ⁴ Bds cāpi
ca sassurā. ⁵ Cs Bā -me. ⁶ Cks -yāti. ⁷ Cks kañci. ⁸ Cks attānaṃ va anu-
Bā attānaṃ vānammāmi? ⁹ Bā pose. ¹⁰ Cks Bā -ī. * (Min., Gram. Palie
XXIV, v. 24, Morris Therīg. p. 126, Dh. p. 404). ¹¹ Bā -vasi. ¹² Bds add
sukhasamvāsāya. ¹³ Bds paṭṭhāya sāhaṃ. ¹⁴ Cks -ittho. ¹⁵ Bds -maññati. ¹⁶
Cks maññanaṃ.

te me yāva jīvinisu tāva ovādam adamsu, ahimsāratinīti ahimsāsambhātāya
 iatiyā samannāgatā, mayā hi kunthakipilliko¹ pi na himsitapubbo, kāmasā ti
 ekanten' eva, dhammacārinīti dasakusalakammapathe pūremi², upaṭṭhāsin
 ti pādaparikammādini kiccāni karonti upaṭṭhahim³, sahabhariyānīti mayā
 saha ekasāmikassa bhariyābhūtāni, nāhū 'ti kilesaṃ nissāya issādammo vā
 kodhadhammo vā mayhaṃ na bhūtapubbo, hitenā 'ti yaṃ tāsāṃ hitaṃ ten' eva
 nandāmi, ure⁴ vutthā⁵ dhītaro viya tā disvā tussāmi, kācīti⁶ tāsū ekāpi
 mayhaṃ appiyā nāma n' atthi, sabbā piyavādītāy' eva⁷ anukampāmīti
 muducittena sabbā soḷasasahassāpi tā⁸ attānaṃ viya anukampāmi, saha
 dhammenā 'ti nayena⁹ kāraṇena, yo yaṃ kātuṃ sakkoti taṃ tasmiṃ kamme
 yojemīti¹⁰ attho, pamuditindriyā ti¹¹ pesenti ca nīcaṃ pamuditindriyā
 va hutvā jeseṃ, are duṭṭhadāsa idan nāma karohīti evaṃ kujjhitvā na me
 koci katthaci pesitapubbo, payatapāṇinīti dhotahatthā pasāritahatthā va
 hutvā, pāṭikārikapakkaṇṇā¹² 'ti¹³ aṭṭhamicātuddasīpannarasānaṃ¹⁴ pac-
 cuggamanānuggamanavasena cattāro divase¹⁵, sadā ti niccakāle¹⁶ pañcasu
 sīlesu samvutā tehi¹⁷ pibitagopitattabhāvā va homīti.

Evam tassā gāthāsatenā pi sahassena pi vaṇṇiyamānānaṃ
 guṇānaṃ pamāṇan nāma n' atthi, tāya pana paṇṇarasahi
 gāthāhi attano guṇānaṃ vaṇṇitakāle yeva Sakko attano
 bahukaraṇīyatāya tassā kathaṃ avicchinditvā „pahūtā abbhutā
 yeva te guṇā“ ti taṃ pasaṃsanto gāthadvayam āha:

16. Sabbe va te dhammaguṇā rājaṇputti yasassini
 samvijjanti tayi bhadde ye tvaṃ kittesi attani. 116.
17. Khattiyo jātisampanno abhijāto yasassimā
 dhammarājā Videhānaṃ putto uppajjate tavan ti. 117. 25

Tattha dhammaguṇā ti sabhāvagūṇā bhūtaguṇā, samvijjantīti ye
 tayā vuttā te sabbe va tayi upalabbhanti, abhijāto ti atijāto¹⁷, yasassimā
 ti yasasampannena parivārena samannāgato, uppajjatīti evarūpo tava putto
 uppajjissati, mā cintayīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassajātā taṃ pucchanti
 dve gāthā abhāsi:

¹ Ck kunda-, B^s -kādiko pi. ² Ck sūremi. ³ B^s upaṭṭhemi. ⁴ Ck vure. ⁵
 B^d vuṭṭha. ⁶ Ck^s kāmīti. ⁷ B^d piyakāyeva. ⁸ B^d -sahassāni, B^s sabba
 sahassāni pi. ⁹ B^d yena. ¹⁰ B^d payo-. ¹¹ Ck^s omīti. ¹² B^d add pañ-
 camī. ¹³ Ck^s -dasapannarasānaṃ. ¹⁴ Ck^s -sā, B^d divase labhati. ¹⁵ B^d
 -laṃ. ¹⁶ Ck^s te. ¹⁷ Ck^s abhijāto, B^d atijāto suddhajāto.

18. Rummī¹ rajojalladharo aghe vehāsayaṇ ṭhito
manuññam bhāsasī² vācam yaṃ mayham hadayaṃgamam. 118.
19. Devatā nu si saggamhā isi vāsi³ mahiddhiko,
ko vāsi tvaṃ anuppatto, attānam me pavedayā 'ti. 119.

5 Tattha rummīti⁴ anañjitamaṇḍito, Sakko āgacchanto ramaṇiyena tū-
pasavesenāgato, pabbajitavesenāgatattā pana sā evam āha, aghe ti appaṭṭighe
ṭhāne, yaṃ mayhan ti yaṃ etaṃ⁵ mayham manuññavācam bhāsasī tam
bhāsamāno tvaṃ devatā nu si saggamhā idhāgato isi vāsi mahiddhiko ti
yakkhādisu ko vā tvaṃ asi idhānuppatto attānam me pavedaya yathābhūtaṃ
10 kathehīti vadati.

So tassā kathento cha gāthā āha:

20. Yaṃ devasaṃghā vadanti Sudhammāyaṃ samāgatā
so 'ham Sakko sahasakkho āgato 'smi tav' antike⁶. 120.
21. Itthi yā⁷ jīvalokasmiṃ yā hoti⁸ samacārini
15 medhavinī silavatī sassudevāpatibbatā⁹. 121.
22. Tādisāya sumedhāya sucikammāya nāriyā
devā dassanam āyanti mānusiya amānusa. 122.
23. Tvaṃ bhadde¹⁰ suciṇṇena pubbesucaritena ca
idha rājakule jātā sabbakāmasamidhini. 123.
20 24. Ayaṃ ca te rājaputti ubhayattha kaṭaggaho
devalokūpapattī ca kittī ca idha jīvite. 124.
25. Ciraṃ sumedhe sukhinī dhammam attani pālaya,
esāham Tidivaṃ yāmi, piyam me tava dassanan ti. 125.

Tattha sahasakkho ti atthasahasassa¹¹ tam muhuttaṃ dassanavasena
25 sahasakkho, itthi yā¹² ti itthī, samacārini¹³ ti tīhi dvārehi samacariyāya
samannāgatā, tādisāyā¹⁴ 'ti yathārūpāya, sumedhāyā¹⁵ ti supaññāya, ubha-
yatthakaṭaggaho ti ayaṃ tava¹⁶ imasmiṃ ca attabhāve anāgate ca jayaggāho,
tesu¹⁷ anāgatesu¹⁸ devalokūpapatti¹⁹ idha jīvite pavattamāne²⁰ kitti cā²¹ 'ti
ayaṃ ubhayattha kaṭaggāho nāma, dhamman ti evaṃ sabhāvagunaṃ ciraṃ
30 attani pālaya, esāhan ti eso aham, piyam me ti mayham tava dassanaṃ
piyam.

¹ B^s dummi. ² B^d -se. ³ B^d cāpi. ⁴ B^d dummiti. ⁵ B^s evam. ⁶ B^d bha-
vantike. ⁷ B^s atthiyo, B^d itthiyo. ⁸ B^d honti. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^k
bhante, B^s tvaṃ ca bhadde. ¹¹ C^k atthasahassa, B^s atthahi sahasassa cintitaṃ.
¹² B^d yo. ¹³ C^k tādisiā. ¹⁴ B^d tāva. ¹⁵ B^s adds idhalokaparalokesu. ¹⁶
B^d -te. ¹⁷ B^d add ca. ¹⁸ C^k pamatta-. ¹⁹ C^k mā.

„Devaloke pana me kiccakaraṇīyaṃ atthi, tasmā gacchāmi, tvam appamattā hohīti“ tassā ovādam datvā pakkāmi. Naḷa-kāradevo¹ paccūsakāle cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Sā² ñatvā rañño ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṃ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttāṃ vijāyi, Mahāpanādo ti³ 'ssa nāmaṃ karimsu. Ubhayaṛaṭṭhavāsino „sāmi puttassa no khīramūlan“ ti ekekaṃ kahāpaṇaṃ rājaṅgaṇe khipimsu, mahārāsi ahosi. Raññā paṭikkhittāpi ca „sāmi puttassa vaḍḍhitakāle paribbaya bhavissatīti“ agahetvā va pakkamimsu. Kumāro mahāparivārena vaḍḍhitvā vayappatto soḷasavassa-¹⁰ kāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuni. Rājā puttassa vayaṃ oloketvā devim āha: „bhadde puttassa me rajjā-bhisekakāle ramaṇīyaṃ assa pāsādaṃ kāretvā abhisekaṃ kāressāmā“ 'ti. Sā „sādhū deva“ 'ti sampaṭicchhi. Rājā vatthuvijjācariye pakkosāpetvā „tātā vaḍḍhakiṃ gahetvā am-¹⁵ hākaṃ nivesanato avidūre puttassa me pāsādaṃ māpetha, rajjena naṃ abhisinēissāmā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti bhū-mippadesaṃ vīmaṃsanti. Tasmiṃ khaṇe Sakkassāsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So taṃ kāraṇaṃ ñatvā Vissakammaṃ āmantetvā „gaccha tāta Mahāpanādakumārassa āyāma vitthā-²⁰ rato³ aḍḍhayaṇikaṃ⁴ ubbedhena pañcaviṣatiyojanaṃ⁵ ratana-pāsādaṃ māpehīti“ pesesi. So vaḍḍhakivesena vaḍḍhakīnaṃ santikaṃ āgantvā „tumhe pātarāsaṃ bhuñjitvā ethā“ 'ti te pesetvā daṇḍakena bhūmiyaṃ pahari, tāvad eva vuttappakāro sattabhūmiko pāsādo uṭṭhahi. Mahāpanādaṃ pāsādaṃ-²⁵ galaṃ⁶ chattamaṅgalaṃ āvāhamaṅgalan ti tīṇi maṅgalāni⁷ ekato va ahesuṃ. Maṅgalaṭṭhāne ubhayaṛaṭṭhavāsino sanni-patitvā maṅgalacchaṇena sattavassāni vītināmesuṃ, n' eva ne rājā uyyojeti⁸, tesaṃ vatthālaṃkārahādaniyabhojani-

¹ Bds -devaputto pana. ² Bs adds gabbhapatitṭhitabbhāvaṃ, Bd patitṭhitabbhāvaṃ.

³ Bds āyāmena yojanaṃ vitthārato. ⁴ Bs aṭṭhaya-. ⁵ Bds -janikaṃ. ⁶ Ck Bs -daṃ-. ⁷ Cks omit maṅgalāni. ⁸ Bs -si, Bd -suṃ.

yādiṃ¹ sabbam rājakulasantakam ñeva ahoṣi. Te sattasaṃ-
 vaccharaccayena upakkositvā Surucimahārājena „kim etan“ ti
 puṭṭhā „mahārāja amhākam maṅgalaṃ bhuñjantānaṃ satta-
 vassāni gatāni², kadā maṅgalassa osānaṃ bhavissatīti“
 5 āhaṃsu. Tato rājā³ „tātā puttena me ettakam kalam na
 hasitapubbaṃ, yadā so hasissati tadā gamissathā“⁴ ti.
 Atha⁴ mahājano bheriṃ carāpetvā naṭe sannipātesi. Naṭasa-
 hassāni⁵ sannipatitvā satta koṭṭhāsā hutvā naccantā rājānaṃ
 hasāpetum nāsakkhiṃsu. Tassa hi dibbanāṭakānaṃ dīṭṭhattā
 10 tesam naccam amanuññaṃ ahoṣi. Tadā Bhaṇḍukaṇṇa-
 Paṇḍukaṇṇa⁶ nāma dve nāṭakā chekā⁷ „mayam rājānaṃ hasā-
 pessāmā“⁸ ti. Bhaṇḍukaṇṇo⁸ nāma⁹ rājadvāre mahantaṃ
 Atulaṃ nāma ambaṃ māpetvā suttagulaṃ khipitvā tassa
 sākāya laggāpetvā suttana Atulambaṃ¹⁰ abhirūhi. Atulambo
 15 pi¹¹ kira¹² Vessavaṇaambo¹³. Ath⁴ tam pi¹⁴ Vessavaṇassa
 dāsā gahetvā aṅgapaccaṅgāni chinditvā pātesum. Sesaṇāṭā
 tāni¹⁵ samodhānetvā udakena siñciṃsu¹⁶. So¹⁷ pupphapaṭaṃ
 nivāsetvā ca pārupitvā ca naccanto va uṭṭhahi. Mahāpanādo
 tam pi disvā n'eva hasi. Paṇḍukaṇṇanaṭo¹⁸ rājaṅgaṇe dāru-
 20 citakam kāretvā attano parisāya saddhiṃ aggiṃ pāvisi.
 Tasmiṃ nibbute citakam udakena siñciṃsu. So sapariṣo
 pupphapaṭaṃ nivāsetvā ca pārupitvā na naccanto va uṭṭhahi.
 Tam pi disvā rājā n'eva hasi. Iti taṃ hasāpetum asakkontā¹⁹
 manussā upaddutā ahesum. Sakko taṃ kāraṇaṃ ñatvā
 25 „gaccha tātā, Mahāpanādaṃ hasāpetvā ehīti“ devanaṭakam
 pesesi. So āgantvā rājaṅgaṇe ākāse ṭhatvā upaḍḍharaṅgam²⁰

¹ C^k B^d -di. ² C^k gatā ti, C^s -vassāni dvitīyāmesum nevano gatā ti. ³ C^k omittato rājā. ⁴ B^d athassa. ⁵ C^k panāṭaṭa- corr. to panāṭa-, C^s janāṭa-.
⁶ B^s -kaṇḍo ca, B^d -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca. ⁷ C^s nāṭakajekā, B^d -kajethakā. ⁸ B^s -kaṇḍo, B^d -kaṇḍo. ⁹ B^d tāva. ¹⁰ hi dibba - - - atulambaṃ wanting in C^k. ¹¹ C^k ti. ¹² C^k ki. ¹³ B^s -sse ambo? ¹⁴ B^d tam hi.
¹⁵ C^s tāti, B^s -naṭakāti, B^d sesanāṭakā. ¹⁶ B^d abhiṣi-. ¹⁷ C^k adda sapariṣā.
¹⁸ B^s -kaṇḍo naṭo, B^d -kaṇḍo naṭo. ¹⁹ C^k B^d -to, C^s -te, B^s -tā? ²⁰ B^d upaḍḍha āgaṇi.

nāma dassesi, eko va hattho eko va pādo ekaṃ akkhiṃ ekā dāṭhā¹ naccati² calati³ phandati, sesaṃ niccalaṃ ahosi. Taṃ disvā Mahāpanādo thokaṃ sitaṃ akāsi. Mahājano pana hasanto hasanto hassaṃ dhāretuṃ satim⁴ paccupaṭṭhāpetuṃ⁵ asakkonto aṅgāni vissajjetvā rājaṅgaṇe yeva papati⁶. Tasmiṃ 5 kāle maṅgalaṃ niṭṭhitaṃ. Sesam ettha

Panādo nāma so rājā

yassa yūpo suvaṇṇayo⁷ (II, 334, Therag. p. 32)

ti Mahāpanāda-jātakena⁸ vaṇṇetabbaṃ. Rājā Mahāpanādo dānādini puññāni katvā āyupariyosāne devalokam eva gato. 10

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave Visākhā pubbe pi mama santikā varaṃ labhi yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Mahāpanādo Bhaddaji ahosi, Sumedhā devī Visākhā, Vissakammo Anando, Sakko⁹ aham evā“ 'ti. Surucijātakaṃ.

7. Pañcūposathajātaka.

15

Appossukko dāni tvaṃ kapoṭā 'ti. Idaṃ S. j. v. uposathike pañcasate upāsake ā. k. Tadā hi S. dhammasabhāyaṃ catuparisaṃmajhe alaṃkatabuddhāsane nisīditvā muducittena parisaṃ oloketvā „ajja upāsakānaṃ kathaṃ paṭicca desanā samuṭṭhahissatī“¹ natvā upāsake āmantetvā „uposathik' attha upāsakā“ ti pucchitvā 20 „āma bhante“ ti vutte „sādhū vo kataṃ, uposatho nāṃ' esa porāṇa-kapaṇḍitānaṃ vaṃso, porāṇakapaṇḍitā hi rāgādikilese niggahatthaṃ uposathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

Atite Magadharatṭhādīnaṃ tiṇṇaṃ ratṭhānaṃ antare aṭavi ahosi. Bo. Magadharatṭhe brāhmaṇamahāsālakule 25 nibbattitvā vayappatto kāme pahāya nikkhamitvā taṃ aṭaviṃ pavisitvā assamaṃ katvā vāsaṃ kappesi. Tassa pana assa-massa avidūre ekasmiṃ veṇugahane attano bhariyāya saddhiṃ

¹ Ck^s thitā, C^s dāṭṭhikā, B^s dāṭhā? B^d dādhi. ² Ck^s kaccati. ³ B^ds add upaṭṭhāpetuṃ. ⁴ Ck^s hūsaṃtiṃ, B^s patiṃ? B^d sati. ⁵ B^s paccupaṭṭhetuṃ. ⁶ B^ds patati. ⁷ B^ds -ṇamayo. ⁸ B^ds -ke. ⁹ B^ds add pana.

kapoṭasakuṇo vasati, ekasmiṃ vammike ahi¹, ekasmiṃ vana-
gumbe sigālo, ekasmiṃ vanagumbe accho. Te cattāro pi
kālena kālaṃ isiṃ upasamkamitvā dhammaṃ suṇanti. Ath'
ekadivasam kapoṭo bhariyāya saddhiṃ kulāvakā nikkhamitvā
5 gocarāya pakkāmi. Tassa pacchato gacchantiṃ kapoṭiṃ eko
seno gahetvā palāyi. Tassā viravasaddaṃ sutvā kapoṭo
nivattitvā olokento taṃ tena hariyamamānaṃ passi. Seno pi
taṃ viravantiṃ yeva māretvā khādi. Kapoṭo tāya viyogena
rāgapariḷāhena pariḍayhamāno cintesi: „ayaṃ rāgo maṃ ati-
10 viya kilameti, na dāni imaṃ aniggahetvā gocarāya pakka-
missāmīti“ so gocarapathaṃ pacchinditvā tāpasassa santikaṃ
gantvā rāganiggahāya² uposathaṃ samādiyitvā ekamante ni-
pajji. Sappo pi „gocaraṃ pariyesissāmīti“ vasanaṭṭhānā
nikkhamitvā paccantagāme gāvīnaṃ caranaṭṭhāne gocaraṃ
15 pariyesati. Tadā gāmaabhojakassa sabbaseto maṅgalausabho
gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ vammikapāde jaṇṇunā patitṭhāya
siṅgehi mattikaṃ gaṇhanto kilati. Sappo gāvīnaṃ pada-
saddena bhīto taṃ vammikaṃ pavisitum pakkhanto. Atha
naṃ usabho pādena akkami, so taṃ kujjhitvā ḍasi, usabho
20 tatth' eva jīvitakkhayaṃ patto. Gāmaavāsino „usabho kira
mato“ ti sutvā sabbe ekato va āgantvā kanditvā taṃ gandra-
mālādīhi pūjetvā āvāṭe nikhaṇitvā pakkamiṃsu. Sappo
tesaṃ gatakāle nikkhamitvā „ahaṃ kodhaṃ nissāya imaṃ
jīvitā voropetvā mahājanassa hadaye sokaṃ pavesesiṃ, na
25 dāni imaṃ kodhaṃ aniggahetvā gocarāya pakkamissāmīti“
nivattitvā assamaṃ gantvā kodhaniggahāya uposathaṃ sam-
ādiyitvā ekamante nipajji. Sigālo pi gocaraṃ pariyesanto
ekaṃ matahatthiṃ disvā „mahā me gocaro laddho“ ti tuṭṭho
gantvā soṇḍāya ḍasi, thambhe³ daṭṭhakālo viya ahosi, tattha
30 assādaṃ alabhitvā dante ḍasi, pāsāne⁴ daṭṭhakālo viya ahosi,
kucchiyaṃ ḍasi, kusūle⁵ daṭṭhakālo viya ahosi, naṅgutṭhe ḍasi,

¹ Bs āsiviso. ² Bds rāgādini. ³ Bs -bho. ⁴ Ck -sāno. ⁵ cfr. J. I, 502; Bds kapāle.

ayathāle¹ datṭhakālo viya ahosi, vaccamagge ḍasi, ghatapūve² datṭhakālo viya ahosi. So lobhavasena khādanto antokucchiyaṃ pāvisi, tattha chātakāle³ māmsaṃ khādanti pipāsita-kāle lohitaṃ pivati nipajjanakāle antāni ca papphāsaṃ ca avattharitvā nipajjati. So „idh' eva me annapānaṃ ca sayanaṃ ca 5 nipphannaṃ, aññattha kiṃ karissāmīti“ cintetvā tatth' eva abhirato bahi anikkhamitvā antokucchiyaṃ yeva vasi. Aparabhāge vātātapena hatthikūṇape sukkhante karīsamaggo pihito. Sigālo antokucchiyaṃ upapacciyamāno⁴ appamaṃsalobhito paṇḍusarīro hutvā nikkhamanamaggaṃ na passi. Ath' eka- 10 divasaṃ akālamegho vassi, karīsamaggo temiyamāno mudu⁵ hutvā vivaraṃ dasseti. Sigālo chiddaṃ disvā „aticiraṃ kilanto iminā chiddena palāyissāmīti“ karīsamaggaṃ sīsena pahari. Tassā⁶ sambādhatṭhānena⁷ vegena nikkhantassa⁸ siṇṇasarīrassa⁹ sabbāni lomāni karīsamagge laggāni, tālak- 15 khandho¹⁰ viya nillomasarīro hutvā nikkhami. So „lobhaṃ nissāya mayā idaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ, idāni imaṃ anigga-hetvā gocaraṃ na gaṇhissāmīti“ cintetvā taṃ assamaṃ gantvā lobhaniggahāya uposathaṅgaṃ samādiyitvā ekamante nipajji. Accho pi araṇṇā nikkhamitvā atricchābhībhūto Malaratṭhe¹¹ 20 paccantagāmaṃ gato. Gāmaṃvāsino „accho kirāgato“ ti dhanudaṇḍādihatthā nikkhamitvā tena pavitṭhaṃ gumbaṃ parivāresuṃ. So mahājanena parivāritabhāvaṃ ūtvā nikkhamitvā palāyi, palāyantam eva ca naṃ dhanūhi c' eva daṇḍena¹² ca pothesuṃ. So bhinnena sīsena lohiteṇa galanteṇa¹³ 25 attano vasaṇatṭhānaṃ gantvā „idaṃ dukkhaṃ mama atricchālobhavasena uppannaṃ, na dāni naṃ¹⁴ aniggahetvā gocaraṃ gaṇhissāmīti“ taṃ assamaṃ gantvā atricchāniggahāya uposathaṃ

¹ B^s ayakapāle. ² B^s ghaṇa-, B^d ghana-. ³ C^s jāta-, C^k natthachānakāle. ⁴ B^s uppajjanāno. ⁵ C^k muduṃ. ⁶ B^s tassa, B^d tassa pa. ⁷ C^k sambāda-. C^s sambātṭhānena, B^s -tṭhāne? B^d sampādhatṭhāne. ⁸ B^s nikkhamantassa. ⁹ C^k sinna-. B^s bhinna-, B^d bhinnaṃ-. ¹⁰ B^s kāla-, B^d kālakanto. ¹¹ B^d mallakaratṭhe, B^s malaya-. ¹² B^s daṇḍādīhi. ¹³ C^s gal-. ¹⁴ C^k nā --, B^d na idāni imaṃ.

samādiyitvā ekamante nipajji. Tāpaso pi attano jātim nissāya
 mānavasiko hutvā jhānaṃ uppādetum na sakkoti. Ath' eko
 paccekabuddho tassa mānanissitabhāvaṃ ñatvā „ayaṃ na
 lāmakasatto¹, Buddhamkuro esa, imasmiṃ yeva kappe sab-
 5 baññūtaṃ pāpuṇissati, imassa mānaniggahaṃ katvā samā-
 pattinibbattanākāraṃ karissāmīti“ tasmiṃ paṇṇasālāya nisinne
 yeva Uttarahimavantato āgartvā tassa pāsāṇaphalake nisīdi.
 So nikkhamitvā taṃ attano āsane nisinnaṃ disvā mānanissita-
 bhāvena anattamano² hutvā³ taṃ upasamkamitvā accharaṃ
 10 paharitvā „nassa⁴ vasala kālakaṇṇi muṇḍa samaṇaka, kim-
 atthaṃ maṃa nisīdanaphalake nisinna sīti“ āha. Atha naṃ
 so⁵ „sappurisa kasmā mānanissito si, ahaṃ paṭividdhapacceka-
 bodhiñāṇo, tvaṃ imasmiṃ yeva kappe sabbaññubuddho bha-
 vissasi, Buddhamkuro si, pāramitā⁶ pūretvā āgato aññāṃ⁷
 15 ettakaṃ nāma kālaṃ atikkamitvā Buddho bhavissasi, Buddhat-
 tabhāve⁸ Siddhattho nāma bhavissasīti⁹“ nāmaṃ ca gottaṃ ca
 kulaṃ ca aggasāvakādayo ca sabbe ācikkhitvā „kimatthaṃ
 mānanissito hutvā pharuso hosi, na-y-idaṃ tavānucchavikaṃ“
 ti ovādam adāsi. So tena evaṃ vutte pi n' eva naṃ vandi
 20 n' eva „kadā ahaṃ Buddho bhavissāmīti“ ādīni pucchi. Atha
 naṃ paccekabuddho „tava jātiyā¹⁰ mama guṇānaṃ¹¹ mahanta-
 bhāvaṃ jāna¹², sace sakkosi ahaṃ viya ākāse vicarāhīti“ vatvā
 ākāse uppatitvā attano pādapaṃsum tassa jaṭāmaṇḍale viki-
 ranto Uttarahimavantam eva gato. Tāpaso tassa gatakāle
 25 saṃvegappatto hutvā „ayaṃ samaṇo evaṃgarusarīro vāta-
 mukhe khittatūlapicu viya ākāse pakkhanto, ahaṃ jātimānena
 evarūpassa paccekabuddhassa n' eva pāde vandim n' eva
 'kadā¹³ Buddho bhavissāmīti' pucchim, jāti nāṃ' esā kiṃ
 karissati, imasmiṃ loke silacaraṇam eva mahantaṃ, ayaṃ kho

¹ Ck - karisatto. ² Cks ananta-. ³ Ck sutvā. ⁴ Cks tassa. ⁵ Eds add āha.

⁶ B^s pāramiyo, B^d pāramiro. ⁷ Cks aññā. ⁸ B^d adds titho. ⁹ Cks -tīti. ¹⁰ Cks add vā. ¹¹ B^d adds neva. ¹² Eds jānāsi. ¹³ B^s kadāhaṃ.

pana me māno vaḍḍhanto nirayaṃ upanessati, na dāni imaṃ
 mānaṃ aniggahetvā phalāphalatthāya gamissāmīti“ paṇṇasālam
 pavisitvā mānaniggahāya uposathaṃ samādāya kaṭṭhattharikāya
 nisinno mahāñño kulaputto mānaṃ niggahetvā kaṣiṇaṃ bhā-
 vetvā¹ abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā nikkhamitvā caṃkamana- 5
 koṭiyaṃ pāsānaphalake nisīdi. Atha naṃ kapoṭādayo upa-
 saṃkamitvā vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. M. kapoṭaṃ
 pucchi² „tvam aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi,
 gocaraṃ pariyesasi, kin nu ajja uposathiko jāto sīti“. „Āma
 bhante“ ti. Atha naṃ „kena kāraṇeṇā“ 'ti pucchanto³ pa- 10
 ṭhamāṃ gāthā āha:

1. Appossukko dāni tuvaṃ⁴ kapoṭa,
 vihaṅgama⁵ na tava bhojanattho,
 khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto
 kasmā bhavaṃ posathiko kapoṭo ti. 126. 15

Tattha appossukko ti nirālayo⁶, bhojanattho ti⁷ kiṃ⁸ ajja tava
 bhojanena attho n' atthi.

Taṃ sutva kapoṭo dve gāthā abhāsi:

2. Ahaṃ pure giddhigato kapoṭiyā
 asmiṃ padesasmim ubho ramāna, 20
 ath' aggahī sākuṇiko kapoṭim,
 akāmakko tāya vinā ahoṣim. 127.
3. Nānābhava⁹ vippayogena tassā
 manomayaṃ vedanaṃ vediyāmi,
 tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi, 25
 rāgo mamaṃ mā punar āgamāsīti. 128.

Tattha ramāma 'ti imasmim bhūmibhāge kāmaratiyā ramāma, sākuṇiko
 ti senasakuṇo.

¹ Eds vaḍḍhetvā. ² Cks pucchitvā. ³ Bs -taṃ. ⁴ Ck tvam. ⁵ so all three
 MSS. ⁶ Bds add nivātavutti. ⁷ Cks nattho ti, Eds omit bhojanattho ti, Cs
 ki. ⁸ Bā kam. ⁹ Bds -bhāvā.

Kapoṭena attano uposathakamme¹ vaṇṇite M. sappādisu ekamekaṃ pucchi. Te pi yathābhūtaṃ vyākariṃsu:

4. Anujjugāmi² uraga-ddujjivha³
dāḥhāvudho⁴ ghoraviso si sappa⁵,
5 khudaṃ pipāsaṃ adhiṇṇasayanto
kasmā bhavaṃ posathiko nu dīgho⁶. 129.
5. Usabho ahū balavā gāmikassa
calakkakū vaṇṇabalūpapanno,
[so] maṃ akkamī⁷, taṃ kupito aḍassim⁸,
10 dukkhābhitunno⁹ maraṇaṃ upāgami. 130.
6. Tato janā nikkhamitvāna gāmā
kanditva roditva upakkamiṃsu,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
kodho mamaṃ mā punar āgamāsi. 131.
- 15 7. Matāna¹⁰ maṃsāni bahū susāne,
manuññārūpaṃ tava bhojan' etaṃ,
khudaṃ pipāsaṃ adhiṇṇasayanto
kasmā bhavaṃ posathiko sigālo. 132.
8. Pavissaṃ¹¹ kucchiṃ mahato gajassa
20 kuṇape rato hatthimaṃse pagiddho¹²,
uṇho ca vāto tikhiṇā ca¹³ rasmiyo
te sosayum tassa karīsamaggaṃ. 133.
9. Kiso ca paṇḍū ca ahaṃ bhadante,
na me ahuṃ nikkhamanāya¹⁴ maggo,
25 mahā ca meggho sahasā pavassi,
so temayi tassa karīsamaggaṃ. 134.
10. Tato ahaṃ nikkhamissaṃ bhadante
Cando yathā Rāhumukhā pamutto,

¹ C* B*ī-ena. ² Cks -ī, Bā anuṭṭagāmi. ³ C* -gadu-, Bā urādujjivha. ⁴ Cks -dhā, Bā dādhāvudho. ⁵ B* samma. ⁶ Bds dīgha. ⁷ Cks Bā -ī. ⁸ Cks aṇḍajim, B* aḍassi, Bā adassi. ⁹ Bā dukkhātittuṇṇo. ¹⁰ Cks Bā -naṃ. ¹¹ so all three MSS. ¹² C* pahittho, Bds sugiddho, C* pagiddhe. ¹³ Cks va. ¹⁴ Bds -manassa.

- tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
lobho mamaṃ mā punar āgamāsi. 135.
11. Vammikathūpasmiṃ kipillikāni
nippothayanto tuvaṃ pure carāsi,
khudaṃ pipāsaṃ adhivāsayaṃto 5
kasmā bhavaṃ posathiko nu accho¹. 136.
12. Sakan niketaṃ atihīlayāno²
atricchatāya Malataṃ³ agañchim⁴,
tato janā nikkhamitvāna gāmā
kodaṇḍakena paripothayimsu maṃ. 137. 10
13. So bhinnasīso ruhirakkhitaṅgo⁵
paccāgamāsiṃ sakaṃ⁶ niketaṃ,
tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,
atricchatā mā punar āgamāsīti. 138.

Tattha anujjugāmiti ādīhi taṃ ālapatī, calakkakū ti calamānaka- 15
kudho, dukkhābhītuṃno ti so usabho dukkhena abhītuṃno āturo hutvā,
bahū ti bahūni, pavissan ti pāvisiṃ, rasmiyo ti suriyarasmiyo, nikkha-
missan ti nikkhamiṃ, kipillikāniti⁷ upacikāyo⁸, nippothayanto ti
khādamāno, atihīlayāno⁹ ti atimaññanto¹⁰ garahanto, kodaṇḍakena¹¹ 'ti
dhanudaṇḍehi c' eva muggarehi ca. 20

Evam te cattāro pi attano¹² uposathakammaṃ vaṇṇetvā
utthāya M-aṃ vanditvā „bhante tumhe aññesu divasesu imāya
velāya phalāphalatthāya gacchatha, ajja agantvā kasmā uposa-
thik' atthā“ 'ti pucchantā¹³ gātham āhaṃsu:

14. Yan no¹⁴ apucchittha tuvaṃ bhadante¹⁵ 25
sabbe va vyākariṃhā yathāpajānaṃ¹⁶,
mayam pi pucchāma¹⁷ tuvaṃ bhadante¹⁵:
kasmā bhavaṃ posathiko va¹⁸ brahme ti. 139.

¹ B^s aocha, B^d ajja. ² B^d atipolayāno. ³ C^s malanaṃ, B^s mallayanaṃ, B^d mahalla ayaṃ taṃ. ⁴ B^d agacchi. ⁵ so C^{ks} for - añkitaṅgo? B^d rukiramakkhi-
taṅgo. ⁶ so all three MSS. for mamaṃ? ⁷ C^{ks} -nanti. ⁸ B^d -kādayo. ⁹
B^d atipolayāno. ¹⁰ B^s add nindanto, B^d niddanto. ¹¹ B^s kāda-. ¹² B^d
repeat attano. ¹³ C^k B^s -to. ¹⁴ C^k to, C^s te. ¹⁵ B^d bhaddante. ¹⁶ C^{ks}
-jānanaṃ. ¹⁷ C^{ks} tucchāma. ¹⁸ C^k ca, B^d nu.

So pi nesam vyākāsi:

15. Anūpalitto mama assamamhi

paccekabuddho muhuttaṃ nisīdi,

so maṃ avedī gatim āgatiṃ ca¹

5

nāmaṃ ca gottaṃ caraṇaṃ ca sabbaṃ. 140.

16. Evam p' ahaṃ na-ggahe² tassa pāde,

na cāpi naṃ mānagatena pucchiṃ,

tasmā ahaṃ posathaṃ pālayāmi,

māno mamaṃ mā punar āgamāsīti. 141.

10

Tattha yanno³ ti yam atthaṃ tvaṃ amhe pucchi, yathāpajānan⁴ ti attano pajāvananiyāmena⁵ taṃ mayaṃ vyākariṃha, anupalitto ti sabbakilesehi alitto⁶, so maṃ avedīti so mama idāni gantabbāṭṭhānaṃ ca gataṭṭhānaṃ ca⁷ anāgate tvaṃ evaṃnāmo nāma⁸ Buddho bhavissasi evaṃgotto evarūpaṃ te silācaraṇaṃ⁹ bhavissatīti¹⁰ evaṃ nāmaṃ ca gottaṃ ca caraṇaṃ ca sabbaṃ maṃ avedī jānāpesi kathesi me ti attho, evaṃ pahaṃ¹¹ naggāhe ti¹² evaṃ kathamassāpi tassāhaṃ¹³ attano mānaṃ nissāya pāde na vandiṃ.

Evam M. attano uposathakaraṇaṃ¹⁴ kathetvā te ovaditvā uyyojetvā paṇṇasālaṃ pāvīsi, itare pi yathāṭṭhānāni gamiṃsu¹⁵. M. aparihīnājjhāno Brahmālokaparāyano ahosi, itare ca¹¹ tass' ovāde ṭhatvā saggaparāyanā ahesuṃ.

S. i. d. ā. „evaṃ upāsakā uposatho nām' esa porāṇakapaṇḍitānaṃ vaṃso, vasitabbo posathavāso“ ti¹⁷ j. s.: „Tadā kapoṭo Anuruddho ahosi, accho Kassapo, sigālo Moggallāno, sappo Sāriputto, tāpaso¹⁸ ahaṃ evā“ ti. Pañcūposathajātakaṃ.

25

S. Mahāmorajātakā.

Sace hi tyāhaṃ dhanahetu gahito ti. Idam S. J. v. ekam ukkaṇṭhitabhikkhuṃ ā. k. Tam¹⁹ hi²⁰ bhikkhuṃ S. „saccaṃ kira

¹ Bā gatiṃ māgatiṃca. ² Es navandī. ³ Cks yanto. ⁴ Bds -jānanan. ⁵ Cs pajāyana-, Bā pajānani-. ⁶ Bds anupalitto. ⁷ Cks omit gataṭṭhānaṃ ca. ⁸ Bā omits nāma. ⁹ Es silāṃ te caraṇaṃ, Ck silāca-, Bā silāṃcaraṇaṃ. ¹⁰ Cks -sīti. ¹¹ Bds evampāhaṃ. ¹² Bā naṃ gandīhīti. ¹³ Es tassa ahaṃ, Cs kathamassāhaṃ. ¹⁴ Bds -kā-. ¹⁵ Es āg-, Bā ag-. ¹⁶ Cks itarā, omitting ca. ¹⁷ Bds add ca vatvā. ¹⁸ Bds add pana. S. Cfr. V. Fausböll's Ten Jātakas p. 111. ¹⁹ Ck tap. ²⁰ Bā omits hi.

tvam ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccam bhante“ ti vutte „bhikkhu,
ayam nandirāgo tādisaṃ kiṃ nāma nāloḷissati¹, na hi Sineru-uppā-
ṭanakavāto sāmante² purāṇapaṇṇassa lajjati, pubbe sattavassasatāni
antokilesasamudācāraṃ vāretvā³ viharante⁴ visuddhasatte⁵ p’ esa⁶
ālolesi⁷ yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. paccantapadese morasakuṇiyā kucchis-
miṃ paṭisandhiṃ aggahesi. Gabbhe paripākagate mātā go-
carabhūmiyaṃ aṇḍaṃ pātetvā pakkāmi, aṇḍaṃ ca⁸ nāma mātu
ārogabbhāve sati aññasmiṃ dīghajātikādiparipantho avijjamāne
na nassati⁹, tasmā taṃ aṇḍaṃ kaṇikāramakulaṃ viya suvaṇṇa-
vaṇṇaṃ hutvā pariṇatakāle attano dhammatāya bhijji, suvaṇṇa-
vaṇṇo moracchāpo nikkhami, tassa dve akkhini jīṇjukaphala-
sadiṣāni, tuṇḍaṃ pavālavāṇṇaṃ, tisso rattarājiyo gīvaṃ
parikkhipitvā piṭṭhimajjhena agamaṃsu. So vayappatto bhaṇḍa-
sakaṭamattasarīro abhirūpo ahosi, taṃ sabbe nīlamorā sanni-
patitvā rājānaṃ katvā parivārayiṃsu. So ekadivasaṃ udaka-
soṇḍiyaṃ pāṇiyaṃ pivanto attano rūpasampattiṃ disvā cintesi:
„ahaṃ sabbamorehi atirekarūpasobho¹⁰, sac’ āhaṃ imehi sad-
dhiṃ manussapathe vasissāmi paripantho me uppajjissati¹¹,
Himavantaṃ gantvā eka¹² va phāsukatṭhāne vasissāmīti“ so¹³ 20
rattibhāge moresu patisallīnesu¹⁴ kañci ajānāpetvā¹⁵ Hima-
vantaṃ pavisitvā tisso pabbatarājiyo atikkamma catutthāya¹⁶
-ekasmiṃ araṇṇe padumasañchanno mahājātassaro, tassāvīdure¹⁷
ekaṃ pabbataṃ nissāya ṭhito mahānigrodharukkho atthi, tassa
sākhāya - niliyi. Tassa pana pabbatassa vemajjhe manāpā¹⁸ 25
guhā¹⁹ atthi, so tattha vasitukāmo hutvā tassā²⁰ pamukhe
pabbatatale niliyi. Taṃ pana ṭhānaṃ n’ eva heṭṭhābhāgena
abhirūhituṃ na uparibhāgena otarituṃ sakkā, pakkhibhāla-

¹ so Ck; Cs nālāḷissati, Bā nālōlissati. ² Bās mahanto. ³ Bās adds ācāretvā, Bā acāretvā. ⁴ Bās -to. ⁵ Bās -satto. ⁶ Bās pi. ⁷ Cs āloḷīlesi, Bās lolesi.
⁸ Bās aṇḍajā, Bā aṇḍa ca. ⁹ Bās -nti. ¹⁰ Bā -sobhaggo. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā
adds kira. ¹³ Bā paṭi-. ¹⁴ Bās add uppattitvā. ¹⁵ Bās add pabbatarājiyā. ¹⁶
Bā tassāpi avi-. ¹⁷ Bās -po guho. ¹⁸ Bā tassa.

dīghajātikamanussabhayehi vimuttaṃ¹. So „idaṃ me phāsu-
 katthānan“ ti taṃ² divasaṃ tatth’ eva vasitvā punadivase
 pabbataguhato utthāya pabbatamatthake puratthābhimukho ni-
 sinno udentaṃ³ suriyamaṇḍalaṃ disvā attano divārakkhā-
 5 varanaṭthāya⁴ „udet’ ayaṃ cakkhumā ekarājā“ ti parittaṃ
 katvā gocarabbhūmiṃ otaritvā gocaraṃ gahetvā sāyaṃ āgantvā
 pabbatamatthake pacchābhimukho nisinno atthamentaṃ⁵ suriya-
 maṇḍalaṃ disvā rattirakkhāvaranaṭthāya⁶ „apet’ ayaṃ cak-
 khumā ekarājā“ ti parittaṃ katvā eten’ upāyena vasati. Atha
 10 naṃ ekadivasaṃ eko luddaputto araṇṇe vicaranto pabbata-
 matthake nisinnaṃ⁷ disvā attano nivesanaṃ āgantvā maraṇa-
 kāle⁸ puttaṃ āha: „tāta catutthāya pabbatarājiyā araṇṇe su-
 vaṇṇavaṇṇo moro atthi, sace rājā pucchati ācikkheyyāsīti“. Ath’
 ekasmiṃ divase Bārāṇasiraṇṇo Khemā nāma aggamaheśī
 15 paccūsakāle supinaṃ passi, evarūpo supino ahośi: suvaṇṇa-
 vaṇṇo moro dhammaṃ desesi, sā sādhuakāraṃ datvā dhammaṃ
 supāti, moro dhammaṃ desetvā utthāya pakkāmi, sā „mora-
 rājā gacchati⁹, gaṇhatha naṃ“ ti vadantī¹⁰ yeva pabujjhi,
 pabujjhितvā¹¹ pana supinabhāvaṃ ñātvā „supino ti vutte rājā
 20 na ādaraṃ¹² karissati, dohaḷo me ti vutte karissatīti“ cintetvā
 dohaḷiṇī viya¹³ hutvā nipajji. Atha naṃ rājā upasaṃkamitvā
 pucchi: „bhadde kin te aphāsukaṃ“ ti. „Dohaḷo me uppanno“
 ti. „Kiṃ icchasi bhadde“ ti. „Suvannaṇaṇṇassa morassa
 dhammaṃ sotuṃ devā“ ti. „Bhadde kuto tādisaṃ¹⁴ moraṃ
 25 lacchāmā¹⁵“ ti. „Deva sace na labhāmi jīvitaṃ me n’ atthīti“.
 „Bhadde, mā cintayi, sace katthaci atthi labhissasīti“ rājā¹⁶
 naṃ¹⁷ assāsetvā gantvā¹⁸ rājāsane nisinno amacce pucchi:
 „ambho, devī suvaṇṇavaṇṇassa morassa dhammaṃ sotukāmā,

¹ Bā vinimu-. ² Ck omits taṃ. ³ Bā udayanta. ⁴ Bās divārakkhapatthāya.

⁵ Bās atthaṃ gamitaṃ. ⁶ Bā rattirakkhapatthāya. ⁷ Bā adds moraṃ. ⁸ Bā

-nāsannakāle. ⁹ Bās morarājāṃ gacchantāṃ disvā. ¹⁰ all three MSS. -ti. ¹¹

Bās add ca. ¹² Bā rājā anāda-. ¹³ Bās dohaḷiyaṃ, Ck omits viya. ¹⁴ Bās eva-

rūpaṃ. ¹⁵ Bā -mi. ¹⁶ Bās omits rājā. ¹⁷ Bās taṃ. ¹⁸ Bā omits ga-.

morā nāma suvaṇṇavaṇṇā hontīti¹. „Brāhmaṇā jānissanti devā“² 'ti. Rājā brāhmaṇe³ pucchi. Brāhmaṇā evaṃ āhaṃsu: „mahārāja, 'jalajesu macchā kacchapā kakkatākā, thalajesu migā haṃsā morā tittirā, ete tiracchānagatā manussā ca suvaṇṇavaṇṇā hontīti' amhākaṃ lakkhaṇamantesu āgatan“⁴ ti. 5 Rājā attano vijite luddaputte sannipātāpetvā „suvaṇṇavaṇṇo moro vo diṭṭhapubbo“⁵ ti pucchi. Sesā „na diṭṭhapubbo“⁶ ti āhaṃsu. Yassa pana pitarā ācikkhitāṃ so āha: „mayāpi na diṭṭhapubbo, pitā ca pana me 'asukatṭhāne nāma suvaṇṇavaṇṇo moro atthīti' kathesi“⁷. Atha naṃ rājā „samma mayhaṃ ca 10 deviyā ca jīvitaṃ dinnāṃ bhavissati, gantvā taṃ bandhitvā ānehīti“⁸ bahuṃ⁹ dhanāṃ datvā uyyojesi. So puttadārassa dhanāṃ datvā tattha gantvā M-aṃ disvā pāse oḍdetvā „ajja³ bajjhissati, ajja bajjhissatīti“¹⁰ abandhitvā⁴ va mato. Devī patthanāṃ alabhanti matā. Rājā „taṃ me moraṃ nissāya 15 piyabhariyā⁶ matā“⁷ ti kujjhivā veravasiko⁷ hutvā „Himavante catutthāya pabbatarājiyā suvaṇṇavaṇṇo moro carati, tassa maṃsaṃ khādītva ajarāmarā hontīti“⁸ suvaṇṇapatte likhāpetvā paṭṭaṃ sārāmañjūsāyaṃ⁸ ṭhapetvā kālam akāsi. Ath' añño rājā ahosi, so paṭṭe akkharāni disvā „ajarāmaro bhavissamīti“⁹ 20 tassa gahaṇatthāya ekaṃ luddaṃ⁹ pesesi, so pi tatth' eva mato. Evaṃ cha rājaparivattā¹⁰ gatā, cha luddaputtā Himavante eva¹¹ matā. Sattamena¹² pana raññā pesito sattamo luddo „ajja ajj' evā“¹² 'ti satta saṃvaccharāni bandhitaṃ¹³ asakkonto cintesi: „kin nu kho imassa morarājassa pāde 25 pāsassa asaṇcaraṇakāraṇaṃ¹⁴“¹⁴ ti. Atha naṃ parigaṇhanto sāyampātāṃ¹⁵ parittaṃ karontaṃ disvā¹⁵ „imasmim ṭhāne añño moro n' atthi, iminā brahmacārinā¹⁶ bhavitabbaṃ, brahma-

¹ Bds add pakkosāpetvā. ² Bd -u. ³ Cks a. ⁴ Bd abajhitvā. ⁵ Bd omits me.

⁶ Bd adds me. ⁷ Bd kodha va-. ⁸ Bd sārāññāyaṃ. ⁹ Bd luddakaputtaṃ, Es luddaputtaṃ. ¹⁰ Bds -vattaṃ katvā himavantaṃ. ¹¹ Bd yeva. ¹² Bd -me.

¹³ Bd bajhi-. ¹⁴ Bds abajhanakā-. ¹⁵ Cs -pānaṃ, Ck -pānaṃ. ¹⁶ Bds -cariyena.

cariyānubhāvena c' eva parittānubhāvena c' assa pādo pāse¹
na bajjhatīti²“ nayato pariggahetvā paccantajanapadaṃ gantvā
ekaṃ moriṃ bandhitvā yathā sā³ accharāya pahaṭāya⁴ vassati
pāṇimhi pahaṭe naccati evaṃ sikkhāpetvā ādāya gantvā B-assa
5 parittakaraṇato puretaram eva pāsāṃ oḍḍetvā accharaṃ pa-
haritvā moriṃ vassāpesi. Moro tassā saddaṃ suṇi, tāvad ev'
assa⁵ satta vassasatāni sannisinnakilesa⁶ phaṇaṃ katvā pa-
haṭāsīviso viya uṭṭhahi, so kilesāturo hutvā parittaṃ kātuṃ
asakkuṇitvā vegena tassā santikaṃ gantvā pāde pāsāṃ⁷ pave-
10 sento yeva ākāsa otari, satta vassasatāni asaṇṇcaraṇapāso⁸ taṃ
khaṇaṃ yeva saṇṇcaritvā pādaṃ bandhi. Atha naṃ luddaputto
laṭṭhiagge⁹ olambantaṃ disvā cintesi: „imaṃ morarājānaṃ cha
luddā bandhituṃ na sakkhimsu, aham pi sattavassāni nā-
sakkhiṃ, ajja pan' esa imaṃ moriṃ nissāya kilesāturo hutvā
15 parittaṃ kātuṃ asakkuṇitvā āgama pāse baddho heṭṭhāsīsako
olambati, evarūpo me sīlavā kilamito, evarūpaṃ aṇṇassa¹⁰
paṇṇākārattthāya netuṃ ayuttaṃ, kim me rañṇā dinnena sakkā-
rena, vissajjessāmi na¹¹“ ti. Puna cintesi: „ayaṃ nāgabalo
thāmasampanno, mayi upasaṃkamante¹²“ esa maṃ māretuṃ
20 āgacchatīti¹³ maraṇabhayaatajjito hutvā¹⁴ phandaṃāno¹⁵ pādaṃ
vā pakkhaṃ vā bhindeyya, anupagantvā va naṃ¹⁶ paṭicchanno
ṭhatvā khurappen' assa pāsāṃ chindissāmi¹⁷, tato sayam eva
yathāruciyaṃ gamissatīti¹⁸“ so paṭicchanno¹⁹ ṭhatvā dhanuṃ āro-
petvā khurappaṃ sandahitvā²⁰ kaḍḍhi²¹. Moro pi „ayaṃ
25 luddo maṃ kilesāturaṃ katvā baddhabhāvaṃ me ṇatvā na
nirussukko²² acchissati²³, kahaṃ²⁴ nu kho so“ ti cintetvā ito
c' ito ca oloketvā²⁵ dhanuṃ āropetvā ṭhitaṃ disvā „maṃ

¹ Bā pādena pāso, Bp pādo pāso? ² Bās omit sā ³ Bā -tāya. ⁴ Bā supanto
tāvadeva. ⁵ Bās -sinno-. ⁶ Bās ;āse pādaṃ. ⁷ Bās -pakapā-. ⁸ Bā yaṭhi-.
⁹ Bās rañṇō. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bā omits hutvā. ¹² Bā bandha-. ¹³ Bā pa na.
¹⁴ Bās -mīti. ¹⁵ Bā -e, Bp -am. ¹⁶ Bās sannaḥhitvā. ¹⁷ Bās ākaḍḍhi. ¹⁸
Bās nirāsukko. ¹⁹ Bās āgacchissati. ²⁰ Bās kathaṃ. ²¹ Bās vilo-.

māretvā ādāya gantukāmo bhavissatīti¹ maññamāno maraṇa-
bhayatajjito hutvā jīvitam yācanto paṭhamam gātham āha:

1. Sace hi ty-āham dhanahetu gāhito¹

mā maṁ vadhī, jīvagāham gahetvā

rañño va² maṁ samma upanti nehi³,

5

maññe dhanam lacchasi napparūpan ti. 142.

Tattha sace hi tyāhan ti sace hi te aham, upantinehīti⁴ upantikam
nehi, lacchasi napparūpan ti lacchasi anapparūpan.

Tam sutvā luddaputto cintesi: „morarājā ayaṁ ‘maṁ
vijjhitukāmatāya khurappam sandahīti⁵’ maññeti⁶, assāsessāmi¹⁰
nan⁴’ ti so assāsento dutiyam gātham āha:

2. Na me ayaṁ tuyha⁷ vadhāya ajja

samāhito cāpavare khurappo,

pāsaṁ ca ty-āham adhipātayissam,

yathāsukham gacchatu morarājā ‘ti. 143.

15

Tattha adhipātayissan ti chindayissam.

Tato moro dve gāthā abhāsi:

3. Yaṁ⁸ sattavassāni mam ānubandhi⁹

rattimdivam khuppipāsam sahanto

atha kissa maṁ pāsavas’ ūpanītam

20

pamuttave¹⁰ icchasi bandhanasmā. 144.

4. Pāṇātipātā virato nu s’ ajja,

abhayan nu te sabbabhūtesu dinnam,

yaṁ maṁ tuvaṁ pāsavas’ ūpanītam

pamuttave¹¹ icchasi bandhanasmā ti. 145.

25

Tattha yaṁ ti yasmā maṁ ettakam kalam tvaṁ anubandhi tasmā tvaṁ
pucchāmi: atha kissa maṁ pāsavasam¹² ūpanītam bandhanasmā pamocetum
icchasi¹³ atho, virato nu sajjā ‘ti virato nu si ajja, sabbabhūtesu¹³ ‘ti
sabbasattānam.

¹ Bā gahito, Cs gahito, Ck gahito. ² Ck Bds ca. ³ Bā upantikam nehi. ⁴
Bds upāntikam ne-. ⁵ Bds sannayhīti. ⁶ Bds maññati. ⁷ Bds -am. ⁸ Cks
sam. ⁹ Cks -im. ¹⁰ Ck pamuttame, Bds pamuñcare. ¹¹ Ck pamuttam va, Bds
pamuñcare. ¹² Bds -vase. ¹³ Cks su, omitting ti.

Itoparam¹:

5. Pāṇātipātā viratassa brūhi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
- pucchāmi taṃ morarāja² taṃ attham -
5 ito cuto³ kiṃ labhate sukhaṃ so. 146.
6. Pāṇātipātā viratassa brūmi
abhayaṇ ca yo sabbabhūtesu deti:
diṭṭhe va dhamme labhate pasamsaṃ
saggaṇ ca so yāti sarīrabhedā. 147.
- 10 7. Na santi devā, icc-āhu eke,
idh' eva jīvo vibhavaṃ upeti,
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ,
dattupaññattaṇ ca⁴ vadanti dānaṃ,
tesaṃ vaco arahataṃ saddahāno
15 tasmā ahaṃ sakuṇe bādhayāmi. 148.

Imā uttānasambandhā⁵ gāthā pāṇinayen' eva veditabbā, tattha iccāhu
eke ti ekacce samaṇabrāhmaṇā evaṃ kathenti, tesaṃ vaco arahataṃ
saddahāno ti tassa kira kulūpakā ucchedavādino naggasamaṇakā, te taṃ
paccekabodhiñāpassa upanissayasampannam pi sattaṃ⁶ ucchedavādaṃ gaṇhā-
20 pesuṃ, so tesaṃ⁷ saṃsaggena kusālākusalaṃ⁸ n' atthiti gaṇetvā sakuṇe māreti,
evaṃ mahāsāvajjā esā⁹ asappurisasevanā¹⁰ nāma, te yeva cāyaṃ¹¹ arahanto ti
maññamāno evaṃ āha.

Taṃ sutvā M. „tass' eva¹² paralokassa atthibhāvaṃ ka-
thessamīti¹³“ pāsalaṭṭhiyaṃ¹⁴ adhosirolambāno va

- 25 8. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayaṃ antalikkhe,
imassa lokassa parassa vā te,
kathaṃ nu te āhu manussaloke ti gātham āha. 149.

¹ Bā adds vacanasambandho veditabbo, Bs vacanapativacanāṃ sambandho veditabbo. ² Cks -je. ³ Cks cito. ⁴ Bā duṭṭhu-, Bs daṭṭhu-. ⁵ Bā -a. ⁶ Cks santaṃ. ⁷ Bā's tehi. ⁸ Bā's -laphalaṃ. ⁹ Bā's -vājjo esa. ¹⁰ Cs asappurusevanā. Bā asappurisassa sevanā. ¹¹ Bā ayaṃ, Bs tāyaṃ. ¹² Cks tayāva. ¹³ Cks kathāpessamīti. ¹⁴ Bā pāsāyaṭhiyaṃ.

Tattha imassā 'ti kin nu te imassa lokassa santakā¹ udāhu paralokassā
'ti bhummatthe vā² sāmīvacanaṃ, kathaṃ nu te ti tesu vimānesu candasuriya-
devaputte³ kathaṃ nu kathenti, kiṃ atthīti⁴ udāhu n' atthīti kiṃ vā devā ti⁵
udāhu manussā ti vā.

Luddaputto gāthaṃ āha:

5

9. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayam antalikkhe,
parassa lokassa na te imassa,
devā ti te āhu manussaloke. 150.

Atha naṃ⁶ M. āha:

10

10. Etth' eva te nihatā⁷ hīnavādā
ahetukā ye na vadanti kamman
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ
dattupaññattaṃ⁸ ye ca vadanti dānaṃ ti. 151.

Tattha ettheva te nihatā ti sace candasuriyā devaloke tīhā na ma- 15
nussaloke sace ca te devā na manussā etth' eva⁹ etthake vyākaraṇe te tava¹⁰
kulūpakā hīnavādā nihatā honti, ahetukā ti visuddhiyā vā saṃkilesassa vā
hetubhūtakammaṃ¹¹ n' atthīti evaṃvādā, dattupaññattan¹² ti ye ca¹³
dānaṃ lālakehi¹⁴ paññattan ti vadanti.

So M-tte kathente sallakkhetvā gāthadvayam āha:

20

11. Addhā hi saccam vacanaṃ tav' etaṃ,
kathaṃ hi dānaṃ aphalaṃ vadeyya,
tathā phalaṃ sukata dukkatānaṃ,
dattupaññattaṃ¹² ca kathaṃ bhaveyya. 152.
12. Kathaṃkaro kintikaro kim ācaram¹⁵
kiṃ sevamāno kena tapogupena,
akkhāhi me morarāja¹⁶ tam atthaṃ
yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyan ti. 153.

25

¹ Bds santikā. ² Bā adds etaṃ. ³ Bds ti etesu candimasuriyadevaputtesu. ⁴
Bā adds kathenti. ⁵ Bds omīti. ⁶ Bā athassa. ⁷ Cks nī-. ⁸ Bā datthu-,
Bs datthu-. ⁹ Bā ettho. ¹⁰ Bds omīti tava. ¹¹ Bā -taṃka-. ¹² Bā datthu-.
¹³ Cs se ca, Bā yaṃ ca. ¹⁴ Cs lāla-, Bds lāma-. ¹⁵ Bds kiṃsamācāraṃ. ¹⁶
Cks -je, Bā -jā.

Tattha dattupaṇṇattañcā¹ 'ti dānañ ca dattupaṇṇattam¹ nāma kathaṃ bhaveyyā 'ti attho, kathamkaro² ti katarāṃ kammaṃ karonto² ahaṃ nirayaṃ na gaccheyyaṃ, itarāṇi tass' eva vevacanāni.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ³ imaṃ pañhaṃ kathessāmi
5 manussaloko tuccho viya kato⁴ bhavissati, tatth' ev' dhammi-
kānaṃ samaṇabrāhmaṇānaṃ atthibhāvaṃ kathessāmiti“ cintetvā
dve gāthā abhāsi:

12. Ye keci atthi samaṇā pathavyā
kāśāvavatthā⁵ anagāriyā te,
10 pāto va piṇḍāya caranti kāle,
vikālacariyāvīratā hi santo. 154.
14. Te tattha kālen' upasaṃkamitvā
pucchehi sante⁶ manaso pi yaṃ siyā,
te te⁷ pavakkhanti yathāpajānaṃ
15 imassa lokassa parassa c' atthan ti. 155.

Tattha santo ti santapāpā paṇḍitā paccekabuddhā, yathāpajānaṃ ti
te tuyhaṃ attano jānananiyāmena⁸ vakkhanti, kamkhaṃ te chinditvā kathessanti,
parassa catthan ti iminā nāma kammena manussaloke nibbattanti iminā
devaloke iminā nirayādīsū 'ti evaṃ imassa ca parassa ca lokassa atthaṃ
20 ācikkhissanti, te pucchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā nirayabhayena tajjesi. So pana
pūritapāramipaccekabodhisatto suriyarasmisaṃphassaṃ⁹ olo-
ketvā ṭhitaṃ parinātaṇḍamaṃ viya paripākagatañāṇo vicarati.
So tassa dhammakathaṃ suṇanto ṭhitapaden' eva ṭhito saṃ-
25 khāre pariḇaṇhitvā tilakkhaṇaṃ sammāsanto paccekabodhiñā-
naṃ paṭivijjhi. Tassa paṭivedho ca M-assa pāsato makkho
ca ekakkhaṇe yeva ahoṣi. Paccekabuddho sabbakilese padā-
letvā bhavapariyante ṭhito udānaṃ udānento

¹ Bā dattu-. ² Bās add kintikaro ti kena kāraṇena karonto. ³ Cks svāhaṃ.

⁴ Bā jāto. ⁵ Bās kāśāya. ⁶ Cks pucchesi sante, Bā pucchāhi yaṃ te. ⁷ Bās taṃ. ⁸ Ck jānanīya-, Bā pajānanani-. ⁹ Bā adds parassa ca.

15. Tacaṃ va jīṇaṃ urago purānaṃ
paṇḍūpalāsaṃ harito dumo va
esa-ppahīno mama luddabhāvo,
pajahāṃ' ahaṃ' luddakabhāvam ajjā 'ti 156.

gātham āha.

5

Tass' attho: yathā jīṇaṃ purānaṃ² tacaṃ urago jahāti yathā ca harito sampajjamāno nīlapatto dumo katthaci katthaci³ ṭhitaṃ paṇḍūpalāsaṃ jahāti⁴ evaṃ ahaṃ pi ajja luddabhāvaṃ dāruṇabhāvaṃ pajahitvā ṭhito⁵, so⁶ dāni esa pahīno mama luddabhāvo, sādhu vata pajahāṃ' ahaṃ luddakabhāvam ajjā 'ti⁷,
pajahāmahān ti pajahim ahaṃ ti attho⁷.

10

So⁸ imaṃ udānaṃ udānetvā „ahaṃ tāva sabbakilesa-bandhanehi mutto, nivesane pana⁹ bandhitvā me¹⁰ ṭhapitā bahū sakunā atthi, te kathaṃ mocessāmiti“ cintetvā M-aṃ pucchi: „moraṛāja, nivesane me bahū sakunā baddhā atthi, te kathaṃ mocessāmā“ 'ti¹¹. Paccekabuddhato pi¹² sabbaññū-
Bodhisattānaṃ ñeva upāyapariggahaññaṃ mahantataram hoti, tena taṃ¹³ āha: „yaṃ vo maggena¹⁴ kilese khaṇḍetvā pacceka-bodhiññaṃ paṭividdhaṃ taṃ ārabba saccakiriyaṃ karotha, sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma¹⁵ na bhavissatīti“. So B-ttena dinnanayadvāre¹⁶ ṭhatvā saccakiriyaṃ karonto

20

16. Ye cāpi me sakunā atthi baddhā

satāni nekāni nivesanasmiṃ

tesam p' ahaṃ jīvitaṃ ajja dammi

mokkhañ ca, te pattā¹⁷ sakaṃ niketan ti 157.

gātham āha.

25

Tattha mokkhaṇa ne patto ti sv-āhaṃ¹⁸ mokkhaṃ patto pacceka-bodhiññaṃ paṭivijjhivā ṭhito te satte jīvitadānena anukampāmi, etena saccena sakaṃ niketan ti sabbe pi te sattā attano¹⁹ vasanaṭṭhānaṃ gacchantū 'ti vadati

¹ Bā ja-. ² Cks -ṇa. ³ Bā only one ka-. ⁴ all three MSS. jahati. ⁵ Bā nīṭṭhito. ⁶ Bā omits so. ⁷ Bā ajja naṃ luddakabhāvaṃ pajahāmi ahaṃ ti attho in the place of pajahāmahanti --. ⁸ Bā evaṃ so. ⁹ Bā add me. ¹⁰ Bā omit me. ¹¹ Cks -māti. ¹² Bā hi. ¹³ Bā naṃ. ¹⁴ Bā yaṃ yena bodhi-magge, Bā āha yena bodhimaggena. ¹⁵ Bā pana. ¹⁶ Bā -nayaṭṭhāne. ¹⁷ so Bā; Cks ne patto, Bā te patto. ¹⁸ Bā sacāhaṃ. ¹⁹ Bā repeats attano.

Ath' assa saccakiriyāya akālam eva sabbe¹ bandhanā muccitvā² tuṭṭharāvam³ ravantā sakatṭhānam eva gamimsu. Tasmim pana khape tesaṃ tesaṃ gehesu biḷale ādim katvā sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma nāhosi. Pacceka-
 5 buddho hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ parāmasi, tāvad eva gihi-
 liṅgaṃ antaradhāyi, pabbajitaliṅgaṃ pātur ahoṣi. So satṭhi-
 vassathero⁴ viya ākappasampanno aṭṭhaparikkhārādharo hutvā
 „tvam me mahatī⁵ patitṭhā ahoṣitī“ morarājassa añjalim pag-
 gayha padakkhiṇaṃ katvā ākāse uppatitvā Nandamūlaka-
 10 pabbhāraṃ agamāsi. Morarājāpi laṭṭhiaggato⁶ uppatitvā go-
 caraṃ gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Idāni luddassa sattavassāni pāsahatthassa caritvāpi⁷ morarājānaṃ
 nissāya dukkhā muttabhāvam pakāseto S. osānagātham āha :

17. Luddo carī pāsahattho araṇṇe
 15 bādhetaṃ⁸ morādhipatiṃ yasassiṃ,
 bandhitva morādhipatiṃ yasassiṃ
 dukkhā pamuñcī yathāhaṃ⁹ pamutto ti. 158.

Tattha bādhetaṃ ti haretuṃ¹⁰, ayam eva vā pāṭho, bandhitvā ti¹¹
 tassa dhammakathaṃ sutvā paṭiladdhasamvego hutvā ti attho, yathāhan¹² ti
 20 yathā ahaṃ sayambhūṇāpeṇa mutto evam eva so pi mutto ti.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhita-
 bhikkhu arahattaṃ pāpuṇi): „Tadā morarājā ahaṃ eva ahoṣin“ ti.
 Mahāmorajātakam.

9. Tacchasūkarajātaka.

25 Yadesamānā¹³ vicarimhā 'ti. Idam S. J. v. dve ma-
 hallakatthere ā. k. Mahākosalo kira¹⁴ Bimbisārassa dhītaraṃ
 dento dhītu nahāṇiyamūlatthāya¹⁵ Kāsigāmaṃ adāsi. Pasenadirājā¹⁶

¹ Ck sacakiriyāyamakālaceva sabbe, C^s -yāsamakārameva sabbe, B^d -yāya san-
 antarameva, B^s -yāya samantara. ² B^ds mocetvā. ³ B^d tuṭṭharāvam. ⁴ B^ds
 -vassikatthero. ⁵ B^d tvameva mama. ⁶ B^ds yatṭhi-. ⁷ B^ds -retvāpi. ⁸ so C^{ks}
 for -tu, B^d māretuṃ. ⁹ C^{ks} -ci yathā ahaṃ, B^d pamodiyavatahaṃ. ¹⁰ C^{ks} bādhe-
 tunti bādhetaṃ, B^d haretuṃ ti bādhetaṃ in the place of bādhetaṃ ti haretuṃ.
¹¹ B^s adds bandhi. ¹² C^{ks} yathā ahan. 9. Cfr. Jāt. vol. II, p. 404. ¹³ C^{ks}
 yaṇḍesa-. ¹⁴ B^d adds raṇṇo. ¹⁵ B^d nāniya. ¹⁶ B^d kosalapā.

Ajātasattunā pitari mārīte¹ taṃ gāmaṃ acchindi. Tesu tass' atthāya yujjhantesu paṭhamāni Ajātasattussa jayo ahosi. Kosalarājā parājayappatto amacce pucchi: „kena nu kho upāyena Ajātasattum gaṇheyyāma“² 'ti. „Mahārāja, bhikkhū nāma mantakusalā honti, carapurise pesetvā vihāre bhikkhūnaṃ katham paṇiṇhitum vaṭṭatīti“³. 5 Rājā „sādhū“ 'ti paṭisunivā „etha, tumhe vihāraṃ gantvā paṭicchannā hutvā bhaddantānaṃ katham paṇiṇhathā“ 'ti purise⁴ payojesi. Jetavane pi bahū rājapurisā pabbajitā honti, tesu dve mahallakatherā vihārapaccante paṇṇasālāya vasanti, eko Dhanuggahatissatthero nāma, eko Mantidattatthero nāma. Te sabbarattim supitvā paccūsakāle pa- 10 bujjhimsu. Tesu Dhamuggahatissatthero aggam jāletvā āha: „bhante Dattattherā“⁵ 'ti. „Kiṃ bhante“ ti. „Niddāyatha tumhe“ ti. „Na⁶ niddāyāmi⁷, kiṃ katabban“ ti. „Bhante lālako⁸ vatāyaṃ Kosalarājā, cāṭimattam bhojanam eva bhuñjitum jānātīti“⁹. „Atha⁷ kiṃ⁸ bhante“ ti. „Attano kucchimhi pāpakamattena Ajātasattunā parājito“¹⁰ ti¹⁰. 15 „Kiṃ¹¹ pana bhante kātum vaṭṭatīti“¹². „Bhante Dattatthera¹², yuddham nāma sakaṭabyūhacakkabyūhapadumabyūhavasena tividham, tesu¹³ Ajātasattum gaṇhantena sakaṭabyūham katvā gaṇhitum vaṭṭatīti, asukasmiṃ nāma pabbatakhaṇḍamhi¹⁴ dvīsu passesu sūrapurise tḥapetvā purato balaṃ dassetvā antopaviṭṭhabhāvaṃ ūtvā²⁰ naditvā vaggitvā kumina paviṭṭhamacchaṃ viya antomuttḥiyaṃ katvā va naṃ gaḥetum sakkā“ ti¹⁵. Payojitapurisā taṃ katham sutvā raṇṇo ārocesum. Rājā mahatiyā senāya gantvā tathā katvā Ajātasattum gaḥetvā saṃkhalikabandhanena bandhitvā katipāhaṃ nimma- 25 dam¹⁶ katvā „puna evarūpaṃ mā karīti“ assāsetvā mocetvā dhītaraṃ²⁵ Vajirakumārīkaṃ nāma tassa datvā mahantena parivārena vissajjesi. „Kosalaraṇṇā Dhanuggahatissattherassa saṃvidhānena Ajātasattu ga- hito“ ti bhikkhūnaṃ antare kathā samuttḥahi, dhammasabbhāyaṃ pi tath' eva katham samuttḥāpesum. S. āgantvā „kāya nu tṭha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāma“ 'ti 30 vutte „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi Dhanuggahatisso yuddha-saṃvidhāne cheko yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ C^k te. B^d pitarā mate. B^s pitari mate. ² B^d caraka pu-. ³ B^s mantidatta-.

⁴ C^k B^d omit niddāyatha tumhe ti na. ⁵ B^s -miti. ⁶ C^k lāla-, C^s lāla-, B^d balato, B^s bālako. ⁷ C^s add naṃ. ⁸ C^s omits kiṃ. ⁹ C^s add rājā for 'parā- jito'?

¹⁰ C^s add vadāpeti, cfr. II 494. ¹¹ B^s kinti. ¹² B^d mantida-. ¹³ B^s add bhāgineyyaṃ. ¹⁴ B^s pabbatakaṇṇe. ¹⁵ B^d sakkotīti. ¹⁶ B^s nim- maddanam.

Atīte Bārāṇasiyaṃ nagarassa dvāragāmaṃvāsī¹ eko
vaḍḍhakī dāruatthāya araṇṇaṃ gantvā āvāṇe patitaṃ ekaṃ
sūkarapotakaṃ disvā ānetvā tacchasūkaro² ti 'ssa nāmaṃ katvā
posesi. So tassa upakārako ahosi: tuṇḍena rukkhe parivatte-
5 tvā deti, dāṭhāya veṭhetvā kālasuttaṃ kaḍḍhati, mukhena
ḍasitvā vāsinihādanamuggare āharati. So vuddhippatto³
mahābalo mahāsarīro ahosi. Vaddhakī⁴ tasmiṃ puttapemaṃ
paccupaṭṭhāpetvā „imaṃ idha vasantaṃ kocid eva himseyyā“
'ti araṇṇe vissajjesi. So cintesi: „ahaṃ imasmiṃ araṇṇe ekako
10 vasitum na sakkhissāmi, nātake pariyesitvā tehi parivuto
vasissāmīti“ so vanaghaṭṭāya sūkare pariyesanto bhusūkare
disvā tussitvā tisso gāthā abhāsi:

1. Yāḍ esaṃānā⁵ vicarimha pabbatāni vanāni ca
anvesaṃ vicariṃ⁶ nātī te 'me adhigatā mayā. 159.
- 15 2. Bahum idaṃ⁷ mūlaphalaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako,
rammā c' imā girinadiyo, phāsu vāso bhavissati. 160.
3. Idh' evāhaṃ vasissāmi saha zabbhehi nātibhi
appossukko nirāsaṃkī⁸ asoko akutobhayo ti. 161. (= p. 37).

Tattha yadesaṃānā ti yaṃ nātiganaṃ pariyesantā mayaṃ vicarimha,
20 anvesan ti ciraṃ vata anvesanto vicariṃ, te me ti te ime, bhakkho ti sv-eva
vanamūlaphalasamkhāto⁹ bhakkho, appossukko ti anussusuko hutvā.

Sūkarā tassa kathaṃ¹⁰ sutvā catutthaṃ gātham āhaṃsu:

4. Aṇṇaṃ hi¹¹ lenaṃ¹² pariyesa, sattū no idha vijjati,
so taccha sūkare hanti idhāgantvā varaṃ varan ti. 162.
- 25 Tattha tacchā 'ti taṃ nāmenālapati, varaṃ varan ti¹³ hananto ca¹⁴
thūlamaṃsaṃ varaṃ varaṃ nēva hanti¹⁵, itoparaṃ uttānasambandhagāthā
Pālinayen' eva vedītabbā.
5. Ko n' amhākaṃ¹⁶ idha sattū, ko nātī susamāgate
appadhamse¹⁷ padhamseti, tam me akkhātha¹⁸ pucchitā¹⁹. 163.

¹ all three MSS. -si. ² Bds tacchakasū-. ³ Bā vaḍhi-. ⁴ Bds atha vaḍḍhaki
pi. ⁵ Cks yaṃdesa-. ⁶ Bā vipulaṃ, Bs vipule. ⁷ Cs bahūcīdaṃ, Bā bahu-
cīdaṃ. ⁸ Bā -ko. ⁹ Ck svetamū-, Cs sveratamū-. ¹⁰ Bā vacanaṃ. ¹¹ Bā
aṇṇāṇhi. ¹² Cs -naṃ. ¹³ Bds add sūkare. ¹⁴ Bā omits ca. ¹⁵ Bds hanati.
¹⁶ Bā numhā-. ¹⁷ Cs appadhamse, Bā duppadhamse, Bs duppadhamse, Ck omits
appadhamse. ¹⁸ Cks -ta, Bds -āhi. ¹⁹ Bā -to.

6. Uddhaggarāji migarājā balī dāṭhāvudho migo,
so taccha sūkaram¹ hanti idhāgantvā varam varam. 164.
7. Na no dāṭhā na vijjanti, balaṃ kāye samūhataṃ²,
sabbe samaggā hutvāna vasaṃ kāhāma ekakaṃ. 165.
8. Hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ bhāsasi tacchaka,
yo pi yuddhe palāyetha³ tam pi pacchā hanāmase ti. 166.

Tattha ko nambhākaṃ⁴ ti aham⁵ tumhe disvā va ime sūkarā appa-
maṃsalohitā bhayena tesam⁶ bhavitabban ti cintesiṃ, tasmā no⁷ ācikkhattha:
ko nu⁸ amhākaṃ idha sattu, uddhaggarājīti uddhaggāhi sarīrarājīhi sa-
mannāgato, vyagghaṃ sandhāy' evaṃ āhaṃsu, yo pīti yo amhākaṃ antare eko⁹
pi palāyissati tam pi mayaṃ pacchā hanissāmā⁹ 'ti.

Tacchasūkaro sabbe sūkare ekacitte katvā pucchi: „kāya
velāya vyaggho āgamissatīti“. „Ajja pāto va ekaṃ gahetvā
gato, sve pāto va āgamissatīti“. So yuddhakusalo „imasmiṃ
ṭhāne ṭhitena¹⁰ sakkā jetuṃ“ ti bhūmisīsaṃ jānāti¹¹, tasmā¹²
ekaṃ padesaṃ sallakkhetvā rattim eva sūkare gocaraṃ gāhā-
petvā balavapaccūsato¹² paṭṭhāya „yuddhaṃ nāma sakata-
vyuhādivasena tividhaṃ hotīti“ vatvā padumavyūhaṃ samvi-
dahi¹³: majjhatṭhāne khīrapāke¹⁴ sūkarapotake ṭhapesi¹⁵, te
parivāretvā tesam mātarō, tā parivāretvā vaṃjhasūkariyo¹⁶,²⁰
tāsaṃ anantarā sūkarapotake, tesam anantarā makuladāṭhe
taruṇasūkare, tesam anantarā mahādāṭhe¹⁷, tesam anantarā jarā-
sūkare¹⁸. Tato tattha tattha¹⁹ dasavaggaṃ viśativaggaṃ tim-
savaggaṃ ca²⁰ katvā balagumbaṃ ṭhapesi. Attano atthāya ekaṃ
āvātaṃ vyagghassa patanattāya ekaṃ suppasanthānaṃ pab-²⁵
bhāraṃ katvā khanāpesi, dvinnam āvātānaṃ antare attano
ṭhānatthāya²¹ pīṭhakaṃ kāresi. So thāmasampanne²² yodha-
sūkare gahetvā tasmiṃ tasmiṃ ṭhāne sūkare assāsento vicari.

¹ Bds -re. ² Bs samo-, Bd sahatuṃ. ³ Bā -seyya. ⁴ Bā num-. ⁵ Bds ayaṃ.

⁶ Bā ne-. ⁷ Bds me. ⁸ Bā pana. ⁹ Bā mārisāma. ¹⁰ Bā -to. ¹¹ Bā pajā-.

¹² Cks balaca, Bā phalava. ¹³ Bā -dahati. ¹⁴ Bā khīrapivake, Bs bisivake. ¹⁵

Bā vasāpesi. ¹⁶ Bds vajjhā-, cfr. J. II 496. ¹⁷ Ck omits mahā, Bā tesam - -

dāṭhe. ¹⁸ Bds jinpasū-. ¹⁹ Bā only one ta-. ²⁰ Bā -vaggaṃ viśativaggaṃ-.

²¹ Bā vasanattāya. ²² Ck Bā -o.

Tass' evaṃ karontass' eva suriyo uggañchi¹. Atha vyaggha-
 rājā kūṭajaṭṭhassa assamapadā² nikkhamitvā pabbatatale aṭṭhāsi.
 Taṃ disvā sūkarā „āgato no bhante veritī“ vadiṃsu. „Mā
 bhāyatha, yaṃ esa karoti taṃ sabbaṃ paṭipakkhaṃ³ hutvā
 5 karothā“⁴ ti. Vyaggho sarīraṃ vidhūnitvā osakkanto⁵ viya passā-
 vam⁶ akāsi, sūkarāpi tath' eva karīṃsu, vyaggho sūkare olo-
 kento⁷ mahānādaṃ nadi, te pi tath' eva karīṃsu. So tesāṃ
 kiriyaṃ disvā cintesi: „na ime pubbasadisā⁸, ajja mayhaṃ⁹
 paṭisattuno hutvā vaggavaggā ṭhitā, saṃvidahako tesāṃ¹⁰ senā-
 10 nāyako pi atthi, ajja mayā etesaṃ santikaṃ gantuṃ na vaṭṭa-
 tīti“ maraṇabhayaabhīto va nivattitvā kūṭajaṭṭhassa santikaṃ
 gato. Atha naṃ so tucchahatthaṃ disvā navamaṃ gā-
 tham āha:

„Pāṇātipātā virato nu ajja,
 15 abhayan nu te sabbabhūtesu dinnāṃ,
 dāṭhā nu te miga viriyāṃ¹⁰ na santi
 yo¹¹ saṃghapatto kapaṇo va¹² jhāyasīti. 167.

Tattha saṃghapatto ti yo traṃ sūkarasaṃghaṃ patto¹³ hutvā kiñci
 gocarāṃ alabhivā kapaṇo viya jhāyasi.

20 Atha vyaggho tisso gāthā abhāsi:
 10. Na me dāṭhā na vijjhanti, balaṃ kāye saṃūhataṃ¹⁴,
 ñātī ca disvāna samañgi¹⁵ ekato
 tasmā¹⁶ jhāyāmi vanamhi ekako. 168.
 11. Im' assudaṃ yanti disodisaṃ pure (= H $\frac{4.07}{12}$)
 25 bhayadditā lenagavesino¹⁷ puthu,
 te dāni saṃgama rasaki¹⁸ ekato,
 yatthaṭṭhitā duppasah' ajja¹⁹ te mayā. 169.

¹ Bā uggaçhati. ² Cks -dena. ³ Bā sabbapaṭipakkhā. ⁴ Ck Bs osakkanto. ⁵ Cks passāmaṃ. ⁶ Bā -ketvā. ⁷ Bā pubbe-. ⁸ Bā mayāṃ. ⁹ Bā ne-. ¹⁰ so Cks for migaviriya? Bā vathaya, Bs vadhāya. ¹¹ Cks so. ¹² Bā -ṇā va, Ck kapaṇo va? ¹³ Bā -saṃghapatto. ¹⁴ Bā samo-. ¹⁵ Bā sāmaggi. ¹⁶ add va? ¹⁷ Bā lepaṃ-. ¹⁸ Cks sarauti, Bā sāga vasanti. ¹⁹ Bā -sahacca.

12. Parināyakasampannā sahita ekavādino¹

te mañ samaggā himseyyuñ, tasmā nesañ apatthave² ti. 170.

Tattha samañgi³ ekato ti sahite⁴ hutvā ekato ðhite⁵, imassudan ti ime sudañ mayā⁶ akkhini ummiletvā olokitamattā va pubbe disā⁷ gacchanti, 5
puthū 'ti visuñ visuñ, yatthaññhitā ti yasmiñ bhūmibhāge ðhitā, pariñā-
yakasampannā ti senānāyakena sampannā, tasmā nesañ apatthave²
ti tena kāraṇena etesañ na paṭthemī⁸.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo

13. Eko va Indo asure jināti,

10

eko va seno hanti dije pasayha,

eko va vyaggho migasañghapatto

varañ varañ hanti, balañ hi tādisañ ti 171.

gātham āha.

Tattha migasañghapatto ti migagaṇaṃ patto hutvā varañ varañ 15
migañ hanti, balañ hi tādisañ ti tādisañ hi⁹ tassa balañ.

Atha vyaggho

14. Na h' eva Indo na¹⁰ seno na pi vyaggho migādhipo

samagge sahite ñāti vyaggho ca¹¹ kurute vase ti 172.

gātham āha.

20

Tattha vyaggho ca¹² 'ti vyaggasadi¹³ hutvā sariravidhūnanādini kaivā
ñhite vase na kurute, attano vasena¹³ vattāpetuñ na sakkotīti artho.

Puna jaṭilo tañ ussāhento dve gāthā abhāsi:

15. Kumbhīlakā sakunakā sañghino gaṇacārino

sammodamānā ekajjham uppatanti dayanti¹⁴ ca. 173.

25

16. Tesañ ca ñayamānānañ¹⁵ ek' ettha apavattati¹⁶,

tañ seno nitāleti¹⁷, veyyagghi yeva sā gatīti¹⁸. 174.

¹ Bds -cārino. ² so Cks; Bđ apatthave, Bs apatthapesi. ³ Bds sāmaggi. ⁴ Cs Bđ -to. ⁵ Bds -to. ⁶ Cks masā, Bđ mahā. ⁷ Bds disodisañ. ⁸ Bđ varañ
varañ hantuñ etesañ na paṭthemī, Bs varañ varañ hantisa na paṭthemī. ⁹
Cks omit tā-. ¹⁰ Cks na pi. ¹¹ Bđ na byaggho. ¹² Cs vyaggho cā, Bđ byaggho.
¹³ Bđ vase. ¹⁴ so Cks for dayanti? Bđ ñiyanti, Bs upasanti. ¹⁵ Cks ñayamā-
Bđ ñiyamā-. ¹⁶ Bs apasakkati, Bđ ekettha apasakkati. ¹⁷ Ck titāletim, Cs nitā-
letim. ¹⁸ Cks hatīti.

Tattha kumbhīlakā ti evaṃnāmakā khuddakasakuṇā, uppatantīti gocarā¹ carantā uppatanti, dayanti² cā 'ti gocarāṃ gahetvā ākāseṇa gacchanti, ekettha apavattatīti³ eko etesu⁴ osakkitvā⁵ ekapassena⁵ visuṃ gacchati, nitāletīti⁶ paharitvā⁷ gaṇhati, veyyagghi yeva sā gatīti vyagghānaṃ⁸ esā ti veyyagghi, samaggānaṃ gacchantānaṃ⁹ pi esā, evarūpā gati vyagghānaṃ⁹ gati yeva nāma hoti, na hi sakkā sabbehi¹⁰ ekato gantum, tasmā yo evaṃ tattha eko gacchati taṃ gaṇhāti¹¹.

Evaṃ ca pana vatvā „vyaggharāja, tvaṃ attano balaṃ na jānāsi, mā bhāyi, kevalaṃ tvaṃ naditvā pakkhanda¹², dve ekato gacchantā nāma na bhavissantīti“¹³ ussāhesi. So¹⁴ tathā akāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇa S.¹⁴

17. Ussāhito jaṭilena¹⁵ luddenāmisacakkhunā dāṭhī dāṭhisu pakkhandi maññamāno yathā pure ti 175.
15 gātham āha.

Tattha dāṭhīti sayāṃ dāṭhāvudho itaresu dāṭhāvudhesu pakkhandi, yathā pure ti yathā pubbe maññeti tath' eva¹⁶ maññamāno.

So kirāgantvā¹⁷ pabbatatale tāva atṭhāsi. Sūkara „punāgato sāmi coro“ ti tacchakassa ārocesuṃ. So „mā bhāyitthā“¹⁸ 'ti te assāsetvā utṭhāya dvinnāṃ āvātānaṃ antare pīṭhikāya atṭhāsi. Vyaggho vegaṃ janetvā tacchasūkaraṃ sandhāya pakkhandi. Tacchasūkaro parivattitvā pacchāmukho purima-āvāṭe pati. Vyaggho¹⁹ vegaṃ sandhāretuṃ asakkonto gantvā suppapabbhāre āvāṭe patitvā puñjakito²⁰ atṭhāsi. Tacchasūkaro vegen' utṭhāya²¹ tassa antarasatthimhi dāṭhaṃ otāretvā yāva hadayā phārento²² gantvā²³ mamsaṃ khādītva mukhena ḍasitvā bahiāvāṭe pātetvā „gaṇhath' imaṃ dāsaṃ' ti āha. Paṭhamā-

¹ Bā -rahi. ² so Cks; Bā ḍiyanti. ³ Bā ekatte apasakkatīti. ⁴ Bā tesu. ⁵ C^s Bā add vā. ⁶ Bā -le-. ⁷ Bā tassa pa-. ⁸ Cks -na. ⁹ Bā gatīti byagghānaṃ samaggāvāsaṃ gacchantānaṃ pi esā evarūpā gati byagghāna. ¹⁰ Bā sabbeva. ¹¹ Bā -hāhīti. ¹² Bā -ditvā. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Bā omits satthā and adds āha. ¹⁵ Cks -lakena. ¹⁶ Cks pubbe vāti maññāti tameva. ¹⁷ Bā kirāgantvā. ¹⁸ Bā adds ca. ¹⁹ C^s puñchakito, Bā pañcaliko, B^s puñchaliko. ²⁰ Bā vegena āvātā utṭhāya. ²¹ C^s phārento, C^s phārento, Bā phaletvā. ²² Bā omits ga-.

gatā ekavāram eva tuṇḍotāraṇamattam eva labhiṃsu, pacchā
 āgatā „vyagghamaṃsaṃ nāma kīdisan“ ti vadiṃsu. Taccha-
 sūkarō āvātā uttaritvā sūkare oloketvā „kin nu kho na suṭṭhu
 tussathā“ 'ti āha. „Sāmi, eko tāva vyaggho gahito, añño¹
 pan' eko dasavyagghanāyako² atthīti“. „Ko nām' eso“³
 ti. „Vyagghena ābhatābhatamaṃsakhādako kūṭajaṭilo“ ti.
 „Tena hi etha, gaṇhissāma nan“ ti tehi saddhiṃ vegena
 pakkhandi. Jaṭilo „vyaggho cirāyatīti“ tassa āgamanamaggaṃ
 olokeno sūkare⁴ āgacchante disvā „ime vyagghaṃ māretvā
 mam māraṇatthāya āgacchanti maññe“ ti palāyitvā ekaṃ⁵
 udumbaram abhirūhi⁶. Sūkarā „ekaṃ⁷ rukkhaṃ ārūḷho“ ti
 vadiṃsu. „Kiṃ rukkhaṃ“ ti⁸. „Udumbararukkhan“ ti⁹. „Tena
 hi mā cintayittha, idāni naṃ gahessāma¹⁰“ 'ti taruṇasūkare
 pakkositvā¹¹ rukkhamūlato paṃsum apabyūhāpesi, sūkarīhi
 mukhapūraṃ udakaṃ āharāpesi, ekaṃ ujukaṃ¹² otiṇṇamūlaṃ¹³
 eva aṭṭhāsi. Tato sesasūkare „tumhe apethā“ 'ti ussāretvā
 jaṇṇukehi¹⁴ patitṭhahitvā dāṭhāya mūlaṃ pahari, pharasunā
 pahaṭaṃ viya chinditvā gataṃ, rukkho parivattitvā pati¹⁵,
 kūṭajaṭilaṃ patantaṃ eva paṭicchinditvā¹⁶ maṃsaṃ bhakkhe-
 suraṃ. Taṃ acchariyaṃ disvā rukkhaḍevatā¹⁷

18. Sādhu sambahulā nātī¹⁸ api rukkhaṃ araṇṇajā,

sūkarehi samaggehi vyaggho ekāyane hatō ti 176.

gātham āha.

Tattha ekāyane hatō ti ekagamanasmiṃ yeva hatō.

Ubhinnaṃ pi pana tesāṃ hatabhāvaṃ pakāseṇto S. itaraṃ¹⁹
 gātham āha:

19. Brāhmaṇaṃ c' eva vyagghaṃ ca ubho hantvāna sūkarā

ānandino pamuditā mahānādaṃ anādisuṃ²⁰ ti. 177.

¹ Cks -ā. ² Bā añño ko byagghanāyako, Cks vyagghagghanako, cfr. II 498.

³ Bā bahusū-. ⁴ Bā -ruihi. ⁵ Bā etaṃ. ⁶ Cks omit ti. ⁷ Bā omits udu-.

⁸ Bā gaṇhissāmi. ⁹ Bā -osāpetvā. ¹⁰ Cks ujū-. ¹¹ Bā otiṇṇam. ¹² Bā ji-.

¹³ C' pati, Bā pati taṃ. ¹⁴ Bā sampatiṇṇitvā, Cs paṭicchitvā. ¹⁵ all three

MSS. -ti. ¹⁶ Bā anādisu, B' panadiṃsu.

Puna tacchasūkaro pucchi: „añño¹ pi vo amitto¹ atthīti“. Sūkara „n' atthi sāmīti“ vatvā „taṃ abhisiñcivā² rājānaṃ karissāmā“ 'ti udakaṃ pariyesantā jaṭilassa pāṇiyasamkhaṃ disvā taṃ dakkhiṇāvattasamkharatanaṃ³ pūretvā udakaṃ
 5 āharitvā⁴ tacchakaṃ⁵ udumbararukkhamūle yeva abhisiñciṃsu, abhisekaudakaṃ⁶ āsittāṃ, sūkarim yev' assa aggamahesiṃ karimṃsu. Tato paṭṭhāya udumbarabhaddapīṭhake⁷ nisīdāpetvā dakkhiṇāvattasamkhena abhisekakaraṇaṃ pavattāṃ.

Tam pi atthaṃ pakāseto S. osānagātham āha:

10 20. Te su udumbaramūlasmiṃ sūkaraṃ susamāgatā
 tacchakaṃ abhisiñciṃsu: tvaṃ no rājasi⁸ issaro ti. 178.

Tattha te su udumbaramūlasmiṃ ti te sūkara, sukāro⁹ nipātamattaṃ, udumbaramūlasmiṃ ti udumbarassa mūle.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ¹⁰ eva¹⁰ pubbe pi Dhanuggahatisso
 15 yuddhasamvidahanaccheke¹¹ yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kūṭajaṭṭilo Devadatto ahoṣi, tacchasūkaro Dhanuggahatisso, rukkhadevatā aham evā“ 'ti. Tacchasūkarajātakaṃ.

10. Mahāvāṇijajātaḥ.

Vāṇijā samitiṃ katvā ti. Idam S. J. v. Sāvattihivāsino
 20 vāṇije ā. k. Te kira vohāratthāya gacchantā Satthu mahādānaṃ datvā saraṇesu ca silesu ca paṭiṭṭhāya „bhante sace ārogā¹² āga-missāma puna tumbhakaṃ pāde vandissāmā“ 'ti vatvā pañcamattehi sakaṭasatehi nikkhamitvā kantāraṃ patvā maggaṃ asallakkhetvā maggamūlā nirūḍake nirāhāre araṇṇe vicarantā ekaṃ nāgaparigga-
 25 hītaṃ nigrodharukkhaṃ disvā sakaṭāni mocetvā rukkhāmūle nisīdiṃsu. Te tassa udakatintāni viya¹³ siniddhāni pattāni udakapunnāni viya ca sākāni disvā cintayimṃsu: „imasmim rukkhe udakaṃ sañcarantaṃ viya paṇṇāyati, imassa puratthimasākhaṃ chindāma, pāṇiyaṃ no dassatīti“.

¹ Bā -ā. ² Bās add no. ³ Bā -vattāṃ-. ⁴ Bās abhiha-. ⁵ Bā -kasūkaraṃ.

⁶ Ck -kaṃ ud-. ⁷ Bā -pithe. ⁸ Cā rājā ti. ⁹ Ck sūkāre, Cs sukaro. ¹⁰ all three MSS. omit idāneva. ¹¹ Bā -ne cheko. ¹² Ck a-. ¹³ Bās add nīlāni.

Ath' eko¹ rukkhāṃ abhirūhitvā sākhaṃ chindi², tālakkhāṇḍhappamāṇā
 udakadhārā pavatti³, tam nahāyitvā⁴ ca pivitvā ca dakkhiṇasākhaṃ⁵
 chindiṃsu, tato nānaggarasabhojanaṃ nikkhami, tam bhuñjitvā pac-
 chimasākhaṃ chindiṃsu, tato alamkataitthiyo nikkhamiṃsu, tāhi
 saddhiṃ abhiramitvā uttarasākhaṃ chindiṃsu, tato satta ratanāni nik- 5
 khamiṃsu, tāni gahetvā pañca sakaṭasatāni pūretvā Sāvatthiṃ paccā-
 gantvā dhanāṃ saṃgopetvā gandhamālādihatthā Jetavanaṃ gantvā
 S-raṃ vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisinnā dhammakathaṃ sutvā⁶
 punadivase mahādānaṃ datvā „bhante imasmiṃ dāne ambhākaṃ-dhana-
 dāyikāya rukkhadevatāya pattim demā“ 'ti pattim adāsiṃsu. S. niṭ- 10
 ṭhitabhattakicco „katararukkhadevatāya pattim dethā“ 'ti pucchi.
 Vāṇijā nigrodharukkhe dhanassa laddhākāraṃ⁷ T-tassa ārocayiṃsu⁸.
 S. „tumhe tāva mattaṇṇutāya taṇhāvasikā ahutvā dhanāṃ labhitha“⁹,
 pubbe pana amattaṇṇū taṇhāvasikā dhanāṃ ca jīvitaṃ ca jiyiṃsu¹⁰.
 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

15

A. Bārāṇasīnagaraṃ (add: nissāya?) tam eva¹¹ pana
 kantāraṃ sv-eva nigrodho. Vāṇijā maggamūlā hutvā tam
 eva nigrodhaṃ passiṃsu.

Tam atthaṃ S. abhisambuddho hutvā kathento

1. Vāṇijā samitiṃ katvā nānāraṭṭhāto¹² āgatā 20
 dhanahārāya¹³ pakkamiṃsu ekam katvāna gāmaṇiṃ. 179.
2. Te¹⁴ tam kantāraṃ āgama appabhakkhaṃ anodakam
 mahānigrodham addakkhūṃ sītaccāyāṃ manoramāṃ. 180.
3. Te ca¹⁵ tattha nisīditvā tassa rukkhassa chādiyā¹⁶
 vāṇijā samacintesūṃ bālā mohena pārutā: 181. 25
4. Addāyate¹⁷ ayaṃ rukkho api vāri ca¹⁸ sandati,
 imgh' assa purimaṃ sākhaṃ mayāṃ chindāma vāṇijā. 182.
5. Sā ca chinnā¹⁹ va pagghari acchaṃ vāriṃ anāvilāṃ,
 te tattha nahātvā²⁰ ca pivitvā ca yāvat' icchiṃsu²¹ vāṇijā 183.
6. Dutiyāṃ samacintesūṃ bālā mohena pārutā: 30
 imgh' assa dakkhiṇāṃ sākhaṃ mayāṃ chindāma vāṇijā. 184.

¹ Bā atha ko, B^s atha kho. ² B^s add tato. ³ Bā -ttati. ⁴ so C^{ks}; Bā te
 tattha nahātvā. ⁵ C^{ks} -nāyasākhaṃ. ⁶ B^s add nimantetvā. ⁷ Bā laddhākāraṇaṃ.
⁸ Bā -tassārocesuṃ. ⁹ Bā al-. ¹⁰ B^s vijahimṃsu. ¹¹ Bā -sīyāṃ nagare tadeva.
¹² C^s Bā -ato. ¹³ Bā -rā. ¹⁴ Bā allāyate. ¹⁵ Bā pi. ¹⁶ Bā chāriyā. ¹⁷ Bā
 allāyate. ¹⁸ Bā abhivāriya, C^s api cārica. ¹⁹ B^s sā ca chindā. ²⁰ Bā
 nahātvā. ²¹ Bā ta-.

7. Sā ca chinnā¹ va pagghari sālīmaṃsodanam bahuṃ
appodavanne kummāse singim bīdalasūpiyo². 185.
8. Te tattha bhutvā ca pivitvā³ ca yāvat⁴ icchimsu vāṇijā
tatiyaṃ samacintesum bālā mohana pārutā: 186.
- 5 9. Imgh⁵ assa pacchimaṃ sākhaṃ mayaṃ chindāma vāṇijā,
sā ca chinnā⁶ va pagghari nāriyo samalaṃkatā 187.
10. Vicitravattābharaṇā āmuttamaṇikuṇḍalā
api su vāṇijā ekā nāriyo paṇṇavisati⁷. 188.
11. Samantā parikarimsu⁸ tassa rukkhassa chādiya⁹;
10 te tāhi parivāretvā¹⁰ yāvat¹¹ icchimsu vāṇijā 189.
12. Catutthaṃ samacintesum bālā mohana pārutā:
imgh¹² assa uttaraṃ sākhaṃ mayaṃ chindāma vāṇijā. 190.
13. Sā ca chinnā¹³ va pagghari muttā veḷuriyā bahū
rajatani jātarūpaṇ ca kuttiyo paṭiyāni ca 191.
- 15 14. Kāsikāni¹⁴ ca vatthāni uddiyāne ca¹⁵ kambale;
te tattha bhāre bandhitvā yāvat¹⁶ icchimsu vāṇijā 192.
15. Pañcamaṃ samacintesum bālā mohana pārutā:
imgh¹⁷ assa mūlaṃ chindāma, api bhiyyo labhāmase. 193.
16. Ath¹⁸ uttābhi¹⁹ satthavāho yācamāno katañjali:
20 nigrodho kiṃ aparajjhati²⁰ vāṇijā, bhaddam atthu te. 194.
17. Vāridā purimā sākha, annapānaṃ ca dakkhiṇā,
nāridā pacchimā sākha, sabbakāme ca²¹ uttarā,
nigrodho kiṃ aparajjhati²² vāṇijā, bhaddam atthu te. 195.
18. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā
25 na tassa sākhaṃ bhañjeyya²³, mittadūbho hi pāpako. 196.
19. Te ca tassa anādiyitvā²⁴ ekassa vacanaṃ bahū
nisitāhi kuthārihi mūlato taṃ upakkamun ti 197.
- imā gāthā āha²⁵.

Tattha samitiṃ katvā ti Bārāṇasiyaṃ samāgamaṃ katvā, bahū ekato
30 hutvā ti attho, pakkamimsu²⁶ ti pañcahi sakaṭasatehi Bārāṇaseyyakaṃ bhaṇ-
ḍaṃ²⁷ ādāya pakkamimsu, gāmaṇin ti ekaṃ paññāvantataraṃ satthavāhaṃ

¹ Cks sācchintā, Bā sāvacchindā. ² Bds siṅgaverala-. ³ Bds khādītva. ⁴ Ck sācchinnā, Bā sā ca chindā. ⁵ Bā pañca-. ⁶ Bds paricāriṃsu. ⁷ Ck chādiya, Bā chāriyā, Bs chāriya. ⁸ so Cks for -vāritā? Bds paricāretvā. ⁹ Ck sācchintā, Ck sā ca chintā? Bā sā va chindā. ¹⁰ Bā -yāni. ¹¹ Bā -yāni ca. ¹² Bā atu-
thehi, Bs athutthehi. ¹³ Bā maraṭhati, Cks²⁸ avaruṇjhati. ¹⁴ Bā va. ¹⁵ Ck ava-
ruṇjhati, Ck aviruṇjhati, Bs aparajjhatta. ¹⁶ Bds bhinde-. ¹⁷ Cks anādiyitvā, Bā
te tassa anādiyitvā. ¹⁸ Bā avoca. ¹⁹ Bā bārāṇasito sakaṭabhaṇḍaṃ.

katvā, chādiyā ti chāyāya, addāyate¹ ti udakabharito² viya addo³ hutvā
 paññāyati, chinuā va paggharīti eko rukkhārohanakusalo abhirūhītvā tañ
 chindi, sū⁴ chinnamattā va paggharīti dasseti, parato pi es' eva nayo, appo-
 davanne kummāse ti appodakapāyāsasadiṣe kummāse, siṅgin⁵ ti siṅgi-
 verādikañ uttaribhaṅgañ, bīdalaśūpiyo ti muggasūpādayo, vāṇijā ekā ti 5
 ekekassa vāṇijakassa, yattakā vā tattha⁶ vāṇijā tesu ekekassa ekakā va, satthavāhassa
 pana santike pañcaviṣati⁷ tithā ti pi attho⁸, parikarimsū⁹ 'ti parivāresuñ, tāhi
 pana saddhiñ nēva nāgānubhāvena sāṇivītānasayanādīni paggharimsu, kuttiyo
 ti hatthatharādayo, paṭiyānīti uṇṇāmayapaccattharaṇāni setakambalāni¹⁰ pi
 vadanti yeva, uddiyāneca kambale ti¹¹ uddiyā nāma kambalā atthi, te 10
 tattha bhāre¹² bandhitvā ti yāvatakañ icchimsu tāvatakañ gahetvā pañca-
 sakaṭasatāni pūretvā ti attho, vāṇijā bhaddamatthu te ti ekekañ vāṇi-
 jañ ālapanto bhaddan te atthū 'ti āha, annapānañcā 'ti annaṇ ca pānaṇ ca
 adāsi, sabbakāme cā 'ti sabbakāme ca adāsi, mittadūbho hīti mittānañ
 dūbhanapuriso hi pāpako lāmako nāma, anādiyitvā ti¹³ agahetvā, upak- 15
 kamun ti¹⁴ chinditum ārabhimsu.

Atha ne chindanattāyā rukkhamaṇam upagate¹⁴ disvā
 nāgarājā cintesi: „aḥam etesañ pipāsītanañ pāṇīyañ dāpesiñ,
 tato dibbabbhojanañ, atho¹⁵ sayanāni c' eva paricārīkā¹⁶ ca
 nāriyo, tato pañcasakaṭasatapūrañ¹⁷ ratanañ, idāni pana me 20
 rukkhamañ mūlato chindissamā 'ti vadanti, ativiya luddhā, ṭhapetvā
 satthavāhañ sese¹⁸ māretum vaṭṭatitī“ so „ettakā sannaddha-
 yodhā nikkhamantu, ettakā va¹⁹ dhanuggahā, ettakā vammaño“
 ti sēnañ vicāresi²⁰.

Tam atthañ pakāsento S.

25

20. Tato nāgā nikkhamimsu sannaddhā paṇṇavīsati²¹

dhanuggahānañ tisatā cha sabassā ca vammaño ti 198.

gātham āha.

Tattha sannaddhā ti suvaṇṇaparajātādivammakavacikā²², dhanugga-
 hānañ tisatā ti meṇḍavīsāpadhanudharānañ tīpi satāni²³, vammaño ti 30
 keṭakaphalakahattā²⁴ chasahassā.

¹ Bds allā-. ² Bd -tā. ³ Cks -ā, Bd allā. ⁴ Cks yā. ⁵ Bd siṅgavarān. ⁶ Bd
 omits vā tattha. ⁷ Bd pañcaviṣatikā ti attho. ⁸ Cks upari-, Bd parivāyimsu, B
 parivāyāyimsu. ⁹ Cks -baloti. ¹⁰ Cs -neva-, Bd uddiyāni ca kammalānīti. ¹¹
 Cks rañ. ¹² Bd adds tassa vacanañ. ¹³ Bds add mohā va. ¹⁴ Ck upagato,
 Cs upagato. ¹⁵ Bd atha. ¹⁶ Cks -rakā. ¹⁷ Bd sakatamaraiñ satta. ¹⁸ Bd ave-
 sese. ¹⁹ Bd omits va. ²⁰ Bd -ti. ²¹ Bd pañca. ²² Ck -vammagavacchikā,
 Cs -vammagavacchikā, Bd vammikavacchitā. ²³ Cks add ca. ²⁴ Bd chekada-
 caraṇaphalakahattā.

21. Ete hanatha bandhatha, mā vo muccittha¹ jīvitaṃ,
 ṭhapetvā satthavāhaṃ² sabbe bhasmaṃ³ karotha ne ti 199.
 ayaṃ nāgarājena vuttagāthā.

Tattha mā vo⁴ muccittha⁵ jīvitaṃ ti kassaci ekassa pi jīvitaṃ mā
 5 muccittha⁵.

Nāgā tathā katvā uttarattharaṇādīni pañcasu sakaṭasatesu
 āropetvā satthavāhaṃ gahetvā sayāṃ tāni sakaṭāni pāpentā
 Bārāṇasīṃ gantvā sabbadhanaṃ tassa gehe paṭisāmetvā taṃ
 āpucchitvā attano nāgabHAVANAM eva gatā.

10 Tam atthaṃ viditvā S. ovādasena gāthadvayaṃ āha:

22. Tasmā hi paṇḍito poso sampassaṃ atthaṃ attano
 lobhassa na vasaṃ gacche haneyyārisakaṃ⁶ manaṃ. 200.

23. Etam⁷ ādīnavaṃ nātvā taṇhā dukkhassa sambhavaṃ
 vītataṇho anādāno sato bhikkhu paribbaje. 201.

15 Tattha tasmā ti yasmā lobhasagā⁸ mahāvīnāsaṃ pattā satthavāho
 uttamasampattiṃ tasmā haneyyārisakaṃ⁹ manaṃ ti anto¹⁰ uppajjamā-
 nānaṃ nānāvīdhānaṃ lobhasattūnaṃ¹¹ santakaṃ manaṃ lobhasampayuttacittaṃ¹²
 haneyyā 'ti attho, etamādīnavaṃ¹³ ti evaṃ lobhe ādīnavaṃ jñātvā, taṇhā
 dukkhassa sambhavaṃ ti jātīdīdukkhassa ca taṇhā¹⁴ sambhavo tato etam
 20 dukkhaṃ nibbattati evaṃ taṇhā va¹⁵ dukkhassa sambhavaṃ nātvā vītataṇho
 anādānena anādāno¹⁶ maggena āgatāya satiyā¹⁷ sato hutvā bhikkhu paribbaje¹⁸
 iriyetha vattethā 'ti arahattaṃ kūṭaṃ gaṇhi.

Imaṃ ca pana dhammadesanaṃ āharitvā „evaṃ upāsakā pubbe
 lobhavasikā vāṇijā mahāvīnāsaṃ pattā, tasmā lobhavasikena na bhavi-
 25 tabban“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne te vāṇijā
 sotāpattiṃ phale patiṭṭhitā): „Tadā nāgarājā Sāriputto aho si, satthavāho
 aham evā“ 'ti. Mahāvāṇijajātakaṃ.

¹ Bā te muñjittha. ² Bās add va. ³ B^s bhasmī, Bā tasmīṃ. ⁴ B^s te. ⁵ Bā
 muñjittha. ⁶ Ck^s haneyya disataṃ, C^s haneyyā disataṃ, Bā haneyyārisakaṃ.
⁷ Bās evam. ⁸ Bā -vasikā. ⁹ Ck^s -yyādisataṃ. ¹⁰ Bā attano. ¹¹ Bā -sutthu-
 naṃ. ¹² Ck^s -cittā, Bā -yuttaṃ manaṃ. ¹³ Bā evamā-. ¹⁴ Bā bhavataṇhā.
¹⁵ Bā omits va. ¹⁶ Bā anādāno ti taṇhāanādāno in the place of anādānena-
¹⁷ Ck^s satī, Bā omits satiyā. ¹⁸ Bā adds ti.

11. Sādhinajātaka.

Abbhuto vata lokasmin ti. Idam S. J. v. uposathike upāsake ā. k. Tadā hi S. „upāsakā porāṇakapaṇḍitā attano uposathakammaṃ nissāya manussasarīren' eva devalokaṃ gantvā ciraṃ vasimsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.

5

A. Mithilāyaṃ Sādhīno nāma rājā dhammena r. kāresi. So catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dāna-sālā¹ kāretvā sakala-Jambudīpaṃ unnaṅgalaṃ katvā mahā-dānaṃ pavattesi. Devasikaṃ cha satasahassāni vayakaraṇaṃ² gacchanti, pañca silāni rakkhati uposathaṃ upavasati³, ratṭha- 10 vāsino pi tassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā mata-matā va devanagare yeva nibbattanti⁴. Sudhammadevasabhaṃ pūretvā nisinnā devaraṇṇo silācārādiguṇaṃ eva vaṇṇayanti. Taṃ sutvā sesadevāpi rājānaṃ daṭṭhukāmā ahesuṃ. Sakko devarājā tesam manam viditvā āha: „Sādhīnarājānaṃ daṭṭhu- 15 kam' atthā“ 'ti. „Āma devā“ 'ti. So Mātaliṃ ānāpesi: „gaccha⁵ Vejayaṇtaṃ rathaṃ yojetvā Sādhīnaṃ ānehi⁶“. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā⁷ rathaṃ yojetvā Videharatṭhaṃ agamāsi. Tadā puṇṇamadivaso⁸ hoti⁹. Mātali manussānaṃ sāyamāsaṃ bhuñjitvā dvāresu sukhakathāya nisinnakāle canda- 20 maṇḍalena saddhiṃ rathaṃ pesesi. Manussā „dve candā utṭhitā“ ti vadantā candamaṇḍalaṃ pahāya⁹ rathaṃ āgacchantam disvā „nāyaṃ cando, ratho esa¹⁰, devaputto¹¹ paññāyati, kass' etaṃ¹² manomayasindhavayuttaṃ dibbarathaṃ āneti, na aññassa amhākaṃ raṇṇo bhavissati, rājā hi no dhammiko 25 dhammarājā“ ti somanassajātā hutvā añjaliṃ paggayha ṭhitā paṭhamam gātham āhaṃsu:

1. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano:

dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 202.

¹ Bā -lāyo. ² Bā veyyākāraṇaṃ. ³ Bā -titi. ⁴ Bā -imsu. ⁵ Bā adds tvaṃ. ⁶ Bā sampaññe chitvā. ⁷ Bā -mi-. ⁸ Bā ahosi. ⁹ Bā ohāya. ¹⁰ Bā eso. ¹¹ Bā adds pi. ¹² C^{ks} kassesa etaṃ, Bā kassa ekaṃ.

Tass' attho: abbhuto vata tesaṃ ambhākaṃ jāto¹ lokasmiṃ lomahaṃsano
upparjji yassa dibbo ratho pāturo ahoṣi Vedehassa yasassino ti.

Mātali pi ratham ānetvā manussesu gandhamālādīhi²
pūjentesu tikkhattuṃ nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā rañño nive-
5 sanadvāraṃ gantvā ratham nivattetvā pacchābhāge³ sīhapañ-
jarummāre⁴ ṭhapetvā ārohaṇasajjaṃ katvā aṭṭhāsi. Tam
divasaṃ rājāpi dānasālā⁵ oloketvā „iminā niyāmena dānaṃ
dethā“ 'ti āṇāpetvā uposathaṃ samādāya⁶ divasaṃ vītina-
metvā amaccagāṇaparivuto alaṃkatamahātale pācīnasīhapañ-
10 jarābhimukho dhammayuttakaṃ⁷ kathento nisinno hoti. Atha
naṃ Mātali rathābhirūhanatthaṃ⁸ nimantesi⁹, nimantetvā ādāya
agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S. imā gāthā āha :

2. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
15 nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 203.
3. Eh' imaṃ ratham āruya¹¹ rājaseṭṭha disampati,
devā dassanakāmā te tāvatimsā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare. 204.
4. Tato ca rājā Sādhino¹² pamukho ratham āruhi,
20 saḥassayuttaṃ āruya¹³ agā devāna santike. 205.
5. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānaṃ āgataṃ:
svāgatan te mahārāja aho te adurāgataṃ,
nisīda dāni rājasi¹⁴ devarājassa santike. 206.
6. Sakko pi paṭinandittha Vedehaṃ Mithilaggahaṃ,
25 nimantayī ca¹⁵ kāmehi āsanena ca Vāsavo. 207.
7. Sādhu kho¹⁶ si anuppatto āvāsaṃ vasavattinaṃ,
vasa devesu¹⁷ rājasi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 208.

Tattha samacchare ti acchanti, agā devāna santike ti devānaṃ
30 santikaṃ agamāsi. Tasmiṃ hi ratham abhirūhitvā¹⁸ ṭṭhe ratho ākāsaṃ pak-
khandi, so mahājanassa oloketass' eva antaradhāyi, Mātali rājānaṃ devalokaṃ

¹ so B^d; C^{ks} vatesaambhākaṃ rājā. ² C^{ks} -dīni. ³ B^d -yena. ⁴ B^d -pañca-
raum-. ⁵ B^d -lāyo. ⁶ B^d -dayitvā. ⁷ B^d -yuttakathaṃ. ⁸ C^s -na-. ⁹ B^d omits
ni-. ¹⁰ B^d abhāsi. ¹¹ so all three MSS. for āruha? ¹² B^d add vedeho
mithilaggaho. ¹³ C^{ks} abhiruyha. ¹⁴ B^d rājasi. ¹⁵ C^k ma, B^d -tayittha. ¹⁶
C^k ko. ¹⁷ C^k B^s devasu. ¹⁸ B^d abhiharitvā.

nesi, tam disvā devatā ca Sakko ca haṭṭhatuṭṭhā paccuggamanam katvā paṭi-
santhāram karimūsu. Tam attham dassetuṃ tam devā ti ādi vuttaṃ. Tattha
paṭinandiṃsū 'ti punappuna nandiṃsu, āsanena cā 'ti rājānam ālīṅgitvā
idha nisīdā 'ti attano Paṇḍukambalāsanaena ca kāmehi ca nimantesi, upaḍḍha-
rajjam katvā ekāsane nisīdāpesīti attho.

5

Tassa Sakkena devaraññā dasayojanasahassam devana-
garam aḍḍhatiyā ca accharakoṭiyo Vejeyantapāsādañ ca majjhe¹
bhinditvā dinnam sampattim anubhavantassa manussagaganāya
sattavassasatāni atikkantāni, ten' attabhāvena devaloke va
sakaṃ² puññaṃ khīṇaṃ, anabhirati uppannā, tasmā Sakkena 10
saddhim sallapanto

s. Aham pure saggagato ramāmi

naccehi gītehi ca vāditehi,

so dāni ajja na ramāmi sagge,

āyuna³ nu khīṇo⁴, maraṇaṃ nu santike

15

udāhu mūlho 'smi janindasetṭhā⁵ 'ti gātham āha. 209.

Tattha āyunnū khīṇo ti kin nu mama sarasena⁶ jīvitindriyam khīṇaṃ
udāhu upacchedakammavasena maraṇam santike jātan ti pucchati, janinda-
setṭhā 'ti janindānam devānam setṭhā 'ti⁷.

Atha nam Sakko āha:

20

9. Na cāyu⁸ khīṇaṃ⁹, maraṇaṃ te dūre,

na cāpi mūlho naraviriyasetṭha,

tavañ ca¹⁰ puññāni parittakāni

sesam vipākam idha vedayato¹¹. 210.

10. Vasa devānubhāvena rājasetṭha disampati,

25

tāvatiṃsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 211.

Tattha parittakāni¹² idam ten' attabhāvena¹³ devaloke vipākadayakāni
puññāni sandhāya vuttaṃ, itarāni pi tassa¹⁴ rañño puññāni paṭhaviyam paṇsu
viya appamāṇāni, vasa devānubhāvenā 'ti aham te¹⁵ attano puññāni
majjhe bhinditvā dassāmi mamānubhāvena vasā 'ti nam¹⁶ samassāsento āha. 30

¹ Bā mañcamajhe. ² Bās vasaṇakam in the place of va sakam. ³ Bā āyu. ⁴ C^s khīṇam, B^s khīno. ⁵ Bā janindānam devānam setṭhā. ⁶ so C^s; B^s sarīre. ⁷ gāthamāha --- setṭhā ti wanting in Bā. ⁸ C^s nāyu, C^s tāyu. ⁹ Bās -o. ¹⁰ Bā tathe. ¹¹ C^s vedhayitto, C^s vedayitto. ¹² Bā tena att-. ¹³ Bā panassa. ¹⁴ C^s tena. ¹⁵ Bā tam.

Atha naṃ patikkhipanto M. āha:

11. Yathā yācitakaṃ yānaṃ yathā yācitakaṃ dhanam
evaṃsampadam ev' etaṃ yam¹ parato dānapaccayā. 212.
12. Na cāham etaṃ icchāmi yam¹ parato dānapaccayā,
5 sayamkatāni puññāni tam² me āveṇiyam³ dhanam. 213.
13. So 'haṃ gantvā manusseṣu kāhāmi kusalam bahum
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
yam katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 214.

Tattha yam parato dānapaccayā ti yam parena dinnattā labhati⁴ taṃ
10 yācitasadisam⁵ eva hoti, yācitakaṃ hi tuṭṭhakāle denti tuṭṭhakāle⁶ acchinditvā
gaṇhantīti⁷ vadati, samacariyāyā 'ti kāyādīhi pāpassa akaraṇena, saṃya-
menā 'ti silasaṃyamena, damenā 'ti indriyadamanena, yam katvā ti yam
karitvā sukhito c' eva hoti na ca pacchā anutappati, tathārūpam eva kammaṃ
karissāmīti.

- 15 Ath' assa vacanaṃ sutvā Sakko Mātaliṃ āṇāpesi: „gac-
cha⁸, Sādhinarājānaṃ Mithilam netvā uyyāne otārehīti“. So
tathā akāsi. Rājā uyyāne caṃkamati, uyyānapālo disvā puc-
chitvā gantvā⁹ Nāradaṛaṇṇo ārocesi. So¹⁰ raṇṇo āgatabhāvaṃ
suttvā „tvam purato gantvā¹¹ tassa ca mayhañ ca dve āsanāni
20 paññāpehīti“ uyyānapālam uyyojesi. So tathā akāsi. Atha
naṃ rājā pucchi: „kassa dve āsanāni paññāpesīti“. „Ekaṃ
tumbhakaṃ, ekaṃ ambhakaṃ raṇṇo“ ti. Atha¹² rājā „ko aṇṇo
satto mama santike āsane nisīdissatīti“ vatvā ekasmiṃ nisī-
ditvā ekasmiṃ pāde ṭhapesi. Nāradaṛarājā āgantvā tassa pāde
25 vanditvā ekamantaṃ nisīdi, so kir' assa sattamo pana nattā¹³,
tadā kira vassasatāyukakālo va hoti¹⁴. M. pana attano
puññabalena ettakaṃ kālam vitināmeti¹⁵. So Nāradaṃ hatthe
gahetvā uyyāne vicaranto tisso gāthā abhāsi:

14. Imāni tāni khettāni imaṃ nikkhaṃ sukaṇḍalam

- 30 imā tā haritānopā imā najjo savantiyo 215.

¹ Bā yam. ² Bā tam. ³ O⁸ āvenim-, C⁸ āveni-, Bā āvenitam. ⁴ C⁸ labbhati.

⁵ Bā yācitakasa-. ⁶ Bā atuṭṭhakāle. ⁷ C⁸ gaṇhantīti. ⁸ Bā adds tāta. ⁹ Bā āg-.

¹⁰ Bā adds rājā. ¹¹ Bā adds uyyānaṃ samajjhettvā. ¹² Bā adds naṃ. ¹³ C⁸
patanattā, Bā⁸ panatto. ¹⁴ Bā ahoṣi. ¹⁵ Bā -si.

15. Imā [tā] pokkharaniyo rammā cakkavākūpakūjitā
mandālakehi¹ sañchannā padumuppalakehi ca —
y' ass' imāni mamāyimsu kin nu te disataṃ gatā². 216.
16. Tānīdha³ khettāni so bhūmibhāgo
te ārāmā te vana 'me pacārā⁴ — 5
tam eva mayhaṃ janataṃ apassato
suññaṃ va⁵ me Nārada khāyate disā⁶ ti. 217.

Tattha khettānīti bhūmibhāge sandhāyāha, imaṃ nikkhan ti imaṃ
tādisaṃ eva udakaniddhamanaṃ⁷, sukunḍalan ti sobhanena⁸ musalapavesana-
kunḍalena⁹ samannāgataṃ, haritānopā¹⁰ ti udakaniddhamanassa ubhosu¹⁰
passesu haritapīpasāñchannā¹¹ anupabbhūmiyo¹², yassimāni mamāyimsu 'ti
tāta Nārada ye mama upaṭṭhākā ca orodhā ca imasmiṃ uyyāne mahantena ya-
sena mayā saddhiṃ vicarantā imāni ṭhānāni mamāyimsu piyāyimsu kataran nu
te disataṃ¹³ gatā kattha te pesitā, tānīdha khettānīti imasmiṃ uyyāne
tāva¹⁴ etāni uparopakavirūhaṇaṭṭhānāni¹⁵, te vana me pacārā¹⁶ ti ime te¹⁵
yeva vanapacārā¹⁷, vane vibhārabhūmiyo ti attho.

Atha naṃ Nārado āha: „deva tumhākaṃ devalokaṃ
gatānaṃ idāni sattavassasatāni, ahaṃ vo sattamo nattā¹⁸,
tumhākaṃ upaṭṭhākā¹⁹ sabbe²⁰ maraṇamukhaṃ pattā, idaṃ
vo attano santakaṃ rajjaṃ, anubhavatha naṃ²¹“ ti. Rājā²⁰
„tāta Nārada, nāhaṃ idhāgacchanto rajjatthāya āgato, puñña-
karaṇaattthāy' amhi āgato, ahaṃ puññaṃ eva karissāmīti“ vatvā

17. Diṭṭhā mayā vimānā²² obhāsenta²³ catuddisā
sammukhā devarājassa tidasānaṃ ca sammukhā. 218.
18. Vuttam²⁴ me bhavanaṃ dibbaṃ bhuttā kāmā amānusa²⁵
tāvatiṃsesu devesu sabbakāmasamiddhisu. 219.
19. So 'haṃ etādisaṃ disvā puññāy' amhi idhāgato,
dhammam eva carissāmi, nāhaṃ rajjena atthiko. 220.

¹ Cks maddā-. ² so Ck; C^s kinnu te disatāgatā, Bds kin nu te tādisaṃ gatā.
³ Bds tāni ca. ⁴ C^s vanime-, Bds te yeva ārāme vaname sañcarā, B^s te vaname
sañcarā. ⁵ so Cks for suñña va? Bds suññañca. ⁶ Bds me nāya nāyate disā.
⁷ Cks -niddhanam. ⁸ Bds -ṇena. ⁹ B^s puññapavesana-, Bds omits musalapa-
vesana. ¹⁰ Bds -nupā. ¹¹ Cks -tāṭṭhasaṇṇanno. ¹² Bds anupā-. ¹³ Bds kataran
te idāni satta dāni sattavassasatāni disaṃ. ¹⁴ Bds tāneva. ¹⁵ Cks -kā-. ¹⁶
Bds sañcarā. ¹⁷ Cks caua-, Bds vanañcarā. ¹⁸ Bds panatto. ¹⁹ Bds add ca orodhā
ca. ²⁰ Bds omits sa-. ²¹ Bds anussāsā. ²² add va? Bds vimānāni. ²³ C^s Bds
-to. ²⁴ Ck vuttam, Bds vuttam.

20. Aḍaṇḍāvacaraṃ maggaṃ Sammāsambuddha-desitaṃ
taṃ maggaṃ paṭipajjissaṃ yena gacchanti subbatā ti āha. 220.

- Tattha vuttham¹ me bhavanaṃ dibban ti Vejayantaṃ sandhāyāha, sohaṃ etādisaṃ ti tāta Nārada so ahaṃ Buddhāñāpāna aparicchindaniyaṃ²
- 5 evarūpaṃ kāmagaṇasampattiṃ pahāya puññakaraṇatthāya idhāgato, aḍaṇḍāvacaraṃ ti aḍaṇḍehi nikkhattaḍaṇḍasatthehi³ avacaritabbaṃ⁴ sammādiṭṭhipurekkhāraṃ aṭṭhaṅgikamaggaṃ, subbatā ti yena maggena subbatā sabbaññū Buddhā gacchanti ahaṃ pi agatapubbaṃ diṣaṃ gantum bodhitale nisīditvā tam eva maggaṃ paṭipajjissāmiti.
- 10 Evaṃ M. imā gāthā⁵ sabbaññūtañāpāna⁶ saṃkhipitvā⁷ ka-
thesi. Atha naṃ Nārado puna pi āha: „rajjam deva anusāsā“
'ti. „Tāta na me rajjen' attho, satta vassasatāni⁸ niṭṭhita-
dānaṃ⁹ pana sattāhen' eva dātukāṃ' amhīti¹⁰“. Nārado
„sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā mahādānaṃ paṭi-
15 yādesi. Rājā sattāhaṃ dānaṃ datvā sattame divase kālaṃ
katvā Tāvatisabhaṃ eva¹¹ nibbatti.

- S. i. dhammadesanaṃ ā. „evaṃ vasiṭṭabbayuttakaṃ uposatha-
kammaṃ nāma“ 'ti dassetvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne
upāsakesu keci sotāpattiphale keci sakadāgāmiphale¹² paṭiṭṭhahimsu):
- 20 „Tadā Nāradaṛājā Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho, Sādhinārajā ahaṃ
evā“ 'ti. Sādhinajātakaṃ.

12. Dasabrāhmaṇajātaka.

- Rājā avoca Vīdhūraṇ¹³ ti. Idam S. J. v. asadisadānaṃ
ā. k. Tam Aṭṭhanipāte Sucirajātake¹⁴ vitthāritam eva. Rājā kira
- 25 tam dānaṃ dadanto S-raṃ jeṭṭhakam katvā pañca bhikkhusatāni vi-
cinitvā gaṇhitvā mahākhīṇāsavānaṃ nēva adāsi. Ath' assa gaṇaṃ¹⁵
kathentā „āvuso rājā asadisadānaṃ dento¹⁶ vicinitvā mahāphalaṭṭhāne
adāsīti“ dh. k. s. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti
pucchitvā „imāya nāma“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave yaṃ

¹ Bā vuttham, Ck vuttaṃ. ² Ck -cchitāniyaṃ, Cs -cchitāniyaṃ, Bā -cchindaniyaṃ. ³ Bā -hatthehi. ⁴ Ck paritabbaṃ, Cs pharitabbaṃ. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Ck -ṇe, Cs -ṇo? ⁷ Ck s khpitvā. ⁸ Ck s -satā. ⁹ Bā vigataṃ dānaṃ. ¹⁰ Bā -momhiti. ¹¹ Bā adds yeva. ¹² Bā adds keci anāgāmiphale. ¹³ Bā vidū-. ¹⁴ so Ck; Bā vidūrajā-. ¹⁵ Bā gaṇakathaṃ. ¹⁶ Ck dente, Bā dadanto.

Kosalarājā mādisassa Buddhassa upatthāko hutvā viceyyadānaṃ deti¹,
porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhē pi viceyyadānaṃ dadamsū²“ ‘ti
vatvā a. ā.:

A. Kururatthe Indapattanagare Yuddhitthilagotto Ko-
ravvarājā³ r. kāresi. Tassa Vidhūro⁴ nāma amacco atthañ 5
ca dhammaṃ ca anusāsi. Rājā sakala-Jambudīpaṃ kho-
bhento⁵ mahādānaṃ deti, taṃ gahetvā bhuñjantesu eko pi
pañcasīlamattaṃ rakkhanto nāma n’ atthi, sabbe dussilā va,
dānaṃ rājānaṃ na toseti. Rājā „viceyyadānaṃ⁶ mahapphalaṃ“
ti sīlavantānaṃ dātukāmo hutvā cintesi: „Vidhūrapaṇḍitena⁴ 10
saddhiṃ mantayissāmīti“ so taṃ upatthānaṃ āgataṃ āsane
nisīdāpetvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. upadḍhagātham āha. Parato rañño
ca Vidhūrassa ca vacanapaṭivacanāṃ⁷ hoti.

1. Rājā avoca Vidhūraṃ dhammakāmo Yuddhitthilo: (III, 401.) 15
brāhmaṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 222.
2. Virate methunā dhammā ye⁸ me bhuñjeyyu⁹ bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma¹⁰
yattha dinnaṃ mahapphalaṃ. 223.
3. Dullabhā brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā 20
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu¹¹ bhojanaṃ. 224.
4. Dasa khalu¹² mahārāja yā tā¹³ brāhmaṇajātiyo,
tesaṃ vibhaṅgaṃ¹⁴ vicayaṃ¹⁵ vitthārena suṇohi me. 225.
5. Pasibbake gahetvāna punṇe mūlassa saṃvute
osadhikāyo¹⁶ ganthenti nahāyanti¹⁷ japanti ca 226. 25
6. Tikicchakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 227.

¹ Cks denti. ² Bā adamsū. ³ Bā korabyo nāma rājā. ⁴ Bā vidū - throughout.

⁵ Bā -etvā. ⁶ Bās add katamaṃ. ⁷ Bā -naṃ pa-. ⁸ Cks yo. ⁹ Ck Bās -yyuṃ.

¹⁰ Bā -mi. ¹¹ Cks Bā -yyuṃ. ¹² Cks add mā. ¹³ Bā yathā, Cks omit yā tā.

¹⁴ Bā vibhagaṃ, Bs vibhavaṃ. ¹⁵ Bās vicissaṃ. ¹⁶ Bā -ye. ¹⁷ Bā nāmayanti.

7. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te³ vuccanti brāhmaṇā,
aññe⁴ Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 228.
8. Virate⁵ methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
5 dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 229.
9. Kimkaṇikāyo gahetvāna ghosenti purato pi te,
pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsu sikkhare, 230.
10. Paricārakasamā⁶ rāja⁷, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 231.
- 10 11. Apetā te brāhmaṇṇā⁸, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 232.
12. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 233.
- 15 13. Kamaṇḍalaṃ gahetvāna vaṃkadaṇḍaṇ ca⁹ brāhmaṇā
paccupessanti rājāno gāmesu nigamesu ca, 234.
14. 'Nādinne vuṭṭhahissāma¹⁰ gāmamhi ca vanamhi ca¹¹,
niggāhakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 235.
- 20 15. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 236.
16. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 237.
- 25 17. Parūḷhakacchanakhalomā¹² paṃkadantā rajassirā
okiṇṇā rajareṇūhi¹³ yācakā vicaranti te, 238.
18. Khānughātasamā¹⁴ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 239.

¹ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇṇā. ² Bā adds ca. ³ Bā te na. ⁴ Cks -o
⁵ Bā -tā. ⁶ Bā -rasamā. ⁷ Ck cārā, Bā carā. ⁸ Cks brahmaṇṇā, Bā
brahmaṇṇā. ⁹ Bā paṃkadatanañca. ¹⁰ Ck -hessāmi, Bā vuṭṭihissāma. ¹¹
Bā gāme vā nigamamhi vā. ¹² Bā -kacchānakhā-. ¹³ Cks -rāja-. ¹⁴ Bā
khānughāta-.

19. Apetā te brāhmaṇṇā¹, [iti rājā² Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 240.
20. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma 5
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 241.
21. Harīṭakaṃ³ āmalakaṃ⁴ ambajambuvibhīṭakaṃ⁴
labujaṃ⁵ dantapoṇāni beluvā padarāni ca 242.
22. Rājāyatanaṃ ucchupuṭaṃ dhūmanettaṃ madhuañjanaṃ
uccāvacāni paṇiyāni vipaṇenti⁶ janādhīpa, 243. 10
23. Vāṇijakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 244.
24. Apetā te brāhmaṇṇā⁷, [iti rājā⁸ Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 245. 15
25. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 246.
26. Kasim vāṇijjaṃ kārenti, posayanti ajeḷake,
kumāriyo paveccanti, vivāhant'⁹ āvahanti ca, 247. 20
27. Samā Ambaṭṭhavessehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 248.
28. Apetā te brāhmaṇṇā¹⁰, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 249. 25
29. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṃ,
dakkhiṇaṃ samma dassāma
yattha dinnāṃ mahapphalaṃ. 250.

¹ Cks brahmaṇṇā, Bđ brahmaṇā. ² Bđs add ca. ³ Cks -kā, Bđ haritakaṃ. ⁴ Bđ ambajambuvibhokakaṃ. ⁵ Bđ pulapujaṃ. ⁶ Cks vipaṇenti, Bđ tikiṇanti, Bs kiṇanti. ⁷ Bđ brahmaṇṇā. ⁸ Bđs add ca throughout. ⁹ so C^s Bđ for vivāhant? Ck vihānata. ¹⁰ Ck brahmaṇṇā, Bđ brahmaṇṇā.

30. Nikkhaṇṭabbhikkhaṃ¹ bhuñjanti gāmesv-eke purohitā,
bahū te paṭipucchanti² aṇḍacchedā³ tilaṇḍakā⁴, 251.
31. Pasū pi tattha haññanti mahisā sūkarā ajā,
goghātakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
5 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 252.
32. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 253.
33. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
10 dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnaṃ mahapphalaṃ. 254.
34. Asicammaṃ gahetvāna khaggaṃ paggayha brāhmaṇā
vessapathesu⁶ tiṭṭhanti, satthaṃ abbāhayanti⁷ pi, 255.
35. Samā gopanisādehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
15 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 256.
36. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute⁸ 257.
37. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
20 dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnaṃ mahapphalaṃ. 258.
38. Araññe kuṭikaṃ katvā kuṭāni kārayanti te,
sasabīlāre⁹ bādhenti ā godhā¹⁰ macchakacchapaṃ, 259.
39. Luddakā te mahārāja¹¹, te pi vuccanti brāhmaṇā,
25 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 260.
40. Apetā te brāhmaṇṇā⁵, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 261.

¹ so Cks; Bā nikkhitta-. ² Bā bahū jano pari-. ³ Bā antache-. ⁴ Ck nil-, C^s nilañji-, Bā nilañca-. ⁵ Ck brahmaṇṇā, Bā brahmaṇṇā. ⁶ Cks vessā-, Bā cessa-. ⁷ Cks abbhā-. ⁸ apeta- - bahussute wanting in C^s. ⁹ Bā^s sasani, Bā pilāraṃ. ¹⁰ Cks agodhā, Bā agodha. ¹¹ Bā te luddakasamā rāja.

1. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalam. 262.
42. Aññe dhanassa¹ kāmāhi heṭṭhā mañce pasakkhitā²,
rājāno upari nahāyanti somayāge upatṭhite, 263. 5
43. Malamajjanasamā³ rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 264.
44. Apetā te brāhmaṇā⁴, [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 265. 10
45. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanam,
dakkhiṇam samma dassāma
yattha dinnam mahapphalan ti. 266.

Tattha sīlavante ti maggenāgatasīle, bahussute ti paṭivedhabahussute,
dakkhiṇam ti dānam, ye te ti ye dhammikā⁵ samaṇabrāhmaṇā tava dānam 15
bhuñjeyyum te dullabhā, brāhmaṇajātiyo⁶ ti brāhmaṇakulāni, tesam vi-
bhaṇṇam vicayan ti⁷ tesam brāhmaṇānam vibhāṇam⁸ mama paññāya vici-
bhāvaṇam⁹ vitthārena supohi, samvute¹⁰ ti baddhamukhe¹¹, osadhikāyo¹²
ganthentīti idam imassa rogassa bhesajjam¹³ idam imassā¹⁴ 'ti evam pilo-
tike¹⁵ bandhītvā manussānam denti, nahāyanti¹⁶ nahāpanam¹⁷ nāma 20
karonti, japanti cā 'ti bhūtavijjam parivattenti, tikicchakasamā ti vejja-
sadisā, te pi vuccanti¹⁸ te pi brāhmaṇā vā mayam abrahmaṇā vā ti ajānitvā
va vejjakammena jivikam kappentā vohārena brāhmaṇā ti vuccanti, akkhātā
te ti ime te mayā vejjabrāhmaṇā nāma akkhātā, nipatāmase ti vadehi dāni,
kim tādise brāhmaṇe nipatāma nimantanatthāya upasamkamāma, atthi te etehi 25
attho ti pucchati¹⁹, brāhmaṇā²⁰ ti brāhmaṇadhammato²¹, na te²² vuc-
cantīti te bāhitapāpatāya brāhmaṇā nāma na vuccanti, kimkaṇikāyo²³ ti
mahārāja apare brāhmaṇā attano brāhmaṇadhammam chaḍḍetvā jivikatthāya
rājarājamahāmattānam purato kamsatāle gahetvā vādentā gāyantā gacchanti,
pesanāni pīti dāsakammakarū viya pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsū 30
'ti rathasippam sikkhanti, paricārakasamā²⁴ ti dāsakammakarasadisā, daṇ-

¹ B^d dhanasā. ² so C^{ks}; B^d -mañje vamakkhitā. ³ B^d -majjasamā. ⁴ C^{ks}
brahmaṇā, B^d brahmaṇāññā. ⁵ B^d -ka. ⁶ C^{ks} -nā jātiyā. ⁷ C^{ks} vibhāṇā-,
B^d vibhaṇṇa vicinissanti, B^s vicinissanti. ⁸ C^{ks} -gañca, B^d vibhaṇṇam. ⁹ B^d
vicinītvā bhavaṇam. ¹⁰ C^{ks} -to, B^d -vutte. ¹¹ B^d bandhana-. ¹² B^d ye. ¹³
C^{ks} -jjā. ¹⁴ B^d imassa rogassa bhesajjam. ¹⁵ B^d silokena. ¹⁶ C^{ks} nahāpay-,
C^s nahāy- corr. to nahāpay-, B^d nāpayanti. ¹⁷ B^d nahāpanam. ¹⁸ B^d pucchi.
¹⁹ C^{ks} brahmaṇā, B^d brahmaṇāññā. ²⁰ B^d add aññā. ²¹ C^{ks} omīti te. ²²
C^{ks} kimkha-. ²³ all three MSS. -rika-.

1 dan ti vaṃkadanḍakattḥam¹, paccupessanti rājāno ti rājarājamahāmatte
 paṭicca āgamma sandhāya paccupessanti², gāmesu nigamesu cā 'ti tesam
 nivesanadvāre nisīdanti, niggāhakasamā ti niggāhakakārekehi balisādhaka-
 rājapurisehi samā yathā te purisā agahetvā na gamissāmā 'ti niggaham katvā
 5 gaṇhanti yeva tathā gāme vā vane vā aladdhā³ marantāpi⁴ na vuṭṭahissāmā
 'ti upavasanti, te pīti te pi balisādhakasadisā pāpadhammā, rajareṇūhīti
 rajena⁵ ca paṃsūhi ca okiṇṇā, yācakā ti dhanayācakā, khāṇughātasamā⁶
 ti malinasarīratāya jhāmakkhattakāṇughātehi⁷ bhūmim khapitvā jhāmakkhāṇuka-
 uddharapakamanussehi samānā agahetvā na gamissāmā 'ti niccalabhāvena ṭhitattā
 10 nikhapitvā ṭhapitavatikkhāṇu⁸ viyā 'ti pi attho, te pīti te pi tathā laddham⁹
 dhanam vaḍḍhiyā payojetvā puna tath' eva ṭhitattā¹⁰ dussilābrāhmaṇā¹¹, ucchu-
 puṭan ti ucchuṃ c' eva phāṇitapuṭāṇ¹² ca, madhuāñjanan ti madhuñ ca
 añjanañ ca, uccāvacaññīti mahagghasamagghāni¹³ paṇiyāññīti¹⁴ bhaṇḍāni,
 vivāṇentīti¹⁵ vikkīṇanti, te pīti te pi imāni ettakāni vikkīṇitvā jīvikkappa-
 15 kāvāpijakabrahmaṇā, posentīti gorasavikkayena jīvikkappanattḥam posenti, p-
 vecchantīti¹⁶ attano dhītarō hiraññasuvāṇṇam gaṇetvā paresam denti, te evam
 paresam dadamānā vivāhanti¹⁷ attano puttānam atthāya gaṇhamānā āvahanti nāma
 ambaṭṭhavessehiṭti kuṭumbikehi c' eva gaṇapatīhi ca samānā te pi vohāravasena
 brāhmaṇā ti vuccanti, nikkhanta bhikkhañ¹⁸ ti gāmapurohitā¹⁹ hutvā attano
 20 atthāya nibaddhabhikkham, bahū te²⁰ ti bahujanā te gāmapurohite nakkhatta-
 muhuttamaṅgalāni²¹ pucchanti, aṇḍacchedāttilaṇchakā²² ti bhatim gaṇetvā
 balivaddādīnam aṇḍacchedakā c' eva tisulādīnamkakarāṇena²³ laṇchakā ca²⁴ lak-
 khaṇakārakā²⁵ ti attho, tatthā 'ti tesam gāmapurohitānam gehesu maṃsavikkīṇa-
 nattham ete pasuādayo pi haññanti, te pīti te pi goghātakasamā²⁶ brāhmaṇā ti
 25 vuccanti, asicamman ti asilaṭṭhiñ c' eva²⁷ kaṇḍavāraṇa ca, vessapaṭhesū 'ti
 vāṇijānam gamanamaggesu, sattham abbāhayanīti²⁸ satthavāhānam hatthato
 satañ pi saḥassam pi gaṇetvā satthe coraṭṭavim atibāhenti²⁹, gopanisā-
 dehīti gopālakehi c' eva nisādehi³⁰ ca gāmaghātakacorehi³¹ samā ti vuttam,
 te pīti evarūpā brāhmaṇā ti vuccanti, kuṭāni kārayanti te ti kuṭapāsādāni
 30 ropenti, sasabīlāre³² ti sase ca bīlāre ca, etena thalacare³³ mige dasseti, ā
 godhā³⁴ macchakacchapan ti thalajesu tāva ā godhato³⁵ mahante ca
 khuddake ca pāṇyo³⁶ bādhenti mārenti jalajesu macchakacchape, te pīti te pi

¹ Bā paṇkadantanti dantakattḥam, Bs taṃkadanḍanti dantakattḥam. ² Bā upa-
 sevanti. ³ Ck aladdha, Cs aladdhe. ⁴ Bā mando pi. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Bā -ghāta-
 kasamā. ⁷ Bā -khettegghātakāhi. ⁸ Bā -ṇukā. ⁹ Bā -a. ¹⁰ Bā vicarantā. ¹¹ Bā
 -lā-. ¹² Bā phalānīta-. ¹³ Bā mahagghaappagghāni. ¹⁴ Ck paṇiyā-, Cs paṇi-,
 Bā paṇi-. ¹⁵ Ck -vipaṇotīti, Bā vikiṇṇantīti. ¹⁶ Cks pavegacchantīti. ¹⁷ so
 Cks for vivāhenti? Bā vivāhantīti. ¹⁸ Cks -tā-, Bā nikkhitta-. ¹⁹ Bā to,
 Cks gāme purohito. ²⁰ Bā bahujanā, Es bahujane, Cks bahūne. ²¹ Cks
 -ttamuhuttam-. ²² Ck nilacchi-, Cs nilaccha-, Bā nilāñcakā. ²³ Bā sulādīn-
 gakkārāṇena-. ²⁴ Bā omits la-ca. ²⁵ Bā lancanākārāṇā. ²⁶ Cks goghātakasamaṇa.
²⁷ Bā asisattañ ceva. ²⁸ Cks avahayanīti omitting sattham. ²⁹ Bā sattham corā
 aṭavi āvahanti. ³⁰ Bā ne-. ³¹ Bā adds ca. ³² Cks -rā, Bā sasañ bilāran. ³³ Bā
 vanacare. ³⁴ Cks agodha. ³⁵ Bā agodhato pathāya. ³⁶ Ck pāpayo, Bā pāpayo.

luddakasamā brāhmaṇā ti vuccanti, aññe dhanassa kāmāhīti apare brāhmaṇā dhanam patthentā¹, heṭṭhāmañce pasakkhitā² ti kalim pavāha-kammaṃ³ kāressamā 'ti ratanamayaṃ⁴ mañcam kāretvā tassa heṭṭhā nipannā acchanti, atha tesaṃ⁵ somayāge uṭṭhite rājāno upari nahāyanti⁶, te kira yāge⁷ niṭṭhite āgantvā tasmim mañce nisīdanti, atha ne aññe brāhmaṇā kalim pavā-hessamā 'ti⁸ nahāpenti⁶, ratanamañco c' eva⁹ rañño rājālamkāro ca sabbo¹⁰ heṭṭhā nipannass' eva hoti¹¹, te pīti te pi malamajjanehi¹² nahāpītehi⁶ sadisā brāhmaṇā ti vuccanti.

Evañ c' ime vohāramattabrāhmaṇe¹³ dassetvā idāni para-matthabrāhmaṇe dassento dve gāthā abhāsi: 10

46. Atthi kho brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu bhojanaṃ. 267.
47. Ekañ ca bhattaṃ bhuñjanti na ca majjaṃ pivanti te,
akkhātā te mahāraja, tādise nipatāmase ti. 268.

Tattha sīlavanto ti ariyasīlena samannūgatā, bahussutā ti paṭivedha-
bāhusaccena samannūgatā, tādise ti evarūpe bāhitapāpe paccakabuddhabrāhmaṇe
nimantanathāya upasaṃkamāmā 'ti. 15

Rājā tassa kathaṃ sutvā pucchi: „samma Vidhūra evarūpā
aggadakkhiṇeyyā brāhmaṇā kahaṃ vasantīti“. „Uttara-Hima-
vante Nandamūlakapabbhāre mahārājā“ 'ti. „Tena hi paṇḍita 20
tava balena mayhaṃ te brāhmaṇe pariyesā“ 'ti tuṭṭhamānaso

48. Ete [kho] brāhmaṇā Vidhūra sīlavanto bahussutā,
ete Vidhūra pariyesa, khippaṃ ca te¹⁴ nimantayā 'ti 269.
gātham āha. M. „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampaticchitvā
„tena hi mahārāja 'nagaraṃ alamkārapetvā sabbe nagara- 25
vāsino dānaṃ datvā uposathaṃ adhiṭṭhāya samādinnaṃ sīlā
hontū' 'ti bheriṃ carāpetvā tumhe pi saddhiṃ pariyanena
uposathaṃ samādiyathā“ 'ti vatvā sayam pāto va bhuñjitvā
uposathaṃ samādhāya sāyaṇhasamaye jātipupphavaṇṇaṃ sa-
muggaṃ¹⁵ āharāpetvā¹⁶ raññā saddhiṃ pañcapaṭiṭṭhitaṃ 30

¹ Bā paṭhenti. ² Bā mavekitā or malakitā. ³ Bā kalipavāhanakammaṃ. ⁴ Bā tenamayaṃ. ⁵ Bā ne-. ⁶ Bā nhā-. ⁷ Bā soma-. ⁸ Bā -mā ti. ⁹ Bā adda vattābhāraṇaṃ, Bā vatthābhāraṇe. ¹⁰ Bā -e. ¹¹ Bā honti. ¹² Cā -maccha-.
¹³ Bā -tte-. ¹⁴ Bā ne. ¹⁵ Cā sumu-, Bā suvaṇṇasamu-. ¹⁶ Bā āhā-.

patiṭṭhahitvā¹ paccekabuddhānaṃ guṇe anussaritvā vanditvā
 „Uttara - Himavante Nandamūlakapabbhāre vāsino pañca
 paccekabuddhasatāni² sve amhākaṃ bhikkhaṃ gaṇhantū“ ‘ti
 nimantetvā ākāse aṭṭha pupphamutṭhiyo vissajjesi. Tadā
 5 tattha pañcasatā paccekabuddhā vasanti, pupphāni gantvā
 tesam upari patimsu, te āvajjantā naṃ³ kāraṇaṃ ñatvā
 „mārisā Vidhūrapaṇḍitena nimantit’ amhā, na kho pan’ esa
 ittarasatto, Buddhaṃkuro esa, imasmiṃ ñeva kappe Buddho
 bhavissati⁴, karissāma assa saṅghaṇ“ ti nimantanāṃ adhi-
 10 vāsayaṃsu. M. pupphānaṃ anāgamanasaññāya adhvāsita-
 bhāvaṃ ñatvā „mahārāja sve paccekabuddhā āgamissanti,
 sakkārasammānaṃ karohīti“ āha. Rājā punadivase mahā-
 sakkāraṃ katvā mahātale mahārahāni āsanāni paññāpesi.
 Paccekabuddhā Anotattadahe katasarīrapaṭijagganāvelaṃ sal-
 15 lakkhetvā ākāsenāgantvā rājāṅgaṇe otariṃsu. Rājā ca B. ca
 pasannamānasā tesam hatthato pattāni gaḥetvā pāsādaṃ āro-
 petvā nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṃ datvā paṇītena khādaniya-
 bhojaniyena parivisiṃsu. Bhattakiccapariyosāne ca puna-
 divasatthāyā ‘ti evaṃ satta⁵ divase nimantetvā mahādānaṃ
 20 datvā sattame divase sabbaparikkhāre adaṃsu. Te⁶ anumo-
 danaṃ katvā ākāse na tatth’ eva gatā, parikkhārāpi⁷ tehi
 saddhiṃ yeva gamiṃsu⁸.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „anacchariyaṃ bhikkhave Kosala-
 rañño mama upaṭṭhākassa sato viceyyadānaṃ dātuṃ, porāṇaka-
 25 paṇḍitā anuppanne pi Buddhe adaṃsu yevā“ ‘ti vatvā j. s.: „Tadā
 rājā Ānando ahoṣi, Vidhūrapaṇḍito aham evā“ ‘ti. Dasabrāh-
 maṇajātakaṃ.

¹ Bā - ṭṭhapetvā. ² Bā pañcasatā paccekabuddhā. ³ Bā taṃ. ⁴ Cks - vissatīti.

⁵ Cks sattame. ⁶ Bā tena. ⁷ Cks - rā hi pi. ⁸ Bā parikkhārāpi sapaṇissā mahā-
 dānaṃ datvā āyuhapariyosāne saggapūraṃ pūrayiṃsu.

13. Bhikkhāparamparajātaka.

Sukhumālarūpaṃ disvā ti. Idam S.J.v. aññataram kuṭumbikaṃ ā.k. So kira saddho¹ ahosi pasanno, T-tassa c' eva saṃghassa ca nibaddhaṃ mahāsakkāraṃ karoti. Ath' ekadivasam cintesi: „ahaṃ Buddharatanassa c' eva saṃgharatanassa ca paṇitabhojanāni² 5 c' eva sukhumavattāni ca dento niccaṃ mahāsakkāraṃ karomi, idāni dhammaratanassāpi karissāmi, kin³ nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban“ ti. So bahum gandhamālādiṃ⁴ ādāya Jetavanam gantvā S-raṃ vanditvā pucchi: „ahaṃ bhante dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo⁵, kin³ nu kho tassa sakkāraṃ karontena kattabban“ ti. 10 Atha naṃ S.⁶ „sace⁷ dhammaratanassa sakkāraṃ kātukāmo dhamma-bhaṇḍāgārikassa Ānandassa sakkāraṃ karohīti“ āha. So „sādhū“ ti paṭisunītvā theram nimantetvā punadivase⁸ theram mahantena sakkārena attano geham netvā mahārahāsane nisīdāpetvā gandhamālādihi pūjetvā nānaggarasabhojanam datvā mahagghe ticivarapahonake sātāke 15 adāsi. Thero pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato na mayham anucchaviko, aggassa⁹ dhammasenāpatissa anucchaviko“ ti cintetvā piṇḍapātāṃ ca vatthāni ca vihāraṃ haritvā Sāriputtattherassa adāsi. So pi „ayam sakkāro dhammaratanassa kato ekantena dhammasāmi-Sammāsambuddhass' eva¹⁰ anucchaviko“ ti cintetvā Dasabalassa adāsi. 20 S.attano uttaritaram adisvā piṇḍapātāṃ paribhuñji, cīvarasātāke agga-hesi. Bhikkhū dh.k.s.: „āvuso asuko nāma kuṭumbiko 'dhammaratanassa sakkāraṃ karomīti' dhammabhaṇḍāgārika-Ānandattherassa¹¹ dānam adāsi, thero 'na mayham anucchaviko' ti dhammasenāpatino adāsi, so pi 'nāyam mayham anucchaviko' ti T-tassa adāsi, T. aññam uttaritaram apassanto attano dhammasāmitāya 'mayham ev' eso¹² anucchaviko' ti tam piṇḍapātāṃ paribhuñji, cīvarasātāke gaṇhi, evam so piṇḍapāto yathānucchavikatāya¹³ sāmīno¹⁴ va pādamūlam gato“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e.k.s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto paramparāyathā- 30 nucchavikaṃ gacchati, pubbe anuppanne Buddhe agamāsi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

¹ Bā saddhāsampanno. ² Bā paṇitāni khādaniyabhojanīyāni. ³ Bās katham. ⁴ Bā bahugandhamālādīni. ⁵ Bā adds mhi. ⁶ Bā adds āha. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Bā places punadi- after paṭisunītvā. ⁹ Bā aggasāvakkassa. ¹⁰ Cks -buddho tasseva. ¹¹ Bā -kassa ā-. ¹² Ck dhammasāmināmaheveso, C^s -sāmitāmaheveso, Bā -sāmitāya mayā veveso. ¹³ Bā yathā a-. ¹⁴ Bā dhammasā-.

A. B. Brahmadatto¹ agatigamanam pahāya dasa rājadhamme akopento dhammena r. kāresi. Evaṃ sante pi 'ssa vinicchayo² suñño viya ahosi. Rājā attano aḡuṇagavesako³ hutvā antoni-vesanādīni⁴ parigaṇhanto antopure ca antonagare ca dvāra-gāmesu ca attano aḡuṇaṃ kathentaṃ adisvā „janapade gave-sissāmiti“ amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā purohitena saddhiṃ aṇṇātakavesena Kāsiraṭṭhe caranto kañci aḡuṇaṃ kathentaṃ adisvā paccante ekaṃ nigamaṃ patvā bahidvārasālāya nisīdi. Tasmiṃ khaṇe nigamavāsī⁵ asītikoṭivibhavo kuṭumbiko mahan-tena parivārena nahānatitthaṃ gacchanto sālāya nisinnaṃ su-vaṇṇavaṇṇaṃ sukhumālasarīraṃ rājānaṃ disvā uppannasineho sālāṃ pavisitvā⁶ „idh' eva hothā“ 'ti vatvā gehaṃ gantvā nānaggarasabhojanaṃ sampādāpetvā mahantena parivārena bhattabhājanāni gāhāpetvā agamāsi. Tasmiṃ khaṇe Hima-vantavāsī⁷ pañcābhīṇṇātāpaso⁸ āgantvā tatth' eva nisīdi. Nandamūlakapabbhārato paccekabuddho pi āgantvā⁹ tatth' eva nisīdi. Kuṭumbiko rañño hatthadhovanaṃ¹⁰ datvā nānaggarasehi sūpavyaṇṇanehi bhattapātiṃ sajjetvā rañño upanesi. Rājā taṃ¹¹ gahetvā purohitabrāhmaṇassa¹² adāsi. Brāhmaṇo¹³ gahetvā tāpasassa adāsi. Tāpaso paccekabuddhassa santikaṃ gantvā¹⁴ vāmahatthena bhattapātiṃ¹⁵ dakkhiṇahatthena kamaṇḍaluṃ ga-hetvā dakkhiṇodakaṃ datvā patte bhattaṃ pakkhipi. So kañci¹⁶ animantetvā anāpucchitvā paribhuñji. Tassa bhattakiccapari-yosāne kuṭumbiko cintesi: „mayā rañño bhattaṃ dinnaṃ rañṇā¹⁷ brāhmaṇassa brāhmaṇena tāpasassa tāpasena paccekabuddhassa, paccekabuddho kañci¹⁸ anāpucchitvā va bhuñji¹⁹, kin nu kho imesaṃ ettakaṃ²⁰ dānakāraṇaṃ, kiṃ imassa kañci²¹ anā-

¹ C's brahmadatte rajjaṃ, Bā -datte rajjaṃ kārente. ² C's vicchayo, Bā's anucchaviko na hoti in the place of vi-. ³ C's rājā gūṇa-, C's rājā aḡuṇa-, both omitting attano. ⁴ C's attano ni-. ⁵ all three MSS. -si. ⁶ Bā's add paṭisanthāraṃ katvā. ⁷ C's -ñña-, Bā -ñño-. ⁸ C's gantvā. ⁹ Bā's -naudakaṃ. ¹⁰ Bā naṃ. ¹¹ Bā -tassa-. ¹² Bā adds pi. ¹³ Bā āg-. ¹⁴ Bā adds gahetvā. ¹⁵ all three MSS. kiñci. ¹⁶ C's -o. ¹⁷ Bā ki-. ¹⁸ Bā paibh-. ¹⁹ Bā -kānaṃ.

pucchitvā va bhuñjanakāraṇaṃ, anupubbena¹ pucchissāmīti“ so ekekaṃ upasaṃkamitvā vanditvā pucchi, te pi 'ssa kathesuṃ:

1. Sukhumālarūpaṃ disvāna raṭṭhā vivanaṃ āgataṃ
kūṭāgāravarūpetam mahāsayanam upocitaṃ 269.
2. Tassa te² pemakenāhaṃ adāsīm³ baddham⁴ odanaṃ 5
sālīnaṃ viciṭaṃ bhattaṃ sucim maṃsūpasecanaṃ⁵, 270.
3. Taṃ tvaṃ bhattaṃ⁶ patiggaḃha brāhmaṇassa adāpayi⁷
attanā⁸ anasitvāna⁹, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 271.
4. Ācariyo brāhmaṇo mayhaṃ kiccākiccesu vyāvaṭo
garu ca āmantanīyo¹⁰ ca, dātum arahāmi bhojanaṃ. 272. 10
5. Brāhmaṇaṃ dāni pucchāmi Gotamaṃ rājapūjitaṃ:
rājā te bhattaṃ pādāsi sūcim maṃsūpasecanaṃ¹¹, 273.
6. Taṃ tvaṃ bhattaṃ¹² patiggaḃha isissa bhojanaṃ adā,
akhettaññū si¹³ dānassa, ko 'yaṃ dhammo, nam' atthu te. 274.
7. Bharāmi putte dāre ca gharesu gathito ahaṃ, 15
bhuñja¹⁴ mānusaḃe kāme anusāsāmi rājino. 275.
8. Ārañṇakassa¹⁵ isino cirarattaṃ¹⁶ tapassino
vaddhassa¹⁷ bhāvitattassa dātum arahāmi bhojanaṃ. 276.
9. Isiṃ ca dāni pucchāmi kisaṃ dhamanisaṇṭhataṃ¹⁸
parūḃhakacchanakhalomaṃ paṃkadantaṃ rajassiraṃ: 277. 20
10. Eko arañṇe viharasi¹⁹, nāvakaṃkhasi²⁰ jīvitaṃ,
bhikkhu kena tayā seyyo yassa tvaṃ bhojanaṃ adā. 278.
11. Khaṇant' ālukalambāni²¹ bilālitaḃkalāni²² ca
dhunaṃ sāmākanivāraṃ saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ²³ 279.
12. Sākaṃ bhisaṃ madhuṃ²⁴ maṃsaṃ badarāmalakāni ca 25
tāni ābhatva²⁵ bhuñjāmi, atthi me so pariggaho. 280.

¹ Bā adds te. ² Bā tass eva. ³ all three MSS. -si. ⁴ Bā vaddham. ⁵ Cks
-sevanaṃ. ⁶ Bā sattaṃ, Cks pattaṃ. ⁷ Bā adāsaya. ⁸ Bā attānaṃ. ⁹ Bā
anayitvāna, Cā anavaṃsitvā. ¹⁰ Bā āpanantiyo. ¹¹ all three MSS. suci, Cks
-sevanaṃ. ¹² Cā pattaṃ. ¹³ Cks -amñāsi. ¹⁴ so all three MSS. for bhuñjaṃ?
¹⁵ Bā arañṇi-. ¹⁶ Cks -a. ¹⁷ Bā vuddhassa. ¹⁸ Bā kissaṃ dhamanisaṇṭhataṃ.
¹⁹ Bā vihāsi. ²⁰ Cks nāvakaṃ-. ²¹ Bā khaṇamālu-. ²² Bā bilāli-, Cks bilāni-.
²³ Bā saṃghāriya pasāriyaṃ, Cks saṃghāṭiyaṃ pasāṭiyaṃ. ²⁴ Bā -u. ²⁵ so Cks;
Bā āharitvā.

13. Pacanto apacantassa¹ amamassa sakiñcano²
anādānassa sādāno dātum arahāmi bhojanam. 281.
14. Bhikkhuñ ca dāni pucchāmi tuṇhīm āsīna subbatam:
isi³ te bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴, 282.
- 5 15. Tam tvaṃ bhattam patiggayha tuṇhī bhuñjasi ekako,
nāññaṃ kañci⁵ nimantesi, ko 'yam dhammo, nam' atthute. 283.
16. Na pacāmi na pācemi na chindāmi na chedaye,
taṃ maṃ akiñcanam ñatvā sabbapāpehi āratam⁶ 284.
17. Vāmena bhikkham ādāya dakkhiṇena kamaṇḍalum
10 isi me bhattam pādāsi suciṃ maṃsūpasecanam⁴. 285.
18. Ete hi dātum arahanti⁷ samamā sapariggahā,
paccanikam ahaṃ maññe yo dātāraṃ nimantaye ti. 286.

Tattha vivanan⁸ ti nirūdakasadisam⁹ imam paccantaṃ āgataṃ, kūṭā-
gāravarūpetan¹⁰ ti kūṭāgāravare¹¹ upagataṃ, ekam¹² varakūṭāgāravāsinaṃ¹³
15 ti attho, mahāsayanam upocitan ti tath' eva supaññattaṃ sirisayanam¹⁴
upocitaṃ, tassa te ti evarūpaṃ tam¹⁵ disvā ahaṃ pemaṃ akāsiṃ¹⁶, tassa
tava pemakena baddhamodanan¹⁷ ti uttamam odanam¹⁸, vicitan ti apa-
gatakhaṇḍakālakehi vicittataṇḍulehi kataṃ, adāpayīti¹⁹ adāsi²⁰, attānan ti
attanā²¹, ayam eva vā pāṭho, anasitvānā²² 'ti abhuñjitvā, ko yaṃ dhammo
20 ti mahārāja ko esa tuṇhikaṃ sabhāvo, namatthu te ti namo tava atthu yo
tvaṃ attanā²¹ abhuñjitvā parassa adāsi, ācariyo ti kuṭumbiya esa mayhaṃ
ācārasikkhāpako ācariyo, vyāvaṇṇo ti uyyutto, āmantaniko²³ ti āmantetabba-
yuttako, mayā dinnam²⁴ gahetum anurūpo, dātumarahāmiti tasmā ahaṃ
25 vappesi, akhettaṃñūsīti²⁵ nāhaṃ tam dānassa khettaṃ mayi²⁶ dinnam
mahapphalam na²⁷ hotīti evaṃ attānam dānassa akhettaṃ jānāsi²⁸ maññe ti²⁹,
anusāsāmiti attano atthaṃ pahāya³⁰ rañño atthaṃ ca dhammaṃ ca anusā-
sāmi, evaṃ attano aḡuṇaṃ kathetvā³¹ āraññakassā³² 'ti isino guṇaṃ kathesi,
isino ti sīlādiguṇapariyesakassa, tapassino ti tapanissitakassa, vaddhassā³³

¹ B^d paccanto apaccassa. ² B^d kiñcino, C^k kisañcano, B^s akiñcano. ³ C^k -ī.
⁴ C^k sucimaṃsūpasevanam, B^d suci-. ⁵ B^d kiñci. ⁶ C^s -nam, B^d arakam. ⁷
B^d -ati. ⁸ C^k vicinau, C^s vica-. ⁹ B^d nirudakaarañña-. ¹⁰ C^k -varun, C^s
-carun. ¹¹ B^d -rena. ¹² C^k okam, B^s evam. ¹³ B^d omits vara. ¹⁴ C^k -na.
¹⁵ B^d omits tam. ¹⁶ all three MSS. -si. ¹⁷ B^d vadḍha-. ¹⁸ B^d uttamod-.
¹⁹ C^k -yinti, B^d -yiti. ²⁰ C^k -siṃ. ²¹ B^d -no. ²² C^k anayi-. ²³ so C^k;
wanting in B^d. ²⁴ B^d adds bhattam. ²⁵ B^d -ñūsiti. ²⁶ B^d mayā. ²⁷ B^d
omits na. ²⁸ C^k -nasi. ²⁹ C^k maññesi. ³⁰ B^d atthāya, omitting pahāya.
³¹ B^d gahetvā. ³² B^d āraññi-. ³³ B^d vadḍh-.

'ti paṇḍitassa guṇavaddhassa¹, nāvakaṃkhasīti² sayam dullabhabhojano
 hutvā evarūpaṃ bhojanaṃ aṇṇassa desi³. kim attano jīvitaṃ na kaṃkhasi,
 bhikkhu kenā 'ti ayaṃ bhikkhu katarena guṇena tayā seṭṭhataro, khaṇaṃ-
 tālukalambānīti⁴ khaṇanto ālukalambāni ālūni c' eva tālakandāni⁵ ca,
 biḷālatakkalāni⁶ cā 'ti biḷālikandatakkalakandāni ca, dhunan ti sāmākaṇ⁷ 5
 ca nivāraṇaṃ ca dhunitvā, saṃghāriyaṃ pasāriyaṃ⁸ ti ete sāmākanivāre⁷
 dhunanto saṃsāretvā⁹ puna sukkhāpīte pasāretvā¹⁰ suppena pappoṭetvā koṭṭe-
 tvā taṇḍule ādāya pacitvā bhuñjāmīti vadati, sākaṃ ti yaṃ kiñci sūpeyya-
 paṇṇaṃ, maṃsaṃ ti sīhaviḡhāsādimaṃsaṃ, tāni āharitvā ti tāni sākādini
 āharitvā, amamassā 'ti taṇhādīṭṭhimamattarahitassa¹¹, sakiñcano¹² ti sapali- 10
 bodho¹³, anūdānassa 'ti niggaḥaṇassa, dātumarahāmīti evarūpassa¹⁴
 paccekabuddhassa attanā¹⁵ laddhabhojanaṃ dātum arahāmi, tunhīmāsīnaṃ
 ti kiñci avatvā nisīnaṃ, akiñcanaṃ ti rāgakiñcanādīhi¹⁶ rahitaṃ, āraṇaṃ
 ti virataṃ sabbapāpāni pahāya ṭhitaṃ, kamaṇḍalun ti kamaṇḍalum, ete hīti
 ete rājādayo tayo janā ti tatthaṃ pasāretvā te niddisanto¹⁷ evam āha, dātu- 15
 marahantīti mādisassa dātum arahanti, paccanikaṃ ti paccanikapāṭipadaṃ
 āyakkassa nīmantanaṃ, ekavīsatiyā anesaṇāsu aṇṇatarāya¹⁸ piṇḍapaṭipīṇḍa-
 pariyesanāya¹⁹ jīvikaḥkappanasamikhātā micchājīvaṇḍapatti nāma hoti.

Tassa²⁰ vacanaṃ sutvā kuṭumbiko attamano dve osāna-
 gāthā abhāsi:

20

19. Atthāya vata me ajja idhāgacchi rathesabho,
 ito pubbe na jānāmi²¹ yattha dinnam mahapphalaṃ. 287.
 20. Raṭṭhesu giddhā rājāno, kiccākiccesu brāhmaṇā²²,
 isi²³ mūlaphale giddhā²⁴, vippamuttā ca bhikkhavo ti. 288.

Tattha rathesabho ti rājānaṃ sandhāyāha, kiccākiccesū 'ti rañño 25
 kiccakaraṇiye²⁵, bhikkhavo ti paccekabuddhā, bhikkhavo pana sabbabhavēhi²⁶
 vippamuttā.

Paccekabuddho tassa dhammam desetvā sakaṭṭhānam eva
 gato, tathā tāpaso. Rājā pana katipāhaṃ tassa santike va-
 sitvā Bārānasim eva gato.

30

¹ Bā -vuḍḍh-. ² Cks na ca-. ³ Bā desiti. ⁴ C^s naṃtā-, Bā khaṇamālu-. ⁵
 Bā latātantāni. ⁶ Bā pilāli-. ⁷ Cks sāma-. ⁸ Bā saṃhariyapasāriyaṃ, Cks
 -ghāṭiyaṃ pasāṭiyaṃ. ⁹ so Bā for saṃghāretvā? Cks saṃsāvetvā. ¹⁰ Ck
 pasācetvā, C^s -vetvā. ¹¹ Cks -mamanta-? Bā -mamā-. ¹² Ck^s kiñcano, Bā
 akiñcano. ¹³ Bā apa-. ¹⁴ Bā adds anūdānassa, Bā adānassa. ¹⁵ Bā -no. ¹⁶
 Ck rāha-, C^s rājā. ¹⁷ C^s naddisanto, Bā nindayanto. ¹⁸ Cks -rā. ¹⁹ Bā
 piṇḍapaṭipari-. ²⁰ Bā adds taṃ. ²¹ Bā yo haṃ ajja pajānāmi. ²² Cks -no.
²³ C^s isi, Bā isi? ²⁴ Bā -o. ²⁵ Bā -yesu. ²⁶ Cks -ve.

S. i. dhammadesanaṃ ā. „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto
 yathānucchavikaṃ gacchati, pubbe pi gato yevā" 'ti vatvā j. s.:
 „Tadā kuṭumbiko¹ dhammaratanassa sakkārakuṭumbiko ahosi, rājā
 Ānando, purohito Sāriputto, hemavatako² tāpaso aham evā" 'ti.
 5 Bhikkhāparamparājātakam. Pakiṇṇkavaggavaṇṇanā niṭ-
 ṭhitā³.

¹ B^d dhamapujitaku-. ² C^{ks} -kā, B^ds himavanta-. ³ pakiṇṇaka - - wanting
 in B^d.

XV. VĪSATINIPĀTA.

1. Mātaṅgajātaka.

Kuto nu āgacchasi rummavāsiti¹. Idam S. J. v. Udena-
vamsarājānaṃ sandhāya kathesi. Tasmiṃ hi kāle āyasmā Piṇḍola-
bhāradvājo Jetavanato ākāseṇa gantvā yebhuyyena Kosambiyāṃ 5
Udenassa rañño uyyānaṃ divāvihārāya gacchati. Thero kira puri-
mabhava rajjāṃ karonto dīgham addhānaṃ tasmiṃ uyyāne mahāpari-
vāro sampattim² anubhavi. So tena pubbācinnena yebhuyyena tatth'
eva divāvihāraṃ nisīditvā phalasamāpattisukhena³ vītināmeti. Tasmiṃ
ekadivasaṃ tattha gantvā supupphitaśālamūle nisinne⁴ Udeno sattāhaṃ 10
mahāpānaṃ pivitvā „uyyānakīlaṃ⁵ kīlissāmiti“ mahantena parivārena
uyyānaṃ gantvā maṅgalasilāpatte aññatarāya itthiyā amke nipanno
surāmadamattatāya niddaṃ okkami. Gāyantaṃ nisinnitthiyo turiyāni
chaḍḍetvā uyyānaṃ pavisitvā pupphaphalādīni vicinantiyo therāṃ disvā
gantvā vanditvā nisīdīṃsu. Thero⁶ dhammakathaṃ kathento nisīdi. 15
Itarāpi itthi amkaṃ⁷ cāletvā rājānaṃ pabodhetvā „kuhiṃ tā vasaliyo
gatā“ ti vutte „ekaṃ samaṇaṃ parivāretvā nisinnā“ ti āha. So
kuddho gantvā therāṃ akkositvā⁸ paribhāsivā „handā ca taṃ samaṇaṃ
tambakipillakehi⁹ khādāpessāmiti“ kodhavasena therassa sarīre tamba-
kipillakapuṭaṃ¹⁰ bhindāpesi. Thero ākāse thatvā tass' ovādaṃ datvā 20
Jetavane gandhakuṭṭidvāre yeva otaritvā Tathāgatena „kuto āgato sīti“
puṭṭho¹¹ tam atthaṃ ārocesi. S. „na kho Bhāradvāja Udeno idāṃ
eva pabbajite viheṭṭheti, pubbe pi viheṭṭhay' evā¹²“ 'ti vatvā¹³ tena
yācito a. ā.:

¹ Bā du. ² Bā -iyo. ³ Bā add vasitvā divasaṃ. ⁴ Ck -o. ⁵ Bā -likāṃ.
⁶ Bā add tāsaṃ. ⁷ Bā aṅgaṃ. ⁸ Bā pa-. ⁹ Bā tampakimili-. ¹⁰ Bā add
thero. ¹¹ Bā vihesi yevā, Bā viheṭṭhesi yevā. ¹² Bā add tuṇhi ahoṣi.

A. B. Br. r. k. M. bahinagare caṇḍalayoniyam nibbatti,
 Mātaṅgo ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Aparabhāge viññūtaṃ patto
 Mātaṅgapañḍito ti pākaṭo ahoṣi. Tadā Bārāṇasiseṭṭhino dhītā
 Diṭṭhamaṅgalikā nāma ekamāsadvemāsavārena mahāparivārā
 5 uyyānakīlikā¹ gacchati. Ath' ekadivasam M. kenaci kam-
 mena nagaram pavisanto antaradvāre Diṭṭhamaṅgalikam disvā
 ekamantaṃ apagantvā allīyitvā aṭṭhāsi. Diṭṭhamaṅgalikā sāṇi-
 antarena oloketi tam disvā „ko eso“ ti pucchitvā „caṇḍālo
 ayye“ ti vutte „adhiṭṭhapubbayuttakam vata passāmā“ 'ti gan-
 10 dhodakena akkhīni dhoṇitvā tato nivatti. Tayā saddhim nik-
 khantajano „are“ duṭṭha caṇḍāla, ajja tam nissāya ambhākam
 amūlakam surābhataṃ naṭṭhan“ ti kodhābhībhūto Mātaṅga-
 paṇḍitaṃ hatthehi ca pādehi ca pothetvā² asaṇṇam³ katvā
 pakkāmi. So muhuttaṃ vītināmetvā paṭiladdhasaṇṇo cintesi:
 15 „Diṭṭhamaṅgalikāya parijano maṃ niddosaṃ akāraṇena pothesi,
 Diṭṭhamaṅgalikam labhitvā va uṭṭhahissāmi no⁴ alabhitvā“ ti
 adhiṭṭhāya gantvā tassā pitu nivesanadvārena nipajji. So
 „kena kāraṇena nipanno sīti“ vutte „aṇṇam kāraṇam n' atthi:
 Diṭṭhamaṅgalikāya me attho“ ti āha. Eko divaso atīto, tathā
 20 dutiyo tatiyo catuttho pañcama chaṭṭho ca. Bodhisattānaṃ
 adhiṭṭhānaṃ nāma samijjhati⁵, tasmā sattame divase Diṭṭha-
 maṅgalikam nīharitvā tassa adamsu. Atha naṃ sā „uṭṭhehi
 sāmi, tumhākam gehaṃ gacchāmā“ 'ti āha. „Bhadde tava
 parijanen' amhi supothito⁶, dubbalo, maṃ ukkhipitvā piṭṭhim
 25 āropetvā⁷ ādāya gacchā⁸“ 'ti. Sā tathā katvā nagaravāsinaṃ
 passantānaṃ ñeva nagarā nikkhamitvā caṇḍālagamaṃ⁹ gatā.
 Atha naṃ M. jātisambhedavītikkaṃ akatvā va katipāhaṃ
 gehe vasāpetvā cintesi: „aham eva tam lābhaggayasaggappat-
 taṃ¹⁰ karonto pabbajitvā va kātum sakkhissāmi¹¹ na itarathā¹²“

¹ Eās -naṃ kilīṭum. ² Bā hare. ³ Eā podhe-. ⁴ Eās vis-. ⁵ Cks add ce.
⁶ Bā -icchatī. ⁷ Cks supoṭh-, Bā pothito. ⁸ so Bās; C's āropeta, C's āropeti
 for āropeti? ⁹ Bā gacchāhi. ¹⁰ Bā -makam. ¹¹ C's -ttā. ¹² Cks -mīti. ¹³
 C's irathā.

ti. Atha naṃ āmantetvā „bhadde mayi araṇṇato kiñci anā-
 harante¹ amhākaṃ jīvikaṃ na-ppavattati², yāva mamāgamanā
 mā ukkaṇṭhi, ahaṃ araṇṇaṃ gamissāmīti“ vatvā gehavāsino³
 pi „imaṃ mā pamajjitthā“⁴ 'ti ovaḍitvā araṇṇaṃ gantvā sa-
 maṇakapabbajjaṃ⁴ pabbajitvā appamatto sattame divase aṭṭha 5
 samāpattiyo pañca abhiññā⁵ uppādetvā „idāni Diṭṭhamaṅgali-
 kāya⁶ avassayo bhavituṃ sakkhissāmīti“ iddhiyā gantvā caṇḍāla-
 gāmadvāre otarivā Diṭṭhamaṅgalikāya gehadvāraṃ agamāsi.
 Tassāgamanam sutvā⁷ nikkhamitvā „sāmi kasmā maṃ anāthaṃ
 katvā pabbajito sīti“ paridevi. Atha naṃ „bhadde, mā cin- 10
 tayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṃ yasaṃ karissāmi,
 api⁸ kho pana 'na⁹ mayhaṃ Mātāṅgo¹⁰ sāmiko, Mahābrahmā
 me sāmiko' ti ettakaṃ parisamajjhe vattuṃ sakkhissasīti“.
 „Āma sāmi sakkhissāmīti“. „Tena hi 'idāni te sāmiko kuhin'
 ti puṭṭhā 'Brahmalokaṃ gato' ti vatvā 'kadā āgamissatīti' 15
 vutte 'ito sattame divase puṇṇamāya¹¹ candaṃ bhinditvā āga-
 missatīti' vadeyyāsīti¹²“ naṃ vatvā¹³ Himavantam eva gato.
 Diṭṭhamaṅgalikāpi Bārāṇasiyaṃ mahājanamajjhe¹⁴ tesu tesu
 ṭhānesu tathā kathesi. Mahājano „aho¹⁵ Mahābrahmā samāno
 Diṭṭhamaṅgalikaṃ na gacchati, evam etaṃ bhavissatīti“ sad- 20
 dahi. B. pi puṇṇamadivase candassa gamanamajjhe ṭhitakāle
 Brahmattabhāvaṃ māpetvā sakalaṃ Kāsiraṭṭhaṃ dvādasa-
 yojanikaṃ Bārāṇasinagaraṃ ca ekobhāsaṃ katvā candaṃ bhin-
 ditvā otarivā Bārāṇasiyā¹⁶ uparupari tikkhattuṃ paribha-
 mitvā mahājanena gandhamālādīhi pūjyamāno¹⁷ caṇḍālagāmā- 25
 bhimukho ahosi. Brahmabhattā sannipatitvā caṇḍālagāmakaṃ¹⁸
 gantvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehaṃ suddhavatthehi chādetvā
 bhūmiṃ ca¹⁹ catujātiyagandhehi opuñchetvā²⁰ pupphāni vikiritvā

¹ Ck anārabhante. ² Bā -ttantiti. ³ Bās -nam. ⁴ Bā tāpasapa-. ⁵ Bā -āyo.

⁶ Ck -kā. ⁷ Bās add gehato. ⁸ Bās add ca. ⁹ Bās omit na. ¹⁰ Bā -gapaṇ-
 -ito. ¹¹ Bā -yaṃ. ¹² Ck -sīti iti, Bā -si iti. ¹³ Bā adds mahāsatto. ¹⁴ Bā
 -janassa-. ¹⁵ Bā amhākaṃ. ¹⁶ Cks -yaṃ. ¹⁷ Ck pūjaya-, C^s pūjemāno. ¹⁸ Cks
 -ikaṃ. ¹⁹ Cks -iyaṃ, Bās -mica. ²⁰ Cks opuñjetvā, Bās upalimpitvā.

- dhūmaṃ datvā celavitānaṃ pasāretvā mahāsayaṇaṃ paññāpetvā gandhatelehi dīpaṃ jāletvā dvārerajatapaṭṭavannaṃvālukaṃ¹ okiritvā pupphāni vikiritvā dhaje bandhiṃsu. Evaṃ alaṃkate gehe M. otarivā anto pavisitvā thokaṃ sayanapīṭṭhe nisīdi.
- 5 Tadā Diṭṭhamaṅgalikā utunī hoti², ath' assā³ aṅguṭṭhakena nābhiṃ parāmasi, kucchiyaṃ gabbho patitṭhāsi. Atha naṃ M. āmantetvā „bhadde gabbho te patitṭhito, tvaṃ puttaṃ vijāyissasi, tvam pi putto pi te lābhaggaṃyasaṃgappattā bhavissatha, tava pādadhovanaudakaṃ⁴ sakala-Jambudīpe rājūnaṃ abhiseka-
- 10 udakaṃ⁵ bhavissati, nahānodakaṃ pana te amatosadhaṃ bhavissati, ye naṃ⁶ sīse āsīṇcissanti te sabbadā⁷ rogehi muccissanti. Kāḷakaṇṇiṃ⁸ parivajjessanti, tava pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vandantā sahaṃsaṃ dassanti, tathā savanaṭṭhāne ṭhatvā vandantā sataṃ dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekaṃ
- 15 kahāpaṇaṃ datvā vandissanti, appamattā hohīti“ naṃ ovaḍitvā gehā nikkhamitvā mahājanassa passantass' eva uppatitvā candamaṇḍalaṃ pāvīsi. Brahmabhaddā sannipatitvā ṭhitakā va rattiṃ vītināmetvā pāto va Diṭṭhamaṅgalikaṃ suvaṇṇasavikaṃ āropetvā sīsen' ukkhipitvā nagaraṃ pavisiṃsu. Mahābrahma-
- 20 bhariyā ti naṃ upasaṃkamitvā mahājano gandhamālādīhi pūjesi, pādapiṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā vanditūṃ labhantā sahaṃsatthavikaṃ denti, sotapathe ṭhatvā vanditūṃ labhantā sataṃ denti, cakkhupathe vanditūṃ labhantā ekaṃ kahāpaṇaṃ denti, evaṃ dvādaśaśojanikaṃ Bārāṇasīṃ gaheṭvā vicarantā atṭhārasakoṭṭidhanaṃ
- 25 labhiṃsu. Atha naṃ nagaraṃ pariharitvā ānetvā nagaramajjhe mahāmaṇḍapaṃ katvā sāṇiṃ⁹ parikkhipitvā¹⁰ mahantena siri-sobhaggena tattha vasāpesuṃ. Maṇḍapasantike yeva satta-dvāraḷotṭhakaṃ sattaḷhūmakapāsādaṃ¹¹ kātuṃ ārabhiṃsu, mahantaṃ navakammaṃ ahoṣi. Diṭṭhamaṅgalikā maṇḍape yeva
- 30 puttaṃ viyāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase brāhmaṇā

¹ Bā -vaṇṇaṃ-. ² Bāś ahoṣi. ³ Cks Bā assa. ⁴ Cs Bā -naṃ uda-. ⁵ Bā -sekodakaṃ. ⁶ Cs ye nā, Ck Bā ye na. ⁷ Bāś sabba. ⁸ Cks -ī, Bā -i. ⁹ Bā sāṇiyā. ¹⁰ Bāś add mahāsayaṇaṃ paññāpetvā. ¹¹ Bā -bhūmikaṃ.

sannipatitvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyakumāro¹ ti² nāmañ
karimsu. Pāsādo pana dasahi māsehi niṭṭhito. Tato paṭṭhāya³
mahantena yasena tasmiñ vasati. Maṇḍavyakumāro pi ma-
hantena parivārena vaḍḍhati, tassa sattatṭhavassakāle yeva
Jambudīpatale uttamācariyā sannipatimsu, te tañ tayo vede⁵
uggañhāpesuñ, soḷasavassakālato⁴ paṭṭhāya brāhmaṇānañ bhat-
tañ⁵ paṭṭhapesi, nibaddhañ soḷasa brāhmaṇasahassāni ca⁶
bhuñjanti, catutthe dvārakoṭṭhake brāhmaṇānañ dānañ dīyati.
Ath' ekasmiñ mahāmahadivase⁷ gehe bahuñ pāyāsañ paṭiyā-
desuñ, soḷasa brāhmaṇasahassāni catutthe dvārakoṭṭhake nisī-¹⁰
ditvā suvaṇṇarasavaṇṇena⁸ navasappinā pakkamadhukhaṇḍa-
sakkharāhi⁹ ca abhisamkhatañ pāyāsañ paribhuñjanti, kumāro
pi sabbālaṃkārapatimaṇḍito suvaṇṇapādukā¹⁰ āruya hatthena
kañcanakadaṇḍaṃ¹¹ gahetvā „idha sappiñ detha, idha madhun“
ti vicārento carati. Tasmiñ khāṇe Mātaṅgapaṇḍito Himavante¹⁵
assamapade nisinno „ko¹² nu kho Dīṭṭhamaṅgalikāya puttassa
pavattīti“ olokeno tassa atitthena pakkhantabhāvañ disvā
„ajj“ eva gantvā māpavañ dametvā yattha dinnāñ mahapphalañ
hoti tattha dānañ dāpetvā āgamiṣṣāmīti“ cintetvā ākāseṇa
Anotattadahañ gantvā mukhadhovanādīni katvā manosilātale²⁰
ṭṭhito rattadupaṭṭaṃ¹³ nivāsetvā kāyabandhanañ bandhitvā pañ-
sukūlasaṃghāṭiñ pārūpitvā¹⁴ mattikāpattañ ādāya ākāseṇa
gantvā catutthe dvārakoṭṭhake dānagge yeva otaritvā eka-
mantañ atṭhāsi. Maṇḍavyo¹⁵ ito c' ito ca olokeno tañ disvā
„evaṃvirūpo¹⁶ saṃkārayakkhasadiso¹⁷ ayañ pabbajito imañ¹⁸
ṭṭhānaṃ āgacchanto kuto¹⁹ āgacchasīti“ tena saddhiñ salla-
panto paṭhamāñ gātham āha:

¹ Bā -ḍappa-. ² Bā adds ssa. ³ Bā adds sā. ⁴ Bā so soḷa-. ⁵ Bā adds
divase gehe. ⁶ Cs Bā omit ca. ⁷ Bā mahāsamaya-. ⁸ Bā suvaṇṇasarakena.
⁹ Bā sakkūrapakka-. ¹⁰ Bā -kāni. ¹¹ Cs laṇḍaka-, Ck lañcanaka-. ¹² so all
three MSS. ¹³ Bā omits ratta. ¹⁴ Bā pārūpitvā. ¹⁵ Bā adds kumāro. ¹⁶
Bā evarūpo. ¹⁷ Cs saṃkhāra-, Bā saṃkararukha-, Bā saṃkararukha-. ¹⁸
Bā idañ pi. ¹⁹ Bā adds nu.

1. Kuto nu āgacchasi rummavāsi¹
 otallako paṃsupisācako va
 saṃkāracolaṃ paṭimucca² kaṇṭhe,
 ko re tuvaṃ hohisi adakkhiṇeyyo ti. 1.

5 Tattha rummavāsi¹ anañjitaamaṇḍitaghaṭṭitasamghāṭipilotikavasano²,
 otallako ti lāmaḥ olambavilambanantakadharo⁴ vā, paṃsupisācako vā 'ti
 saṃkāraṭṭhāne piśāco viya, saṃkāracolaṃ ti saṃkāraṭṭhāne laddhapilotikaṃ,
 paṭimuccā⁵ 'ti paṭimuñcitvā⁶, adakkhiṇeyyo ti tvaṃ adakkhiṇeyyo ime-
 saṃ paramadakkhiṇeyyānaṃ nisinnaṭṭhānaṃ eko⁷ hutvā⁸ āgato.

10 Taṃ sutvā M. muducitten' eva tena saddhiṃ sallapanto
 dutiyaṃ gātham āha:

2. Annaṃ tava idaṃ⁹ pakataṃ yasassi,
 taṃ khajjare bhuñjare piyyare ca,
 jānāsi¹⁰ tvaṃ paradattūpajivīṃ,

15 uttiṭṭha, piṇḍaṃ labhataṃ sapāko ti. 2.

Tattha pakataṃ ti paṭiyattaṃ¹¹, yasassīti parivārasampanna¹², taṃ
 khajjare ti taṃ khajjanti¹³ c' eva bhuñjanti¹⁴ ca, piyyare ti¹⁵ pivanti¹⁶ ca,
 kimkāraṇā mayhaṃ kujjhasi, uttiṭṭha piṇḍaṃ ti upatiṭṭhitvā labhitaḥ
 piṇḍaṃ uttāya tthehi vā diyyamānaṃ hetthā tthatvā labhitaḥ piṇḍaṃ
 20 labhataṃ, sapāko ti 'sapākacandālo'¹⁷ pi¹⁸ labhatu, jātisampannā hi yattha
 katthaci labhanti, sapākacandālassa pana ko deti¹⁹, dullabhapiṇḍo ahaṃ, tasmā
 me jīvitapavattanaṭṭhaṃ bhojanaṃ dāpehi kumārā 'ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

3. Annaṃ mama idaṃ²⁰ pakataṃ brāhmaṇānaṃ²¹
 attatthāya saddahato mama idaṃ²²,
 apehi ettho, kim idhaṭṭhito si,
 na mādisā tuyhaṃ dadanti jammā 'ti. 3.

¹ B^d du-. ² B^d -muñca. ³ so C^s; C^k -ghaṭṭisaṃvaseno. B^d anañcitomaṇḍite
 saṃghāṭitaṃ pilo -- corr. to anañcitamaṇḍitaghaṭṭitasamghāṭipilo --, B^s anañ-
 jinomaṇḍi --. ⁴ B^d -bananantakasuttadharo corr. to -bakanantaka-, B^s -ba-
 kuttakadharo. ⁵ B^d -muñcā. ⁶ C^{ks} -mucci-. ⁷ B^s -ttāna ko. ⁸ B^d add kuto.
⁹ so C^s for tavēdaṃ, B^d tava yidaṃ. ¹⁰ B^d C^s add maṃ. ¹¹ B^d pari-. ¹²
 all three MSS. -nnaṃ. ¹³ C^{ks} omit ti taṃ khajjanti. ¹⁴ C^{ks} -ati. ¹⁵ C^{ks}
 omit piyyareti. ¹⁶ C^{ks} piyanti. ¹⁷ C^{ks} sā-. ¹⁸ C^{ks} hi pi. ¹⁹ B^s vadati. ²⁰
 so C^{ks} for mamēdaṃ, B^d mama yidaṃ. ²¹ so all three MSS. for brahmānaṃ?
²² so all three MSS. for mamēdaṃ.

Tattha attatthāyā ti attano vaddhiatthāyā¹, a pehi ettho ti imambā
thānā apagaccha, na mādisā ti mādisā jātisampannānaṃ² udiceabrāhmaṇānaṃ³
denti na tuyhaṃ⁴ caṇḍālassa, gaccha jammā 'ti.

Tato M. gātham āha:

4. Thale ca ninne ca vapanti bijam 5
anūpakhetto phalam āsasānā⁵,
etāya saddhāya dadāhi dānaṃ,
app-eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti. 4.

Tass' attho: kumāra sassaphalaṃ āsimsamānā tīsu pi khettesu bijam
vapanti, tattha ativuṭṭhikāle thale sassam sampajjati ninne pūtikam hoti ātape⁶ 10
nadiṃ ca talākaṃ ca nissāya kataṃ oghena vuyhati, mandavuṭṭhikāle thale khetto
vipajjati ninne thokaṃ sampajjati anūpe⁷ sampajjat' eva samavuṭṭhikāle thale
khetto⁸ thokaṃ sampajjati itaresu sampajjat' eva, tasmā yathā phalaṃ āsiri-
samānā tīsu pi khettesu vapanti tathā tvam pi etāya phalasaddhāya⁹ āgata-
gatānaṃ sabbesaṃ āeva dānaṃ dehi¹⁰, app-eva nāma evaṃ dadanto dakkhiṇeyye 15
ārādheyyāsi labheyyāsi.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

5. Khettāni mayhaṃ veditāni loke
yes' āhaṃ bijāni patitṭhapemi,
ye brāhmaṇā jātīmantūpapannā 20
tānidha¹¹ khettāni supesalānīti. 5.

Tattha yesāhan ti yesu ahaṃ, jātīmantūpapannā ti jātiyā ca
mantehi ca upapannā.

Tato M. dve gāthā abhāsi:

6. Jātīmado¹² ca atimānitā ca 25
lobho ca doso ca mado ca moho
ete aguṇā yesu va¹³ santi¹⁴ sabbe
tānidha khettāni apesalāni. 6.
7. Jātīmado¹² ca atimānitā ca
lobho ca doso ca mado ca moho 30

¹ Bā vuḍhi-. ² C^k Bā mādisā-. ³ Bā adds dānaṃ. ⁴ Bās tuyhanti. ⁵ Bā
āsīṅkhamānā corr. to āsamānā, B^s āsasamānā? ⁶ Bās anupakhetto. ⁷ Bā anu-
pakhetto. ⁸ C^{ks} -am. ⁹ C^{ks} -sandhāya. ¹⁰ C^s deha, B^s deti. ¹¹ Bā tāni ca.
¹² all three MSS. jāti-. ¹³ Bā ca. ¹⁴ C^k panti.

ete aguṇā yesu na santi sabbe
tānīdha¹ khetṭāni supesalānīti. 7.

Tattha jātimado ti aham asmi jātisampanno ti evaṃ uppannamado²,
atimānītā cā 'ti³ añño mayā saddhiṃ jātiādīhi sadiso n' atthiti atikkamma
5 pavattamāno, atilobhādayo⁴ lubbhanadussanamajjanamuyhanamattā⁵ ca, a pe-
salānīti evarūpā hi puggalā āśvisabharitā viya vammikā appiyasīlā honti, eva-
rūpānaṃ dinnadānaṃ⁶ na mahapphalāṃ hoti, tasmā mā⁷ etesaṃ pesalakhettabhāvaṃ
maññittho⁸, na hi jātīmantā saggaḍāyakā, ye pana jātīmānādirahitā ariyā tāni
khetṭāni supesalāni tesu dinnāṃ mahapphalāṃ te saggaḍāyakā hontīti.

10 Iti so M-tte punappuna kathente kujjhivā „ayaṃ ativiya
bahuṃ vippalapati, kuhiṃ gatā ime dovārikā, na imaṃ⁹ caṇ-
ḍalaṃ nīharantīti“ gātham āha:

s. Katth' eva bhaṭṭhā¹⁰ Upajotiyo ca
Upajjhāyo athavā Bhaṇḍakucchi¹¹,
15 imassa daṇḍaṇ ca vadhaṇ ca datvā (= supra p. 205.)
gale gahetvā khalayātha¹² jamman ti. 8.

Tattha kattheva¹³ bhaṭṭhā¹⁴ ti imesu tisu dvāresu ṭhapitā Upajotiyo¹⁵
ca Upajjhāyo ca Bhaṇḍakucchi¹⁶ cā 'ti tayo dovārikā kva gatā ti attho.

Te pi tassa vacanaṃ sutvā vegenāgantvā vanditvā „kiṃ
20 karoma devā“ 'ti āhaṃsu. „Ayaṃ vo jammo caṇḍalo ditṭho“
ti. „Na passāma deva, kutoci āgatabhāvaṃ na jānāmā“ 'ti.
„Ko p' esa¹⁷ māyākāro vā vijjādharo vā¹⁸ bhavissatīti“. „Idāni
kiṃ tiṭṭhathā“ 'ti. „Kiṃ karoma devā“ 'ti. „Imassa mukham
eva pothetvā bhindantā daṇḍavelupesikāhi piṭṭhiṃ¹⁹ uppātentā²⁰
25 vadhaṇ ca datvā gale gahetvā etaṃ jammaṃ khalayātha¹²,
ito nīharathā“ 'ti. M. tesu attano santikaṃ anāgatesv-eva²¹
uppatitvā ākāse ṭhito gātham āha:

¹ Ed tāni ca. ² C^{ks} uppannamāno, B^d uppannamaddo, C^s uppannaṃ mano.
³ C^{ks} -māntāni. ⁴ B^d omits ati. ⁵ B^s rañjana, B^d rañcana in the place of
majjana. ⁶ B^{ds} dinnāṃ-. ⁷ C^{ks} omit mā. ⁸ C^k mā ñittho. ⁹ B^d yimaṃ.
¹⁰ C^k katthaṃ haṭṭhā, C^s kattha haṭṭhā, B^{ds} kvattha gatā. ¹¹ B^{ds} gaṇḍa-. ¹²
B^{ds} gala-. ¹³ C^{ks} katthe, B^{ds} kvattha. ¹⁴ C^s haṭṭhā, B^{ds} gatā. ¹⁵ C^{ks} upa-
yojito. ¹⁶ B^{ds} gaṇḍa-. ¹⁷ B^{ds} cesa. ¹⁸ B^d adds coro vā. ¹⁹ B^{ds} piṭṭhi
cammaṃ. ²⁰ B^d uppādentō, B^s uppātaṇto, C^{ks} uddhaṭanta. ²¹ C^{ks} -gateyeva.

9. Girin nakhena¹ khaṇasi ayo dantena² khādasi
jātavedaṃ padahasi yo isiṃ paribhāsaṣīti. 9.

Tattha jātavedaṃ padahasīti aggiṃ gilituṃ vāyamasī.

Imaṇ ca pana gāthaṃ vatvā M. passantass' eva māṇa-
vassa ca brāhmaṇānaṃ ca ākāse pakkhandi. 5

Tam atthaṃ pakāsento S. gāthaṃ āha:

10. Idaṃ vatvāna Mātāṅgo isi saccaparakkamo
antalikkhasmiṃ pakkāmi brāhmaṇānaṃ udikkhatan ti. 10.

Tattha saccaparakkamo ti sabhāvaparakkamo.

So pācīnadisābhimukho gantvā ekāya vīthiyā otaritvā 10
„padavalaṇṇaṃ³ paññāyatū“ 'ti adhiṭṭhāya pācīnadvārasamipe
piṇḍāya caranto missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā ekissā⁴ sālāya
nisīditvā missakabhattaṃ paribhuñji. Nagaradevatā⁵ „ayaṃ
amhākaṃ ayyaṃ viheṭhetvā kathetīti“ asahamānā āgamimsu.
Ath' assa jeṭṭhakayakkho gīvaṃ gahetvā parivattesi, sesade- 15
vatā sesabrāhmaṇānaṃ⁶ gīvaṃ gaṇhitvā parivattesuṃ. B-tte
muducittatāya pana „tassa putto“ ti taṃ⁷ na mārenti kevalaṃ
kilamenti⁸ yeva. Maṇḍavyassa sīsaṃ parivattitvā⁹ piṭṭhipassā-
bhimukhaṃ jātāṃ, hatthapādā ujukā thaddhā va aṭṭhaṃsu,
akkhīni kālakatassēva viparivattimsu, so thaddhasarīro va 20
nipajji. Sesabrāhmaṇā mukhena khelaṃ vamaṇṭā aparāparaṃ
parivattanti¹⁰. „Ayye puttassa te kiñci¹¹ jātan“ ti Diṭṭha-
maṅgalikāya ārocayimsu¹². Sā vegenāgantvā puttaṃ disvā
āha¹³ „kiṃ etan“ ti vatvā gāthaṃ āha:

11. Āveṭhitaṃ¹⁴ piṭṭhito uttamaṅgaṃ,
bāhaṃ pasāreti akammaneyyaṃ,
setāni¹⁵ akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttaṃ akāsi evan ti. 11.

25

¹ Ck girantakhena, Cs girannakhena, Eds girinakhena. ² Eds -tehi. ³ Ck -lan-
jaṃ, Cs -lañchaṃ. ⁴ Bā -āya. ⁵ Cks -re-. ⁶ Cks sesaṃ-. ⁷ Bā naṃ. ⁸ Bā
-manti. ⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā adda māṇavā. ¹¹ Bā kiṃ. ¹² Ck ācorayimsu. ¹³
Eds omit āha. ¹⁴ Bā āveḷi-. ¹⁵ Cks so-.

Tattha āveḥhitaṇ¹ ti parivattitaṇ.

Ath' assā tasmiṇ ṭhāne ṭhitajano ārocetum gātham āha:

12. Idhāgamā samaṇo rummavāsī²

otallako paṇsupisācako va³

saṁkāracolaṇ paṭimucca kaṇṭhe,

so te imaṇ⁴ puttam akāsi evaṇ⁵ ti. 12.

Sā taṇ sutvā cintesi: „aṇṇass' etaṇ balaṇ n' atthi, nis-

saṇsayam Mātāṅgapaṇḍito bhavissati⁶, sampannamettābhāvano

kho pana dhīro na ettakaṇ janaṇ kilametvā gamissati, kataran

10 nu kho disaṇ gato bhavissatīti⁷“ tato pucchantī gātham āha:

13. Katamaṇ disaṇ agamā bhūripaṇṇo,

akkhātha me māṇavā etaṇ atthaṇ,

gantvāna taṇ paṭikaremu⁸ accayaṇ,

app-eva naṇ puttam labhemu jīvitaṇ ti. 13.

15 Tattha gantvānā⁹ ti tassa santikaṇ gantvā, taṇ paṭikaremu⁸ acca-
yan ti⁹ accayaṇ paṭikarissāma desessāma khamāpessāma naṇ ti, puttam la-
bhemu jīvitaṇ ti app-eva nāma puttassa jīvitaṇ⁹ labheyyāma.

Ath' assā tattha ṭhitā māṇavā¹⁰ evaṇ¹¹ āhaṇsu:

14. Vehāsayaṇ agamā bhūripaṇṇo

pathaddhuno pannarase va cando,

api cāpi so purimaṇ disaṇ agaṇchi

saccappaṭiṇṇo isi sādthurūpo ti. 14.

Tattha pathaddhuno¹² ti ākāsapathasaṁkhātassa addhuno majjhe ṭhito
pannarase¹³ cando viya, api cāpi so ti api ca kho pana so¹⁴ puratthimaṇ

25 disaṇ gato.

Sā tesam vacanaṇ sutvā „mama sāmiṇ¹⁵ upadhāressā-
mīti¹⁶“ suvaṇṇakalasaṇsuvaṇṇasarakāni gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā
tena padavalaṇjassa¹⁶ adhiṭṭhitatṭhānaṇ patvā tenānusārena
gacchantī tasmiṇ pīṭhikāya nisīditvā bhuṇjamāne tassa¹⁷ santikaṇ

¹ Bā āveḥhi-. ² Bā du-. ³ Bā ca. ⁴ Bā idam. ⁵ Cks etan. ⁶ Bā -tīti. ⁷ Cks
paṭikiriyeṇu. ⁸ Bā add taṇ. ⁹ Cks -tum. ¹⁰ Ck -vakā. ¹¹ Bā kathentā
gātham. ¹² Ck paccuthaddhuno. ¹³ Bā -sa. ¹⁴ Cks omit so. ¹⁵ Bā -ikaṇ. ¹⁶
Bā -laṇcassa. ¹⁷ Cks bhuṇjamānassa.

gantvā vanditvā atṭhāsi. So¹ taṃ disvā thokaṃ odanaṃ patte
thapesi. Diṭṭhamaṅgalikā suvaṇṇakalasena tassa udakaṃ adāsi.
So tatth' eva² hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi. Atha
naṃ sā „kena me puttassa vo vippakāro kato“ ti pucchantī
gātham āha:

15. Āvēṭhitam³ piṭṭhito uttamaṅgaṃ,
bāhaṃ pasāreti akammaṇeyyaṃ,
setāni akkhīni yathā matassa,
ko me imaṃ puttam akāsi evaṃ ti. 15.

Tatoparā⁴ tesam vacanapaṭivacanagāthā⁵ honti:

16. Yakkhā have santi mahānubhāvā
anvāgatā isayo sādhurūpā,
te duṭṭhacittaṃ kupitaṃ viditvā
yakkhā hi te puttam akaṃsu evaṃ. 16.

17. Yakkhā ca me puttam akaṃsu evaṃ,
tvaṃ ñeva me mā kuddho brahmacāri,
tumhe va⁶ pāde saraṇaṃ gatāsmi
anvāgatā⁷ puttasokena bhikkhu. 17.

18. Tad eva hī⁸ etarahī⁸ ca mayhaṃ
manopadoso mama n' atthi⁹ koci,
putto ca te vedamadena matto
atthaṃ na jānāmi adhicca vede. 18.

19. Addhā have bhikkhu muhuttakena
sammuyhat' eva¹⁰ purisassa saññā¹¹,
ekāparādhaṃ¹² khama bhūripaṇṇā, (supra p. 313.)
na paṇḍitā kodhabalā bhavantīti. 19.

Tattha yakkhā ti nagarapariggahakā¹³ yakkhā, anvāgatā ti anugata¹⁴
isayo sādhurūpā guṇasampannā ti evaṃ jānamānā ti attho, te ti te isiṇaṃ
guṇaṃ ñatvā¹⁵ puttam duṭṭhacittaṃ kupitacittaṃ disvā¹⁶, tvaṃ ñeva me ti

¹ Cks omit so. ² Bā tasseva. ³ Cks avedhi-, Bā āveḷi-. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ Bā
adds nāma. ⁶ Cs ca. ⁷ Cks addhā-. ⁸ all three MSS. -i. ⁹ Cks na matthi.
¹⁰ Bā -te ca. ¹¹ Cks -aṃ. ¹² Bā etā-. ¹³ Cs -ggā-, Bā -ggahaka. ¹⁴ Cks
omit anu-. ¹⁵ Bā guṇaṇṇūta. ¹⁶ Bā viditvā.

sace yakkhā kupitā evam akaṃsu karontu¹, devatā nāma pāṇiyaujūhka-
mattena² santappetuṃ sakkā, tasmāhaṃ tesam na bhāyāmi, kevalaṃ tvam nēva
me puttassa mā kujjhi, anvāgatā ti āgatā sāmi³, bhikkhū 'ti M-aṃ ālapanti
puttassa jīvitadānaṃ⁴ yāceti, ta deva hīti Diṭṭhamaṅgalike⁵ tadā tava puttassa
5 maṃ akkosanakāle ca mayhaṃ manopadoso n' atthi etarahi ca taya⁶ yācamānāya
pi mama tasmiṃ manopadoso n' atthi yeva, vedamadenā 'ti tayo me vedā
uggahitā ti madena, adhiccā 'ti te⁷ vede uggahetvāpi⁸ atthānattahaṃ na jānāti.
muhuttakenā 'ti yaṃ kiñci uggahetvā⁸ muhuttan' eva.

Evam tāya⁹ khamāpiyamāno M. „tena hi tesam¹⁰ yakkhā-
10 naṃ palāyanattahāya¹¹ amatosadhaṃ dassāmiti“ vatvā gā-
tham āha:

20. Idaṃ ca mayhaṃ uttiṭṭhapiṇḍaṃ¹²
Maṇḍavyo¹³ bhuñjatu¹⁴ appapañño,
yakkhā ca te naṃ¹⁵ na viheṭṭhayeyyūṃ,
15 putto ca te hohiti so arogo ti. 20.

Tattha uttiṭṭhapiṇḍaṃ ti uccitṭhakaṃ¹⁶ piṇḍaṃ ti pi pātho.

Sā M-assa vacanaṃ sutvā „detha sāmi amatosadhan“ ti
suvaṇṇasarakam upanāmesi¹⁷. M. uccitṭhakaṃjijikaṃ¹⁸ tattha
āsiñcivā „paṭhamam nēva ito upaddham tava puttassa mukhe
20 opitvā¹⁹ sesam cāṭiyam udakena missetvā sesabrāhmaṇānaṃ
mukhe opehi²⁰, sabbe pi²¹ nirogā bhavissantīti“ vatvā up-
patitvā Himavantam eva gato. Sāpi taṃ sarakam sisenādāya
„amatosadham me laddhan“ ti vadanti²² nivesanam gantvā
paṭhamam puttassa mukhe kañjīm²³ opi²⁴. Yakkho palāyi,
25 itaro paṇsum puñchanto²⁵ utṭhāya „amma kim etan“ ti āha.
„Tayā kataṃ tvam eva jānissasi, ehi tāta²⁶ dakkhiṇeyyānaṃ
te²⁷ vippakāraṃ passā²⁸“ 'ti. So te disvā vippaṭisārī ahosi.

¹ Ck -to, Cs -tā. ² Cks pāṇiyam-, Bā -ulluṅga-, Bā -ulluṃka-. ³ Bā smi. ⁴ Cks -nañca. ⁵ Cks add na. ⁶ Cs tasi, Bā tati. ⁷ Bā omits te. ⁸ Bā -hi-.
⁹ Bā tāyam. ¹⁰ Cks te. ¹¹ so all three MSS. for palāpa-? ¹² Bā uttiṭṭa-. ¹³ Ck taṃ maṇ-, Cs ta maṇ-, Bā tava maṇ-. ¹⁴ Cks bhuñjitu. ¹⁵ Cks saṃ. ¹⁶ Cks ucci-, Bā uccitṭa piṇḍam uccitṭha. ¹⁷ Cks -kāmesi. ¹⁸ Ck ucci-, Cs uddhitṭha-, Bā uccitṭhakiñciyabhataṃ. ¹⁹ Bā ośaṇcivā, Bā ositvā. ²⁰ Bā ośaṇcāpehi, Bā ośiñcāpehi. ²¹ Bā va. ²² Bā omits va-. ²³ Bā kiñcikaṃ. ²⁴ Bā osiñci. ²⁵ Bā puñc-, Cks puñj-. ²⁶ Bā adds tava. ²⁷ Bā taṃ. ²⁸ Bā passāhi.

Atha nañ mātā „tāta Maṇḍavya, tvañ¹ bālo, dānassa mahapphalatṭhānañ na jānāsi, dakkhiṇeyyā nāma evarūpā na honti, Mātaṅgapapaṇḍita-sadisā va honti, ito paṭṭhāya mā etesañ dussilānañ dānam adāsi, silavantānañ dehīti“ vatvā²

21. Maṇḍavya bālo si parittapañño

5

yo puññakhattānañ akovido si³,

mahakkasāvesu dadāsi⁴ dānañ

kiliṭṭhakammesu asaṇṇatesu. 21.

22. Jaṭā ca kesā ajināni vatthā

jarūdapānañ va⁵ mukhañ parūḷhañ,

10

pajañ imañ passatha rummarūpiñ⁶,

na jaṭājinan tāyati⁷ appapaññañ. 22.

23. Yesaṃ rāgo ca doso ca avijjā ca virājita

khīṇāsavā arahanto tesu dinnāñ mahapphalan 23.

ti āha.

15

Tattha mahakkasāvesū 'ti mahakkasāvesu⁸ mahantehi rāgakaśāvādhi⁹ samannāgatesu, jaṭā ca¹⁰ kesā ti tāta Maṇḍavya¹¹ dakkhiṇeyyesu ekaccānañ kesā jaṭā¹² katvā baddhā¹³, ajinānivatthā ti sakburāṇi sammāni vatthāni, jarūdapānañ vā 'ti tiṇagahaṇena¹⁴ jīṇṇakūpe¹⁵ viya mukhañ dīghamassutāya¹⁶ parūḷhañ¹⁷, pajañ imañ ti imañ evarūpañ anañjitaṃapaṇḍitañ¹⁸ lūkhavesaṃ¹⁹ pajañ passatha, na jaṭājinan ti etañ jaṭājinañ imañ appapaññañ pajañ tāyituñ na sakkoti, silaṇṇaṇa²⁰ tapokammāñ²¹ eva imesañ sattānañ paṭiṭṭhā²² honti, yesaṃ ti tasmā²³ yesaṃ ete rañjanadussanamuyhanasabhāva²⁴ rāgādayo atṭhavatthukā ca²⁵ avijjā virājita vigatā vigatattā yeva ca etesañ kilesānañ ye khīṇāsavā arahanto tesu dinnāñ mahapphalan.

25

„Tasmā tvañ tāta ito paṭṭhāya evarūpānañ dussilānañ adatvā loke atṭhasamāpattilābhino pañcābhinnādharmika-samanabrāhmaṇā ca paccekabuddhā ca (add: ye?) santi tesāñ dānañ dehī, ehi tāta tava kulūpake amatosadhañ pāyetvā

¹ Cks tani. ² Bā adds imañ gāthamāha. ³ Ck akocidoyi. Cs akocidosi. ⁴ Cks dadāhi. ⁵ Ck Bā -ca, Cs charūpadānañ ca. ⁶ Bā du-. ⁷ Cks -te. ⁸ Cks -kā-. ⁹ Cks su. ¹⁰ Bā adds tava. ¹¹ Cks kesa jaṭā, Bā na kesā jaṭānañ. ¹² Bā bandhāya. ¹³ Cs -ṇe, Ck -ṇo. ¹⁴ Bā -kūpo. ¹⁵ Bā adds ca. ¹⁶ Bā parūḷakesā. ¹⁷ Cks anañjita-. ¹⁸ Bā silapaññaṇa, Ck silaṇṇaṇe. ¹⁹ Bā -āni. ²⁰ Bā yasmā. ²¹ Cks rajjena -. Bā rañcana -. ²² Cks va.

aroge karissāmīti¹ vacanaṃ vatvā ucchiṭṭhakañjikam¹ gāhāpetvā
 udakacāṭiyam pakkhipitvā soḷasannaṃ brāhmaṇasahassānaṃ
 mukhesu² āsiñcāpesi. Ekeko paṃsum puñchanto³ va utṭhahi⁴.
 Atha te brāhmaṇā „imehi caṇḍālucchiṭṭhakam⁵ pītan⁶“ ti
 5 abrahmaṇe karimsu. Te lajjitā Bārāṇasito nikkhamitvā Mejjha-
 ratṭham⁶ gantvā Mejjharañño⁶ santike vasiṃsu. Maṇḍavyo
 pana tatth⁷ eva vasi. Tadā Vettavatīnagaraṃ upanissāya
 Vettavatīnadītīre Jātimanto nāma⁸ eko brāhmaṇo pabbajito jātīm
 nissāya mahantaṃ mānaṃ akāsi. M. „etassa mānaṃ bhindissā-
 10 mīti⁹“ taṃ ṭhānaṃ āgantvā tassāsanne uparisote vasaṃ kappesi.
 So ekadivasaṃ dantakaṭṭham khādītva imaṃ dantakaṭṭham
 „Jātimantassa jaṭāsu laggatū“¹⁰ 'ti adhiṭṭhāya nadiyaṃ pātesi,
 taṃ¹¹ tassa udakaṃ ācamantassa¹² jaṭāsu laggi. So taṃ disvā
 va „nassa vasalā“¹³ 'ti vatvā „kuto ayaṃ kālakaṇṇī āgatā“¹⁴,
 15 upadhāressāmi na¹⁵“ ti uddhasotaṃ gacchanto M-aṃ disvā
 „kiṃjātiko sīti“¹⁶ pucchi. „Caṇḍālo 'smīti“¹⁷. „Tayā nadiyā
 dantakaṭṭham pātitan¹⁸“ ti. „Āma mayā“¹⁹ ti. „Nassa vasala
 caṇḍāla kālakaṇṇi, mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā“²⁰ ti vatvā
 heṭṭhāsote vasantenāpi tena pātite dantakaṭṭhe paṭisotaṃ
 20 āgantvā jaṭāsu laggante²¹ so²² „nassa vasala, sace idha va-
 sissasi sattame divase sattadhā muddhaṃ phalissatīti“²³ āha.
 M. „sac' āhaṃ etassa kujjhissāmi sīlaṃ me arakkhitaṃ bha-
 vissati, upāyen' ev' assa mānaṃ bhindissāmīti“²⁴ sattame divase
 suriyuggamaṇaṃ nivāresi. Manussā ubbālha²⁵ Jātimantaṃ²⁶
 25 tāpasam upasāṃkamitvā „bhante tumhe suriyuggamaṇaṃ na
 dethā“²⁷ 'ti pucchimsu. So āha: „na me taṃ kammaṃ, nadītīre
 pan' eko caṇḍālo vasati, tass' etaṃ kammaṃ bhavissatīti“²⁸.
 Manussā M-aṃ upasāṃkamitvā „tumhe bhante suriyass' ug-

¹ Cks ucci-, Bā -gañcetaṃ corr. to -kañcetaṃ. ² Bā mukhe. ³ Bā puñc-, Cks puñj-. ⁴ Cks utṭhi. ⁵ Ck -lusiṭṭhakaṃ, Cs -lucci-, Bā -lucciṭṭhakaṃ corr. to -lucci-. ⁶ Bā majha-. ⁷ Bā adds anusotaṃ gantvā. ⁸ Bā ācap-, Cs ācar- corr. to ācam-. ⁹ all three MSS. -to. ¹⁰ Bā -esu. ¹¹ Cks omit so. ¹² all three MSS. ubba-. ¹³ Ck -tā, Cs -ta.

gantum¹ na dethā“ ’ti pucchiṃsu. „Āmāvuso“ ti. „Kim-
kāraṇā“. „Tumhākaṃ kulūpakatāpaso² maṃ niraparādham
abhisapi, tasmim āgantvā khamāpanatthāya mama pādesu patite
suriyaṃ vissajjessāmīti“. Te gantvā taṃ kaḍḍhantā ānetvā
M-assa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā āhaṃsu: „suriyaṃ 5
vissajjetha bhante“ ti. „Na sakkā vissajjetum, sac’ āhaṃ
vissajjessāmi imassa sattadhā muddhā phalissatīti“. Atha³
„bhante kiṃ karomā“ ’ti. So „mattikāpiṇḍam⁴ āharathā“ ’ti
āharāpetvā⁵ „imaṃ tāpasassa sīse ṭhapetvā tāpasam otāretvā
udake ṭhapethā“ ’ti ṭhapāpetvā suriyaṃ vissajjesi. Suriyasmiṃ 10
hi pahaṭamatte mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji, tāpaso uduke
nimujji. M. taṃ dametvā „kahan nu kho⁶ soḷasa brāhmaṇa-
sahassāni vasantīti“ upadhārento „Mejjharaṇṇo santike“ ti
ñatvā „te damessāmīti“ iddhiyā gantvā nagarasāmaṇṇe otaritvā
pattam ādāya nagare piṇḍāya cari⁷. Brāhmaṇā taṃ disvā 15
„ayaṃ idha ekadvedivase vanto pi amhe appatitṭhe karissa-
tīti“ vegena gantvā „mahārāja māyākāro⁸ eko vijjādharo⁹ āgato,
gaṇhāpetha naṃ“ ti raṇṇo ārocesum. Rājā „sādhū“ ’ti sam-
paṭicchī. M. pi missakabhattaṃ ādāya aññataraṃ kuḍḍam
nissāya pīṭhikāya nisinnā bhuñjati. Atha naṃ¹⁰ aññavihitakaṃ 20
āhāraṃ paribhuñjamānaṃ eva raṇṇā pahitapurisā asinā¹¹ pa-
haritvā jīvitakkhayaṃ pāpesum. So kālaṃ katvā Brahma-loke
nibbatti. Imasmiṃ kira jātake B. koṇḍadamako ahosi, so ten’
eva paratantiyuttabhāvena¹² jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Devatā
kujjhittvā sakalam eva Mejjharatṭham¹³ uṇhakallavassam¹⁴ vassā- 25
petvā¹⁵ ratṭham aratṭham akaṃsu. Tena vuttam¹⁶:

24. Upahaññamāne¹⁷ Mejjhā¹⁸ Mātaṅgasmiṃ yasassine
sapārisajjo¹⁹ ucchinno Mejjharaṇṇam²⁰ tadā ahū²¹ ti. 24.

¹ Bā sūriyuggamaṇaṃ. ² Bā -pako-. ³ Bā adds naṃ. ⁴ Bā -ka-. ⁵ Ck āhā-.
⁶ Bā adds dāni, B^s tāni. ⁷ Bā carati. ⁸ Ck -karo. ⁹ Ck -dhārā, C^s -dhara.
¹⁰ Ck^s omit aṭṭha naṃ. ¹¹ Bā adds gīvaṃ. ¹² C^s -sattabhāvena, Bā maritanti-
ayutta-. ¹³ Bā majharatṭha. ¹⁴ Bā uṇhakukkulavassam. ¹⁵ Bā vasitvā. ¹⁶ Ck^s
omit t v. ¹⁷ Bā -no, Ck upaṇḍamanam, C^s upaṇḍavanam. ¹⁸ so Ck; C^s
-o. Bā majho. ¹⁹ Ck -jje. ²⁰ so Ck Bā for -rājā? C^s mejjheraṇṇam. ²¹ Ck^s
tadāhu, Bā tadā āhū.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe pi Udeno pabbajite¹ viheṭṭheti² yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Maṇḍavyo Udeno ahosi, Mātaṅgapañḍito³ aham evā“ 'ti. Mātaṅgajātakam.

2. Citta-Sambhūta-jātaka.

5 Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ ti. Idam S. J. v. āyasmato Mahākassapassa piyasaṃvāse dve saddhivihārake⁴ ā. k. Te kira aññamaññam appaṭivibhattabhogā paramavissāsikā ahesuṃ, piṇḍāya carantāpi ekato va gacchanti ekato va āgacchanti, vinābhavituṃ na sakkonti. Dhammasabhāyaṃ bhikkhū tesam yeva vissāsaṃ vaṇṇa-
10 yamāṇā⁵ nisīdiṃsu. S. āgantvā „kāya uu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ 'ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṃ bhikkhave imesaṃ ekasmiṃ attabhāve vissāsikattaṃ⁶, porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantāpi mittabhāvaṃ⁷ na vijahiṃsu yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Avantiratṭhe Ujjeniyaṃ⁸ Avantimahārājā nāma
15 r. kāresi. Tadā Ujjeniyā⁹ bahi caṇḍālagāmako hoti¹⁰. M. tattha nibbatti. Aparo pi satto tass' eva mātuccāputto hutvā nibbatti. Tesu eko Citto nāma ahosi, eko Sambhūto nāma¹¹. Te ubho pi vayappattā caṇḍālavamsadhopanaṃ nāma sippaṃ uggahhitvā ekadivasaṃ „Ujjeninagaradvāre¹² sippaṃ dasses-
20 sāmā¹³“ 'ti eko uttaradvāre sippaṃ dassesi eko pācīnadvāre¹⁴. Tasmiṃ¹⁵ ca nagare dve diṭṭhamaṅgalikāyo ahesuṃ ekā setthi-dhītā ekā purohitadhītā. Tā¹⁶ bahukhādāniyabhojanīyamālā-gandhādīni¹⁷ gāhāpetvā „uyyānakīlikāṃ kīḷissāmā“ 'ti ekā uttaradvārena nikkhami ekā pācīnadvārena¹⁸. Tā te caṇḍāla-
25 putte sippaṃ dassente disvā „ke ete“ 'ti pucchitvā „caṇḍāla-puttā“ 'ti sutvā „apassitabbayuttakam vata passimbā“ 'ti

¹ Ck -to. ² Ck piheṭṭhako, Cs viheṭṭhako, Bā vihedhate corr. to vihedheti. ³ Bā adds pana. ⁴ Bā -ike. ⁵ Bā vaṇṇayantā. ⁶ Cks vissāsikam. ⁷ Ck mittā-. Cs mittā- corr. to mitta-. ⁸ Bā -yanagare. ⁹ Cs uddeniyaṃ. ¹⁰ Bā ahosi. ¹¹ Bā adds ahosi. ¹² Bā -resu. ¹³ Cks -mī. ¹⁴ Ck -rena, Cs -rena corr. to -re. ¹⁵ Cks tasmim, Bā tasmī. ¹⁶ Cs dhīnā tā, Bā dhītā corr. to dhītā tā, Bā dhīnā tā corr. to dhītā. ¹⁷ Ck bahum - - disi. Cs bahukhādāniyabhojanīyaṃ mālāgandhādīhi, Bā bahukhādāniyabhojanīyaṃ - - corr. to -yabhojanīya - -. ¹⁸ Cks add nikkhami.

gandhodakena akkhīni dhovivā' nivattiṃsu. Mahājano² „are³
 dutṭhacaṇḍāla, tumhe nissāya mayam amūlakāni surābhaddādi
 na labhimhā“ 'ti te ubho pi bhātike pothetvā anayavyasanam
 pāpesi⁴. Te paṭiladdhasaṇṇā utṭhāya aññamaññassa santikam
 gacchantā ekasmiṃ ṭhāne samāgantvā aññamaññassa tam
 dukkhupattim ārocetvā roditvā paridevitvā⁵ „kin ti karissāmā“
 'ti cintetvā⁶ „imaṃ⁷ amhākam jātim nissāya dukkham uppan-
 nam, caṇḍalakammaṃ kātuṃ na sakkhissāma⁸, jātim paṭicchā-
 detvā brāhmaṇamāṇavavaṇṇena⁹ Takkaṣilaṃ gantvā sippam
 uggaṇhissāmā“ 'ti sannitṭhānam katvā tattha gantvā dham-
 mantevāsikā disāpāmekkhācariyassa santike sippam paṭṭha-
 pesum. Jambudīpatale dve kira caṇḍalā jātim paṭicchādetvā¹⁰
 sippam uggaṇhantīti sūyittha. Tesu Cittapaṇḍitassa sippam
 nitṭhitam, Sambhūtaṃ na tāva nitṭhāti¹¹. Ath' ekadivasam
 eko gāmaṇvāsī¹² „brāhmaṇavācanakam¹³ karissāmiti“ ācariyam
 nimantesi. Tam eva¹⁴ rattiṃ devo vassitvā¹⁵ magge kandarā-
 dīni pūresi. Ācariyo pāto va Cittapaṇḍitam pakkosāpetvā
 „tāta aham gantum na sakkhissāmi, tvaṃ māṇavehi saddhim
 gantvā maṅgalaṃ vatvā tumhehi laddham bhuñjitvā amhehi
 laddham āharā“ 'ti pesesi. So „sādhū“ 'ti māṇavake¹⁶ ga-
 hetvā gato. Yāva māṇavā nahāyanti c' eva mukhāni ca dho-
 vanti tāva manussā pāyasaṃ vadhetvā „nibbātū“ 'ti ṭha-
 pesum. Māṇavā tasmīṃ anibbute yeva āgantvā nisīdiṃsu.
 Manussā dakkhiṇodakam datvā tesam purato pātiyo ṭhapesum.
 Sambhūto muddhādhatuko¹⁷ viya hutvā sītalo ti saṇṇāya pā-
 yāsapīḍam ukkhipitvā¹⁸ mukhe ṭhapesi, so tassa ādittaayogulo
 viya mukham dahi¹⁹, so kampamāno satim anupaṭṭhāpetvā
 Cittapaṇḍitam oloketvā caṇḍalabhāsāya „evam²⁰ khaḷu²¹“ ti

¹ Bā adds va. ² Ck -nā. ³ Bā hare. ⁴ Bā -sum. ⁵ Bā adds bhādika. ⁶ Bā
 mantetvā. ⁷ Cks idam. ⁸ Bā -mā ti. ⁹ Cks -vavattena. ¹⁰ Bā adds brahmaṇa
 māṇavavaṇṇena takkaṣilaṃ gantvā. ¹¹ Cks tiṭṭhāti, Bā nitṭhitam. ¹² all three
 MSS. -i. ¹³ Bā -nikaṃ. ¹⁴ Cā tasmīṃ. ¹⁵ Cā vasi-. ¹⁶ Cks māna-. ¹⁷ Cā
 muddham-, Bā luddha-. ¹⁸ Cks ukkhitvā. ¹⁹ Bā dahati. ²⁰ Bā eva ²¹ Cā
 khaḷu, Bā khaḷu khaḷu, Ck kaḷu?

āha. So pi tath' eva satim anupaṭṭhāpetvā caṇḍalabhāsāya¹
 „niggala² niggala³“ ti āha. Māṇavā aññamaññaṃ oloketvā
 „kimbhāsā nām' esā“ ti vadimsu. Cittapaṇḍito maṅgalaṃ
 abhāsi. Māṇavā⁴ nikkhamitvā vaggavaggā hutvā tattha tattha⁵
 5 nisīditvā bhāsaṃ sodhentā „caṇḍalabhāsā“⁶ ti ūtvā „are
 duṭṭhacaṇḍalā, ettakaṃ kālāṃ 'brāhmaṇā v' ambā" ti vatvā
 vañcayitthā⁸ "ti ubho pi ne" pothayimsu. Ath' eko sappuriso
 „apethā“⁹ ti vāretvā „ayaṃ tumbhākaṃ jātiyā doso, gacchatha,
 katthacid eva¹⁰ pabbajitvā jīvathā“¹¹ ti te uyyojesi. Māṇavā
 10 tesāṃ caṇḍalabhāvaṃ ācariyassa ārocesuṃ. Te pi araññaṃ
 pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā nacirass' eva¹² tato cavitvā
 Nerañjarāya tīre migiyā kucchismiṃ nibbattimsu. Te mātu-
 kucchito nikkhantakālato paṭṭhāya ekato vicaranti, vinābhavi-
 tum na sakkonti. Te ekadivasāṃ gocaraṃ gahetvā ekasmiṃ
 15 rukkhamaṇḍale sīsena sīsāṃ siṅgena siṅgaṃ tuṇḍena tuṇḍāṃ
 alliyāpetvā romanthayamāne¹³ ṭhite disvā eko luddo¹⁴ satim
 khipitvā ekappahāren' eva jīvita voropesi. Tato cavitvā
 Nammadātīre¹⁵ ukkusayoniyaṃ nibbattimsu. Tatrāpi te vud-
 dhippatte¹⁶ gocaraṃ gahetvā sīsena sīsāṃ tuṇḍena tuṇḍāṃ
 20 alliyāpetvā ṭhite disvā eko yaṭṭhiluddako ekappahāren' eva
 bandhitvā vadhi. Tato pana cavitvā Cittapaṇḍito¹⁷ Kosambi-
 yaṃ purohitassa putto hutvā nibbatti¹⁸. Sambhūtapāṇḍito
 Uttarapañcālārañño putto hutvā nibbatti. Te nāmagahaṇa-
 divasato paṭṭhāya attano jātim sarimsu. Tesu¹⁹ Sambhūta-
 25 paṇḍito nīrantaraṃ saritum asakkonto catutthaṃ caṇḍalajātim eva
 anussarati, Cittapaṇḍito paṭipāṭiyā catasso pi²⁰, (add: so?) soḷasa-
 vassakāle nikkhamitvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ

¹ Bā adds eva, B² evaṃ. ² Bā omits niggala. ³ C² niggila niggilā, B² niggilī.

⁴ Bā adds bahi. ⁵ C² only one tattha. ⁶ Bā caṇḍalakabhāsan. ⁷ C² camhā, Bā brahmaṇāmhā. ⁸ C² vañcithā. ⁹ Bā te. ¹⁰ Bā ese. ¹¹ C² cirasseneva, C² cirassaneva. ¹² C² romanta-, Bā romadhayamāne corr. to romandha-, B² romayamāne. ¹³ Bā luddako. ¹⁴ Bā rammadānadītīre. ¹⁵ Bā vuḍhi-. ¹⁶ C² adds pana vitva, C² pana cavitvā cittapaṇḍito. ¹⁷ C² omits nibbatti. ¹⁸ Bā omits tesu. ¹⁹ Bā tisso jātiyo in the place of pi.

pabbajitvā jhānābhiññam¹ nibhattetvā jhānasukhena vītinā-
mento² vasi. Sambhūtapāṇḍito pitu accayena chattam ussā-
petvā chattamaṅgaladivase³ yeva mahājanamajjhe maṅgala-
gītaṃ katvā udānavasena dve gāthā abhāsi. Tam sutvā „am-
hākaṃ rañño maṅgalagītaṃ“ ti orodhāpi gandhabbāpi tam eva
gītaṃ gāyanti, anukkamena „rañño piyagītaṃ“ ti sabbe pi
nagaravāsino tam eva gāyanti. Cittapāṇḍito Himavantapadesa
vasanto yeva „kin nu kho mama bhātikena Sambhūtena chat-
taṃ laddhaṃ udāhu na tāvā“ ti upadhārento laddhabhāvaṃ
ñātvā „navarajjam⁵ tāva idāni⁶ bodhetum na⁷ sakkhissāmi⁸,¹⁰
mahallakakāle naṃ upasaṃkamitvā dhammaṃ kathetvā pabbā-
jessāmīti“ cintetvā paṇṇāsa vassāni āgantvā⁹ rañño putta-
dhitāhi vadḍhitakāle iddhiyā gantvā uyyāne otaritvā maṅgala-
silāpatte suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Tasmim khaṇe eko
dārako¹⁰ taṃ gītaṃ gāyanto dārūni uddharati. Cittapāṇḍito¹⁵
taṃ pakkosi. So āgantvā vanditvā¹¹ aṭṭhāsi. Atha naṃ āha:
„tvaṃ pāto paṭṭhāya imam eva gītaṃ gāyasi, kiṃ 'aññaṃ na
jānāsīti“. „Bhante aññāni pi bahūni jānāmi, imāni pana me¹¹
rañño piyagītāni, tasmā imāni eva gāyāmīti“. „Atthi pana
rañño gītassa paṭigītaṃ gāyanto“ ti. „N' atthi bhante“ ti.²⁰
„Sakkhissasi pana tvaṃ paṭigītaṃ gāyitum“ ti. „Jānanto
sakkhissāmīti“. „Tena hi tvaṃ rañña¹² dvīsu gītesu gāyitesu¹³
idaṃ tayena¹⁴ katvā gāyassū¹⁵ 'ti gītaṃ datvā¹⁶ „gantvā¹⁷ rañño
santike gāyi¹⁸, rājā te pasīditvā mahantaṃ issariyaṃ dassa-
tīti“ uyyojesi. So sīghaṃ mātu santikaṃ gantvā attānaṃ²⁵
alamkārapetvā rājadvāraṃ gantvā „eko kira dārako tumhehi
saddhiṃ paṭigītaṃ gāyissatīti“ rañño ārocāpetvā „āgacchatū“
'ti vutte gantvā vanditvā¹⁹ „tvaṃ kira tāta paṭigītaṃ gāyissa-

¹ Bā -ññā. ² Bā -metvā. ³ -galika-. ⁴ Bā no vā. ⁵ Bā neva-. ⁶ Bā adds
gantvāpi, Bā gantvāpi. ⁷ Bā nā, Ck omīti na. ⁸ Ck -mi. ⁹ Cā āg-. ¹⁰
Bā adds rañño. ¹¹ Bā dve. ¹² Ck rañño. ¹³ Ck omīti gāyitesu. ¹⁴ Ck na-
yena, Cā taya, Bā tatīyaṃ. ¹⁵ Ck gāyissā, Cā gāyissa, Bā gāyissū. ¹⁶ Ck
bhatvā. ¹⁷ Ck adds satto. ¹⁸ so all three MSS. for gāhi or gāyissasi? ¹⁹
Bā ekamantaṃ aṭṭhāsi.

sīti“ puṭṭho „āma deva, sabbaṃ rājapariśaṃ sannipātāpetha“
 'ti sannipatitāya pariśāya rājānaṃ āha: „tunhe tāva deva
 tumbhākaṃ gītaṃ gāyatha, athāhaṃ paṭigītaṃ¹ gāyissāmi“.
 Rājā²

- 5 1. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 passāmi Saṃbhūtaṃ mahānubhāvāṃ
 sakammanā⁵ puññaphalūpapaṇṇaṃ. 25.
- 10 2. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 na kammanā³ kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 kaccin nu⁶ Cittaśsa⁶ pi evaṃ eva
 iddho maṇo tassa yathāpi mayhaṃ ti 26.
- gāthadvayaṃ āha.

Tattha na kammanā³ kiñcana⁴ moghamatthīti sukaṭadukkatesu
 15 kammesu kiñcana⁷ ekakammam pi moghaṃ nāma n' atthi nipphalaṃ na hoti,
 vipākaṃ datvā va⁸ nassatīti aparāpariyavedaniyakammaṃ⁹ sandhāyāha, Saṃ-
 bhūtaṃ ti passāmi¹⁰ ahaṃ āyasmantaṃ Saṃbhūtaṃ sakena kammanā¹⁰ puñña-
 phalūpapaṇṇaṃ¹¹, sakammaṃ nissāya puññaphalena upapaṇṇaṃ taṃ passāmi
 attho, kaccin nu⁴ Cittaśsa⁶ pīti mayhaṃ hi dve jaṇā ekato hutvā naciraṃ
 20 sīlaṃ rakkhimha, ahaṃ tāva tassa phaleṇa mahantaṃ yasaṃ patto, kacci nu¹²
 kho me bhātikassa Cittaśsāpi evaṃ eva maṇo iddho samiddhoti.

Tassa gītāvasāne dārako gāyānto tatiyaṃ gātham āha:

3. Sabbaṃ narānaṃ saphalaṃ suciṇṇaṃ,
 25 na kammanā¹² kiñcana⁴ moghaṃ atthi,
 Cittaṃ vijānāhi tath' eva deva,
 iddho maṇo tassa yathāpi tuyhaṃ ti. 27.

Taṃ sutvā rājā catutthaṃ gātham āha:

4. Bhavaṃ nu Citto, sutam aññato te,
 30 udāhu te koci naṃ¹² etad akkhā,
 gāthā sugītā, na maṃ¹³ atthi kaṃkhā,
 dadāmi te gāṃvaram sataṃ cā 'ti. 28.

¹ Bā omits gītaṃ. ² Bās add āha. ³ Bā -unā. ⁴ Bā kiñcinu. ⁵ Bā kiñci nu.
⁶ Bā -ssā. ⁷ Cks -nā, Bā kiñcinu. ⁸ Bā vi. ⁹ Bā -paravedaniya- ¹⁰ Bā
 kammena. ¹¹ Bā -nanti. ¹² Bā -unā. ¹³ read: naṃ?

Tattha sutamaññato¹ ti ahañ Sambhūta bhātā Citto nāmā 'ti vadamantassa Cittass' eva nu te santikā sutan ti attho, koci nan ti udāhu mayā Sambhūtarañño bhātā Citto diṭṭho ti koci te etam atthañ ācikkhi², sugītā ti sabbathāpi ayañ gāthā sugītā, n' atth' ettha mama kaṁkhā, gāṁavarañ satañca 'ti gāṁavarānañ te satañ dadāmi ti vadati.

5

Tato dārako pañcamāñ gātham āha:

5. Na cāhañ³ Citto⁴, sutam aññato me,
isi⁵ ca me etam atthañ asaṁsi,
gantvāna rañño paṭigāhi gātham,
api te varañ⁶ attamano dadeyyā 'ti. 29.

10

Tattha etamatthan ti tumbhakañ uyyāne nisinnā eko isi mayhañ etam atthañ ācikkhi.

Tam sutvā rājā „so mama bhātā Citto bhavissati, idāñ' eva nañ gantvā passissāmīti“ purise āpāpento gātha-dvayañ āha:

15

6. Yojentu ve rājarathe sukate cittasibbane,
kacchañ nāgānañ bandhatha, gīveyyañ paṭimuñcatha. 30.
7. Āhaññaruñ⁷ bherimudiñgasamkhe,
siḡhāni yānāni ca yojayantu,
ajj' ev' ahañ⁸ assamañ tam gamissañ
yatth' eva dakkhissañ⁹ isiñ nisinnā ti. 31.

20

Tattha āhaññaruñ ti āhaññantu¹⁰, assamañ tañ ti tam assamañ.

So evañ vatvā vararathañ¹¹ abhiruyha siḡhañ gantvā uyyānadvāre rathañ ṭhapetvā Cittapaṇḍitañ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantañ nisinnā tuṭṭhamānaso atthamañ gā-
tham āha:

25

8. Suladdhalābbā¹² vata me ahosi
gāthā sugītā parisāya majjhe,
so¹³ 'hañ isiñ silavatūpapannañ
disvā patīto sumano 'hañ asmīti. 32.

30

¹ Bds add te. ² all three MSS. -kkhiñ. ³ Cks vāhañ. ⁴ Cks etto. ⁵ Ck Bā -i.
⁶ Bā api nu vo dhañ, api nu te dhañ. ⁷ Bā āhaññantu. ⁸ Bds ajje-
vāhañ. ⁹ read: -ssam? ¹⁰ Bā āhaññantū ti āhanantu. ¹¹ Ck varathañ, Ck
vaparathañ. ¹² Bds -bho. ¹³ Ck yo.

Tass' attho: suladdhalābho vata¹ mayhañ chattaṃaṅgaladivase parisāya majjhe, gītagāthā sugītā vata ahoṣi, sv-āhañ ajja silavatasampannañ isinñ disvā pītisomanassappatto jāto ti

So Cittapaṇḍitassa diṭṭhakālato paṭṭhāya somanassappatto „bhātikassa me pallaṃkaṃ attharathā“² 'ti ādīni āṇāpento navamañ gātham āha:

9. Āsanañ udakañ pajjañ³ paṭigaṇhātu⁴ no bhavañ,
agghe bhavantañ pucchāma, agghaṃ kurutu no bhavañ ti. 33.

Tattha agghe ti atithiṇo dātabbayuttakasmīṃ agghe bhavantañ āpucchāma,
10 kurutu no ti imaṃ no agghaṃ bhavañ paṭigaṇhātu⁴.

Evam madhurapaṭisanthāraṃ katvā rajjañ majjhe bhinditvā dento itarañ gātham āha:

10. Rammañ ca te āvasathañ karontu,
nārīgaṇehi paricārayassu⁵,
15 karoḥi okāsaṃ anuggahāya,
ubho p' imaṃ issariyañ karomā 'ti. 34.

Tattha issariyañ ti Kampillaraṭṭhe⁶ Uttarapañcālanagare rajjañ majjhe bhinditvā dve pi janā karoma anubhavāma.

Tassa taṃ vacanañ sutvā Cittapaṇḍito dhammañ desento
20 cha gāthā abhāsi:

11. Disvā phalañ duccharitassa rāja
atho sucinṇassa mahāvīpākāñ
attānaṃ eva⁷ paṭisaññamissañ,
na paṭthaye⁸ puttañ pasuñ dhaṇaṃ vā. 35.

25 12. Das' ev' imā vassadasā maccānañ idha jīvitañ,
appattañ ñeva⁹ tañ odhiṃ nalo chinno va sussati. 36.

13. Tattha kā nandikā khiddā kā rati kā dhanesañā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanañ. 37.

30 14. So ahañ su-ppajānāmi¹⁰, maccu me na-ppamajjati,
antakenādhīpannassa kā rati kā dhanesañā. 38.

¹ Bā adds me ti. ² Bā majjañ. ³ Bā paṭi-. ⁴ Bā omits paṭi. ⁵ Bā pari-cāri-, Cks parivāra-. ⁶ Bā kapila-. ⁷ Cks evaṃ. ⁸ Cks -yemi. ⁹ Cks appattañ ñeva, Bā appattaññeva. ¹⁰ Bā so hametañ pa-

15. Jātī narāṇaṃ adhamā janinda
caṇḍālayonī dipadākaṇiṭṭhā¹,
sakehi kammehi supāpakehi
caṇḍālagabbhe avasimha pubbe. 39.
16. Caṇḍālāhumha Avantīsu² migā Nerañjaraṃ pati
ukkuṣā Nammadātīre³, ty-ajja brāhmaṇakhattiyā. 40.

Tattha duccecaritassā 'ti mahārāja tvaṃ sucaritass' eva phalaṃ jānāsi,
ahaṃ pana duccecaritassāpi phalaṃ passāmi yeva, mayaṃ⁴ ubho duccecarita-
phalena ito catutthe attabhāve caṇḍālayoniyāṃ nibbattā, tattha naciraṃ sīlaṃ
rakkhitvā tassa phalena tvaṃ khattiyakule nibbatto ahaṃ brāhmaṇakule, ev' ¹⁰
āhaṃ⁵ duccecaritassa⁶ phalaṃ sucippassa ca mahāvīpakaṃ disvā attānaṃ eva
silasaññaṃena paṭisaññaṃissaṃ, puttaṃ vā pasuṃ vā dhaṇaṃ vā na patthemī,
dasevīmā vassadasā⁷ ti mahārāja mandadasakaṃ khiḍḍādasakaṃ vaṇṇa-
dasakaṃ baladasakaṃ paññādasakaṃ hānidasakaṃ⁸ pabbhāradasakaṃ vaṇṇika-
dasakaṃ⁹ momūhadadasakaṃ sayanadasakaṃ ti imesaṃ hi dasaṇṇaṃ dasakānaṃ ¹⁵
vasena das' eva vassadasā imesaṃ¹⁰ maccānaṃ idha¹¹ manussaloke jīvitāṃ, tayi-
dan niyameṇa¹² sabbā¹³ ekādasā¹⁴ pāpuṇāti, atha kho appattaṃ ñeva taṃ
odhiṃ naḷo chinno va sussati, ye pi sakalaṃ vassasataṃ jīvanti tesam pi
mandadasake pavattarūpā¹⁵ rūpadhammā¹⁶ chinditvā¹⁷ ātape khittanaḷo viya
tath' eva sussanti antaradhāyanti, taṃ odhiṃ atikkamitvā khiḍḍādasakaṃ na ²⁰
pāpuṇāti, tathā khiḍḍādasakādīsu pavattā vaṇṇadasakādīni, tatthā 'ti tasmīṃ
evaṃ sussaṃāne jīvite kāmāṃ ca kāmaguṇe nissāya abhinandanā¹⁸ kā kāyakiḷā-
vasena¹⁹ khiḍḍā kā somanassavasena rati kā dhanesaṇā, kim me puttehi kiṇ
dārehi²⁰, mutto 'smi etamhā puttadārabandhanā ti attho, antakenādhī-
panassā 'ti jīvitantakarena maccunā abhibhūtaṃ, dipadā²¹ kaṇiṭṭhā ti ²⁵
dipadānaṃ²² antare lāmakā, avasimhā²³ ti dve pi mayaṃ vasimha, caṇḍālā-
humhā²⁴ ti mahārāja ito pubbe catutthajāti²⁵ Avantirajjhe²⁶ Ujjeninagare caṇḍālā
ahumhā²⁷. Tato cavitvā Nerañjaraṃ pati²⁸ Nerañjarātīre²⁹ ubho migā ahumhā,
tattha dve pi ambe ekaṃhiṃ rukkhamūle aññaṃaññaṃ nissāya ṭhite eko lud-
dako eken' eva sattippahāreṇa jīvitā voropesi. Tato cavitvā³⁰ Nammadānadi-
tīre³¹ kurarā ahumhā³², tatrāpi³³ no nissāya ṭhite eko nesādo ekappahāren'
eva bandhitvā jīvitakkhayaṃ pāpesi. Tato cavitvā tyajja brāhmaṇakhattiyā

¹ Bā dvi-. ² Bā -humhā avantī. ³ Bā ramma-. ⁴ Bā adds hi. ⁵ Bā etāhaṃ.
⁶ phalaṃ jānāsi - - duccecaritassa wanting in C. ⁷ Ck omit dasakaṃ. ⁸ Ck
pavaṇka-. ⁹ Ck imaṃ. ¹⁰ so Ck; C² tasidaṃ na niyameṇa, Bā naṃ niyameṇa
corr. to na ni-. ¹¹ Bā adds eva. ¹² Bā -dasā corr. to dasa. ¹³ Bā -ttā- ¹⁴
Ck rūpā-. ¹⁵ Bā vich-. ¹⁶ Bā nanditā. ¹⁷ Bā -kiḷidivasena. ¹⁸ Ck adds murehi.
¹⁹ Bā dvi-. ²⁰ so both MSS. ²¹ Ck āhumhā. ²² Bā -titi. ²³ Bā -rānādītīre.
²⁴ Bā adds ukkuṣā. ²⁵ Bā rammadātīre. ²⁶ Bā ukkussāhumhā. ²⁷ Bā tatthāpi.

ti te mayaṃ ajja brāhmaṇakhattiyā jātā, ahaṃ Kosambiyāṃ brāhmaṇakule
nibbatto, tvaṃ idha rājā jāto ti.

Evam assa¹ atīte² lāmakajātiyo pakāsetvā idāni imissāpi
jātiyā āyusaṃkhārāparittataṃ³ dassetvā puññassa⁴ ussāhaṃ
5 janento catasso gāthā abhāsi:

17. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni dukkhudrayāni⁷. 41.
18. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
10 jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni dukkhapphalāni. 42.
19. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu,
15 jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammāni rajassirāni. 43.
20. Upanīyatī⁵ jīvitam appamāyu⁹,
vaṇṇam jarā hanti narassa jiyato
20 karohi Pañcāla mam' eta⁶ vākyam,
mā kāsi kammaṃ¹⁰ nirayūpapattiyā¹¹ ti. 44.

Tattha upanīyatīti mahārāja idaṃ jīvitam maraṇam upagacchati¹², idaṃ
hi imesaṃ sattānaṃ appamāyūṃ saṃkhārāparittatāya pi tṭhitiparittatāya pi¹³
parittam suriyuggamane tiṇagge ussāvabindusadisam, na santi tāṇā ti na hi
25 jarāmaraṇam upanītassa puttādayo tāṇā nāma honti, mameta¹⁴ vākyam ti
mama etaṃ vacanaṃ, mā kāsi ti mā rūpādikūmaguṇe¹⁵ hetu pamādaṃ āpajjivā
nirayādisu dukkhavaḍḍhanāni kaṃmāni kari, dukkhapphalānīti dukkha-
vipākāni, rajassirānīti kilesarajena okiṇṇasāsāni, vaṇṇam ti jīramānassa
narassa sarīravāṇam jarā hanti, nirayūpapattiyā ti nirassāde niraye up-
30 pajjanatthāya¹⁶.

¹ Bā evaṃ tassa. ² Bā -tā. ³ Ck -tā, Bā -kaṃ. ⁴ Bā puññesu. ⁵ both MSS.
-ti. ⁶ Bā eva. ⁷ so Ck; Bā dukkhindriyāni. ⁸ both MSS. eva. ⁹ Bā -yūṃ.
¹⁰ Bā -āni. ¹¹ Bā nirayupavattiyā, Ck nirayuppattiyā. ¹² Ck -gacchi. ¹³ Ck
sarasaparipattitāya tṭhitipariyantitāya in the place of saṃkhāra - - -. ¹⁴ Bā eva,
¹⁵ so Ck; Bā -ṇā for nānaṃ? ¹⁶ Ck -yam.

M-tte kathente rājā tussitvā¹ tisso gāthā abhāsi:

21. Addhā hi saccaṃ vacanaṃ tav' etaṃ,
yathā isi² bhāsasi evaṃ etaṃ,
kāma ca me santi anapparūpā,
te duccajā³ mādisakena bhikkhu. 45.

5

22. Nāgo yathā paṇkamajjhe vyasanno⁴
passaṃ thalaṃ nābhisambhoti⁵ gantuṃ
evaṃ p' ahaṃ⁶ kāmapaṇke vyasanno⁴
na bhikkhuno maggaṃ anubbajāmi. 46.

10

23. Yathāpi mātā ca⁷ pitā ca⁷ puttam
anusāsare kinti sukhī bhaveyya⁸
evaṃ pi maṃ tvaṃ anusāsa bhante
yaṃ ācaram⁹ pecca sukhī bhaveyyan ti. 47.

Tattha anapparūpā ti aparittajātikā bahū aparimitā, te duccajā¹⁰
mādisakenā¹¹ ti bhātika tvaṃ kilese pahāya phito, ahaṃ pana kāmapaṇke¹²
nimuggo, tasmā mādisakena¹³ te kāma duccajā, nāgo yathā ti iminā attano
kāmapaṇke nimuggabhāvassa upamaṃ dasseti, tattha vyasanno¹⁴ ti visanno¹⁵
anupaviṭṭho¹⁶, ayam eva vā pāṭho, maggaṃ ti tumhākaṃ ovādānusāsanimaggaṃ
nānubbajāmi pabbajitūṃ na sakkomi, idh' eva pana me phitassa ovādāṃ dethā
'ti, anusāsare ti anusāsanti.

20

Atha naṃ M. āha:

24. No ce tvaṃ¹⁷ ussahase¹⁸ janinda
kāme ime mānusake pahātūṃ
dhammaṃ¹⁹ balim paṭṭhapayassu²⁰ rāja
adhammakāro ca²¹ te mā hu raṭṭhe. 48.

25

25. Dūtā vidhāvantu²² disā catasso
nimantakā²³ samanabrāhmaṇānaṃ,
te annapānena²⁴ upaṭṭhahassu
vatthena senāsanapaccayena ca. 49.

¹ Bā bujhivā. ² both MSS. -i. ³ Ck duccakā. ⁴ Ck vyasanto, Bā byasanno.

⁵ Bā -sabbhotu. ⁶ Ck evaṃ-, Bā evamaham. ⁷ Ck va. ⁸ tam odhim atikka-
mitvā - - - sukhī bhaveyya wanting in Cs. ⁹ Bā yathā ciraṃ. ¹⁰ Cks omit
te duccajā. ¹¹ Bā -seṇa. ¹² Cks vyasanto, Bā byasanno. ¹³ Ck visante, Cs
visanne, Bā visannova. ¹⁴ Cs pavittṭho. ¹⁵ Cks tvaṃ. ¹⁶ all three MSS. ussā-.

¹⁷ Bā dhammi. ¹⁸ Ck -passu, Cs -passu, Bā upaṭṭhahassu. ¹⁹ Cks omit ca.

²⁰ Bā -ti. ²¹ Bā -ti-. ²² Cks sanna-.

26. Anuena pānena pasannacitto
 santappaya samaṇabrāhmaṇe ca,
 datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
 anindito saggam upeti tñānaṃ. 50.
- 5 27. Sace ca taṃ¹ rāja mado saheyya
 nārīganehi² paricārayantaṃ³
 imam eva gāthaṃ manasīkaroḥi
 bhāsehi c' enaṃ⁴ parisāya majjhe: 51.
28. Abbhokāsasayo jantu vajantyā⁵ khīrapāyito
 10 parikiṇṇo supānehi sv-ājja⁶ rājā ti vuccatīti. 52.
- Tattha⁷ dhammaṃ⁸ balin ti dhammena samena anātirittabalin gaṇṇa
 'ti attho, adhammakāro ti porāṇakarājūhi tñapitaṃ vinicchayadhammaṃ
 bhinditvā pavattā⁹ adhammakiriyaṃ, nimantakā¹⁰ ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe
 nimantetvā pakkosakā, yathānubhāvaṃ ti yathābalaṃ yathāsattiṃ, imameva
 15 gāthaṃ ti idāni vattabbaṃ sandhāyāha, tatrāyaṃ adhippāyo: mahārāja sace
 taṃ mado abhibhaveyya sace te nārīgapaṇavutassa rūpādayo vā¹¹ kāmagaṇe
 rajjasukhaṃ vā ārabha māno uppajjeyya ath' evaṃ¹² cinteyyāsī: ahaṃ pure
 caṇḍālayoniyaṃ nibbatto chaṇḍassa tiṇakuṭimattassa¹³ abhāvā abbhokāsasayo aho-
 siṃ, tadā hi me¹⁴ mātā caṇḍālī araṇṇaṃ¹⁵ dūrupaṇṇādīnaṃ atthāya¹⁶ gacchantī
 20 maṃ kukkuragaṇassa majjhe abbhokāse nīpajjāpetvā attano khīraṃ pāyevā
 gacchati, so 'haṃ kukkurehi parivārīto tehi yeva saddhiṃ sunakhiyā khīraṃ
 pivitvā vaḍḍhito, evaṃ nīcajacco hutvā ajja rājā nāma jāto ti. Iti kho tvaṃ¹⁷
 mahārāja iminā atthena attānaṃ ovaḍanto yo¹⁸ pubbe abbhokāsasayo jantu
 araṇṇaṃ¹⁵ vajantiyā caṇḍāliyaṃ ito c' ito ca anusaṇearantiyā¹⁹ sunakhiyā ca²⁰
 25 khīraṃ pāyito supānehi²¹ parikiṇṇo²² vaḍḍhito so ajja rājā ti vuccatīti²³ imaṃ
 gāthaṃ bhāseyyāsīti.

Evaṃ M. tass' ovādaṃ²⁴ datvā „dinno te mayā ovādo,
 idāni tvaṃ pabbaja vā mā vā attanā va attano kammassa²⁵
 vipākāṃ paṭiseviṣṣāmīti²⁶“ vatvā ākāse uppatitvā tassa mat-
 30 thake pādarajam²⁷ pātento Himavantam eva gato. Rājāpi taṃ

¹ C^s sace taṃ? B^d sace taṃ. ² all three MSS. -ri-. ³ B^d -riyantaṃ. ⁴ C^k
 bhāsehi me naṃ. ⁵ C^k cchantyā, C^s cchanajatyā corr. to cchanatyā. ⁶ B^d
 svajja. ⁷ B^d adds ussahase ti ussāhasi. ⁸ B^d dhammī. ⁹ C^k -tta. ¹⁰ B^d -ti-
¹¹ B^d omits vā. ¹² C^ks athemaṃ. ¹³ B^d -ssāpi. ¹⁴ C^ks maṃ. ¹⁵ B^d -ññe.
¹⁶ C^k -paṇṇamakaviādīnaṃ ādāya, C^s -makaci ādīnaṃ ādāya. ¹⁷ C^ks taṃ. ¹⁸
 B^d yoso, C^ks so. ¹⁹ B^d -saṃsar-. ²⁰ B^d omits ca. ²¹ C^kv -pe, B^d sunakhehi.
²² C^ks -ṇṇa. ²³ B^d vuccatī. ²⁴ B^d tassa o-. ²⁵ C^ks kammam. ²⁶ C^ks -vissa-
 mīti, B^d -vissatīti. ²⁷ B^d pādaṃrajam, C^ks rājam.

disvā uppannasamvego jeṭṭhaputtassa rajjam datvā balakāyaṃ
nimantetvā Himavantābhimukho pāyāsi. M. tassa gamanam¹
ñatvā isigaṇaparivuto āgantvā tam² ādāya gantvā pabbājetvā
kaṣiṇaparikkammaṃ ācikkhi. So jhānābhīññaṃ nibbattesi. Iti
te ubho pi Brahmālokūpagā ahesum.

5

S. i. d. ā. „evam bhikkhave porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bha-
vantarāṇi gacchantāpi³ dāhaviṣṣāsā va ahesun“ ti vatvā j. s.: „Tadā
Sambhūtapāṇḍito Ānando ahoṣi, Cittapāṇḍito aham evā“⁴ ti. Citta-
Sambhūta-jātakaṃ.

3. Sivijātaka.

10

Dūre apassen therō ti. Idam S. J. v. asadisadānaṃ ā. k.
Tam Aṭṭhanipāte Sovirajātaka⁵ vitthāritam eva. Tadā pana rājā
sattame divase sabbaparikkhāre datvā anumodanaṃ yāci. S. akatvā⁶
va pakkāmi. Rājā bhuttapātarāso vihāraṃ gantvā „kasmā bhante
anumodanaṃ akatthā⁷“ ti āha. S. „asuddhā mahārāja parisā“ ti 15
vatvā „na ve kadariyā devalokaṃ vajantīti“ gāthāya dhammaṃ desesi.
Rājā pasīditvā saḥassagghanaṇa⁸ siveyyakena uttarasamghena
T-tam pūjetvā nagaraṃ pāvīsi. Punadvase dh. k. s.: „āvuso Kosala-
rājā asadisadānaṃ datvā tādiseṇāpi dānena atitto Dasabalena dhamme
desite puna satasahassagghanaṇa⁹ siveyyakavatthaṃ adāsi, yāva 20
atitto vatāvuso¹⁰ dānena rājā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhik-
khavē e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹¹ ti vutte¹² „bhikkhave
bāhirabhaṇḍaṃ nāma sudinnaṃ¹³, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpaṃ
unnaṃgalaṃ katvā devasikaṃ¹⁴ chasatasahassapariccāgena dānaṃ
dadamāṇā bāhiradānena atittā 'piyassa dātā piyaṃ labhatīti¹⁵ sam- 25
pattānaṃ¹⁶ yācakānaṃ akkhīni uppādetvā adamsū“ ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Aritṭhapuranagare Sivimahārāja r.
kārente M. tassa putto hutvā nibbatti. Sivikumāro ti 'ssa
nāmaṃ karīmsu. So vayappatto Takkasilaṃ gantvā ugghaṭṭha-

¹ Bā tassāga-. ² Ck nam, Bā omits tam. ³ Bā gantvāpi. ⁴ 3. Cfr. Cariyāpi-
ṭaka p. 77. ⁵ so Cks, see vol. III, 469; Bā sivrājātaka. ⁶ Ck katvā, Bā avatvā.

⁷ so Cks; Bā na karitthā, Bā na katvāritthā. ⁸ Bā satasahassagghani-. ⁹ Ck
atittāvuso, Bā atitto vata ā-. ¹⁰ Bā add na. ¹¹ Cks suddam. ¹² Bā repeats de-.

¹³ Cks -ntīti. ¹⁴ Bā -tta.

sippo āgantvā pitu sippaṃ dassetvā uparajjāṃ labhivā aparabhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamanāṃ pahāya dasarājadhamme akopetvā dhammena r. kārento catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre¹ ti cha dānasālā² kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgena mahādānaṃ pavattesi, atthamīcātuddasapannarasesu³ niccaṃ dānasālaṃ gantvā dānaṃ olokesi. So ekadā puṇṇamadvase pāto va samussitasetachatte rājapallaṃke nisinno attanā⁴ dinnadānaṃ āvajjanto bāhira-vatthuṃ attanā adinnaṃ nāma adisvā „mayā bāhira-vatthuṃ
 10 adinnaṃ nāma n' atthi, na maṃ bāhira-dānaṃ toseti, aham ajjhattikadānaṃ dātukāmo, aho vat' ajja mama⁵ dānasālagata-kāle⁶ kocid' eva⁷ yācako bāhira-vatthuṃ ayācitvā⁸ ajjhattikassa nāmaṃ gaṇheyya, sace⁹ me koci hadayamaṃsassa nāmaṃ gaṇheyya kaṇayena¹⁰ uraṃ paharivā pasannaudakato sanālaṃ
 15 padumaṃ uddharanto viya lohitabindūni paggharantaṃ¹¹ hadayaṃ nīharitvā dassāmi, sace sarīramaṃsassa nāmaṃ gaṇheyya avalekhanasatthena¹² lekhento¹³ viya sarīramaṃsaṃ otāretvā dassāmi, sace me koci¹⁴ lohitassa nāmaṃ gaṇheyy' antamukhe pakkhipitvā¹⁵ upanītabhājanaṃ pūretvā lohitaṃ dassāmi, sace
 20 vā pana koci 'gehe me kammaṃ na-ppavattati¹⁶, gehe me dāsakammaṃ karohīti' vadeyya rājavesaṃ apanetvā bahiṭṭhatvā¹⁷ attānaṃ¹⁸ sāvetaṃ dāsakammaṃ karissāmi, sace me¹⁹ koci akkhīnaṃ nāmaṃ gaṇheyya tālamiṇjaṃ²⁰ nīharanto viya akkhīni uppāṭetvā dassāmīti²¹ cintesi. Iti so²²

25 Yam kiñci mānusaṃ dānaṃ adinnaṃ me na vijjati
 yo pi yāceyya maṃ cakkhuṃ dadeyyaṃ avikampito ti
 cintetvā soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahātvā sabbālaṃkāra-
 paṭimaṇḍito nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā alaṃkatahatthik-

¹ Bds add eā. ² Bds -lāyo. ³ Bds -catuddasapannarasesu. ⁴ Bds -no ⁵ Cks mayi. ⁶ Ck Bds -laṅga-. ⁷ Cks kodeva. ⁸ Ck āy-. ⁹ Bds adds hi. ¹⁰ Ck kanasena, Ck kaṇasena. ¹¹ Ck repeats pa-. ¹² Bds -sattakena. ¹³ Cks lekhanto, Bds telasiṅga likkhanto. ¹⁴ Bds omits me koci. ¹⁵ Bds pakkhanditvā. ¹⁶ Bds -vatti. ¹⁷ Bds bāhiraṃ katvā, Ck bāhiṭṭhatvā. ¹⁸ Cks atta-. ¹⁹ Bds omits me. ²⁰ Bds -biṇjaṃ. ²¹ Bds adds āha.

khandhavaragato dānaggaṃ agamāsi. Sakko tassa ajjhāsayaṃ
viditvā „Sivirājā ‘ajja sampattayācakānaṃ cakkhūni uppāṭetvā
dassāmīti’ cintesi, sakkhissasi nu kho dātuṃ udāhu no“ ti
tassa vīmaṃsanatthāya jarāpatto andhabrāhmaṇo viya hutvā
rañño dānaggaṃ gamanakāle ekasmiṃ unnatapadese hatthaṃ 5
pasāretvā rājānaṃ jayāpetvā aṭṭhāsi. Rājā tadabhimukhaṃ
vāraṇaṃ pesetvā „brāhmaṇa kiṃ vadesīti“ pucchi. Atha naṃ
Sakko „mahārāja tava dānajjhāsayaṃ nissāya samuggagatena
kittighosena sakalalokasannivāso nirantaro¹, ahañ ca andho,
tvaṃ dvicakkhū“ ‘ti vatvā cakkhūṃ yācanto paṭhamāṃ gā- 10
tham āha:

1. Dūre apassan therō va² cakkhūṃ yācitum āgato,
ekanettā bhavissāma, cakkhūṃ me dehi yācito ti. 53.

Tattha dūre ti ito dūre vasanto, therō³ ti jarājīṇo⁴, therō⁴, ekanettā
ti ekaṃ nettaṃ mayhaṃ dehi, evaṃ dve pi⁵ ekanettā bhavissāma⁶. 15

Taṃ sutvā M. „idān’ evāhaṃ pāsāde⁷ nisīnno cintetvā
āgato, alro me lābhā⁸, ajja vata me manoratho matthakaṃ
pāpuṇissati, adinnapubbādānaṃ dassāmīti“ tuṭṭhamānaso duti-
yaṃ gātham āha:

2. Kenānusiṭṭho idha-m-āgato si 20
vanibbaka cakkhupathāni yācitum,
sduccajaṃ yācasi uttamaṅgaṃ
yaṃ āhu nettaṃ purisena duccejan ti. 54.

Tattha vanibbakā ‘ti taṃ ālapati, cakkhupathānīti cakkhūnaṃ⁹
etaṃ¹⁰ nāmaṃ, yaṃāhū ‘ti yaṃ paṇḍita duccejan ti kathanti. Itoparaṃ 25
uttānasambandhā¹¹ gāthā Pālinayen’ eva veditabbā¹².

3. Yaṃ āhu devesu Sujampatīti
Maghavā ti naṃ āhu manussaloke,

¹ Bds - taraṃ puṭṭho. ² Cks omīti va. ³ Bā omīti jarā. ⁴ Bā adds viya. ⁵
Bā omīti pi. ⁶ Bā -miti, Bā -māti. ⁷ Bā -dehi. ⁸ Bds -bho. ⁹ all three
MSS. -unam. ¹⁰ Bā eva. ¹¹ Bā -a. ¹² Cks -am, Bā -o.

tenānūsitt̃ho idha-m-āgato 'smi
vanibbako cakkhupathāni yācitum. 55.

4. Vanibbako mayha vaṇim¹ anuttaram:

dadāhi me cakkhupathāni yācito,

5 dadāhi me cakkhupatham anuttaram

yam āhu nettaṃ purisena duccayaṃ². 56.

5. Yena atthena³ āgañchi⁴ yam attham abhipatthayaṃ

te te ijjhantu saṃkappā: labha cakkhūni brāhmaṇa. 57.

6. Ekan te yācamānassa ubhayāni dadāmi⁵ ahaṃ,

10 sa⁶ cakkhumā gaccha janassa pekkhato,

yad icchase⁶ tvaṃ tan te⁷ samijjhatū 'ti. 58.

Tattha vanibbako ti yācan, tassa vaṇin ti yācanaṃ, te te⁸ ti te tava
tassa atthassa⁹ saṃkappā, sa cakkhumā ti so tvaṃ mama cakkhūhi cakkhumā
hutvā, yadicchase¹⁰ tvaṃ tan te¹¹ samijjhatū 'ti yaṃ tvaṃ mama saṃ-
15 tikā icchasi taṃ te samijjhatu.

Rājā ettakaṃ kathetvā „idh' eva mayā akkhini uppāṭetvā
dātum asāruppan“ ti cintetvā brāhmaṇaṃ ādāya antepuraṃ
gantvā rājāsane¹² nisīditvā Sīvakaṃ¹³ nāma vejjaṃ pakkosā-
petvā „akkhim me sodhehīti“ āha. „Amhākaṃ kira rājā
20 akkhini uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo“ ti sakalanagare
ekakolāhalaṃ ahosi. Atha senāpatiādayo rājavallabhā ca
nāgarā¹⁴ ca orodhā ca sabbe sannipatitvā rājānaṃ vārentā
tisso gāthā avocum:

7. Mā no deva adā cakkhum, mā no sabbe parākari¹⁵,

25 dhanam dehi mahārāja muttā veḷuriyā bahū. 59.

8. Yutte deva rathe dehi ājāniye c' alamkate¹⁶,

nāge dehi mahārāja hemakappanavāsase¹⁷. 60.

¹ Ck vaṇi, Bā vani; read: vanibbino mayha vaṇim anuttaram? ² Bā add rājā
āha. ³ Cks annena. ⁴ Cks -ji, Bā āgacchati. ⁵ Cks sama. ⁶ Bā -si. ⁷
Cks dada te in the place of tan te. ⁸ Cks only one te. ⁹ Bā andhassa. ¹⁰
Bā -si. ¹¹ Ck natadāte in the place of yad - - te, C, tadate. ¹² Bā rājanive-
sane. ¹³ Bā sīvikam. ¹⁴ Cks Bā na. ¹⁵ Bā parakka-. ¹⁶ Bā omits c. ¹⁷
Cks -kappaṇa-, Bā -kappaṇi-.

9. Yathā taṃ Sivayo¹ sabbe sayoggā sarathā sadā²
samantā parikareyyuṃ³ evaṃ dehi rathesabhā 'ti. 61.

Tattha parākiriti⁴ pariccaji, akkhīsu hi dinnesu tvaṃ r. na kāressasi, añño rājā bhavissati, evaṃ tayā mayaṃ paricattā nāma bhavissamā 'ti adhippā-
yen' evaṃ āhaṃsu, parikareyyuṃ³ ti parivāreyyuṃ, evaṃ dehi⁵ ti yathā taṃ
avikalacakkhuṃ⁶ Sivayo⁶ parivāreyyuṃ evaṃ bāhiradhanam⁷ ev' assa dehi mā
akkhīni, akkhīsu⁸ dinnesu na taṃ Sivayo⁶ parivāressantīti.

Atha rājā tisso gāthā abhāsi:

10. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
bhunya⁹ so patitaṃ pāsaṃ¹⁰ gīvāya¹¹ paṭimuṇcatī. 62. 10
11. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
pāpā pāpataro hoti sampatto Yamasādanam¹². 63.
12. Yaṃ¹³ hi yāce taṃ¹⁴ hi dade, yaṃ na yāce na taṃ dade,
sv-āhaṃ tam eva dassāmi yaṃ maṃ yāceti brāhmaṇo ti. 64.

Tattha paṭimuṇcatīti paveseti, pāpā 'pāpataro ti lāmakāpi lāma- 15
kataro nāma hoti, sampatto Yamasādanam¹² ti Yamassa āṇāpavattīṭṭhā-
naṃ, Ussadanirayaṃ esa-ppatto yeva nāma hoti, yaṃ hi yāce ti yaṃ yācako
yāceyya dāyako pi tam eva dadeyya na ayācetaṃ, ayaṃ ca brāhmaṇo maṃ
cakkhuṃ yāceti na muttādikaṃ¹⁵ dhanam, tad ev' assāhaṃ¹⁶ dassāmīti vadati.

Atha naṃ amaccā „kiṃ patthetvā cakkhūni desīti“ 20
pucchantā

13. Āyun nu vaṇṇan nu sukhaṃ balan nu
kiṃ patthayāno nu janinda desi,
kathaṃ¹⁷ hi rājā Sivinaṃ¹⁸ anuttaro
cakkhūni dajjā parolokahetū 'ti gātham āhaṃsu. 65. 25

Tattha parolokahetū 'ti mahārāja kathaṃ nāma tumhādiso paṇḍita-
puriso sandiṭṭhikaṃ¹⁹ issariyaṃ pahāya parolokaketu cakkhūni dadeyyā²⁰ ti.

¹ Cs siviyo, B^d siviyo, B^s sighayo. ² Cks saha. ³ Cks -ki-. ⁴ B^d pa-
rakka-. ⁵ B^d -kalla-. ⁶ B^ds sivi-. ⁷ Cks dehidhanam. ⁸ B^d adds hi. ⁹ B^d
bhunmaṃ ¹⁰ Cks pāyaṃ. ¹¹ B^d -yaṃ. ¹² all three MSS. -dhanam. ¹³ B^d
yaṃ. ¹⁴ B^d taṃ, Ck na. ¹⁵ B^ds omīti kaṃ. ¹⁶ B^d eva svāhaṃ. ¹⁷ B^d kathaṃ.
¹⁸ Ck -vī-. ¹⁹ Cks -ṭṭha-. ²⁰ B^ds -yyāthā.

Atha nesaṃ kathento rājā gātham āha:

14. Na v' āham etaṃ yasasā¹ dadāmi,
na puttam icche na dhanam na raṭṭham,
sataṇ ca dhammo carito purāṇo,
5 icc-eva dāne ramate² mano maman³ ti. 66.

Tattha na vāhan ti na ve aham, yasasā¹ ti dibbassa vā mānussa vā yasassa kāraṇā⁴, na puttamicche ti imassa cakkhudaṇassa⁵ phalena n' evāham puttam icchāmi na dhanam na raṭṭham, api ca sataṇ paṇḍitānaṃ sabbaññu-bodhisattānaṃ esa āciṇṇo samāciṇṇo⁶ porāṇakamaggo yadidaṃ pāramipūraṇam
10 nāma, na hi pāramiyo pūretvā⁷ bodhitale⁸ sabaññutaṃ pāpuṇitum samatto nāma n' atthi⁹, ahaṇ ca pāramiyo pūretvā Buddho bhavītukāmo, icc-evaṃ dāne ramate¹⁰ mano maman¹¹ ti iminā¹² kāraṇena mama mano dāne yeva nirato¹³ ti vadati.

Sammāsambuddho pi dhammasenāpati-Sāriputtatherassa pana¹⁴ Cariyā-
15 piṭakam desento, mayham dvīhi akkhīhi pi sabbaññūtañāṇam eva piyataran¹⁶ ti dipetum

Na me dessā ubho cakkhū, attānaṃ me na dessiyaṃ¹⁵, (Cariyāp. p. 7S.16)
sabaññūtaṃ piyaṃ mayham, tasmā cakkhūṃ adās' ahaṇ ti āha.

Mahāsattassa pana katham sutvā amaccesu appaṭibhānes

- 20 M. Sīvakevjaṃ¹⁵ gāthāya ajjhabhāsi:

15. Sakhā ca mitto ca mamāsi Sīvaka¹⁷
susikkhito, sādhu karohi me vaco,
laddhatvaṇ¹⁸ cakkhūni mamaṃ jigimsato¹⁹
hatthesu ṭhāpehi²⁰ vanibbakassā²¹ 'ti. 67.

25 Tass' attho: samma Sīvaka tvaṃ mayham sahāyo ca mitto ca vejjasippe²² cāsi²³ susikkhito, sādhu me vacanaṃ karohi, mama jigimsato²⁴ upadhārentassa olokontass' eva tālamiñjam²⁵ viya me akkhūni uddharitvā imassa yācakassa hatthesu ṭhāpehīti.

Atha naṃ Sīvako āha: „cakkhudaṇam nāma bhāriyaṃ,

- 30 upadhārehi²⁶ devā²⁷ 'ti. „Sīvaka, upadhāritaṃ mayā, tvaṃ mā

¹ Cks yassā. ² Bā -ti. ³ Bā mamā. ⁴ Cks -naṃ. ⁵ Cks -dāna. ⁶ Bā omits sa-. ⁷ Bā apū-. ⁸ Bā bodhipallaṅke. ⁹ Bā atthi. ¹⁰ Cks -ti, Bā -ti. ¹¹ Bā mamā. ¹² Cks add me. ¹³ Bā omits ni. ¹⁴ Bā omits pana. ¹⁵ Cs desi-, Bā desiya, Bā vedasiyo? ¹⁶ Bā sivaṃ vajjaṃ. ¹⁷ Bā -vi-. ¹⁸ so Cks for uddhatva? Bā uddharetvā. ¹⁹ Cs jihim-, Bā mama jigīsato. ²⁰ so Bā for ṭhāpehi? Cks āvesi. ²¹ all three MSS. vaṇi-. ²² Ck adds cāsippe. ²³ Bā omits cāsi. ²⁴ Cks jihim-, Bā jigīsato. ²⁵ Bā -bijaṃ. ²⁶ Cks -hīti.

papañcam karohi, mā mayā saddhiṃ bahum kathehīti¹. So cintesi: „ayuttam mādisassa susikkhitavejjassa² rañño akkhīsu satthapātanan³“ ti so nānābhesajjāni ghaṃsitvā bhesajjacuppena nīluppale⁴ paribhāvetvā⁵ dakkhiṇaakkhim⁶ upasiṃghāpesi, akkhi⁷ parivatti⁸, dukkhā vedanā uppajji. „Sallakkhehi mahārāja, 5 paripākakaraṇam mayham bhāro“ ti. „Apehi tāta, mā papañcam karīti“. So paribhāvetvā puna upasiṃghāpesi, akkhi akkhikūpato muñci⁹, balavatarā vedanā udapādi. „Sallakkhehi mahārāja, sakkom' aham paṭipākatikam¹⁰ kātun“ ti. „Mā papañcam karīti“. So tatiyavāre kharataram paribhāvetvā 10 upanāmesi, akkhi¹¹ osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nahārusuttana¹² olambamānam aṭṭhāsi. „Sallakkhehi narinda, punapākatikakaraṇam mayham balan ti. „Mā papañcam karīti“. Adhimattā vedanā udapādi¹³, lohitaṃ pagghari, nivatthasāṭakā¹⁴ lohiteṇa temimsu. Orodhā ca amaccā 15 ca rañño pādamūle patitvā „deva akkhīni mā dehīti“ mahāparidevaṃ parideviṃsu. Rājā vedanam adhivāsetvā „tāta mā papañcam karīti“ āha. So „sādhu devā“¹⁵ 'ti vāmahatthena akkhiṃ dhāretvā¹⁶ dakkhiṇahatthena satthakam ādāya akkhisuttakam chinditvā akkhiṃ gaḥetvā M-assa hatthe ṭhapesi. 20 So vāmakkhinā dakkhiṇakkhim oloketvā vedanam adhivāsetvā „ehi brāhmaṇā“¹⁷ 'ti brāhmaṇam pakkosivā¹⁸ „mama ito akkhito satagūṇena sahasagūṇena¹⁹ sabbaññūtañāṇakkhim eva piyam, tassa me idam²⁰ paccayo hoti“²¹ 'ti brāhmaṇassa²² adāsi. So taṃ ukkhipitvā attano akkhiṃhi ṭhapesi, taṃ tassānubhāvena 25 vikasitanīluppalam viya hutvā patitṭhāsi. M. vāmaakkhinā tassa taṃ akkhiṃ disvā „aho sudinnaṃ mayā akkhidānan“ ti²³

¹ Bā -tassa vejjassa. ² C^k satthāyapātanan, Bā satthapātun. ³ Bā^s -lam. ⁴ all three MSS. -vi-. ⁵ C^s -im. ⁶ Bā -ttitvā. ⁷ so Bā; C^s muṇḍi for mucci? ⁸ C^k -pākakikam, C^s -pākkakam. ⁹ C^k -ī. ¹⁰ Bā nhārusuttakena. ¹¹ C^k adds salakkhehi, C^s salla-. ¹² Bā -kānam. ¹³ Bā^s akkhīni dhovitvā. ¹⁴ Bā^s -sāpetvā. ¹⁵ Bā adds sataśahassagūṇena. ¹⁶ Bā piyataram tassa idam me. ¹⁷ Bā adds akkhim. ¹⁸ C^k akkhinī and C^s akkhīni in the place of akkhidānanti.

antosamuggatāya pītiyā¹ nirantaram puṭṭho² hutvā itaram pi akkhim adāsi. Sakko tam pi attano akkhimhi ṭhapetvā rājanivesanā nikkhamitvā mahājanassa olokontass' eva nagarā nikkhamitvā devalokam eva gato.

5 Tam atthaṃ pakāsento S. diyaḍḍhaṃ gātham āha:

16. Codito Sivirājena Sīvako³ vacanaṃkaro
rañño cakkhūni uddhatvā⁴ brāhmaṇass' upanāmaye,
sācakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisīti. 68.

Rañño nacirass' eva akkhini rūhimsu, ruyhamānāni⁵ ca
10 āvāṭabhāvaṃ⁶ appatvā⁷ kambalageṇḍukena⁷ viya uggatena maṃsa-
piṇḍena pūretvā cittakammarūpakassa viya akkhini ahesuṃ,
vedanā pacchijji. Atha M. katipāhaṃ pāsāde vasitvā „kim
andhassa rajjena⁸ 'ti, amaccānaṃ rajjaṃ niyyādetvā uyyānaṃ
gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti“ cintetvā amacce
15 pakkosāpetvā tesam tam atthaṃ ārocetvā „eko muḥhadho-
vanādidāyako kappiyakārako ca mayhaṃ santike bhavissati,
sarīrakiccaṭṭhānesu pi me rajjukaṃ bandhathā“ 'ti vatvā sā-
rathim āmantetvā „rathaṃ yojehīti“ āha. Amaccā pan' assa
rathena gantuṃ adatvā suvaṇṇasivikāya naṃ netvā pokkha-
20 raṇīṭire nisīdāpetvā ārakkhaṃ saṃvidhāya paṭikkamiṃsu.
Rājā pallamkena⁹ nisinno attano dānaṃ āvajjesi⁹. Tasmiṃ
khaṇe Sakkassa āsanaṃ uṇhaṃ ahosi, so āvajjanto¹⁰ tam
kāraṇaṃ disvā „mahārājassa varaṃ datvā cakkhu paṭipāka-
tikaṃ karissāmīti“ cintetvā tattha gantvā¹¹ M-assa avidūre
25 aparāparaṃ caṃkamaṃ.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹²

17. Tato so katipāhassa uparūlhesu cakkhusu
sūtaṃ¹³ āmantayi rājā Siviṇaṃ ratṭhavaddhano: 69.

¹ Bā omits pī-. ² C^s puṭṭho, Bā puṭṭho. ³ Bā -vi-. ⁴ Bā uddharitvā. ⁵ Bā ruha-. ⁶ Bā^s pakatibhā-. ⁷ C^{ks} -heṇḍu-, Bā -gaṇḍu-. ⁸ Bā pallaṅke. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^{ks} āvajjento. ¹¹ C^{ks} āg-. ¹² Bā adds āha. ¹³ all three MSS. su-.

18. Yojehi sārathi yānaṃ, yuttaṇ ca paṭivedaya,
 uyyānabhūmiṃ gacchāma pokkharaṇṇe¹ vanāni ca. 70.
 19. So ca pokkharaniyā tīre pallamkena upāvisi,
 tassa Sakko pātur ahu devarājā Sujampatīti 71.
 imā gāthā āha.

5

Sakko pi² M-ttena padasaddaṃ sutvā „ko eso“ ti vutte
 20. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
 varaṃ varassu rājīsi³ yaṃ kiñci manas' icchasīti 72.
 gātham āha.

Evaṃ vutte rājā gātham āha:

10

21. Pahūtam⁴ me dhanam Sakka balaṃ⁵ koso c' anappako⁶,
 andhassa me sato dāni maraṇam űeva⁷ ruccatīti. 73.

Tattha maraṇam űeva ruccatīti devarāja idāni mayhaṃ andhabhāvena
 maraṇam eva ruccati⁸, tam me dehīti.

Atha naṃ Sakko āha: „Sivirāja kiṃ pana tvaṃ maritu- 15
 kāmo hutvā maraṇam rocesi udāhu andhabhāvena“ 'ti.
 „Andhabhāvena devā“ 'ti. „Mahārāja dānam nāma na keva-
 laṃ, samparāyattham eva dīyati⁹, diṭṭhadhammatthāya¹⁰ pi pac-
 cayo hoti, tvaṃ ca ekaṃ¹¹ cakkhuṃ yācito dve adāsi, tena
 saccakiriyaṃ karohīti“ gātham¹² samutṭhāpetvā 20

22. Yāni saccāni dipadinda.¹³ tāni bhāsassu khattiya,
 saccan te bhaṇamānassa puna cakkhuṃ bhavissatīti āha. 74.

Taṃ sutvā M. „Sakka, sace si¹⁴ mama cakkhuṃ dātu-
 kāmo aññaṃ upāyaṃ mā kari, mama dānanissanden' eva me¹⁵
 cakkhuṃ uppajjatū¹⁶“ 'ti vatvā Sakkena „mahārāja¹⁷, aham¹⁸ 25
 Sakko¹⁹ ahaṃ devarājā ti na²⁰ paresaṃ cakkhuṃ dātuṃ sak-
 komi, tayā dinnassa²¹ dānassa phalen' eva te cakkhuṃ
 uppajjissatīti“ vutte „tena hi mayā dānaṃ sudinnan“ ti vatvā
 saccakiriyaṃ karonto²²

¹ Bā -rañiṇca, B^s -rañca. ² Bā^s sakkassa, omitting pi. ³ Bā^s -isi. ⁴ Bā pahu-.

⁵ Bā phalaṃ? ⁶ Bā omits c. ⁷ Bā^s -pañceva. ⁸ Cks ruccatīti. ⁹ Ck jiyati,
 C^s ji-, Bā diyati ¹⁰ Cks -ttāya. ¹¹ Cks eka. ¹² Bā^s kathaṃ. ¹³ Bā divi-. ¹⁴
 Bā pi ¹⁵ Bā omits me. ¹⁶ Bā upa-. ¹⁷ Cks -jena. ¹⁸ Cks nevāhaṃ. ¹⁹
 Cks omit ahaṃ. ²⁰ Cks omits na. ²¹ Bā dinna. ²² Bā adds gāthamāha.

23. Ye mañ¹ yācitum āyanti nānāgottā vanibbakā
 yo² pi mañ yācate tattha so pi me manaso piyo,
 etena saccavajjena cakkhum me upapajjathā 'ti 75.
 gātham āha.

5 Tattha so pi me ti³ ye⁴ mañ yācitum āgacchanti yo⁵ pi so pi tesu⁶ āga-
 tesu⁷ mañ⁸ yācati so pi me manaso piyo, etenā 'ti sace mama sabbe pi
 yācakā piyā saccam ev' etañ mayā vuttañ etena me saccavacanena ekañ⁹
 cakkhum upapajjetha¹⁰ upapajjatū¹¹ 'ti āha.

Ath' assa vacanānantaram eva paṭhamañ cakkhum uda-
 10 pādi. Tato dutiyassa uppajjanatthāya¹²

24. Yam mañ so yācitum āgā¹³ dehi cakkhun ti brāhmaṇo
 tassa cakkhūni pādāsīm brāhmaṇassa vanibbiko¹⁴. 76.

25. Bhiyyo mañ āvisi pīti somanassañ c' anappakañ,
 etena saccavajjena dutiyam me upapajjathā 'ti 77.

15 gāthadvayam āha.

Tattha yañ mañ ti yo mañ¹⁵, so ti so cakkhuvikalabrāhmaṇo¹⁶ dehi
 me cakkhun ti yācitum āgato, vanibbiko¹⁷ ti yācantassa, bhiyyo mañ
 āvisīti brāhmaṇassa cakkhūni datvā andhakālato¹⁸ tasmiñ andhakāle tathā-
 rūpañ¹⁹ vedanañ āganetvā aho sudinnañ me dānañ ti paccavekkhantañ mañ
 20 bhiyyo atirekatarā pīti āvisi mama hadayañ pavitthā, somanassañ ca me²⁰
 anantañ aparimāṇaṇ upajji²¹, etenā 'ti sace mama tadā anappakañ pīti-
 somanassañ uppannañ²² saccañ ev' etañ mayā vuttañ etena me sacca-
 vacanena dutiyam pi cakkhum upapajjatū²³ 'ti āha.

Tañ khaṇaṇ ñeva dutiyam pi cakkhum udapādi, tāni pañ'
 25 assa cakkhūni n' eva pākatikāni na dibbāni, Sakkabrāhmaṇassa²⁴
 hi dinnacakkhum²⁵ puna pākatikañ kātuñ na sakkā, upahata-
 vatthuno²⁶ ca dibbacakkhum nāma na upapajjati²³, tāni pañ'

¹ Ck sañ, Cs sañmā. ² Cks so. ³ Bā ye manti. ⁴ Cs yo. ⁵ Cks ye. ⁶ Bā
 te pi yācakesu in the place of yo pi so pi tesu, Bs te pi yo pi tesu. ⁷ Bā
 āgacchantesu. ⁸ Bā so mañ. ⁹ Cks eka. ¹⁰ Cks upapajjatha. ¹¹ Cks upaj-
 jantu. ¹² Bā upa-. ¹³ Cks āga, Bā agā. ¹⁴ Bā vanibbako. ¹⁵ Bā adds
 yācati. ¹⁶ Bā -vikallo-. ¹⁷ Bā vanibbako. ¹⁸ Cks anandha-; Bā add paṭṭhāya.
¹⁹ Cks -pi. ²⁰ Bā mama. ²¹ Bā upa-. ²² Bā -nnanti. ²³ Bā upa-. ²⁴
 Bā athassabrā-. ²⁵ Bā dinnam-. ²⁶ Cks -uto.

assa saccapāramitācakkhūṇīti¹ vuttāni, tesam uppattisamakālam
eva Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā² sannipatitā va ahosi³.

Ath' assa Sakko mahājanamajjhe⁴ yeva thutim karonto

26. Dhammena bhāsītā gāthā Sivīnam raṭṭhavaddhana,
etāni tava nettāni dibbāni paṭidiyyare⁵. 78.

27. Tirokuḍḍam⁶ tiroselaṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhontu⁷ te ti 79.
gāthadvayam āha.

Tattha dhammena [bhāsītā ti mahārāja imā te gāthā dhammena sa-
bhāven' eva bhāsītā, dibbānīti dibbānubhāvayuttāni, paṭidiyyare ti paṭi- 10
diyyanti⁸, tirokuḍḍan ti mahārāja imāni te cakkhūni devatānaṃ cakkhūni
viya parakuḍḍam paraselaṃ yaṃ kiñci pabbataṃ⁹ samatiggayha atikkhamitvā
samantā dasadisā yojanasataṃ rūpadassanaṃ anubhontu¹⁰ 'ti attho

Iti so ākāse ṭhatvā mahājanamajjhe imā gāthā bhāsivā¹¹
„appamatto hohīti“ M-am ovaditvā devalokam eva gato. M. 15
pi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaraṃ pavisitvā
Candakam¹² pāsādaṃ abhirūhi¹³. Tena cakkhūnaṃ paṭiladdha-
bhāvo sakala-Siviraṭṭhe pākaṭo¹⁴ jāto. Ath' assa dassanattaṃ
raṭṭhavāsino¹⁵ bahum paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹⁶. M.
„imasmim mahājanasannipāte mama dānaṃ vaṇṇessāmīti“
rājadvāre mahāmaṇḍapaṃ kāretvā samussitasetacchatte rāja- 20
pallaṃke nisinno nagare bheriṃ carāpetvā sabbaseniyo sanni-
pātetvā „ambho Siviraṭṭhavāsino, imāni me dibbacakkhūni disvā
ito paṭṭhāya¹⁷ adatvā mā bhuñjitthā¹⁸“ 'ti vatvā dhammaṃ
desento catasso gāthā abhāsi:

28. Ko n' idha vittaṃ na dadeyya¹⁹ yācito

api viṣiṭṭhaṃ supiyam pi attano,

tad iṅgha sabbe Sivayo²⁰ samāgatā

dibbāni nettāni mam' ajja passatha. 80.

¹ Bā -tā- corr. to -tānubhāvena-. ² Bā -purisā. ³ Bā ca ahesum. ⁴ Bā
-janassa majhe. ⁵ Bā -dissare. ⁶ Bā -kuṭam. ⁷ Cks -bhonti. ⁸ Bā -dissati.
⁹ Bā adds pi. ¹⁰ Bā sodh-. ¹¹ Cks abhā-. ¹² Bā suc-. ¹³ Bā -rūyha. ¹⁴
Bā -to. ¹⁵ Bā sakalara-. ¹⁶ Cks ag-. ¹⁷ Bā adds dānaṃ. ¹⁸ Bā -jathā. ¹⁹
Bā nu dadeyyam. ²⁰ Bā sivi-.

29. Tirokuḍḍaṃ tiroselāṃ samatiggayha pabbataṃ
samantā yojanasataṃ dassanaṃ anubhonti¹ me. 81.
30. Na cāgamattā param² atthi kiñci
maccānaṃ³ idha jīvite⁴,
5 datvāna mānusaṃ⁵ cakkhuṃ
laddham [me] cakkhuṃ amānusaṃ. 82.
31. Etam pi disvā Sivayo⁶ detha dānāni bhuñjatha,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṃ
aninditā⁷ saggāṃ upetha⁸ ṭhānaṃ ti. 83.
- 10 Tattha ko nīdhā⁹ 'ti ko nu idha, api visiṭṭhaṃ ti uttamam pi sa-
mānaṃ, cāgamattā ti cāgapamāpato aññaṃ varaṃ nāma n' atthi, idha
jīvite ti imasmiṃ jīvaloke, idha jīvitaṃ¹⁰ ti pi pāṭho, imasmiṃ jīvaloke jīva-
mānānaṃ ti attho, amānusaṃ ti dibbacakkhuṃ mayā laddhaṃ, iminā kāraṇena
veditabbam etaṃ: cāgato uttamam nāma n' atthīti, etaṃ pi disvā ti etaṃ
15 mayā laddhaṃ dibbacakkhuṃ disvāpi.

Itimāhi¹⁰ catūhi gāthāhi dhammaṃ desetvā tato paṭṭhāya
anvaddhamāsaṃ pannarasuposathe¹¹ mahājanaṃ¹² sannipātā-
petvā niccaṃ imāḥ¹³ eva gāthāhi dhammaṃ desesi. Taṃ sutvā
mahājano dānādini puññāni katvā devalokaṃ pūrento va¹³
20 agamāsi¹⁴.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave porāṇikapapaṇḍitā bāhiradānena asan-
tuṭṭhasampattayācakānaṃ¹⁵ attano cakkhūni uppādetvā adamsū“¹⁶ 'ti
vatvā¹⁶ j. s. Tadā Sīvakavejjo¹⁷ Anando ahoṣi, Sakko Anuruddho,
sesaparisaṃ Buddhaparisaṃ, Sīvirājā pana aham evā“¹⁸ 'ti. Sivijātaṃ.

25

4. Sirimandajātaka.

Paññāyupetaṃ siriyā vihīnaṃ¹⁸ ti. Ayaṃ Sirimandapañho¹⁹
Mahāummagge āvivhaviṣṣati. Sirimandajātakaṃ¹⁹.

¹ Bā -te. ² Bās varam. ³ Cks mantānaṃ. ⁴ Bā -taṃ. ⁵ Cks datvā mānu-
sakaṃ. ⁶ Bā -vi-. ⁷ Bā anandiko, Bā aniudito. ⁸ Bā upehi. ⁹ so all three
MSS. for jīvinam or jīvitaṃ? ¹⁰ Bā itī. ¹¹ Bā -thesu. ¹² Bā -ne. ¹³ Bā
omits va ¹⁴ Cā Bā āg-. ¹⁵ Cā asantusṭha, Cā Bā asantuṭṭhā-. ¹⁶ Bās add
saccāni pakāsetvā. ¹⁷ Bā sīvakavejjo. ¹⁸ Cā viñhi-, Bā navhi-. ¹⁹ Bā
-meṇḍa-.

5. Rohantamigajātaḁa.

Ete yūthā¹ patiyantīti. Idaṁ S. Veluvane v. āyasmato Anandassa jīvitapriccāgaṁ ā. k. So paṇ' assa jīvitapariccāgo Asītinipāte Cullahamsajātake Dhanapāladamane āvibhavissati. Evaṁ tenāyasmatā Satthu atthāya jīvite pariccatte dh. k. s.: „āvuso āyasmā 5 Anando sekhapāṭisambhidappatto hutvā D-assāthāya jīvitāṁ pariccajīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idāṇ' eva pubbe p' esa maṁ' atthāya jīvitāṁ pariccaji yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k.² Khemā nāṁ' assa aggamaheṣī ahoṣi. Tadā 10 B. Himavantapadese migayoniyāṁ nibbatitvā suvaṇṇavaṇṇo ahoṣi sobhaggappatto, kaṇiṭṭho pi 'ssa Cittamigo nāma suvaṇṇavaṇṇo va³ ahoṣi, kaṇiṭṭhabhaginī pi Sutanā nāma suvaṇṇavaṇṇā va ahoṣi. M. pana Rohanto⁴ nāma migarājā ahoṣi. So Himavante dve pabbatarājiyo atikkamitvā tatiyāya antare 15 Rohantaṁ nāma saraṁ nissāya asītimigasahassaparivāro vāsaṁ kappesi. So andhe jiṇṇe mātāpitaro posesi. Ath' eko Bārāṇasito avidūre nesādagāṁavāsī nesādaputto Himavantaṁ pavitṭho M-aṁ disvā attano gāmaṁ āgantvā aparabhāge kālaṁ karonto puttassa ārocesi: „tāta amhākaṁ kammabhūmiyāṁ 20 asukasmīṁ nāma thāne suvaṇṇavaṇṇo migo vasati, sace rājā puccheyya katheyyāsīti⁵“. Ath' ekadivasaṁ Khemā nāma devī paccūsakāle supinaṁ addasa, evarūpo supino hoti⁶: suvaṇṇavaṇṇo migo⁷ kaṇṇanapīṭhe nisīditvā suvaṇṇakīṇkīṇikaṁ koṭṭento⁸ viya madhurena⁹ sareṇa deviyā dhammaṁ deseti, sā 25 sādhuḁkāraṁ datvā dhammaṁ suṇāti, migo¹⁰ dhammakathāya anīṭṭhitāya eva utṭhāya gacchati, sā „migaṁ gaṇhathā“ 'ti vadanti¹¹ yeva pabujjhi. Paricārikāyo tassā saddaṁ sutvā „supihitadvāravātapāṇaṁ gehaṁ, vātassa¹² pi okāso n' atthi, ayyā imāya velāya migaṁ gaṇhāpetīti¹³“ avahasīṁsu. Sā tasmiṁ 30

¹ all three MSS. yūdhā. ² Ck^s kāresi. ³ Bā omits va. ⁴ Bā rohano. ⁵ Bā add aparabhāge kālaṇkato ahoṣi. ⁶ Bā ahoṣi. ⁷ Bā adds āgantvā. ⁸ Bā ākoṭento. ⁹ Bā madhūra. ¹⁰ Bā adds pi. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bā janassā. ¹³ Bā -pethā.

khaṇe „supino ayan“ ti ñatvā cintesi: „supino¹ ti vutte² rājā
 anādaro bhavissati, dohaḷo³ ti vutte pana ādarena pariye-
 sissatīti⁴ suvaṇṇavaṇṇamigassa⁵ dhammakathaṃ suṇissāmīti“
 sā gilānālayaṃ katva nipajji. Rājā āgantvā „bhadde kin te
 5 aphāsukan“ ti pucchi. „Deva aññaṃ⁶ n' atthi: dohaḷo pana
 me uppanno“ ti. „Kiṃ icchasīti⁷“. „Suvāṇṇavaṇṇassa
 dhāmmikamigassa dhammaṃ sotuṃ devā“ ti. „Bhadde, yaṃ
 n' atthi tattha te dohaḷo uppanno, suvaṇṇavaṇṇo⁸ nāma migo
 yeva n' atthiti“. Sā⁹ „sace na labhāmi idh' eva me maraṇaṃ“ ti
 10 rañño piṭṭhiṃ datvā nipajji. Rājā „sace atthi labhissasīti“
 parisamajjhe nisīditvā Morajātake vuttanayen' eva amacce
 brāhmaṇe ca pucchitvā „suvāṇṇavaṇṇā migā nāma hontīti“
 sutvā luddake sannipātāpetvā¹⁰ „ken' evarūpo¹¹ migo diṭṭho,
 kena suto“ ti pucchitvā tena nesādaputtana pitu santikā
 15 sutaniyāmena kathite „samma, tassa te migassa ānītakāle
 mahantaṃ sakkāraṃ karissāmi, gaccha ānehi naṃ“ ti vatvā
 paribbayaṃ datvā taṃ pesesi. So pi „sac' āhaṃ deva taṃ
 ānetuṃ na sakkhissāmi cammam assa anessāmi, taṃ ānetuṃ
 asakkonto lomāni pi 'ssa ānessāmi, tumhe mā cintayitthā“ ti
 20 vatvā nivesanaṃ gantvā puttadārassa paribbayaṃ datvā tattha
 gantvā taṃ migarājānaṃ disvā „kismiṃ nu kho tṭhāne pāsaṃ
 oḍḍetvā imaṃ gaṇhituṃ sakkhissāmīti“ vīmaṃsanto pāṇiya-
 titthe okāsaṃ passi, so daḷhaṃ cammayottaṃ vaṭṭetvā M-assa
 pāṇiyapivanaṭṭhāne yaṭṭhiyā¹² pāsaṃ oḍḍesi. Punadivase M.
 25 asītiyā migasahasseehi saddhiṃ gocare caritvā „pakatititthe
 yeva pāṇiyaṃ pivissāmīti“ tattha gantvā otaranto yeva pāse
 bajjhi. So „sac' āhaṃ idān' eva baddharāvaṃ¹³ ravissāmi
 nātigaṇo¹⁴ pāṇiyaṃ apivitvā va bhīto¹⁵ palāyissatīti¹⁶“ cintetvā

¹ Bā adds me diṭṭho. ² Bā sace vakkhāmi in the place of vutte. ³ Bā adds me uppanno. ⁴ Cks -ssati. ⁵ Bā -vaṇṇassa migassa-. ⁶ Cks añño. ⁷ Bā -si devīti. ⁸ Bā adds viya. ⁹ Bā adds tassa vacanaṃ sutvā. ¹⁰ Bā -pātetvā. ¹¹ Bā keneva eva-. ¹² Bā yaṭhi. ¹³ Bā bhandhanaravaṃ. ¹⁴ Bā -ā. ¹⁵ Bā -ā, adding vanaṃ. ¹⁶ Bā -antīti.

yaṭṭhiyaṃ alliyitvā attano vase vattetvā pāṇiyaṃ pivanto viya
 ahoṣi. Atha aṣṭiyaṃ migasahassānaṃ pāṇiyaṃ pivitvā uttaritvā
 ṭhitakāle „pāsaṃ chindissāmiti“ tikkhattuṃ ākaḍḍhi¹, paṭhama-
 vāre cammaṃ chijji, dutiye² mamsaṃ, tatiye³ nahāruṃ chin-
 ditvā pāso aṭṭhiṃ āhacca aṭṭhāsi. So chindituṃ asakkonto 5
 baddharāvaṃ⁴ ravi, migagaṇo⁵ bhāyitvā tihi ghaṭāhi palāyi⁶.
 Cittamigo tiṇṇaṃ pi ghaṭānaṃ⁷ antare M-aṃ adisvā „idaṃ
 bhayaṃ uppajjamānaṃ mama bhātu uppannaṃ bhavissatiti“
 cintetvā tassa santikaṃ gantvā⁸ taṃ baddhaṃ⁹ passi. Atha
 naṃ M. disvā „bhātika mā idha tiṭṭha, sāsaṃkaṃ idaṃ 10
 ṭhānaṃ“ ti vatvā uyyojento paṭhamāṃ gāthā āha:

1. Ete yūthā⁹ paṭiyanti bhītā maraṇā¹⁰ Cittaka,
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha¹² 'ti. 84.

Tattha ete ti cakkhupathaṃ atikkamitvā dūragate¹³ sandhāyāha, paṭi-
 yantīti paṭigacchanti palāyantīti attho, Cittakā 'ti ṭhaṃ ālapati, tayā saha 15
 'ti tvaṃ etesaṃ mama ṭhāne ṭhatvā rājā hohīti ete tayā saddhiṃ jīvissantīti.

Tato ubhinnaṃ pi tisso ekantarikagāthā¹³ honti:

2. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ ahaṃ jahissāmi, idha hessāmi¹⁶ jīvitaṃ¹⁷. 85.
3. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā, 20
 gaccha tuvaṃ¹¹ pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 86.
4. Nāhaṃ Rohanta¹⁴ gacchāmi, hadayaṃ me avakaḍḍhati¹⁵,
 na taṃ baddhaṃ jahissāmi, idha hessāmi jīvitaṃ ti. 87.

Tattha Rohantā¹⁹ 'ti M-aṃ nāmena ālapati, avakaḍḍhatīti²⁰ gaḷatī²¹,
 sokena avakaḍḍhiyati²², te hi nūnā 'ti te amhākaṃ mātāpitāro ekamsen²³ eva 25
 dvīsu pi amhesu idha matesu aparināyikā hutvā apaṭijaggiyamānā sussitvā ma-
 rissanti, tasmā bhātika Citta gaccha tvaṃ²³, tayā saha te jīvissantīti attho,
 idha hessāmiti²⁴ imasmīṃ yeva ṭhāne jīvitaṃ jahissāmiti vatvā

¹ Bā -itvā. ² Bā -yavāre. ³ Bā bandharavaṃ. ⁴ Bā -ā. ⁵ Bā -yitūsu. ⁶
 Bā -ṭhakānaṃ. ⁷ Cks āg-. ⁸ Bā bapdhanāṃ. ⁹ Cks yūthādhā. ¹⁰ Cks -nassa.
¹¹ Cks tvaṃ. ¹² Bā dūraṃ-. ¹³ Bā -āyo. ¹⁴ Bā rohaṇa. ¹⁵ Cks Bā ava-
 kassati. ¹⁶ Bā hi-. ¹⁷ Bā adds bodhisatto āha. ¹⁸ all three MSS. ava-
 kassati. ¹⁹ Bā rohanā. ²⁰ Bā -kassati. ²¹ Bā gaḷayati. ²² Bā kaḍhiyati. ²³
 Bā tuvaṃ. ²⁴ Bā hi-.

B-assa dakkhiṇapassam nissāya tam sandhāretvā assā-sento atthāsi. Sutanāpi nāma migapotikā palāyitvā migānam antare ubho bhātike apassanti „idaṃ bhayaṃ mama bhātikā-nam uppannam bhavissatīti“ nivattitvā tesam santikaṃ āgatā,
 5 nam¹ āgacchantiṃ disvā M. pañcamam gātham āha:

5. Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddho 'smi āyase,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 88.

Tattha bhīrū 'ti mātugāmo nāma appamattikenāpi bhāyati, tena nam evaṃ āapati, kūṭe ti paṭicchannapāse, āyase ti so hi anto udae ayakkhandham
 10 koṭṭetvā³ tattha sārādārum yaṭṭhiṃ bandhitvā oḍḍito, tasmā evam āha. tayā sahā 'ti te asītisahassamigā tayā saddhiṃ jīvissanti.

Tatoparā⁴ purimanayen' eva tisso gāthā honti:

6. Nāham Rohanta⁵ gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁶,
 na tam aham jahissāmi, idha hessāmi jīvitaṃ. 89.
 15 7. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
 gaccha tuvaṃ² pi, mā kaṃkhi, jīvissanti tayā saha. 90.
 8. Nāham Rohanta gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati⁷,
 na tam baddham jahissāmi, idha hessāmi⁸ jivitan ti. 91.

Tattha te nūnā 'ti idhāpi mātāpitāro va sandhāyāha.

20 Sāpi tath' eva paṭikkhipitvā M-assa vāmapassam nissāya assāsayamānā⁹ atthāsi. Luddo pi te mige palayante disvā baddharāvaṇ¹⁰ ca sutvā „baddho bhavissati migarājā“ ti gāḥ-
 ham kacchaṃ bandhitvā migamāraṇasattiṃ ādāya vegenā-
 gacchi¹¹. M. āgacchantam disvā navamam gātham āha:

- 25 9. Ayaṃ so luddako eti ruddarūpo¹² sahāvudho,
 so¹³ no vadhissati ajja usunā sattiyā-m-apīti. 92.

Tattha ruddarūpo¹² ti dāruṇajātiko, sattiyāmapīti sattiyāpi no paharitvā vadhissati, tasmā yāva so nāgacchatī tāva palāyathā 'ti.

1 Bā tam. 2 Cks tvaṃ. 3 Bā koṭṭe-. 4 Bā -raṇ. 5 Bā rohana. 6 Cs Bā -kas-sati. 7 Bā -kassati. 8 Bā hi-. 9 Bā assāsiyamānā. 10 Bā bandharavaṇ. 11 Cs vegenāñchi, Bā vegenāgacchati. 12 Bā ludda-. 13 Bā yo.

Tam disvāpi Cīttamigo na palāyi. Sutanā pana saka-
bhāvena saṇṭhātum¹ asakkonti maraṇabhayaabhītā thokaṃ palā-
yitvā „ahaṃ dve bhātike pahāya kuhiṃ palāyissāmīti“ attano
jīvitam jahitvā nalāṭena maccum ādāya punāgantvā bhātu
vāmapasse aṭṭhāsi. 5

- Tam atthaṃ pakāsento S. dasamaṃ gātham āha
10. Sā muhuttaṃ palāyitvā bhayaṭṭhā² bhayatajjitā
sudukkaraṃ akarā bhīru maraṇāy³ ūpanivattathā ti. 93.

Tattha maraṇāyūpanivattathā 'ti' maraṇatthāya upanivatti

Luddo pi āgantvā te tayo jane ekato ṭhite disvā metta- 10
cittaṃ uppādetvā ekakucchiyaṃ nibbattabhātaro³ viya te
maññamāno cintesi: „migarājā tāva pāse baddho, ime pana
dve janā hirottappabandhena baddhā, kin nu kho ime⁴ etassa
hontīti“ atha ne pucchanto

11. Kin nu te 'me migā honti, muttā baddhaṃ⁵ upāsare, 15
na taṃ cajitum icchanti jīvitassa⁶ pi kāraṇā ti 94.

Tattha kinnu te me ti kin nu te ime, upāsare ti upāyanti.

Ath' assa B. ācikkhi:

12. Bhātaro honti me ludda saudariyā ekamātukā,
na maṃ cajitum icchanti jīvitassa pi kāraṇā ti. 95. 20

So tassa vacanaṃ sutvā bhiyyosomattāya muducitto ahosi.
Citto⁷ migarājā tassa muducittaṃ⁸ ñatvā „samma ludda⁹, mā
tvaṃ etaṃ migarājānaṃ 'migamatto¹⁰ yevā' 'ti maññittha,
ayaṃ hi asītiyā migasahassānaṃ rājā silācārasampanno sabba-
sattesu muducitto mahāpaṇño andhe jigne mātāpitaro poseti, 25
sace tvaṃ evarūpaṃ dhammikaṃ¹¹ māresi etaṃ mārento mātā-
pitaro ca no¹² mañ ca bhaginiṃ ca me ti amhe pañca pi jane
māresi yeva, mayhaṃ pana bhātu jīvitam dento pañcannam pi
no¹³ jīvitadāyako sīti“ vatvā

¹ Bā sandhāretum. ² Bā bhayaṭṭhā. ³ Cks nibbattā-. ⁴ Cks me. ⁵ Bā bandhaṃ.
⁶ Bā -ssā. ⁷ Bā -a. ⁸ Bā -ttatāṃ. ⁹ Bā -aka. ¹⁰ Bā migāmato. ¹¹ Bā adda
migaṃ. ¹² Bā ma. ¹³ Bā jāuānaṃ.

18. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
pañcannaṃ jīvitaṃ dehi, bhātaraṃ muñca luddakā 'ti 96.
gātham āha. So tassa dhammakathaṃ sutvā pasannacitto
„mā bhāyi sāmīti“ vatvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 14. So vo ahaṃ pamokkhāmi mātāpettibharaṃ¹ migam,
nandantu mātāpitaraṃ muttaṃ disvā mahāmigan ti. 97.

Tattha vo ti nipātamattaṃ, muttam² ti bandhanā muttaṃ passivā.

- Evāñ ca pana vatvā cintesi: „rañño dinno yaso³ mayhaṃ
kiṃ karissati, sac' āhaṃ imaṃ migarājānaṃ vadhiṃsāmi ayaṃ
10 vā⁴ me paṭhavi bhinditvā⁵ vivaraṃ dassati asani vā me mattha-
kaṃ patissati, vissajjessāmi naṃ“ ti so M-aṃ upasaṃkamitvā
yatthiṃ pātetvā cammayottaṃ chinditvā migarājānaṃ āliṅgitvā
udakapariyante nipajjāpetvā muducittena saṇikaṃ pāsā⁶ mo-
cetvā nahārūhi nahāruṃ maṃsena maṃsaṃ cammena cammaṃ
15 samodhānetvā udakena lohitaṃ dhovitvā mettācittena pu-
nappuna parimajji. Tassa mettānubhāvena M-assa ca pāra-
mitānubhāvena sabbāni nahārumaṃsacammāni sandhīyimsu,
pādo sañchannachavisañchannalomo⁷ ahoṣi, asukaṭṭhāne bad-
dho ahoṣīti pi na paññāyi, M. sukhappatto hutvā atṭhāsi.
20 Tam disvā Cittamigo somanassajāto luddassa anumodanaṃ
karonto

15. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi

yathāham ajja nandāmi muttaṃ disvā mahāmigan ti 98.
gātham āha.

- 25 Atha M. „kin nu kho esa luddo maṃ gaṇhanto attano
kammena gaṇhi udāhu aññassa āṇattiyā“ ti cintetvā gahita-
kāraṇaṃ pucchi. Luddaputto āha: „sāmi, na mayhaṃ tum-
hehi kammaṃ atthi, rañño pana aggamaheṣi Khemā nāma
tumhākaṃ dhammakathaṃ sotukāmā, tadatthāya rañño āṇattiyā
30 tvaṃ mayā gahito“ ti. „Samma evaṃ sante maṃ vissajjento

¹ Bā - pitti-. ² Ck^s muttā. ³ Bā dinnayasena. ⁴ Ck^s va, Bā ca. ⁵ Bā bhijjivā.

⁶ Ck^s -saṃ. ⁷ Ck^s sañchavi-.

atidukkaraṃ karosi, ehi maṃ netvā rañño dassehi, deviyā dhammaṃ kathessāmīti¹. „Sāmi¹, rājāno nāma kakkhaḷā, ko jānāti kiṃ bhavissati², mayhaṃ rañño dinnena yasena kammaṃ n' atthi, gaccha tvaṃ yathāsukhaṃ“ ti. Puna M. „iminā maṃ vissajjentena atidukkaraṃ kataṃ, yasapaṭilābhaupāyam assa 5 karissāmīti“ cintetvā „samma pitthiṃ tāva me hatthena parimajjā³“ 'ti āha. So parimajji, hattho suvaṇṇavaṇṇehi lomahi pūri⁴. „Sāmi imehi lomahi kiṃ karomīti“. „Samma imāni haritvā⁵ rañño ca deviyā ca dassetvā 'imāni tassa suvaṇṇavaṇṇamigassa lomaṇīti' vatvā mama thāne thatvā imāhi gāthāhi 10 deviyā dhammaṃ desehi, taṃ⁶ sutvā yeva hi 'ssā⁷ dohaḷo paṭippassambhissatīti⁸“. „Dhammaṃ cara mahārājā“ 'ti dasa-dhammacariyagāthā uggaṇhāpetvā pañcasilāni datvā appamādena ovaditvā uyyoyesi. Luddaputto M-aṃ ācariyaṭṭhāne ṭhapetvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā catūsu ṭhānesi van- 15 ditvā lomāni paduminipattena gahetvā pakkāmi. Te pi naṃ⁹ tayo janā thokaṃ anugantvā mukhena gocaraṃ ca pāṇiyaṃ ca gahetvā mātāpitunnaṃ santikaṃ gamiṃsu¹⁰. Mātāpitaro „tāta Rohanta¹¹, tvaṃ kira¹² baddho, kathaṃ mutto“ ti pucchanta¹³

16. Kathaṃ¹⁴ pamokkho āsi¹⁵ upanītasmiṃ jīvite, 20
kathaṃ putta amocesi kūṭapāsamha¹⁶ luddako ti 99.
gātham āhaṃsu.

Tattha upanītasmiṃ ti tava jīvite maraṇantike¹⁷ upanīte kathaṃ pamokkho āsi¹⁵.

Taṃ sutvā B. tisso gāthā abhāsi:

25

17. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāhi vācāhi Cittako maṃ amocayi. 100.
18. Bhaṇaṃ kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsītāhi vācāhi Sutaṇā maṃ amocayi. 101.

¹ Cks -ssāmi, omitting ti sāmi. ² Ck -tīti. ³ Bā -āhi. ⁴ all three MSS. puri. ⁵ Cks nīha-. ⁶ Cks omit taṃ. ⁷ Bā tassā. ⁸ Bā pasam-. ⁹ Bā omits naṃ. ¹⁰ Cks āg-. ¹¹ Bā rohana. ¹² Bā adds pāse. ¹³ Cks -to. ¹⁴ Bā adds tvaṃ for te? ¹⁵ Bā asi. ¹⁶ Bā -hā. ¹⁷ Ck maraṇasantike, Bā -santikaṃ.

19. Suvā kaṇṇasukhaṃ vācaṃ hadayaṅgaṃ hadayanissitaṃ
subhāsitaṇi sutvāna luddako maṃ amocayīti. 102.

Tattha bhaṇan ti bhaṇanto, hadayaṅgan ti hadayaṅgamaṇi, dutiya-
gāthāya bhaṇan ti bhaṇamānā, sutvā ti so imesaṃ ubhinnaṃ vācaṃ sutvā.

- 5 Ath' assa mātāpitāro anumodantā āhaṃsu:
20. Evaṃ ānandito¹ hotu saha dārehi luddako
yathā may' ajja nandāma disvā Rohantam² āgatan ti. 103.
Luddo pi araṇṇā nikkhamitvā rājakulaṃ gantvā rājānaṃ
vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Taṃ disvā rājā³
10 21. Nanu tvaṃ avacā⁴ ludda: migacammāni āharim⁵,
atha kena nu vaṇṇena migacammāni nāharitī⁶. 104.

Tattha migacammānīti migāṃ vā cammaṃ vā, āharin ti āharissāmi,
idaṃ vuttaṃ hoti: ambho ludda, nanu tvaṃ evaṃ avaca: migāṃ ānetuṃ asak-
konto cammaṃ āharissāmi⁷, taṃ asakkonto lomānīti, so tvaṃ kena kāraṇena
15 n' eva migāṃ na migacammaṃ āharitī⁸.

Taṃ sutvā luddo

22. Āgamā⁹ c' eva hatthatthaṃ kūṭapāsaṇ ca so migo,
abajjhi, taṃ ca migarājāṃ taṃ ca muttā upāsare. 105.
23. Tassa me āhu¹⁰ saṃvego abbhuto lomahaṃsano,
20 imaṃ c' āhaṃ migāṃ haṇṇe ajja hassāmi¹¹ jīvitān ti āha. 106.

Tattha āgamā¹² ti mahārāja so migo mama hatthatthaṃ hatthapassaṇ
c' eva¹³ mayā odditaṃ kūṭapāsaṇ ca āgato tasmiṃ ca kūṭapāse abajjhi, taṃ ca
muttā upāsare ti taṃ ca baddhaṃ apare muttā abaddhā ca dve migā assā-
santā¹⁴ taṃ nissāya aṭṭhaṃsu, abbhuto ti pubbe abbhūtapubbo, imaṃ cāhaṇ
25 ti aha me saṃviggassa etad ahoṣi: sace ahaṃ imaṃ migāṃ haṇissāmi ajj' eva
imaṃsiṃ yeva ṭhāne jīvitāṃ jaṇissāmi¹⁵.

24. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā,
kathaṃvaṇṇā kathaṃsīlā, bālhaṃ kho te paṣaṃsasīti 107.
idaṃ so rājā vimhayavasena punappuna pucchati. Taṃ
30 sutvā luddo

¹ Cks anindito. ² Bā rohaṇam. ³ Bds add āha. ⁴ Bā -ca. ⁵ Bā -ri, Cks -raṇi.
⁶ Bā -rāti. ⁷ Bā ānessāmi. ⁸ Bā -rantīti. ⁹ Ck -ma, Bā -maṇ. ¹⁰ so all
three MSS. ¹¹ Bā ajjeva hissāmi. ¹² all three MSS. -man. ¹³ Bā pāsaṇceva.
¹⁴ Cks assāsessā. ¹⁵ Bā adds taṃ sutvā rājā āha.

25. Odātasiṅgā sucivālā jātarūpatacūpamā,
pādā lohitakā tesam, añjitakkhā manoramā ti gātham āha. 108.

Tattha odātasiṅgā ti rajatadāmasadisasiṅgā, sucivālā ti camari-
vālasadisena¹ sucinā vālena samannāgatā, lohitakā ti rattaromavālasadisā²,
pādā ti khurapariyantā, añjitakkhā ti añjitehi³ viya visuddhapañcappasādehi⁴ 5
akkhihi samannāgatā.

Iti so kathento va M-assa suvaṇṇavaṇṇāni lomāni rañño
hatthe ṭhapetvā tesam migānaṃ sarīravaṇṇaṃ pakāsento

26. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā,
mātāpettibharā⁴ devā, na te so abhihārayan⁵ ti 109. 10
gātham āha.

Tattha mātāpettibharā ti jinne andhe mātāpitāro posenti, etādisā
tesam⁶ dhammikā, na te so abhihārayan⁵ ti so migarājā na sakkā kenaci
tava paṇṇākārathāya abhiharitun ti attho, abhihārayin⁷ ti pi pāṭho, so te
ahan taṃ⁸ paṇṇākārathāya nābhihārayin⁹, na āharin ti attho. 15

Ito so M-assa ca Cittamigassa ca Sutanāya ca miga-
potikāya guṇe kathetvā „mahārāja ahan tena migaraññā attano
lomāni dassetvā ‘mama ṭhāne ṭhatvā dasahi dhammacariyā-
gāthāhi¹⁰ deviyā dhammaṃ katheyyāsīti*’ āatto“ ti vatvā

¹ Bā cāmari-. ² Bā rattanakhapa-. ³ Cks -te. ⁴ Bā -pitti-. ⁵ Cks -yun.
⁶ Cs Bā ne-. ⁷ Cks -hārayan. ⁸ Bā so ahaṃ te taṃ. ⁹ Bā -yi, Cks -yūn.
¹⁰ Bā rājadhā-.

* After katheyyāsīti B. reads as follows:
uggaṇhāpito āatto“ ti¹. Taṃ sutvā rājā taṃ sattaratanakhacite rājapallāṃke
nisīdāpetvā sayam deviyā saddhiṃ nīcāsane ekamantaṃ nisīditvā taṃ añjalim
paggayha yāceti. So dhammaṃ desento āha:

1. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
2. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
3. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmmaccesu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
4. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu² balesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.

¹ Bā omits ti. ² Bā vāhakesu? Bā vāhanesu.

kañcanapīthe nisīditvā tāhi gāthāhi dhammaṃ desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. Rājā tussitvā luddaputtaṃ mahantena yasena santappento

27. Dammi nikkhasataṃ ludda thullaṇ ca maṇikuṇḍalaṃ
 5 catussadañ¹ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ² 110.
 28. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṇ ca gavaṃ sataṃ,
 dhammena rajjaṃ kāressaṃ, bahukāro me si luddaka. 111.
 29. Kasī vañijjā inādanāṃ³ uñchācariyāya luddaka —
 etehi⁴ dāraṃ posehi, mā pāpaṃ akarā⁵ punaṃ⁶ ti 112.
 10 gāthā āha.

Tattha thullan ti mahagghaṃ, maṇikuṇḍalan ti pasādhanaṃ ca te dammi, catussadan⁷ ti caturassadañ⁸, catussissakan ti attho, ummāpupphasirinnibhaṃ⁹ ti nilapaccattharaṇatāya⁹ ummāpupphasadisāya¹⁰ nibhāya obhāsena samannāgataṃ kālavaṇṇadārusāramayaṃ vā, sādisiyo ti añña-

¹ Bā caturassaṇ. ² Bā umārapupphasannibhaṃ. ³ Cks ina-, Bā inṇādānaṃ. ⁴ Bā etena. ⁵ Bā -ri, Ck -raṃ. ⁶ Bā -nā. ⁷ Bā caturassan. ⁸ Ck -rā-, Bā omits ca. ⁹ Ck -natthanāya, Ck -natthātāya, Bā nilapaccattaraṇatthā. ¹⁰ Cks bahupakāro, Bā bahūkāro.

5. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
6. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhesu janapadesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
7. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
8. Dhammaṃ cara mahārāja nigapakkhīsu khattiya,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
9. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo suciṇṇo sukhaṃ āvahati¹,
idha dhammaṃ caritvāna rājā saggaṃ gamissati.
10. Dhammaṃ cara mahārāja, Indo devā sabrāhmaṇā
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo².
11. Tatth' ev' ete vattapadā³, eṣā va anūsāsanī,
sapaññaṃ sevi Kalyāṇī sā eti tidiṃvaṃ gatā ti.

Iti nesādaputto M-ena desitaniyāmena Akāsagaṇaṃ otārento viya Buddha-līhāya dhammaṃ desesi. Mahājano sādhu-kārasahassāni pavatteti. Dhamma-kathaṃ sutvā yeva deviyā dohaḷo paṭippassambhi etc.

¹ read: dhammo āvahati sukhaṃ? ² so both MSS. for pamādo; p. 111, 25, vol. III 4¹/₆², Dh. v. 371 is likewise to be read pamādo, then the metre will be right. ³ Bā tattheva te vatthapadā.

maññaṃ rūpena ca bhogena ca sadisā, usabhaṇca gavaṃ satan ti usa-
bhajeṭṭhakaṃ katvā gavasataṃ ca te dammi, kāressan ti dasarājadhamme
akopento dhammen' eva rājāṃ kāressāmi, bahukāro¹ me sīti suvaṇṇa-
vaṇṇassa migarañño ṭhāne ṭhatvā dhammassa desitattā tvaṃ mama bahūpakāro,
migarājena² vuttaniyāmen' eva te ahaṃ pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpito, kaśi³
vaṇijjā ti samma luddaka, ahaṃ migarājāṃ⁴ adisvā tassa vacanam eva sutvā
pañcasu sīlesu paṭiṭṭhito, tvaṃ pi ito paṭṭhāya sīlavā hohi yāni tāni kaśi vaṇijjā⁵
iṇadānaṃ⁶ uñchācariyā 'ti ājīvamukhāni etena sammāājīvena tava puttadāraṃ
posehi, mā puna pāpaṃ karīti.

So rañño kathaṃ sutvā „na me gharāvāsen' attho, 10
pabbajjāṃ anujāna⁷ devā“ 'ti⁸ anujānāpetvā raññā dinnam⁹
dhanam puttadārassa datvā Himavantam pavisitvā isipabbajjāṃ
pabbajitvā atṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmalo-ka-parāyano
ahosi. Rājāpi M-assa ovāde ṭhatvā saggapadam¹⁰ pūresi.
Ovādo¹¹ vassasahassam¹² pavatti¹³.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi mam' atthāya Ānandena
jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo¹⁴ Channo ahosi,
rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, mātāpitāro mahārājakulāni,
Sutanā Uppalavaṇṇā, Cittamigo Ānando, asītimigasahassāni Sākiyagaṇo,
Rohantamigarājā¹⁵ aham evā“ 'ti. Rohantamigajātakaṃ¹⁶.

6. Haṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veluvane v. Anan-
dattherassa jīvitapariccāgam eva ā. k. Tadāpi hi dhammasa-
bhāyaṃ therassa guṇakathaṃ kathentesu bhikkhusu S. āgantvā¹⁷
pucchitvā¹⁸ „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Ānandena¹⁹ mam'
atthāya jīvitam pariccattam evā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Bahuputtako nāma rājā r. kāresi, Khemā²⁰ nām'
assa aggamaheśi ahosi. Tadā M. suvaṇṇahaṃsayoniyaṃ nib-
battitvā navutihaṃsasahassaparivuto²¹ Cittakūṭe vasi. Tadāpi

¹ Cks bahupakāro, Bā bahūkāro. ² Cks -je. ³ Bā -jānaṃ. ⁴ Bā -āni. ⁵ Cks
ina-. ⁶ Bā -nātha. ⁷ Ck omits anu - - ti. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā saggapūraṃ. ¹⁰
Bā tassa o-. ¹¹ Bā vassasatasahassam. ¹² Bā -ttati. ¹³ Bā -ako. ¹⁴ Bā
omits rohanta. ¹⁵ Bā rohāṇa-. ¹⁶ Bā adds kāya nuttha bhikkhave e. k. s. ti.
¹⁷ Bā adds imāya nāmā ti vutte. ¹⁸ Bā pi ā-. ¹⁹ Bā adds tveva. ²⁰ Bā chana-.

devī vuttanayen¹ eva supinaṃ disvā rañño suvaṇṇavaṇṇahaṃsassa¹
 dhammadesanāsavane² dohaḷaṃ ārocesi. Rājāpi pucchitvā
 „suvaṇṇavaṇṇahaṃsā nāma³ Cittakūṭapabbate vasantīti“ ca
 sutvā Khemaṃ nāma saraṃ⁴ kāretvā nānappakārāni nivāpa-
 5 dhaññāni ropāpetvā catūsu kaṇṇesu devasikaṃ abhayaghosa-
 naṃ ghosāpesi ekaṃ ca luddaputtaṃ haṃsānaṃ gahaṇatthāya
 payojesi. Tassa payojitākāro ca tena tattha sakunānaṃ upa-
 parikkhitabhāvo ca suvaṇṇahaṃsānaṃ āgatakāle rañño āro-
 cetvā pāsaoḍḍitaniyāmo⁵ ca M-assa pāse baddhanīyāmo ca
 10 Sumukhassa haṃsasenāpatino tīsu haṃsaghaṭṭasu taṃ adisvā
 nivattanaṃ ca sabbaṃ Mahāhaṃsajātake āvibhavissati, idhāpi
 M.yatṭhipāse bandhitvā⁶ pāsayaṭṭhiyaṃ olambanto⁷ yeva gīvaṃ
 pasāretvā haṃsānaṃ gatamaggaṃ olovento Sumukhaṃ āgac-
 chantāṃ disvā „āgatakāle naṃ vīmaṃsissāmīti“ cintetvā tas-
 15 miṃ āgate tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkhaṅgā bhayameritā,
 harittaca hemavaṇṇa kāmāṃ Sumukha pakkama. 113.
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavasāṃ gataṃ
 anapekkhamānā⁸ gacchanti, kiṃ eko avahīyasi. 114.
- 20 3. Pat' eva⁹ patataṃ¹⁰ seṭṭha, n' atthi baddhe¹¹ sahāyatā¹²,
 mā anīghāya hāpesi, kāmāṃ Sumukha pakkamā 'ti. 115.

Tattha bhayameritā ti bhayeritā bhayatajjitā bhayacalitā, harittaca
 hemavaṇṇā 'ti dvīhi¹³ vacanehi tam evālapati, kāmāni ti suvaṇṇattacca su-
 vaṇṇavaṇṇa sundaramukha ekasena pakkamāhi yeva, kiṃ te idhāgamanenā 'ti
 25 vadati, ohāyā 'ti maṃ jahitvā uppatitā¹⁴, anapekkhamānā¹⁵ ti te ca me¹⁶
 nātakā mayi anapekkhā va gacchanti, patevā 'ti uppat' eva¹⁷, mā anīghāyā¹⁸
 'ti ito¹⁹ gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṃ mā hāpesi.

¹ Bā -ṇassa-. ² Cks -nasavana. ³ Bā^s add atthīti. ⁴ B^s saraṇaṃ. ⁵ Cks
 pāsaiṃ-, Bā haṃsānaṃhoḍḍ-. ⁶ so all three MSS. ⁷ Cks -te, Bā -batto. ⁸ Cks -naṃ.
⁹ Cks pate ca, Bā pageva. ¹⁰ Ck panataṃ, Cs pattaṃ, Bā pakataṃ. ¹¹ Bā
 bhante. ¹² Ck -nā, Bā -kū. ¹³ Bā adds pi. ¹⁴ Cks -to. ¹⁵ Cks -kkhā. ¹⁶
 Bā mama. ¹⁷ Cks uppatteva. ¹⁸ all three MSS. -ani-. ¹⁹ Bā etto. ²⁰ Bā
 pattabbāyāya.

Tato Sumukho paṃkapiṭṭhe nisīditvā

4. Nāhaṃ dukkhapareto ti¹ Dhataratṭha tavaṃ² jahe,
jivitaṃ maraṇaṃ vā me tayā saddhiṃ bhavissatīti 116.
gātham āha.

Tattha dukkhapareto ti mahārāja tvaṃ maraṇadukkhapareto ti³ 5
ettaken' eva nāhaṃ⁴ jahāmi.

Evaṃ Sumukhena sīhanāde kate Dhataratṭho

5. Etad ariyassa kalyāṇaṃ yaṃ tvaṃ Sumukha bhāsasi,
taṃ ca vīmaṃsamāno⁵ 'haṃ pata te taṃ⁶ avassajin ti 117.
gātham āha. 10

Tattha etad ariyassā 'ti yaṃ tvaṃ nāhaṃ tavaṃ⁷ jahe ti bhāsasi etaṃ
ācūrasampannassa ariyassa kalyāṇaṃ uttamavacanaṃ, pata te taṃ ti ahaṃ ca
na taṃ vissajjetukāmo evaṃ avacaṃ atha kho taṃ vīmaṃsamāno pata tu⁸ iti
etaṃ vacanaṃ avassajin, gacchā 'ti taṃ avocaṃ ti attho.

Evaṃ tesaṃ kathayantānaṃ⁹ ñeva luddaputto daṇḍaṃ 15
ādāya vegenāgato. Sumukho Dhataratṭhaṃ assāsento¹⁰ tassā-
bhimukho gantvā apacitiṃ dassetvā haṃsaraṇṇo guṇe kathesi,
tāvad eva luddo muducitto ahosi, so tassa muducittataṃ ñatvā
puna gantvā haṃsarājam eva assāsento aṭṭhāsi. Luddo pi
haṃsarājānaṃ upasaṃkamitvā chaṭṭhaṃ gātham āha: 20

6. Apadena padaṃ yāti antalikkhe caro dijo¹¹,
ārā pāsaṃ na bujjhi tvaṃ haṃsānaṃ pavaruttamo ti. 118.

Tattha apadena padan ti mahārāja tumhādiso antalikkhacaro¹² dijo
apadena¹³ akāse padaṃ katvā yāti, na bujjhīti¹⁴ so tvaṃ evarūpo dūrato va
imaṃ¹⁵ pāsaṃ na bujjhi¹⁶ nāvajānīti¹⁷ pucchati. 25

M. āha:

7. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasamkhaye (II⁵²₆, III³³¹₈)
atha jālaṃ ca pāsaṃ ca āsajjāpi¹⁸ na bujjhatīti. 119.

¹ Bā smi. ² Bās tvaṃ. ³ Cks omit ti. ⁴ Bā nāhantaṃ. ⁵ Bā -nā. ⁶ so
all three MSS. for patā t' etaṃ? ⁷ Bā tvaṃ. ⁸ so Bā; Ck panataṃ, Cs
pantaṃ. ⁹ Bā kathenti. ¹⁰ Bā -setvā. ¹¹ Bā dvi-. ¹² Cks -kkhe-. ¹³ Bā
-de. ¹⁴ Cks na bujjhati, Bā nibbujhīti. ¹⁵ Ck idaṃ, Bā omits imaṃ. ¹⁶ Cs
adds taṃ. ¹⁷ Bā na jānāsīti. ¹⁸ Bās -jjapi, Cks -jjhāpi

Tattha parābhavo ti samma luddaputta yadā parābhavo avaḍḍhi¹ vināso sampatto hoti atha so² poso jīvitasaṅkhaye patte jālaṇ ca pāsāṇ ca patvāpi na jānāti attho.

Luddo³ haṁsaraṇṇo kathaṁ abhinanditvā Sumukhena .
5 saddhiṁ sallapanto tisso gāthā abhāsi:

8. Ete haṁsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavaṇṇa tvaṇ ca naṁ⁴ avahīyasi. 120.

9. Ete⁵ bhutvā pivitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaṁ ñev⁶ eko⁶ upāsasi. 121.

10. Kin nu t' āyaṁ⁷ dijo hoti, mutto baddhaṁ upāsasi,
ohāya sakuṇā yanti⁸, kiṁ eko avahīyasīti. 122.

Tattha tvaṇ ca naṁ⁹ ti tvaṁ eva ohiyyasīti pucchati, upāsasīti payirupāsasi.

Sumukho āha:

15 11. Rājā me so dijo mitto sakhā pānasamo ca me,
n' eva naṁ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyan¹⁰ ti. 123.

Tattha yāva kālassa pariyāyan ti luddaputta yāva jīvitakālassa pariyosānaṁ ahaṁ etaṁ na jahissāmi yeva.

Taṁ sutvā luddo pasannacitto hutvā „sac' āhaṁ evaṁ-
20 sīlasampannesu imesu aparajjhissāmi paṭhavī pi me vivaraṁ
dadeyya, kim me raṇṇo santikā laddhena dhanena, vissajjes-
sāmi ne“ ti cintetvā:

12. Yo ca tvaṁ sakhino hotu¹¹ pāṇaṁ cajitum icchasi
so te sahāyaṁ muñcāmi, hotu rājā tavānugo ti 124.

25 gātham āha.

Tattha yo ca tvaṇ ti yo nāma tvaṁ, so te ti so ahaṁ, tavānugo ti esa haṁsarājā tava vasaṁ anugato hotu, tayā saddhiṁ ekatthāne vasatu.

Evaṇ ca pana vatvā Dhataratṭhaṁ yatṭhipāsato otāretvā
tīraṁ¹² netvā pāsāṁ muñcitvā muducittena lohitaṁ dhovitvā

¹ Bā avuḍḍhi. ² Bā omits so. ³ Bā adds pi. ⁴ Ck tvaṇca na, Bds tvaṇcenāṁ.
⁵ Bā eko. ⁶ Bā tvaṇceveko. ⁷ Bā kiṁ nu tyāyaṁ. ⁸ Cks hanti. ⁹ Bds tvaṇ-
cenāṁ, Ck tvaṇcatāu, Cs tvaṇcatan? ¹⁰ so al three MSS. for paryāyan? ¹¹ so
all three MSS. for hetu? ¹² Bā saratīraṁ.

nahāruādīni paṭipādesi. Tassa muducittatāya M-assa pārami-
tānaṃ ānubhāvena ca tāvad eva pādo sacchavi¹ ahosi, bandha-
natthānam² pi na paññāyi. Sumukho M-am³ oloketvā tuṭṭha-
citto anumodanaṃ karonto⁴

13. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi (III²³¹₁₂) 5

yathāham ajja nandāmi muttāṃ disvā dijādhipan ti. 125.

Taṃ sutvā luddo „gacchatha sāmīti“ āha. Atha naṃ M.
„kiṃ pana tvaṃ samma maṃ attano atthāya bandhi udāhu
aññassāṇattiyā“ ti pucchitvā⁵ tena tasmim kārāṇe ārocite „kin
nu kbo me ito va Cittakūṭaṃ gantuṃ seyyo udāhu nagaran“ 10
ti vīmaṃsanto „mayi nagaraṃ gate luddaputto dhanāṃ la-
bhissati deviyā dohaḷo paṭippassamthissati Sumukhassa mitta-
dhammo pākaṇo bhavissati⁶, tathā mama nāṇabalena⁷ Khemaṃ
va saraṃ abhayadakkhiṇaṃ katvā labhissāmi⁸, tasmā nagaram
eva gantuṃ seyyo“ ti sanīṭṭhānaṃ katvā „ludda, tvaṃ amhe 15
kācenādaya rañño santikaṃ nehi, sace no rājā vissajjetukāmo
bhavissati vissajjessatīti“ āha. „Rājāno nāma sāmī kakkhaḷā,
gacchatha tumhe“ ti. „Mayaṃ tādisaṃ luddam pi muduka-
rimhā¹⁰, rañño ārādhane amhākaṃ ko¹¹ bhāro, nehi yeva no
sammā“ ti. So tathā akāsi. Rājā haṃse disvā¹² somanassa- 20
jāto hutvā dve pi haṃse kañcanapīṭhe nisīdāpetvā madhulāje
khādāpetvā madhūdakaṃ¹³ pāyetvā añjalim paggayha dhamma-
kathaṃ āyāci. Haṃsarājā tassa sotukāmataṃ viditvā paṭha-
maṃ tāva paṭisanthāram akāsi. Tatr' imā haṃsassa ca rañño
ca vacanapaṭivacanagāthā honti: 25

14. Kaccin nu¹⁴ bhoto kusalaṃ,
kacci¹⁵ bhoto anāmayaṃ,
kacci¹⁵ raṭṭham idam phītaṃ
dhammena-m-anusāsati¹⁶. 126.

1 Ck sañchavi, Cs sachavi. 2 Bā bandhaṭṭhānam. 3 Bā bodhisattaṃ. 4 Bā
adds gāthamāha. 5 Bā pucchi. 6 Cks -issatīti. 7 Cks -laṃ. 8 Bā gamissāmi.
9 Cks -hehiti. 10 Bā mudukaṃ ka-. 11 Bā omits ko. 12 Bā adds va. 13
Bā madhurodakaṃ. 14 Bā kiñci in the place of kaccinnu. 15 Bā kiñci. 16
so Cks; in the place of Bā -sasi.

15. Kusalam^c eva me haṁsa, atho haṁsa anāmayam,
atho raṭṭham idaṁ phītaṁ dhammena-m-anusāsati¹. 127.
16. Kacci² bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kacci² ārā amittā te chāyā dakkhiṇato-r-iva³. 128.
- 5 17. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho ārā amittā me chāyā dakkhiṇato-r-iva⁴. 129.
18. Kacci² te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā⁵. 130.
19. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
10 puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 131.
20. Kacci² te bahavo puttā sujātā raṭṭhavaddhana
paññājavena sampannā, sammodanti tato tato. 132.
21. Satam⁶ eko ca me puttā Dhataratṭha mayā sutā,
tesam tvaṁ kiccā⁷ akkhāhi, nāvarajjhanti⁸ te vaco ti. 133.
- 15 Tattha kusalan ti ārogyaṁ, itaraṁ tass' eva vevacanāṁ, phītan ti
kacci⁷ te idaṁ raṭṭhaṁ phītaṁ subhikkhaṁ dhammena ca naṁ⁹ anusāsati¹⁰
pucchati, doso ti aparādhō, chāyā dukkhiṇatorivā⁴ ti yathā nāma dak-
khiṇadisābhīmukhaṁ¹¹ chāyā na vaḍḍhati evaṁ kacci⁷ te amittā na vaḍḍhanti
vadati, sādīsīti¹² jātigottakulapadesehi¹³ samānā, evarūpi hi aticārini na hoti,
20 assavā ti vacanapaṭiggāhikā¹⁴, puttarūpayasūpetā ti puttehi ca rūpena
ca yasena ca upetā, paññājavena¹⁵ 'ti paññāvegena, paññāṁ¹⁵ javāpetvā tāni
tāni kiccāni paricchinditum samatthā ti pucchati, sammodanti ti yattha yattha
niyuttā honti tato tato sammodant' eva¹⁶ na virujjhanti pucchati, mayā sutā¹⁷
ti mayā vissutā¹⁷, maṁ hi loko bahuputtarājā ti vadati, iti te maṁ nissāya
25 pākāṭā jātā ti mayā sutā nāma hontīti vadati, tesam tvaṁ kiccāmakkhā-
hīti tesam mama puttānaṁ idaṁ¹⁸ nāma karontū¹⁹ 'ti tvaṁ kiccāṁ akkhāhi
na te vacanaṁ avarajjhissanti²⁰, ovādaṁ tesam²¹ dehīti adhippāyen' evaṁ āha.

Taṁ sutvā M. tesam ovādaṁ dento pañca gāthā abhāsi:

22. Upapanno²² pi ce hoti jātiyā vinayena vā
30 atha pacchā kurute yogaṁ kicce āpāsu²³ sīdati. 134.

¹ so Cks; Bā -nusāmi corr. to -sāsāmi, Bc -nusāsāmi, against the metre. ² Bā kiñci. ³ Cks -ṇakoriva. ⁴ Cks -teriva. ⁵ Bā -dā-. ⁶ Bā -tam. ⁷ Bds kiñci. ⁸ Bds -ru-. ⁹ Bds omit ca naṁ. ¹⁰ Cks -sayīti. ¹¹ so Cks; Bā -khi. ¹² Cks sa-. ¹³ Bds jātibhogā gotta-. ¹⁴ Cks -gga-. ¹⁵ Cks -ā. ¹⁶ Bā -dento. ¹⁷ Bā visutā. ¹⁸ Bā imaṁ. ¹⁹ Bā karentu. ²⁰ Cks avajjhissanti, Bds avarujjhanti. ²¹ Bds ne-. ²² Cks uppa-. ²³ Bā apadāsu, Bc āpadāsu.

23. Tassa saṃhīrapaññassa vivaro jāyate mahā,
nattamandho¹ va rūpāni phullāni-m-anupassati². 135.
24. Asāre sārāyogaññū matim na tv-eva vindati,
sarabho va³ giriduggasmiṃ antarā yeva sīdati. 136.
25. Hīnajacco pi ce hoti utṭhātā⁴ dhitimā naro
ācārasīlasampanno nise aggīva bhāsati. 137. 5
26. Etaṃ ve⁵ upamaṃ katvā putte vijjāsu vācaya,
saṃvirūbheṭṭha⁶ medhāvī khettabhījaṃ⁷ va vuṭṭhiyā ti. 138.

Tatha vinayenā¹ 'ti ācārena, pacchā kurute yo'gan ti so⁸ ce sikkhi-
tabbasikkhāsu⁹ daharakāle yogaṃ¹⁰ viriyaṃ akatvā pacchā mahallakakāle karoti 10
evarūpo pacchā tathārūpe dukkhe vā āpadāsu vā uppannāsu sīdati¹¹ attānaṃ
uddharitum¹² na sakkoti, tassa saṃhīrapaññassa¹³ 'ti tassa asikkhitattā¹⁴
tato haritabbapaññassa¹⁵ aññealabuddhino¹⁶, vivaro ti bhogādīnaṃ chiddaṃ
parihānīti attho, nattamandho¹⁷ ti nattandho¹⁸, idaṃ vuttaṃ hoti: yathā
nattandho¹⁹ rattikāpo rattim candobhāsādīhi thūlarūpāni passati sukhumāni²⁰ 15
passitum na sakkoti evaṃ asikkhito²¹ saṃhīrapañño kismīci²² eva bhaye
uppanne sukhumakīcāni²³ passitum na sakkoti oḷārikān²⁴ eva passati, tasmā tava
putte dāhaakāle yeva sikkhāpetum vaṭṭatīti, asāre ti nissāre²⁵ lokāyata-
vedasamaye²⁶, sārāyogaññū ti sārāyutto esa samayo ti maññamāno matim
na tv-eva vindati, bahuṃ sikkhivāpi²⁷ paññaṃ na labhati yeva, giriduggas- 20
miṃ ti so evarūpo yathā nāma sarabho attano vasanaṭṭhānaṃ āgacchanto antarā-
magge viṣamaṃ pi samaṃ ti maññamāno giridugge vegenāgacchanto narakappa-
pātaṃ patvā²⁸ antarā va²⁹ sīdati āvāsaṃ na pāpuṇāti eva etaṃ³⁰ asāraṃ
lokāyatavedasamayasaṃsārasaññāya³¹ uggahetvā mahāvīnāsaṃ pāpuṇāti, tasmā
tava putte atthanissitesu vaḍḍhiāvaheṣu kicesu yojetvā sikkhāpehīti, nise ag- 25
gīvā³² 'ti mahārāja hīnajātiko pi utṭhānādiguṇasampanno rattim aggikkhandho
viya obhāsati, etaṃ ve³³ ti etaṃ³⁴ mayā vuttaṃ natandhan³⁵ ca aggīṇ ca
upamaṃ katvā tava putte vijjāsu vācaya³⁶, sikkhitabbayuttāsu sikkhāsu yojeḥi,
evaṃ yutto hi yathā sukhettesu vuṭṭhiyā bījaṃ virūhati³⁷ [tath' eva medhāvī
saṃvirūhati³⁸ yasena ca bhogehi ca vaḍḍhatīti. 30

¹ Bds rattim-. ² Ck pullāni-, Bds thūlāni anu-. ³ Bd omits va ⁴ Cks utṭhe-.
⁵ Bd etaṇca. ⁶ Bd -rullhotha? ⁷ Bd khethe. ⁸ Bd -yo. ⁹ Cks -tabbari-. ¹⁰
Cks yoggaṃ, Bd yoga. ¹¹ Cks kiñci in the place of sīdati. ¹² Bd uttari-. ¹³
Ck Bd -tatthā. ¹⁴ Bd niccaṃ phalanabuddhino. ¹⁵ Bd rattimandho. ¹⁶ Bd
rattandho. ¹⁷ Ck Bd sumukhāni. ¹⁸ Cks asa-. ¹⁹ Ck kismīci, Cs kismici.
²⁰ Bd -māni-. ²¹ Cks -ra. ²² Bds -yataneveda-. ²³ Cks omit pi. ²⁴ Bd pa-
titvā. ²⁵ Bd yeva. ²⁶ Bd evaṃ. ²⁷ Bd -yatanabedasamayaṃ sārāsāññāya. ²⁸
Cks evaṃ ve, Bds etaṃ ce. ²⁹ Cks evaṃ. ³⁰ Bd rattandhaṇ. ³¹ Cks vācāya,
Bd dhāpaya. ³² Bd saṃvi-. ³³ Cs saṃvi-, Bd yaṃ virūhati.

Evam M. sabbarattim rañño dhammam desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. M. aruṇuggamanavelāyam eva rājānam¹ silesu paṭiṭṭhāpetvā appamādena ovaḍitvā saddhim Sumukhena uttarasīhapañjarena nikkhamitvā Cittakūṭam
5 eva gato.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi iminā mam’ atthāya jīvitam pariccattam evā“ ’ti vatvā j. s.: „Tadā luddo Channo ahoṣi. rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, haṃsapariṣā Sākiyagaṇo², Sumukho Ānando, haṃsarājā aham evā“ ’ti. Haṃsajātakaṃ.

10

7. Sattigumbajātaḥ.

Migaluddo³ mahārājā ti. Idam S. Maddakucchismiṃ migadāye v. Devadattam ā. k. Devadattena hi silāya pavittāya Bhagavato pāde sakalikāya⁴ khate⁵ balavedanā uppajjimsu⁶. T-assa dassanatthāya bahū bhikkhū sannipatimsu. Atha Bh. parisam sannipatitam¹⁵ disvā „bhikkhave, imam senāsanaṃ atisambādham, sannipāto mahā bhavissati, mamañ ca sīvīkāya Maddakucchimi nethā“ ’ti āha. Bhikkhū⁷ tathā karimsu. Jivako T-assa pādam phāsukaṃ akāsi. Bhikkhū Satthu santike nisinnā va k. s.: „āvuso, Devadatto sayam pi pāpo parisāpi ’ssa pāpā, iti so pāpo pāpaparivāro va viharatīti“.
20 S. „kim kathetha bhikkhave“ ti pucchitvā „idam⁸ nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Devadatto pāpo pāpaparivāro yevā“ ’ti vatvā a. ā.:

A. Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā r. kāresi. M. araññāyatane ekasmiṃ sānupabbate simbalivane
25 ekassa suvarañño putto hutvā nibbatti, dve bhātaro ahesum. Tassa pana pabbatassa uparivāte coragāmako ahoṣi pañcannaṃ corasatānaṃ nivāso, adhovāte assamo pañcannaṃ isisatānaṃ nivāso. Tesam suvapotaḥ⁹ pakkhanikkhamanakāle vātamaṇḍalikā udapādi, tāya pahaṭo eko suvapotako¹⁵

¹ Bā adds pañcasu. ² Bā -ṇā. ³ Bā -ddako. ⁴ Ck sakalikāyakhālikāya, Bā sakkhalikāya. ⁵ Bā khitte. ⁶ Bās -jji. ⁷ Bā te bhī. ⁸ Cks imāya. ⁹ Cks suka-. ¹⁰ Cks sukapoto.

coragāmake corānaṃ āvudhantare patito, tassa tattha patitattā Sattigumbo t' eva¹ nāmaṃ kariṃsu, eko assame vālukathale pupphantare pati, tassa tattha patitattā Pupphako t' eva¹ nāmaṃ kariṃsu. Sattigumbo corānaṃ antare vadḍhito, Pupphako isiṇaṃ. Ath' ekadivasaṃ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito⁵ rathavaṃ abhirūhitvā mahantena parivārena migavaṃ² athāya² nagarato avidūre supupphitaphalitaramaṇīyaṃ upavanaṃ³ gantvā „yassa passena migo palāyati tass' eva⁴ gīvā“ ti vatvā rathā oruyha paṭicchādetvā dinne⁵ koṭṭhake dhanum ādāya aṭṭhāsi. Purisehi migānaṃ utṭhapanatthāya vanagumbesu poṭhi-¹⁰ yamaṇesu⁶ eko eṇimigo utṭhāya gamanamaggam olokeno raṇṇo⁷ ṭhitatṭhānass' eva vivittaṃ disvā tadabhimukho pakkhanditvā palāyi. Amaccā „kassa passena migo palāyito“ ti pucchantā „raṇṇo passenā“ ti ṇatvā raṇṇā saddhiṃ keḷiṃ kariṃsu. Rājā asmimānena tesāṃ keḷiṃ asahanto „idāni taṃ migāṃ gahissā-¹⁵ mīti“ rathaṃ āruyha „sīghaṃ pesehīti“ sārathiṃ ānāpetvā migena gatamaggaṃ paṭipajji. Rathaṃ vegena gacchantāṃ paṇisa⁷ anubandhituṃ nāsakkhi⁸. Rājā sārathidutiyo⁹ yāva majjhantikā gantvā migāṃ adisvā nivatto¹⁰ tassa coragāmassa santike ramaṇīyaṃ kandaraṃ disvā rathā oruyha nahātvā¹¹ ca²⁰ pivitvā ca paccuttari. Ath' assa sārathi rathassa uttarattharaṇaṃ otāretvā rukkhacchāyāya paṇṇāpesi. So tattha nipajji, sārathi pi tassa pāde sambāhanto nisīdi, rājā antaranārā niddāyati c' eva pabujjhati ca. Corāgāmakavāsino¹² corāpi raṇṇo ārakkhatthāya¹³ araṇṇaṃ eva pavisiṃsu, coragāmake Satti-²⁵ gumbo c' eva bhattarandhako Patikolambo¹⁴ nāma¹⁵ eko puriso cā 'ti dve va¹⁵ ohīyīṃsu. Tasmīṃ khaṇe Sattigumbo gāmakā nikkhamitvā rājānaṃ disvā „imaṃ niddāyamānaṃ eva māretvā ābharaṇāni gahessāmā“ 'ti cintetvā Patikolambassa¹⁵ santikaṃ gantvā taṃ¹⁶ kāraṇaṃ ārocesi.

30

¹ Bā trevassa. ² Bā -vadhāya. ³ Bā uparambhavanaṃ. ⁴ Cks add so ⁵ so Cks; Bā nīna. ⁶ Ck poṭhi-, Bā poṭa-. ⁷ Bā paṇisa. ⁸ Bā -iṃsu. ⁹ Bā -thinādu-
¹⁰ Bā nivattento. ¹¹ Bā nahāyitvā. ¹² Bā omits ka ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bā
-lu-. ¹⁵ Ck vema, Ck ceva. ¹⁶ Bā omits taṃ.

Tam atthaṃ pakāseṇto S. pañca¹ gāthā abhāsi:

1. Migaluddo mahārājā Pañcālānaṃ rathesabho
nikkhamto saba senāya ogaṇo vanam āgamā. 139.
2. Tatth' addasā araṇṇāsmiṃ takkarānaṃ kuṭiṃ katan,
5 tassā kuṭiyā nikkhamma suvo luddāni bhāsati: 140.
3. Sampannavāhano poso yuvā sammatṭhakunḍalo²
sobhati lohituphiṇṇo divā suriyo va bhāsati. 141.
4. Majjhantike sampatṭike sutto rājā sasārathi,
hand' assābharaṇaṃ sabbaṃ gaṇhāma sahasā mayam. 142.
- 10 5. Nisīthe pi raho dāni sutto rājā sasārathi,
ādāya vatthaṃ maṇikunḍalaṃ ca
hantvāna sākhāhi avattharāmā³ 'ti. 143.

Tattha migaluddo ti luddo viya migānaṃ gavesanto migaluddo ti vutto,
ogaṇo ti gaṇaṃ⁴ ohīno⁵ hutvā, takkarānaṃ kuṭiṃ katan ti so rājā
15 tattha araṇṇe corānaṃ vasanattūya katan gāmakam addasa, tassā ti tato
corakuṭito kato⁶, luddāni bhāsati⁷ Patikolambena⁷ saddhiṃ dāruṇāni va-
canāni katesi, sampannavāhano ti sampannaassavāhano, lohituphiṇṇo ti
rattena uphiṇṇapaṭṭhena⁸ samannāgato, sampatṭike⁹ ti sampati idāni evarūpe
ṭhitamajjhantikakāle ti attho, sahasā ti sāhasena pasayha kāraṇaṃ¹⁰ katvā,
20 gaṇhāmā 'ti vadati, nisīthe pi raho dāni ti nisīthe pi idāni pi raho, idam
vadati: yathā nisīthe aḍḍharattasamaye manussā kilantā sayanti raho¹¹ hoti
idāni pi¹² ṭhitamajjhantike pi¹³ tath' evā 'ti, hantvāna 'ti rājānaṃ māretvā
vatthābharaṇāni 'ssa gaṇetvā ahaṇaṃ pāde gaṇetvā kaḍḍhitvā ekamante sākhāhi
paṭicchedema, iti so vegena sakiṃ nikkhamati sakiṃ Patikolambassa⁷ santikaṃ
25 gacchati.

So tassa vacanaṃ sutvā nikkhamitvā olokento rājabhāvaṃ
ñatvā bhīto:

6. Kin nu ummattarūpo va Sattigumba pabhāsasi,
durāsadā hi rājāno aggi pajjalito yathā ti gātham āha. 144.
- 30 Atha naṃ suvo gāthāya ajjhabhāsi:
7. Atha tvaṃ Patikolamba¹⁴ matto thullāni gajjasi¹⁵,
mātari¹⁶ mayha¹⁷ naggāya kin nu tvaṃ vijigucchase ti. 145.

¹ Cks -camaṇ. ² Bds -lī. ³ Cks apa-. ⁴ Ed omits ga-. ⁵ Bā adds parihino.

⁶ so all three MSS. for gato? ⁷ Bā patikolamb-. ⁸ Ck -paṭṭhena, Bā -pattena.

⁹ Bā -ti-. ¹⁰ Bā kāraṇ. ¹¹ Bā adds nāma. ¹² Bā omits pi. ¹³ Bā adds kāle.

¹⁴ Bā patikolum-. ¹⁵ Ck gajjati, Cg gacchati, Bā gacchasi. ¹⁶ Bā -rā. ¹⁷

Bds mayhaṃ.

Tattha atha tvaṃ ti naṃ tvaṃ, matto ti corāṇaṃ uccittasuraṃ¹ la-
bhitvā tāya matto hutvā pubbe² mahāgajjitāni gajjasi, mātari³ corajettakassa
bhariyaṃ sandhāyāha, sā tadā sākābhāṅgaṃ nivāsetvā carati, vijigucchase
ti mama mātari naggāya kin nu tvaṃ idāni corakammaṃ jigucchasi³.

Rājā pabujjhivā tassa tena saddhiṃ manussabhāsāya 5
kathentassa vacanaṃ sutvā „sappaṭibhayaṃ idaṃ tñānaṃ“ ti
sārathim uttāpentō imaṃ gātham āha:

8. Uṭṭhehi samma taramāno, rathaṃ yojeḥi sārathi,
sakuṇo⁴ me na ruccati⁵, aññaṃ gacchāma assaman ti. 146.

So⁶ sīghaṃ uttāhitvā rathaṃ yojetvā: 10

9. Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhano,
adhitittā mahārāja, aññaṃ gacchāma assaman ti 147.
gātham āha.

Tattha balavāhano ti balavāhano⁶ mahāthāmaassasampanno ti attho,
adhitittā⁶ ti abhirūha⁶. 15

Abhirūhamatte yeva tasmiṃ sindhavā vātavegena pak-
khandimsu. Sattigumbo rathaṃ gacchantāṃ disvā sambha-
mappatto⁹ dve gāthā abhāsi:

10. Ko nu 'me va¹⁰ gatā sabbe ye asmiṃ paricārakā¹¹,
esa gacchati Pañcālo mutto tesaṃ adassanā. 148. 20

11. Kodaṇḍakāni gaṇhatha sattiyo tomarāni ca,
esa gacchati Pañcālo, mā vo muñcittha jīvitān ti. 149.

Tattha ko nu me ti kuhīn nu ime¹², asmiṃ ti imasmiṃ assame, pari-
cārakā¹³ ti corā, adassanā ti etesaṃ¹⁴ corāṇaṃ adassanena, mutto esa
gacchatīti¹⁵ etesaṃ hatthato mutto hutvā esa adassanaṃ gacchatīti pi attho, 25
kodaṇḍakāni dhanūni¹⁶, jīvitān ti tumhākaṃ jīvitaṭṭhānaṃ¹⁷ mā muñ-
cittha, āyudhahatthā dhāvitvā gaṇhatha naṃ ti.

Evaṃ tassa viravitvā aparāparaṃ vidhāvantass' eva rājā
isīnaṃ assamaṃ patto. Tasmiṃ khāṇe isayo phalāphalattāya

¹ Bā uccittā-. ² all three MSS. -rāti. ³ Bās -si kātun na icchasīti. ⁴ Cks
-nā. ⁵ Cks -anti. ⁶ Bā adds pi. ⁷ Ck bā-. ⁸ Bā -ruyha. ⁹ Bā samvegappatto.
¹⁰ Cks omit va. ¹¹ Ck parivā-, Bā -cārikā. ¹² Cks imesaṃ. ¹³ Cs Bā -rikā.
¹⁴ Bā tesaṃ. ¹⁵ Cks gacchati. ¹⁶ Bā -nuṃ. ¹⁷ Cs jīvinantānaṃ, Bās jīvantānaṃ.

gatā, eko Pupphasuvo¹ ca² assamapade³ hoti, so rājānaṃ disvā
paccuggamaṇaṃ katvā paṭisanthāraṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

12. Athāparo paṭinandittha suvo lohitatuṇḍako:
5 svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṃ,
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi pavedaya: 150.
13. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṃ varaṃ. 151.
14. Idam pi pāṇiyam⁴ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
10 tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 152.
15. Araññe uñchāya⁵ gatā ye asmiṃ paricārakā⁶,
sayam utthāya gaṇhavho, hatthā⁷ me n' atthi dātave ti. 153.

Tattha paṭinanditthā 'ti rājānaṃ disvā va tussi, lohitatuṇḍako ti
rattatuṇḍo sobhaggappatto, madhuke ti madhukaphalāni, kāsūmāriyo ti
15 evaṇṇāmakaṇi phalāni kārāphalāni⁸ vā, tato piva 'ti tato⁹ gahetvā pāṇiyam¹⁰
pipa¹¹, ye asmiṃ paricārakā⁶ ti mahārāja ye imasmiṃ assame vicarapakā
isayo te araṇṇāṃ uñchāya gatā, gaṇhavho ti phalāni¹² gaṇhatha, dātave ti dātum.

Rājā tassa paṭisanthāre pasīditvā

16. Bhadrako vat' ayaṃ¹³ pakkhī diyo paramadhammiko,
20 ath' eso itaro pakkhī suvo luddāni bhāsati. 154.
17. Etaṃ¹⁴ hanatha bandhatha, mā vo¹⁴ muñcittha jīvitam,
icc-evaṃ vilapantassa sotthim patto 'smi assaman ti 155.
gāthadvayam āha.

25 Ettha itaro ti corakuṭṭiyam suvako, iccevan¹⁶ ti ahaṃ pana tassa evaṃ
vilapantass' eva¹⁷ imaṃ assamaṃ sotthinā patto.

Rañño kathaṃ sutvā Pupphako dve gāthā abhāsi:

18. Bhātaro 'sma mahārāja sodariyā¹⁸ ekamātukā
ekarukkhasmiṃ samvaddhā¹⁹ nānākhettagatā ubho. 156.
19. Sattigumbo ca corānaṃ ahaṃ ca isinaṃ idha,
30 asataṃ so sataṃ ahaṃ tena dhammena no vinā ti. 157.

¹ Bā -suko. ² Cs Bā va. ³ Bā adds titho. ⁴ Cks -ni-, Bā -ṇi-. ⁵ Bā araṇṇāṃ
uccāya. ⁶ Bā -ri-. ⁷ Cs -aṇ. ⁸ Cks omit kārāphalāni. ⁹ Bā adds phalākato.
¹⁰ Bā pāṇiyamālakato, Cks Bā pāṇiyam. ¹¹ Bā piva. ¹² Bā phālāphalāni. ¹³
Bā vatāyam. ¹⁴ Bā evaṃ. ¹⁵ Bā te. ¹⁶ Cks -vā. ¹⁷ Bā -tassa. ¹⁸ Bā saud-
¹⁹ Bā -vaḍḍhā

Tattha bhātaro smā 'ti mahārāja so cāhañ ca¹ ubho bhātaro homa, corānañ ti so corānañ santike sañvaddho² ahañ isīnañ santike, asatañ so satañ ahan ti so asādhūnañ dussilānañ santikañ upagato³, ahañ sādhūnañ silavantānañ, tena dhammena no vinā ti mahārāja tañ Sattigumbañ corā coradhammena corakiriyāya vihesuñ mañ isayo isidhammena silācārena, tasmā so pi tena coradhammena no vinā hoti aham pi isidhammena no vinā homi.

Idāni tañ dhammañ vibhajanto

20. Tattha vadho ca bandho ca nikatī vañcanāni ca

ālopā⁴ sahasākārā, tāni so tattha sikkhati. 158.

10

21. Idha saccañ ca dhammo ca ahimsā saññāmo damo,

āsanūdakadāyīnañ⁵ aṁke vaddho 'smi⁶ Bhāratā 'ti 159.

gāthadvayam āha.

Tattha nikatīti patirūpakena⁷ vañcanā⁸, vañcanānīti ujukavañcanāñ⁹ eva⁹, ālopā ti divā gāmaghāto, sahasākārā ti gehaṁ pavisitvā maraṇena 15 tājjetvā sāhasikakammakaraṇāni, saccañ ti sabhāvo¹⁰, dhammo ti sucarita-dhammo, ahimsā ti mettacittapubbabhāvo¹¹, saññāmo ti silāñ¹², damo ti indriyadamañ, āsanūdakadāyīnañ¹³ ti adhigatānañ¹⁴ āsanañ ca udakañ ca dānasilānañ, Bhāratā 'ti rājānañ ālapati.

Idāni rañño dhammañ desento imā gāthā abhāsi:

20

22. Yaṁ yaṁ hi rāja bhajati satañ¹⁵ vā yadivā asaṁ

silavantañ visilāñ vā vasañ¹⁶ tass' eva gacchati. 160.

23. Yādisaṁ kurute mittāñ yādisaṁ c' ūpasevati¹⁷

so pi tādisako hoti sahavāso hi tādiso. 161.

24. Sevaṁāno¹⁸ sevamānañ samphuṭṭho samphusañ¹⁹ parañ

saro diddho²⁰ kalāpañ va²¹ alittam upalimpati²². 162.

25

25. Upalepabhayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā,

pūtimacchañ kusaggena yo naro upanayhati

kusāpi pūti²³ vāyanti, evaṁ bālūpasevanā. 163.

¹ C^s B^d ca ah-. ² B^d -vaḥho. ³ B^d upā-. ⁴ C^{ks} -pa, cfr. supra p. 11, 18.

⁵ C^{ks} -dāsīnañ, B^d -dāyikañ. ⁶ B^d aṅgevuddho-. ⁷ C^{ks} -pena. ⁸ B^d -nāni.

⁹ C^s ujukena vañ-, B^d ujukañ vañ-. ¹⁰ B^d yathā sa-. ¹¹ B^d -bhāgo. ¹²

B^d silasaññāmo. ¹³ C^{ks} -dānañ, B^d -dāyīnañ. ¹⁴ B^d abbhāg-. ¹⁵ B^d san-

tañ. ¹⁶ C^{ks} vasañ. ¹⁷ C^{ks} -sañvūpa-, B^d cupa-. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹

C^{ks} samphuṭṭho sampu-. ²⁰ B^d du-, C^{ks} diṭṭho. ²¹ C^{ks} -pañca. ²² C^{ks} -lippati-

²³ all three MSS. -i.

26. Tagarañ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhī¹ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 164.
27. Tasmā phalapuṭassēva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
5 asanto nirayaṃ nenti² santo pāpenti suggatin ti. 165.

Tattha sataṃ³ vā yadivā asan ti sappurisaṃ vā asappurisaṃ vā,
sevamāno sevamānan ti seviyamāno ācariyo sevamānaṃ antevāsikaṃ, sam-
phuṭṭho⁴ antevāsikena⁵ phuṭṭho⁶ ācariyo, samphusaṃ⁴ paran ti paraṃ
antevāsikaṃ⁷ samphusanto⁴ ācariyo⁸, alittan ti naṃ⁹ antevāsikaṃ pāpa-
10 dhammena alittan so ācariyo visadiddho¹⁰ saro sesaṃ¹¹ sarakalāpaṃ viya¹² lim-
pati¹³, evaṃ bālūpasevanā ti bālūpasevano¹⁴ pūtimacchaṃ upanayhanaṃ¹⁵
kusaggaṃ viya hoti, pāpakammaṃ akaronto pi¹⁶ avaraṇaṃ akittim labhati, dhī-
rūpasevanā ti dhīrūpasevī hi¹⁷ puggalo tagarādīgandhajātipalivēṭhita-
pattaṃ¹⁸ viya hoti, paṇḍito bhavitum asakkonto pi kalyāṇamittasevī guṇakittim
15 labhati, phalapuṭassevā¹⁹ ti gandhapuṭassēva¹⁹ gandhapalivēṭhanapaṇassēva²⁰,
sampaṅkhamattano ti kalyāṇamittasāṃsaggavasena²¹ attano paripākam pari-
bhāvanaṃ²² ñatvā ti attho, pāpenti suggatin ti santo sammāditṭhikā
attānaṃ nissite satte saggam eva pāpenti²³ desanaṃ yathānusandhim eva
pāpesi²³.

- 20 Rājā tassa dhammakathāya²⁴ pasīdi. Isigaṇo pi āgato.
Rājā isayo vanditvā „bhante maṃ anukampamānā mama va-
sanatṭhāne vasathā“²⁵ ti vatvā tesāṃ paṭiññaṃ gahetvā na-
garam gantvā suvānaṃ abhayaṃ adāsi. Isayo pi tattha aga-
maṃsu²⁵. Rājā isigaṇaṃ uyyāne vasāpento yāvajīvaṃ upatṭha-
25 hitvā saggapadaṃ²⁶ pūresi. Ath' assa putto pi chattaṃ ussā-
petvā isigaṇaṃ paṭijaggi yevā²⁷ ti tasmim kulaparivaṭṭe satta-
rājāno²⁷ dānaṃ pavattayimsu. M. araṇṇe vasanto yeva yathā-
kammaṃ gato.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi Devadatto²⁸ pāpaparivāro
30 yevā“²⁸ ti vatvā j. s. „Tadā Sattigumbo Devadatto ahoṣi, corā

¹ all three MSS. -i. ² Bā yanti. ³ Bās santaṃ. ⁴ Ck sampu-. ⁵ Cks -vāsi-
kāva. ⁶ Ck pu-. ⁷ Bās ācariyaṃ. ⁸ Bās antevāsī. ⁹ Bā taṃ. ¹⁰ Bā -duṭṭho.
¹¹ Cks yesaṃ. ¹² Cks visaṃ. ¹³ all three MSS. lippati. ¹⁴ Bā -sevihi, C
-sevino. ¹⁵ Cks upanayha. ¹⁶ Cks karonto. ¹⁷ so Cks for pi? Bās omit hi.
¹⁸ Cks -jātanipali-, Bā takkarādīgandhajāti-. ¹⁹ Cks -ṭassa. ²⁰ Bā -pattasseva.
²¹ Cks -vā-. ²² Bā pāripākabhāvaṃ. ²³ Bā -eti. ²⁴ Bā omits dhamma. ²⁵
Bā āg-. ²⁶ Bā saggapūraṃ. ²⁷ Bā adds isigaṇassa. ²⁸ Bās add pāpo.

Devadatta-parisā, rājā Ānando, isigaṇo Buddhaparisā, Pupphakasuvo aham evā¹ 'ti. Sattigumbajātakaṃ.

8. Bhallāṭiyajātaka.

Bhallāṭiyo nāma ahosi rājā ti. Idam S. J. v. Mallikādevim¹ 'ā. k. Tassā kira ekadivasam rañña² saddhim³ sayanam⁴ nissāya⁵ 5 kalaho ahosi. Rājā kujjhivā tam na olokesi. Sā cintesi: „nūna⁶ T. rañño⁷ mayi kuddhabhāvam⁸ na jānātīti⁹“. S. tam kāraṇam⁷ natvā punadvase bhikkhusaṃghaparivuto Sāvattim piṇḍāya pavisitvā rañño gehadvāram gato. Rājā paccuggantvā pattam gahetvā S-ram pāsādam āropetvā paṭipāṭiyā bhikkhusaṃgham nisidāpetvā dakkhiṇodakam 10 datvā paṇītenāharena parivisitvā bhattakiccāvasāne ekamantaṃ nisīdi. S. „kin nu kho mahārāja Mallikā na paññāyatīti¹⁰“ pucchitvā „attano sukkhamadamattāya¹¹“ 'ti vutte „nanu mahārāja tvaṃ pubbe kinnarayoniyaṃ nibbattitvā ekarattim kinnariyā vinā hutvā sattavassasatāni paridevamāno vicarīti¹²“ vatvā tena yācito a. ā.: 15

Atīte B. Bhallāṭiyo nāma rājā r. kārento „aṅgārapakkam migamaṃsam khādissāmīti¹³“ rajjam amaccānam niyyadetvā sannaddhapañcāvudho susikkhitakoleyyakasunakhagaṇa-parivuto⁹ nagarā nikkhamitvā Himavantam pavisitvā anu Gaṅgam gantvā upari abhirūhitum asakkonto ekam Gaṅgam 20 otinṇam¹⁰ nadim disvā tadanusārena gacchanto migasūkarādayo vadhitvā aṅgārapakkamaṃsam khādanto uccatṭhānam abhirūhi. Tattha ramaṇīyāya nadikāya paripunnakāle thanappamāṇodikā¹¹ hutvā sandati, aññadā jaṇṇupparamāṇodikā¹² hoti. Tattha nānappakāramacchakacchapā¹³ vicaranti, udaka- 25 pariyante rajatapattāvannā¹⁴ vālukā, ubhosu tīresu nānāpupphaphalabharitavinamitā rukkhā pupphaphalarasamattehi nānāvihanāgabbamaragaṇehi¹⁵ samparikinnā vividhamigasamghanisevitacchāyā¹⁶. Evaṃ ramaṇīyāya hemavatakanadiyā¹⁷ tīre

¹ Bds -kam-. ² Cks rañño, omitting saddhim ³ Cks -nan. ⁴ Bds nanu. ⁵ Ck -ā. ⁶ Cks kujjha-. ⁷ Ck ka-. ⁸ Bds -ratīti. ⁹ Ck -kāleyya-. ¹⁰ Bds -a. ¹¹ Bds thanampa-. ¹² Bds jaṇṇukam pa-. ¹³ Bds -rakā-. ¹⁴ Cks -a. ¹⁵ Cks -vihaga-, Bds vihaṅgama. ¹⁶ Bds -nisevitā sitacchāya. ¹⁷ Bds hemavannakunnaṇadiyā.

dve kinnarā aññamaññaṃ āliṅgitvā paricumbitvā nānappa-
kārehi paridevantā rodanti. Rājā tassā nadiyā tīrena Gandha-
mādanam abhirūhanto¹ te kinnare disvā „kin nu te“ ete kin-
narā evaṃ paridevanti, pucchissāmi ne“ ti cintetvā sunakhe
5 oloketvā accharam pahari, susikkhitā koleyyakā³ sunakhā tāya
saññaya gumbam pavasitvā udarena nipajjimsu. So tesam
paṭisallinabhāvam⁴ natvā dhanukalāpaṃ c' eva sesāvudhāni ca
ṭṭitarukkham nissāya ṭṭapetvā padasaddam akaronto saṇi-
kam⁵ tesam santikam gantvā „kimkāraṇā tumhe rodathā“ 'ti
10 kinnare pucchi.

Tam attham dassento⁶ S. tisso gāthā abhāsi:

1. Bhallaṭṭiyo nāma ahosi rājā,
rajjam pahāya migavam acāri so⁷,
agamā girivaram⁸ Gandhamādanam
15 sampupphitam kimpurisānuciṇṇam. 166.
2. Sālūrasaṃghan ca nisedhayitvā⁹
dhanukalāpaṃ ca so nikkhipitvā¹⁰
upāgamī vacanam vattukāmo
yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesum. 167.
- 20 3. Himaccaye Hemavatāya tīre
kim idhaṭṭhitā¹¹ mantayavho abhiṇham,
pucchāmi vo mānusedhavanne:
katham vo jānanti manussaloke ti. 168.

Tattha sālūrasaṃghan ti sunakhaganam, himaccaye ti catunnam¹²
25 hemantamāsanaṃ¹³ atikkame, Hemavatāya 'ti imissā Hemavatanadiyā¹⁴ tīre.

Raṇño vacanam sutvā kinnaro tuppī ahosi. Kinnarī pana
raññā saddhim sallapi:

4. Mallaṃgirim¹⁵ Paṇḍarakam Tikūṭam
sītodiya¹⁶ anuvicarāma¹⁷ najjo,

¹ Bā -ruyhanto. ² Bā omits te. ³ C^s koleyya, C^k kāleyya. ⁴ Bā -sallinam, omitting bhāvam. ⁵ Bā -ni-. ⁶ Bā^s pakāse-. ⁷ C^k acari yo, C^s vari so, Bā -vam sa ācāri so. ⁸ read: girivaram agamā? ⁹ Bā nisādha- for nisāda-? ¹⁰ C^s nikkhamitvā. ¹¹ C^k kimaddhaṭṭhitā, C^s kimadha-. ¹² C^s -añca. ¹³ C^s hemantamāsam, Bā hemavantam māsanaṃ. ¹⁴ Bā^s -vatāya-. ¹⁵ Bā mallagiri. ¹⁶ Bā -dakā. ¹⁷ C^s ca anu-.

miḡā manussā va¹ nibhāsavaṇṇā
jānanti no kimpurisā ca² luddā 'ti. 169.

Tattha Mallāḡirin³ ti samma luddaka mayaṁ imaṁ Mallāḡiriṇ ca
Paṇḍarakaṇ ca Tikūṭaṇ ca imā najjo anuvicāraṁ, Mallāḡirin⁴ ti pi pāṭho, ni-
bhāsavaṇṇā ti nibhāsamānavāṇṇā⁵ dissamānakasarirā ti. 5

Tato rājā tisso gāthā abhāsi:

5. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane rodatha appatītā. 170. 10
6. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi⁸ piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane vilapatha appatītā. 171. 15
7. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
āliṅgito⁶ cāsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kim idha⁷ vane socatha appatītā ti. 172. 15

Tattha sukiccharūpan ti suṭṭhu dukkhappattā viya hutvā, āliṅgito⁶
cāsi piyo piyāyā 'ti tayā⁹ piyāya tava piyo āliṅgito ca asi¹⁰, āliṅgiyo cāsīti¹¹ 20
pi pāṭho, ayam ev' attho, kimidha vane ti kimkāraṇā idha vane antarantarā
āliṅgitvā paricumbitvā piyaṁ¹² kathaṁ kathetvā puna appatītā rodathā 'ti.

Tatoparā ubhinnam pi allāpasallāpagāthā honti:

8. May' ekarattiṁ¹³ [vip]pavasimha ludda
akāmakā aññamaññaṁ sarantā,
tam ekarattiṁ¹⁴ anutappamānā
sōcāma, sā ratti punaṁ na hessati. 173. 25
9. Yam ekarattiṁ anutappath' etaṁ¹⁵
dhanam va naṭṭham pitaram va¹⁶ petam —

¹ so all three MSS. ² Bā ti. ³ Cks mallan. Bā mallagirin. ⁴ Bā mālāḡirin.

⁵ Bā -mānussavaṇṇā. ⁶ Cks -giyo. ⁷ so all three MSS. for idha? ⁸ Bā vāsi.

⁹ Bā tava. ¹⁰ Cks āsi. ¹¹ Cks āliṅgimassīti. ¹² Bā piya. ¹³ Cks mayameka-.

Bā mayekarattam. ¹⁴ Bā -am. ¹⁵ Ck Bā -ppatetaṁ. ¹⁶ Cks -raṇ ca.

pucchāmi vo mānusedehavaṇṇe:
kathaṃ vināvāsam akappayittha. 174.

10. Yam imaṃ¹ naḍiṃ passasi sīghasotaṃ
nānādumacchadanam³ selakūtaṃ³
5 tam me piyo uttari vassakāle
mamañ ca maññaṃ⁴ anubandhatīti⁵. 175.

11. Ahañ ca aṃkolakaṃ ocināmi
atimuttakaṃ⁶ sattaliyothikaṃ⁷ ca,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
10 ahañ ca naṃ mālinī⁹ ajjhupessaṃ. 176.

12. Ahañ c' idaṃ¹⁰ kuravakaṃ¹¹ ocināmi
uddālaka¹² pāṭalisinduvāritā¹³,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 177.

15 13. Ahañ ca sālissa¹⁵ supupphitassa
oceyya pupphāni karomi mālaṃ¹⁶,
piyo ca me hohiti⁸ mālabhārī
ahañ ca naṃ mālinī¹⁴ ajjhupessaṃ. 178.

14. Ahañ ca sālassa supupphitassa
20 oceyya pupphāni karomi bhāraṃ,
idaṃ ca no hohiti¹⁷ santharatthaṃ¹⁸
yatth' ajja 'maṃ¹⁹ viharissāmu²⁰ rattim. 179.

15. Ahañ ca kho²¹ akaluṃ²² candanañ ca
silāya²³ piṃsāmi pamattarūpā,
25 piyo ca me hohiti⁸ rositaṅgo
ahañ ca naṃ rositā ajjhupessaṃ. 180.

16. Athāgamā salilaṃ sīghasotaṃ
nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre,

¹ Cks yayimaṃ. ² Ck -mācadanaṃ, Cs -māchadanam. ³ Bā -kulaṃ. ⁴ Bā mañña. ⁵ Cks -baddhatīti. ⁶ Bā adhi-. ⁷ Bā -liyodhi-. ⁸ Bā he-. ⁹ Ck Bā -ni, Cs -niṃ. ¹⁰ Bā ahañca taṃ. ¹¹ Cs khu- corr. to ku-, Bā kurakaṃ. ¹² all three MSS. -ka. ¹³ Bā sindhu-. ¹⁴ Cks -niṃ, Bā -ni. ¹⁵ Bā -lassa. ¹⁶ Cks -liṃ. ¹⁷ Cks hoti, Bā hehiti. ¹⁸ Ck santa-, Bā saṇharattaṃ. ¹⁹ Bā hattajjimaṃ. ²⁰ Bā -ma. ²¹ Cks vo. ²² Bā aggaluṃ. ²³ Bā -yaṃ.

- apūratha¹ tena muhuttakena,
 sāyaṃ nadī āsi mayā suduttarā. 181.
17. Ubhosu tīresu mayāṃ tadā t̥hitā
 sampassantā ubhayo aññamaññaṃ,
 sakim pi rodāma sakim hasāma, 5
 kicchena no agamā saṃvarī sā. 182.
18. Pāto ca kho uggate sūriyamhi²
 catukkaṃ nadiṃ uttariyāna ludda
 āliṅgiyā aññamaññaṃ mayāṃ ubho
 sakim pi rodāma sakim hasāma. 183. 10
19. Tīh' ūnakaṃ satta satāni ludda
 yam idha³ mayāṃ vippavasimha pubbe,
 vās' ek' imaṃ jīvitam bhūmipāla,
 ko n' idha kantāya vinā vaseyya. 18'. 15
20. Āyuñ ca vo⁴ kīvatako nu samma,
 sace pi jānātha vadetha āyurū,
 anussavā⁵ vaddhato⁶ āgamā vā
 akkhātha me taṃ avikampamānā. 185. 20
21. Āyuñ ca no vassasahassa⁷ ludda,
 na c' antarā pāpako atthi rogo,
 appaṇ ca dukkhaṃ sukhaṃ eva bhiyyo,
 avitarāgā vijahāma jīvitam ti. 186. 25

Tattha mayekarattin⁸ ti mayāṃ ekarattim⁹, vippavasimhā¹⁰ ti vipparatto hutvā vasimhā¹¹ ti¹², anutappamānā ti aniccamānānaṃ nāma no ekaratto aṭṭo¹³ ti taṃ ekarattim⁹ anucintayamānā, puna na hessatīti puna na 25
 bhavissati nāgamissatīti socāma, dhanam va naṭṭhaṃ pīṭam va petam ti¹² dhanam vā naṭṭhaṃ pīṭam vā māṭaraṃ vā petam kālakataṃ kin nu kho tumhe cintayamānā kena kāraṇena taṃ ekarattim¹³ vināvāsaṃ akappayittha, idam me ācikkhathā¹⁴ ti pucchati, yamimaṃ¹⁵ ti yam idam, selakūṭaṃ¹⁶ ti dvinnam selānam antare sandamānam, vassakāle ti ekassa¹⁷ meghassa utthāya 30

¹ Ck āpu-, Bā amu-. ² Cks su- ³ so C^s Bā; Ck idha for idhā? ⁴ C^s yovā, Bā te. ⁵ Bā -vo. ⁶ C^s vaddhano? Bā vuddhato. ⁷ Bā -am. ⁸ Cks mayameka-, Bā -rattan. ⁹ Cks rattim, omitting eka, Bā ekarattaṃ. ¹⁰ Bā omits ti. ¹¹ Bā omits aṭṭo. ¹² Ck Bā omiṭ dhanam va ---. ¹³ Bā -am. ¹⁴ Ck yaman, C^s yayiman. ¹⁵ Bā -kulan. ¹⁶ Cks etassa.

vassanakāle, amhākaṃ hi imasmiṃ vanaṣaṇḍe rativasena vicaratānaṃ eko meghe
 utthahi, atha me piyasāmiko kinnaro maṃ pacchato āgacchatīti maññamāno
 etaṃ nadim uttarīti āha, ahañcā 'ti ahaṃ paṇ' etassa paratīraṃ gatabhāvaṃ
 ajānanti supupphitāni amkolakādini pupphāni ocināmi, tattha sattaliyothi-
 5 kañcā¹ 'ti kandalapupphaṇi ca suvaṇṇapayodhikaṇi ca ocinantī pana piyo ca me
 mālabhārī bhavissatī ahañ, ca naṃ mālinī hutvā ajjhupessan ti iminā kā-
 raṇena ocināmi, uddālakā pāṭalisinduvārītā² ti ime hi³ mayā ocitā yevā
 'ti vadati, oceyyā 'ti ocinitvā, [akaluṃ⁴ candanañcā 'ti kālākaluṃ ca⁵
 rattacandanaṇi ca, rositaṇḍo ti vilittasārīro, rositā ti⁶ vilittā⁷ hutvā
 10 ajjhupessan ti sayane upāgamiṣṣāmi⁸, nudaṃ sāle salaḷe kaṇṇikāre
 ti etāni mayā ocinitvā tīre thapitāni⁹ pupphāni nudantaṃ harantaṃ, su-
 dattarā ti tassā hi oratīre¹⁰ thitakāle yeva nadiyā udakaṃ āgataṃ, taṃ
 khanaṃ yeva suriyo atthamito¹¹, vijjutā¹² niccharanti, kinnarā nāma udaka-
 bhīrukā honti, iti sā otaritum na visahi, tenāha: sāyaṃ naḍi mayā duruttarā¹³
 15 ti, sampassantā ti¹⁴ vijjuniecharaṇakāle passantā, rodāma 'ti andhakārakāle
 apassantā rodāma vijjuniecharaṇakāle¹⁵ passantā hasāma, saṃvaritī ratti,
 catukkan ti tucchāṃ, uttariyānā 'ti uttaritvā, tīhūnakaṃ ti tīhi ūnāni
 sattavassasatāni, yamidha mayan ti yaṃ kālāni idha mayāṃ vipavasimha
 so ito tibi ūnakāni sattavassasatāni hontīti vadati, vāsekiman ti vāsaṃ¹⁶
 20 ekaṃ imaṃ tumhākaṃ eva vassasataṃ imaṃ jīvitaṃ ti vadati, ko nīdhā 'ti
 evaṃ parittake jīvite ko nu idha kantāya vinā bhaveyya, ayuttaṃ tava piya-
 bhariyāya vinā bhavitum ti dīpeti, kīvatako nū 'ti rājā kinnariyā vacanaṃ
 sutvā imesaṃ āyuppaṃānaṃ pucchissāmi ti cintetvā tumhākaṃ kittako āyū 'ti
 pucchati, anussavā¹⁷ sace vo kassaci vadantassa vā sutāṃ mātāpitunnaṃ vā
 25 vaddhānaṃ¹⁸ mahallakānaṃ santikā āgamo¹⁹ atthi atha me tato anussavā
 vaddhato²⁰ āgamo²¹ vā etaṃ avikampamānā akkhātha, na cantarā ti amhākaṃ
 vassasahassaṃ āyū²² antarā ca no pāpako jīvitantarāyakaro rogo pi n' atthi,
 avitarāgā ti aññamaññaṃ avigatapemā hutvā.

Taṃ sutvā rājā „ime hi nāma tiracchānagatā hutvā eka-
 30 rattim²³ vippayogena sattavassasatāni rodantā vicaranti, ahaṃ
 pana tiyojanasatike rajje mahāsampattiṃ pahāya araññe vi-
 carāmi, aho akiccekāri 'mhiti“ tato ca nivatto²³ Bārāṇasim
 gantvā „kin te mahārāja Himavante acchariyaṃ diṭṭhaṃ“ ti

¹ Bā -yodhikaṇ cā. ² Ck -pāṭalasindhuvārakā, C^s -pāṭalasinduvārakā, Bā -pā-
 talisindhavārītā. ³ Bā pi. ⁴ Bā āgalu. ⁵ Bā kālāgalu. ⁶ Cks omit ti. ⁷
 Cks vilittatā. ⁸ Bā upa-. ⁹ Cks thitāni, Bā thapitāni. ¹⁰ Bā oramatīre. ¹¹ Cks
 attamino, Bā aṭhaṅgamito. ¹² Bā vijjutatā. ¹³ Bā suduttarā. ¹⁴ Cks passan-
 tāni. ¹⁵ Bā vijjutatā-. ¹⁶ Bā vassekimetivassaṃ in the place of vāsekimanti-
 vāsaṃ. ¹⁷ Cks anussavā. ¹⁸ Bā buddhānaṃ. ¹⁹ Bā mā. ²⁰ Bā bu-. ²¹
 Bā -um. ²² Bā ekaṃ rattam. ²³ Bā va vivatto.

amaccehi puṭṭho sabbaṃ ārocetvā tato paṭṭhāya dānādini da-
danto bhoge bhuñji.

Tam atthaṃ pakāsento S.

22. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ

Bhallāṭṭiyo ittarāṃ jīvitaṃ ti

nivattatha na¹ migavaṃ acāri

adāsi dānāni abhuñji bhoge ti 187.

5

imaṃ² gāthaṃ vatvā puna vadanto dve gāthā abhāsi:

23. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ

sammodatha mā kalahaṃ akattha

mā vo tapi³ attakammāparādhō

yathāpi te kimpuris' ekarattim⁴. 188.

10

24. Idaṃ ca sutvāna amānusānaṃ

sammodatha mā vivādaṃ akattha

mā vo tapi⁵ attakammāparādhō

yathāpi te kimpuris' ekarattim⁶ ti. 189.

15

Tattha amānusānaṃ ti kiṇṇarānaṃ, attakammāparādhō ti attano
kammadoso, kimpurisekarattim⁶ ti yathā te kimpurise ekarattim kato attano
kammadoso tapi⁷ tathā tumhe mā tapīti⁸ attho.

Mallikā devī T-assa dhammadesanaṃ sutvā uṭṭhāyāsanaṃ añjalim 20
paggayha D-assa thutiṃ karonti osānagāthaṃ āha:

25. Vividhaṃ⁹ adhimanaṃ¹⁰ suṇom' ahaṃ

vacanapathaṃ tava-m-atthasamhitam¹¹,

muñca giram¹² nudas' eva¹³ me daram,

samaṇa sukhāvaha jīva me ciraṃ ti. 190.

25

Tattha vividhaṃ¹⁴ adhimanaṃ¹⁵ suṇomahaṃ ti bhante tumhehi
vividhehi nānākāraṇehi alaṃkaritvā desitaṃ dhammadesanaṃ¹⁶ adhimanaṃ¹⁵ pa-
sannacittā hutvā suṇomi. vacanapathaṃ ti taṃ tumhehi vuttaṃ vividha-
vacanaṃ, muñca giram¹² nudaseva¹⁷ me daram ti kappasukhaṃ ma-
dhuraṃ giram muñcanto mama hadaye sokadarathaṃ nudasi yeva harasi yeva¹⁸, 30

¹ Bds omit na. ² Bā idam. ³ Bā tapi. ⁴ Cs -se eka-, Bā -rattim. ⁵ Bā kappi. ⁶ Bā -an. ⁷ Bā tappi, Cks tampi. ⁸ Bā tappiti. ⁹ Cks -dha. ¹⁰ Cs -māna. ¹¹ Bā tavamamattasāṇṇitaṃ. ¹² Cks giri. ¹³ Ck nudayeva, Cs nūda-
yeva, Bds nudasseva. ¹⁴ all three MSS. -dha. ¹⁵ Cks -mānā. ¹⁶ Bā adds
ahaṃ. ¹⁷ Cks nudayeva, Bds nudasseva. ¹⁸ Bā omits h. y.

samaṇasukkhāvaha jīva me ciran ti bhante buddhasamaṇa dibbamānusa-
lokiyalokuttarasukkhāvaha jīva me ciram mama sāmi dhammarāja ciram jīvā 'ti.

Kosalarājā tato paṭṭhāya tāya saddhim samaggavāsam vasi.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā kinnaro Kosalarājā ahoṣi, kinnarī Mallikā
5 devī ahoṣi, Bhallāṭiyarājā¹ aham evā“ 'ti. Bhallāṭiyajātakaṃ².

9. Somanassajātaka.

Ko taṃ himsati heṭṭhetīti. Idam S. J. v. Devadattassa
vadhāya parisakkanam ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva
pubbe p' esa mama vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

10 Atīte Kururaṭṭhe Uttaraṇācālanagare Reṇu nāma
rājā r. kāresi. Tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasata-
tāpasaparivāro Himavante³ vasitvā loṇambilasevanatthāya
cārikaṃ caranto Uttaraṇācālanagaram patvā rājuyyāne va-
sitvā sapariso⁴ piṇḍāya caranto rājadvāram pāpuṇi. Rājā isi-
15 ganam disvā iriyāpathe⁵ pasanno alamkatamahāthale nisīdā-
petvā paṇītena āhārena parivisitvā „bhante imam vassāratam
mama uyyāne vasathā“ 'ti vatvā tehi saddhim uyyānam gantvā
vasanattānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā vanditvā
nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbe pi te rājanivesane bhuñjanti.
20 Rājā pana aputtako putte⁶ pattheti, puttā n' uppajjanti.
Vassārataccayena Mahārakkhito „idāni Himavanto ramaṇīyo,
tatt' eva gamissāmā“ 'ti rājānam āpucchitvā raññā kata-
sakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhantikasamaye
maggā okkamma ekassa sandacchāyassa⁷ rukkhassa heṭṭhā
25 taruṇatinapiṭṭhe sapariso nisīdi. Tāpasā katham samuṭṭhā-
pesum: „rājagehe vaṃsānurakkhako putto n' atthi, sādhu vat'
assa sace rājā puttam labheyya paveni ghaṭṭiyethā“ 'ti.
Mahārakkhito pi tesam katham sutvā „bhavissati nu kho

¹ C^{ks} bhallāṭirājā, B^d bhallāṭika-. ² C^{ks} -ṭijā-, B^d -tikajā-. 9. Cfr. Cariyā-P.
p. 92. ³ B^ds add ciram. ⁴ B^ds -rivāro. ⁵ B^d -ena. ⁶ B^ds -am. ⁷ B^ds
sita-. ⁸ C^k -ṭi-, B^ds ghaṭṭiyeyyā.

rañño putto udāhu no¹ ti upadhārento „bhavissatīti“ ñatvā
 evam āha: „mā bhonto cintayittha, ajja paccūsakāle eko deva-
 putto cavitvā rañño aggamehesiyā kucchimhi paṭisandhim gaṇ-
 hissatīti“. Taṃ sutvā eko kūṭajaṭilo „idāni rājakulūpako
 bhavissāmīti“ cintetvā tāpasānaṃ gamanakāle gilānālayaṃ 5
 katvā nipajjitvā „ehi gacchāmā“² 'ti vutte „na sakkomīti“
 āha. Mahārakkhito tassa nipannakāraṇaṃ ñatvā „yadā sak-
 kosi tadā āgaccheyyāsīti“ isigaṇaṃ ādāya Himavantam eva
 gato. Kuhako pi nivattitvā vegena gantvā rājadvāre
 ṭhatvā „Mahārakkhitassa upatṭhānakatāpaso¹ āgato“ ti rañño 10
 ārocāpetvā raññā vegena pakkosāpito pāsādaṃ abhiruyha
 paññattāsane nisīdi. Rājā kuhakaṃ vanditvā ekamantaṃ ni-
 sinno isinaṃ ārogyaṃ pucchitvā „bhante atikhippaṃ ni-
 vattittha², vegena ken' atthena āgat' atthā“³ 'ti āha. „Āma
 mahārāja, isigaṇo sukhaṃ nisinno 'sādhu vat' assa sace rañño 15
 pavenipālako putto uppajjeyyā' ti kathaṃ samuṭṭhāpesi, ahaṃ
 taṃ kathaṃ sutvā 'bhavissati nu kho rañño putto' ti dibba-
 cakkhunā olokento mahiddhikaṃ⁴ devaputtaṃ 'cavitvā agga-
 mahesiyā Sudhammāya kucchismiṃ⁵ nibbattissatīti' disvā 'ajā-
 nantā gabbhaṃ nāseyyuṃ, ācikkhissāmi nesaṃ' ti tumhākaṃ 20
 kathanatthāya āgato, kathitaṃ te mayā, gacchāmi' ahaṃ ma-
 hārājā“⁶ 'ti. Rājā „bhante na sakkā gantun“ ti tuṭṭho pa-
 sannacitto⁶ kuhakaṃ⁷ tāpasāṃ uyyānaṃ netvā vasanaṭṭhānaṃ
 samvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhuñjanto
 vasati, Dibbacakkhuko t' ev' assa⁸ nāmaṃ ahosi⁹. Tadā B. 25
 Tāvatisabhavanā¹⁰ cavitvā tattha paṭisandhim gaṇhi, jātassa
 c' assa nāmagahaṇadivase Somanassakumāro t' eva
 nāmaṃ karimsu, so kumārāparihāren' eva vaḍḍhati. Kuhaka-
 tāpaso uyyānass' ev' ekasmiṃ¹¹ passe nānappakāraṃ sū-
 peyyasākaṃ ca¹² valliphalāni ca ropetvā paṇṇikānaṃ hatthe 30
 vikiṇanto dhanāṃ saṇṭhapesi. B-assa sattavassikakāle rañño

¹ Bā upāṭhaka-. ² Ck nivattitvā. ³ Bās add udāhuṃ. ⁴ Cā Bā -ka. ⁵ Bā -imhi. ⁶ Bās -mānaso. ⁷ Bā kuhika. ⁸ Bā tvevassa. ⁹ Bā hoti. ¹⁰ Bā -nato. ¹¹ Bā omits ev. ¹² Cā -sāka, Ck -sāvaka.

paccanto kuppi. So „Dibbacakkhutāpasam mā pamajjīti“
 kumāram paṭicchāpetvā „paccantaṃ vūpasamessāmīti“ gato.
 Ath' ekadivasam kumāro „jaṭilaṃ passissāmīti“ uyyānam gantvā
 kūṭajaṭilaṃ ekaṃ gaṇṭhikakāsāvaṃ¹ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā
 5 ubhohi hatthehi dve udakaghaṭe gahetvā sā kavatthusmiṃ²
 udakaṃ āsiṅcantam disvā „ayaṃ kūṭajaṭilo attano samaṇa-
 dhammaṃ akatvā paṇṇikakammaṃ karotīti“ ñatvā „kiṃ karosi
 paṇṇika gahapatikā“ 'ti taṃ lajjāpetvā avanditvā va nik-
 khami³. Kūṭajaṭilo „ayaṃ idān' eva evarūpo paccāmitto⁴, ko
 10 jānāti kiṃ karissati, idān' eva naṃ nāsetum vaṭṭatīti“ cintetvā
 rañño āgamanakāle pāsānaphalakaṃ ekamantaṃ khipitvā
 pāṇīyaghaṭaṃ bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīraṃ
 telena makkhetvā paṇṇasālaṃ pavisitvā sasīsaṃ pārupitvā
 mahādukkhaṃ patto viya⁵ mañce⁶ nipajji. Rājā āgantvā na-
 15 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ apavisitvā⁷ „mama
 sāmikaṃ Dibbacakkhukaṃ passissāmīti“ paṇṇasāladvāraṃ
 gantvā taṃ vippakāraṃ disvā „kin nu kho etaṃ“ ti anto
 pavisitvā taṃ nipannaṃ disvā pāde parimajjanto paṭhamam
 gātham āha:

- 20 1. Ko taṃ himsati heṭheti⁸,
 kin nu⁹ dummano socasi¹⁰ [appatīto],
 kass' ajja mātāpitāro rudantu¹¹,
 kv-ajja setu¹² nihato paṭhavyā ti. 191.

Tattha himsatīti paharati, heṭheṭīti¹³ akkosati, kvajja setu 'ti ko
 25 ajja sayatu.

Taṃ sutvā kūṭajaṭilo nitthananto¹⁴ utthāya dutiyaṃ
 gātham āha:

2. Tuṭṭho 'smi deva tava dassanena,
 cirass' apassāmi taṃ bhūmipāla,

¹ Bds kaṇṭhita- ² Ck sākha, Cs sāvaka-. ³ Bd nikkhamitvā nagaraṃ gato. ⁴ Cks paṭicchā. ⁵ Ck piya. ⁶ Bd mañjake. ⁷ Bd pavisetvā. ⁸ Bd hedheti, Bs bodheti. ⁹ Cks omit nu. ¹⁰ so all three MSS. for socasi dummano? ¹¹ Bd rucantā, Bs durantā. ¹² Ck sotu, Cs so, read: ko ajja setu. ¹³ Cks vihe-, Bds bodheti. ¹⁴ Bds nitthu-.

- ahiṃsako Renu-m-anuppavissa¹
 puttena te heṭṭhayito⁴ 'smi devā 'ti. 192.
 Itoparā uttānasambandhagāthā Pāḷinayen' eva veditabbā.
3. Āyantu dovārikā khaggabaddhā³,
 kāsāviyā yantu⁴ antepuran taṃ,
 hantvāna⁵ taṃ Somanassaṃ kumāraṃ
 chetvāna sīsaṃ varaṃ āharantu. 193.
4. Pesitā rājino dūtā kumāraṃ etad abravuṃ:
 issarena vitiṇṇo si, vadhappatto si⁶ khattiya. 194.
5. Sa rājabutto paridevayanto
 dasaṅgulim añjalim paggaḥetvā:
 aham pi icchāmi janinda daṭṭhuṃ,
 jīvaṃ panetvā⁷ paṭidassayetha⁸. 195.
6. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā rañño puttaṃ adassayūṃ,
 putto ca pitaraṃ disvā dūrato v' ajjhabhāsatha⁹: 196. 15
7. Āgañchu¹⁰ dovārikā khaggabaddhā³
 kāsāviyā hantu mamaṃ janinda,
 akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:
 aparādho ko n' idha mam' ajja atthāti. 197.

Tattha ahiṃsako ti ahaṃ kassaci ahiṃsako sīlacārasampanno, Renu- 20
 manupavissā 'ti mahārāja Reṇu ahaṃ tava puttena¹¹ mahāparivārena anu-
 pavisitvā are kūṭatāpasa kasmā tvaṃ idha vasīti vatvā pāsāpaphalakaṃ khipitvā
 ghaṭaṃ bhinditvā hatthehi ca pādehi ca koṭṭentena¹² viheṭṭhito 'smīti evaṃ so
 abhūtaṃ eva bhūtaṃ viya katvā rājānaṃ saddahāpesi, āyantu 'ti gacchantu,
 mama sāmimhi vippatipannakālato paṭṭhāya mayi pi so na lajjissatīti kujjhivā 25
 tassa vadhaṃ āpento evam āha, kāsāviyā ti¹³ coraghātakā, te pi pharasu-
 hatthā attano vidhānena gacchantū 'ti vadati, varaṃ ti varaśisaṃ chinditvā
 āharantu, rājino ti bhikkhave rañño santike¹⁴ dūtā rañña pesitā¹⁵ vegena
 gantvā mātara alaṃkaritvā attano aṃke nisīdāpitaṃ¹⁶ kumāraṃ parivāretvā etad
 avocuṃ, issarena¹⁷ 'ti rañña, vitiṇṇosīti paricatto si, ga¹⁷ rājabutto ti¹⁸ 30
 bhikkhave tesaṃ vacanaṃ sutvā maraṇabbayatajjito mātu aṃkato utthāya so

¹ Bā anupavissā. ² Cks -yittho, Bā pothayito. ³ all three MSS. -bandhā. ⁴ Ck
 kāsāviyāyantu, C² kāsāviyāy, Bā³ -viyāhantu. ⁵ Cks gan-. ⁶ Bā vadhaṃ passāsī.
⁷ Bā maṃ netvā. ⁸ Cks -yātha. ⁹ Bā omits v. ¹⁰ Ck āgañcu, C² āhañju, Bā
 āgacchuṃ. ¹¹ Cks putto. ¹² Bā koṭṭe-. ¹³ Cks kāsācika, omitting ti. ¹⁴ Bā
 -kā. ¹⁵ Ck adds ti, Bā omits r. p. ¹⁶ Cks -tuṃ. ¹⁷ Cks so. ¹⁸ Cks pi.

rālaputto, paṭidassayethā¹ ti dassetha, tassā² ti bhikkhave te dūtā tassa kumārassa taṃ vacanaṃ sutvā mūretuṃ avisahantā goṇaṃ viya nañ rajjuyā parikaḍḍhantā netvā rañño dassayum³, kumāre pana nīyamāne dāsigaṇaparivutā³ saddhiṃ orodhehi Sudhammāpi devī nāgarāpi mayāṃ niraparādhaṃ kumāraṃ
5 māretuṃ na dassāmā ti tena saddhiṃ yeva agamaṃsu⁴, āgacchun ti⁵ tumhākaṃ āpāya mama santikaṃ āgamaṃsu⁶, hantuṃ mamaṃ ti maṃ māretuṃ, ko nīdhā ti ko nu idha mama aparādho yena maṃ tvaṃ māresīti⁷ pucchī.

Rājā „bhavaggaṃ atinīcaṃ, tava doso atimahā“ ti tassa dosam kathento

- 10 s. Sāyaṇ ca pāto udakaṃ sajāti⁸
aggaṃ sadā paricaraṇappamatto⁹,
taṃ tādisaṃ saṃyataṃ brahmacārīṃ
kasmā tvaṃ¹⁰ brūsi gahapatīti¹¹ gātham āha. 198.

Tattha udakaṃ sajātīti¹² udakoroḥaṇakammam karotīti¹³, taṃ¹⁴
15 tādisaṃ ti taṃ¹⁵ tathārūpaṃ mama sānīṃ Dībbacakkhutāpasam kasmā tvaṃ¹⁶
gahapativādēna samudācarasīti vadati.

Tato kumāro „deva mayhaṃ gahapatīṃ ñeva gahapatin ti vadantassa ko doso“ ti vatvā

9. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva
20 pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto¹⁷,
brāhmaṇo gahapati¹⁸ tena hotīti gātham āha. 199.

Tattha mūlā ti mūlakādīmūlā¹⁹, phalā ti²⁰ nānāvīdhāni vallīphalāni,
te rakkhati gopayatappamatto²¹ ti te esa tava kulūpakatāpasō paṇṇika-
25 kammaṃ karonto nisīditvā rakkhati vatīṃ²² katva gopayati appamatto, tena kāraṇena so²³ tava brāhmaṇo gahapati nāma hoti.

„Iti naṃ aham pi gahapatīti²⁴ kathesiṃ²⁵, sace na sadda-
hasi catūsu dvāresu paṇṇike pucchāpehīti“. Rājā pucchāpesi.

¹ Cks -dassayatha, Bds -dissayethā. ² Bā ada-. ³ Bā omits gaṇa. ⁴ Bā āg-, Cs agamiṃsu. ⁵ Bā āgacchantī. ⁶ Cks agamiṃsu. ⁷ Bā mārāpesīti. ⁸ Ck sañchātī, Cs sañjātī. ⁹ so Ck; Cs -carata-, Bds -cāri-. ¹⁰ Cks tvaṃ. ¹¹ so all three MSS. for gahapatīti. ¹² Cks sañjātīti. ¹³ Ck kārōti, Cs karōti, Bs karo-
hīti. ¹⁴ Cks omit taṃ. ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā taṃ. ¹⁷ Bā goppiyatippa-
matto. ¹⁸ so all three MSS. for gahapatī brāhmaṇo? ¹⁹ Cks -la. ²⁰ Cks phalā
ni, Bds phalānīti. ²¹ Bā -tyappa-. ²² Ck catiṃ, Bā ti. ²³ Cs nesa, Ck neya.
²⁴ Bā gahappa-. ²⁵ Bā kathemi. ²⁶ Bā pi.

Te „āma¹ mayam imassa hatthato paṇṇam² ca phalāphalāni³
ca vikiṇāmā“⁴ 'ti⁴ āhamso. Paṇṇavatthum pi upadharāpetvā
paccakkham akāsi. Paṇṇasālam pi 'ssa pavisitvā kumārassa
parisā⁵ paṇṇavikkayaladdham kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṃ nī-
haritvā rañño dassesi⁶. Rājā M-assa niddosabhāvaṃ ūatvā: 5

10. Saccam kho etam vadasī⁷ kumāra,
pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto⁸,
brāhmaṇo gahapati⁹ tena hotīti gātham āha. 200.

Tato M. cintesi: „evarūpassa bālassa rañño santike 10
vāsato Himavantam pavisitvā pabbajitum varaṃ¹⁰, paris-
majje yev' assa dosaṃ āvikatvā āpucchitvā ajj' eva nikkha-
mitvā pabbajissāmīti“ so parisāya namakkāraṃ katvā

11. Suṇantu mayham parisā samāgatā
sanegamā¹¹ jānapadā ca sabbe: 15
bāl' āyam, bālassa vaco nisaṃma¹²
ahetunā ghātayate¹³ janindo ti. 201.

Tattha bālāyaṃ bālassa 'ti ayam rājā sayam bālo imassa bālassa kūṭa-
jaṭilassa vacanaṃ sutvā ahetunā va¹⁴ maṃ ghātaye¹⁵ ti.

Evañ ca pana vatvā¹⁶ attānaṃ¹⁷ anujānāpento itaraṃ 20
gātham āha:

19. Daḷhasmi mūle visate¹⁸ virūlhe
dunnikkhayo veḷu pasākhajāto,
vandāmi pādāni tavaṃ¹⁹ janinda,
anujāna²⁰ maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 202. 25

Tattha visate ti visāle mahante jāte, dunnikkhayo ti dunnikkhaḍ-
dhiyo²¹.

¹ Bā jī. ² Cks paṇṇa. ³ Bā mūlāpha-. ⁴ Bds -miti. ⁵ Bā pu-. ⁶ Cks
-sum. ⁷ all three MSS. -si. ⁸ Bā -yatimappa-. ⁹ Ck -ṇa-, Cs -ṇā-, Bds sa
brāhmaṇo gahapati; read: gahapati brāhmaṇo? ¹⁰ Bā varanti. ¹¹ Cks omit sa.
¹² Bā ani-. ¹³ Bā ghātaye maṃ. ¹⁴ Ck -nā vaṃ, Bā -nā ma ¹⁵ Ck ghāye,
Bā ghātayate. ¹⁶ Bā adds pitaraṃ vanditvā. ¹⁷ Bā adds pabbajāya. ¹⁸ Bā -te.
¹⁹ Bā tava. ²⁰ Cks -nā. ²¹ Bā -nikayāto.

Tatoparā rañño ca puttassa vacanapaṭivacanagāthā honti:

13. Bhuñjassu bhoge vipule¹ kumāra,
 sabbañ ca te issariyam dadāmi,
 ajj' eva tvañ Kurunañ² hohi rājā,
 mā pabbajī³, pabbajjā hi dukkhā. 203.
14. Kin nū 'dha⁴ deva tavam⁵ atthi bhogā,
 pubbe v' ahañ⁶ devaloke ramissañ
 rūpehi saddehi atho rasehi
 gandhehi passehi manoramehi. 204.
15. Bhuttā⁷ me bhogā tidivasmi⁸ deva
 parivāritā⁹ accharāsañ gaṇena,
 tavañ¹⁰ ca bālañ paraneyyañ¹¹ veditvā
 na tādise rājakule vaseyya¹². 205.
16. Sacc' āhañ¹³ bālo paraneyy' āhañ¹⁴ asmi,
 ekāparādhāñ khama putta mayhañ,
 puna pi ce edisakañ bhaveyya
 yathāmatin somanassañ karohīti. 206.

Tattha dukkhā ti tāta pabbajjā nāma parapaṭibaddhā¹⁵ jīvikatthā¹⁶
 dukkhā mā pabbajī rājā hohīti tañ¹⁷ yāci, kinnū dha devā¹⁸ 'ti¹⁸ deva ye
 20 tava bhogā¹⁹ tesu kin nāma bhuñjitabbam atthi, parivāritā²⁰ ti paricāritā²¹
 ayam eva vā pāṭho, tassa kira jātissaraññānañ uppajji, tasmā evam āha, para-
 neyya²² ti andhañ viya yaṭṭhiyā²³ parena netabbam²⁴, tādise ti²⁴ tādissassa
 rañño santike na paṇḍitena vasitabbam, mayā attano ñānabalena ajja jīvitañ
 laddhañ, nāhañ tava santike vasissāmi²⁵ ñāpetuñ evam āha, yathāmatin ti
 25 sacc' puna mayhañ evarūpo doso hoti atha tvañ yathājjhāsayañ karohīti
 puttañ khamāpesi.

M. rājānañ ovadanto²⁵ attha gāthā abhāsi:

¹ Cks -laphale. ² Cs -rū-. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks omit dha, all three MSS. nu. ⁵ so all three MSS. for tavam. ⁶ Bā cāhañ. ⁷ Bā adds ca. ⁸ all three MSS. -smiñ. ⁹ Ck -kā, Bā -cārikā. ¹⁰ Bā tu-. ¹¹ Ck -pi-, Cs -ni-. ¹² Cks -yya. ¹³ Bā sacāhañ. ¹⁴ so Ck; Cs Bā -neyyoham; read: -neyy' ah' ? ¹⁵ Bā -bandha. ¹⁶ Cs -kantā, Bā -tatthā corr. to -katthā. ¹⁷ Bā nam. ¹⁸ Cks kinnu eā ti, Bā kin nu-. ¹⁹ Cks -ge, Bs -go. ²⁰ Bā -cārikā, Bs -cāritā. ²¹ Cks parivārito. ²² Cs yaṭṭhi, Bā pathaviyā. ²³ Cks -bbā. ²⁴ Cks hi. ²⁵ Bā ovādento.

17. Anisamma kataṃ kammaṃ anavatthāya cintitaṃ —
bhesajjassēva vebhaṅgo vipāko hoti pāpako. 207.
18. Nisamma ca kataṃ kammaṃ sammāvatthāya¹ cintitaṃ —
bhesajjassēva sampatti vipāko hoti bhadraḥ. 208.
19. Alaso gihī kāmabhogī² na sādhu, (III $\frac{154}{23}$) 5
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṃ na sādhu. 209.
20. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti³ ca vaddhati. 210. 10
21. Nisamma daṇḍaṃ paṇayeyya⁴ issaro,
vegā⁵ kataṃ tapate bhūmipāla⁶,
sammāpaṇidhi ca⁷ narassa atthā
anānutappā te bhavanti pacchā. 211.
22. Anānutappāni hi ye karonti 15
vibhajja kammāyatanāni loke
viññūpasatthāni⁸ sukhudrayāni⁹
bhavanti vaddhānumatāni¹⁰ tāni. 212.
23. Āgañchu¹¹ dovārikā khaggabaddhā¹²
kāśāviyā hantu¹³ mamaṃ janinda,
mātuc-ca¹⁴ aṃkasmi¹⁵ ahaṃ nisinno
ākaddhito sāhasā¹⁶ tehi deva. 213. 20
24. Kaṭukaṃ¹⁷ hi sambādham sukiccha¹⁸ patto,
madhuraṃ piyaṃ jīvitāṃ laddha¹⁹ rāja
kiechen' ahaṃ²⁰ ajja vadhā pamutto²¹,
pabbajjam evābhimano 'ham asmīti. 214. 25

¹ Bā -vattāya. ² Ck -gi, Bā -gō. ³ Bā -i, Cks -iñ. ⁴ Cks pāṇa-, Bā pana-. ⁵ Ck vahā, C^s vehā, Bā vegāsā, B^s cegāsā. ⁶ Ck -lam. ⁷ so Bā for sammāpaṇi-
hitā? Ck -panidhi, C^s yammāpaṇi, Cks omit ca. ⁸ Ck -sattāni, Bā -sathāni?
⁹ Bā sukhindriyāni. ¹⁰ Bā buddhā-. ¹¹ Ck -um, C^s āgañju, Bā agacchum.
¹² Bā -bandho. ¹³ Bā hantum. ¹⁴ Bā -tuñca. ¹⁵ Ck akasmīn, C^s aṃkasmiñ,
Bā aṅgasmi. ¹⁶ so all three MSS. for sahasā? ¹⁷ Cks -kañ. ¹⁸ C^s sukiccha
corr. to sukiccha, Bā sukiccam. ¹⁹ so all three MSS. for laddhu? ²⁰ all three
MSS. -nāham. ²¹ C^s vidhā-, Bā vadhāya mutto.

- Tattha anisammā 'ti anoloketvā anupadhāretvā, anavatthāya cintitaṃ
 ti¹ na ca avatthapetvā² na³ tuletvā na³ tīretvā cintitaṃ, vipāko hoti pā-
 pako ti tassa hi yathā nāma bhesajjassa vebhaṅgo⁴ vipattiṃ evam evaṃ⁵ vi-
 pāko hoti pāpako, asaṇṇāto ti kāyādīhi asaṇṇāto dussilo, taṃ na sādhu
 5 'ti taṃ tassa kodhanatthaṃ⁶ na sādhu, nānisammā 'ti anisāmetvā kiñci kam-
 maṃ na kareyya, paṇapeyyā⁷ 'ti paṭṭhapeyya pavatteyya, vegā ti vegena
 sahasā, sammāpaṇidhi cā 'ti sammāpaṇidhinā yoniso ṭhapitena cittena katā
 narassa atthā pacchā anānutappā bhavantīti attho, vibhajjā 'ti imāni kātuṃ
 yuttāni imāni kātuṃ ayuttānīti evam aṇṇāya⁸ vibhajitvā, kammāyatanānīti
 10 kammāni, vaddhānumatānīti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni⁹ honti, kaṭu-
 kaṇ ti deva kaṭukasambādhaṃ sukicchaṃ maraṇabhayaṃ patto 'mhi, laddhū¹⁰
 'ti attano nāpabaleṇa labhitvā, pabbajja me vābhimano ti pabbajjābhi-
 mukhacitto yev' asmi.

Evam M-ena dhamme desite rājā devīm āmantetvā

- 15 25. Putto vatāyaṃ¹¹ taruṇo¹² Sudhamme
 anukampako Somanasso¹³ kumāro
 taṃ yācamāno na labhāmi s' ajja¹⁴,
 arahāsi naṃ¹⁵ yācitave tuvaṃ pīti gātham āha. 215.

Tattha yācitave ti yācituṃ.

- 20 Sā pabbajjāyaṃ eva uyyojentī
 26. Ramassu bhikkhācariyāya putta,
 nisamma dhammesu paribbajassu,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṃ
 anindito Brahmaṃ upeti ṭhānaṃ ti gātham āha. 216.

- 25 Tattha nisammā 'ti pabbajanto¹⁶ ca nisāmetvā micchādiṭṭhikānaṃ pab-
 bājāṃ pahāya sammādiṭṭhiyuttaṃ niyyānikaṃ pabbajjāṃ pabbajja.

Atha rājā gātham āha :

27. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca,
 dukkhitam¹⁷ maṃ¹⁸ dukkhāpayase¹⁹ Sudhamme,

¹ Cks add -tanti. ² C^s -ttahajetvā, B^d anavatthāto, B^s anavatthāpetvā. ³ B^d a.
⁴ Cks vebhaṅgo, B^d -jasseva vebhaṅgā. ⁵ B^d eva. ⁶ B^d kodhanantaṃ. ⁷ C^s
 pānapapeyyā, B^d panapeyya. ⁸ B^d evaṃ paṇṇāya. ⁹ Cks anuv-. ¹⁰ B^d laddhā.
¹¹ B^d tavāyaṃ. ¹² Ck -ṇe. ¹³ B^d -ssa. ¹⁴ B^d svajja. ¹⁵ Cks no. ¹⁶ all
 three MSS. pabbajj-. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ read: maṃ dukkhitam. ¹⁹ so B^d for
 dukkhayase, C^s dukkhitavase, C^k dukkhabhave.

yācassu puttāṃ iti vuccamānā
bhiyyo va ussāhayase kumāraṇ ti. 217.

Tattha yādisañcā 'ti yādisaṃ idaṃ tvaṃ vadesi taṃ acchariyarūpaṃ
va¹, dukkhitaṇ ti pakatiyāpi maṃ dukkhitaṃ bhiyyo dukkhāpayasi².

Puna devī gātham āha:

5

es. Ye vip̐pamuttā anavajjabhōjino³
parinibbutā lokam imaṃ caranti
taṃ⁴ ariyamaggaṃ paṭipajjamānaṃ
na ussahe vārayitum kumāraṇ ti. 218.

Tattha vip̐pamuttā ti rāgādīhi vip̐pamuttā, paṭinibbutā ti kilesa- 10
parinibbānena nibbutā, tamariyamaggaṇ⁵ ti taṃ 'tesaṃ Buddhādīnaṃ ari-
yānaṃ santakaṃ maggaṃ paṭipajjamānaṃ mama puttāṃ vāretum na vussa-
hāmi⁶ devā 'ti.

Tassā vacanaṃ sutvā rājā osānagātham āha:

es. Addhā have sevitaḃbā sapaññā (III ³⁰⁶/₂₂) 15
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino
yes' āyaṃ sutvāna subhāsitaṇi
apossukkā⁷ vītasokā Sudhammā ti. 219.

Tattha bahuṭṭhānacintino 'ti bahukāraṇacintino⁸, yesāyaṇ ti yesaṃ
ayaṃ Somanassakumārassēva hi⁹ subhāsitaṃ sutvā appossukkā jātā, rājāpi tad 20
eva sandhāyāha.

M. mātāpitara vanditvā 'sace mayhaṃ doso atthi kha-
mathā¹⁰ 'ti āha, mahājanassa añjaliṃ katvā Himavavantābhi-
mukho gantvā manussesu nivattesu manussavaṇṇenāgantvā
devatāhi sattapabbatarājiyo atikkamitvā Himavantaṃ nīto, 25
Vissakammena nimmitāya paṇṇasālāya isipabbajjaṃ pabbaji,
taṃ¹¹ tattha yāva soḷasavassakālā rājakulapariçārikavesena¹²
devatā yeva upatṭhahimsu. Kūṭajaṭilaṃ pi mahājano pothetvā
jīvitakkhayaṃ pāpesi. M. jhānābhiññaṃ nibbattetvā Brahma-
lokūpago¹³ ahosi. 30

¹ Bā omits va. ² Cks dukkhayāsi, Bā dukkhāpayāsi. ³ Bā bhogi-. ⁴ Cks nam?

⁵ Cks nam-? ⁶ Cs Bā us-. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -kāracin-, Bs -karaṇacin-.

⁹ Bā adds sā. ¹⁰ Cks -tā. ¹¹ Cks tvā. ¹² Ck -vāraka-, Cs -cāraka-. ¹³

Cks -ūpagato.

S. i. d. ā.: „evam bhikkhave pubbe p' esa mayham vadhāya parisakkati yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kuhako Devadatto ahosi, mātā Mahāmāyā, Rakkhito“¹ Sāriputto, Somanassakumāro aham evā“ 'ti. Somanassajātakam.

10. Campeyyajātakam.

Kā nu vijjurivābhāsīti. Idam S. J. v. uposathakammam ā. k. Tadā hi S. „sādhū vo kataṃ¹ upāsakā uposathavāsam vasantehi, porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya uposathavāsam vasiṃsu yevā“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

- 10 A. Aṅgaratṭhe Aṅge ca Magadharatṭhe Magadhe ca r. kārente Aṅga-Magadha-ratṭhānam antare Campā nāma nadī, tattha nāgabHAVANAM ahosi, Campeyyo nāma nāgarājā r. kāresi. Kadāci Magadharājā Aṅgaratṭham gahhāti, kadāci Aṅgarājā Magadharatṭham. Ath' ekadivasam Magadharājā
- 15 Aṅgena saddhim yujjhivā yuddhaparājito assam āruya palāyanto Aṅgarāṇño yodhehi anubaddho punnam Campānadim patvā „parahatthe maraṇato nadim pavisitvā mataṃ seyyo“ ti assen' eva saddhim nadim otari. Tadā Campeyyo nāgarājā anto udae ratanamandapam nimminivā mahāparivāro mahā-
- 20 pānam pivati. Asso raṇṇā saddhim udae nimujjivā nāgarāṇño purato otari. Nāgarājā alamkatapaṭiyattam rājānam disvā sineham uppādetvā āsanā utṭhāya „mā bhāyi mahārājā“ 'ti rājānam attano pallamke nisīdāpetvā udae nimuggakāraṇam pucchi. Rājā yathābhūtam kathesi. Atha nam „mā bhāyi
- 25 mahārāja, ahan taṃ dvinnam ratṭhānam sāmikam karissāmīti“ assāsetvā sattāham mahantaṃ yasam anubhavitvā sattame divase Magadharājena saddhim nāgabHAVANā nikkhami². Magadharājā nāgarājassānubhāvena Aṅgarājānam gahetvā jīvitā voropetvā dvīsu ratṭhesu r. kāresi. Tato patṭhāya raṇṇo ca
- 30 nāgarājassa ca vissāso thiro ahosi, rājā anusamvaccharam

10. Cfr. Cariyā-. P. p. 85. ¹ Cks Bā katham, Bās add kammam. ² Cks -itvā.

Campānaditīre ratanamandapaṃ kāretvā mahantena pariccā-
 gena nāgarañño balikammaṃ karoti¹, so mahantena pari-
 vārena nāgabhanā nikkhamitvā balikammaṃ paṭicchati,
 mahājano nāgarañño sampattiṃ oloketi. Tadā B. dalidda-
 kule nibbatto rājaparisāya saddhiṃ nadītīraṃ gantvā taṃ 5
 nāgarājassa sampattiṃ disvā lobhaṃ uppādetvā taṃ upatṭha-
 yamāno² dānaṃ datvā sīlaṃ rakkhitvā Campeyyanāgarājassa
 kālakiriyato sattame divase cavitvā tassa vasanaṃ pāsāde³ sirisa-
 yanapiṭṭhe nibbatti, sarīraṃ sumanadāmavaṇṇaṃ mahantaṃ
 ahosi. So taṃ disvā vipaṭṭisārī hutvā „mayā katakusala- 10
 nissandena chasu kāmaggessu⁴ issariyaṃ koṭṭhe⁵ paṭisāmitaṃ
 dhaññaṃ viya ahosi, sv-āhaṃ imissā tiracchānayaṇiyaṃ⁶
 paṭisandhiṃ gaṇhiṃ, kim me jīvitena⁷ ‘ti maraṇacittaṃ⁷
 uppādesi. Atha naṃ Sumanā nāma nāgamānavikā disvā „ma-
 hānubhāvo Sakko nibbatto bhavissatīti“ sesanāgamānavikā- 15
 naṃ⁸ saññaṃ adāsi, sabbā nānāturīyahatthā āgantvā tassa
 upahāraṃ karimsu. Tassa taṃ nāgabhanāṃ Sakkabhavanāṃ
 viya ahosi, maraṇacittaṃ paṭippasambhi, sappasārīraṃ vija-
 hitvā sabbālaṃkārapaṭimaṇḍito sayanapiṭṭhe nisīdi. Ath’ assa
 tato paṭṭhāya yaso mahā ahosi, so tattha nāgarajjaṃ karento 20
 aparabhāge vipaṭṭisārī hutvā „kim me imāya tiracchānayaṇiyā,
 uposathavāsaṃ vasitvā ito muñcitvā manussapathaṃ gantvā
 saccāni paṭivijjhātvā dukkhass’ antaṃ karissāmīti“ cintetvā
 tato paṭṭhāya tasmiṃ yeva pāsāde uposathakammaṃ karoti,
 alaṃkatanāgamānavikā tassa santikaṃ gacchanti, yebhuyyena 25
 sīlaṃ bhijjati. So tato paṭṭhāya pāsādā nikkhamitvā uyyā-
 naṃ gacchati, tā⁹ tatrāpi gacchanti, uposatho¹⁰ bhijjat’ eva¹¹,
 so¹² cintesi: „mayā ito nāgabhanā nikkhamitvā manussa-
 lokaṃ gantvā uposathavāsaṃ vasitum vaṭṭatīti“ so tato

¹ Bā kareti. ² Cks patthayamāno. ³ Cks sayanapā-, Bds add sirigabbhe. ⁴
 Bā kāmaggessu. ⁵ Bds -esu. ⁶ Bā -yā. ⁷ Bds maraṇāya-. ⁸ Cks omit nāga.
⁹ Cks omit tā. ¹⁰ Bā -thakammaṃ. ¹¹ Ck bhijjato va, Cs bhijjanteva, Bā
 bhijjate. ¹² Bā tato.

- paṭṭhāya uposathadivasesu nāgabhanā nikkhamitvā ekassa paccantagāmassa avidūre mahāmaggasamīpe vammikamatthake „mama cammādīhi atthikā cammādīni gaṇhantu, maṃ kilāsappaṃ vā¹ kātukāmā kilāsappaṃ karontū“² ti sarīraṃ dāna-
- 5 mukhe³ vissajjetvā bhoge ābhuñjitvā nipanno uposathavāsāṃ vasati. Mahāmaggena⁴ gacchantā ca āgacchantā ca taṃ disvā gandhādīhi pūjetvā pakkamanti, paccantagāmaवासिनो⁵ „mahānubhāvo nāgarājā“ ti tassa upari maṇḍapaṃ karitvā samantā vālukaṃ okiritvā gandhādīhi pūjayimsu. Tato paṭṭhāya
- 10 manussā M-tte paṣīditvā pūjāṃ katvā puttaṃ patthenti⁶. M. pi uposathakammaṃ karonto cātuddasīpannarasesu vammikamatthake nipajjitvā pāṭipade⁷ nāgabhanāṃ gacchati, tass’ evaṃ uposathaṃ⁸ karontassa addhā⁹ vītivatto. Ekadivasaṃ Sumanā aggamahesī āha: „deva tvaṃ manussalokaṃ gantvā
- 15 uposathaṃ upavasasi, manussaloko ca sāsāṃko sappatibbhayo, sace te bhayaṃ uppajjeyya atha mayaṃ yena nimittena jāneyyāma taṃ no ācikkhā¹⁰“ ti. Atha naṃ M. maṅgalapokkharaniyā tīraṃ netvā „sace maṃ bhadde koci paharitvā kilamessati imissā pokkharaniyā udakaṃ āvilaṃ bhavissati,
- 20 sace supaṇṇā gaheṣṣanti¹¹ udakaṃ pakkamissati¹², sace ahigunṭiko¹³ gaṇhissati udakaṃ lohitavaṇṇaṃ bhavissatīti“ evaṃ tassā tīṇi nimittāni ācikkhitvā cātuddasauposathaṃ¹⁴ adhiṭṭhāya so¹⁵ nāgabhanā nikkhamitvā tattha gantvā vammikamatthake nipajji sarīrasobhāya vammikaṃ sobhayamāno, sarīraṃ hi ’ssa
- 25 rajatadāmaṃ viya setaṃ ahosi, matthako rattakambalabheṇḍuko¹⁶ viya, imasmiṃ pana jātake B-assa sarīraṃ naṅgalasīsappamānaṃ¹⁷ viya ahosi, Bhūridattajātake ūruppamānaṃ, Saṃkha-pālaajātake ekadoṇikanāvappamānaṃ. Tadā eko Bārāṇasīvāsimāṇavo Takkaṣilaṃ gantvā disāpāmokkhassaācariyassa santike

¹ Bā omits vā. ² Bā -kho. ³ Bā -gge. ⁴ Bā add gantvā. ⁵ Bā adds dhitarāṃ pathenti. ⁶ C^s paṭi-. ⁷ Bā -thakammaṃ. ⁸ Bā karonto addhānaṃ. ⁹ Bā -āhi. ¹⁰ Bā -o gaheṣṣati. ¹¹ C^s pakkaddhissati, C^s pakkatṭhissati, B^s pakkuyissati? ¹² Bā -kuṇḍiko. ¹³ Bā cātuddasī. ¹⁴ Bā omits so. ¹⁵ Bā -legenduko. ¹⁶ C^s naṅgula-.

āmbanamantaṃ¹ uggaṇḥitvā tena maggena attano gehaṃ
 gacchanto M-aṃ disvā „imaṃ sappam gahetvā gāmanigama-
 rājadhānisu kilāpento² dhanam uppādessāmīti“ cintetvā dibbo-
 sadhāni gahetvā dibbamantaṃ parivattetvā tassa santikaṃ
 agamāsi. Dibbamantaṃ sutakālato paṭṭhāya M-assa kaṇṇesu 5
 tattasālākappavesanakālo viya jāto, matthako sikharena abhi-
 matthiyamāno³ viya jāto. So „ko nu kho eso“ ti bhoganta-
 rato sīsam ukkhipitvā olovento ahigaṇḍhikaṃ⁴ disvā cintesi:
 „mama visam mahantaṃ, sace 'haṃ'⁵ kujjhitvā nāsāvātaṃ
 vissajjessāmi etassa sarīraṃ bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, 10
 atha me sīlaṃ khaṇḍaṃ bhavissati, na taṃ olokeṣṣāmīti“ so
 akkhīni nimmīletvā sīsam bhogantare ṭhapesi. Ahigaṇḍhika-
 brāhmaṇo⁶ osadham khāditvā⁷ mantaṃ parivattetvā kheḷaṃ
 M-assa sarīre opi⁸, osadhānaṃ ca mantassa cānubhāvena
 kheḷena phutṭhaphutṭhatṭhāne⁹ photānaṃ¹⁰ utṭhānakālo viya 15
 jāto, atha naṃ so naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhitvā diḍḍhato nipajjā-
 petvā ajapadena daṇḍena uppīletvā dubbalaṃ katvā sīsam
 daḥham gahetvā¹¹ nippīlesi. M. mukhaṃ vivari, ath' assa
 mukhe kheḷaṃ opitvā¹² osadhamantaṃ katvā dante bhindi,
 mukhaṃ¹³ lohitaṣṣa pūri. M.¹⁴ silabhedabhayena evarūpaṃ 20
 dukkhaṃ adhiṇṇasento akkhīni ummīletvā olokanamattam pi na
 kari. So pi „nāgarājānaṃ dubbalaṃ karissāmīti“ naṅguṭṭhato
 paṭṭhāy' assa aṭṭhīni cuṇṇayamāno viya sakalasarīraṃ mad-
 ditvā paṭṭakaveṭhanan¹⁵ nāma veṭhesi, tantamajjitan nāma
 majji¹⁶, naṅguṭṭhe gahetvā dussapoṭṭhiman¹⁷ nāma poṭhesi¹⁸. 25
 M-assa sakalasarīraṃ lohitaṃ makkhitaṃ ahosi, so¹⁹ mahāve-
 danaṃ adhiṇṇaseti²⁰. Ath' assa dubbalabhāvaṃ ūtvā vallīhi

¹ Bā āmbāyana-. ² Cā kilā-. ³ Cās abhimanti-, Bā abhipattaya-, Bā abhi-
 matthaya-. ⁴ Cā -gaṇḍhikaṃ, Cā -gaṇḍhikaṃ, Bā -kuṇḍhikaṃ. ⁵ Bā sacāhaṃ.. ⁶
 Bā -kuṇḍhika-. ⁷ Bā saṃkharitvā. ⁸ Cā mapi, Bā khipi, Bā ukkhipi. ⁹ Cās
 puṭṭhaphuṭṭha-, Bā phuṭṭhaphuṭṭha-. ¹⁰ Cās poṭṭhānaṃ. ¹¹ Bā katvā. ¹² Bā
 khipetvā. ¹³ Bā mukhe. ¹⁴ Bā adds attano. ¹⁵ Bā paṭṭakena vedhimaṃ.
¹⁶ so Cās; Bā tantamajjimaṃ nāma majhi. ¹⁷ so Cās; Bā -poṭṭheyyaṃ. ¹⁸ Bā.
 poṭhesi. ¹⁹ Cās omit so. ²⁰ Bā -sesi.

peḷaṃ karitvā tattha naṃ pakkhipitvā paccantagāmaṃ netvā
mahājanamajjhe kilāpesi, nilādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādīsu
saṇṭhānesu aṇuṃthulādīsu pamāṇesu yaṃ yaṃ brāhmaṇo icchati
M. taṃ tad eva katvā naccati, phaṇasatam¹ pi phaṇasa-
5 hassam² pi karoti yeva. Mahājano pasīditvā bahūṃ dhanam
adāsi, ekadivasam eva kaḥāpaṇasahassam³ saḥassagghaṇake⁴
ca parikkhāre labhi⁵. Brāhmaṇo ādito va „saḥassam labhitvā
vissajjessāmīti“ cintesi, taṃ pana dhanam labhitvā „paccanta-
gāme yeva tāva me ettakaṃ dhanam laddhā rājarājamahā-
10 maccānaṃ⁶ santike bahūṃ labhissāmīti“ sakataṃ ca sukha-
yānaṃ ca gahetvā sakate parikkhāre ṭhapetvā sukhayānake
nisinno mahantena parivārena M-aṃ gāmanigamādīsu kilā-
pento „Bārāṇasiyam Uggasenarañño santike⁷ kilāpetvā vissaj-
jessāmīti“ agamāsi. So maṇḍuke māretvā nāgarāñño deti.
15 Nāgarājā punappuna „n' esa⁸ maṃ nissāya māressatīti“ na
khādati. Ath' assa madhulāje adāsi. M. „sa⁹ āham gocaraṃ
gaṇhissāmi anto peḷāya eva maraṇaṃ bhavissatīti“ te pi na
khādati¹⁰. Brāhmaṇo māsamattena¹⁰ Bārāṇasīṃ patvā dvāra-
gāmesu kilāpento bahūṃ dhanam labhi. Rājāpi taṃ¹¹ pakko-
20 sāpetvā „amhākaṃ kilāpehīti“ āha. „Sādhu deva, sve panna-
rase tumbhākaṃ kilāpessāmīti“. Rājā „sve nāgarājā rājaṅgaṇe
naccissati, mahājano sannipatitvā passatū“ ti bheriṃ carā-
petvā punadivase rājaṅgaṇaṃ alaṃkārapetvā brāhmaṇaṃ pakko-
sāpesi. So ratanapeḷāya M-aṃ netvā citratthare¹² peḷaṃ ṭha-
25 petvā nisīdi. Rājāpi pāsādā oruḥha mahājanaparivuto rājā-
sane¹³ nisīdi. Brāhmaṇo M-aṃ niharitvā naccāpesi. Mahājano
sakabhāvena saṇṭhātum na sakkoti, celukkhepasahassāni
vattanti¹⁴, B-assa upari sattaratanavassaṃ vassati. Tassa
gahitassa māso sampūri, ettakaṃ kalam nirāhāro va ahoṣi.

¹ Cks pana-. ² Ck paṇa-. ³ Bā -añceva. ⁴ Bā -nike. ⁵ Bā labhati, Cks
-raṃ labhi. ⁶ Bā -mattānaṃ. ⁷ Cks omit santike. ⁸ Bā -naṃ esa. ⁹ Bā
khādi. ¹⁰ Bā samāsamattena, Cks mahāsattena. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Bā vicittattare.
¹³ Bā rājāsayaṇe. ¹⁴ Bā pava-.

Sumanā „aticirāyati me piyasāmiko, idāni 'ssa idha anā-
 gacchantassa māso sampunno, kin nu kho kāraṇaṇ“ ti gantvā
 pokkharaniṃ oloketi lohitavannaṃ udakaṃ disvā „ahi-
 guṇḍikena' gahito bhavissatīti“ nātvā nāgabhavanā nikkha-
 mitvā vammikasantikam gantvā M-assa gahitaṭṭhānaṃ ca 5
 kilamitaṭṭhānaṃ ca disvā² kanditvā paccantagāmaṃ gantvā
 pucchitvā taṃ pavattiṃ sutvā Bārāṇasim³ gantvā rājaṅgaṇe⁴
 parisamajjhe ākāse rudamānā atṭhāsī. M. naccanto va ākāsaṃ
 olovento⁵ taṃ disvā lajjito pelaṃ pavisitvā nipajji. Rājā
 tassa pelaṃ pavitṭhakāle „kin nu kho kāraṇaṇ“ ti ito c' ito 10
 ca olovento taṃ ākāse ṭhitam disvā paṭhamam gātham āba:

1. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā,
 devatā nu si gandhabbī, na taṃ maññāmi mānusin⁶ ti. 220.

Tattha na taṃ maññāmi mānusin⁶ ti abha taṃ mānusi ti na maññāmi,
 tayā ekāya devatāya gandhabbiyā vā bhavitum vaṭṭatīti vadati. 15

Idāni tesam vacanapaṭivacanagāthāyo⁷ honti:

2. N' amhi devī na gandhabbī na mahārāja mānusi,
 nāgakaṇṇ' amhi⁸ bhadante, atthen' amhi idhāgatā. 221.
3. Vibbhantacittā kupitindriyāsi,
 nettehi te vārigaṇā savanti⁹, 20
 kin te natṭham, kim pana patthayānā
 idhāgatā nāri, tad imgha brūhi. 222.
4. Yam uggatejo urago ti cāhu¹⁰
 nāgo ti taṃ¹¹ āhu jano¹² janinda
 tam aggahī puriso jīvikattho, 25
 taṃ bandhanā muṇca, pati¹³ mam' eso. 223.
5. Kathaṃ nv-ayaṃ balaviriṇpappanno
 hatthattam āgaṇchi¹⁴ vanibbakassa,
 akkhāhi me nāgakaṇṇe tam attham,
 kathaṃ vijānemu gahītanāgam. 224. 30

¹ Bā -kuṇḍi-. ² Bā adds roditvā. ³ Cks -siyaṃ. ⁴ Bā rajadvāre. ⁵ Bā
 -ketvā. ⁶ Cks -sī, Bā -si. ⁷ all three MSS. -naṃpati-. ⁸ Bā asmi. ⁹ Bā vasanti.
¹⁰ Cks cāha. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Bā -nā. ¹³ Ck patiṃ, Cs Bā -ti. ¹⁴ Bā āgacchi.

6. Nagaram¹ pi nāgo bhasmañ kareyya,
tathā hi so balaviriyūpappanno,
dhammañ ca nāgo apacāyamāno,
tasmā parakkamma tapo karotīti. 225.

5 Tattha atthenamhīti ahañ ekañ kāraṇaṃ paṭicca idhāgata, kupitīn-
driyā ti kilantīndriyā, vāriṇaṃ ti assubindughaṭṭa, urago ti cāhū ti urago
ti cāyaṃ mahājano katheti², puriso ti ayaṃ puriso taṃ nāgarājānaṃ jīvi-
kattāya aggahesi, vanibbakassā³ ti imassa vanibbakapurisassa kathaṃ nu
esa mahānubhāvo samāno hatthattaṃ āgato ti pucchati, dhammañcā⁴ ti
10 pañcasīladhammaṃ uposathavāsaddhammañ ca⁵ guruṃ⁶ karonto viharati, tasmā
iminā purisena gahito pi sac⁷ āhaṃ imassa upari nāsāvataṃ vissajjesāmi
bhūsamuṭṭhiṃ⁸ viya karissati evaṃ me sīlaṃ bhijjissatīti sīlabhedabbayaṃ⁹
parakkamma⁷ taṃ dukkhaṃ adhiṇvāsetvā tapo karoti viriyaṃ eva karotīti āha.

Rājā „kahaṃ⁸ pan' eso⁹ iminā gahito“ ti pucchi. Ath⁹
15 assa sā ācikkhantī

7. Cātuddasiṃ pannarasiṃ ca rāja
catuppathe sammata¹⁰ nāgarājā,
taṃ aggahī puriso jīvikattho,
taṃ bandhanā muñca, patī mam' eso ti gātham āha. 226

20 Tattha catuppathe ti catukkamaggassa āsannaṭṭhāne ekasmiṃ vammīke
catuṇṅgasamannāgataṃ adhiṭṭhānaṃ adhiṭṭhahitvā uposathavāsaṃ vasanto ni-
pajjati¹¹ attho, taṃ¹² bandhanā ti taṃ evaṃ dhammikaṃ guṇavantaṃ
nāgarājānaṃ etassa¹³ dhaṇaṃ datvā peḷabandhanā pamuñca.

Evaṃ ca pana vatvā puna pi¹⁴ yācantī¹⁵ dve gāthā abhāsi:

25 8. Soḷas' itthisahassāni āmuttamaṇiḥkūḍalā
vāriṇeghāsaya¹⁶ nāriyo¹⁷ tāpi taṃ saraṇaṃ gatā. 227.

9. Dhammena mocehi asāhasena
gāmena nikkhena gavaṃ satena,
ossatṭhakāyo urago carātu,
30 puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 228.

¹ C^s nāgam. ² Bā -si. ³ Bā uposathaṃ vāsaddhammañca. ⁴ Bā guruṃ. ⁵
C^k -i, C^s -ī, Bā bhasmamūhi. ⁶ Bā -yā. ⁷ C^s parakkama, Bā parakkamañ.
⁸ Bā kathaṃ. ⁹ C^k Bā panoso. ¹⁰ Bā sampati. ¹¹ Bā nippajjiti. ¹² C^k
omit taṃ. ¹³ C^k ekassa. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ all three MSS. -ti. ¹⁶ Bā
-geha-. ¹⁷ C^k nāriṇo, Bā nāri.

Tattha soḷasā¹ 'ti mā tvaṃ esa yo vā so vā daliddanāgo ti maññittha,
etassa hi ettikā² sabbālaṃkārapatimaṇḍitā itthiyo vā³, sesā sampatti aparimāṇā
ti dasseti, vārigehāsaya⁴ ti udakacchadanāṃ udakagabbhaṃ katvā tattha
sayanasilā, ossaṭṭhakāyo ti nissaṭṭhakāyo hutvā, carātū 'ti caratu.

Atha naṃ rājā tisso gāthā abhāsi :

5

10. Dhammena mocemi asāhasena

gāmena nikkhena gavaṃ satena.

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā. 229.

11. Dammi⁵ nikkhasataṃ ludda thullaṇ ca maṇikuṇḍalaṃ

10

catussadaṇ⁶ ca pallaṃkaṃ ummāpupphasirinnibhaṃ⁷. 230.

12. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhaṇ ca gavaṃ sataṃ,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 231.

Tattha luddā 'ti rājā uragaṃ mocetuṃ ahigunḍikaṃ⁸ āmantetvā tassa 15
dattabhaṃ deyyadhammaṃ dassento evaṃ āha. gāthā pana heṭṭhā vuttatthā yeva.

Atha naṃ luddo āha :

13. Vināpi dānā tava⁹ vacanaṃ janinda¹⁰,

muñcemu naṃ uragaṃ bandhanasmā,

ossaṭṭhakāyo urago carātu,

20

puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 232.

Tattha tava¹¹ vacanaṃ ti mahārāja vināpi dānena tava vacanaṃ eva
ambhākaṃ garuṃ¹², muñcemu naṃ ti muñcissāmi etaṃ ti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā M-aṃ peḷato nīhari. Nāgarājā
nikkhamitvā pupphantaraṃ pavisitvā taṃ attabhāvaṃ vija- 25
hitvā māṇavakavaṇṇena alaṃkatasarīro¹³ paṭhaviṃ bhindanto
viya nikkhamitvā aṭṭhāsi. Sumanā ākāsā otaritvā tassa san-
tike ʾthitā. Nāgarājā¹⁴ añjalim paggayha rājānaṃ namassa-
māno aṭṭhāsi.

¹ Bā soḷasitthi. ² Bā ettakā. ³ Bā vā. ⁴ all three MSS. -geha-. ⁵ Ck^s
dhammi. ⁶ Bā caturassaṇa. ⁷ Bā ummāpupphāsannibhaṃ. ⁸ Bā -kuṇḍi-
Bā -guṇḍi-. ⁹ Ck^s tha. ¹⁰ read: dānā vinā te v.j.? ¹¹ Ck^s omits tava. ¹²
Ck^s garu. ¹³ Bā adds hutvā. ¹⁴ Bā -jānaṃ.

Tam atthaṃ pakāśento S. dve gāthā abhāsi:

14. Mutto Campeyyako nāgo rājānaṃ etad abravi:
 namo te Kāsirāj' atthu¹ namo te Kāsivaddhana,
 añjalin te paggaṇhāmi², passeyyam me nivesanaṃ. 233.
- 5 15. Addhā hi dubbissasam³ etam āhu
 yaṃ mānuso vissase⁴ amānusaṃhi,
 sace ca maṃ yācasi etam atthaṃ
 dakkhemu te nāga nivesanānti. 234.

Tattha passeyyamme nivesanaṃ ti mama nivesanaṃ Campeyya-
 10 nāgabavanānaṃ ramaṇiyaṃ passitabbayuttakaṃ taṃ te ahaṃ dassetukāmo taṃ
 sabalavāhanaṃ āgantvā⁵ passa narindā 'ti vadati, dubbissasam⁶ ti dubbissa-
 saniyam⁷, sace cā 'ti sace maṃ yācasi passeyyāma te nivesanāni api ca kho
 pana taṃ na saddahāmiti vadati.

Atha naṃ saddahāpetuṃ sapathaṃ karonto M. dve
 15 gāthā abhāsi:

16. Sace hi⁸ vāto girim āvaheyya
 cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
 sabbā ca⁹ najjo paṭisotaṃ¹⁰ vajeyyuṃ
 na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyaṃ. 235.
- 20 17. Nabhaṃ phaleyya udadhī pi susse
 saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūṭadharā vasundharā
 siluccayo¹² Meru samūlam ubbahe
 na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 236.

Tattha saṃvaṭṭayaṃ¹¹ bhūṭadharā vasundharā ti ayaṃ bhūta-
 25 dharā ti ca vasundharā ti ca¹³ saṃkhaṃ gatā mahāpaṭhavī kilāñjaṃ viya saṃ-
 vaṭṭeyya, samūlam ubbahe ti evaṃ Mahāsinerupabbato samūlo utthāya
 purāṇapaṇṇaṃ viya ākāse pakkhandeyya.

So M-ena evaṃ vutte pi asaddahanto

18. Addhā hi dubbissasam¹⁴ etam āhu
 30 yaṃ mānuso¹⁵ vissase amānusaṃhi,

¹ Ck -rājā, Cs -rāja, both omitting tthu. ⁷ Bā paggayhāmi, B^s paggaṇhāmi?

⁸ Ck dubbissasac, B^s duppisāsam. ⁴ read: vissas'? ⁵ Bā gantva. ⁶ Ck dubbissan, B^s dubbissāsan. ⁷ Cks bhisasaniyam, Bā dubbissāsaniyam. ⁸ Bā pi. ⁹ Ck va. ¹⁰ Ck -ta. ¹¹ so Cks for saṃvaṭṭaye? Bā -ṭṭeyya. ¹² Bā sikhū.

¹³ Cks vasun-. ¹⁴ Bā dubbisāsam. ¹⁵ Bā manusso.

sace ca mañ yācasi etam attham
dakkhemu te nāga nivesanāñti. 237.

Puna pi tam eva gātham vatvā „tvam mayā katagunam
jānitum arahasi. saddahitum pana yuttabhāvam vā ayutta-
bhāvam vā aham jānissāmīti“ pakāsento itaram gātham āha: 5

19. Tumhe kho 'ttha' ghoravisā ulārā,
mahātejā khippakopī ca hotha,
mama kāraṇā bandhanasmā pamutto
arahasi no jānitaye² katāñti. 238.

Tattha ulārā ti ulāraṇi, jānitaye ti jānitum. 10

Atha nañ saddahāpetum puna sapatham karonto M.

20. So³ paccatam niraye ghorarūpe
mā kāyikañ sātam alattha kiñci
peḷaya baddho maraṇam upetu
yo tādisañ kamma katañ na jāne ti gātham āha. 239. 15

Tattha paccatan ti paccatu, kamma katan ti katakammam, evaṃ
guṇakāraṇam tumbhādisaṃ yo na jānāti so evarūpo hotū ti vadati.

Ath' assa rājā saddahitvā thutim akāsi:

21. Saccapaṭiñṇā tavam esa hotu,
akkodhano hohi⁴ anūpanāhi⁵,
sabbañ ca te nāgakulañ supannā⁶
aggim⁷ va gimhāsu vivajjayantū 'ti. 240. 20

Tattha tavamessa hotū 'ti tava eṣa paṭiñṇā saccā hotu, aggim⁸ va gim-
hāsu vivajjayantū 'ti yathā manussa gimhakāle santāpañ anicchantā jala-
mānañ aggim vivajjenti evaṃ vivajjentu dūrato va pariharantu. 25

M. pi rañño thutim karonto itaram gātham āha:

22. Anukampasī⁹ nāgakulañ janinda
mātā yathā suppiyañ ekaputtañ,
ahañ ca te nāgakulena saddhim
kāhāmi veyyavāṭikañ ulāraṇ ti. 241. 30

¹ read: tumhe 'ttha kho? ² Cks -tamiye. ³ Cks yo. ⁴ Bds hoti. ⁵ Ck Bd
anupanāhi, Cs anūpanāhi. ⁶ Cks -a. ⁷ Ck Bd -i, Cs -ī. ⁸ Cks -ī, Bd -i. ⁹
all three MSS. -si.

Taṃ sutvā rājā nāgabHAVANAṃ gantukāmo senaṃ gamana-sajjaṃ kātuṃ¹ ānāpento

23. Yojentu ve rājarathe sucitte
kambojake assatare sudante,
5 nāge ca yojentu suvaṇṇakappaṇe²,
dakkhemu nāgassa nivesanānīti gātham āha. 242.

Tattha kambojake assatare sudante ti susikkhite kambojakaraṭṭha-sambhava assatare yojentu.

Itarā abhisambuddhagāthā:

- 10 24. Bherīmutiṅgā paṇavā ca saṃkhā
āvajjayimsu³ Uggasenassa rañño,
pāyāsi rājā bahu sobhamāno
purakkhato nārigaṇassa majjhe ti. 243.

- 15 Tattha bahu sobhamāno ti bhikkhave Bārāṇasirājā soḷasahi nārisa-
hassehi purakkhato⁴ parivārito tassa⁵ nārigaṇassa majjhe Pārānasito nāga-
bhavanaṃ gacchanto ativiya sobhamāno pāyāsi.

- Tassa nagarā nikkhantakāle yeva M. attano ānubhāvena
nāgabHAVANE [sabbaratanamayaṃ⁶ pākāraṇ ca dvārattālake ca
dissamānarūpe katvā nāgabHAVANAGAMANAMAGGAṃ⁷ alaṃkata-
20 paṭiyattaṃ māpesi. Rājā saparišo⁸ tena maggena nāga-
bhavanaṃ pavisitvā ramaṇīyaṃ bhūmibhāgaṃ ca pāsāde ca
addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

21. Suvaṇṇacitakam⁹ bhūmiṃ addakkhi Kāsivaddhano
25 sovaṇṇaye¹⁰ ca pāsāde veluriyaphalakatthate. 244.
26. Sa rājā pāvisi vyamhaṃ Campeyyassa nivesanaṃ
ādiccavaṇṇupanibhaṃ kamsaviḷḷupabhasaraṃ. 245.
27. Nānārukkhehi sañchannaṃ nānāgandhasameritaṃ¹¹
so¹² pāvekkhi Kāsirājā Campeyyassa nivesanaṃ. 246.
30 28. Pavitṭhamhi Kāsirañño¹³ Campeyyassa nivesane
dibbā¹⁴ turiyā vajjimsu nāgakaṇṇā ca naccayum. 247.

¹ Hā senagamanani sajjāpetum. ² Cks -ṇe. ³ read: āvajjayims'; Cks āvajjimsu.
⁴ Cks -ta. ⁵ Bā -ā. ⁶ Bā sattaratana-. ⁷ Bā -gāmimaggam. ⁸ Bā sapari-
vāro. ⁹ Bā -citta-. ¹⁰ Bā sovaṇṇamaye. ¹¹ Hā -samīritam. ¹² Cks omit
so. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -a.

29. Tam nāgakaññā caritaṃ gaṇena
 anvāruhi¹ Kāsirājā pasanno,
 nisīdi sovaṇṇamayamhi pīthe
 sāpassaye² candanasāralitte ti āha. 248.

Tattha suvaṇṇacitakan³ ti suvaṇṇavālukāya santhataṃ⁴, vyamhan ti 5
 alamkatanāgabhavanaṃ, Campeyyassā⁵ 'ti nāgabhavanaṃ pavisitvā Campeyya-
 nāgarājassa nivesanaṃ ;āvisi, kaṃsaviḍḍupabhassaraṇaṃ ti meghamukhe
 suvaṇṇavaṇṇasaṇcaraṇaviḍḍu⁶ viya obhāsamānaṃ, gandhasameritaṃ ti nānā-
 vidhehi dibbagandhehi anusaṇcaritaṃ⁷, caritaṃ⁸ gaṇenā⁹ 'ti taṃ nivesanaṃ
 nāgakaññānaṃ¹⁰ caritaṃ anusaṇcaritaṃ, caṇḍanasāralitte ti dibbasāra- 10
 candanena anulitte.

Tattha nisinnamattass' ev' assa nānaggarasaṃ dibba-
 bhojanaṃ upanāmesuṃ tathā soḷasannaṃ itthisahassānaṃ
 sesaparisaṃ⁹ ca. So¹⁰ sattāhamattaṃ sapariso dibbannaṇā-
 dīni paribhuñjitvā dibbehi kāmaguṇehi abhiramitvā sukhasa- 15
 yane nisinno M-assa yaṃ vaṇṇetvā „nāgarāja tvaṃ eva-
 rūpaṃ sampattiṃ paḥāya manussaloke vammikamatthake ni-
 pajjitvā kasmā uposathavāsaṃ vasasīti“ pucchi. So pi
 'ssa kathesi.

- Tam atthaṃ pakāseto S. āha: 20
 a. So tattha bhutvā ca atho ramitvā
 Campeyyakaṃ Kāsirājā avoca:
 vimānasetthāni imāni tuyhaṃ
 ādiccavaṇṇāni pabhassarāni,
 n' etādisaṃ atthi manussaloke, 25
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 249.
 31. Tā kambukāyūradharā suvatthā
 vatṭaṅgulī tambatalūpapannā
 paggayha pāyenti¹¹ anomavaṇṇā¹²,
 n' etādisaṃ atthi manussaloke, 30
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 250.

¹ all three MSS. -i. ² Bds so-. ³ Bds -citta-. ⁴ Bā sandataṃ? ⁵ Cks su-
 vaṇṇasaṇcaraṇaṃ-, Bs suvaṇṇavaṇṇasaṇcaraṇaṃ, Bā suvaṇṇavaṇṇasaṇcaraṇaṃ.

⁶ Ck adds va naccanto. ⁷ Cs omits ca. ⁸ Bā -kaññāgaṇena. ⁹ Bā sesarājapari-.

¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Ck pāyanti, Cs pāsanti. ¹² Cks -am.

32. Najjo ca khemā¹ puthulomamacchā
adāsakuntābhirudā sutitthā,
n' etādisaṃ etc. 251.
- 5 33. Koṇcā mayūrā diviyā ca haṃsā
vaggussarā kokilā sampatanti, etc. 252.
34. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo
uddālakā pāṭaliyo ca phullā, etc. 253.
35. Imā ca te pokkharāṇṇo² samantato
diviyā ca gandhā satatāṃ sampatanti³.
10 n' etādisaṃ atthi manussaloke,
kimatthiyaṃ nāga tapo karosi⁴. 254.
36. Na puttahetu na dhanassa hetu
na āyuno vāpi⁵ janinda hetu,
manussayoniṃ abhipatthayāno
15 tasmā parakkamma tapo karomīti. 255.

Tattha tā ti soḷasasahassanāgakaṇṇā sandhāyāha, kambukāyūradharā
ti suvaṇṇābharanādhara, vaṭṭaṅgulīti pavāḷamkurasadisavaṭṭaṅgalī, tambata-
lūpapaṇṇā ti abhirattehi hatthapādātehi samannāgatā, pāyenti ti dibba-
pāṇaṃ ukkhipitvā taṃ pāyenti, puthulomamacchā ti puthulapattehi nānā-
20 macchehi samannāgatā, adāsakuntābhirudā ti adāsasaṃkhātehi⁶ sakuṇehi
abhirudā, sutitthā ti sundaratitthā, diviyā ca haṃsā ti dibbahamsā ca,
sampatantīti manuṇṇaravaṃ ravantā⁷ rukkhato rukkhaṃ sampatanti, dibbā
ca gandhā ti tāsu pokkharāṇṇesu satatāṃ dibbagandhā vāyanti, abhipattha-
yāno ti patthayanto vicarāmi, tasmā ti tena kāraṇena parakkamma viriyaṃ
25 paggahe tvā tapo karomi uposathaṃ upavasāmiti.

Evam vutte rājā

37. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso⁸
alamkato kappitakesamassu
surosito lohitaandanena
30 gandhabbarājā va⁹ disā pabhāsasi. 256.
38. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbehi kāmehi samaṅgibhūto,
pucchāmi taṃ nāgarāje¹⁰ taṃ atthaṃ:
seyyo ito kena manussaloko¹¹ ti āha. 257.

¹ Cks temā, Bds khomā. ² Cks -ā. ³ so Cks for patanti? Bds sampavāyanti. ⁴
Bds add Bodhisatto āha. ⁵ Bds cāpi. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bds -ti. ⁸ Cks
vihatattha-. ⁹ Cks ca. ¹⁰ Bds -ja. ¹¹ Cks -ke.

Tattha surosito ti suvillitto.

Ath' assa ācikkhanto nāgarājā āha:

39. Janinda nāññatra manussalokā
suddhī ca¹ saṁvijjati saṁyamo ca¹,
ahañ ca laddhāna manussayoniṁ
kāhāmi jātimaṇassa² antan ti. 258.

5

Tattha suddhī cā¹ 'ti mahārāja aññatra manussalokā amatamahānibbāna-
saṁkhātā suddhī vā sīlasaṁyamo vā n' atthī, antan ti manussayoniṁ laddhā
jātimaṇassa antaṁ karissāmīti tapo karomi.

Taṁ sutvā rājā

10

40. Addhā have sevitabbā sapaññā (supra $\frac{453}{15}$)
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna tavañ⁴ ca nāga⁵
kāhāmi⁶ puññāni anappakānīti. 259.

Tattha nariyo² 'ti [imā tava nāgakaññā⁷ ca tavañ ca disvā bahūni 15
puññāni karissāmīti vadati.

Atha naṁ nāgarājā

41. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo³ ca disvāna mamañ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti āha. 260.

20

Tattha karohiti kareyyāsi mahārāja⁸.

Evam vutte Uggaseno gantukāmo hutvā „nāgarāja ciraṁ
vasit' amha⁹, gamissāmā¹⁰ 'ti āpucchi. Atha naṁ M. „tena hi
mahārāja yāvadicchakaṁ dhanāṁ gaphā¹⁰ 'ti dhanāṁ dassento 25

42. Idañ ca me jātarūpaṁ pahūtaṁ¹¹

rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā,
ito haritvā sovaṇṇagharāni

[kāraya] rūpiyassa ca pākāraṁ karontu¹². 261.

¹ Bā vā. ² Bās jātijarāmara. ³ Bās nā-. ⁴ Bās tu-. ⁵ Ck rāja. ⁶ Cks ka-.
⁷ Bā -āyo. ⁸ Bā -jā ti. ⁹ Ck -hā, C^s vasitama, Bās vasimhā. ¹⁰ Bā -āhi. ¹¹
Bā bahutaṁ. ¹² so all three MSS. for -- suvaṇṇaṁ gharāni rūpyassa cā --?

43. Muttā¹ ca vāhasahassāni pañca
velūriyamissāni ito haritvā
antepure bhūmiyaṃ santharantu,
nikkaddamā hohiti² nīrajā³ ca. 262.

5 44. Etādisaṃ āvasa rājasettha
vimānasetthaṃ bahu sobhamānaṃ
Bārāṇasim⁴ nagaraṃ iddhaphitaṃ⁵
rajjaṃ ca⁶ kārehi anomapaññā⁷ 'ti. 263.

Tattha rāsīti tesu tesu thānesu tālappamānarāsīyo⁷, sovaṇṇagharāṇīti
10 suvaṇṇagehāni, nikkaddamā ti⁸ evan te⁸ antepure bhūmi nikkaddamā ca
nīrajā⁹ ca bhavissati, etādisaṃ ti evarūpaṃ suvaṇṇamayaṃ rajatapākāraṃ
muttāvelūriyasanthatabhūmibhāgaṃ¹⁰, phitaṃ ti phitaṃ taṃ¹¹ Bārāṇasinagaraṃ
ca āvasa, anomapaññā¹² 'ti alāmakapaññā¹².

Rājā tassa kathaṃ sutvā¹³ adhivāsesi. Atha M. nāga-
15 bhavane bheriṃ carāpesi: „sabbā rājaparisā yāvadicchakaṃ
hiraññasuvaṇṇādikaṃ dhanam gaṇhantū¹⁴“ 'ti rañño ca ane-
kehi sakatasatehi dhanam pesesi. Tadā rājā mahantena
yasena nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasim eva gato. Tato
paṭṭhāya kira Jambudīpatalaṃ sahiraññaṃ jātāṃ¹⁵.

20 S. i. d. ā. „evam porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṃ pahāya upo-
sathavāsaṃ vasiṃsū“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā ahigunḍiko¹⁶ Devadatto
ahosi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputto, Campeyyanāgarājā
aham evā“ 'ti. Campeyyajātakaṃ.

11. Mahāpalobhanajātaka.

25 Brahmaloḷkā cavitvānā¹⁷ 'ti. Idam S. J. v. visuddha-
saṃkilesaṃ ā. k. Vatthum heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana
S. „bhikkhū mātugāmo nāma¹⁸ esa visuddhasatte pi saṃkiliṭṭhe¹⁷
karontīti¹⁸“ vatvā ā. ā.:

¹ Cks muttānaṃ. ² Bā he-. ³ Cks Bā nīrajā. ⁴ Bā -sī. ⁵ Ck iddhampitā, C^s iddhampitā, Bā iddhampitaṃ. ⁶ Cks rajjaṃ, omitting ca. ⁷ Bā -ñā-. ⁸ Bā evaṃsante. ⁹ Cks nīrajā. ¹⁰ Bā -saṇṭhata-. ¹¹ Bā omītaṃ. ¹² all three MSS. -ññā. ¹³ Bā adda taṃ. ¹⁴ Bā harantu. ¹⁵ Bā sahiraññaṃ suvaṇṇajātāṃ, Ck sahiraññajātāṃ. ¹⁶ Bā -kunḍi-. ¹⁷ Cks -ṭṭhaṃ. ¹⁸ Bā karontīti.

A. B. Cūlapalobhane vuttanayena atītavatthum vitthāre-
tabbam. Tadā pana M. Brahmaloḥkā cavitvā Kāsirañño¹ putto
hutvā nibbatti, Anitthigandha-kumāro nāma ahosi, itthi-
naṃ hatthe na saṇṭhāti, purisavesena² thaññaṃ pāyenti, jhā-
nāgāre vasati³, itthiyo na passati.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. catasso gāthā abhāsi:

1. Brahmaloḥkā cavitvāna devaputto mahiddhiko
rañño putto udapādi sabbakāmasamiddhisu. 264.
2. Kāmā vā kāmasaññā vā Brahmaloḥke na vijjati,
sv-āssu⁴ tāy' eva saññāya kāmehi vijjucchatha. 265.
3. Tassa c' antepure āsi jhānāgāraṃ sumāpitaṃ,
so tattha patisaṃlīno⁵ eko rahasi jhāyatha. 266.
4. Sa rājā paridevesi⁶ puttasaṃkena aṭṭito⁷:
ekaputto c' ayaṃ mayhaṃ, na ca kāmāni bhuñjati. 267.

Tattha sabbakāmasamiddhisū 'ti sabbakāmānaṃ samiddhisu sampatti-
yuttassa⁸ rañño putto hutvā eko devaputto nibbatti, svāssū⁹ 'ti so kumāro,
tāyevā 'ti tāya Brahmaloḥke nibbattitāya jhānasaññāya eva, sumāpitaṃ ti
pitarā suddham¹⁰ manāpam katvā māpitaṃ¹¹, rahasi jhāyathā 'ti mātu-
gāmaṃ apassanto vasi, paridevesi¹² vilapati.

Pañcamā¹³ rañño paridevanagāthā:

5. Ko nu kh' ettha¹⁴ upāyo¹⁵ so, ko vā jānāti kiñcanaṃ,
ko¹⁶ me puttaṃ palobheyya yathā kāmāni patthaye ti. 268.

Tattha kho nu khettha¹⁷ so ti ko nu kho ettha etassa kāmānaṃ
bhuñjanaupāyo, ko nu kho idh' upāyo¹⁸ so ti pi pāṭho¹⁹, aṭṭhakathāyaṃ pana
ko nu kho etaṃ upavasitvā upalāpanakāraṇaṃ²⁰ jānāti vuttaṃ, ko vā jānāti
kiñcanaṃ ti ko vā etassa pabuddhanakāraṇaṃ²¹ jānāti attho.

Tatoparaṃ diyaḍḍhaabhisambuddhagāthā²²:

6. Ahū kumārī²³ tatth' eva vaṇṇarūpasamāhitā
kusalā naccagītassa vādite ca padakkhiṇā,
sā tattha upasaṃkamma rājānaṃ etad abravīti. 269.

¹ Bds kāsikā. ² Bā adds naṃ. ³ Bds nisīdi. ⁴ Cks svāssa. ⁵ Bā paṭisaṃlīno.
⁶ Bā -vasi. ⁷ Ck aṭṭhito? Cs aṭṭhino? Bā adhito? ⁸ Bā sampattisu thitassa.
⁹ Ck svāssā, Bā svāsu, Cs svāssā. ¹⁰ Ck rājā suṭṭha, Cs rājā suṭṭhu in the
place of pi- su-. ¹¹ Cs mātaraṃ. ¹² Bā -vasīti. ¹³ Cks -maṃ, Bā -māpi. ¹⁴
Cks khetta, Bā khotta, Bs khvettha. ¹⁵ Cks -yā. ¹⁶ Bā -yo. ¹⁷ Cks khetta,
Bā khottha. ¹⁸ Cks -yā. ¹⁹ Cks add ti. ²⁰ Bā upalobhana-. ²¹ so Cks; Bā
palibuddhakā-, Bs palibuddhana-. ²² Bā diyaḍḍhā-. ²³ all three MSS. -i.

Tattha ahū ti bhikkhave, tattheva antepure cūlanāṭakānaṃ antare ekā taruṇakumārīkā ahoṣi, padakkhiṇā ti susikkhitā.

7^a. Ahaṃ kho taṃ¹ palobheyyam sace bhattā bhavissatīti upaḍḍhagāthā kumārīkāya vuttā.

5 Tattha sace bhaṭṭā ti sace esa mayhaṃ pati bhavissati².

Taṃ tathāvādinim rājā kumārīm etad abravi:

7^b. Tvaṃ ñeva naṃ palobhehi, tava bhattā bhavissatīti. 270.

Tattha tava bhattā bhavissatīti tav' esa pati bhavissati³, tvaṃ ñeva tassa⁴ aggamaheṣi bhavissasi, gaccha naṃ palobhehi, kāmarasaṃ jānāpehiti.

10 Evaṃ vatvā rājā „imissā kira okāsaṃ karontū“ 'ti kumārassa⁵ upaṭṭhānaṃ pesesi. Sā paccūsakāle vīṇaṃ ādāya gantvā kumārassa sayanagabbhassa bahi avidūre ṭhatvā agganakhehi vīṇaṃ vādentī madhurena sareṇa gāyitvā taṃ palobhesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. āha:

- 15 8. Sā ca antepuraṃ gantvā bahuṃ kāmūpasamhitāṃ hadayaṅgamā pemaṇiyā citragāthā abhāsatha. 271.
9. Tassā ca gāyamānāya saddaṃ sutvāna nāriyā kāmaccand' assa uppajji, janaṃ so paripucchatha: 272.
10. Kass' eso saddo ko vā so bhaṇati⁶ uccāvacaṃ bahuṃ hadayaṅgamaṃ pemaṇiyaṃ atho' kaṇṇasukhaṃ mama. 273.
20 11. Esā kho pamadā⁷ deva, khiddā esā anappikā, sace tvaṃ kāme⁸ bhuñjeyya bhiyyo bhiyyo chādeyyu¹⁰ taṃ. 274.
12. Imgha āgaccha coreṇa¹¹, avidūramhi gāyatu, assamassa samīpamhi santike mayha gāyatu. 275.
25 13. Tirokuḍḍamhi gāyitvā jhānāgāramhi pāvisi, bandhi naṃ¹² anupubbena ārañṇaṃ¹³ iva kuñjaraṃ. 276.
14. Tassa kāmarasaṃ ūtvā issādhammo ajāyatha: ahaṃ eva kāme bhuñjeyyaṃ, mā aṇṇo puriso ahu. 277.
15. Tato asīm gahetvāna purise hantuṃ upakkami: ahaṃ eva eko bhuñjissaṃ, mā aṇṇo puriso siyā. 278.
20

¹ Bā naṃ. ² Bā -tīti. ³ Cks omit bha-. ⁴ Bā ñevassa. ⁵ Cks -rassā. ⁶ read bhaṇat'. ⁷ Bds aho. ⁸ Bā pamudā. ⁹ Cks kāmaguṇe. ¹⁰ Bā chanteyyaṃ corr. to chaneyyaṃ, B^s chādeyya, omitting taṃ. ¹¹ so Cks for āgacchat' oreṇa? Bā āgacchantoreṇaṃ. ¹² Ck bandinaṃ, Bā bandhituṃ. ¹³ Bds a-.

16. Tato janapadā¹ sabbe vikkandimsu samāgatā:
putto ty-ayam² mahārāja janam heṭṭety-adūsakam³. 279.
17. Tañ ca rājā vihāhesi⁴ sambhā raṭṭhāto⁵ khattiyo:
yāvata⁶ vijitam mayham na te vattabba tāva⁷. 280.
18. Tato so bhariyam ādāya samuddam upasamkami,
pannasālam karitvāna⁸ vanam uñchāya⁹ pāvisi. 281. 5
19. Ath' ettha isi-m-āgañchi¹⁰ samuddam uparūpari,
so tassa geham pāvekkhi bhattakāle¹¹ upaṭṭhite. 282.
20. Tañ ca¹² bhariyā palobhesi, passa yāva sudārunam,
cuto so brahmacariyambhā iddhiyā parihāyatha. 283. 10
21. Rājaputto ca uñchāto vanamūlaphalam bahum
sāyam kācena ādāya¹³ assamam upasamkami. 284.
22. Isi ca khattiyam disvā samuddam upasamkami,
vehāsayaṃ¹⁴ gamissan ti sīdat' eso mahaṇṇave. 285.
23. Khattiyo ca isim disvā sīdamānam mahaṇṇave
tass' eva anukampāya imā gāthā abhāsatha: 286. 15
24. Abhijjamāne vārisim sayam¹⁵ āgamma¹⁶ iddhiyā¹⁷
missībhāv' itthiyā¹⁸ gantvā samsīdasi mahaṇṇave. 287. (II p. 330.)
25. Āvaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopana
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 288. 20
26. Analā mudusambhāsā duppūrā tā²⁰ nadīsamā, (II p. 326.)
sīdanti, nam viditvāna ārakā parivajjaye¹⁹. 289.
27. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṇṭhānam khippam anudahanti nam²¹. 290.
28. Khattiyassa vaco sutvā isissa²² nibbidā²³ ahu,
laddhā porāṇakam maggam gacchat' eso vihāyasam²⁴. 291. 25
29. Khattiyo ca isim disvā gacchamānam vihāyasam²⁵
samvegam alabhī dhīro pabbajjam samarocayi. 292.
30. Tato so pabbajitvāna kāmarāgam virājayi²⁶,
kāmarāgam virājetvā Brahmaloṇṇapago ahū 'ti. 293. 30

¹ Cks jā-. ² Cs tyāham, Bā tyāyam. ³ Cks -ti dū-, Bā hetetyadū-, Bā he-
theyyadū-. ⁴ so Cks for vivāsesi? Bā vimāhesi, Bā vipāhesi. ⁵ Ck samahā-
raṭṭhāno, Ck mahāraṭṭhāto, Bā simāraṭṭhato, Bā tamhā raṭṭhato. ⁶ Ck yāvatā,
Cs yāvata. ⁷ Cks kāvade. ⁸ Cks -tvāva. ⁹ Cks navamunchāya, Bā vanamucchāya.
¹⁰ Bā āgacchi. ¹¹ Cks bhatte-. ¹² Cks tava. ¹³ Cks kācenādāya, Bā kājena
ādāya. ¹⁴ Bā vehāyasam. ¹⁵ Bā ayaṃ. ¹⁶ Bā akamma. ¹⁷ Bā siddhiyā. ¹⁸
Cks missīgāmitthiyā, Bā misisāvithāyā. ¹⁹ Ck -se. ²⁰ Bā dupūrato. ²¹ Bā tañi.
²² Ck isisan? ²³ Bā -do. ²⁴ Ck vihāsayam corr. to vihāyasam. ²⁵ Ck vihā-
sayam corr. to vihāyasam, Bā vihāsam. ²⁶ Cks -si.

Tattha antepuran ti kumārassa vasanaṭṭhānaṃ, bahun¹ ti bahun² nā-
 nappakārakaṃ, kāmūpasamhitān ti kāmanissitaṃ pavattayamānā, kāmāc-
 chandassā³ ti assa Anutthagandhakumārassa kāmācchando uppajji, janān ti
 attano santikāvacaraṃ parivārakajanaṃ⁴, uccāvacan ti uggataṃ⁵ anuggataṃ
 5 ca, bhuñjeyyā⁶ ti sace bhuñjeyyāsi, chādeyyun ti⁷ ete kāmā nāma tava
 ruceyyuṃ, so pamadā⁸ ti sutvā tuṇhī ahosi, itarā⁹ punadivase pi gāyi,
 evaṃ kumāro paṭibaddhacitto hutva tassāgamanāṃ¹⁰ rocento paricārike¹¹ āman-
 tetvā imghā¹² ti gātham āha, tirokuḍḍamhīti sayanagabbhakuḍḍassa bahi,
 mā añño ti añño kāme paribhuñjanto puriso nāma mā siyā, hantun
 10 upakkamīti antaravithiyaṃ otaritvā¹³ māretun ārabhi, vikkandimsū¹⁴ ti
 kumārena katipayesu purisesu pahaṭesu purisā palāyitvā¹⁵ gehāni pavisiṃsu, so
 purise alabhanto thokaṃ vissami, tasmīn khane rājāṅgane sannipatitvā upakko-
 siṃsu, janāṃ heṭhetvādūsakan¹⁶ ti niraparādham janāṃ heṭheti taṃ
 gaṇhāpethā¹⁷ ti vadimsu, rājā upāyena kumārāṃ gaṇhāpetvā imassa kiṃ kattab-
 15 baṇ ti pucchī, deva aññaṃ n' atthi: imaṃ pana kumārāṃ tāya kumārīkāya
 saddhīm raṭṭhā pabbājetun vattatīti vutte tathā akāsi, taṃ atthaṃ pakāsento
 S. tañcā¹⁸ ti ādim āha, tattha vihāhesīti¹⁹ pabbājesi, na te vattabba tā-
 vāde²⁰ ti yattakaṃ²¹ mayhaṃ vijitā²² tattake tayā na vattabbaṃ, uñchāyā²³
 ti phalāphalattāya, tasmīn pana vanaṃ pavitṭhe itarā yaṃ tattha pacitabba-
 20 yuttakaṃ atthi taṃ pacitvā tassāgamanāṃ²⁴ olokeṇi paṇṇasāladvāre nisīdati,
 evaṃ kile gacchante ekadivasāṃ antaradīpavāsī²⁵ eko iddhimantatīpaso assa-
 mato²⁶ nikkhamitvā maṇiphalakaṃ viya udakaṃ maddamāno va ākāse uppatitvā
 bhikkhācārāṃ gacchanto paṇṇasālāya uparibhāgaṃ patvā dhūmaṃ disvā imasmīn
 ṭhāne manussā vasanti maññe ti paṇṇasāladvāre otari, sā taṃ disvā nisīdā-
 25 petvā paṭibaddhacittā hutvā itthikuttaṃ²⁷ dassetvā tena saddhīm anācārāṃ cari,
 taṃ atthaṃ pakāsento S. athetthā²⁸ ti ādim āha, tattha isimāgañchīti²⁹ isi
 āgañchī³⁰, samuddaṃ uparūparitī samuddassa matthakamatthakena³¹
 passa yāva sudāruṇaṃ ti passatha bhikkhave tāya kumārīkāya yāva sudā-
 ruṇaṃ kammaṃ katan ti attho, sāyaṇ ti sāyaṇhasamaye, disvā taṃ vija-
 30 hituṃ asakkonto sakaladivasāṃ tatth' eva hutvā sāyaṇhasamaye rājaputtaṃ
 āgataṃ disvā palāyituṃ vehāsaṃ³² āgamissaṃ ti uppatanākāraṃ karonto patitvā
 mahāṇṇave sīdati, isimā disvā ti anubandhamāno gantvā passitvā, anukam-
 pāyā³³ ti sac' āyaṃ bhūmiyā āgato abhaviṣsa palāyitvā araṇñaṃ paviseyya,

¹ Cks bahū. ² Bā -u. ³ Bā paricārika-. ⁴ Bā -tañca. ⁵ Bā chandeyyūn
 tantī. ⁶ Bā pamudā. ⁷ Bā -ro. ⁸ Bā tassā āg-. ⁹ Bā -rike. ¹⁰ Cks onatvā,
 Bā otaretvā, Bā otāre-. ¹¹ Bā palāpetvā. ¹² Cks -ti dūsa-, Bā janāṃ pāteyya-
 dusakan. ¹³ so Cks; Bā vivāhe-. ¹⁴ Ck na te vattabbākātāvade, Cks -bbakātā-
 vade. ¹⁵ Cks yatta. ¹⁶ Bā jivitaṃ. ¹⁷ Bā uccā-. ¹⁸ Bā tassaga-. ¹⁹ Cks
 -si, Cks antaredīpavāsī, Bā antaradīpakāvāsī. ²⁰ Bā assamapadato. ²¹ Bā
 -kuṭṭam. ²² Bā -gacchīti. ²³ Bā āgañchī. ²⁴ Bā omits matthaka. ²⁵ Bā
 vehāyasam.

ākāsenāgato¹ bhavissati² tasmā samudde patito pi³ uppatanākāram eva⁴ karotīti
anukampaṃ uppādetvā tass' eva anukampāya abhāsatha, tūsaṃ pana gāthānaṃ
attho Tikaṇipāte vutto yeva, nibbidā⁵ ahū 'ti kāmesu nibbedo⁶ jāto, porāṇa-
kaṃ maggan ti pubbe adhigataṃ jhānavisesaṃ, pabbajitvānā 'ti taṃ itthiṃ
manussavāsaṃ⁷ netvā nivattitvā araṇṇe isipabbajjaṃ pabbajitvā kāmarāgaṃ
virājayi virājetvā Brahmaloḷkāpaṃ ahoṣi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave mātugāmaṃ paṭicca visuddha-
sattāpi⁸ saṃkilissantīti“ vatvā s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkhaṇṭhi-
tabhikkhu arahattaṃ patto): „Tadā Anitthigandhakumāro jāham eva
ahosiṃ“ ti. Mahāpalo bhaṇajātakaṃ.

10

12. Pañcapaṇḍitajātaka.

Pañcapaṇḍitajātakaṃ Mahāummagge⁹ āvisabhavissati. Pañca-
paṇḍitajātakaṃ.

13. Hatthipālajātaka.

Cirassaṃ vata passāmiti. Idaṃ S. J. v. nekkhammaṃ¹¹ 15
ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. nekkhammaṃ¹²
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Esukārī nāma rājā ahoṣi. Tassa purohito dahara-
kālato paṭṭhāya piyasahāyo¹³. Te ubho pi aputtakā ahesuṃ.
Te ekadivasaṃ sukhasamaye¹⁴ nisinnā mantayimsu: „amhākaṃ 20
issariyaṃ mahantaṃ, putto vā dhītā vā n' atthi, kin nu kho
kattabban“ ti. Tato rājā purohitaṃ āha: „samma sace tava
gehe putto jāyissati mama rajjassa sāmiko bhavissati, sace
mama putto jāyissati tava gehe bhogānaṃ sāmiko bhavissatīti“
evaṃ ubho pi aññamaññaṃ saṅgamaṃ¹⁵ akaṃsu. Ath' eka- 25
divasaṃ purohito bhogagāmaṃ gantvā āgamanakāle dakkhiṇa-
dvārena nagaraṃ pavisanto bahinagare ekaṃ bahuputtikaṃ

¹ Bā -na āg-. ² Bā -titi. ³ Cks hi. ⁴ Cks -kāramme. ⁵ Bds -do. ⁶ Bā -dho.
⁷ Bā -ssā-. ⁸ Ck Bā -satthāpi. ⁹ Bā -umaṇṇe. ¹⁰ Cks omit pañca-. ¹¹ Bds
mahābhikkhamanaṃ. ¹² Bā nekkhammaṃ. ¹³ Bā omits piya. ¹⁴ Bds -sayane.
¹⁵ Bā saṅka-.

nāma duggatitthim passi, tassā satta puttā sabbe va ārogā¹,
eko pacanabhājanakapallam gaṇhi² eko sayanakāṭasārakam,
eko purato gacchati eko pacchato, eko aṅgulim gaṇhi, eko
amke nisinno eko khandhe. Atha nam purohito pucchi:
5 „bhadde imesaṃ dārakānaṃ pitā kuhin“ ti. „Sāmi imesaṃ
pitā nāma nibaddho n' atthīti“. „Evarūpe satta putte kin ti
katvā alatthā“ 'ti. Sā aññaṃ gahaṇaṃ³ apassantī nagara-
dvāre thitaṃ nigrodharukkhaṃ dassetvā „sāmi etasmiṃ nig-
rodhe addivatthadevatāya⁴ santike patthetvā labhim, etāya me
10 puttā dinnā“ ti āha. Purohito „tena hi gaccha tvaṃ“ ti rathā
oruyha nigrodhamūlaṃ gantvā sākhāya gahetvā cāletvā „ambho
devaputta⁵, tvaṃ rañño santikā kin nāma na labhasi⁶, rājā
vo⁷ anusaṃvaccharaṃ sahaṃsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti,
tassa putte na desi, etāya duggatitthiyā tava ko upakāro
15 kato yen' assā satta putte adāsi, sace amhākaṃ rañño puttaṃ
na desi ito⁸ sattame divase samūlaṃ chindāpetvā khaṇḍā-
khaṇḍikaṃ kāressāmīti“ rukkhadevataṃ tajjetvā pakkāmi. So
eten' eva niyāmena punadivase pi punadivase pīti⁹ paṭipāṭiyā
cha divase kathesi, chaṭṭhe pana divase sākhāya gahetvā
20 „rukkhadevate, ajj' ekarattimattakam eva sesaṃ, sace me
rañño puttaṃ na desi sve taṃ niṭṭhapessāmīti¹⁰“ āha.
Rukkhadevatā āvajjetvā¹¹ taṃ kāraṇaṃ tatvato¹² ñatvā „ayaṃ
brāhmaṇo puttaṃ alabhanto mama vimānaṃ nāsessati, kena
nu kho upāyena tassa puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ catunnaṃ
25 mahārājānaṃ santikaṃ gantvā taṃ atthaṃ ārocesi. Te
„mayaṃ tassa puttaṃ dātuṃ na sakkhissāmā“ 'ti vadimsu.
Atṭhaviṣatīyakkhasenāpatinaṃ santikaṃ agamāsi, te pi tath'
evāhaṃsu. Sakkassa¹³ devarañño santikaṃ gantvā kathesi,
so pi „labhissati nu kho rājā anucchavike putte¹⁴ udāhu no“

¹ Bā ar-. ² Cks omit ga-. ³ so Cks; Ck Bā -naṃ. ⁴ Bā -vattāya-. ⁵ Bā devate.
⁶ Ck labhisi, Bā labhi. ⁷ Bā te. ⁸ Bā adds taṃ. ⁹ Bā omits pu- pīti. ¹⁰ Bā
niṭṭhā-. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā tathato. ¹³ Bā sakka. ¹⁴ Cks nuccha-
viko putto.

ti upadhārento puññavante cattāro devaputte passi, te kira purimabhavē Bārāṇasiyaṃ pesakārā hutvā tena kammena laddhakam pañca koṭṭhāse¹ katvā cattāro koṭṭhāse paribhuñjiṃsu, pañcamam gahetvā ekato va dānam dadimsu², te tato cutā Tāvatiṃsabhavane nibbattiṃsu, tato Yāmabhavane ti evaṃ³ anulomapaṭilomaṃ chasu devalokesu sampattiṃ anubhavantā vicaranti, tadā pana nesaṃ Tāvatiṃsabhavanato cavitvā Yāmabhavanam gamanavāro. Sakko nesaṃ⁴ santikam gantvā pakkositvā „mārisā tumhehi manussalokaṃ gantum vaṭṭatīti, Esukārirañño aggamahesiyā kucchismiṃ nibbattathā“⁵ ti āha. Te⁶ tassa vacanam sutvā „sādhu deva, gamissāma, na pana amhākaṃ rājakulen⁷ attho, purohitassa gehe nibbattitvā daharakāle yeva kāme pahāya pabbajissāmā“⁸ ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“⁹ ti tesam paṭiññam gahetvā āgantvā rukkhadevatāya tam attham ārocesi. Sā tuṭṭhamānasā Sakkaṃ vanditvā¹⁰ attano vimānam eva gatā. Purohito pi punadivase balavapurise¹¹ sannipātāpetvā vāsipharasuādini gahetvā¹² rukkhamaḷam gantvā rukkhasākhāya gahetvā „ambho devate, ajja mayham¹³ yācantassa sattamo divaso, idāni te niṭṭhānakālo“¹⁴ ti āha. Tato rukkhadevatā mahantenānubhāvena khandhavivarato¹⁵ nikkhamitvā madhurena sarena tam āmantetvā „brāhmaṇa, tiṭṭhatu eko putto, cattāro¹⁶ putte dassāmīti“¹⁷ āha. „Mama putten¹⁸ attho n¹⁹ atthi, amhākaṃ rañño puttaṃ dehīti“²⁰. „Tumhe va demīti“²¹. „Tena hi mama dve rañño dve dehīti“²². „Rañño na demi, cattāro pi tumhe va demi“²³, tayā²⁴ ca laddhamattā bhavissanti, agāre pana aṭṭatvā²⁵ daharakāle yeva pabbajissantīti“²⁶. „Tvaṃ²⁷ kevalam putte dehi, apabbajanakāraṇam pana amhākaṃ bhāro“²⁸ ti. Sā tassa puttavaram datvā attano bhavanam pāvisi. Tato paṭṭhāya devatāya sakkāro mahā pavatti²⁹. Jeṭṭhakadevaputto cavitvā purohitassa³⁰

¹ Bā -saṃ. ² Bā adamsu. ³ Bā te-. ⁴ Bā -mi. ⁵ Bā bahupu-. ⁶ Bāś gāhāpetvā. ⁷ Bāś add tam. ⁸ Bāś add te. ⁹ Bāś tuyham va dammīti. ¹⁰ Ck^s hīti. ¹¹ Bā demīti. ¹² Ck aṭṭha-. ¹³ Bāś add me. ¹⁴ Bāś ahoṣi.

brāhmaṇiṇā kucchismiṃ nibbatti. Tassa nāmagahaṇadivase
 Hatthipālo ti nāmaṃ katvā apabbajanatthāya hatthigopake
 paṭicchāpesuṃ. So tesam santike vaḍḍhati. Tassa padasā-
 gamanakāle dutiyo cavitvā tassā kucchismiṃ nibbatti. Tassa
 5 pi jātakāle Assapālo ti nāmaṃ karimsu. So assagopakānaṃ
 santike vaḍḍhati. Tatiyassa jātakāle Gopālo ti nāmaṃ ka-
 rimsu. So gopālakehi saddhiṃ vaḍḍhati. Catutthassa jāta-
 kāle Ajapālo ti nāmaṃ karimsu. So ajapālakehi saddhiṃ
 vaḍḍhati. Te vuddhim anvāya sobhaggappattā ahesuṃ. Atha
 10 nesam pabbajjābhayena¹ rañño vijitā pabbajite uḥharimsu,
 sakala-Kāsiratṭhe ekapabbajito pi nāhosi. Te kumārā pha-
 rusā² ahesuṃ, yāya disāya gacchanti tāya disāya āhariyamānaṃ
 paṇṇākāraṃ vilumpanti. Hatthipālassa soḷasavassakāle sarīra-
 sampattiṃ disvā rājā ca purohito ca „kumārakā³ mahallakā
 15 jātā, chattussāpanasamaye⁴ tesam kin nu kho kātābbaṃ“ ti
 mantetvā „ete abhisittakālato paṭṭhāya atissarā bhavissanti,
 tato pabbajitā āgamissanti, te disvā pabbajissanti, etesaṃ
 pabbajitakāle janapado ulloḷo bhavissati, vīmaṃsāma⁵ tāva
 ne pacchā abhisīṇcissāmā“⁶ 'ti cintetvā ubho pi isivesaṃ
 20 gahetvā bhikkhaṃ carantā⁶ Hatthipālakumārassa nivesana-
 dvāraṃ agamaṃsu. Kumāro te disvā va tutṭho pasanno upa-
 saṃkamitvā vanditvā tisso gāthā abhāsi:

1. Cirassaṃ vata passāma (cfr. Saṃyutta-N. ed. by L. Feer p. 1.)
 brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
 25 mahājaṭaṃ bhāradharaṃ⁷
 paṃkadantaṃ rajassiraṃ. 294.
2. Cirassaṃ vata passāma isiṃ dhammaguṇe ratam
 kāsāyavatthavasanaṃ vākaciraṃ paṭicchadaṃ. 295.
3. Āsanaṃ udakaṃ pajjaṃ patigaṇhātu no bhavaṃ, (³⁹⁶/₇)
 30 agghe bhavantaṃ pucchāma, aggaṃ kurutu no bhavanti. 296.

¹ Bds pabbajita-. ² Bds atipha-. ³ Bds adds atipharussā ahesuṃ. ⁴ Cks Bds -yo.

⁵ Bds vīmaṃsissāma. ⁶ Bds -ti. ⁷ Bds khāti-.

Tattha brāhmaṇaṇ ti bāhitapāpaṃ¹ brāhmaṇaṃ, devavaṇṇinaṇ ti
 seṭṭhavaṇṇinaṃ ghoratapaṃ parimāritindriyaṃ² pabbajitattabhāvaṃ³ uggaṭapan ti
 attho, bhāradharaṇ⁴ ti khāribhāradharaṇ, isin ti silakkhandhādayo pariye-
 sitvā t̥hitaṃ, dhammaguṇe ratan ti sucaritakoṭṭhāse abhirataṃ, āsanān
 ti idaṃ tesāṃ nisīdanatthāya āsanāṃ paññāpetvā gandhodakaṃ ca pādabbañ- 5
 janaṃ⁵ ca upanetvā āha, agghe ti ime sabbe pi āsanādayo agghe bhavantaṃ
 pucchāma, kurutu no ti ime no agghe bhavaṃ paṭigaṇhātū⁶ ti.

Evam so tesu ekekaṃ vārena⁶ vārenaḥa. Atha naṃ
 purohito āha: „tāta Hatthipāla, tvaṃ amhe ‘ke ime’ ti mañña-
 māno evaṃ kathesiṭi, ‘hemavatakā’⁷ isayo’ ti, na mayaṃ tāta 10
 isayo, esa rājā Esukārī, ahan te pitā purohito“ ti. „Atha
 kasmā isivesaṃ gaṇhitthā“ ti. „Tava vīmaṃsanatthāyā“ ti.
 „Mamaṃ⁸ kiṃ vīmaṃsathā“ ti. „Sace amhe disvā na pabba-
 jissati atha naṃ rajje abhisīcituṃ āgat’ amhā“ ti. „Tāta na
 me rajjen’ attho pabbajissāṃ’ ahan“ ti. Atha naṃ pitā „tāta 15
 Hatthipāla, nāyaṃ kālo pabbajjāyā“ ti vatvā yathājjhāsayaṃ
 anusāsento catutthaṃ gātham āha:

4. Adhicca vede pariyesa vittaṃ,
 putte gehe tāta patiṭṭhapetvā
 gandhe rase paccanubhutvā⁹ sabbaṃ 20
 araṇṇiṃ sādhu, muni so pasattho¹⁰ ti. 297.

Tattha adhicca¹¹ ti sajjhāyitvā¹¹, putte ti chattaṃ ussāpetva nāṭaka-
 parivārena upaṭṭhapetvā puttadhītāhi vaddhivā te putte gehe patiṭṭhapetvā ti
 attho, sabbaṇ ti ete ca gandharase¹² sabbaṃ vatthukāmaṃ anubhavivā,
 araṇṇiṃ¹³ sādhu muni so pasattho¹⁴ ti pacchā mahallakakāle pabba- 25
 jitassa araṇṇiṃ sādhu laṭṭhakaṃ hoti yo ca evarūpe kāle pabbajati so muni
 Buddhādīhi ariyehi pasattho ti vadati.

Tato Hatthipālo gātham āha:

5. Vedā na saccā na ca vittalābho,
 na puttālābhena¹⁵ jaraṃ vihanti¹⁶, 30

¹ Cks -pa. ² Ck -ya. ³ Bā -jitabhāvaṃ. ⁴ Bā khāri-. ⁵ Cs pādabbhañ-,
 Bā pādāmuñcanañca. ⁶ Ck -nā, Bā omits vārena. ⁷ Bā himavantakā; read:
 hemavatakā isayo ti evaṃ kathesiṭi? ⁸ Ck Bā mama. ⁹ Ck -bhotvaṃ, Cs
 -bhotva, Bā pañcānubhutvā, Bā paccanubhutvā. ¹⁰ Ck pasatto. ¹¹ Bā sajjhā-
 payitvā. ¹² Bā -rase ca sesaṇca. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Ck pasanto. ¹⁵ Cks -bhona.
¹⁶ Bā vijah-.

gandhe rase muccanam¹ āhu santo,
sakammanā² hoti phalūpapattīti. 298.

Tattha na saccā³ ti yañ ca saggamaggañ ca dadanti⁴ na tañ saccan
ti⁵ tucchā missārā nipphalā honti, vittalābho ti dhanalābho pañcasādhā-
5 rapattā⁶ sabbo ekasabbhāvo na hotīti⁷, jaraṇ ti tāta jaraṇ vā vyādhimarapaṇ
vā na koci puttalābhena paṭibāhati nāma⁸, dukkhamulā h' ete upadhaya⁹,
gandhe rase ti gandhe ca rase ca sesesu¹⁰ ārammaṇesu ca muccanam¹¹
pamuttim¹² eva Buddhādayo paṇḍitā kathenti, sakammanā² ti attano¹³
katakammen⁷ eva sattānaṃ phalūpapattī¹⁴, kammassakā hi tāta sattā¹⁵ ti.

10 Kumārassa vacanam sutvā rājā gātham āha:

6. Addhā hi saccam vacanam tav' etaṃ:

sakammanā² hoti phalūpapatti,

jiṇṇā ca mātāpitāro ca tava-y-ime¹⁶,

passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṃ ti. 299.

15 Tattha vassasatan ti ete vassasataṃ arogaṃ taṃ passeyyumu, tvam pi
vassasataṃ jīvanto mātāpitāro posassū 'ti vadati.

Taṃ sutvā kumāro „deva tvam kin nām' etaṃ vadasīti“
vatvā dve gāthā abhāsi:

7. Yass' assa¹⁷ sakkhī maraṇena rāja

20 jarāya metti naraviriyasetṭha

yo cāpi jaññā [na] marissam kadāci

passeyyu taṃ vassasataṃ arogaṃ. 300.

8. Yathāpi nāvaṃ puriso dakamhi

ereti ce naṃ upaneti tīraṃ

25 evam pi vyādhī satataṃ jarā ca

upanenti maccam¹⁸ vasaṃ āntakassā 'ti. 301.

Tattha sakkhīti mittadhammo, maraṇena 'ti datto¹⁹ mato mitto²⁰
mato ti sammuti maraṇena, jarāyā 'ti pākāṭā²¹ jarāy' eva saddhiṃ yassa

¹ Bā puñceam. ² Bā -unā. ³ Cks saccānī. ⁴ so Cks; Bā yaṃ saggamagga
vadanti. ⁵ Ck saddhañci, Bā sādheti. ⁶ so Cs; Ck -ttā, Bā pivañāsa sā-,
Bā pañcannam sādha-. ⁷ Cks hontīti. ⁸ Bā patibahikaṃsamatto nāma atthi, Bā
paṭibāhitum samatto nāma atthi. ⁹ Bā upaccayo. ¹⁰ Cks sesam. ¹¹ Bā
muñca-. ¹² Bā omits pa. ¹³ Bā -nā. ¹⁴ Bā add phalanibbatti hoti. ¹⁵ Bā
yitāta-. ¹⁶ read -tarō tavāme? ¹⁷ Bā yassassu. ¹⁸ Bā upaneti maccu. ¹⁹
Bā adds ca. ²⁰ Bā citto ca. ²¹ Bā -ṭa.

mettī bhaveyya yass' etaṃ maraṇaṃ ca jarā ca mittabhāvena nādhigaccheyyā¹
'ti attho, ereti cenān ti mahārāja yathā nāma puriso nadītitthe udakamhi²,
nāvaṃ ṭhapetvā paraṭīragāmiṃ³ janaṃ āropetvā sace arittena⁴ uppilento piyena
kaḍḍhanto cāleti⁵ ghaṭṭeti atha naṃ paraṭīraṃ upaneti evaṃ vyādhi ca jarā ca
niccaṃ antakassa maccuno vasaṃ upanenti⁶ yevā 'ti.

5

Evam imesaṃ sattānaṃ jīvitasamkhārassa parittabhāvaṃ
dassetvā „mahārāja, tumhe tiṭṭhatha, tumhehi saddhiṃ katha-
yantam eva hi maṃ⁷ vyādhijarāmarāṇāni upagacchanti, appa-
mattā hothā“ 'ti ovādaṃ datvā rājānaṃ ca pitaraṃ ca vanditvā
attano paricārake gahetvā Bārāṇasirajjaṃ pahāya „pabbajissā- 10
mīti“⁸ nikkhami. „Pabbajjā nāṃ' esā sobhanā bhavissatīti“
Hatthipālakumārena saddhiṃ mahājano nikkhami⁹, yojanikā
parisā ahosi¹⁰. So tāya parisāya saddhiṃ Gaṅgātīraṃ patvā
Gaṅgāya udakaṃ oloketvā parikammaṃ¹¹ katvā jhānāni
nibattetvā¹² cintesi: „ayaṃ samāgamo mahā bhavissati, 15
mama tayo kaniṭṭhabhātaro mātāpitaro rājā devīti sabbe
sapaṇisā¹³ pabbajissanti, Bārāṇasī suññā¹⁴ bhavissati, yāva
etesam āgamanā¹⁵ idh' eva bhavissāmīti¹⁶“ so tatth' eva ma-
hājanassa ovādaṃ dento¹⁷ nisīdi. Punadivase rājā ca purohito
ca cintayimsu: „Hatthipālakumāro tāva r. pahāya mahājanaṃ 20
ādāya 'pabbajissāmīti' gantvā Gaṅgātīre nisinno, Assapālaṃ
vimaṃsitvā abhisiniccissāmā“ 'ti te isivesen' eva tassāpi¹⁸ geha-
dvāraṃ agamaṃsu. So pi te disvā pasannamānaso upasaṃ-
kamitvā „cirassaṃ vatā“ 'ti ādīni vadanto tath' eva paṭipajji.
Te pi taṃ tath' eva vatvā attano āgatakāraṇaṃ kathayimsu. 25
So „mama bhātike Hatthipālakumāre sante kathaṃ¹⁹ paṭha-
mataraṃ mayham eva setacchattaṃ pāpuṇātīti“ pucchitvā
„tāta bhātā te 'na mayham²⁰ rajjen' attho pabbajissāmīti'
vatvā nikkhanto“ ti vutte „kahaṃ pan' eso idānti²¹“

¹ so Bds; Cks nāgaccheyyā. ² Cks -kampī. ³ Cs Bā -mi. ⁴ Ck arittena. ⁵ Bā ca-
⁶ Bā -neti. ⁷ Cks mama. ⁸ Bā add's nagarato. ⁹ Bā -itvā. ¹⁰ Bā ahesum.
¹¹ Bā kasinapari-. ¹² Cks -tti-. ¹³ so Cs Bā; Ck sabbasapaṇisā. ¹⁴ Cks -sīm
suññaṃ, Bds -sī suñño. ¹⁵ Bā add's tāva. ¹⁶ Bā -māti. ¹⁷ Bds dassento. ¹⁸
Bds tassa. ¹⁹ Cks omīti kathaṃ. ²⁰ Cks add na. ²¹ Ck -ni

„Gaṅgātīre nisinno“ ti vutte „tāta mama bhātārā chaddita-kheḷena¹ kammaṃ n' atthi, bālā hi parittakapaññā sattā etaṃ kilesaṃ jahitum na sakkonti, ahaṃ pana jahissāmīti“ rañño ca pituno² ca dhammaṃ desento dve gāthā abbāsi:

- 5 9. Paṃko ca kāmā palipo³ ca kāmā (vol. III $\frac{2+1}{4}$)
 manoharā duttarā maccudheyyā⁴,
 etasmaṃ paṃke palipe vyaśannā⁵
 hīnattarūpā⁶ na taranti pāraṃ. 302.
- 10 10. Ayaṃ pure luddam akāsi kammaṃ,
 sv-āyaṃ gahīto, na hi mokkh' ito me,
 orundhiyā naṃ parirakkhissāmī⁷,
 māyaṃ puna luddam akāsi kammaṃ ti. 303.

Tattha paṃko ti yo koci kaddamo, palipo ti sukkumavālukamisso saṃhakaddamo⁸, tattha kāmā laggaṇanavasena paṃko nāma osīdāpana-vasena⁹ palipo nāmā ti vuttā, duttarā ti daratikkamā, maccudheyyā¹⁰ ti maccuno adhiṭṭhānaṃ, etesu hi lagga e' eva anupavittā ca sattā uttaritum asakkontā Dukkhaḥkhandhapiyāye vuttappakāraṃ¹¹ dukkhaṃ e' eva maraṇaṃ ca pāpuṇanti, ten' evāha: etasmaṃ paṃke palipe vyaśannā¹² hīnattarūpā¹³ na taranti pāraṃ ti, tattha vyaśannā¹⁴ ti sannā, viśannā¹⁵ ti pi pāṭho, ayaṃ ev' attho, hīnattarūpā¹⁶ ti hīnaśītasabhāva, na taranti pāraṃ ti nibbāna-pāraṃ gantum na sakkonti, ayaṃ ti mahārāja ayaṃ mam' attebhāvo pubbe assagopakehi saddhiṃ vadḍhanto¹⁷ mahājanassa vilumpanaheṭhanādivasena¹⁸ bahum luddaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, svāyaṃ gahito ti so ayaṃ tassa kammassa vipāko mayā gahito, na hi mokkhito me ti saṃsāravatte¹⁹ sati na hi mokkho ito akusala-phalato mama²⁰, orundhiyā naṃ parirakkhissāmīti idāni naṃ kāyavacīdvārāni²¹ pidahanto orundhitvā²² parirakkhissāmīti, kiṃ-kāraṇa: māyaṃ puna luddam akāsi kammaṃ, ahaṃ hi ito paṭṭhāya pāpaṃ akatvā kalyāṇaṃ eva karissāmī.

„Tittathā tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentaṃ eva vyādhi-
 30 jarāmarañāni upagacchantīti“ ovaḍitvā yojanikaṃ parisāmi

¹ Bā adds mama. ² Bā pitu. ³ Cks -pā. ⁴ Ck -yya. ⁵ Bā viśannā. ⁶ Ck hīnanta-, Cs bhīnanta-, Bā hinatta-. ⁷ so all three MSS. for -isāmī. ⁸ Ck sapa-, Bā kaṇhā-. ⁹ Cks omit vasena. ¹⁰ all three MSS. -yyan. ¹¹ Cks -ra. ¹² Cks vyā-, Bā vj-. ¹³ Ck Bā hi-. ¹⁴ all three MSS. viśannā. ¹⁵ Cks vyaśannā, Bā omits ti sannā vyaśannā. ¹⁶ Ck -ttha-, Cs -nta-, Bā hinatta-. ¹⁷ Bā vaddh-. ¹⁸ Bā -vihethanā-. ¹⁹ Cks -rapavatte. ²⁰ Bā mamatthi. ²¹ Bā -camaṇodvā-. ²² Cks ru-.

gaheṭvā¹ nikkhamitvā Hatthipālakumārass' eva santikaṃ gato.
So tassa ākāse nisīditvā dhammaṃ desetvā „bhātika, ayaṃ
samāgamo mahā bhavissati, idh' eva tāva homā“ 'ti āha.
Itaro pi „sādhū“ 'ti sampaticchi. Punadivase rājā ca puro-
hito ca ten' ev' upāyena Gopālakumārassa nivesanaṃ gantvā 5
tenāpi tath' eva paṭinanditā² attano āgamanakāraṇaṃ³ ācik-
khiṃsu. So pi Assapālakumāro viya paṭikkhipitvā „ahañ
cirato⁴ paṭṭhāya pabbajitukāmo va vane naṭṭhagoṇo viya pab-
bajjaṃ upadhārento vicarāmi, tena me [naṭṭhagoṇassa padaṃ
viya bhātinaṃ⁵ gatamaggo diṭṭho, sv-āhaṃ ten' eva maggena 10
gamiṣāmīti“ vatvā

11. Gavāṃ va naṭṭhaṃ puriso yathā vane
pariyesatī⁶ rāja apassamāno
evaṃ naṭṭho Esukārī⁷ mam' attho,
so 'haṃ kathaṃ na gaveseyya rājā 'ti gātham āha. 304. 15

Tattha Esukārīti rājānaṃ ālapati, mamaṭṭho ti vane goṇo viya
mama pabbajjāsaiṃbhāto attho naṭṭho, so haṃ ti so ahaṃ ajja pabbajitānaṃ
maggaṃ disvā kathaṃ pabbajjaṃ na gaveseyyaṃ, mama bhātikānaṃ gatamaggaṃ
eva gamiṣāmīti narindā 'ti.

Atha naṃ „tāta Gopālaka, ekāhaṃ dvīhatīhaṃ āgamehi, 20
amhe samassāsetvā pacchā pabbajissasīti“ vadīṃsu. So
„mahārāja, ajja kattabbaṃ⁸ kammaṃ 'sve karissāmīti' na
vattabbaṃ, kalyāṇakammaṃ nāma ajja ajj' eva kātābbaṃ“ ti
vatvā itaraṃ gātham āha:

12. Hiyyo ti hiyyo ti⁹ poso pare ti [parihāyati], 25
anāgataṃ n' etam atthīti ñatvā
uppannachandaṃ [ko] panudeyya dhīro ti. 304.

Tattha hiyyo¹⁰ ti sve ti attho, pare ti punadivase, idaṃ vuttaṃ hoti:
yo mahārāja ajjakammaṃ¹¹ sve ti sve¹² kattabbaṃ pare ti vatvā na karoti so tato
parihāyati na taṃ kammaṃ¹³ kātuṃ sakkotīti evaṃ Gopālo Bhaddekaratta- 30

¹ Ck pariga-. ² Bā -itvā, Ck -dhitā. ³ C^s paṭigamana-. ⁴ Ck cito. ⁵ Bā -tikānaṃ.
⁶ Ck -ti, Bā anvesatī. ⁷ read naṭṭho-? Ck -rī. ⁸ C^s Bā -bba. ⁹ Ck hiyye hiyyo
ti, C^s bhīyyo hi bhīyyo ti, Bā hiyyo ti hiyya ti. ¹⁰ Ck hiyye, C^s bhīyyo. ¹¹
Bā ajjakattabbaṃ kammaṃ. ¹² Ck omit sve ti. ¹³ Ck kātuṃ kammaṃ.

suttan¹ nāma kathesi, sv-āyam attho Bhaddekarattasuttana kathetabbo, netam-atthīti yaṃ anāgataṃ taṃ² n' etam atthīti ātāvā, uppannachandan ti kusalacchandam³ ko paṇḍito panudeyya hareyya

Evaṃ Gopālakumāro dvihi gāthāhi dhammaṃ desetvā
 5 „tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṃ kathentaṃ yeva vyādhi-
 jarāmarañāni upagacchantīti“ yojanikaṃ⁴ parisam gahetvā
 nikkhamitvā dvinnaṃ bhātikānaṃ santikaṃ gato. Hatthipālo
 tassāpi ākāse nisīditvā⁵ dhammaṃ desesi. Punadivase rājā ca
 purohito ca ten' ev' upāyena Ajapālakumārassa nivesanaṃ gantvā
 10 tenāpi tath' eva paṇinanditā⁶ attano āgamanakāraṇaṃ ācikkhi-
 tvā „chattam⁷ ussāpessāmā“ ti⁸ vadimsu. Kumāro āha: „may-
 haṃ bhātikā kuhin⁹“ ti. „Te 'ambhākaṃ rajjen' attho n'
 atthīti' setacchattaṃ pahāya tiyojanaṃ¹⁰ parisam gahetvā
 nikkhamitvā Gaṅgātīre nisinnā“ ti. „Nāhaṃ¹¹ mama bhātikhehi
 15 chadditakheleṃ sisenādāya vicariissāmi, ahaṃ pi pabbajissā-
 mīti“. „Tāta, tvaṃ tāva daharo ambhākaṃ hatthabhāro,
 vayappattakāle pabbajissasīti¹²“. Atha naṃ kumāro „kiṃ
 tumhe kathetha, nanu ime sattā daharakāle pi mahallakakāle pi
 maranti yeva, ayaṃ daharakāle marissati ayaṃ mahallakakāle
 20 ti, kassa¹³ hatthe vā pāde vā nimittaṃ n' atthi¹⁴, ahaṃ mama
 maraṇakālaṃ na jānāmi, tasmā idān' eva pabbajissāmīti“ vatvā
 dve gāthā abhāsi:

13. Passāmi vo 'haṃ daharim¹⁵ kumārim (III 395)

25 mattūpamaṃ ketakapupphanettaṃ,
 abhutta¹⁶ bhoge paṭhame vayasmiṃ
 ādāya maccu vajate kumārim. 306.

14. Yuvā sujāto sumukho sudassano
 sāmo kusumbhaparikipṇamassu, —
 hitvāna kāme paṭigaccha gehaṃ,
 30 anujāna maṃ, pabbajissāmi devā 'ti. 307.

¹ Majjhima Nik. III, 4. ² Bā omits taṃ. ³ Bā uppannaku-. ⁴ Bā -niya. ⁵ Bā omits ā. n. ⁶ Bā -itvā. ⁷ Bā adds te. ⁸ Cks -mīti. ⁹ Bā kuhi gacchanti. ¹⁰ Bā -nikam. ¹¹ Bā tenāpi tehi nāma in the place of nāhaṃ. ¹² Cks -tīti. ¹³ Bā kassaci. ¹⁴ Cks -tīti. ¹⁵ Cks -rahi, Bā -ri. ¹⁶ Bā -tvā, Cks abhutta.

Tattha vo ti nīpātamattaṃ, passāmi c' evā¹ 'ti attho, mattūpaman ti
 hāsabhāsālilāvilāsehi² mattaṃ viya carantaṃ³, ketakapupphanettaṃ ti
 ketakapupphapattaṃ⁴ viya puthulāyatanettaṃ, abhutta⁵ bhoge ti abhuttvā
 bhoge, vajate ti evaṃ⁶ uttamarūpadharaṃ⁷ kumārīṃ paṭhamavaye vatta-
 mānaṃ abhuttabhogaṃ eva mātāpītunnaṃ uparī mahantaṃ sokaṃ pādetvā maccu 5
 gahetvā va gacchati, sujāto ti susaṇṇhito, sumukho ti kañcanādāsapuppha-
 candasadisamukho, sudassano ti uttamarūpadharitāya sampannadassano,
 sāmo ti suvaṇṇasāmo, kusumbhaparikiṇṇamassū 'ti sannisinnaṭṭhena
 ca sukhumaṭṭhena ca taruṇakusumbhakesarasadisaparikiṇṇamassu⁸, iminā eva-
 rūpo pi kumāro maccuvasaṃ gacchati, tathāvidham pi hi Sineruṃ uppātentō⁹ 10
 viya nikkaruṇo maccu ādāya gacchatīti dasseti, hitvāna kāme paṭigaccha
 gehaṃ anujāna maṃ pabbajissāmi devā 'ti 'deva 'puttadārabandha-
 nasmiṃ hi uppanne 'taṃ bandhanaṃ ducchediyaṃ¹⁰ hoti, tenāhaṃ puretaraṃ
 heva kāme ca gehaṃ ca hitvā idān' eva pabbajissāmi¹¹, anujāna maṃ ti.

Evaṃ ca pana vatvā „tiṭṭhatha tumhe, maṃ tumhehi 15
 saddhiṃ kathentaṃ eva vyādhijarāmaranāni upagacchantīti“
 te ubho pi vanditvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā nikkhamitvā
 Gaṅgātīraṃ eva agamāsī. Hatthipālo pi tassāpi¹² ākāse nisī-
 ditvā dhammaṃ desetvā¹³ „samāgamo mahā bhavissatīti“
 tath' eva nisīdi. Punadivase purohito pallaṃkamajjhagato¹⁴ 20
 nisīditvā cintesi: „mama puttā pabbajitā, idān' ahaṃ ekaḥ
 va manussakhānuko¹⁵ jāto 'mhi, ahaṃ pi pabbajissāmīti“
 brāhmaṇiyā saddhiṃ mantento

15. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṃ,

pahīnasākhāṃ pana khānuṃ¹⁶ āhu,

pahīnaputtassa maṃ' ajja hoti

Vāsetṭhi bhikkhācariyāya kālo ti gātham āha. 308.

Tattha labhate samaññaṃ ti rukkho ti vohāraṃ labhati, Vāsetṭhīti
 brāhmaṇiṃ ālapati, bhikkhācariyāya 'ti mayham pi pabbajjāya kālo, puttā-
 naṃ santikam eva gamissāmīti. 30

So evaṃ vatvā brāhmaṇe pakkosāpesi. Saṭṭhibrahmaṇa-
 sahaṃsāni sannipatiṃsu. Atha ne¹⁷ āha: „tumhe kim karissathā“

¹ so Bā; Cks cceva. ² Cks bhāvabhāvalilā-, Bā hāsabhāsavi-. ³ Bā -ti. ⁴ Bā
 -mattaṃ. ⁵ Cs Bā -tvā. ⁶ Bā etaṃ. ⁷ Cs -ra, Bā -rā. ⁸ Bā -sadisaṃ-. ⁹
 Bā ummadento? ¹⁰ Bā ducchedanīyaṃ. ¹¹ Cks -mīti. ¹² Bā tassa pi ¹³ Bā
 -sento. ¹⁴ Bā -kavaramajha-. ¹⁵ Bā -ṇu-. ¹⁶ Bā -ṇum. ¹⁷ Bā nesaṃ.

'ti. „Tumhe pana' ācariyā“ 'ti. „Ahaṃ mama puttassa santike pabbajissāmīti“. „Na tumhākam eva nirayo uṇho, mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Asītikoṭṭidhanam brāhmaṇiṇiṇi niyyādetvā yojanikaṃ brāhmaṇaparisaṃ gahetvā² nikkhamitvā
 5 puttānaṃ santikaṃ eva gato³. Hatthipālo tāya pi parisāya ākāse tthatvā⁴ dhammaṃ desesi. Punadivase brāhmaṇi cintesi: „mama cattāro puttā setacchattaṃ pahāya 'pabbajissāmā' 'ti gatā, brāhmaṇo pi purohitaṭṭhānena saddhiṃ asītikoṭṭidhanam chaḍḍetvā puttānaṃ űeva santikaṃ gato, ahaṃ idha kiṃ
 10 karissāmi, puttassa⁵ gatamaggen' eva gamissāmīti“ sā atītaṃ udāharaṇaṃ āharantī udānagātham āha:

16. Aghasmi koṇcā va yathā himaccaye
 tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā
 gacchanti puttā ca patī ca mayhaṃ,
 15 sāhaṃ kathaṃ nānuvaje pajānaṃ ti. 309.

Tattha aghasmi koṇcā va yathā ti yath' eva ākāse koṇcā sakupaṇā asajjamānā gacchanti, himaccaye ti vassān' accayena, tantāni⁶ jālāni padāliya⁷ haṃsā ti atīte kira channavutisahassā⁸ suvaṇṇahaṃsā vassārattapahonakaṃ sālīṃ Kaṭṭhanaguhāyaṃ nikkhipitvā himassa⁹ bhayena bahi
 20 anikkhamitvā cātumāsāṃ tathā' eva vasanti, atha nesaṃ Unnanābhī nāma makkakaṇṇo guhadvāre jālaṃ bandhati, taṃ¹⁰ haṃsā dvinnam taruṇahaṃsānaṃ hi dvigupāṃ¹¹ vaṭṭaṃ denti, te thāmasampannatāya¹² taṃ jālaṃ chinditvā purato gacchanti, sesā tesāṃ gatamaggena gacchanti, sā taṃ atthaṃ pakāsentī evaṃ āha, idaṃ vuttaṃ hoti: yath' eva ākāse koṇcasakupaṇā asajjamānā gac-
 25 chantī tathā himaccaye vassānātikkaṃ dve taruṇahaṃsā tantāni¹³ jālāni padāletvā gacchanti, atha nesaṃ gatamaggena itare haṃsā, idāni pana mamaṃ pi puttā taruṇahaṃsā jālaṃ viya kāmajālāṃ¹⁴ chinditvā gatā, mayāpi tesāṃ gatamaggena gantabban ti iminā adhippāyena gacchanti puttā ca patī ca mayhaṃ, sv-āhaṃ¹⁵ kathaṃ nānuvaje pajānaṃ ti āha.

30 Iti sā „kathaṃ ahaṃ evaṃ pajānanti na pabbajissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā āha¹⁶: „tumhehi

¹ B^d adds kiṃ. ² B^d ādāya. ³ B^d adds va. ⁴ C^k tthatvā. ⁵ B^d puttānaṃ ca. ⁶ B^d katāni. ⁷ B^d -leyya. ⁸ B^d chana-. ⁹ B^d vassa. ¹⁰ B^d omīti taṃ. ¹¹ B^d -ṇa. ¹² C^k -pannāya. ¹³ B^d tāni. ¹⁴ C^k omīti jālaṃ viya kāmā. ¹⁵ B^d sāhaṃ. ¹⁶ B^d evamāha

kiṃ karissathā¹ 'ti'. „Tumhe pana² ayye³“ ti. „Ahaṃ⁴
pabbajissāmīti“. „Mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Sā tam
vibhavaṃ chaḍḍetvā yojanikaṃ parisāṃ gahetvā puttānaṃ
santikaṃ eva gatā ti. Hatthipālo pi⁵ tāya pi parisāya ākāse
nisīditvā dhammaṃ desesi. Punadivase rājā „kuhiṃ purohito“
ti pucchi. „Deva purohito brāhmaṇi c' assa⁶ sabbāṃ dhanāṃ
chaḍḍetvā dvitīyojanikaṃ⁷ parisāṃ gahetvā puttānaṃ santikaṃ
eva⁸ gatā“ ti. Rājā „assāmikadhanaṃ ambhakaṃ pāpuṇātīti“
tassa gehato dhanāṃ āharāpesi. Ath' assa aggamaheṣi⁹
„rājā¹⁰ kiṃ karotīti“¹¹ pucchitvā „purohitassa gehato dhanāṃ
āharāpetīti“ vutte „purohito kuhiṃ“ ti vatvā „sapajāpatiko
pabbajjatthāya¹² nikkhanto“ ti sutvā „ayaṃ rājā brāhmaṇena
ca brāhmaṇiṃ ca catūhi puttehi ca¹³ jahitaṃ ukkāraṃ¹⁴ chaḍḍi-
taṃ¹⁵ khelaṃ mohena mūlho attano gharaṃ āharāpesi¹⁶, upa-
māya naṃ bodhessāmīti¹⁷“ sūnato maṃsaṃ āharāpetvā rāja-
gaṇe rāsiṃ kārapetvā¹⁸ ujumaggaṃ¹⁹ vissajjetvā jālaṃ pa-
rikkhipāpesi. Gijjhā dūrato va disvā tass' atthāya otarimsu,
tattha sappanā²⁰ jālaṃ pasāritaṃ ṇatvā atibhārikā hutvā
„ujukaṃ uppatitum na sakkhissāmā“ 'ti attanā khāditamaṃsaṃ
chaḍḍetvā²¹ jālaṃ analliyitvā ujukaṃ eva uppatitvā gamimsu.
andhabālā pana tehi chaḍḍitavamitaṃ khāditvā bhāriyā hutvā
ujukaṃ uppatitum asakkontā gantvā jāle bajjhiṃsu. Ath'
ekaṃ gijjhaṃ ānetvā deviyā dassayimsu, sā tam ādāya raṇṇo
santikaṃ gantvā „ehi tāva mahārāja, rājāṅgaṇe ekaṃ²² kiriyaṃ
passissāmā“ 'ti sihapañjaraṃ vivaritvā „ime gijjhe olokehi
mahārāja“ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

17. Ete bhutvā vamtivā ca pakkamanti vihaṅgamā

ye ca bhutvā na vamiṃsu te me hatthattham āgatā. 310.

¹ Bā -tha, omitting ti. ² Bā adds kiṃ. ³ C^s -o. ⁴ C^k adds pana. ⁵ Bā omits pi. ⁶ Bā ca. ⁷ C^s yoj-, Bā^s tiyoj-. ⁸ Bā -ke, omitting eva. ⁹ all three MSS. -si. ¹⁰ Bā adds tāta, C^k ti. ¹¹ Bā^s karissatīti. ¹² C^k^s pabbaja-. ¹³ C^k^s omit ca. ¹⁴ C^k^s -ra. ¹⁵ C^s Bā -ta. ¹⁶ C^s Bā -ti. ¹⁷ Bā^s chaḍḍā-
pessāmā ti. ¹⁸ Bā kāretvā. ¹⁹ Bā ujum-. ²⁰ C^k -a. ²¹ Bā^s add vamtivā.
²² Bā^s etaṃ. ²³ Bā^s so.

18. Avamī brāhmaṇo kāme, te¹ tvaṃ paccāvamissasi²,
vantādo puriso rāja na so hoti pasamsiyo³ ti. 311.

Tattha bhutvā vamtivā cā 'ti maṃsaṃ khādītva vamtivā ca. paccā-
vamissasīti paṭiparibhūñjissasi. vantādo ti parassa vamtikhādako, pa-
5 samsiyo ti so taṇhāvasiko bālo Buddhādīhi paṇḍitehi pasamsitabbo na hoti.

Taṃ sutvā rājā vipṭaṭṭhāsi aho, tayo bhavā ādittā viya
upaṭṭhahimṃsu, so „ajj” eva r. pahāya mama pabbajitum vaṭṭa-
tīti“ uppannasamvego deviyā thutim karonto gātham āha:

19. Paṃke va⁴ posam palipe vyasannaṃ⁵
10 balī yathā dubbalaṃ uddhareyya
evam pi maṃ tvaṃ udatāri⁶ bhoti
Pañcālī gāthāhi subhāsītāhīti. 312.

Tattha vyasannaṃ⁷ ti nimuggaṃ, visannaṃ ti pi pāṭho, uddhareyyā
'ti kesesu vā hatthesu vā gahetvā ukkhipitvā thale ṭhaṭṭheyya, udatārīti⁸
15 kāmapaṃkato uttārasi⁹, udatāsīti¹⁰ pi pāṭho, ayam ev' attho, uddhatāsīti pi
pāṭho, uddhārīti¹¹ attho, Pañcālīti Pañcālārājadhīte.

Evaṃ ca pana vatvā taṃ khaṇaṃ ñeva pabbajitukāmo
hutvā amacce pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā” 'ti.
„Tumhe pana¹² devā” 'ti. „Ahaṃ Hatthipālassa santike
20 pabbajissāmīti”. „Mayaṃ pi pabbajissāma devā” 'ti. Rājā
dvādasayojanike Bārāṇasīnagare r. chaḍḍetvā „atthikā setac-
chattaṃ ussāpentū” 'ti amaccaparivuto tiyojanaṃ¹³ parisam
gahetva kumārass' eva santikaṃ¹⁴ gato. Hatthipālo tassāpi¹⁵
parisāya ākāse nisīno dhammaṃ desesi.

- 25 S. rañño pabbajitabhāvaṃ pakāsento
20. Idaṃ vatvā mahārājā Esukārī disampati
raṭṭhaṃ hitvāna pabbaji nāgo chetvā va¹⁶ bandhanan ti 313.
gātham āha.

¹ Bā so. ² Cā Bā pacchā-. ³ Cā -iko. ⁴ Bā ca. ⁵ Cā vyasuttaṃ, Bā
byasannaṃ. ⁶ Bā uddhakārī. ⁷ Bā byāsanaṃ. ⁸ Bā uddhatārīti. ⁹ so all
three MSS for -resi? ¹⁰ Bā uddhamāsīti. ¹¹ Cā uddhāpīti, Bā uddharīti
¹² Bā adds kiṃ. ¹³ Bā -na. ¹⁴ Bā -ke. ¹⁵ Bā tassa pi. ¹⁶ Cā -tvāna.

Punadivase nagare ohīnājano sannipatitvā rājadvāraṃ
gantvā deviyā ārocetvā nivesanaṃ pavisitvā devīm vanditvā
ekamantaṃ ṭhito

21. Rājā ca¹ pabbajjam arocayittha²
ratṭhaṃ pahāya naraviriyasetṭho, 5
tuvam pi³ no⁴ hohi⁵ yath' eva rājā,
amhehi guttā anusāsa rajjan ti gātham āha. 314.

Tattha anusāsā 'ti amhehi guttā⁶ hutvā dhammena r. kārehi.

Sā mahājanassa kathaṃ sutvā sesagāthā abhāsi:

22. Rājā ca pabbajjam arocayittha⁷ 10
ratṭhaṃ pahāya naraviriyasetṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 315.

23. Rājā ca⁸ pabbajjam arocayittha⁷
ratṭhaṃ pahāya naraviriyasetṭho, 15
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni. 316.

24. Accenti⁹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo, (cfr. Saṃyutta Nikāya I p.3.)
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke 20
hitvāna kāmāni manoramāni. 317.

25. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹⁰ rattiyo,
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni¹². 318. 25

26. Accenti¹¹ kālā tarayanti¹³ rattiyo
vayoguṇā anupubbaṃ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
sītibhūtā sabbam aticca saṅgan ti. 319.

¹ Bā omits ca. ² Bās āro-, Cks arocayitvā. ³ Cks si. ⁴ Cks ne ⁵ Bās hoti.

⁶ Bās sugutto. ⁷ Cks arocayitvā. ⁸ Bā pi. ⁹ Ck Bās accanti. ¹⁰ Bā vāyanti.

¹¹ Bā accanti. ¹² Bā yato-. ¹³ Bā bhayanti.

Tattha ekā ti puttadhītikilesasambādhehi muñcitvā imasmīn loke ekikā
 va carissāmi, kāmānīti rūpādayo kāmagaṇe, yathodhikānīti¹ yena yena
 odhinā² ʔitāni tena tena³ ʔitān' eva jaḥissāmi, na kiñci avasissāmiti attho,
 accenti³ kālā ti pubbaṇhādayo kālā atikkamanti, tarayantīti⁴ atucchā
 5 hutvā āyusaṃkhārān khepayamānā⁵ gacchanti, vayoḡuṇā ti paṭhamavayādayo
 tayo mandadasakādayo vā dasa koṭṭhāsā, anupubbaṃ jahantīti uparūpari-
 koṭṭhāsān appatvā [tattha tatth' eva nirujjhanti, sītībhūtā ti uphakkāke
 uphasabhāve kilese pahāya sītālā hutvā, sabbamaticea saṅgan ti rāga-
 saṅgādikaṃ sabbasaṅgaṃ atikkamitvā ekā carissāmi, Hatthipālakumārassa
 10 santikaṃ gantvā pabbajissāmi.

Iti sā imāhi gāthāhi mahājanassa dhammaṃ desetvā
 amaccabhariyāyo pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṃ karissathā“ 'ti.
 „Tumhe pana ayye“⁶ ti. „Ahaṃ pabbajissāmīti“. „Mayaṃ
 pi pabbajissāmā“⁷ 'ti. Sā „sādhū“ 'ti rājanivesane suvaṇṇa-
 15 koṭṭhāgarādīni vivarāpetvā „asukatṭhāne ca mahānidhānaṃ
 nidahitaṃ“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā „dinnaṃ ñeva harantū“
 'ti vatvā suvaṇṇapaṭṭaṃ mahātale thambhe bandhāpetvā na-
 gare bheriṃ carāpetvā mahāsampattiṃ chaḍḍetvā nagarā
 nikkhami. Tasmīn khāṇe sakalanagaraṃ saṃkhubhitaṃ⁸:
 20 „rājā kira devī ca r. pahāya 'pabbajissāmā' 'ti nikkhantā,
 mayaṃ idāni⁹ kiṃ karissāmā“¹⁰ 'ti. Tato manussā yathāpūritān'
 eva gehāni chaḍḍetvā putte hatthe⁹ gaḥetvā nikkhamimsu,
 sabbā paṇā¹¹ pasāritaniyāmen' eva ʔitā, nivattitvā olokento
 nāma nāhosi, sakalanagaraṃ tucchān ahoṣi. Devī pi tiyo-
 25 janapariṣaṃ¹² gaḥetvā tatth' eva gatā. Hatthipālo tassāpi
 pariṣāya ākāse nisinna dhammaṃ desetvā dvādasayojanikaṃ
 pariṣaṃ gaḥetvā Himavantābhīmukho pāyāsi. „Hatthipāla-
 kumāro dvādasayojanikaṃ Bārāṇasīn tucchān katvā 'pabba-
 jissāmīti' mahājanaṃ ādāya Himavantaṃ gacchati, kimaṅga¹²
 30 pana mayan“ ti sakala-Kāśiratṭhaṃ saṃkhubhitaṃ¹³. Aparā-
 bhāge pariṣā tiṃsayojanikā¹⁴ ahoṣi, so tāya pariṣāya saddhiṃ

¹ Bā yato-. ² Bā adds tathā. ³ Bā accanti. ⁴ C^k taranti, C^s tarantīti. ⁵
 C^s add khādayamānā. ⁶ C^k -o, Bā pana kiṃ ayye. ⁷ C^s itvā-. ⁸ Bā idha.
⁹ Bā -esu. ¹⁰ C^k paṇā. ¹¹ Bā -nikaṃ pa-. ¹² Bā kiṃmaṅga. ¹³ Bā
 -khubbhi. ¹⁴ C^k tisa-, Bā tiyoj-.

Himavantaṃ pāvisi. Sakko āvajjanto taṃ pavattiṃ ñatvā
 „Hatthipālakumāro nekkhammaṃ¹ nikkhanto, mahāsamāgamo
 bhavissati, vasaṇatṭhānaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“ Vissakammaṃ²
 āṇāpesi: „gaccha āyāmāto chattiṃsayaोजनाṃ vitthārato
 pannarasayोजनाṃ assamaṃ māpetvā pabbajitaparikkhāre³
 sampādehīti“. So „sādhū“⁴ ti patisuṇitvā Gaṅgatiṃ ramaṇīye
 bhūmibhāge vuttappamānaṃ assamapadaṃ māpetvā paṇṇa-
 sālāsu kaṭṭhattharaṇapaṇṇattharaṇaāsanādīni⁵ paṇṇāpetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre māpesi⁶. Ekekissā paṇṇasālāya dvāre
 ekeko caṃkamo rattitṭhānadivāṭṭhānaparicchinnō⁷ katasudhā-
 parikammo ālambanaphalako, tesu tesu ṭhānesu nānāvapaṇṇa-
 surabhikusumasañchannā⁸ pupphagacchā, ekekassa caṃ-
 kamassa koṭiyaṃ ekeko udakabharito kūpo, tassa santike
 ekeko phalarukkhō, so eko⁹ va sabbaphalāni phalati, idaṃ
 sabbaṃ devatānubhāvena ahosi. Vissakammo¹⁰ assamaṃ mā-
 petvā paṇṇasālāsu pabbajitaparikkhāre ṭhapetvā „ye keci
 pabbajitukāmā ime parikkhāre gaṇhantū“¹¹ ti jātihinṇulakena
 bhittiyā akkharāni likhitvā attano ānubhāvena bheravasadde
 migapakkhiduddasike amanusse ca paṭikkamāpetvā sakaṭṭhā-
 nam eva gato. Hatthipālakumāro ekapadikamaggena Sakka-
 dattiyaṃ assamaṃ pavisitvā akkharāni disvā „Sakkena mama
 mahābhinnikkhamanaṃ¹² nikkhantabhāvo ñāto bhavissatīti“
 dvāraṃ vivaritvā paṇṇasālāṃ pavisitvā isipabbajjaliṅgaṃ¹³
 gahetvā nikkhamitvā caṃkamaṃ otaritvā katipaye aparā-
 paraṃ caṃkamitvā sesajanakāyaṃ pabbajetvā assamapadaṃ¹⁴
 vicārento taruṇaputtānaṃ itthinaṃ¹⁵ majjhe¹⁶ ṭhāne paṇṇa-
 sālāṃ¹⁷ adāsi, tato anantaraṃ mahallakittihinaṃ, tato anan-
 taraṃ vaṇṇhitthinaṃ¹⁸, samantā parikkhipitvā pana purisānaṃ

¹ Bā mahābhinnikkhamanaṃ. ² Bā visu-. ³ Bā -ṇamaya āsanā-, Cā kaṭṭhat-
 tarapaṇṇasattaraās-, Cā kaṭṭhattharaṇapaṇṇasantaraās-. ⁴ Cā -hi. ⁵ Cā rattitṭhikā
 paricchinne. ⁶ Bā -o. ⁷ Bā ekeko. ⁸ Bā assamapadaṃ. ⁹ Cā gaṇhātū, Cā
 gaṇhatu. ¹⁰ Cā -nikkhammaṃ, Bā -nekkhamanaṃ. ¹¹ Cā -jjaṃ-. ¹² Cā itthi-
 gaṇaṃ, Cā Bā itthinaṃ. ¹³ Bā majja-. ¹⁴ Cā -lā. ¹⁵ Cā vajjha-, Bā majhi-.

adāsi. Ath' eko rājā „Bārāṇasiyaṃ kira rājā n' atthīti“
 āgantvā alaṃkatapaṭṭiyattanagaraṃ¹ oloketvā rājanivesanaṃ
 āruhya tattha tattha ratanarāsiṃ disvā „evārūpaṃ nagaraṃ
 pahāya pabbajītakālaṭo paṭṭhāya pabbajjā nāṃ' esā ulārā bha-
 5 vissatīti“ surāsoṇḍena maggaṃ pucchitvā Hatthipālassa santi-
 kaṃ pāyāsi. Hatthipālo tassa vanantaṃ² āgatabhāvaṃ ñatvā
 paṭimaggāṃ gantvā ākāse nisinna parisāya dhammaṃ desetvā
 assamapadaṃ netvā sabbāṃ parisāṃ pabbājesi. Eten' upā-
 yena aññe pi cha rājāno pabbajiṃsu. Satta rājāno bhoge³
 10 chaḍḍayiṃsu⁴. Chattiṃsayaohaniko assaṃ nirantaro⁵ paripūri.
 Yo kāmavittakādisu aññataraṃ vitakketi mahāpuriso tassa
 dhammaṃ desetvā Brahmavihārabhāvanam eva ca⁶ kaṣiṇa-
 bhāvanaṃ ca ācikkhati, ne⁷ yebhuyyena jhānābhīññaṃ⁸ nib-
 battetvā tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā Brahmaloce nibbattiṃsu,
 15 tatiyakoṭṭhāsaṃ tidhā katvā eko koṭṭhāso Brahmaloce nibbatti,
 eko chasu kāmasaggesu, eko isīnaṃ pāricariyaṃ⁹ katvā
 manussaloke, tīsu kusalasampattīsu nibbattiṃsu. Evaṃ Hat-
 thipālassa sāsanaṃ apagatanirayatiracchānayanipettivisaṃsura-
 kāyaṃ¹⁰ ahoṣi.

20 Imasmiṃ Tambapaṇḍīpe paṭhaviṇālaka - Dhammaguttatthero
 Kaṭakandhakāravāsi - Phussaḍevatthero¹¹ Uparimaṇḍalakamalavāsi-
 Mahāsaṃgharakkhitatthero¹² Malimahādevatthero¹³ Bhaggirivāsi-Mahā-
 devatthero¹⁴ Vāmantapabbhāravāsi-Mahāsivatthero¹⁵ Kālavallimaṇḍapa-
 vāsi-Mahānāgatthero Kuddālasamāgame Mūgapakkhasamāgame Cūla-
 25 sutasomasamāgame Ayogharapaṇḍitasamāgame Hatthipālasamāgame ca
 sabbapacchā nikkhantapurisā¹⁶ ahesuṃ, tenāha Bhagavā:

Abhiṭṭharettha kalyāṇe ti (Dhp. v. 116.)

kalyāṇaṃ hi¹⁷ turitaturiten' eva kātappaṃ.

¹ Bā -yattaṃ-. ² Bā vanantaraṃ. ³ Ck^s sattaṃrājabhoggā. ⁴ Bā chaḍḍitvā. ⁵ Bā -rā-. ⁶ Bā -naṃ ceva. ⁷ Bā omits ne. ⁸ Bā -ā. ⁹ Bā paricā-. ¹⁰ Ck^s -nirayaṃ-, C^s -nirayaṃ - -visayaṃ-, Bā -taṃniraya - -yoniyānpetti-. ¹¹ Bā katakandarakāra-. ¹² Bā uparimaṇḍakamolavāsi-. ¹³ Bā mālāyamaḥā-. ¹⁴ Bā taggaḍivāsi-. ¹⁵ Bā gāmaṇṭa-. ¹⁶ Bā -parisā. ¹⁷ Bā tattha kalyāṇaṃ, omittitg hi.

S. i. d. ā. „evaṃ bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Esukārī rājā Suddhodana-mahārājā ahoṣi, devī Mahāmāyā, purohito Kassapo, brāhmaṇī Bhaddakāpilānī, Ajapālo Anuruddho, Gopālo Moggallāno, Assapālo Sāriputto, sesaparīsā Buddhaparīsā, Hatthipālo aham eva“ 'ti. 5 Hatthipālajātakaṃ.

14. Ayogharajātaka.

Yamekarattim paṭhaman ti. Idam S. J. v. mahā-nekkhammaṃ² ōeva ā. k. 'Tadā pi hi so „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṃ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.: 10

A. B. Br. r. k. Brahmadattassa rañño aggamahesī gab-bham paṭilabbhivā laddhagabbhaparihārā pariṇatagabbhā pac-cūsasamanantare³ puttaṃ vijāyi. Tassā⁴ purimattabhāve ekā sapattī⁵ „tava jātāṃ pajāṃ khādituṃ labhissāmīti“ pattha-naṃ ṭhapesi, sā kira sayāṃ vaṃjhā hutvā puttamātukodhena⁶ 15 taṃ patthanāṃ katvā yakkhayoniyaṃ nibbatti. Itarā rañño aggamahesī hutvā imaṃ puttaṃ vijāyi. Sā yakkhinī tadā okāsaṃ labhivā deviyā passantiyā⁷ va bhībhaccharūpā⁸ hutvā āgantvā taṃ dāraṃ gahetvā palāyi. Devī „yakkhinī me⁹ puttaṃ gahetvā palāyatīti“ mahāsaddena viravi. Itarāpi dāra- 20 kaṃ mūlakakandaṃ¹⁰ viya murumurāyanti¹¹ khāditvā devīm¹² hatthavikārādīhi rosetvā¹³ tajjetvā¹⁴ pakkāmi. Rājā¹⁵ sutvā „kiṃ sakkā yakkhiniyā kātun“ ti tuṇhī ahoṣi, puna deviyā vijāyanakāle gālhaṃ ārakkham akāsi. Devī puna puttaṃ vijāyi. Yakkhinī¹⁶ āgantvā tam pi khāditvā gatā. Tatiyavāre 25 tassā kucchiyaṃ M. paṭisandhim gaṇhi. Rājā mahājanāṃ sannipātāpetvā¹⁷ „deviyā jātāṃ jātāṃ pajāṃ ekā yakkhinī

¹ Bā -bhinekkhamanaṃ. 14. Cfr. Cariyā-P. p. 94. ² Bā -nikkhamanaṃ. ³ Bā -samayantare. ⁴ Bā tassa. ⁵ Ck -im, Cs -i, Bā sapattakkā. ⁶ Bā puta-hetu-. ⁷ Bā -ye, Ck -ya. ⁸ Ck bhimbha-, Bā vibhacca-, Bā vibhacca-. ⁹ Cks me yakkhinī. ¹⁰ Bā mūlakandaṃ. ¹¹ Cks -ti, Bā murumurākaronti. ¹² Bā deviyā. ¹³ Bā pakāsetvā. ¹⁴ Bā tajjantā. ¹⁵ Bā adds taṃ vacanaṃ, Bā taṃ. ¹⁶ Bā sā ya-. ¹⁷ Bā -pātetvā.

khādati, kin nu kattabban“ ti pucchi. Ath' eko „yakkhā
 nāma tālapaṇṇassa bhāyanti, deviyā hatthapādesu tālapaṇṇam
 bandhitum vaṭṭatīti“ āha, aparo „ayogharassa' bhāyanti,
 ayogharam kātum vaṭṭatīti“ āha. Rājā „sādhū“ 'ti attano
 5 vijite kammāre sannipādetvā „ayogharam karoṭhā“ 'ti āṇā-
 petvā āyuttake² adāsi. Antonagare yeva ramaṇīye bhūmi-
 bhāge geham paṭṭhapesum, thambhe ādim³ katvā sabbe⁴ ge-
 hasambhārā ayomayā va abesum, navahi māsehi ayomayam
 mahantam caturassasālam⁵ niṭṭhānam agamāsi, tam niccam
 10 pajjalitapadīpam eva hoti. Rājā deviyā gabbhaparipākam
 ñatvā ayogharam alamkārapetvā tam ādāya ayogharam pāvisi.
 Sā tattha dhaññapuññalakkhaṇam⁶ puttam vijāyi, Ayogha-
 rumāro t' ev' assa⁷ nāmam karimsu. Tam dhātīnam datvā
 mahantam ārakkham samvidahitvā⁸ rājā devim ādāya nagaram
 15 padakkhiṇam katvā alamkatapāsādatalam eva abhirūhi.
 Yakkhi⁹ pi udakavāram gantvā Vessavaṇassa udakam¹⁰ ha-
 rantī¹¹ jīvitakkhayaṃ pattā. M. ayoghare yeva vadḍhitvā
 viññūtam patto tatth' eva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā „ko me
 puttassa vayapadeso¹²“ ti amacce pucchitvā „solasavasso
 20 deva sūro¹³ thāmasampanno yakkhasahassam pi paṭibāhitum
 samatto“ ti sutvā „r. assa dassāmīti“ sakalanagaram alam-
 kārapetvā „ayogharato tam niharitvā ānethā“ 'ti āha. Amaccā
 „sādhū devā“ 'ti dvādasayojanikam¹⁴ Bārānasm alamkārapetvā
 sabbālamkāravibhūsitam maṅgalavāraṇam ādāya tattha gantvā
 25 kumāram alamkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā „deva kula-
 santakam alamkatanagaram padakkhiṇam katvā pitaram Kā-
 sirājānam vandatha, ajj' eva setacchattam labhissathā“ 'ti
 āhamso. M. nagaram padakkhiṇam karonto āramāmaṇeyyakam
 vaṇṇapokkharanībhūmirāmaṇeyyakam pāsādarāmaṇeyyakādīni

¹ Bā atheko yakkhiṇi nāma ayogharam. ² Ck ay-. ³ Bā ādikam. ⁴ Bā -a. ⁵ C's caturassālam, Bā catusā-. ⁶ Ck -ṇa, Bā -nasampannam. ⁷ Bā tvevassa.
⁸ Bā -dahi. ⁹ Bā yakkhiṇi. ¹⁰ Ck -ka. ¹¹ Bā's vāhanti. ¹² Bā vayappatta-
 padeso. ¹³ Ck Bā su-. ¹⁴ Bā -niyam.

disvā cintesi: „mama pitā mañ ettakaṃ kālāṃ bandhanāgāre
 vasāpesi, evarūpaṃ alaṃkatanagaraṃ daṭṭhuṃ na adāsi¹, ko
 nu kho mayhaṃ doso“ ti amacce pucchi. „Deva, n' atthi
 tumhākaṃ doso, tumhākaṃ pana dve bhātike ekā yakkhiṇī
 khādi, tena vo pitā ayoghare vasāpesi, ayogharena tumhākaṃ 5
 jīvitāṃ laddhaṃ“ ti. So tesaṃ vacanaṃ sutvā cintesi: „ahaṃ
 dasamāse Lohakumbhiniraye viya² Gūthaniraye viya ca mātu-
 kucchimhi vasitvā mātukucchito nikkhantakālato paṭṭhāya
 soḷasa vassāni etasmiṃ³ bandhanāgāre vasim, bahi oloketum
 pi na labhim⁴, yakkhiniyā batthato mutto pi panāhaṃ n' eva 10
 ajaro na amaro, kim me rajjena, rajje tthitakālato paṭṭhāya
 dunnikkhamanaṃ⁵ hoti, ajj⁶ eva mama pitaraṃ pabbajjāṃ
 anujānāpetvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajissāmiti⁷“ so na-
 garaṃ padakkhiṇaṃ katvā rājakulaṃ pavisitvā rājānaṃ van-
 ditvā aṭṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṃ oloketvā balavasine- 15
 hena amacce olokesi. Te „kim karoma devā“ ti vadiṃsu.
 „Puttam me ratanarāsinihi tṭhapetvā tīhi saṃkhehi abhisin-
 citvā kañcanaṃālāṃ⁸ setacchattaṃ⁹ ussāpethā“ ti. M. pitaraṃ
 vanditvā „na mayhaṃ rajjen' attho, ahaṃ pabbajissāmi, pab-
 bajjam me anujānāthā“ ti āha. „Tāta rajjāṃ paṭikkhipitvā 20
 kiṃkāraṇā pabbajasīti“¹⁰. „Deva ahaṃ mātukucchimhi dasa-
 māse Gūthaniraye viya vasitvā kucchito nikkhanto yakkha-
 bhayena¹¹ soḷasa vassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketum
 pi na labhim, Ussadaniraye khitto viya ahosiṃ, yakkhinito¹²
 mutto 'mhīti pi ajarāmaro¹³ na homi, maccu nāṃ' esa na¹⁴ 25
 sakkā kenaci jinitum¹⁵, bhava ukkaṇṭhito¹⁶ 'smi, yāva me vyā-
 dhijārāmarapaṇi nāgacchanti tāvad eva pabbajitvā dhammaṃ
 carissāmi, alaṃ me rajjena, anujāna mañ devā“ ti vatvā
 pitu dhammaṃ desento āha:

¹ Bā nādāsi ² Bā add ca. ³ Cks eka-. ⁴ Bās add ussadaniraye khitto viya
 ahosi. ⁵ Bā -mañ. ⁶ Bā -añca. ⁷ Bā -jissatīti. ⁸ Bā yakkhani-. ⁹ Bā
 -nihatthato. ¹⁰ Bā ajaro amaro. ¹¹ Bā ni, Ck nāme na. ¹² Bās add vañ-
 cetum. ¹³ Bā ukkakkhito.

1. Yam ekarattim paṭhamam gabbhe vasati mānava¹
abbh' uṭṭhito va sayati sa gaccham na nivattati. 320.
2. Na yujjhamānā na balena vassitā
narā na jīranti² na cāpi mīyare,
5 sabbam hi tam jātijarāy' upaddutam,
tam me matī hoti: carāmi dhammam. 321.
3. Caturaṅginim senam subhimsarūpam
jayanti raṭṭhādhipatī pasayha,
na maccuno jayitum³ ussahanti,
10 tam me etc. 322.
4. Hatthīhi assehi rathehi pattini
parivāritā muccare ekaceyyā⁴,
na maccuno muccitum⁵ ussahanti, etc. 323.
5. Hatthīhi assehi rathehi pattihi
15 sūrā⁶ pabhañjanti⁷ padhamsayanti.
na maccuno bhañjitum⁸ ussahanti, etc. 324.
6. Mattā gajā bhinnagaḷā pabhinnā
nagarāni maddanti janam hananti,
na maccuno madditum ussahanti, etc. 325.
- 20 7. Issāsino katahatthāpi dhīrā
dūrepātī⁹ akkhaṇavedhino pi
na maccuno vijjhītum ussahanti, etc. 326.
8. Sarāni khīyanti sasalakānanā,
sabbam hi tam khīyati dīgham antaram,
25 sabbam hi tam bhañjare kālapariyāyam¹⁰, etc. 327.
9. Sabbesam evam hi narānarīnam¹¹
calācalaṃ pāṇabhuno 'dha jīvitam¹²
paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo, etc. 328.

¹ C^s B^d -na-. ² C^k B^d ji-. ³ B^d -tum. ⁴ C^{ks} -veyyā. ⁵ B^d muñci-. ⁶ all three M^sS. su-. ⁷ C^k pahañjanti, B^ds pabhiñjanti? ⁸ C^k mubhañjitum, B^d muñcitum. ⁹ B^d dūrepātī, B^s dūrepātī, C^{ks} pure pātī. ¹⁰ C^{ks} kālakīyā. ¹¹ C^k narānanārī, C^s narānanārīm, B^d narānarīnam. ¹² C^k pāṇabhuno dha-pivikam, C^s pāṇabhuno dajīvitam, B^d pāṇabhūpo-.

10. Dumapphalāneva¹ patanti mānavā
daharā ca vuddhā ca sarīrabhedā
nariyo² narā majjhimaporisā ca, etc. 329.
11. Nāyaṃ vayo tārakarājasannibho,
yad abbhatitāṃ³ gatam eva dāni taṃ⁴, 5
jinṇassa⁵ hī n' atthi ratī kuto sukhaṃ, etc. 330.
12. Yakkhā pisācā athavāpi petā
kupitāpi te assasantī manusse,
na maccuno assasit' ussahanti⁶, etc. 331.
13. Yakkhe pisāce athavāpi pete 10
kupite pi te nijjhapanāṃ karonti,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 332.
14. Aparādhake dūsake heṭhake ca
rājāno daṇḍenti viditva⁷ dosaṃ,
na maccuno daṇḍayit' ussahanti⁸, etc. 333. 15
15. Aparādhakā dūsakā heṭhakā ca
labhanti te rājino⁹ nijjhapetum,
na maccuno nijjhapanāṃ karonti, etc. 334.
16. Na khattiyo ti na pi brāhmaṇo ti¹⁰,
na aḍḍhakā balavā tejavāpi, — 20
na maccurājassa apekha-m-atthi¹¹, etc. 335.
17. Sihā ca vyagghā ca atho pi dīpiyo
pasayha khādanti vipphandamānaṃ,
na maccuno khāditum¹² ussahanti, etc. 336.
18. Māyākārā¹³ raṅgamajjhe karontā¹⁴ 25
mohenti¹⁵ cakkhūni janassa tāvade,
na maccuno mohayit' ussahanti¹⁶, etc. 337.

¹ so all three MSS. for -nīva? ² Bds nā-. ³ Ck abhhanīnaṃ, Bḍ yadubbhattitaṃ.

⁴ or dānitaṃ? Ck dhānitaṃ, Bḍ patamevanādi. ⁵ Ck Bḍ jinṇassa, C^s chinṇassa.

⁶ Bḍ -situm mussahanti. ⁷ Bḍ viditvāna. ⁸ Bḍ -tum muss-. ⁹ Bḍ rājāno, C^{ks}

rājito? ¹⁰ Bds pi na ca br. pi. ¹¹ Ck apekhamatti, Bḍ apekkhamatti, C^s

apekhamatti corr. to -matthi? ¹² all three MSS. -tum. ¹³ C^{ks} -raṇi. 14

C^{ks} -to. ¹⁵ C^s Bḍ mohanti. ¹⁶ C^{ks} mohitum.

19. Āsīvisā kupitā uggatejā
 ḍasanti¹ mārenti pi te manusse,
 na maccuno ḍasitum³ ussahanti, etc. 338.
20. Āsīvisā kupitā yaṃ ḍasanti
 5 tikicchakā tesam visam hananti,
 na maccuno dātthavisam hananti, etc. 339.
21. Dhammantarī Vetaṇṇī ca Bhojo
 visāni hantvāna bhujaṅgamānaṃ
 sūyanti te kālakatā tath' eva, etc. 340.
- 10 22. Vijjādharā ghoram adhīyamānā
 adassanaṃ osadhehi vajanti,
 na maccurājassa vajant' adassanaṃ³, etc. 341.
23. Dhammo have rakkhati dhammacāriṃ, (Dh. p. 126, Jāt. I. 31,
 dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, [Therag. 35.]
- 15 24. esānisamso dhamme suciṇṇe:
 na duggatiṃ gacchati dhammacārī. 342.
24. Na hi dhammo, adhammo ca ubho samavipākino, (Dhp. 90, 3.
 adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggatin ti. 343.

Tattha yamekarattin ti yebhuyyena sattā mātukucchimhi paṭisandhim
 20 gaṇhantā rattin gaṇhanti, tasmā evam aha, ayaṃ paṇ' ettha attho: yaṃ eka-
 rattin vā divā vā paṭhamam eva paṭisandhim gaḥetvā mātukucchisaṃkhāte
 gabbhe vasati, mānava ti satto kalalabhāvena paṭiṭṭhāti, abbhutṭhitō va
 sayatīti⁴ so mānava yathā nāma valāhakasaṃkhāto abbho⁵ utṭhito nibbatto
 vāyuvegāhato⁶ paṭigacchati tath' eva

- 25 Paṭhamam kalalaṃ⁷ hoti, kalalā⁸ hoti abbudaṃ, (Cfr. Milinda- p. 421.)
 abbudā jāyati⁹ pesī, pesiyā¹⁰ jāyate¹¹ ghano,
 ghaṇā pasākhā¹² jāyanti kesā lomā nakhāni¹³ ca
 Yaṃ c' assa bhuñjati mātā annapānaṃ ca bhojanaṃ
 tena so tattha yāpeti¹⁴ mātukucchigato naro ti

30 imam¹⁵ mātukucchiyaṃ kalalādhāvaṃ kucchito ca nikkhanto mandadasa-
 kādibhāvaṃ āpajjamāno satatam samitam gacchati, sa gacchaṃ na nivattatīti

¹ Cks ḍayhanti, Bḍ ḍassanti. ² Bḍ ḍassitum. ³ Cks -ti dassanaṃ, Bḍ na
 maccuno rājassa vajanti adass-. ⁴ Ck vassati, Bḍ vasayātīti. ⁵ Cks abbhā. ⁶
 Bḍ -vegena hato. ⁷ Ck kalaṃ, Cs kalalā. ⁸ Ck kalā. ⁹ Ck -ti, Bḍ -te. ¹⁰
 Cs pesī, Ck omits pesiyā. ¹¹ Cks nibbattate. ¹² Ck pasākhā, Cs pasākha, Bḍ
 pañcasākhā. ¹³ Bḍ nakhāpi. ¹⁴ Bḍ -si. ¹⁵ Cs idam, Bḍ tattha imam.

sa cāyaṃ¹ evaṃ gacchanto puna abbudato kalalabhāvaṃ pesiādito vā abbu-
dādibhāvaṃ khiddādasakato² maddadasakabhāvaṃ vaṇṇadasakādito vā³ khiddā-
dasakādibhāvaṃ pāpuṇitum na nivattati⁴, yathā paṇ' eso valāhako vūtavagena
saṃcunṇiyamāno⁵ ahaṃ asukaṭṭhāne nāma uṭṭhito puna nivattitvā tatth' eva⁶
gantvā pakatibhāvena ṭhassāmīti⁷ na labhati yad assa gataṃ⁸ taṃ gatam eva
yaṃ antarahitam taṃ antarahitam eva hoti tathā so pi kalalādibhāvena gaccha-
māno gacchat' eva, tasmīṃ tasmīṃ koṭṭhāse saṃkhārā purimapurimānaṃ⁹
paccayā hutvā paccato anivattitvā tattha tatth' eva bhijjanti, jarākāle saṃ-
khārā amhehi esa pubbe yuvā thāmasampanno kato¹⁰ puna taṃ¹¹ nivattitvā
tath' eva karissāmā 'ti na labbhanti¹², tattha tatth' eva antarādhāyanti¹³ dasseti,
na yujjhamānā ti ubhato mūḷhasaṅgāme¹⁴ yujjhaṇṭā, na balena vassitā
ti na kāyabalena vā yodhabalena vā¹⁵ upagatā samannāgatā, na jīrantīti¹⁶
purimanakāraṃ¹⁷ āharitvā evarūpāpi narā na jīranti na cāpi miyyare¹⁸ ti
attho veditabbo, sabbam hi taṃ ti mahārāja sabbam eva hi idaṃ pāpi-
maṇḍalam¹⁹ mahāyante²⁰ pīḷiyamānā uccughaṭṭikā viya jātiyā ca jarāya ca
upaddutaṃ niccaṃ pīḷitā, tam me matī hotīti²¹ tena kārāṇa mama pabba-
jītvā dhammaṃ carāmīti matī hoti cittaṃ uppajjati, caturaṅginin ti hatthi-
ādīhi caturaṅgehi samannāgataṃ, senaṃ subhimsarūpan ti suṭṭhu bhimsa-
jātikaṃ²² senaṃ, jayanti²³ kadāci ekacce rājāno attano senāya jinanti²⁴, na
maccuno ti te²⁵ pi rājāno mahāsenaṃ maccuno senaṃ jayitum na ussa-
hanti, na vyādhijarāmarāṇāni madditum sakkonti, muccare ekacceyyā²⁶ ti
tehi hatthiādīhi parivāritā ekacce paccāmittānaṃ hatthato muccanti, maccuno
pāna santikā muccitum na sakkonti, pabhañjanti²⁷ etehi hatthiādīhi
paccatthikarājūnaṃ nagarāni bhañjanti²⁸, padhamsayanti²⁹ mahājānaṃ
dhamisento³⁰ padhamsento³¹ jīvitakkhayaṃ pāpentī, na maccuno ti te pi
maranākāle patte maccuno bhañjītum na sakkonti, bhinnagaḷā pabhinnaṃ ti
rīsu ṭhānesu pabhinnā³² evaṃ bhinnā hutvā madaṃ³³ galantā³⁴ paggharitamadā
ti attho, na maccuno ti te pi mahāmaccuṃ madditum na sakkonti, issāsino
ti issāsā dhanuggahā, katahatthā ti susikkhitā, dūrepātīti saraṃ dūre
pātetum samatthā, akkhaṇavedhino ti aviraddhavedhino vijjūlakena
vijjhanasamatthā vā, sarānīti Anotattādīni mahāsarāni³⁵ khīyanti yeva,
saselaḷānānā ti sapabbatavanasaṇḍā³⁶ mahāpaṭṭhavi pi khīyati³⁷, sabbam
hi taṃ ti sabbam idaṃ saṃkhāragataṃ dīgham antaraṃ thatvā³⁸ khīyat' eva,

¹ Cks sabhāvaṃ. ² Bā khiddādida-. ³ Bā omitsjvā. ⁴ Bā -titi. ⁵ Ck saṃcunni-,
Cs saṃsaṃcunni-, Bā sucunṇamāno viya, Bā sucunṇiyamāno. ⁶ Bā theva.
⁷ Ck ṭṭha-. ⁸ Bā yaṃ disaṃ kataṃ. ⁹ Bā omits purima. ¹⁰ Cs karo, Bā
gato. ¹¹ Bā naṃ. ¹² Cks labhanti. ¹³ Cs calha-2, Bā byule-, Bā bvūḷha? ¹⁴
Ck omits yodhabalena vā. ¹⁵ Ck ji-, Bā ja-. ¹⁶ Bā -maṇṇa-. ¹⁷ Ck meyyare,
Bā na cāpi na-, Cs na cāpi na corr. to na cāpi mi-. ¹⁸ Ck -la. ¹⁹ Bā -tena.
²⁰ Cks hoti. ²¹ Cks -takaṃ, Bā bhīṃsanakajātikaṃ. ²² Bā jayanti. ²³ Bā
atite. ²⁴ Bā ekacceyyā. ²⁵ Bā pabhiñ-, Bā na bhiñ-. ²⁶ Bā pabhiñ-. ²⁷ so
all three MSS. ²⁸ Bā vidhamisento. ²⁹ Cks bhinnā. ³⁰ Bā maddaṃ. ³¹ Ck
gal-. ³² Bā add pi. ³³ Cks omit sa. ³⁴ Cks -yanti. ³⁵ Bā katvā.

kappuṭṭhānaggiṃ patvā Mahāmeru pi aggimukhe madhusittakam viya vilīyat' eva, aṇumatto pi¹ sammhāro tātum na sakkoti, kālapariyāyan² ti kālapariyāyam³ nassanakālavāram⁴ patvā sabbaṃ bhañjare⁵, sabbasammhāragatam bhijjat' eva⁶, tassa pakāsanattham Sattasuriyasuttam⁷ āharitabbaṃ, calācalan ti cañcalaṃ sakabhāvena tātum asamattham nānābhāvavinābhāvasabhāvam eva, pānabhuno dha jīvitan ti idhaloke imesaṃ pānabhūtānaṃ jīvitaṃ, paṇo va dhuttassa dūmo va kūlajo ti surādhutto hi suraṃ disvā udare baddham sātakaṃ datvā pipat' eva, nadikūle jātadūmo va kūle lujjamāne⁸ lujjati, yathā esa paṇo ca⁹ dūmo ca¹⁰ cañcalā evaṃ sattānaṃ jīvitaṃ devā 'ti, dūmap-phalānevā² 'ti yathā pakkāni phalāni vātāhatāni¹¹ dūmaggaṭṭo bhūmīyaṃ patauti idhaloke tath' eva ime mānava jarāvātāhatā¹² jīvita¹³ galitvā¹⁴ maraṇapaṭhavīyaṃ patanti, daharā ti antamaso kalalabhāve tītāpi majjhimaporisā nārīnārānaṃ majjhe tītā ubhatovyañjanakanapumsakā, tārakarājāsannibho ti yathā tārakarājā kālapakkhe¹⁵ khīṇo puna juphapakkhe pūrati na evaṃ sattānaṃ vayo¹⁶, vayo sattānaṃ hi yad abbatitum¹⁷ gataṃ¹⁸ eva dāni taṃ¹⁹ na²⁰ tassa punāgamanāṃ atthi, kuto ratitī jarājijjassa kāmāgunesu rati pi n' atthi, te paṭicca uppañjanakasukhaṃ kuto yeva, yakkhā ti mahiddhikā yakkhā, piṣācā ti paṇisupisācāka, petā ti pettivisayikā, assasanti²¹ assāvātena upahananti²² āvāsanti²³ vā attho, na maccuno ti maccum pana te pi²⁴ assā-sena vā upahanitum āvāsitum vā²⁵ na sakkonti, nijjhāpanaṃ karonti²⁶ balikkamavasena khamāpentī pasādentī, aparādhake ti rājāparādhakārake²⁷, dūsake ti rājādūsake, heṭhake ti sandhicchedādīhi lokaviheṭhake, rājāno ti rājāno, viditva²⁸ dosan ti dosaṃ jānitvā yathārūpena daṇḍenti²⁹, na maccuno ti te pi maccum daṇḍayitum na sakkonti, nijjhāpetun ti sakkhīhi³⁰ attano niraparādhabhāvaṃ pakāsetvā pasādetvā, na adḍhakā balavā tejavā-pīti ime adḍhā ayaṃ kāyabalaññabalādīhi balavā ayaṃ tejavā ti evaṃ pi na maccurājassa apekkha-m-atthi³¹, ekasūm pi satte apekkhā pemaṇ sineho n' atthi, sabbaṃ evābhimaddatīti dasseti, pasāyha³² ti balakkārena abhibhavitvā, na maccuno ti te pi maccum khādītum na sakkonti, karontā³³ ti māyaṃ karontā³⁴, mohenti³⁵ abhūtāṃ bhūtāṃ katvā dassentā³⁶ mohenti³⁷, ugga-tejā ti uggaṭṭeṇa visena³⁸ samannāgatā, tikicchakā ti visavejjā, Dham-mantari Vetaraṇī ca Bhojo ti ete evannāmakā vejjā, ghoramadhīyamānā ti ghorāṃ nāma vijjāṃ adhiyanta, osadhehīti ghorāṃ vā gandhā-

¹ Cks anumatto ti. ² so all three MSS. for -pariyayan. ³ Bā -ya. ⁴ Ck nassakāla-. ⁵ Bā bhu-. ⁶ Cks bha-. ⁷ efr. Westerg., Codd. Orient. I, 34. ⁸ Cs nu-. ⁹ Cks Bā va. ¹⁰ Cks va. ¹¹ Bā vāta-. ¹² so Ck; Cs jarānavānāhatā, Bā jarātena hatā, Bā tena hatā. ¹³ Ck pitā. ¹⁴ Cks galitvā. ¹⁵ Bā kālā-. ¹⁶ Cks omit vayo. ¹⁷ Bā yadubbhatitum, Ck yadabbhatitī, Cs yadabbhanitum. ¹⁸ Bā ka-. ¹⁹ Bā -kaṇi. ²⁰ Cks omit na. ²¹ Cks -hanti. ²² Bā maccu -, Cks maccu pana te su. ²³ Cks omit vā. ²⁴ all three MSS. rāja-. ²⁵ Bā -tvāna. ²⁶ Bā daṇḍanti. ²⁷ so Cks; Bā sikkhati. ²⁸ Ck Bā -matti. ²⁹ Bā -to. ³⁰ Bā moha-. ³¹ Cks -to. ³² Bā visatejena. ³³ Bā tehi osadhehi.

riṃ vā vijjāṃ sāvetaṃ osadhiṃ ādāya te¹ paccatthikānaṃ adassanaṃ vajanti².
dhammo ti sucaritadhammo, rakkhātīti yena rakkhito taṃ paṭirakkhati,
sukhaṃ ti chasu kāmaggessu³ sukhaṃ āvahati pāpetīti paṭisandhivasena
upaneti.

Evam M. catuvīsatiḡāthāhi⁴ pitu dhammaṃ desetvā⁵
„maharāja tumhākaṃ rajjaṃ tumhākaṃ eva hotu, na mayhaṃ
iminā attho, tumhehi pana saddhiṃ kathentam eva maṃ⁶
vyādhijarāmarānāni⁶ upagacchanti, tiṭṭhatha tumhe“ ti vatvā
ayadāmaṃ bhinditvā⁷ mattahatthi viya Kaṇcanapañjaraṃ bhin-
ḡitvā⁸ sīhapotako viya kāme pahāya mātāpitāro vanditvā nik-¹⁰
khami. Ath' assa [pitā „mama pi rajjen' attho n' atthīti“ r.
pahāya tena saddhiṃ yeva uikkhami. Tasmim nikkhante⁹
devī pi amaccāpi brāhmaṇagahapatikādayo pīti sakalanagara-
vāsino gehāni chaḡḡetvā nikkhamiṃsu. Samāgamo mahā
ahosi, parisā dvādasayojanikā¹⁰ jātā, taṃ ādāya M. Hima-¹⁵
vantaṃ pāvisi. Sakko tassa nikkhantabhāvaṃ nātva Vissa-
kammaṃ¹¹ pesetvā dvādasayojanāyāmaṃ sattayojanavithhāraṃ
assamapadaṃ¹² kāresi, sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi.
Tatoparaṃ¹³ M-assa pabbajjā¹⁴ ca ovādadānaṃ ca Brahmaloka-
parāyanatā ca parisāya anapāyagamanīyatā¹⁵ ca sabbā heṭṭhā-²⁰
vuttanāyen' eva veditabbā.

S. i. d. ā. „evam bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṃ¹⁶
nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni
ahesuṃ, parisā¹⁷ Buddhaparisā, Ayogharapaṇḡito aham evā“ 'ti.
Ayogharajātakaṃ. Vīsatinipāṭa vannaṃ nīṭhitā¹⁸.²⁵

¹ Bā tehi osadhehi. ² Cks vadanti. ³ Cks kāmaggessu. ⁴ Bā -tiyā gā-⁵
Cks omit maṃ. ⁶ Cks omit jarā. ⁷ Bā chindetvā. ⁸ Bā omits matta - - bh n-
ditvā. ⁹ Bā adds yeva. ¹⁰ Bā -niyā. ¹¹ Bā viṣu-. ¹² Bā adds māpetvā. ¹³
Bā ito. ¹⁴ Bā pabbajjitvā. ¹⁵ Bā anappāyatā, Bā anupāyatā. ¹⁶ Bā mahābhi-
nikkhamanaṃ. ¹⁷ Bā sesapa-. ¹⁸ Bā -tassa vannaṃ nīṭhitā samattā.

Formerly published:

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

